DE EXEQVENDIS MANDATIS REGVM HISPANIÆ, QVÆ RECTORIBVS Ciuitatum dantur, & hodie continentur in titulo. 6. lib. 3. Recopilationis; vulgò nuncupatis Capitulos de Corregidores,

PRIMA ET SECVNDA PARS.

Authore Petro Nuñez de Auendaño Iurisconsulto, ac in supremo Consilio Regis Hispaniæ Aduocato. Cum nouissimis additionibus ad vtramq; partem appositis, & legum nouæ Recopilationis adiectione.

Item de Venatione tractatus eiusdem authoris, cum nouis additionibus.

Quid habeat noua hæc editio, epistola ad Lectorem declarat.

MADRITI, Apud Petrum Madrigal. 1593.

Venundantur in ædibus Francisci Lopez.

POR mãdado de V. Alt. he visto las addiciones hechas a las obras del Doctor Pedro Nuñez de Auendaño, y con cuydado las he examinado, y no hallo en ellas cosa alguna que impida el hazer V. Alte. la merced de la licencia y priuilegio que se pide, antes parece cosa muy vtil, y conueniente, que se impriman, porque demas de muchas, y buenas cosas que en ellas se añaden, las Leyes y prematicas antiguas del Reyno, que alega el auctor, estan reducidas, y concordadas con las de la nueua Recopilacion, con aduertencia de las que no estan en ella, que era cosa necessaria, por auerse escripto estas obras antes de la Recopilacion: con lo qual estan muy perfetamente trabajadas y son dignas de que siendo V. Alte. seruido se impriman. En Madrid a. 22. de Nouiembre de. 1592. años.

El Licenciado Nuñez de Villanueua.

TASSA.

YO Alõso de Vallejo escriuano de Camara del Rey nr̃o señor, è vno delos q̃ enel su Cõsejo residẽ, doy fee, q̃ auiẽdo se visto por los señores del vn libro intitulado las obras q̃ el Doctor Pedro Nuñez de Auẽdaño hizo sobre los capitulos delos Corregidores, y los Responsos, tratados y Diccionario, sobre algunas leyes destos Reynos, y auiso de Caçadores, que con su licencia, fue impresso, le tassaron à tres marauedis y medio el pliego en papel, y mandaron que no se pueda vender sin que esta tassa se ponga al principio de cada volumen del dicho libro, para que se entienda lo que por el se ha de dar: y para que dello conste, de mandamiento de los dichos señores del Consejo, y pedimiento del dicho Doctor Auendaño di la presente en Madrid, a diez dias del mes de Abril de mil y quiniẽtos y nouenta y tres años.

Alonso de Vallejo.

ESTE Libro tiene ciento y sesenta y vn pliegos, que conforme à su tassa monta diez y seys reales, y diez y nueue marauedis y medio.

¶ 2 ERRA-

ERRATAS.

PAg.2.col.2.lin.13.pro ædiutorio, di.auditorio. 7.2.11.los, di.lo. 10.1.28.qualesquier, di.qualquier. 14.1.37.secrementa, di.secretamente. 16.1.1.de eo, di.de su cor. 21.1.1.el, di.en el. 26.1.operte, di.oporte. 19.lib.6.ordin.di.lib.2.ordin. 20.tit.2.di tit.6. 23.purles, di.plures. 54.2.8.ex, di.est. 55.1.16.requitur, di requiritur.37.officio, di de officio. 58.2.10.Ecclesiasticis, di.Ecclesiasticas. 58.2.31.huiusmodo, di huiusmodi.32.requitur, di.requiritur.35.requitur, di.requiratur. 60.1.15.redecimus, di.redecimis.67.2.2.lib.8.di.lib.3. 70.1.35.de legatis, di.delegatis. 71.1. 71.1.antep.indici, di.iudici. 75.2.8.hæc, di.si hæc.78.1.18.era di.erat. 89.2.1.prauarina, di.prauarica.34.partis, di.parti. 93.2.18 leuius, di.huius.119.lib.5.di lib.1. 94.1.3.lib 7 di.lib.1. 95.2.36.tit.1.di.tit.2. 114.1.25.nisi, est nam, di.nisi:nam. 124.1.9.netur, di.neantur. 125.2.211. contactat, di.contrectat.21. alicno, di.alieno. 128.1.33. tit.6.tit.16. 129.1.18.l.3 di.l.7. 131.2.27.requitur, di.requiritur. 137.1.26.vaiediratem, di.validitatẽ. 148.1.25.vtra limites quæ, di.vltra limites qui. 149.1.10.tit.17.di.tit.12. 158.1.3.ipsi, di.nisi 5.institiam, di.instantiam. 160.1.10.grinat, di.grina. 160.2.5.neta, di.notat. 161.1.vlt.concludentum, di.concludendum. 161.2.8.mane tinstantia, di.manet instantia.169.1.pen.despe, di despi. 171.1.6.locatur, di.locator. 175.1.28.conuertare, di.conuertere. 176.2.5.nisi, di.nis. requitur, di.requiritur. 184.2.22.sunt di.sint. 186.2 pen.possunt, di.possint. 187.1.1.nec, di.ne.8.alli, di.illi. 189.1.17.nimo, di.nino. 197.1.11.defensa, di.defensæ. 200.1.5.qui, di.quæ. 206.1.34.fierri, di fiori. 209.2.11.empti.* contra, di.empti. & vend, * con. 220.1.14 gestat, di gesta. 220.2.14.totibus, di.dotibus. 230 1.10.disponentiam, di.disponentiæ. 232.1.vlti.contentis in, di.contentis. 234.2.32.da, di. bida. 235.2.15 procedere, di.præcendere. 247.1.32.executo, di.execu. 250.1.12.insligar, di.insligat.253.1.26.lege, di.legis. 258.2.20.que, di.de. 259.1.25. mandamos, di.mãdemos. 260.2.1.populus, di populi. 265.2.8.vel, di.nec. 266.1.31.qui.di.quæ. 267.2.2.te, di.ne. 274.2.21.eligans inhabitet, di.eligant inhabiles. 282.2.penult effudetur, di.effundetur. 285.1.vlt. diga reperitur in Recopil. 290.2.14 tit.10.di.tit.1. 291.2.6.ciuitates, di.cuitatis. 302.1.3.punire, di.puniri. 305.1.13.quamplures, di.quam plures. 305.2.19.munitionis, di.monitionis.21.munitione, di monitione.

Secunda Pars.

PAgina.310. columna.1. linea.19. locorum, di. locum.36. qulaitatem, di. qualitatem. 318.1.10.sequi, di se. 318.2.24.citatis, di.ciuitatis. 324.2.12.in. 11 lib. di. in. l.1.tit.11.lib. 327.1.13. indicitur, di.inducitur. 328.2.15 alia multa, di aliæ multæ. 330.2.18.tit.11.di.tit.15. 334.1.21.iniudicijs, di. in iu- 336.2.6.scelatum, di sceleratum.22.matres, di matris. 337.2.10.herentiæ, di.hæreticæ. 339.1.3.princio leges, di principio legis. 341.2.21.erat, di, errat. 343.1.31.illus, di.illud. 356.1.17.stabularibus, di.stabularijs. 362.1.6.nõ, di.not. 373.1.3.penas, di gastos.387.2.23.qua, di.quia. 392.1.14.ob, di.ab. 397.1.5.d.l.5.tit.3. di.d.l.3.tit.5. 397.2.3.nũ erit, di non erit. 398.2.,al, di.ad. 407.1.26 quit, di.quis. 409.2.32.Baldus, di.Baldo.411.2.13.certa, di certam. 415.2.13.Re, publicarum.di.Rerum publicarum. 416.2.6 pudiendus, di.puniendus.31.partc, di.patre.antep sest.di sed. 417.1.4.mobi.di.nobi. 419.2.17.tempori, di.tẽporis. 423.1.2. derati, di.derari. 427.1.34. Lib.di.Lege.2. 428.2.10.pragmaticæ, di.pragmatica.11. quos, di.quas. 429.2.16.cusabit, di.cusauit.23.qui, di.quia. 433.2.19.criptionem, di.scriptionem. 434.1.29.poni, timo, di.ponit, immo. 435.1.16.pauperatem, di.paupertatem.35.taxa.di taxata. 436.1.25 pauperatem, di.paupertatem.439.2.28.causu, di.causa 29.aci, di.rei. 440.2.34.consumamtum, di.consummatum. 450.1.5.indictam, di.inductam.14.l.21.di l.22. 456.1.11.tabelliones, ab, di tabelliones. 458.1.pen.minet abellio, di.minetabellio. 460.1.31.est, di.et. 464.2.13.exigere, di.exire.ibid.conditionem, di.contionem.20.iuxta, di iusta. 464.2.24.istud & di.istud est. 470.1.26.vel, di.vt. 472.1.3.contra quibus, di.quibus contra. 472.2.31.conclu.468.di, conclu.868. 476.2.7.meipsum, di.semetipsum.20.sito:colore, di.sito colore: 477.2.21.non licebit, di.licebit. 479.1.10.& lib.11.di. & l.11. 483.2.10.legitimus, di.legitimis. 484.2.3.ed etiam, di.sed etiam: 485.2.1.demoneretur, di.demoretur. 489.1.4.conseruatione, di.conuersatione. 495.1.6.pues estas, di.puestas estas. 499.2.1.aliqueat, di.liqueat. 500.2.31.refert, di.referre. 501.1.25.quissima, di.æquissima.509 2.1.res, de quibus di.res quibus.28.&, di est. 513.2.6.leges, di.l gis.antep.testi, di.testem. 518.2.4.fasso, di.falso. 522.1.27.conuenirentur, di.conuenirent. 523.1.22 deuenere, di.deueniri. 527.2.4. dissoluenda, di.de soluenda. 535.2.19.aut, di.vt. 537.1.11.dore, di.dote.26 inueni, di.iuueni. 537.2.27. iua di iupen.patet, di pater. 525.1.8.false, di.falsæ. 540.1.23.vtteris, di.veteris.25.ni, di.in.vlti. indubita, di indubitata. 552.2.14.secus testator, di.secus si testator.

Erratas del libro, Auiso de Caçadores, en el texto.

PAg.9.lin.1.licita, di.licito. 19.19 daua, di.deua. 20.2.con los vezinos di.conuezinos. 21.36.justicia moderar, di.justicia lo puede moderar. 22.18.assi, di.à si. 23.23.vendiera, di.vendera. 25.11.y lo tal que los hazen, di.y los que lo tal hazen. 26.24.exercitasse di.exercitase. 27.vlti.aquellos, di.aquello. 29.19.sufririã, di sufriran.24.del reyno, di.inferiores.29.porque se di.porque bien se. 33.9.conuiene al, di.conuiene ansi al.

En las Adiciones.

9.26.apostoli, di.apostil. 14.54.monet, di.mouet. 16.11.lib.2 di.lib.7. 15.super eam: eius di.eius. 23.18 statutu, di.statu. 29.19.l.2.di.l.5.

Iuan Vazquez
del Marmol.

EL REY.

POR Quanto por parte de vos el Doctor Diego Nuñez de Auendaño Oydor en la nuestra Audiẽcia de la ciudad de Lima, nos fue fecha relacion, que vos teniades licencia y priuilegio, por tiempo de diez años, para imprimir las obras que el Doctor Pedro Nuñez de Auendaño vuestro padre, abogado que fue en esta Corte, auia hecho y compuesto: las quales erã sobre los capitulos de Corregidores, y los Responsos, tratados, y Diccionario, sobre algunas leyes destos Reynos, y auiso de Caçadores, todos los quales estauan addicionados, y con las alegaciones a la nueua Recopilacion, y aunque os auiamos concedido el dicho priuilegio, por el mes de Agosto del año passado de ochenta y cinco, no auiadés podido vsar del, por las ocupaciones precisas que auiades tenido, y la ausencia que destos Reynos auiades hecho en nuestro seruicio, atento lo qual nos suplicastes, os mandassemos conceder nueuo priuilegio, por veynte años, para todas las dichas obras: el qual se contasse y gozasse, desde del dia de la fecha desta nuestra cedula, o como la nuestra merced fuesse: lo qual visto por los del nuestro Consejo, por quanto en los dichos libros, se hizo la diligencia que la prematica por nos vltimamẽte sobrello hecha dispone, fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula, para vos en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien: por la qual vos damos licencia y facultad, para que por tiempo y espacio de diez años cumplidos primeros siguientes, que corran, y se cuenten desde el dia que se tassare la nueua impression de los dichos libros, que de suso se haze mencion, vos o la persona que para ello vuestro poder huuiere, y no otra alguna, los podays imprimir y vender: y por la presente damos licencia y facultad a qualquier impressor destos nuestros Reynos que vos nombraredes, para que durante el dicho tiempo los pueda imprimir por el original que en el nuestro Consejo se vio, que todo ello va rubricado, y firmado al fin de Alonso de Vallejo nuestro escriuano de Camara, y vno de los q̃ en el nuestro Consejo residen: con que antes que se vendan los traygays ante ellos juntamente con los dichos originales, para que se vea si la dicha impression esta conforme a el: o traygays fee en publica forma, como por corrector por nos nombrado, se vio y corrigio

gio la dicha impresſion por los dichos originales: y mãdamos al impreſſor que anſi imprimiere los dichos libros, no imprima el principio y primer pliego de cada vno dellos, ni entregue mas de vn ſolo cuerpo de cada libro, con los originales al autor, o perſona a cuya coſta le imprimiere, ni a otra alguna, para efecto de la dicha correcion y taſſa, haſta que antes y primero el dicho libro eſte corregido y taſſado, por los del nueſtro Conſejo: y eſtando hecho, y no de otra manera pueda imprimir el dicho principio y primer pliego: en el qual inmediamente ponga eſta nueſtra licencia, y la aprouacion y taſſa y erratas: ni ſe puedan vender, ni vendan por vos, ni por otra perſona alguna, haſta que eſten los dichos libros en la forma ſuſodicha: ſopena de caer e incurrir en las penas contenidas, en la dicha prematica, y leyes de nueſtros Reynos, que ſobre ello diſponen. Y mandamos que durante el dicho tiempo, perſona alguna ſin vueſtra licencia, no lo pueda imprimir, ni vender, ſo pena que el que lo imprimiere y vendiere aya perdido y pierda qualeſquier libros, moldes, y aparejos que del tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis, por cada vez que lo contrario hiziere: de la qual dicha pena ſea la tercia parte para la nueſtra Camara, y la otra tercia parte para el juez que lo ſentenciare, y la otra para el que lo denunciare. Y mandamos a los del nueſtro Conſejo, Preſidentes, y Oydores de las nueſtras Audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la nueſtra caſa y Corte y Chancillerias, y a otras qualeſquier juſticias de todas las ciudades villas y lugares de los nueſtros Reynos, y ſeñorios, y a cada vno en ſu juridicion, anſi a los que agora ſon, como a los que ſeran de aqui adelante, que vos guarden y cumplan eſta nueſtra cedula y merced que anſi vos hazemos: contra lo qual no vos vayan, ni conſientan yr ni paſſar en manera alguna, ſo pena de la nueſtra merced, y de diez mil marauedis para la nueſtra Camara. Fecha en Soria, a ſiete dias del mes de Deziẽbre, de mil y quinientos y nouenta y dos años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nueſtro ſeñor.

Iuan Vazquez.

FRANCISCVS LOPEZ BIBLIOPOLA AD LECTOREM.

LIBER Iſte, candide Lector, nulla indiget commendatione, cùm Petrus Nuñez de Auendaño, eius auctor, omnium ore ita ſit laudatus, & commendatus, vt inter practicos & aduocatos (abſit inuidia verbo) ſit facilè princeps. Laborabat tamen liber hic tribus defectibus, & quaſi ipſius operis morbis. Nam cùm auctor hic noſter ſcripſerijt anteà quàm prodiſſet noua legum huius regni cõpilatio, ſcatebat liber infinitis penè legum Regiarum antiquarum allegationibus, quas vix hodie vel oculis lynceis inuenire poſſes: & vel prælorum, vel temporum iniuria, habebat liber iſte multas falſas allegationes: &, qui tertius morbus erat, auctor ipſe nonnullas opiniones non admodùm iuri cõſonas defenſabat. Primo morbo plenè, ni fallimur, ſatisfecimus: nullam enim legem regiam inuenias, de qua cenſuram veram non appoſuerimus. Secundo & tertio morbo aliqua ex parte ſatisfecimus, aliquando exactiùs, Deo annuente, facturi, ſi licuerit, dato aliquando

Teſtatur doctiſſimus D. Couar. practica. quæſt. c. 9. nu. 4 in prin. & c. 32. nu. 1. & Burgos de Paz in. l 3. Tauri, nu. 486. & num. 1006. & D. Ant. Padilla in. l. tranſigere. C. de trãſact. nu. 41. & Doctor Perez in. l. 2. tit. 16. lib. 3. ordin. veter. col. 1284.

ocio

ocio D. Licentiato Alfonſo Ramirez de Prado, patrimonij Regalis acerrimo defenſori, qui ſucciſiuis, & quaſi furtiuis horis (vix præ ſuis penè innumeris occupationibus credat aliquis) hunc librum in omnium communem vtilitatem refecit, quæ deficiunt ſpontè facturus. Tu interim Lector amice, boni conſule, lauda, & benigno animo accipe. Vale.

Fran.co Lopez

CAPITVLOS HECHOS POR EL REY Y LA REYNA NVESTROS

Señores: los quales contienen las cosas que han de guardar y cumplir los gouernadores, Asſiſtentes, Corregidores, juezes de reſidencia, y alcaldes de las ciudades, villas y lugares de ſus Reynos y ſeñorios. Hechos en la muy noble y leal ciudad de Seuilla, à nueue de Iulio, de mil y quinientos años.

DON Fernando y doña Ysabel por la gracia de Dios, Rey y Reyna de Caſtilla, de Leon, de Aragon, de Sicilia, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorca, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, de los Algarues de Algezira, de Gibraltar y de las iſlas de Canaria, Conde y Condeſſa de Barcelona, Señores de Vizcaya, y de Molina, Duques de Atenas, y de Neopatria, Condes de Ruyſellon, y de Cerdeña, Marqueſſes de Oriſtan, y de Gociano, &c. A todos los Corregidores, Aſsiſtentes, Alcaldes y Alguaziles, y otras juſticias qualeſquier de todas las ciudades, villas y lugares de los nueſtros Reynos y ſeñorios, y acada vno y qualquier de vos, ſalud y gracia. Sepades que Nos, entendiendo que cumple á nueſtro ſeruicio, y á deſcargo de nueſtras conciencias, y al buen regimiento y gouernacion de las dichas ciudades, villas, y lugares, auemos acordado que de aqui adelante vos los dichos nueſtros Corregidores, y juezes de reſidencia, que fueredes proueydos para las dichas ciudades, villas y lugares, guardeys y cumplays y executeys, y fagays guardar y cumplir y executar las ordenanças y capitulos de yuſo contenidos, y que fagays juramento en los caſos que mandamos que ſe haga, ſobre la guarda de cada vna dellas: los quales ſon eſtos que ſe ſiguen.

Lo que toca à los Corregidores, y sus oficiales. Lo mas desto està en el titulo sexto, lib. 3. de la Recopil.

PRimeramente mandamos, que todos los que huuieren de yr à qualesquier ciudades, o villas, ò prouincias, o merindades, o partidas de nuestros Reynos, por nuestros Asistentes, o Gouernadores, o Corregidores, miren bien todas las cosas que les mandamos en las cartas de poder que lleuan, y aquellas executen y cumplan segun que por ellas les fuere mandado, y que durante el tiempo que tuuieren el oficio q̃ les es encomendado, vsen del bien y fiel y derechamente, guardando nuestro seruicio, y el bien comun de la tierra que lleuarẽ a cargo, y el derecho á las partes, y cumplan nuestras cartas y mandamientos que Nos les embiaremos; y si estuuieren en nuestra Corte quando les proueyeremos delos dichos oficios, hagan juramento en el nuestro Consejo de guardar y cumplir lo susodicho a todo su leal poder, y que no pedira ni lleuara mas salario del que le fuere tassado en la carta de poder que lleuare, ni lleuara, ni consentira lleuar a sus oficiales mas derechos de los que en el aranzel de aquella ciudad, ò villa, o prouincia que es a su cargo, fueren puestos: so pena que lo pague con las setenas, aunque diga que lo no supo. Y no recibira dadiua, ni acetara promessa ni donacion, ellos ni sus mugeres, ni hijos, de ninguna persona, por si ni por otro, directe ni indirecte, durante el tiempo de su oficio, de cuya mano aya de venir à el, y a su prouecho; ni reciban mas de su salario y derechos que justamente deuieren de auer, segun la tabla de su adjutorio, so la dicha pena.

Otrosi que no se juntaran, ni faran confederacion, ni parcialidad con ninguno, ni algunos Regidores, ni caualleros, ni otras personas algunas de los tales pueblos, saluo que igualmente tengan a todos en justicia, quanto à ellos possible fuere: ni assi mismo durante el tiempo de su oficio del dicho Asistente, ò Gouernador, ò Corregidores, ni sus oficiales, por si ni por otro compre heredad alguna, ni edifique casa sin nuestra licencia, y especial mandado en la tierra de su juridicion, ni vse en ella de trato de mercaduria, ni trayga ganados en los terminos y baldios de los lugares de su Corregimiento, so pena que el que lo contrario hiziere, pierda lo que assi cõprare, ò edificare, ò tratare, el ganado que assi truxere, para nuestra camara. ij

Otrosi mandamos que el tal Asistente, iij

Aſsiſtente, ò Gouernador, ò Corregidor, ni ſus oficiales, ni familiares no ſean abogados, ni procuradores, ni ſolicitadores de los pleytos y cauſas que dentro del termino de ſu juridicion ſe trataren: ni ayudaran à perſona que ſea de ſu juridicion, aunque el negocio ſe trate en ſu juridicion, ni fuera della ante otros juezes ſeglares, ò Eccleſiaſticos: pero que el Aſsiſtente, ò Gouernador, o el Corregidor, o ſu Alcalde pueda ayudar en fauor de ſu juridicion, o del bien publico, no lleuando dinero por ello, ſo pena que lo tornen con el doblo para la nueſtra camara.

iiij Item que no tengan Alcaldes, ni Alguaziles que ſean vezinos, ni naturales de la tierra, que lleuan en cargo, y que los buſquen ellos los mejores y mas ſuficientes que pudieren auer para los cargos que les dieren, y que no ſean ſus parientes dentro del quatro grado, ni yernos, ni cuñados, caſados con ſu hermana, o hermano de ſu muger, ſin nueſtra licencia y mandado, ſo pena que pierda el tercio de ſu ſalario. Y otroſi, que guarde la prematica que mandamos hazer cerca de los que han ſalido de los eſtudios antes de auer eſtudiado el tiempo por nos ordenado: y que no lleuen Alcaldes, ni Alguaziles que perſona alguna de nueſtra Corte, ni de fuera della le diere por ruego, ſaluo que el eſcoja el que entendiere que le cumple, para deſcargo de ſu conciencia, y para buena adminiſtracion de la juſticia: por los quales ſea obligado de dar cuenta y razon, y ſatisfazer lo que ellos fizieren, ſaluo en caſo que los entregaren como el derecho quiere.

Otroſi que los oficios que por v
la carta que lleua mandamos que eſten ſuſpendidos, para que el y ſus oficiales los tengan, no daran lugar que otro los tenga, ni vſe dellos, ſaluo el y ſus oficiales, como por nueſtra carta le fuere mandado.

Otroſi les mandamos que del dia vj
que fueren al lugar do han de ſer recebidos, haſta ſeſenta dias de ſu oficio, ſe informen con mucha diligencia de las ſentencias que ſon dadas en fauor de tal lugar, ſobre los terminos del, y de ſu tierra: y en cuyo poder han eſtado, ò eſtan, y les faga parecer ante ſi, y ſaque la copia dellas, y ſe informe quales dellas eſtan executadas: y ſi deſpues de xecutadas entraron en los tales terminos las perſonas que los tenian antes, ò otros contra el tenor de las tales ſentencias, y que las hagan luego executar, y dexar los tales terminos libres, y deſembargados que aſsi eſtuuieren tomados y ocupados contra el tenor de las ſentencias, y mande que no los tornen mas à tomar, y ocupar, ſo las penas en ella contenidas: las quales executen en los que contra ellas fueren, o fallaren que han ydo, atento el tenor y forma de la ley de Toledo: y eſſo miſmo

executen la pena en ella contenida sobre la ocupacion que primero hizo: y asi mismo todos los dichos terminos de la ciudad, o villa, o tierra q̃ fuere à su cargo, sin lleuar por ello salario alguno: y vean si ay otros terminos ocupados en que no aya auido sentencias. Y si los ocupadores fueren de su juridicion, conozcan dello segun el tenor de la dicha ley hasta los hazer restituyr: y sino fueren de su juridicion, nos los embien á notificar, declarando quales y quantos terminos son, y quien los tiene, porque nos proueamos sobre ello como fuere justicia. Y asi mismo visiten las villas y lugares de la tierra que estuuiere à su cargo en persona vna vez en el año, y se informen como son regidas, y como se administra la justicia, y como vsan los oficiales dellas de sus oficios: y si ay personas poderosas que hagan agrauio a los pobres, y lo hagan todo emendar si buenamente pudieren: y sino que nos lo notifiquen con tiempo. Y esto contenido en este capitulo prometan de lo hazer y cumplir, y executar a todo su leal poder. Y si el Asistente, ò Gouernador, o Corregidor fuere negligente en cumplir lo susodicho tocante a los terminos, que se embie otro a su costa que lo cumpla.

vij Otrosi mandamos que luego que el Asistente, ó Gouernador, o Corregidor, fuere recebido al oficio, se informe si ay tabla, o aranzel de los derechos que el y sus oficiales y escriuanos, y los otros escriuanos y carceleros, y qualesquier otros oficiales de justicia han de lleuar, y que el guarde y haga guardar: y sino lo huuiere, que lo haga hazer junto con los diputados que el cabildo de la tal ciudad, ò villa donde fuere, para ello nombrare hasta sesenta dias primeros siguientes, conformandose con las tassas antiguas quanto buenamente pudieren. Y auiendo respeto al valor de la moneda, con tanto que no exceda lo contenido en las leyes de nuestros Reynos, y lo embie al nuestro Consejo, para que se vea y se confirme, ó emiende. Y asi confirmado lo hagan poner en el auditorio donde este publico, y dende en adelante lo guarde el y sus oficiales: y asi mismo hagan que lo guarden los escriuanos y otros oficiales de la dicha ciudad. Y el ni sus oficiales no lleuen los derechos doblados, saluo como se lleuan en el pueblo, no auiendo Corregidor. So pena, que si mas derechos lleuare, lo pague con las setenas. Y mandamos so la dicha pena que no lleuen parte el ni sus oficiales de los derechos que pertenecen a los escriuanos, ni fagan partido con ellos en manera alguna.

Otrosi mandamos y defendemos que no lleuen otras dadiuas, ni repartimientos de la ciudad, ò villa, o partido de que fuere proueydo, ò de los pueblos, el ni sus viij

Alcaldes,

Alcaldes, ni Alguaziles: mas ni allẽde de lo que se le manda dar en la carta de Corregimiento, aunque se lo quieran dar los Regidores y Sesmeros, y otros oficiales del concejo, o de la tierra, no embargante que la ciudad, villa, ò tierra aya estado en costumbre de lo dar a los Assistentes, o Gouernadores, y Corregidores, y Alcaldes y Alguaziles, ò otros oficiales passados: ni se pueda alegar, que pues estan suspendidos en el los otros oficios de alcaldias mayores, y de la justicia, y ordinarios, y fieldades, y executorias, y merindades, y alguazilazgos, y otras alcaldias menores, y mayordomias que deuen lleuar el salario dellas, y que estan en costumbre de lo lleuar, mas que sin embargo de todo esto no lleue mas de lo contenido en su carta, como dicho es. Y assi mismo no tomen ropa, ni posada, ni camas de la tal ciudad, saluo por sus dineros, como esta mandado por nuestras cartas. So pena que lo paguen con el quatro tanto.

jx Item que no lleuen ni consientan lleuar à sus oficiales assessorias ni vistas de processos, por las sentencias que se dieren, y que sobre esto recibiran juramento de sus Alcaldes, y que si no lo guardaren, que lo castigue: y que esto aya lugar assi mismo, aunque los tales Corregidores y oficiales conozcan por comission nuestra, so la pena de la ley: ni reciba el ni sus oficiales compromissos de ningunos pleytos que ante ellos estuuieren pendientes, ni de que el pudiere conocer, so pena que torne lo que lleuare con otro tanto.

Otrosi que no lleuen ni consientan lleuar à sus oficiales derechos de execuciones por ningunos contratos, ni obligacion, ni sentencia de que se pidiere execucion, hasta que el dueño de la deuda sea pagado, o se diere por contento aunque sean los derechos en poca cantidad: y que no lleuen mas derechos de los que por las ordenanças de la dicha ciudad, o villa deuiere lleuar, como quiera que digan que estan en costumbre de lo lleuar, o que lo deuen lleuar, segun las leyes de nuestros Reynos; y que donde ay costumbre que se lleuen menos derechos de la execucion de los treynta marauedis al millar, hasta ciento y cinquenta marauedis que se lleuan por nuestras rentas segun la ley de nuestro quaderno, que tambien la guarden en lo que toca a las dichas nuestras rentas. De manera que no se lleuẽ por ello mas derechos de lo que se lleua por los otros marauedis. Y donde no huuiere ordenança, que se guarde la costumbre antigua, tanto que no exceda de la quantia de la ley: y que por vna deuda no se lleue mas de vna vez derechos de execucion, so pena que los pague con las setenas el que lo contrario hiziere. x

Otrosi que no lleuen penas algunas de las que disponen las leyes, xj

ni de las que se pusieren para la nuestra camara, ni para otra obra pia, sin que primero las partes sean oydas y sentenciadas contra los que en ellas incurren por sentencia passada en cosa juzgada, y que en esto no hara auenencia ninguna por si ni por otra persona por ellos antes de dar la sentencia. So pena que lo paguen con las setenas.

xij Otrosi que las setenas en que condenaren, sean para nuestra camara, y no lleue el ni sus oficiales, ni Alguaziles, ni merinos parte dellas, aunque digan que estan en vso y costumbre de las lleuar.

xiij Otrosi que el ni sus oficiales no lleuen parte de las alcaualas, o sisas, ò imposiciones, ò descaminados por las sentenciar, ni por las executar, ni en otra manera: ni asi mismo lleuen por firmar los recudimientos de las rentas, mas de lo q̃ disponen las leyes del quaderno, so la dicha pena,

xiiij Otrosi que guarden y hagan guardar à sus oficiales las leyes de nuestro quaderno de las alcaualas, y otras rentas que dan orden en el demandar, y proceder, y lleuar los derechos en los pleytos de las dichas rentas: de manera que los labradores, y oficiales, y personas del pueblo no sean fatigados contra el tenor y forma de las dichas leyes.

xv Otrosi que no lleuen derechos de omezillos, saluo en causa de muerte de hombre o de muger, ò en caso que el culpado merezca pena de muerte, so la dicha pena.

Item que el dicho Asistente, ó Gouernador, ò Corregidor, no arrendara, ni consentira arrendar los oficios del alguazilazgo, ni el de las entregas, ni la carcel, ni almotacenazgos, ni los plazos, ni alcaldias, ni mayordomias, ni escriuanias, ni otros oficios que tuuieren por respeto de su Corregimiento, directa, ni indirectamente, so pena que pague lo que asi lleuare con otro tanto para la nuestra camara. xvj

Otrosi que vean las ordenanças de la dicha ciudad, o villa, o partido que fuere à su cargo, y las que fueren buenas, las guardara y hara guardar, y si viere que algunas ordenanzas se deuen emendar, y hazer de nueuo, las hara con acuerdo del regimiento, mirando mucho en las que tocaren en la elecion de los oficios, para que se elijan justamente y sin parcialidad: y asi mismo a las que conciernen al bien comun, asi que en las menistrales y otros oficiales vsen de sus oficios bien y fielmente, y sin fraude alguno, como en que la tierra sea bien bastecida de carne, y pescados, y otros mantenimientos a razonables precios, y que las calles, y carreras, y carnicerias esten limpias, y las salidas del lugar esten asi mismo limpias y desocupadas, y las ordenãças q̃ asi emẽdare, o de nueuo hiziere, embie à nos el traslado dellas, para que nos las mãdemos ver, y proueer sobre ello. xvij

Otrosi

xviij Otrosi se informe si ay casa de concejo, y carcel qual conuenga, y prisiones: y sino las huuiere, den orden como se haga.

xix Otrosi que haga arca en que esten los priuilegios y escrituras de concejo à buen recaudo, que a lo menos tengan tres llaues: y la vna tenga la justicia, y la otra vno de los Regidores, y otra el escriuano de concejo, y que no se puedan sacar de alli, y que quando huuieren necessidad de sacar se alguna escritura, la saque la justicia y Regidores: y que aquel aquien la entregare, se obligue de tornarla dentro de cierto termino, y de conocimiento dello, y quede en el arca de concejo: y que el escriuano de concejo tenga cargo de solicitar que se tornen, y faga hazer vn libro en que se trasladen todos los priuilegios y sentencias del concejo autorizadas, y otro libro en que se trasladen todas las prouisiones y cedulas que nos mandaremos dar que fueren presentadas en el cabildo, assi las que son dadas hasta aqui, como las que se daran de aqui adelante, para que de todo se de cuenta y razon quando fuere menester: y assi mismo haga que en la dicha arca esten las siete partidas, y las leyes del fuero, y de los ordenamientos y prematicas, porque teniendo las mejor se pueda guardar lo contenido en ellas.

xx Item que jure a todo su leal poder, que directe ni indirecte, no procurara que le sean leydas cartas de los juezes Ecclesiasticos, para que se impida la nuestra juridicion real: y si viere que los juezes y ministros de la Yglesia en algo vsurpan nuestra juridicion, ó se entremeten en lo que no les pertenece, les haga requirimiento que no lo fagan: y si dello no quieren cessar, nos lo fagan luego saber, para que nos los mandemos remediar: de manera que no consientan que cosa passe en nuestro perjuyzio, y de nuestra juridicion, sin que luego sea remediado, o notificado a nos.

Item mandamos y defendemos que los dichos nuestros Assistentes, ò Gouernadores, o Corregidores: ni alguno dellos no acepten ruego ni carta que les sea escrita en los casos de justicia por persona de nuestra Corte, ni de fuera della: antes sin embargo della hagan y administren la justicia realmente y con efecto: y qualquier carta de ruego que se les escriuiere de nuestra Corte en casos de justicia, nos la embie. xxj

Otrosi que no consientan que se fagan sin nuestra licencia torres ni casas fuertes en la ciudad, ó villa, ò tierra que fuere à su cargo, ni en sus terminos y juridicion: y sepa si se haze agrauio y daños de las fechas nueuamente, y si se perturba con ellas la paz del pueblo, y nos embie la relacion dello: y si en las comarcas de su juridicion se fiziere alguna casa fuerte, xxij

fuerte, luego que lo supiere nos auise dello.

xxiij Otrosi que vea como estan reparadas las cercas, y muros y cauas, y las puentes, y los pontones, y alcantarillas, y las calçadas en los lugares donde fueren menester, y todos los otros edificios y obras publicas: y si no estuuieren reparadas, den orden como se repare con toda diligencia.

xxiiij Otrosi que se informen de los portazgos, y almoxarifazgos, y castillerias, y borras, y assaduras, y otras imposiciones, y vanajes, y estatutos que lleuan en la tal ciudad, ò villa, ò lugar, ò en su tierra y comarcas, aunque sean de señorios, y quales son nueuas, y quales viejas y antiguas, y si se han acrecentado, y las nueuas de los terminos de su juridicion que no tienen titulo, ò prescricion immemorial, para que de derecho las puedan lleuar, prouea como no se puedan lleuar, ni se lleuen, executando las penas contenidas en las leyes de nuestros Reynos: contra los que las impusieren, ò lleuaren como no deuen, y de las que son de fuera de su juridicion, nos embien relacion, porque nos proueamos sobre ello.

xxv Item que lleue la prematica de los que dizen mal à nuestro Señor, y que executen las penas en ella contenidas en las personas que contra ella fueren, y passaren, sin excepcion de personas, de mayor ni menor condicion, so pena que si dispensare con ella en poco, ò en mucho, passe el la pena que el transgressor de la dicha prematica auia de passar.

Otrosi que sepa si esta hecho, y no se guarda el apartamiento de los Moros: y sino estuuiere hecho, lo haga, y si esta hecho, y no se guarda, lo haga guardar, y requiera a los concejos comarcanos de los señorios, que lo hagan, y guarden, y traygan y embien relacion de como se guarda, so pena que pierda la quarta parte del salario. xxvj

Otrosi que si algunos malfechores de su juridicion se acogieren à fortalezas, ò lugares de señorios, que con gran diligencia entiendan en saber adonde estan, y requieran a los receptadores que los entreguen, y sobre ello hagan todas las diligencias que de derecho se deuieren hazer, y sino ge los entregaren, nos lo notifiquen con los testimonios que sobre ello tomaren lo mas prestamente que pudieren. xxvij

Otrosi les mandamos que hagan que visiten los mesones y ventas, y trabajen porque esten bien reparadas, assi de los oficios, como de las otras cosas que son menester, para que los caminantes y estrangeros sean bien acogidos y aposentados, y se ponga tassa en ellos, y se faga guardar la tassa segun la ley del ordenamiento de Toledo. xxviij

Otrosi que no consientan juegos vedados, ni tableros dellos, y xxjx

executen

executen las penas de las leyes, que dispouen sobre los juegos fielmente, sin yguales, y sin cautelas, ni fraudes.

xxx Otrosi sepa si son tomadas y fenecidas las cuentas de las rentas de los propios, y repartimientos y contribuciones, y imposiciones de los años passados, y de las que fueron fenecidas, haga pagar los alcances: y las que no fueren tomadas y fenecidas, las tomen y acaben de tomar, no passando en cuenta, saluo de lo que se mostrare libramiento librado de justicia, y Regidores con carta de pago, siendo la tal librança justa: y lo que se gastare por menudo, informese si se gasto verdaderamente, y si fue bien gastado, o si huuo algun fraude, y hagan tornar lo que hallaren mal gastado, y den pena à los que lo huuieren gastado como no deuen. Demanera que quando se le tomare la residencia, esten fenecidas las cuentas, y executados los alcances, y todo lo que fuere mal gastado: y y haga que los marauedis de las rentas de los propios solamente se gasten en cosas de prouecho comun, y no en interesse de los Regidores, y de aquellos aquien quieren fazer gracias, ni de otras personas no deuidamente: ni se gaste en dadiuas, ni en ayudas de costas, ni presentes: ni den a los porteros, y reposteros y aposentadores, y otros oficiales de nuestra Corte cosa alguna, saluo lo contenido en las leyes por nos ordenadas. Y asi mismo no gasten los dichos propios en justas, ni en alegrias, ni en comidas, ni beuidas, ni en otras cosas no necessarias al bien comun de la dicha ciudad, o villa, y si lo gastaren, o libraren como no deuen, lo paguen de sus bienes.

Otrosi que no consientan re- xxxj partir gallinas, ni perdizes, ni besugos, ni carneros, ni hachas ni otras cosas semejantes entre la justicia y Regidores, y otros oficiales, del concejo: so pena que tornen lo que lleuaren con las setenas: y asi mismo lo tornen los dichos Regidores con la misma pena, todo para la nuestra camara.

Otrosi sepa de las rentas de los xxxij propios, como andan arrendadas y aforadas, y prouea sobre ello de manera que no se pierda lo que se podria auer dellas, por negligencias y parcialidad, y no consientan que las arrienden personas poderosas, ni oficiales del concejo, por si, ni por interpositas personas, y hagan por manera que tengan libertad enteramente de pujar y arrendar las dichas rentas y imposiciones quien quisiere sin temor alguno. Y esto mandamos que hagan cerca de las rentas y propios de los concejos, y lugares, y aldeas de la tierra de su Corregimiento: y asi mismo no consientan q̃ los Regidores, y otras personas contenidas en las leyes de Toledo, arrienden las alcaualas,

y las otras rentas en la dicha ley cõ tenidas.

xxxiij Otrosi haga que las obras publicas que se huuieren de hazer à costa del concejo, o de las penas, ò en otra manera, que se fagan à menos costa y mas prouecho del concejo que ser pudiere, que las personas que en ello huuieren de entender sean tales que la hagan fielmente, y no hagan cosa demasiada, saluo la que fuere necessaria para que la obra sea bien hecha: y el que fuere obrero y veedor de la obra, no tenga cargo de recibir y gastar el dinero por su mano.

xxxiiij Otrosi que no consientan hazer, ni hagan derramas sobre los pueblos, sino como quieren las leyes que disponen, que de tres mil marauedis arriba no se haga, sin nuestra licencia y mandado, aunque digan que estan en costumbre de repartir algunos marauedis para sus gastos, ò para otra qualesquier cosa: y el repartimiento de los dichos tres mil marauedis se entienda que en toda la ciudad, ò villa, y su tierra, se no repartan mas de los dichos tres mil marauedis, saluo donde la tierra suele repartir por su parte, y la ciudad por la suya, que alli pueda cada vno dellos repartir los dichos tres mil marauedis, y en las que se huuieren de hazer, den orden que los pobres no sean mas fatigados que los ricos. Y los que tuuieren cargo de hazer coger las dichas derramas, no puedan cargar, ni consientan que carguen à vnos y alieuen y escusen à otros, y se faga de guisa que se pueda todo bien saber, para que se castigue lo que mal se hiziere, y se pueda dar de todo buena cuenta, so las penas contenidas en las leyes de nuestros Reynos, que defienden que no se hagan repartimientos.

Otrosi que las Audiencias, y xxxv otros autos de justicia los fagan todos ante los escriuanos del numero de la ciudad, o villa donde huuiere de conocer si alli huuiere escriuanos del numero, saluo si huuiere escriuano nombrado por nos para las causas criminales, y no tome otro ningun escriuano, saluo vno si quisiere para recibir quexas, y tomar las primeras informaciones de los crimines, para prender a los que por informacion hallaren culpantes, por se guardar mas el secreto. Y esto hecho se remita ante el escriuano del numero, ò de la carcel si lo huuiere: y que los processos criminales se fagan en la carcel, a donde este vna arca en que se guarden los dichos processos: lo qual esteá buen recaudo. Y aya libro de todos los presos que vinieren a la carcel, declarando cada vno porque fue preso, y por cuyo mandado, y los bienes que huuiere traydo: y quando se soltare, se ponga al pie del dicho asiento el mandamiento por que fue suelto.

Item que los escriuanos asi de xxxvj crimẽ como de ciuil que estuuieren ante

ante el Asistente, ò Gouernador, ó Corregidor, ò ante sus oficiales, hagan sus processos en foja de pliego enteros bien ordenados: y que los abogados hagan assi los escritos, aunque las causas sean sumarias, y los escriuanos assienten todos los autos que passaren ordinariamente, vno tras otro sin entremeter otra cosa de fuera del processo en medio: so pena de cinco mil marauedis por cada vez à cada escriuano para la nuestra camara, y todas las sentencias assi ciuiles como criminales, que sean firmadas del, ò de sus oficiales que las dieren, y del escriuano ante quien passare, y se assiente en el mismo processo, so la dicha pena al dicho juez: y los processos sean guardados à buen recaudo para en todo tiempo dar cuenta dellos, como dicho es: y en las dichas sentencias que dieren guarden las leyes del Reyno, y con ellas no dispensen sin nuestra licencia y especial mandado: saluo como y quando de derecho se permite, y todos los autos de justicia que hizieren y mandaren hazer sean en escrito: porque en todo se halle razon dello, y aunque en algunos casos procedan sumariamente, no dexen por esso de recebir las excepciones legitimas y prouanças necessarias.

xxxvij Otrosi que en los processos criminales, y en los ciuiles y arduos, y de importancia, siempre tomen y examinen por si los testigos ante el escriuano, y cada testigo por si, sin lo cometer al escriuano, ni a otro, so pena que el juez que assi no lo hiziere, por la primera vez incurra en pena de cinco mil marauedis, y el escriuano de dos mil: y por la segunda doblado: y por la tercera que sean priuados de los dichos oficios que assi tuuieren.

Otrosi que los processos que fueren apelados para ante nos, ó para la Chancilleria, y las pesquisas y testimonios que embiaren cerrados despues que fueren signados, cerrados y sellados los hagan sobrescriuir encima, poniendo entre que partes: y el juez delante quien fue apelado, y aquien va remitido, si al Consejo, ó a la Chancilleria, ó que venga sellado, y declare con que sello viene sellado, y que el processo que fuere ante nos se presente ante los del nuestro Consejo, o si se presentare ante las puertas de nuestra camara que hasta otro dia se presente en Consejo, y que todos los processos y pesquisas signados vẽgan à nuestra Corte en hoja de pliego entero, y puestos los derechos en las espaldas, so pena que el escriuano que de otra manera lo hiziere, torne lo que lleuare del processo, con el quatro tanto, para la nuestra camara. xxxviij

Item que no consientan que sus escriuanos, ni el escriuano de concejo, ni los escriuanos publicos del numero, ni otros lleuen derechos algunos de las escrituras y processos xxxix

processos que ante ellos passaren que pertenecieren al concejo de la parte del dicho concejo: porque nos queremos que por razon de sus oficios sean tenudos à ello.

xl Otrosi que no consientan a nuestros comissarios, ni a otros juezes algunos ni executores, lleuar derechos algunos de execucion lleuando salario, y no lleuando salario los lleuen por la tabla de los derechos del concejo donde se hiziere la execucion, y no en otra manera: y que no lleuen assessorias, ni vistas de processos, ni otro salario alguno, saluo lo contenido en nuestras cartas: so pena que los escriuanos que lo lleuaren lo tornen todo con el quatro tanto para la nuestra camara.

xlj Item que no consientan que los escriuanos nombrados en las nuestras comisiones, que para el ò para otros juezes dieremos, lleuen los derechos de los processos y escrituras que por ante ellos passaren, saluo por la dicha tabla del concejo donde se conociere de la causa que fuere cometida, y no doblados, so la dicha pena de quatro tanto para la nuestra camara.

xlij Otrosi que no consientan traer vara à otra ninguna persona, saluo el y sus oficiales, y a los Alcaldes de la hermandad, y a los Alguaziles de la Inquisicion, y a los Alcaldes y Alguaziles de nuestra Corte dentro de las cinco leguas de la Corte, ò al que nos dieremos especialmente poder para la tener por nuestra carta firmada de nuestros nombres, y sellada con nuestro sello.

Otrosi que no consientan que qualesquier Alguaziles, ò executores quando fueren a hazer execucion fuera de la ciudad, ò villa de que tienen cargo, lleue derechos de la yda y tornada, mas que por vn camino, aunque aya de hazer y haga muchas execuciones, y en diuersos lugares, y que lleue y reparta por rata de las execuciones que hiziere, y que esto mismo guarden los escriuanos, y al que lo contrario hiziere, ge lo faga pagar con el quatro tanto por la primera vez, y por la segunda de mas desto que sea suspenso del oficio por seys meses, y por la tercera que pierda el oficio, y q̃ lo execute asi el juez, y si fuere negligẽte en ello, que el dicho juez pague la pena. xliij

Item que cada y quando se platicare alguna cosa en concejo que particularmente toque a alguno de los Regidores, ò a otras personas que ende estuuieren, se salga luego la tal persona, ò personas a quien tocare el negocio, y no torne entretanto que en aquel negocio se platicare: y esto mismo se haga si el negocio tocare à otra persona que con el tenga tal deudo, ò tal amistad, o razon por cuya causa deua de ser recusada, y los autos que se hizieren contra esto, que no valan. xliiij

Otrosi que las penas que pertenecen à nuestra camara, que fueren xlv

fueren adjudicadas por vos, ò vuestros oficiales para la camara, ò para la guerra, y las otras penas arbitrarias que vos pusieredes de vuestro oficio, aunque sean aplicadas à obras publicas, ò pias, que vos o vuestros oficiales no las podays gastar ni tomar en ninguna manera, aunque digan que los Corregidores que fueron antes que vos, estuuieron en costumbre de los lleuar, y todas asi las vnas como las otras se condenen ante vn escriuano publico del numero que para ello hagays escoger y poner: el qual sea el que vieredes que es mas fiable, y que este escriuano tenga cargo de escriuir todas las dichas penas que vos y vuestros oficiales condenaredes a algunos, y que luego otro dia despues que fueren condenadas, de copia dellas al escriuano: el qual tenga cargo de las recebir todas para que procuren la execucion dellas, y si el processo passare ante otro escriuano, que toda via para dar la sentencia llame al escriuano que fuere diputado para ante quien passen las condenaciones, y las reciba, y si el dicho escriuano fuere negligente en dar la dicha copia al escriuano de concejo a otro dia, que pague lo que montaren las dichas penas con el quatro tanto, y el dicho escriuano de concejo tenga y cobre las dichas penas pertenecientes a la camara, o para guerra para acudir con ellas a quien nuestro poder huuiere firmado de nuestros nombres, y no a otra persona alguna, y si no pusiere la diligencia que deue en las cobrar, que las pague de su bolsa, y que el dicho escriuano no acuda ni consienta acudir con ellas à otra persona alguna: y si el dicho Corregidor cobrare las dichas penas, o parte dellas por via directe, o indirecte que las paguen con las setenas, y se cobre del tercio postrero de su salario, o de sus bienes, y las otras penas que se aplicaren a alguna obra publica, o pia, el escriuano de concejo por vuestro mandado gaste aquella parte que de las penas arbitrarias por la ley de Toledo, es aplicado a la tal obra, y con la otra parte acuda a nuestra camara, segun la dicha ley lo dispone, y que se gaste en aquello para que fuere aplicada, y no en otra manera, y en el fin del año que vos tomeys la cuenta de las dichas penas a los dichos dos escriuanos, y firmada de vuestro nombre, y de los dichos nombres dellos la embieys vna a los Contadores mayores, y otra al nuestro Tesorero, para que pueda embiar por lo que huuiere de cobrar: y assi mismo de la dicha cuenta al que vos fuere a tomar la residencia por ante los dichos dos escriuanos.

xlvj Otrosi mandamos, que el que asi fuere por Asistente, o Gouernador, ò Corregidor lleue el traslado que le sera dado de las prematicas y leyes que disponen cerca de lo conte-

contenido en estos capitulos, y de las cosas que los Corregidores y oficiales de concejo deuen hazer y guardar, especialmente las que conciernen al regimiento y buena gouernacion de las ciudades y villas, porque por ellas se pueda cũplidamente informar, de que manera ha de regir y gouernar lo que à su cargo estuuiere.

xlvij Item que tenga cargo especial de castigar los pecados publicos, y juegos, y amancebados, y blasfemias, y otros casos semejantes. Y cerca de los marcos que se han de lleuar a las mancebas de los clerigos, y frayles, y casados, mandamos que por la primera vez que fuere hallada alguna muger ser manceba publica de clerigo ó frayle, ó casado, la condene à pena de vn marco de plata, y destierro de vn año de la ciudad, ò villa, ó lugar donde biuiere, y de su tierra. Y por la segunda vez la condene à pena de vn marco de plata, y destierro de dos años: y por la tercera vez sea condenada à pagar vn marco de plata, y à que le den cien açotes publicamente, y la destierren por vn año. Y que el Corregidor, ó Alguazil, ò otro juez que lleuare publica, ò secrementa marco, ò marauedis algunos por razon de lo susodicho, sin ser sentenciado y executado el dicho destierro, y otras penas primero por orden de como en este capitulo se contiene, pague por el mismo hecho lo que lleuo con las setenas para la nuestra camara y fisco, y sea priuado del oficio.

Otrosi porque por no auer punido y castigado los testigos que han depuesto falsedad, se ha dado ocasion que otros hombres de mala conciencia se atreuen a deponer falsedad donde son presentados por testigos. Porende mandamos que los del nuestro Consejo, y el Presidente y Oydores, y otros qualesquier juezes prouean como ningun testigo falso en causa ciuil ni criminal, quede sin punicion y castigo, y que en esto tenga mucha diligencia. xlviij

Otrosi mandamos que los Corregidores y juezes de Residencia, y Alcaldes, y otras justicias qualesquier que sean de las ciudades, y villas y lugares de nuestros Reynos y señorios, ni los Alguaziles y merinos, no puedan lleuar para si parte de las setenas que se sentenciaren publica, ni secretamente directe, saluo que sean para la nuestra camara, y que juren al tiempo que fueren recebidos al oficio de lo guardar assi, y que las personas que les fueren à tomar la Residencia, se informen si han lleuado para si parte alguna de las dichas setenas: y lo que hallaren que han lleuado dellas, gelo hagan restituyr con el quatrotanto para la nuestra camara y fisco. Pero que los dichos juezes y Alguaziles pueden lleuar para si la parte de las dichas penas que les dan las leyes de nuestros Reynos en aquellos xlix

casos

casos que gelas dan, y no en otros lugares.

l Otrosi tened mucho cuydado y poned mucha diligencia en castigar las blasfemias, y las vsuras, y los juegos, de manera que cesse en toda la tierra de vuestro Corregimiēto.

lj Otrosi porque nuestro muy santo Padre cōcedio vnas letras Apostolicas, en que manda que todas qualesquier indulgencias y facultades, para predicar perdones, y demandar limosnas concedidas, y q̄ dende en adelante se concedieren por la santa Sede Apostolica, esten y sean suspendidas fasta que por el diocesano de donde fueren los lugares en que se huuieren de predicar sean primeramente vistas y examinadas, y despues por el Nuncio del Papa que en los nuestros Reynos estuuiere, y por nuestro capellan mayor, y por vno, ò dos perlados del nuestro Consejo, los que para ello por nos fueren diputados: los quales si examinando las dichas bulas fiel y diligentemēte, hallaren q̄ son verdaderas letras Apostolicas, y carecen de toda falsedad y sospecha, las dexen publicar y predicar à aquellas personas aquiē lo tal perteneciere: de las quales letras Apostolicas los dias passados mādamos embiar traslados signados à todos los Corregidores de nuestros Reynos y señorios, para que cada vno la intimasse al perlado de la tierra de su Corregimiento, y despues la hiziesse luego publicar para que se guardasse lo que por ella proueyo y mando nuestro muy santo Padre. Porende mandamos que el dicho Gouernador, ò Corregidor, ò Asistente, y sus Alcaldes tengan mucho cuydado de hazer guardar lo contenido en la dicha bula, cuyo traslado huuimos mandado embiar como dicho es, y de no consentir que se prediquen, ni publiquen bulas, ni indulgencias algunas en la tierra de su Corregimiento, sin que primeramente seā traydas y examinadas en la forma y manera en la dicha bula contenida, porque asi conuiene al seruicio de Dios y nuestro.

lij Otrosi mandamos que con mucha diligencia tengan cargo de guardar los puertos de su Corregimiento, para que no se saque moneda ni cauallos, y de hazer pesquisa por toda la tierra de su Corregimiento, y saber la verdad dos vezes en cada año, de seys en seys meses, quien y quales personas son las que en la tierra de su Corregimiento, y por ella han sacado moneda y cauallos fuera de nuestros Reynos, y en los que fallaren que los ayan sacado, executen las penas contenidas en las leyes del ordenamiento de Toledo, y que en las otras leyes se haze mēcion: y de las penas de los bienes de los culpados se de la quarta parte aquien lo denunciare, si pareciere que es verdad, y lo restante lo apliquen à quien las dichas leyes lo dan, y hagan prego-

pregonar esto en la tierra de corregimiento: y que qualquiera que lo supiere, y no lo descubriere a la justicia, que incurra por el mismo hecho en las penas en que caen, y que incurren los que sacan moneda, ò cauallos fuera del Reyno, sin nuestra licencia contra el tenor y forma de las dichas leyes.

liij Otrosi se informen si alguna persona dize en la dicha ciudad, ò sus comarcas, cosas de porvenir, ò otras cosas semejantes, ò si son adeuinos: y los q̃ hallaren culpantes, luego les prendan los cuerpos, y tengan presos, y castiguenlos: y si clerigos, lo notifiquen à perlados y juezes Eclesiasticos, para que ellos los castiguen.

liiij Item mandamos que quando la tal ciudad, villa, ò lugar huuiere de embiar algun mensajero, ò procurador à nos ò al nuestro Consejo, que trayga por escrito y peticion lo que ha de hazer, ò procurar firmado del escriuano del concejo de la ciudad, villa, ò lugar: y que el dicho escriuano de concejo asiente en el libro de cócejo el dia que el tal procurador, ò mensajero partiere, y que el dicho mensajero, ò procurador, el dia que llegare à nuestra Corte presente en el nuestro Consejo, ante vno de los nuestros escriuanos de camara que en el residen, el tal memorial, y saque fee del dia que lo presentare, y del dia que fue despachado: porque por aquella fee le paguen su salario: y que si asi no lo lleuare que no le paguen salario alguno. So pena que los que libraren el dicho salario, paguen el salario de sus casas con el doblo para nuestra camara: y que si de otra manera traxere las peticiones, que no sean recebidas, y que el dicho Corregidor pague de sus bienes la costa que el dicho mensajero, ò procurador hiziere.

Otrosi que estos capitulos hagan leer en concejo al tiempo que fuere recebido en el oficio: y que haga poner el traslado dellos en el libro del concejo al pie del auto de su recebimiento, para que mejor se acuerde de todo lo que se deuiere proueer: y al dicho concejo prometa de guardar y hazer guardar los capitulos y ordenanças de suso contenidos que por ellos se le mandan que prometa. lv

Otrosi jure asi mismo de guardar las otras dellas, que disponen que se juren. lvj

Otrosi que embie la fee del dia que fuere recebido al oficio de Asistente, Gouernador, ó Corregidor. lvij

Lo

LO QVE MANDAMOS que guarden los que van à recibir la residencia. Estos estan en la Recopilacion, desde la .l. 8. hasta la l. 22. en el titulo. 7. del libro. 3.

j PRimeramẽte mandamos, q̃ mirẽ todas las cosas q̃ les mandamos en las cartas que lleuã, y aquellas executen y cumplan segun que en ellas fuere contenido.

ij Otrosi que durante el tiempo que tuuieren el dicho cargo que les es encomendado, vsen del bien y fielmente, guardando nuestro seruicio, y el derecho a las partes, y que guarden todos los capitulos que mandamos guardar à los nuestros Corregidores.

iij Item si la ciudad, o villa, o prouincia donde fuere el juez de residencia tuuiere algunas villas y lugares de su juridicion, luego que començare à tomar la residencia embiara vn escriuano, o dos que sean personas fiables, para que vayan por las dichas villas y lugares a hazer pregonar la residencia para que si huuiere algunas quexas del Assistente, o Gouernador, o Corregidor, o de sus oficiales, para que las vengan à dar ante el juez de residencia, ó ante el dicho escriuano si quisiere, y el dicho escriuano por do quiera que fuere, aya toda la informacion que pudiere de lo contenido en las dichas quexas: y demas de su oficio sepa todo lo que pudiere saber de como los dichos oficiales han vsado de los dichos oficios, para que la pesquisa y informacion de todo lo trayga al juez de residencia, ó lo junte con lo otro que el por si hiziere, para que de todo se informe de la verdad, y reciba el descargo que dello se diere, y lo prouea de justicia, como le esta mandado. *Informacion de oficio en las quexas.*

Item que el juez de residencia quando recibiere la pesquisa secreta, si algun testigo dixere alguna iiij

cosa general, ası́si como quiera, que era parcial, o que no executaua la justicia, o que cohechaua, o que era negligente en la administracion, ò no castigaua los pecados publicos, y otras semejantes cosas que pregunte à los testigos: y haga que declaren particularmente en que cosas y causas eran parciales, y en que dexo de executar la justicia, y que cohechos hizo, a que personas, y en que casos fue negligente, y que pecados publicos dexo de castigar, y porque causa: y asi de todo lo otro que generalmente depusieren, yendo de testigo en testigo hasta hallar y saber la verdad particularmente de cada caso. Y esso mismo procure de saber lo bueno, asi como lo malo.

V Otrosi si por algunos testigos hallare alguna culpa general contra el Asistente, Gouernador, o Corregidor, y sus oficiales, y qualquier dellos de que no aya entera prueua, que el de su oficio trabaje de saber la verdad de aquello, preguntando a todas las personas que dello puedan saber de vno en vno hasta saber la verdad: y aunque no esten presentes en el lugar, si pudiere ser trabaje por embiar a ellos para que le embien sus dichos en manera que haga fee, y hagan toda la diligencia que fuere posible para que sepa la verdad, y en lo que hallare prouado condene no tan solamente en la satisfacion de la parte, mas en la pena, segun que hallare que en tal caso disponen las leyes del Reyno, y la otra pena que mereciere que es arbitraria, ó el la condene, ò la remita al Consejo si tuuiere sobre ello alguna duda, y en el caso que la condenare en qualquier pena toda via queda reseruada à los del nuestro Consejo para que ellos la den mayor, o menor si vieren que se deue de dar.

Ibi satisfactiõ: nõ quod quomodo ex inquisitione proceditur, debet probari dannum, & in eo fieri condẽnatio. vide Bal. in. l. 2. in fi. C. de edẽdo.

Otrosi que despues del comienço el que va à tomar la residencia secreta, la comience à hazer segun el tenor de la carta de poder que lleua, y si hallare culpante al Asistente, o Gouernador, o Corregidor, ò a sus oficiales, les notifique las cosas en que los hallare culpantes para que den sus descargos, y aueriguada la verdad determine y execute lo que buenamente pudiere, y en lo que no pudiere determinar, lo remita al nuestro Consejo, con la mayor informacion que pudiere auer, de manera que aca se pueda determinar por la informacion y processo que el embiare sin auer mas informacion sobre ello, y sin mas lo tornar à remitir alla: y si hallare culpante al dicho Asistente, o Gouernador, o Corregidor, ò à sus oficiales, o qualquier dellos, execute alla el derecho de la parte danificada, o si tal fuere la culpa, faga venir a la Corte personalmẽte al que hallare culpado, para que aca vj

*Et dabit copiã non solũ dictorũ sed etiam nominũ testiũ, vt in. l. 1. & l. 11. ti. 1. li. 8. ordi. * Quæ est. l. 1. & 4. tit. 1. lib. 8. Recop. * & in. l. 7. ti. 16. lib. 8. ordin. * Quæ est. l. 2. ti. 12. lib. 8. Recopil. * & notat Abbas in. c. 2. col. 4. de testib. & istud est regulare nisi in cau-*

sa hæresis vt l. 11. tit. 17.

aca se le de la pena que mereciere.

vij Otrosi que el juez de residencia se informe como los Regidores y fieles y sesmeros, y procuradores y escriuanos, y otros oficiales de concejo, segun que los huuiere en los lugares de su cargo, vsan de sus oficios, y guardan las leyes del Reyno que en lo que toca a sus oficios disponen, y si por la pesquisa que sobre ello hiziere hallare algun culpante, le suspenda del oficio, y le de traslado, y aueriguc la verdad para que le pueda condenar ò absoluer, segun el caso fuere. Y la relacion que de todo ello se hiziere la embie al nuestro Consejo.

par. 3. & nisi timeatur de subornatione: nam non datur copia parti, secundum Bal. in l. fi. C. de edẽdo, & super statut. in verbo statuere. §. 16. & an debeant testes reproduci, vide Bal. in l. 1. C. de appella. & gl. in l. 1. C. quorũ bonorum. Et nõ quod stante accusatore, hoc est, auiẽdo demanda publica, *potest fieri causa inquisitio si iudex timet de collusione, secundum Ang. in l. 3. § si. ff. de adulteriis, & Alberi. 3. p. q. 57 & quamuis possit venire accusator, nõ ideò iudex debet desinere inquirere secundũ Bal. in l. si quis in hoc genus C. de episco. & cleri. & vide l. pe. ti. 1. part. 7. Et superueniẽte accusatore, an cesset inquisitio vide Alber. in l. si si. ue. § 1 ff. de lib. agnoscẽ.*

viij Otrosi que sepa que derramas se han hecho sobre los pueblos, y que formas se han tenido en las repartir y cobrar: y si se ha cobrado, en que se ha gastado, y embie la relacion de todo ello a nuestro Consejo, y si hallare que algunos repartimientos, o derramas se han hecho sin nuestra licencia, y especial mandado demas de tres mil marauedis arriba, condene à los que lo hizieron en las penas de la ley.

ix Otrosi se informe de los agrauios, y sin razones y cohechos que han fecho los que lleuaron cargo de los emprestidos, y de sacar la gente para la guerra de los moros, y de traer las bestias y lleuas de pan y vino, y otras cosas, y de comprar mantenimientos en los lugares de que lleua el cargo, y en sus comarcas, y embie la informacion dello al nuestro Cõsejo.

Otrosi haga executar las sentencias que dieren contra el Assistente, Gouernador, o Corregidor, y sus oficiales, a que restituya y pague qualquier quantia, siendo la condenacion de tres mil marauedis y dende ayuso, aunque el condenado apele, y el le otorgue la apelacion que de la tal sentencia se interpusiere, reseruando despues de pagada la tal condenacion su derecho à saluo al dicho Assistente, Gouernador, o Corregidor, o sus oficiales, para que lo puedan seguir en el Consejo, y no en otra parte alguna. Pero si la condenacion fuere de mas quantia, y el condenado apelare de la sentencia en tiempo y forma deuida: mandamos que el pesquisidor le otorgue la apelacion, y el condenado sea tenido de poner y ponga en deposito antes que le sea otorgada la apelacion lo que montare la condenacion, en poder de persona fiable qual el juez de residencia nombrare, para que si fuere confirmada por los del nuestro Consejo la sentencia, se pague la condenacion del tal deposito con las costas. Y esto hecho sea oydo el condenado en el nuestro Consejo, presentando se con el processo en tiempo, y de otra guisa no sea oydo. x

Otrosi que sepa si el Assistente, xj

Gouernador, ó Corregidor, ò sus Alcaldes, ó oficiales han lleuado ropa, ó posada sin las pagar, y si lleuã otro salario de alcaldias mayores y ordinarias y alguazilazgos, ò merindades, o mayordomias, o almotacenias de mas de su salario, o por otra razon alguna, y si lo huuierẽ lleuado, lo faga restituyr aquiẽ fallare que pertenece.

xij Otrosi que sepa si se han visitado los terminos por el Corregidor, y executado las sentencias, segun le fue mandado. Y asi mismo se informe como, o de que manera el dicho Corregidor, y sus oficiales han guardado y fecho guardar todo lo que les fue mandado en los capitulos del memorial que se da a los Corregidores: y la informacion de todo esto la trayga, o embie al nuestro Consejo.

xiij Otrosi que el ni sus oficiales no lleuen derechos doblados, saluo como los lleuan los ordinarios no auiẽdo Corregidor.

xiiij Otrosi que no lleuen ni consientan lleuar à sus oficiales acessorias, ni vistas de processos por las sentencias que se dieren: y que esto aya lugar asi mismo, aunque los tales juezes de residencia conozcan por comission nuestra.

xv Otrosi que no lleuen ni consientan lleuar a sus oficiales derechos de execucion por ningun contrato ni obligacion ni sentencia de que le pidieren execuciõ, hasta que el dueño de la deuda sea pagado, y contẽto, o las partes se concertaren, y no lleuen mas de vn derecho segun lo quieren y disponen las leyes.

Otrosi que no lleuen setenas de ningun hurto, sin q̃ primero sean condenadas por sentencia passada en cosa juzgada, y la parte que recibiere el furto sea primeramente contenta y pagada del furto. xvj

Otrosi que no lleuen ni executen penas algunas de las que dispo nen las leyes, sin que primeramente las partes sean oydas y vencidas y sentenciadas en el memorial de los Corregidores. xvij

Otrosi que guarden y hagan guardar à sus oficiales las leyes de nuestro quaderno de las alcaualas que dan orden en el demandar, y proceder y executar y lleuar de los derechos en los pleytos de las alcaualas, de manera que los labradores y oficiales y gente del pueblo no sean fatigados, contra el tenor y forma de las leyes del quaderno. xviij

Otrosi mandamos que el dicho juez tome las cuentas de las penas al escriuano de concejo, presente el Corregidor, y delante del escriuano que fuere diputado para escriuir las dichas penas, y se informe si a cobrado el dicho escriuano de concejo todas las penas en que el Corregidor y sus oficiales han condenado: y si el dicho escriuano que para ello fuere diputado, ha assentado en su libro todas las condenaciones, y las han notificado xix

al

al dicho escriuano de concejo el termino que deuia: o si el dicho Corregidor a condenado a algunas penas ante otro escriuano, y no ante aquel como le esta mandado, o si a culpa, o cargo de algunos dellos se ha perdido o dexado de executar algo de las dichas penas, y tenga cargo de las cobrar, assi aquellas como las que el condenare el tiempo que las tuuiere, y las embie con quien embiare la residencia, y embie la cuenta y razon de todo ello a los del nuestro Consejo, para que se haga cargo dellas a quien las huuiere de cobrar: y la dicha cuenta venga firmada de los dichos dos escriuanos, y del Corregidor si alli estuuiere: y sepa si en el condenar y escriuir, y recibir de las dichas penas se ha guardado en todo lo que se manda guardar por el memorial de los dichos Corregidores.

xx Otrosi mandamos que luego acabados los dias de la residencia, embie la pesquisa secreta con todo lo que cerca dello ante el passare, con la relacion de la cuenta y gastos de los propios, y de las penas de la camara que huuiere tomado à su costa, so pena, que pague las costas al que fuere por la residencia.

xxj Otrosi embie la relacion de las sentencias que diere en la residencia publica al nuestro Consejo a su costa, signada y cerrada con la dicha pesquisa secreta. Y mandamos al escriuano ante quien passare que no lleue derechos algunos por ella, saluo que en los processos de la residencia publica paguen las partes sus derechos como los deuen pagar: y el que apelare, saque el processo à su costa, y se presente con el como lo deue hazer. Y si se diere alguna quexa del Corregidor, o de sus oficiales, en que se diga que han mal juzgado el Corregidor, ò su Alcalde, que el juez de su residencia apremie al escriuano de la causa que le trayga el processo original de la causa para que lo vea, sin lleuar derecho: pero si por el dicho processo el juez de residencia condenare, o absoluiere, que la parte que apelare, saque el traslado del processo à su costa, con todo lo que se huuiere hecho ante el juez de residencia, y sea tenido de presentarse con todo en el termino de la ley, so pena de desercion, y de las costas.

Otrosi sepa que el mismo a de hazer residencia por el tiempo que le fuere mandado. xxij

Otrosi porque la ciudad, o villa, o prouincia donde va sepa los cargos que lleua, que hagan leer estos capitulos al tiempo que fuere recibido, o hasta tercero dia despues en el concejo, y ponga vn traslado dellos en el libro del concejo en el acto de su recibimiento: y jure en el concejo de guardar las cosas que por estas nuestras ordenanças le mandamos que juren, y cada vna de las otras prometa de guardar, y fazer guardar, como de suso se contiene. xxiij

Porque vos mandamos à todos y a cada vno de vos como dicho es, que cada y quando que Nos vos proueyeremos de Asistente, ò Gouernador, o Corregidor, de qualquier ciudad, villa, o partido de los nuestros Reynos y señorios, prometays y fagays obligacion vos los dichos nuestros Asistente, o Gouernador, o Corregidor de tener, y guardar, y cumplir, y hazer tener y guardar, y cumplir à todo vuestro leal poder los dichos capitulos y ordenanças de suso contenidas, cada vno en lo que toca y atañe à su cargo: y en los capitulos que mandamos que para el cumplimiento dellos hagays juramento que cada vno de vos los dichos nuestros Asistente, o Gouernador, o Corregidor, lo hagays en el nuestro Consejo, si estuuieredes presentes: y sino estuuieredes presentes, lo hagays en el concejo de la ciudad, villa, o prouincia donde fueredes recibido: de manera que lo contenido en los dichos capitulos y ordenanças se guarde y cumpla como en ellos se contiene. Y contra el tenor y forma dellos no vayades, ni passedes, ni consintades yr ni passar en tiempo alguno, ni por alguna manera. Y los vnos, ni los otros no fagades, ni hagan ende al por alguna manera, so pena de nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Y demas mandamos al hombre que vos esta nuestra carta mostrare, que vos emplaze que parezcades ante nos en la nuestra Corte do quier que nos seamos: del dia que vos emplazare fasta quinze dias primeros siguientes, so la dicha pena. So la qual mandamos a qualquier escriuano publico que para esso fuere llamado, que de ende al que vos la mostrare testimonio signado con su signo: porque nos sepamos en como se cumple nuestro mãdado. Dada en la muy noble ciudad de Seuilla a nueue dias del mes de Iunio. Año del Nacimiento de nuestro Señor Iesu Christo, de mil y quinientos años.

Yo el Rey. Yo la Reyna.

Yo Miguel Perez de Almaçan Secretario del Rey, y de la Reyna nuestros señores, la hize escriuir por su mandado.

Io. Episcopus Ouetensis. Philippus Doctor.

Io. Licenciatus. Licenciatus çapata.

Ferdinandus Tello Licenciatus. Licenciatus Moxica.

SEQVITVR

SEQVITVR SVMMARIVM PRIMI capituli, primæ partis huius operis.

SVMMARIVM. Capituli primi.

1 *PRinceps creat iudices.*
2 *Princeps fons dignitatum.*
3 *Princeps imago Reipublicæ.*
4 *Honor defunctorum repræsentatur in statuis, & imaginibus sepulchrorum.*
5 *Repræsentatio ex legis dispositione quid operetur.*
6 *Imperium appellatur donum diuinum.*
7 *Rex Castellæ non subest imperio.*
8 *Iurisdictio est apud regem Castellæ.*
9 *Iurisdictio passiua cohæret territorio.*
10 *Iurisdictio probatur per scripturam.*
11 *Solus rex potest creare rectores.*
12 *Populi Castellæ nullam à iure habent actiuam iurisdictionem.*
13 *Custodia hominis quæ dicatur.*
14 *Custodes montium quando accipiant pœnas sine sententia.*
15 *Intellectus ad.l.4.tit.11.lib.5.ordinamenti.*
16 *Ratio reddenda in loco administrationis.*
17 *Appositio custodum, signum, & probatio est possessionis.*
18 *Dominus loci potest ponere custodes.*
19 *Iurisdictio quando competat populis priuilegio, vel consuetudine.*
20 *Præscriptio quando procedat sine titulo.*
21 *Præscriptio centum annorum minor est quàm immemorialis.*
22 *In præscriptione iurisdictionis non requiritur scientia regis Castellæ.*
23 *Declaratio ad legem de Valladolid, supra alienatione bonorum regni.*
24 *In consuetudine non requiritur scientia regis.*
25 *Iurisdictio præscripta intelligitur accumulatiuè.*
26 *Iudices dicti Pesquisidores, quando possint subdelegare.*
27 *Reductio boni viri coram quo iudice debeat peti.*
28 *Intellectus ad.l.fi.de Madrid.*
29 *In transactione habet locum.l.2.de rescind.vendi.*
30 *Tolerantia quando aliquid operetur.*
31 *Vniuersitas quando possit exercere iurisdictionem.*
32 *Rex cognoscit super violentijs illatis á iudicibus Ecclesiasticis.*
33 *Successio est causa tribuendi iurisdictionem.*

MANDATORVM REgalium Regni Caſtellæ praxis elaborata, auctore Petro Nuñez de Auendaño, Doctore iuris ciuilis.

CAPVT PRIMVM *in elucidatione .l.1.* De los Capitulos de Corregidores, *quæ hodie eſt.l. 1. tit. 6. lib. 2. Recopil. Qua poteſtate iudices Caſtellæ poſsint exercere iuriſdictionem.*

1 *Princeps creat iudices.* NOtiſsimum eſt iure communi Romanorum, ad principem pertinere creãdorum magiſtratuum poteſtatem, vt in authentic. de defenſor. ciuita. §. nos igitur. coll. 3. & in authenti. vt iudices ſine quoquo ſuffragio. §. illud videlicet. colla. 2. & in capit. 1. verſicul. iudices. & ibi gloſſ. in parte Conſtituti. de pace iuramen. firman. notat Bald. in capit. 1. quæ ſint regal. colum. 3. Et notat Alexan. in. l. 1. ff. de iuriſd. omnium iudi. & Bart. & alij doct. in. l. 1. ff. de dam. infecto. & Bald. in cap. 1. ſi de inueſtiture lis oriat. inter domi. & vaſſall. & Innocen. & poſt eum alij ſcribentes in cap. cum acceſsiſſent. de conſtitu. de quo bona verba refert Thomas Grammati. in deciſ. 46.

2 *Princeps … dignitatum.* Et ſicut olim Reſpublica eligebat ad officia & dignitates, ſic hodie princeps eligit, qui eſt fons dignitatum & iuriſdictionum, vt notat Bal. in cap. 1. quis dicatur dux aut marchio. & quid operetur appellare principem fontẽ, videatur Boerius de authoritate magni Cõſilij. ſub. n. 156. & ideo princeps, cum ſit velut ipſa Reſpublica, cuius loco ſubrogatur, eius imaginem gerit, vt notat Bald. in capit. 1. in princip. de feudo marchiæ, vel ducatus: & in rubrica. C. de nouo. C. componen. Cum igitur imago Reipublicæ luceat in principe, ipſe habet eius poteſtatem, & non Reſpublica: nã ſatis abſurdum eſſet, ipſa origine rei ſublata, eius imaginem derelinqui, vt in. l. vnic. in princip. C. de latina liberta. tollen. & trãſlata poteſtate in principẽ ex lege lata, de qua in. l. 1. ff. de officio pręfect. præto. ipſe ſolus princeps poteſt quod ipſamet Reſpublica poterat: nam cum aliquid eſt ſublatum à Republica, videntur quoq; ſublata quæ in conſequentiam veniunt, vt notat Bal. in. l. tranſigere, colu. 4. C. de tranſa. pro quo tex. in. l. eos qui C. de vſuris. cuius verba ſunt. Principali enim actione non ſubſiſtente, ſatis ſuperuacuum eſt ſuper vſuris, & fructibus adhuc iudicem cognoſcere, de quo per Bal. in capit. quoniam contra. de probat. colum. pen. &. l. 4. C. depoſi. & in quo datur 3 *Princeps imago Reipublicæ.*

imago

imago alterius ex legis dispositione, ibi datur vera repręsentatio eius, cuius imago geritur: quod per plura ornat Tiraquellus in tracta. primogeniorum. quæst.35. vbi videatur: & ideo dixit Dominus Matthæ.22. cap. Cuius est hæc imago & inscriptio? Dixerunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Itaq; dominiũ Cæsaris repręsentatur in Cæsaris imagine, & ideò regis imagini adhibetur honor, vt in.l.18.ti.13.p.2. Sic & honor ciuitatis repręsentatur in statuis, & imaginibus, vt.l. statuas. ff. de acqui. rerũ domi. Sic & honor defunctorum repræsentatur in imaginibus & statuis sepulchrorum, & contra offendentes competit actio iniuriarum, vt in l. si statua. ff. de iniurijs. & ideo dixit Bar. in.l. qui liberalitate. §. ne eius. ff. de operibus publicis; quòd delinquit radens ex capellis arma alicuius. Hoc de radente imaginem alicuius limitant per Iass. in.l. si quis id quod. nu.41. de iurisdict. omnium iudi. In loco autem publico arma habere sine Regia licentia non licet, vt in tit. C. de statuis & imagi. Et intantum imago facit veram repræsentationem, quód abradens maliriose imaginem beatæ Mariæ Virginis, aut alicuius sancti, debet seueriter puniri, vt notat Ioan. de Ana. in cap. final. de maledi. quod sequitur referendo Ange. Cassaneus in consue. Burgun. in rub.1. in glos. & Droitem. sub num.60. & plura notat Cepola in tract. de serui. vrba. prædio. cap. de picturis. & Ripa in.c. cum Ec-

4 *Statuæ sepulchrorũ.*

Contra radẽtes imagines

clesia. de causa posse. num.97. Item dominium rei dotalis, quam maritus possidet, licèt absolutè & perpetuò non transeat in virum, sed causatiuè, tamen vir in eo repræsentat imaginẽ mulieris, vt arguit Bal. in.l. in rebus. C. de iure doti. colum. 3. sub num.6. & in illa imagine repræsentatur naturaliter dominium mulieris, vt notat idem Bal. in.l. fin. C. de iure emphi. nu.10.

Patet ergo non minimi effectus esse repræsentari imaginem ex legis dispositione: nam ferè pro eodem cũ repręsentato habetur: quod non esset in imagine inducta ex dispositione hominis: nam imaginaria venditio nihil operatur, vt in. l. imaginaria. ff. de regulis iuris. vbi Philippus Decius adnotat, & facit l. & qui sub imagine. C. de distra. pigno. & qui gerit imaginem nauicularij, cum non sit, vt à muneribus excusetur, talis imago nihil operatur tanquam fictitia, vt est text. in l. semper. §. negotiatio. ff. de iure immunitat. imago autem legalis identitatem quandam, siue similitudinem, vel imitationem significat, vt probat singularis gloss. in.c. si sacerdos. in princip. de pœniten. distin.1. Quacunq; igitur ex his tribus imaginibus velimus principis officium pensare, dicitur imago Reipublicę, & in eo est depicta Respublica, sicut in cera sigillum depingitur: & quod olim poterat Respublica, potest hodie princeps tanquam caput Reipublicæ. Cuius imperium approbatum fuit à

5 *De imagi legali.*

Domino nostro Iesu Christo, vt notat Angel.in.l.hæc autem iura.ff. de seruit.vrban.prædior.& Anchar. consil.339.& DD.in.c.translato.de constitu.

Et ob id Imperium & principatus appellatur donum diuinum, vt in authent. quomodo operte. episco.colla.1.& notat gloss.in.l.fi.ff.de consti.princi. & alibi dicitur decus terræ, vt notat gloss. in extrauagan. quomodo oporte.procedi in crimi. læsæ maiesta.in prin.& alibi pro ipsa Republica accipitur, vt notat Mõtal.in.2.cõpil. in parte, iurisdictio. vbi iura allegat.

6 Et ob id concluderem, quód Respublicæ & rex eius sumi possunt quasi pro eodem: nam cum rex caput sit Reipublicæ, vt in.l.siquis filium.C.de inoffi.testa.& notat Yser. in titu.quæ sint regal.in parte, ad felicem à capite fit denominatio, vt in.l.cum in diuersis.ff.de religios.& sumpti.fune.& vbi est caput, ibi & membra esse videntur: & vbi est caput collegij, ibi totum repræsentatur collegium, vt notat Bart.in tracta. de insula. ver. quod frequenter. Et ex hac ratione deducitur in practica, quando assumitur possessio villæ: nam apprehenditur possessio in loco publico, vbi villa cõgregatur: & accepta possessione Ecclesiæ, videtur accepta in annexa, vt notat Philippus Frãc.in cap.commissa.de electio.lib.6.& gloss.in consuet.Burgund.rubr.11.§.1.in gloss. retene.nu. 6.& Ecclesia annexa semper videtur possessa ab Ecclesia matrice, vt notat Rota in nouis sub tit.de restitu.spoli.in decisione.4. incipit, possessor beneficij, in additione.num.5. & notat Gometius in regu.Cancell. de triennali poss.quæst.8. & de possessione villæ in iurisdictione notat Socin.in.1.parte.consil.74. colum.2. & in consil.7.in.1.parte. & Capitius in decisione.1. nu.10. & melius per Thomam Gramma.in decisione.71. num.14.& per Tiraquellum de vtroque retractu.lib.1.§.36. gloss.3. nu. 5.& vide Laudensem in tractat. de principe quæst.267.

Respublica & rex sumuntur pro eodem.

Possessio villæ qualiter capiatur.

Sicut ergo caput naturaliter mẽbra corporis regit, ita & vnus rex, vel vnus princeps suam debet regere Rempublicam, vt in.c. in apibus.7.q.1.& ab eo tanquam à capite debent membra sumere iurisdictionem, & alijs ministerium iustitiæ præbere, vt concludit Alexand. in.5.volumi.consil.16. & per plura probat Tho. Gramma.in voto. 28. & Feli.in rubr. de appellat. num.4. Rodericu.Sua. in allega.7. Et quód rex Castellæ caput sit regni, probat tex.in.l.3.tit.19.part.3. & in.l. 26. tit. 13.part.2. & Thom. Gramma. consil.69.&.l.7.tit.1.par.2. ✶ Adde Couar.practicarum quæst.c.1.nu.2.ibi, Dein de illud constitutissimũ, &c. ✶ Quę supra dicta sunt de iure cõmuni, multò certius iure nostro regio Castellæ locum habent: nam cum rex Castellæ non subsit imperatori, vt est gloss.in cap.Adrianus.63.distin. & recenset text. in.l.9.ti.5.li.1. ordi. ✶ Et melius in.l.3.tit.6.lib.1.&.l.14. tit.3.lib.1.Recop.ibi. *Porende parece* 7

Rex caput regni.

Rex Castellæ nõ subest imperio.

que

que los santos Padres, &c. ⁎ dicitur possidere hæc regna Castellæ, tanquam res captas in bello, vt notat Felin.in.c.cum non liceat. de præscript. colum.5. licèt contrarium & malè notet Bal.in.l.executorem.nu.31.C.de executione rei iudicatæ,& ꝙ rex Hispaniꝗ possideat hꝗc regna iure proprio tanquam res captas in bello, vide mirabiliter per Bellugã in speculo principũ. rubrica.14.videatur gloss.noua in.l.1.tit.18.part.2. vbi idem notat. Et Rex Castellæ appellatur dominus ipsius terrꝗ, vide text.in.l.1.tit.11. part.2. & ideò Rex Castellæ appellatur rex sui iuris, vt notat Cardi.in Clemen.fin. de censi.q.7.& alibi dicitur noster rex tanquàm vnus Deus corporalis in terris, secundùm Bal.in.c.imperialem §.fi.de prohi.feu.alie.per Federic.& in.l.1.C.de emancip.liber.colum.5. Iure igitur proprio ipse rex dicitur in his regnis habere fontem iurisdictionum, & dignitatum, & officiorum: nam iurisdictionem posse in dominio, vel quasi haberi, notat Ang. in auth. vt nulli iudicum.§.vt autẽ coll.9.num.29.& notat Bal.in proꝗmio Digestorum. in prin. & Petrus Iacob.in sua practic.in libello super ⁎ iurisdictione.fol.22. ⁎ Vide Couar. pract.quæst.c.1.nu.9. ⁎ Si igitur iurisdictio regni Castellæ regis propria est, succedit regula iuris dicẽs: Id quod nostrum est, sine facto nostro auferri non potest: nemo igitur iurisdictionem sine facto,& voluntate regia debet exercere, imò neque audiri debet aduocatus contrarium asserens, vt notat Nicolaus Boëri.decisione.8.

Et hac potissimum ratione confirmari potest decisio tex.in.l.2. tit. 4.part.3.& in.l.2.tit.1.part.2. in ver. *E aun á poder de poner adelantados,* & in.l.22. tit.9. part.2. vbi dicitur, quòd solus rex, vel habentes ab eo priuilegium, vel causam, possunt nominare iudices ordinarios, eisque conferre exercitium iurisdictionis: idemq; probatur in.l. 17. tit.4. ead. part.3. & in. l.1. tit.13. libr.2. ordi. ⁎ Quæ est. l. 1. tit. 4. lib.3. Recopil. ⁎ Et plura per Capitium decisio.130.num.12. Et hoc erat adeó verum, quòd de iure isto regio partitarum non poterat merum imperium adquiri præscriptione, licèt iure nouo ordinationum aliter sit dicendum, vt inferius latius tractabimus: idq; decisum erat, ne merum imperium præscriberetur in.l.18.tit. 4.part.3.cuius decisionis ratio erat, quia in regno Castellæ cessante priuilegio, cæteris hoc non poterat cõpetere, nisi soli regi, vt in.l.2. tit.25. part.4. & data incapacitate in possidente, nulla præscriptio potest iuuare possessorem, secundùm Ioann. Monac.& Ioã.Andre.in.c.2.de præben. libr. 6. & alios quàm plures DD.quos refert & sequitur Balb. in tract.præscrip.in.2.parte tertiæ partis principalis.versi.sexto quꝗro, sub num.23.

Item ex supra dictis confirmatur decisio tex.in.l.1.tit.15. lib. 2. ordi. ⁎ Quæ est.l.1.tit.9.lib.3. Recopil. ⁎ Cuius verba sunt. *Tenemos por bien que*

Ius regni. ⁎ *Partitarũ in re merũ imperiũ præscri bitur.* *Ius regni.* ⁎

que todos los juzgadores para librar los pleytos sean puestos por nuestra mano, o por los Reyes que despues de nos vinieren, porque aquellos que son llamados juezes, o Alcaldes ordinarios, para librar los pleytos, no los puede otro poner, saluo los Emperadores, o los Reyes, o a quien ellos lo otorgaßen.

Rex fundat intentionem in iurisdictione.

Idem probatur in.l.1.tit.1. lib.3. ordina. ✶ Quæ est.l.1. tit.1. lib. 4. Recopil. ✶ Ex quibus probatur, q. in omni genere iurisdictionis actiuę rex Castellæ habet intentionem suã fundatam de iure communi Castellano, & adhuc de iure communi Romanorum, vide gloss. nouam in.l.2. tit.1.part.2. Et ob id in isto capite primo, *De los capitulos de Corregidores,* dicit litera textus. *Corregidores, o juezes de Residencia q̃ por nos fueredes proueydos,* Nam creare hos iudices nemo alius nisi rex potest: sed & rex ipse, nisi petitione populorũ instante, vel legitima causa vrgente, non debet salariatos correctores dirigere in ciuitates, & villas, vt in l.1.tit.16.lib.2.ordina. ✶ Quæ est.l.1.tit.5.lib.3.Recopil.& vide Couar. practic.q.c.4.nu.5. ✶

Et idem de iure communi seruandum fore, quòd non dentur correctores à rege nisi populis id petentibus, notat Lucas de Penna in.l. quicunque, in fine. C. de omni agro deser. lib.11.& l.annonas. C.de eroga.milit.anno.eod.lib.

Licèt hodie hoc quoq; videatur immutatum in cap.11.in curijs habitis apud Maioritum anno. 1528. ✶ Quæ est.l.10.tit.5.lib.3.Recop. ✶

Ex omnibus his apertissime colligitur, iurisdictionem apud regem Castellæ esse, vel iure proprio, vel ex translatione populorum consensu tam diuturno, & antiquissima atq; immemoriali consuetudine, legibus supradictis ad id latis, atque receptis: nam hoc tantæ, imó maioris potentiæ esse debet, quàm si populus Castellanus expressè transtulisset in suos reges huiusmodi iurisdictionem, potest enim sibi eligere Castella regem si deficeret, vt probat Bald. in.l.ex hoc iure.ff.de iustitia & iure.colum.2.& notat Belluga in speculo principum Rubri.14. §. veniamus: prout quilibet populus facere etiam hodie si esset liber, posset, vt concludit Andreas de Ysernia in tit.quæ sint regalia. in parte, monetæ, & frater Alfonsus de Castro in tractat.de lege pęnali.capit.1.fol. 7.vbi plura iura allegantur. 8

Ex supra annotatis plura deducuntur verissima, & ad praxim cõducibilia, ex quibus nonnulla citabo, & meliora ingeniosus lector poterit colligere.

Populi Castellæ nullã à iure habẽt iurisdictionem.

Primum est, quòd populi huius regni Castellæ nullam actiuam iurisdictionem de iure possunt exercere, sed neque creare iudices ordinarios ad eam exercendam: & in populis non liberis id quoque iure communi verissimum erat, vt colligitur ex Innocen. & post eum scribentibus in cap. cum accessissent. de constitu. quem sequitur & corroborat Alexand. in quinto volumine, consil.16.num.13. & Felinus in dicta rubri.

rubri.de appella.num.4. & Stephanus Aufreri.in apostil.ad quæstiones capellæ Tolosanæ, quæstione 344.& Robertus Marant. in speculo aureo in.5.distin.iudiciorum.c.1. num.3.& num.10.& Petrus Rauen. in alphabeto aureo. in parte, iurisdictio, vbi plura allegat, & Roderi. Suarez in allegatio. 7.& Matthæus de Afflictis post Yserniã in preludijs consti.regni Siciliæ, quæstione. 1.& notat Bald.in.4.volumi.consil.188. & in.l.exemplo.in.2. col.C. de probatio.& Montal.in.2.cõpila. fori.in parte, iudicem ordinarium.& idem esse in regno Siciliæ probat Matth. ★ rubri.78.lib.1.c.fin. ★ Vide Couar. practic.quæst.c.4.nu.3.★

9 Dixi autem de actiua iurisdictione, nam passiuam omnes populi patiuntur: illa enim cohæret territorio, vt in.l. pupillus.§. territoriũ. ff. de verbo. signfica. & notat per plura Alexand.in.4.volu.consil.35. & elegantissime per Nicola. Boëri.in decisione.227. & per Rodericum Suarez allegatione.7.

Et quando legitur in legibus nostri regni, quod ciuitates, aut villæ habent iudices: putà in.l.16. tit.15. lib.2.ordin. ★ Quæ est.l.9.tit.5.libr. 3.Recop.★ & in pluribus alijs.

Intelligi debent, quód habent iudices proprios passiue, quos ibidẽ Rex, vel alius eius priuilegio posuit. Non autem quód ciuitates, aut villę eos creauerint, nisi in casibus quibus inferiùs subijciam. Et sic debet intelligi quod notat Montal. in. 2. cõpil. fori, in parte, iurisdictionem, & ratione impossibilitatis non potest ciuitas suos ciues creare iudices, vt in.l. si cui. ff. ex quibus cau. maio.& notat per plura Stepha. Bertrand.in.3.parte.consil.1.n.23.

Solus rex dat priuilegium iurisdictionis.

Secundum deducitur, quòd solus Rex Castellæ potest priuilegium concedere, vt aliquis particularis, siue vniuersitas habeat potestatem eligendorum iudicum, vt ex text. in.l.2.tit.4.part.3. ibi. *Estos tales no los puede otro poner sino ellos, o otro alguno a quien ellos otorgassen señaladamente poder de lo fazer por su carta, o priuilegio.* Idem probatur in. l. 1.tit. 15.libr.2.ordi.★ Quæ est.d.l.1.tit.9. lib.3.Recopil.★ ibi. *O a quien ellos lo otorgassen*, & in.l.1.tit.2.lib.7. ordin. ★ Quæ est.l.11.tit.3.lib.7.Recopil.★ ibi. *Por priuilegio y por vso y costumbre de poner Alcaldes.* Et in.l. 7.tit.1. lib.7. ordin. ibi. *Tienen priuilegios y cartas speciales de los Reyes nuestros progenitores de poner oficiales.* ★ Quæ est.l.2.tit.2.lib.7.Recopil.★ Et idẽ probatur in.l.2.titul.9.libr.5.ordin. ★ Quæ est.l.1.tit.10.lib.5.Recop.★ ex priuilegio regis Castellæ ponendos, & nominandos esse iudices in regno Castellæ probant eæ leges, & sic ista facultas tribuendæ iurisdictionis, debet per scripturam probari, & nisi fiat scriptura, nunquam intelligitur donata: & sic veniunt intelligenda quædam verba, quæ ponit Iass.in.l.more.ff.de iurisdictione omnium iudicum sub num.53.& iste est alius casus, de quo est conficienda scriptura, vltra eos quos enumerat gloss.in.c.1.de censi.lib.6. fundans

10 *Iurisdicti[o] quomodo probetur per scripturam.*

fundans ergo intentionem suam in priuilegio concedendi alteri iurisdictionem, ex scriptura, & non aliter debet probare.

Ordinaria veró iurisdictio collata, quæ non sit perpetua, potest testibus probari: & sic liquidatur, quis corrector, & quis iudex fuerit ordinarius: & ita probat Ioan. de Ripa in rubr. de constitu. sub. n. 52.

In delegata autem iurisdictione loquitur tex. in. l. vna. C. de mandá. princi. & quod notat. in. cap. cum in iure. de offi. delegat. Nam illa scriptura debet probari, licet iure nostro regio solo verbo regis datur potestas delegata, vt est tex. in fin. verbis in. l. 47. tit. 18. par. 3.

Ius regni.

Rectores nō creant vniuersitas.

Et supradictæ leges regiæ nō solum iudices accipere debere iurisdictionem ex priuilegio dato à rege probant, sed consules, atq; rectores eligendi facultatē à principe cōcessam esse ciuitatibus probant apertissimè: nam & huiusmodi officia à regibus danda sunt, vt colligitur

11 ex Bald. in. c. 1. §. hoc quod nos. col. 2. de pace Cōstan. in vsi. feudo. non ergo rectores populorum possunt creare vniuersitates de iure regio: sed tantùm dominus rex, cuius est vera potestas.

Sed neq; tabelliones possunt vniuersitates creare de iure, sed tātùm noster rex Castellæ ex causis de quibus in. l. 3. titul. 19. part. 3. idque in curia regia locum habet, vt in. l. 12. tit. 6. lib. 2. ordinamentorum. ✶ Et probat. per. l. 4. & 5. tit. 2. lib. 7. Recopil. & vide Couarr. pract. quæst. cap. 19. nu. fi. in versic. authoritas autem publica, &c. ✶

Idque de iure communi comprobant Innocē. & DD. in. cap. cum P. tabellio. de fide instr. & plures refer. gloss. in. d. l. 3. & in quantum illa dicit, iudicem posse creare tabellionem de consensu ciuitatis, quam regit: non intelligas, nisi quando ciuitati competit creatio tabellionum ex consuetudine, vt infra subijciam: quia aliter glos. illa non posset absolutè esse vera: cum ciuitas consentiendo dare non posset, id quod de iure nullo modo habet, vt in. l. nemo potest. ff. de regu. iuris.

An creet alguaziles.

Item non solum rectores ciuitas creare de iure non potest, sed neq; ministros, quos sermone hispano, *Alguaziles*, vocamus, & de alguazelo curiæ regalis est text. in. l. 20. tit. 9. part. 2. & clarius in. l. 2. & 3. titul. 14. li. 2. ordinament. ✶ Quæ est. l. 1. tit. 23. lib. 4. Recopil. & l. 2. eodem tit. ✶ nam eos solus rex creat, & præses prouinciæ, quem Adelantado appellamus, authoritate regis ex lege data creat hos ministros, siue merinus maior, vt in. l. 6. tit. 13. lib. 2. ordin. ✶ Quæ est. l. 3. tit. 4. lib. 3. Recopil. sed est ampliata. ✶ & in. l. 23. tit. 9. part. 2.

Et iudices ordinarij authoritate à lege eis data creant alguazelos, vt in. l. 7. tit. 4. part. 3. in ver. *Otrosi deuē*, & probatur in. l. 1. tit. 27. part. 3. & in l. 4, in isto tit. *De los capitulos de Corregidores.* ✶ Quæ est. l. 4. tit. 6. lib. 3. Recopil. ✶ ibi, *Busquen los mejores*, & per eos, nō per alios debet iudex

exequi

exequi mandata, vt per Cassa. in cõ sue. Burgund. rubr. 1. §. 6. n. 5.

Et de iure communi est tex. in authen. de defensor. ciui. §. deinde. coll. 3. & in auth. de iudicibus. §. his qui causas. colla. 6. & quòd debet esse vnus executor, probat tex. in auth. præsides gentium. C. de episco. aud. & quod olim faciebant defensores ciuitatum, id tenentur hodie facere capitanei, & correctores, vt notat Lucas de Penna. in. l. hac prudentissima. C. quibus mun. li. 10. & hodie corrigatur dictum Bart. in. l. 1. C. de Irenearchis lib. 10. in quantum asserebat, consules ciuitatum posse creare ministros.

Corrigitur Bart.

Item ex dispositione tex. in. l. 9. tit. 16. lib. 6. ordin. ✶ Quæ est. l. 8. tit. 5. libr. 3. Recopil. & l. 26. tit. 2. lib. 3. Recopil. ✶ tantúmodo prohibetur correctoribus, quod non creent tabelliones, vel secum habeant extra numerarios ciuitatis: & ob id datur intelligi alios ministros posse eos creare authoritate dictarum legum. Nã exceptio firmat regulam in contrarium, vt in. l. quæsitum. §. idem respõdit. ff. de fundo instru. & qui iudices possint creare, per Bal. in. c. significasti. de officio delega. & per Boëri. in decisio. 227. part. 2. & in tantũ est hoc verum, quód in casibus quibus consules ciuitatis, vel alij rectores habent ex consuetudine iurisdictionem, non tamen possunt exequi sententias: quia executio pertinet tãtùm ad iudicem ordinarium habentem merum, & mixtum imperium: & ita notat Angel. in. l. qui restituere. ff. de rei vendi. saltim quando debet exequi manu militari, & ita notat Feli. in. c. de cætero. de re iudi. sequitur Cassaneus in Cõsue. Bur. rub. 1. in glos. & Droitem. nu. 78. de quo per Paul. in. l. episcopale, & l. sequenti. C. de episco. audi. idque asserunt loquentes de iudice de legato: qui licèt per se possit suam exequi sententiam, vt probat Decius in. c. significasti. de offi. delega. vel ordinarius ab eo requisitus, vt notat Petrus Iacobi. in vltimo libello. ver. sed nunquid: executorem tamen creare nõ potest. Et de Rectore vniuersitatis idem notat Ioan. Lup. post alios in cap. per vestras. de dona. inter virũ & vxorem. in. 2. notabili. versi. sed est pulchra. n. 26. saltem nisi sit consuetudo in contrarium: licèt nuncios, & similes officiales causę expeditioni necessarios creare possit, secundum Abb. in. c. præterea. de offi. deleg. Vide in proposito Nico. Boe. in decisi. 227. nu. 16.

Iudex delegatus non creat executores.

Isti autem nuncij intelliguntur de illis qui portant baculum, vel alia insignia, de quibus loquitur Specul. in tit. de citatione. §. sequitur videre. ver. quandoq; & plura refert Cassa. in consue. Burgũ. rubr. 1. §. sexto.

Nũcios quis creet.

Et si isti nuncij, quos vulgus, *Porteros* appellat, sunt curiæ regalis, dicuntur habere dignitatem, & creantur á rege, vt de regno Franciæ notat Ioan. Fab. in. §. igitur. col. 1. instit. per quas perso. nobis adqui. quem sequitur Cassan. in catal. glorię mundi. 7. part. conside. 31. & l. 14. titul. 9. part. 2.

Porteros.

Si verò creantur à ciuitatibus, illud erit ex consuetudine: nã de iure debet corrector hos creare, vt videtur innuere tex.in.l.16.infra in isto tit. *De los Capitulos de Corregidores*, & est apud nos officium vile.

Et ex illa.l.16.innuitur, quod carcerarios, carcerum custodes præponere debet Corrector, inquantum dicit. *Ni la carcel*, sed non concluditur hoc necessario ex illa. l. quia de iure alguazelus custodire debet captos, vt in.l.20.ti.9.part.2. & ideó in curia regis carcerarium nominandum ab alguazelo, & confirmandũ à iudicibus curiæ, quos, *Alcaldes de Corte* appellamus, probat text. in.l. ✶ 15.&.16.tit.14.lib.2. ordin. ✶ Quæ est.l.11.tit.23.lib.4.Recopil. ✶

Carcerarius est alguazelus.

Item ponderatores, siue mensuratores, quos vulgo Almotaçanes appellamus, à correctoribus nominãdos esse arguitur ex.d.l.16. ibi. *Ni Almotaçanias*: nam de iure, id non pertinere ad populos, quia est de mero imperio, colligitur ex authent. de coll.§.sin autem collatores.coll. 9.& in.l.modios.C.de suscepto.præpo.& Archa.lib.11.& in.l.item quæritur.§.si quis mensuras.ff.loca.

Almotaçanes.

Et quia mensurarum exæquatio, & deputatio est quid regale, vel saltim de mero imperio, ideó pondera, & mensuræ, arma regia, vel dominorum loci, debent habere, vt probat Guid.Pap.in decisi. 490. & sequitur eum Cassane.in consue.Bur. in rub.1.in gl.& droitem. sub.n. 97. & ibi allegat Iaco.Rebuf.in.l.diurnos.C.de frumen.Alexan.lib.11.

Mẽsuratum deputatio.

Quod iure nostro regio comprobari videtur ex pragma. sanctione lata in ciuitate de Tortosa.foli.pragmati.in antiquiore impresione. 113.dum disponendo de forma mensurarum, quibus aliæ deberent coæquari in regno, dicit, *Que han de yr señaladas con nuestras armas*, & quæ his coæquandæ sunt, dicit litera. *Selladas con el sello de la ciudad, o villa.* ✶ Quæ est.l.2.tit.13.lib.5.Recopil. ✶

Ius regni.

Arma enim ista regia præeminẽtiam, & superioritatem quandam significant, vt in tit. vt nemo priuatus.& in titu.vt nemini liceat. C. & ibi notat Paul. & per Bald.in.l.1. C. pro socio.

Et ideò isti coæquatores, vel mẽsuratores, vulgo Almotaçanes appellati, gerunt officium publicum: & quod inde lucrantur, dicitur, quasi castrẽse, etiam si ad officia creentur authoritate dominorum huius regni, & ita notat Ioann. Fab. in.§. igitur.insti. per quas person. nobis adquiri.

Almotaçanes.

Et adeò verum est, populos Castellæ nullam actiuam de iure habere iurisdictionem, quod excepta cõsuetudine, vel præscriptione, non possunt creare custodes montium, aut forestarum, vel defensarum, vel terminorum, qui damnificantes possint pignorare, vel cogere ad solutionem pœnarum, vel damnorum datorum: nam isthæc exercere est de mero imperio, vel saltem de mixto, vt in.l.2.C.de pascuis publi.libr. 11.& in.l. nominatori. C. de pigno. & in

Custodes mõtium quis creat.

& in.l.4.§. an tamē.ff.de dam.infect. & in.l.magistratus.ff.de mune.& honori. & ex his legibus ita concludit Cassaneus in dicta consuetud. Burgun. in rub.1.in gloss. & droitē. sub num.28.& sub nu. 97. & quòd sit pignoratio rerum de mero imperio notat Bald. in.c. significasti. de officio delega.

Opinio propria. Ego verò aliter istam materiam custodum distinguerem,& ex distinctione orietur ius, quis eos debeat proponere.

Maxima custodia. Aut enim quæritur de maxima custodia totius regni, & hæc pertinet ad regem tanquàm ad caput regni: cuius causa tributa dantur, vt est tex.in.l.6.tit.24.par.3.

Et ob id rex tenetur maria & terras tutas tenere, vt per plura iura probat Ioann.de Ripa in.l. quominus.ff. de flum.colum.4. & Luc. de Pen.in.l.annonas.C.de ero.mil.anno.lib.11.

Domin⁹ territorij. Et non solum rex,sed quilibet dominus territorij tenetur custodire territorium, & de robaria in eo cōmissa potest conueniri secundùm Bart. & ibi latè in apostil. in.l. ne quid.ff.de incen.rui.naufr.& per Cepo.in tracta.de serui.rusti.prædio.c. de seruitu.viæ.num.50.

Quare portagiū soluitur. Quod præmaxime in rege locū habet:nam ipse qui caput regni est, vt in.l.3.tit.19.part.3.tenetur membra sua defendere,& custodire, vt est text.in.l.6.tit.25.part.4.& non solùm personas subditorum, sed bona quoq; custodire tenetur, vt in.l.4.tit.10.part.6.& ob id quoq; à mercatoribus soluitur portagium, vt in l.5.tit.7.part.5.

Item habentes merum imperium tenentur loca custodire, vt sunt domini vassallorum secundùm Bal. in l.si ita.§.dominus.ff. de vsu & ha. & per Capi.deci.1.

Secunda maxima custodia est, quā subditi regis tenentur præstare regi suo,& patriæ, de qua loquitur tex.in.l.25.&.26.ti.13.par.2.& de huiusmodi custodia loquitur titul.14. vsq; ad titulum.21.part.2.

Genera custodiæ. Tertia custodia est præfecti vrbis,& cuiuslibet iudicis,qui popularium quietem debet tueri, vt in.l.1. §.cura carnis.ff.de offi.præfe.vrb.& in.l.nam salutem.ff.de offi.præf. vigilum. & iudex appellatur custos.c. si.4.q.4.Ad excusandā culpā custodientiū videatur Hieronymus Grat⁹ consilio siue responso. 100.in.2.par.

Quarta custodia est iudicum, qui Hispano sermone *merinos* vocantur,quorum officium in hoc ponitur.in.l.5.tit.13.lib.2.ordina.* Quæ est.l.13 tit.4.lib.3.Recop.*

Quinta custodia est tam alguazelorū curiæ,quàm aliorum locorum, qui tenentur custodire die ac nocte; prout cōtinetur in.l.6.ti.14. lib.2.ordina.* Quæ est.l.4.tit.23.li.4.noue Recopil. idem probat.l. 20. eodem tit.* & in.l.32. eodem tit.* Quæ est.l.1.tit.29.lib.4.Recop.* In qua lege exponuntur nōnulli casus pertinentes ad custodiam alguazelorū, & latius in.l.20. tit.9.par.2.

Sexta custodia, est carceratorum, de qua per totum titulū.C. de

custo.&exhibi.reo.&.ff.eod.titulo. & per totum titulum.29. part.7. & in.l.12.tit.14.lib.2.ordin. ✶ Quæ est l.12.tit.23.lib.4.Recopil.✶

Septima custodia est castellanorum, vel custodum arcium, quos vulgus Alcaydes appellat, de quibus loquitur tex. in.l.1.tit.7.libr.4. ordin. ✶ Quæ est.l.1.&.2.tit.5.lib.6.nouę Recopil.✶ & in.l.21.&.22.&.23. & 24.tit.13.part.2.

Octaua custodia est tẽpore bellorum, aut alterius necessitatis, de qua in.c.2.de immuni.Eccle.& in.l.1.tit.3.lib.1.ordin. ✶ Quæ est est. l.11.tit.3.lib.1.nouæ Recopil.✶

Nona custodia est, quã quilibet de populo, & ex agricolis eius potest exercere in custodiendis defensis publicis, quibus datur facultas pignorandi, ex.l.4.tit.12.lib.5.ordin. ✶ Quæ est.l.12.tit.7. libr.7. Recopil. & de publicis custodibus est.l.1.tit.17.lib.5.Recopil.in.fin.ibi. *Pero q̃ los guardadores de los montes, &c.*✶

Decima custodia est, de qua in l.in nomine Domini.col.2.de offic. præfec.Affri. quod hodie potest in exemplo significari, *de la gente de guerra que esta puesta en fronteras para guarda del Reyno.*

Vndecima custodia est locorũ, & itinerum, de qua in toto titulo de locorum & itinerum custo.lib.12.

Duodecima custodia est, quã vẽditor tenetur præstare ante rei venditę traditionẽ emptori factã, de qua loquitur tex.in.l.custodiam.ff.de peric.& cõmo.rei ven.& in creditore pignoris: vt.l.sicut vim.C.de pig.

Decimatertia custodia est illa, ad quam tutor obligatur in personam minoris, est enim tutela introducta, vis atque potestas ad tuendum eũ, qui se propter ætatem defendere nequit, vt in princ.insti.de tutel.

Decimaquarta custodia est illa, de qua in.c. cum vos.de officio ordina.& in Clem.1. de sequestra. poss. & fructu.

Decimaquinta custodia est, ad quam vsusfructuarius tenetur circa proprietatem: vt in.l.1.in fin.ff.vsusfruct.quemadmo.caue.

Decimasexta est, de qua in. l. si quę sunt.ff.familię ercis.& in.l.fi.ff. de fide.instru.& per Capi. decis.27.

In his casibus, & similibus custodia competit à lege, & à rege videtur data, quia ipse tulit legem, cuius authoritate talis custos exercet officium.

13 *De custodia hominis.*

Aliquando custodia datur ab homine, vt puta, ad custodiendum defensas populorum, & in isto casu quia necessaria est custodia illius defensæ, vel alterius saltus publici, vt in.l.si ita.§.primo.ff. de fundo instructo. populus eiusq; vniuersitas potest rem suam per custodes publicos custodire: & si quidem saltus vel defensa est boyalaje, etiam si custos deputatus non est, si tamẽ sit ex agricolis, vel colonis eiusdẽ loci, aut eorum familiaris potest talis, vt custos custodire, & capere pignora, ex dispositione text.in.l.4. tit.12.lib.5. ordin. ✶Quæ est.d.l.12.tit.7.libr.7. Recop.✶ & virtute illius.l. possunt animalia depascentia capi nomine pignoris

De custodia quæ datur ab homine.

pignoris extra defensam, si forte fugerunt, & ita notat Hyppoli. in simili, in sua practi. crimi. §. vlterius. numero.3. Nota quòd illa lex quarta dicit, *Por los herederos y vezinos dellos*, & in originali libro dicit, *moradores dellos*: ex quo videtur sequi, *que si vno no es morador del lugar, no puede padecer con el ganado de labor, aunque sea heredero*, vt dixi in capit.4. sub nu.20. & videtur probare dicta.l.4. dum copulatiue requirit, *que sea heredero, e vezino e morador*, & licèt infra dicat, *que los herederos lleuen las penas. Dizelo porque de sus heredades son suyas las penas do se hazen los daños*; aliquando tamen fuit iudicatum in Chancellaria, *que los heredados pazcan, aunque no sean moradores.*

Si autem defensa sit propria populi, & non tantùmmodo in vsum agriculturæ, de quo est textus in.l. sed & Celsus. ff. de contra.empt. in isto casu, quia pignorare est de mero imperio, vel mixto, sola vniuersitas sine authoritate domini illius loci, aut saltim iudicis, non potest huiusmodi custodes ad pignora capienda creare, quia esset tribuere speciem iurisdictionis, quam non potest dare: & licèt Bald. in.l.1.C. locati.sub num.2.dixerit custodem publicum posse à Republica creari, de quo per Alber. Brun. in consil. 101. vbi breuiter & bene loquitur: intelligitur de Republica non recognoscente superiorem: quia Respublicæ Castellæ, vt supra dixi, non possunt in toto neque in parte præstare iurisdictionem quam non habent, licèt pro suo interesse possint custodem ponere, qui arceat animalia ab impressu defensæ, vel à toto termino, vel expellat postquàm fuerint ingressa montes, vel pascua quæ sunt vniuersitatum, vt in. l. 9. titu.28.par.3.& includat in casibus, de quibus in.l. Quintus. ff. ad leg. Aquili.& in.l.24.titu.15.par.7.quos ponit Iass.in additio.ad Porcum. in §.feræ.institu.de rerum diuis.& per Gandi.in ti.de furibus & alijs latro. col.4.& per Cepol. in tracta. de serui.rusti.prædio.c.de serui. iuris pascen.nu.30.& per Capitium in decisio.45.& per Cassane.in consue.Burgun.rubric.1.§.3.& per Matth. in cõstit.regni Siciliæ.lib.3.in rubr.37. & talis custos sine iurisdictione poterit debitorem fugientem capere: non tamen cogere ad soluendum damnũ, vel pœnam, quia si est non liquida, ipse non habet causę cognitionem: & per consequens, nec poterit iudicare: præsertim in causa propria, si tota pœna sibi applicatur, vt notat gloss.in.l.de iure.ff. ad municip. si verò pœna esset liquida, & alijs pars eius applicaretur, ipse non potest solutionem recipere sine mandato, vt in.l. vero procuratori. ff. de solut. ideò in hoc forma commissionis à Republica data esset inspicienda & obseruanda: & ita notat Bald. in. d.l.1.C.locati. fines enim mandati seruandi sunt.

Si autem haberet mandatum ad recipiendas pœnas, & illæ essent certæ, vel ex sententia, vel ex forma statuti, 14 *Custos defensa an recipiat penas sine sententia.*

statuti, vel consuetudinis, posset illas recipere, & esse velut cognitor in causa propria: quia magis est executor quàm iudex: & in pœnis certis à lege, vel qualibet alia dispositione bene potest quis iudicare in causa propria: quia mera executio sine scandalo & resistentia bene potest committi parti, vt in.l. non est singularis.ff.de regulis iur.& ibi notat Decius, & Felinus in.c.de cætero. de re iudi. & per Abb.in.c.cum venissent. de iudici.& per Baldum. in.l.vna. C. ne quis in sua causa. & in.l.additos.C. de Episcop.audi.capit. primo. de pœnis libro sexto. & sic quando captus intra defensam vult statim saltuario, vel custodi publico pœnam soluere, cum recognoscat bonã fidem, potest pœnam custos accipere, non expectata iudicis sẽtẽtia: quia in cõfessum nullæ sunt partes, nisi ad exequendum: iste autem dum vult soluere pœnam, quam incurrit, confiteri videtur se debitorem ex sententia lata ab statuto: potest enim ex eo proferri sententia, vt in cap. vt animarum. de consti.libr.6. & soluendo pœnam assentit illi condemnationi, vt in.l. ad solutionem.C. de executio. rei iud. & non requiritur ordo iudiciarius in notorijs, vt in.c. Romana. de appell. & veritate debiti præcedente, solutio recte facta debet durare, omisso, quòd nõ fuerit rite solutũ, vt in.l.fi.§.fin.ff quod metus cau.notat Pau.in.l. si cũ nulla. ff. de re iudi. Caueat tamen custos ne fraudulenter accipiat quod sibi non debetur, quia ipse neq; tacitè, neq; expressè potest dare licentiã ad pasturam, vel scindenda ligna, vt notat Bal.post glo. in.l. mercatores C. de commercijs & mercato. pro quo tex.in.l.qui Romę.§. Callimachus.ff.de verb.obliga. vbi nuncius positus ad vnũ non potest aliud facere. Cum igitur pœnam certam accipit custos sine sententia non est culpandus, & ita notat Bal.in.c. ad nostrã.2.de iureiu.& allegat tex.in.l.penul.§.nauẽ.ff.locati.& id videtur innuere tex.in.l.4.tit.12.lib.5.ordina. *Quæ est.d.l.12.tit.7.libr.6.nouæ Recopil.*

Neq; obstat tex.in.l.11.in isto titu. *De los capitulos de Corregidores*, vbi dicitur, iudices non posse sibi pœnas applicare ante sẽtẽtiam: quia illud procedit in iudice, qui sine sententia extraiudicialiter pœnam exigere non potest secundùm Abb. in.c. licet.de pœnis. quem sequitur Felin. in.c.irrefragabili.§.cæterum.de offic.ordi.& idem probat Stepha.Auferi.in Clem.1.de offi.ordi. versic. quærunt hic. Et perceptio pœnæ in iudice præsumitur fraudulenta, nisi probetur sẽtẽtia, argu.glo.in Clemen.nolẽtes.de hæreticis. in parte, Ecclesiæ, & in Clem. statutũm. de elec.in parte, ex iurisdictione.& notat Ang.in auth.vt nulli iudicum.§. quoniã vero.coll.6. & per Bart. & Plate.in.l.1.C.de excusa. mun.li.10. *Iudex extra iudicialiter nõ exigit pœnam.*

Nos verò loquimur in custodibus, & executoribus, qui non vi iudiciali, sed prçcedẽte sententia, vel priuilegio liquido, aut cõsuetudine,

exigunt

exigunt pœnas: nam illud negotiũ iam iudicatum est:& non minus dicitur certum quod consuetum est, quàm si fuisset expressum, vt est gl. in.l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his qui notant.infa.& in.l.vel vniuersorum.ff.de pigno.acti.& sic intelligitur.l.hodie.ff.de pœnis.

15 *Intellectus. l.4.tit.11. lib.5.ordin.* Et ideò si apprehensi in defensis volunt soluere pœnas, capientes possunt statim eas accipere sine vlla sententia præcedente, vt est tex. ad literam, vt aiunt, in.l.4.titulo.12. libro quinto ordinament.ibi. *Y si algunos no quisieren pagar las dichas penas.* ✶ Quæ est. d.l.12.tit.7. libr.7. nouæ Recopil. ✶ Sequitur & facit, *que las justicias de los tales lugares executen por ellas.* Si ergo sponte soluitur pœna, potest accipi ab spõte soluente: nam argumentum à cõtrario sensu validissimum est: vt in.l.1.§.huius rei.ff.de offic.eius cui manda.est iuris. quod latè prosequitur Nico. Euerar. in centuria. loco.4.

Etsic ex lege ista apertissime colligitur, non esse necessariam sententiam ad accipiendam pœnam, vel calumniam ab istis custodibus, si sponte soluitur certa pœna.

Si veró capiuntur pignora ab inuito, in tali casu cum per negationẽ efficiatur res dubia: vt in.l. si pater. C.ne de sta.defunc. in eo casu, vel in casu quo debent pignora vendi, vel subhastari: quia in hac venditione causæ cognitio requiritur, & bona fides venditorum, vt in.l. creditor.C. de distrac.pigno. & in.l. à diuo Pio.§.sed si emptor.ff.de re iudi.necessaria est authoritas iudicialis, cessante conuentione in contrarium, secundùm Bartol. in.l. creditor.ff.de distract.pigno.& in.l.si cõuenerit.ff.de pigno.actione.

Et ideò in dicta lege regia dicitur habendum esse recursum ad iudicem eo casu, quo pignora sumũtur, vt ipse iudicet, an recte capta sint à custodibus, idque significant expresse illa verba. *Pero es nuestra merced que los herederos, o las otras personas que tienen facultad para fazer las dichas prendas, las lleuen luego a la justicia de la tal ciudad, o villa, o lugar, para que faga lo que fuere derecho,* & idem est si caperetur persona debitoris fugitiui damnum dãtis, vt in.l.ait pretor.§.si debitorem: Nõ ergo dicit semper esse eundum ad iudicem, vt ius dicat in pœna soluenda custodibus: sed in eo tantùm casu, quo ab inuito pignora capiuntur: quia non voluit sponte soluere, vel dedit pignora postea luenda: tunc enim etiam sine iudice soluta pœna redimitur pignus, vt in.l. si rem.§. omnis. ff. de pigno. actio. & quando capienda sint animalia pascentia in alieno territorio, per glos.in consti.regni Siciliæ.rub. 37.lib.3.num.3. & per Gandi. in tit. de furibus.num.11.

Et huiusmodi custodes publici reddere tenentur rationẽ in illis locis, in quibus exercuerunt custodiam: nam non solum ex titulo. C. vbi de ratioci. agi oporteat. sed ex dispositione text. in.l. 32. titulo. 2. 16 *Custodes tenentur quo ... reddere ... rationẽ*

Auendaño. C 3 part.

part.3.ibi est conueniendus,& ex illa lege probatur, quod in loco administrationis est ratio reddenda, siue administratio sit publica, siue priuata. De quo notat Socinus in.1.par.consi.31.& per Iaf.in.l. qui certo.ff. de condi indebi.

Et in ratione reddenda horum custodum, proceditur de plano, & in diebus feriatis: vt notat Alexã.in l.pe.ff.de ferijs.

Si verò custodes non sunt publici, sed priuatarum personarum, quilibet potest eos ponere, vt rem propriam custodiat, vt in.l. diuus. ff. de vsu. & ha. & in.l. quæsitum. §. saltuarium. ff. de fundo instructo. & per Bald. in lege prima. C.loca. & an isti custodes possint propria authoritate vendere fructus perituros, vide Alberi. qui tenet quód sic in.l.sed & si pupillus.§. conditio. ff. de institoria. & huius generis sunt custodes hortorum, & vinearum, quibus non creditur tanquam personis publicis, nisi authoritate iudicis, vel Reipublicæ deputentur: & ideò vinearum, vel messium custodes solent deputari singulis annis publica authoritate, & de consuetudine eis creditur, tanquam publicis personis, & tunc debent appellari personæ publicæ. & sic debet intelligi text.in.l.1.tit.12.libr.5. ordin. ✶ ✶ Quæ est.d.l.1.tit.17.libr.5. Recopila. ✶ &.l.15.eodem tit. ✶ Quæ est d.l.1. ✶ Nam in creandis officialibus mos antiquus seruandus est: vt in.l. super creandis.C.de iure fisc.lib.10. & de eorum creatione, & fide, notat eleganter Cassa.in consue.Burgund. rub.1.§.6.in princ.sub nu.6.&.7.

Et ibi notat de illa quæstione, ad quem pertineat custodum creatio, an ad dominum loci, vel ad vniuersitates: & distinguendum est, an habeat ius pignorandi, vel vt eis credatur tanquam publicis personis. & creari debent publica authoritate ab habente iurisdictionem: an verò solùm habeant ius arcendi & prohibendi ingressum ad fundos alienos. & isto casu priuati possunt hos custodes creare. vt in.d.§.saltuarium: nam cura custodiæ pertinet ad eum, qui rei fructus percipit, vt in.l.1.ff.quẽadmodum vsusfruct.caue.& notat Bar.in.l.cotẽ.§. qui maximos.ff.de publica.& vectiga. 17 *Quis creat custodes.*

Et ponere custodes, signum & probatio est possessionis: vt probatur in.l.in nomine Domini.colum.1. C.de offici.præfec.Affri. & probat Matthæus de Afflict.decisione.167. & elegantissime per Rebuf. in tractat. de materijs possesso. in præfatione.num.55.& Felinus in capitu. de quarta.de præscriptio.num.27. Imó ex longa custodia præsumitur quòd custos habeat mandatum custodiendi à domino, vt per plura probat Matthæus de Afflictis in decisi. 345. & Alexand. in apostill. ad Bart.in.l.si vxor.§.si vxor.ff. de adulte.& sic limita Bal.in.l.2.C.si ex falsis instru.

Et quòd huiusmodi distinctio sit vera, & admittenda, notat per plura iura & authoritates Ioann. de Ripa. in tractat. de peste. in tertia parte.

parte.ſub num.114. & Alexan. in.5. vol.conſil.88. in fine. & Bonifacius in titu.de dam.dato.nu.27.& Caſſaneus in dicta conſue.Burgun. rubrica prima.§.6. num. 56. & facit text. & ibi Ioan.de Plate.in.l.1.C. de Irrenearchis.libr.10. & ſecundùm hanc diſtinctionem intelligitur textus in l.9.titul.28.part.3. quæ dicit, montes eſſe populorum, vt videant an cuſtodiant.

Dominus loci ſemper ponit cuſtodes.

Addendum tamen eſt, quòd in omnibus caſibus, quibus cuſtodia montium,terminorum, & alterius cuiuſlibet rei, pertinet ad aliquos, puta vniuerſitates, vel vſusfructuarios, nihilominus dominus loci, aut proprietatis, poteſt ſuos ponere cuſtodes, vt aſsiſtant vltra poſitos à dictis vniuerſitatibus, vel ſimilibus perſonis:vt in.l.ſi ita legatus §.dominus proprietatis.ff.de vſu & habita. quod facit ad plures quæſtiones in practica vtiliſsimas, de quibus per Petrum Iacobi.in ſua practica ſub titul.de confeſſoria in ſeruitute perſonali vſusfructus.& Ioã. de Ripa in dicto tractatu de peſte. in tertia parte. numero. 430. & faciunt notata per Anton. Capit. in deciſio.27.

Ex quo ſolet dici in praxi, quod licet locus regatur per iudices ab vniuerſitatibus electos, nihilominus loci dominus poterit alium iudicem creare,quem appellamus, *Alcalde mayor*, & facit quod Capitius notat in.d.deciſi.27.ad finem.

Alcalde mayor.

In materia cuſtodiæ paſtorum vide Lucam de Penna, in.l.1.C. de

Auendaño.

conditis in publicis horre. lib.10. & in.l.fina.C.de eroga.milita.annonæ lib.12.& an iuramento paſtorum debeat ſtari,vide.l.46.tit.9.lib.6.ordi. ⁎ Quæ eſt.l.21.ti.18.lib.6.Recop. ⁎ & gloſſ.in.l.3.ti.15.lib.3.foro.ll.& in caſu quo iuramento paſtorum ſtatur,poteſt dominus probare cõtrarium:vt.l.7.tit.4.foro.ll.li.4. & in [illegible] ficiali publico eſt tex.in.l.15. ti[illegible] lib.5.ordin. ⁎ Quæ eſt.d.l.1. [illegible] lib.5.Recopil. ⁎ & notatur [illegible] parati.de appell.Videatur g[illegible] paruulos de conſecra. diſt[illegible] in.c.quanto.2.quæſt.5. & [illegible] 2.quęſtio.4 & vide.l.11[illegible] no gabellarum.

Alia cuſtodia priu[illegible] rũ,nam paſtores ex [illegible] tenentur:vt in.c.ſi re[illegible] & in.c.quamuis cau[illegible] & in.l.15.tit.8.parti[illegible] terpretatione per [illegible] petitorio.§.fi.ff.de [illegible] Iaſſo.in.l. ſi paſcen[illegible] pactis.& per Alex[illegible] conſil.158.

Alia cuſto[illegible] nutrices te[illegible] rorum qu[illegible] ſi puer re[illegible] nutricis [illegible] mę, vel [illegible] tur puer[illegible] diam:&[illegible] extra o[illegible] ſentit B[illegible] tul.de.p[illegible] ſuetu. [illegible] primę.nu.[illegible]

Ego verò aliter ſentio, nam hæc præſumptio non eſt expreſſa in legibus huius regni, & per conſequẽs ex præſumptione pœna locum habere nõ debet: vt in.l.8.tit.14. part. 3.& in.l.7.titul.31. part.7. & in.l. 10. tit.11.part.3.

Alia cuſtodia eſt coquorum, & rnariorum, nam tenẽtur de ma- uſtodia ſi negligẽter ignẽ cuſto & cum obdormiſſet, villa, vel exuritur, nam de mala cu- enetur: vt in.l. ſi ſeruus ſer- ſi fornicarius. ff. ad legem d exponit Matth. de Af- iſi.57.& ad idem eſt tex. ſctus.§. denique. ff. de aris de Puteo intract. carcerarius. in capit.

a eſt concremãtium tibus tẽpore vento- uſa ignis exurit ſyl- nã punitur de mala o.tit.15.par.7.

intra ciuitates pa- iſteria ſua, *Como* ſtationarij ha- ĩ, poſſunt ar- a ciuitates prouintia o.libr.11. ſerui. vr- no.§.1.ff. Caſſan. 1.§. 8. in

bus poſ- ma Syl per Nicol. Boëri. in deciſ.217. & per Puteum in tract. ſynd. in parte, carcerarius, & per Capitium in deciſ.27. & per DD. in.cap.ſane.de celebr. miſſa. & Ioan.Lup. in repe. rub. de dona. inter vir. & vx. §.9.nu.7. & per Thom. Gramma conſi.102. & per Decium conſi.420. & qualiter credatur huiuſmodi cuſtodibus per Matth. de Afflict. in conſti. regni Siciliæ. rub. 37.num.15.

Et qualiter ſit in culpa vtens opera cuſtodis minoris quatuordecim annorum, videatur text. in.l.1. §.familiæ. ff. nautæ caupo. & quod notat Anchar. in conſ. 348. & nota, quod non eſt in culpa vtens cuſtodia minorum, ſi ita eſt conſuetum. Vide Bal. conſi. 441. primo volu. & Aymon. primo volum. conſil. 8. num.22. *De cuſtode minore.*

Item qualiter tabellio teneatur protocola cuſtodire, per Felinum vbi addit pecuniam in cap. cum. P. tabellio. de fide. inſtrument. & per Matth. in deciſio.48.

Et de tutore qualiter minorum inſtrumenta cuſtodiat, per Bertrandum in.2. parte conſil.209.

Redeundo igitur ad initium rei de qua ſermo eſt, deducitur ex ſupradictis, poſſe competere iuriſdictionem populis regni Caſtellæ præſcriptione, vel ex conſuetudine, & erit hodie tertia cauſa adquiſitiua iuriſdictionis præſcriptio, vel conſuetudo: & vt apertius materia iſta digeratur, diuido eam per concluſiones ſequentes.

Prima concluſio eſt, quòd ſicut 19

iuriſdictio

Quando ex priuilegio cõpetat iurisdictio, vel ex præscriptione.

iurisdictio potest competere regnicolis nostris ex priuilegio, eodem modo potest competere ex præscriptione: nam licèt sit de iure, quód multa possunt concedi per priuilegium, quæ præscriptione queri non possunt, vt in.c.2. de priuile. libr. 6. & sicut iurisdictio Castellana non potest competere, nisi ex titulo expresso, vt probaui supra in versic. secundum deducitur: ita non potest præscribi, vt notat gloss. in cap. peruenit. de censibus. & notãt DD. in capit. si diligenti. de præscri.

Iur regni.

Tamen hodie iure nouo ordinationum iurisdictio potest possideri, & præscribi sine titulo, vt est tex. in l.6.tit.13.libr.3.ordin.ver. *Establecemos que la justicia se pueda ganar*, & in.l.1.tit.15.lib.2.ordin.ibi. *O si algunos señores, o ciudades, o villas lo ganassen por tiempo.* ✶ Quæ est.l. 1. tit. 15.lib.4.Recop.✶ Solum enim leges istæ exigunt lapsum temporis, nec de titulo est verbum vllum, ideò solo temporis lapsu à lege statuto, præscribitur hodie iurisdictio, maximé si non appellemus præscriptionem, sed consuetudinem, in qua nec titulus, nec bona fides exigitur, vt notat Couarru. in libr.1. resolu. cap. 17. num.8.

20 *Præscriptiones quæ sine titulo procedunt.*

Sunt enim multæ præscriptiones de iure ciuili admissæ, ad quarum præscriptionem titulus non exigitur, vt licet videre in.l.2.C. de præs. longi tempo. quæ pro liber. vbi dicit Bald. Pone, statuto cauetur, quód possidens rem per decem annos, postea conueniri non possit: dico enim quód sufficit bona fide possedisse decem annis, licèt sine titulo, quia statutum non requirit titulum: & sic colligitur ex ista doctrina, quod vbi non fit mentio de titulo, procedit præscriptio solo temporis lapsu, & bona fide: saltim quando hoc inducitur ex statuto, vt addat aliquid ad ius commune, iuxta doctrinã Bart. in.l.2.ff. de vsucapi. & cum dicto Bart. est communis opinio secundum Bal. in.l. Celsus.1. nota.ff. de vsucapio.

De seruitute continua.

Item in seruitute continua præscribenda non requiritur regulariter titulus, nec tituli allegatio, vt notat Ioan. Fab. & ibi Nico. de Neapol. in.§. æquè. col.6. insti. de actio. & ista est opinio tenẽda cum limitationibus ibi positis, vt asserit Balb. in tracta. præscri. in.2. parte quartæ partis, in ver. secundo principaliter quæro. Et licèt titulus non requiratur, tamẽ initium possessionis, quod sit iustum, requiritur, secundùm Bar. in.l.1.§.fi.ff. de itine. actuq; priua.

Item in præscriptione lõgissimi temporis rerum prophanarũ, nam sufficit bona fides sine titulo, saltim cum lapsu triginta annorum, etiã si ius commune resistat possidenti. Quod secus esset in spiritualibus, nã necessariò requiritur titulus ex causis, de quibus per Hostien. in sũma de præscript. rerum immobi. in versi. quartũ. sub num.33.&.36. quod tamẽ sine distinctione prophanarũ, vel spiritualium rerum tenendũ esse hodie, concludit Couarr. in lib.1. resol. cap.17. num.7.

Item in præſcribẽda iuriſdictione ex lapſu centum annorum non requiritur alia tituli allegatio, ſed ſolus lapſus centenarius ſufficit, vt notat eleganter Bald.in.c. ſi diligenti.de præſcri.ſub nu.10.cuius cõtrarium notat idem Bald.in.l. fi. C. de edicto diui Adria. tollen. ſub num. 35.ſaltim in præſcriptione ordinaria:quia requiritur titulus, niſi contra obedientes, quando præſcribitur ſine præiudicio ſuperioris, quẽ ſequitur Felin.in cap. ſi diligenti. de præſcriptio. ſub num. 11.& quod requiratur titulus notat Alexand. in l.iuſto.§.non mutat.ff. de vſucapio. & per Bald.in.l.fin.C. ne de ſta. defuncto.

immemorialis præſcriptione. Et licèt in præſcribenda iuriſdictione de iure communi requireretur titulus, tamen ſi præſcriptio allegetur, & probetur à tempore immemoriali, in hoc nemo aduerſatur, quin data capacitate in pręſcribente, ſufficiat immemorialis pręſcriptio.: quia cum habeat vnum priuilegium, ea probata, implicite probatur titulus, & iſta eſt communis opinio, vt aſſerit Felin.in.c.ſi diligenti. de præſcri. ſub nu.11. & per Balb. in tract.præſcri.in.2.parte.5.partis. in nu.4. ver. circa primam. & plura corroborantia iſtam partem, & de potentia immemorialis præſcriptionis, vltra ea quæ notant Iaſſo. & moderniores in. l. imperium. ff. de iuriſdict.omnium iudi. & Ioan. And. & DD. in cap.1. de præſcrip. lib.6.& Philip.in capi. cum non liceat.& in cap.à nobis.de præſcrip. videatur Caſſaneus in conſue. Burgund.in rub.1.§.2. in glo. & la prueue.& per eundem Balbum in.2.parte tertiæ partis. in verſic.ſexto quęro.ſub num.12.

Incapacitas. Dixi autem data capacitatẽ, nã ſi poſsidens eſt incapax, etiã ſi per mille annorum ſpatium poſsideat, non præſcribit iuriſdictionem, neque quicquam aliud, cuius eſt incapax, vt notat Ioan. Monac.& poſt eum communiter DD.in. cap.2.de præbend.libr.6. & Abb.& Felin. in cap. cauſam quę de pręſcrip.& plures alios congerit noſter doctor Couarruuias à Leyua in lib.1. reſolu.c. 1.ſub.num.14.

Hodie merũ imperiũ qualiter præſcribitur. Hodie autem iure noſtro Regio, ad pręſcribendum merum, vel mixtum imperium, vel iuriſdictionem in ciuitatibus, villis, aut locis regijs Caſtellę, non eſt neceſſaria immemorialis pręſcriptio, niſi in vno caſu tãtum, de quo infra ſubijciam: nam lõgiſsimum tempus huius præſcriptionis in mero imperio, quod vulgò *Eſmerado ſeñorio de hazer juſticia*, appellatur, ſufficit ad præſcribendum centum annorum continuata poſſeſsio: nam tale tempus minus eſt, quàm immemorialis præſcriptio, ſecundum Cardi.in cap.ſi diligenti.de præſcrip.in fi. quem ſequitur Felin. in.c.cum á nobis.colum.fin.eod.tit. & Balbus in tracta. præſcrip. in prima parte quintæ partis, in princi. ſub.num.27.

In præſcriptione verò ciuili ſufficit poſſeſsio cum lapſu quadraginta annorum, vt eſt text. in.l.6. tit.13.

tit.13.lib.5.ordi.ibi. *Establecemos que la justicia se pueda ganar de aqui adelante cōtra nos por espacio de cien años,* & ibi. *Pero que la juridicion ciuil se pueda ganar contra nos por espacio de quarenta años, y no menos.* ★ Quæ est dicta.l.1.tit.15.lib.4.nouę Recop. sed est corecta, & etiam per.l.1.tit. 10. lib.5.Recopil. ★

Et est aduertendum, quód lex illa sexta dicit, *De aqui adelante*, & sic futuris post illam legem præscriptionibus ordo datur, vt est propriũ cuiusslibet legis, vt in cap.fi. de constitu. Et post hæc à me scripta in intellectu illius legis, idem notat dignissimus Episcopus Couarruuias in regula possessor de regu. iuris. §.4. nu.5.

In præscriptionibus veró iurisdictionum, vsque ad tempus legis cōditæ non quælibet præscriptio, sed immemorialis requiritur, vt aperte probant verba illius legis. ★ Quæ hodie est.d.l.1.tit.15.lib.4.Recopil. ★ ibi. *Porque algunos tienen ciudades, y villas, y lugares en nuestros Reynos, y señorios, y no tienen titulos derechos de los Reyes onde nos venimos, de la justicia y juridicion ciuil y criminal en los tales lugares; ordenamos y mandamos, que si los tales señores vsaron de la juridicion por tanto tiempo que memoria de hombres no es en contrario, y lo prouaren, &c. Que les vala, y lo ayan de aqui adelante.* Et in libris impressis solet litera huius legis corrupta esse, dum dicit, *Si los tales señores vsaren:* nam deberet scribi, *vsaron:* nam principium legis loquitur de præteritis possessoribus, & nō de futuris: quod probatur ex illis verbis, *Porque algunos tienen,* & ibi, *De como lo huuieron*, & ibi, *Lo ayan de aqui adelante, no siendo prouado por nuestra parte, que en este tiempo les fue contradicho por alguno de los Reyes, onde nos venimos,* & ibi, *Pero si alguno de los Reyes nuestros predecessores,* nam hęc verba præterita tantùm significant.

Nam ex omnibus his verbis colligitur, probationem immemorialem non requiri in præscriptione iurisdictionis deinceps inchoanda, sed in iam inchoata à possessoribus: & in hac dispositione lex ista est noua dispositio, ex qua plura deducuntur scitu dignissima.

Primo deducitur, quód licèt merum imperium longo tempore non posset iure Partitarum pręscribi, vt in.l.18.tit.4.part.3. ibi. *Ca otro home no lo puede auer ni ganar por linage, nin por vso de luengo tiempo, si señaladamente no le fueße otorgado por priuilegio de alguno destos grandes señores sobredichos,* & in.l.6.tit.29.part.3.ibi. *Otrosi dezimos, que señorio para fazer justicia no lo puede ganar ningun home por tiempo, maguer vsasse dello alguna sazon.*

Hodie verò ex dispositione dictæ legis sextæ. ★ Quæ est.d.l.1.tit. 15.lib.4.Recopil. ★ merum imperiũ præscribi potest per spatium centum annorum: & ad id allegat legem illam Montal. in.l.6.tit.11. foro.ll.libr.2. imò nec bona fides exigitur, quia sufficit authoritas dict.l. 6. & volũtas regis ibi adhibita: nam etiam

etiam de iure canonico ex legis authoritate sine bona fide procedit præscriptio secundùm Ripam in tracta.de peste.3. parte. num.253. vbi plura allegat, & idem dicit Bal. loquendo in pacto in rubri.de consti tu.num.15.

Secundo deducitur, quod licèt regulariter bona principis non recognoscentis superiorem, non possint præscribi, nisi centenaria præscriptione, vt colligit Felin.in.cap.ad audientiam. col. pe. de præscrip. & Rochus de Curte in cap.fi.de consue.foli.paruo.31.

Tamen iure Regio ciuilis iurisdictio præscribitur spatio quadraginta annorum, & sic contra regem Hispaniæ non recognoscentem superiorem, præscribitur minori tempore quàm centum annis, & in isto casu hoc regnum non gaudet priuilegio Ecclesiæ, de quo imperiũ gaudet ex dicto Angel.in.l.iam pridem. C.communia.de vsucap.contra quẽ tenet Balbus in tracta. præscrip. in 2. parte quintæ partis in principio.

Tertio deducitur, quòd licèt iure communi ea quæ non aliter possunt competere nisi priuilegio, possunt adquiri consuetudine, & præscriptione immemoriali, & non alia minori, vt in cap.super quibusdam §.1.de verb.significat. quia ista ęquiparatur priuilegio, & sufficit æquipollens secundum Bald.in.l.edita. in vltim.colum.C.de eden.& ideó tãtum operatur præscriptio immemorialis quantum priuilegium, vt est gloss.in cap.innouamus.de censi. & in.l.1.C. quæ sit longa consuetudo. & in.l.1.§.hoc iure.ff.de aqua quoti.& æstiua.& per Bald.in.l.si solennibus.C.de fide instrum.&.in.l.1.C. sine censu, vel reliquis. & in.l. de quibus.ff.de legibus.& per Alexan. in.1.volum.consil.6. & in.2. volum. consil.35.&.195.per Bertrandum.in 3.parte.consi.2.num.17.

Tamen hodie ex.d.l.6. ✶ Quæ est d.l.1.tit.15.lib.4.Recopil. ✶ etiã minor præscriptio quàm immemorialis operatur tantum, quantum priuilegium in tribuenda iurisdictione, tam criminali, quàm ciuili. ✶

Quartum quod deducitur est, quód vbicunque iure communi requiritur titulus ad præscribendam iurisdictiònem, tamen causari potest præscriptio à priuilegio insufficienti & inualido, etiam si erretur in iure, secundum Bald. in.l.1. ver. Item quæritur.col.pe.C.de seruis fugi.& in.l.si solẽnibus.C.de fid. instrum.quem refert, & sequitur Balbus in tracta. præscript.in.5. parte quintæ partis, in versi. secundo. & per Ioan.de Rip.in suis respon.1.parte.respon.14.n.25.

Ex priuilegio insufficienti qualiter causetur præscriptio.

Hodie tamen ex.d.l.6. ✶ Quæ est d.l.1.tit.15.lib.4.Recop. ✶ non solũ quando adest priuilegium inualidũ iurisdictionis procedit præscriptio per tempora dictæ.l.6.sed etiã quando nullum adest priuilegium, sed solus lapsus temporis: quia vbi non requiritur priuilegiũ, si illud detur, & minus solenne, non nocet.argu. tex. & ibi Bar.in.l.1.C.de rei vxo.actio. ✶

Et in isto casu nõ sunt aduersantia, vel

Priuilegium & præscriptio quomodo non sunt contraria.

vel contraria priuilegium & præscriptio, & sic intelligi potest text. in.c.veniens.de præscri.

Imó vltra dico, quód si dubitatur, an ex priuilegio à rege dato possit necne clarè percipi, an rex voluerit merum imperium concedere ei, cui priuilegium contulit: si tamen eius virtute possedit merum imperium, spatio tantùm quadraginta annorũ; ista possessio iũcta cum priuilegio, cuius verba sunt obscura, & prægnãtia, sufficit vt adquiratur merum imperium, vide.l.fin.C.de fundis patrimonia.lib.11.& iste est vnus casus, vbi minori tẽpore centenariæ præscriptionis adquiritur merum imperium: de quo est tex.in.l.2.tit.9.libr. 5.ordin.ibi. *En tal caso si el donatario con el dicho titulo vsa de la justicia continuadamente por espacio de quarenta años, no seyendo interrũpida por alguna de las maneras que se contiene en la ley, en el titulo de las prescripciones, o si vsò de la dicha justicia por tanto tiempo que la pudo ganar: en tales casos el donatario, o ganaria la justicia, o podria vsar della.* Quæ est. l.1.tit. 10. libr.5 Recop. quæ in verbis est aliquantulum immutata.

Et ex ista.l. apertius colligitur ꝙ in sola præscriptione per quadraginta annos requiritur titulus, vt merũ imperium præscribatur: non ergo in centenaria requiritur titulus, sed solum lapsus tanti temporis centũ annorum sufficit, vt supra dixi.

Quinto deducitur ex dict.l. 6. in materia præscriptionis iurisdictionis in regno Castellæ nõ esse necesse disputare, an titulus putatiuus cũ errore iuris, vel facti causet præscriptionem: quam quæstionem ponit cũ regula, & fallentijs Feli.in.c.de quarta.de præscrip.num.24. quem relegit & addit alia dicta Balbus in l.Celsus in.2.&.4.notabili.ff de vsucapio. imò quia præscribens ad præscribẽdum admittitur, cum longissimo tẽpore legis authoritate titulus non exigatur, sed solus lapsus temporis.

Nam hodie cum sine vllo titulo procedat præscriptio, superfluum est de qualitate tituli disputare, nam plus continet quod minus est: & vbi non est necessaria substantia, qualitas subiecti nõ disquiritur, vt in.l.si seruus.§.si modus.ff.de actio. empti.& vendi.

Iurisdictio dominorum inferiorum qualiter præscribitur.

Sexto deducitur ex dict.l.6. locũ habere eius dispositionem, quando agitur de præscribenda iurisdictione regis Castellæ, quod probant illa verba, *Se pueda ganar de aqui adelante contra nos*, & sic in regia tantùm iurisdictione loquitur: & volenti regi non fit fraus, & ista lex constituit possessorem in bona fide, quia non peccat qui legis vtitur authoritate.

Dominorum inferiorũ iurisdictio quomodo præscribitur.

Si verò agat de præscribenda iurisdictione contra inferiores dominos, puta duces, comites & marchiones, aut alios habentes iurisdictiones, tunc præscriptio decem annorum inter presentes, & viginti inter absentes sufficit, vt concludit Ancha.in consi.142. & ista est communis opinio, quam sequitur & affirmat Balb. in tract. prescrip. in.2. parte.5.

Commun[is]

parte.5.partis. in versi. circa primã. & licèt ipse non alleget, idem tenet Bal.in.c.tua nos.1. de iureiu. & Soci.in.1.volu.consil.160.& Bal.in.l.1. C.de anna.excep.& in.l.2. C. de ser ui.& aqua.q. 7. & facit quod notat Bar.in.l.quominus.ff.de flumi.q.15. & idem notat Ioan.de Pala. Ruui.in cap.per vestras. de donat.inter vir. & vxo.in ver.sed est pulchra dubitatio.sub.nu.48.& Roder. Suarez. in materia maioratus.fo.191.col.1.

Et sic quando iurisdictio trãsit in priuatam personam, amittit quantum ad præscriptionem qualitatem regiæ iurisdictionis, vt not. Dyn. in.l.per procuratorem.ff. de acqui. hær.& Ias.in.l.fi.C. de sacro. Eccles. num.21.& isto casu quia communis præscriptio requiritur, vel sufficit, & bona fides,& titulus requiritur, vt in.c.fi.de præscrip.

Quibus potest accommodari illa quæstio decisa per Nicol. Boer. in decisi.246.vbi concludit, ꝙ immunitas á collectis, si debentur regi, non præscribitur minori tempore quadraginta annorum, si verò debetur collecta priuata ex priuilegio, præscribitur cõmuni decẽ, vel viginti annorum præscriptione, & sic priuilegium regis non semper transit in priuilegiatum, vt in.l.creditor. & ibi Paul. ff. de actio. emp. & ven. & facit quod de patronatu laico cõpetẽti notat.Abb.in.c.querelam.de electio.vbi communi pręscriptione præscribitur ius patronatus laicorum contra laicum.Item si rex ageret de præscribenda iurisdictione contra subditum cui præstitit priuilegium,hoc casu tempus cõmune sufficit, nec requiritur bona fides, & ita notat Collecta. & ibi Bellamera in.c.cum dilecta.de confirma.vtili,vel inutil.num.7.

Septimo deducitur non esse necessarium in materia præscriptionis iurisdictionis regni Castellæ inquirere an præscribens habeat notitiam tituli á principio præscriptionis, vel ex post facto: quod tradit Bar.in.l.2.§. si sub conditione. in fi. ff.de vsuc.pro empto.& Bald.in.l.1. C.per quas perso.& per Balb.in tractat.præscri.in.3.part. quęst.9. nam siue sciat, siue ignoret semper pręscribit spatio temporis de quo. in.l. 6.supradicta,&ob id cessat quod notat Bal.de tit.in præscriptione iurisdictionis in.l. fin. C. de edicto. diui Adria.tollen.sub.numer.35. ver. attende.

Octauo deducitur non esse hodie necessariam regis Castellę scientiam,vel suorum officialiũ, vt possit pręscribi merum imperium, aut iurisdictio contra regem Castellę: nam ante.d.l.6. latam illud esse necessarium, cum pręscriptio sui natura causetur contra inuitum, hodie vero causatur in materia iurisdictionis contra regem volentem. Cuius voluntas patet ex.d.l. 6. quę cum sit lex,semper loquitur, & sic ex eius serie apparet de regia volũtate,& scientia,vt solo temporis lapsu procedat pręscriptio iurisdictionis, non obstante quod de iure communi dempta immemoriali pręs-

22 *An in præscriptione iurisdictionis requiratur scientia.*

præſcriptione, nulla minor præſcriptio procedit, niſi contra regem ſciẽtem: & ſic eius ſcientia, vel patientia erat neceſſaria: & hæc eſt communis opinio, vt notat Alexan. in. 5. volum. conſi. 16. colum. 3. &. 4. & per plura notat Pala. Ruui. in. c. per veſtras. de donat. inter vir. & vxo. 1. nota. ver. ſed pulchra. ſub numer. 35. & vltra.

Notabilis declaratio. Sed iudicio meo quod notat Ioã. Lup. de Pal. Ruu. procedit eo tantùm caſu, quo agitur, vt iudex Eccleſiaſticus prætendat præſcriptam à ſe iuriſdictionem contra regem: in caſu text. in. l. 7. tit. 3. lib. 1. ordina. ✶ ✶ Quę eſt. l. 14. tit. 1. lib. 4. Recopil. &. l. 5. eiuſd. tit. quæ eſt correcta. ✶ ✶ & in. l. 4. tit. 1. lib. 3. ordi. ✶ Quæ eſt eadem. d. l. 1. ✶ & dicat præſcripſiſſe poſſe laicos capere, & eorum bona in executionem negotiorum Eccleſiæ, non requiſito brachio ſeculari; quod eſt prohibitum, vt dictis legi- ✶ bus. & in. l. 26. tit. 2. lib. 3. ord. ✶ Quæ eſt. d. l. 5. tit. 1. libr. 4. Recopil. ✶ iſto enim caſu neceſſaria eſt ſcientia & patientia regis, per iura & fũdamẽta elegãtiſsime per Ioã. Lupũ citata: & quòd iſto caſu, hoc neceſſario requiratur eſt deciſum ex. l. lata apud Toletum in curijs ibi habitis anno. 1525. in vltim. lege ibi, *Porque aquello á ſeydo ſin nueſtra ſciencia y paciencia*; & loquitur cum Eccleſiaſtici iudices prætendebant ſua authoritate poſſe laicos capere ex antiqua conſuetudine, vel præſcriptione: nã illa talis ſine ſcientia & patientia regia nõ procedit, neq; d. l. 6. tit. 3. lib. 3. ordina. ✶ Quæ eſt. d. l. 1. tit. 15. lib. ✶ 4. nouæ Recopil. ✶ nõ loquitur de tali præſcriptione, quam Eccleſiaſtici iudices vellent prætendere contra regem: nam in hoc iura antiqua cõmunia remanent incorrecta, quę exigunt, vel præſcriptionem immemorialem, vel pręſcriptionem cum ſcientia & patientia regis, de qua loquitur Oldra. conſil. 254. colum. 3. & Stepha. Auf. in Clem. 1. de offic. ordin. folio paruo. 31. & quod dicta lex ſexta loquatur tantummodó de præſcriptione; quam laici poſsint prætendere contra regem, colligitur ex proœmio, & principio eiuſdem legis, nam dicit. *Porque algunos tienen ciudades villas e lugares en nueſtros Reynos e ſeñorios*, & ſic loquitur quando in locis prætenditur iuriſdictio, & illa loca remanent ſub imperio regio & ſuperioritate ſuprema: quod patet inferius ibi. *Saluo la mayoria de la juſticia.* Cum enim ab huiuſmodi ſubditis & vaſſallis pręſcribitur huiuſmodi iuriſdictio, non eſt vera alienatio, ſed eſt quodammodo communicatio iuriſdictionis, cum apud regem maneat directa, ſubditi veró præſcribant quodammodo vtilem: & hic modus alienationis communicatiuæ leuis, aut 23 fere nullius præiudicij reputatur: & *Alienatio cõmunicatiua.* ideò hoc modo poteſt rex, aut imperator iura imperij alienare, vt notabiliter dicit Ange. in. l. 2. §. hoc interdictum. ff. ne quid in loco publico. & colligitur ex Ioan. de Ripa. in 1. lib. reſpon. tit. de legibus. c. 1. num. 67. & quòd de bonis in emphi. dan. notatur

notatur ex Bald. in præludijs feudo. colum.7. & ex Rip. in dict. respon. num.58. & facit quod notat Abb. & Felin. in c. si diligenti. de præscri. num.7. veritate legis, *de Valladolid*, quæ prohibet alienationem bonorum regni: & quando liceat alienare, vide in speculo principum per D. Bellug. rub.8. per totum, & nullibi melius inuenies.

Cum verò à prælatis præscribitur dicta iurisdictio contra regem, vt capiant laicos, & eorũ bona pro executione sententiarum negotiorum Ecclesiæ sine inuocatione brachij secularis, illa non est communicatiuè, sed priuatiuè in prima instantia: nam omnis iurisdictio præscriptione acquisita intelligitur priuatiuè, vt notat Abb. in capit. auditis. de præscript. & per Felin. in cap. pastoralis. de officio ordin. col.3. & transit in personas, & dignitates alieni fori, quod est grauis præiudicij: & cum semel talis iurisdictio sit acquisita prælatis, non potest à principe reuocari, iuxta late notata per omnes DD. in capit. nouit. de iudic. licet ex querela, quia vassallus patitur vim in executione, possit rex cognoscere, vt dixi infra in versic. vndecima causa: nimirum si in casu isto, de quo loquitur Ioan. de Pala. Ruui. requiratur scientia regis, & patientia: in superiori verò casu solus temporis lapsus sufficiat vt iurisdictio præscribatur: & facit quod in simili de præscribente cõtra ius commune sine titulo, scribit Couar. in lib.1. resol. c.17. num. 7.

Nam & vnum ex fundamentis, quo vtitur Ioan. Lop. cessat hodie, cum licèt sit verum, nullam consuetudinem in regno Castellæ posse introduci sine scientia, & patientia regis, aut alterius domini loci vbi introducitur, vt in l.5. tit.2. p.1.

Tamen iure ordinationum data est iam voluntas regia ad omnes consuetudines rationabiles introductas, nec exquiritur alia scientia, vel voluntas regia: & id est, quod sonat rectè intelligẽtibus. l.1. tit.1. lib.7. ordi. ✱ Quæ est l.1. tit.2. lib.7. nouæ Recop. ✱ maximè data regali tolerantia, vt per Bal. in c.1. §. de pace Constan. in vsib. feud. 24

In consuetudine non requiritur sciẽtia regis.

Sicut igitur in rationabili consuetudine non est necessaria probatio scientiæ regalis, sic in præscriptione meri imperij, quando à laicis, & subditis regis præscriptum est, & ita ex dispositione dict. l. sextæ omnes laici sunt hodie capaces ad præscriptionem meri imperij, dummodo non sit ius superioritatis: nam hoc nullo modo eximitur persona regia, vt per bona iura probat Petrus Iacob. in sua pract. c. de libello super iurisdictione, in prin. & Abb. in cap. cum non liceat. de præscript. colu. penult. & communis schola in l. imperium. ff. de iurisdictio. omn. iudic. Non tamen est negandũ posse quoque prælatos, & personas ecclesiasticas acquirere, & præscribere vassallos, & iurisdictionem secularem, & eam posse exercere, vt quotidie videmus: nã vassallos habere possunt cum titulo, & illud potest esse

ex

ex præscriptione, & id probatur in lege quarta.titulo primo.libro secũ do. ordinam. & hoc casu à prælato exercente iurisdictionem istam secularem, appellatur ad regem, vt in pragmatica Hispalẽsi, folio antiquioris impressionis.11. ✶ Quæ est. l.8. tit.3. lib.1. nouæ Recopil. ✶ & per Stephanum Auf.in Clem.1.de offic. ordin.in secunda regula, in versi. secundo fallit.num.3.& hoc casu etiã in Ecclesiasticis præscribẽtibus locum habet.16.

25 Iurisdictio præscripta intelligitur accumulatiuè infra.nu.2. Et sicut ante illam legem poterat ex priuilegio merum imperium acquiri, ita hodie ex præscriptione: quod semper debet ex priuilegio accumulatiuè intelligi cum rege, non priuatiuè, vt est communis opinio DD.in.c.cum contingat.de foro compe.

Interest tamen multũ inter hæc, nam habens merum imperium ex priuilegio, si in vno exercet iurisdictionem, totius priuilegij ius cõseruat: quod secus est in præscriptione: quia tãtum intelligitur præscriptum, quantum possessum, iuxta latè notata per Bart. & Bald. in.l.1.§. hoc interdicto.ff. de itine. actuque priua.& per Angel.in.l.1.§.Iulianus. eo.tit.& per Nicol Boe. in decisio. 227.in.2.parte. & Zasium in singularibus respons. c.31. & per Felin. & DD.in cap.auditis.de præscrip.Imó ius acquisitum præscriptione difficilius perditur quàm acquisitum priuilegio, secundùm Innocenc. in c.accedentibus.de priui.& per Feli. in.c.accedẽtes.limita.4. de præscri. & per Aymon. de tempo. antiqui. in princ.num.41.

Itẽ iurisdictio acquisita præscriptione non est reuocabilis, sicut acquisita priuilegio, iuxta communẽ sententiam DD.in cap.nouit.de iudici. licèt iure Castellæ, quia transit dominium iurisdictionis, vt in.l. 12. tit.1.part.2.non reuocatur voluntate principis, secundùm Bald.in.l.digna vox.C.de legibus. Iurisdictio hodie non reuocatur.

Quarta causa acquisitiua iurisdictionis particularis est delegatio, & subdelegatio, vt in.l.1.in princ.ff. de offic.eius cui manda.est iuris. & per totum tit.de offi.iudi. delcg.in Decreta.& in.6.& per Petrum Iaco. in sua pract.in libello de iurisdictione. & iure nostro regio est text.in.l.18. tit.4.par.3. & in.l.19.eo.titu.Ex qua colligitur hodie, ꝙ licét iure cõmuni iudex datus ab inferiore à principe non possit subdelegare, vt notat Paul.post Bart.& Ioan.Fab.& alios in.l.à iudice.C.de iudi.& ista est cõmunis opinio. De iurisdictione delegata.

Tamen hodie ex.d.l.19.patet, ꝙ post litem contestatam potest iudex datus ab inferiore à principe subdelegare, vt colligitur ex illis verbis. *Mas los otros delegados à quien los juezes ordinarios mandan oyr ẽ librar algunos pleytos señalados no pueden poner otros que los libren en lugar dellos, si primeramente, no fueren començados por demanda y por respuesta delante ellos*: & sic post litem contestatam inferior à principe potest subdelegare: & ista dispositio locum habet, tam in ciuilibus, 26 Iudex ab inferiore datus subdelegat.

quàm in criminalibus cauſis, vt notat gloſſ. cum qua eſt cõmunis opinio in.l.vnic.C. qui pro ſua iuriſdictione.& ita atteſtatur Nico Boer. in deciſi.6.in.1. parte.& ibi limitat in iudice delegato à rege, cuius eſt electa induſtria: nam nõ poteſt ſubdelegare,& ideò noſtri iudices regij delegati, quos vulgò, *Peſquiſidores*, appellamus, non poſſunt ſub delegare. Vide Nico.Boer.in deciſi. 6.quia ſolet ſcribi in principio ſuarum commiſsionum, *Confiando de vos que ſoys tal perſona*:& ideó cum ſit electa induſtria perſonæ, nõ poſſunt ſubdelegare, aliter recte poſſent, vt in.d.l.19. ibi: *Ca los que ſon pueſtos por mandado del Rey pueden poner otros en ſus lugares, que oyan e libren aquellos pleytos ſeñalados que el Rey encomendo*.& ſic generaliter loquitur tam de cauſis ciuilibus, quã de criminalibus, ſpecialiter commiſſis, vt à delegato regis poſsint ſubdelegari, niſi ſit electa induſtria perſonæ, vt ſupra dico:& ita tenet Capitius, vbi plura allegat in deciſio. 151.num.6.

Peſquiſidores.

Item ex.d.l.19.colligitur, non eſſe apud nos neceſſariam probationem conſuetudinis, de qua loquitur Angel.in.l.cum prætor.§.iudicẽ. ff.de iudicijs. vbi dicit quod ſtante conſuetudine iudex delegatus ab inferiore à principe poteſt ſubdelegare: quod dictum ſingulare appellat Ioan.Lup.in cap.per veſtras.de dona.inter vir.& vxo. 1.not.verſ. ſed eſt pulchra dubitatio. ſub.n.28.nam hodie poſt litis cõteſtationẽ poteſt ſubdelegare ex diſpoſitione dictæ l.19.etiam ſi non ſit conſuetudo.

Sed quid ſi à principe noſtro, vel eius magno Conſilio, non delegatur in totum cauſa, ſed cõmittitur aliqua teſtiũ examinatio, prout quotidie contingit, *en las receptorias de Chancillerias*: an talis delegatus à principe poſsit ſubdelegare, & cõmittere ſuo notario teſtium examinationem? & concludo poſt Bald. in.l.à iudice.C.de iudici. quod receptionem iuramenti cõmittere nõ poteſt, ſed tantummodó nudã examinationem dictorum ſuorum, & ita concludit Matthæ.in.l.2. conſti. regni Siciliæ.rub.29.nu.2.

Receptores.

Quinta cauſa acquiſitiua iuriſdictionis eſt compromiſſum, nam ex eo competit iuriſdictio partibus: quod lex confirmat, vt in toto tit. ff. de arbitris. & in.l.2. & in.l.23. & 24.cum ſeq.tit.4.par.3.

De compromiſsis.

Et non mediocris authoritatis eſt apud Hiſpanos ſententia arbitraria, tam lata ab arbitris arbitratoribus, quàm lata ab arbitris iuris: nam vtraq; habet executionem paratã, vt in.l.fi.in.ll.*de Madrid*.& in.cap.8. Maioriti in curijs ibidem celebratis, ann.1542. ⁎ Quæ eſt.l.4.titu.21. lib.4.Recopil. ⁎ ⁎

27 Ex qua deciſione deducũtur hodie plura in praxim vtiliſsima, nam quando ſententia arbitri habet paratam executionẽ, ſi dubitetur coram quo iudice debeat reduci ad boni viri arbitrium, ſine dubio adeũdus eſt ille iudex, in cuius iuriſdictione ſunt iudices arbitratores: &

Coram quo iudice petatur reductio

& non iudex illius partis, aduersus quam petitur reductio: & ita notat Bar.in.l.2.C.vbi,& apud quē, & sequitur,atq; corroborat Rober.Maran.in spec.aureo. in tit.de appella. nu.114.&videtur de hoc tex.in.l.23. tit.4.par.3.ibi: *De los juezes del lugar do lo tal acaeciere.* & Rober. vbi supra.nu.263.

Ius Regni. Et ex his in foro nostro seculari cessat hodie quæstio, quam disputat Abb.in.c.Quintauallis. de iureiur.num.39.& Alexand.in.2.volum. consil.131.& Anton. de Tremolis in apostill.in practi.vber.tit. de impediment.compro.& Felin.in.ca.1. de præscr.col.5.& Matth.de Afflict.in decis.51.& per apostill.ad Paul. in.l. si suspecta.§.fin.ff.de inoffic.testa.& nouissimè vbi plura cumulat Couarru.in lib.2.resolut.capit.12. nam his omissis,locus & territorium vbi fertur sententia,spectatur, & nō iudex partiū, neq; ipsorū arbitratorū.

Secundo deducitur,quód eo ipso, quod petitur executio sententię arbitrariæ,cessat ex parte petentis remedium reductionis: nam videtur eam approbare, notat Anch.in cōsilio.34.in fin.per tex.in.l.solutionē. C.de execut.rei iudic.

An præsumatur pro sententia arbitraria. Tertio deducitur,quòd licet de iure cōmuni pendente reductione petita contra sententiam arbitrariam, non præsumatur pro ea,vt notat Abbas in.c.Quintauallis. de iureiuran. num.41.& in capi. quoniam contra. de probat.15.col.& Card.in cap.exposita.de arbitris. Item reclamando in vno capite,in alijs videtur assentire,vt probat Corneus in.2.volum.consi.122.col.fin.& Aym.1.par. in consi.111.col.2.

Tamen hodie iure regio non solùm pro sententia præsumitur, sed habetur interim pro veritate, ideò meretur executionem,vt in.l.res iudicata.ff.de reg.iur.Et hoc adeò verum est, ꝙ etiam si in compromisso data sit potestas,vt postquā idem iudex protulit sententiā possit eam emendare, tamē interim quòd non emendat,habet executionem paratā vt notat Bald.in c.1.de constitut. sub nu.19.

Executio tamen debet fieri seruata forma dictæ.l. fin. de Madrid, quæ si in aliquo omittatur,non tantùm executio nulla erit, sed facta pēdente reductione,poterit per viā attentati reuocari,vt notat Barto.in l.fi.ff.de appella.recipiend. quod est magni effectus,vt notat Capell.Tholos.q.15.& Gui.in sing.609.

Sed an forma possit per æquipollens impleri in præsentatione reali compromissi, & in compromisso præsumpto, crederem quòd non: nam præsentata sentētia arbitraria, quæ lata fuit ab antiquo, præsumitur quòd præcedente compromisso lata fuerit,vt notat eleganter Felin.in cap.sicut olim.de re iudic.nu. 33.& notat Decius in prima parte consil.36. *Præsumitur quod præcessit compromissum.*

Istud tamē erit verū, vt talis sententia habeat vim sententiæ arbitrariæ:non tamen vt possit eius virtute procedi secundū formam.d.l. fin. in.ll.de Madrid.⁎Quę est.d.l.4.tit.21. ⁎

libr.4.Recop.⁎ quę copulatiuè requirit pręsentationem cõpromissi, & sententiæ latæ: & virtus executiua à principio debet inesse, vt executio fiat, vt in simili notat Roder. Sua.in.l.post rem.in.3.limi.versi. incip.ff.de re iudi.& Boeri. in decisio 259. & quod cumulat Matth. in decisio.378.

Virtus executiua.

Quod limitarem, nisi pars cõfiteretur, contra quam petitur executio, fuisse iudices arbitros: & sic quòd præcesserit compromissum: nã ista confessio æquipollet reali præsentationi compromissi secundũ Bal.in.l.fi.C.de edict. diui Adria. tollen.sub num. 40. quem sequitur Hyppo.in rub.C.de proba.fol.paruo.11.pro quo tex.in.l.fi.C.de fideicommis.vbi sufficit confessio, casu quo requitur scriptura, & idem notat Matthę.in in decision.Neapo.decisi.117.& videtur iure regni text.in l.118.tit.18.par.3. & per Angel. in.l. sciendum.ff.de verbo.obliga.

Cõfessio æquipollet præsentationi.

Item si pars, aduersus quã petitur executio sententiæ arbitrariæ, præstiterit ei expressum cõsensum, eo casu necesse non est quod de cõpromisso constet: imó virtute huiusmodi consensus talis sententia potest exequi: sicut quælibet alia habens executionẽ paratam, & ita notat Ioan.Andre.in.c.1. de litis cõtesta.lib.6.& notat Ioan.Baptista de Castelliono.in allega.1. pro quo videtur tex.in.l.fi.titul.4.part.3.

Expressus cõsensus.

28 Imó cum in tali casu dicta sentẽtia videatur habere vim trãsactionis, vt sentit Bal. in.l.venditor.C. de rescin.ven.& Philip.Dec.in consil. 60. & potest exequi sicut quilibet alius contractus, etiam si non præstantur fideiussores, de quibus in.d.l.fi.de Madrid: cuius forma locum habet quando interponitur reclamatio aduersus sententiam arbitrariam, vel transactionem: nam eo casu & non aliter præcipit lex illa præstãdos fideiussores: secus vbi pars præstitit assensum: nam ibi non speratur recisio, nisi ageretur remedio.l.2.C.de rescin.vẽ.cuius dispositio secundùm magis communem sententiam etiam in transactione locum habet, vt notat Decius in.1. volum.consil.60.colum.3. & Soci. in regul. fallen.226. & Guid. Papæ decisione.22.

Intellectus l. fi. de Madrid.

29

L.2.C.de re scin.ven. locũ habet in trãsactione.

Isto casu adhuc in transactione habet locum pœnitentia & recisio ante & post factam executionem. & præstari debent fideiussores, de quibus in.d.l.fin.de Madrid.⁎ Quæ est d.l.4.tit.21.lib.4.Recop.⁎ in versi. *Esso mismo mandamos que se execute:* & ita notat Decius in dict. consilio.60. quem sequitnr Rober.Marant.in speculo aureo, in.14.distinct. iudiciorum numer.8. & ista præstatio fideiussorum debet esse, etiam si non petatur. Vide Augustin.Bero quæstio.76. & ratio est, quia conditionaliter à lege de Madrid requiritur quòd præcedat actum, vt notat Bald.in.l. nec ei.§.satisdatio.num.3.ff.de adoptio.

Itẽ aduertendũ, ꝙ dispositio dictæ. l. fi.de Madrid loquitur quando sententia arbitraria lata est virtute

Quomodo interponitur intrametum in cõpromisso.

tute compromiſsi non iurati:nã de iuramēto nullum eſt verbũ in.d.l.

Si veró compromiſſum eſſet iuratũ,forte poſſet teneri,quòd eo ipſo, quód interponitur iuramētum prout iure regio licet, vt in pragmatica de Talauera,ſententia lata videtur emologata,& poteſt exequi nõ data cautione fideiuſſorũ,de quibus in.d.l.fi.de Madrid, nam hunc effectum operatur iuramentum,(habet enim vim clauſulæ,Rato manente pacto) vt in. l.ſiquis maior. C. de tranſact.& ideò quanuis interponatur reclamatio,debet exequi ſentētia, & ita colligo ex Robert.Marant. in ſuo ſpeculo aureo. inſexta part. in ſecundo actu principali. ſub. num.253.

Item aduertendum, quód.d.l.fi. de Madrid,loquitur in cauſis & negotijs pecuniarijs æſtimabilibus,& ob id datur cautio fideiuſſoria: in his verò quæ non capiunt æſtimationem,ſecus eſt.

Putà,ſi aliqui compromiſerunt capitula pacis,nam valet hæc concordia ſubmittendo ſe arbitrio, vel aduerſariorũ, vt per gloſſ.in.l.pen. ff.de arbitris.& in.c.ex reſcripto.de iureiuran.vel alterius tertij,quo caſu arbiter poteſt incarcerare, & relegare ex poteſtate data à partibus: & valet talis ſentētia relegationis, vt notat Bal.in capit.1.§.inter pares. col.2.de lege Corradi,in. vſi.feu.& Roman.conſil.115.& Ancha.conſil. 75.& notatur ex.l.fi. & ibi Iaſſ.ff.de offi.procu.Cęſaris.& notat apoſtil. ad Bal.in.l.nulli.C.de ſenten. & in-

Arbiter poteſt relegare

Auendaño.

terlo. om.iud.Vide Iaſſ.in.l.Aquiliana.n.12.ff.de tranſact.&Alber.in.d.l. fi.ff.de officio procura.Cæſa.

Et quòd iure regni arbitri poſsint capere,& incarcerare, eſt text.in.l. 7.tit.4.part.3.ibi , *E aun deuen mucho guardar los juzgadores q̃ no juzguen en otra tierra que no ſea de ſu juzgado,ni prendan, ni apremien home ninguno,ſi non por auenencia de las partes,ca entõce bien lo podrian fazer como auenidores y no como juezes ordinarios*: & nimirum , quia ius capiendi poteſt competere ex conuentione partiũ, vt in. l. creditores.& ibi DD. C.de pigno.

Arbiter poteſt incarcerare.

Et in huiuſmodi caſibus ſententia arbitraria poteſt exequi ſine cautione fideiuſſoria,de qua in.d.l. fin. de Madrid,quia in cauſa nõ æſtimabili nõ accedit fideiuſſor,vt in.l.græce.cum ſequen.ff.de fideiuſſo. nec natura negotij patitur, vt in. c. tuæ fraternitatis,vt lite non conteſta.

Sexta cauſa attributiua iuriſdictionis eſt, quæ cõpetit ex electione officialium circa dubia & quæſtiones miniſterij ſui,nam de fabrilibus his iudicare debent fabri , vt in.l.fi.C.de conſti.pecu.& iure regni eſt text. in. l.2.tit.4. part.3. ibi, *O los que puſieren meneſtrales,que les juzgaſſen aquellas coſas que les acaeſcieſſen en razon de ſus meneſteres,ſi eran bien fechas, o non*, facit .l.fi. C.de iuriſ.omn.iudic. vbi qui præeſt collegio approbato,videtur habere eius præeminētiam & iuriſdictionem:de quo per Innoc. & DD.in.c.quæ in Eccleſiarum.de conſtitutio.

Iuriſdictio fabrorũ & aliorum.

D 3 Et

ngulare. Et hæc iurisdictio intelligitur accumulatiuè ad ordinariam iurisdictionem, etiam si hæc datur authoritate legis vt notat Paul.in. d.l.fin. cuius opinio communis est, & ipsa veritas secundũ Ioã. de Ripa in.lib. 1. respon. sub tit. delegibus.& consue.c.12.

Et hinc deducitur ratio ad pragmaticam tribuentem iurisdictionem, *al pior y consules de los mercaderes de la ciudad de Burgos.* ⁎ Quæ est.l. 1.tit.13.lib.3.Recop.Sed caue, hęc nõ videtur vera opinio, & est cõtra.d.l.1.tit.13.lib.3.Recop.in. cap. 2.&. 12. & contra Auendañum aduertit Ioannes Garcia de nobilitate verbo exemptio gloss.1.nu.5. ⁎

Menestrales Menestrales autem, de quibus loquitur.d.l.2.titul.4.par.3.sunt illi, de quibus.in.l.5.ti.30.par.2.& de his debet intelligi pragmatica lata apud Maioritum, anno.1552.prohibẽs huiusmodi officialibus & eorum vxoribus vestes sericas portare. ⁎ Quæ est.l.2.§.14.ibi, *Item mandamos que los oficiales menestrales, &c.* ⁎ Quæ iam reuocata est ex voluntate contraria regis nostri.

Tolerantia. Septima causa adquisitiua iurisdictionis est tolerantia superioris, nam qui vtitur iurisdictione sciente & patiẽte superiore: habetur pro iudice acsi expressum mandatũ haberet, argumento text.in.l. 1.§.magistrum.ff. de exercito. & ibi notat Pau.de Castr. quẽ sequitur & corroborat Matth. de Afflict. in decis. 308. exnum.5. ex quo dicit Bal. in l.1.C. ne rei domi.vel tẽplo.num.4. quod tantum operatur patientia & tolerãtia, quantum vera principis concessio.

Ex quo dicit Bal.in.l.decernimus C. de sacros. Eccles. quod intantum tolerantia inducit titulum, quòd toleratus potest in re tolerata id quod intitulati possunt. ⁎ Bal. ex.nu.2.sed hoc non dicit clare. ⁎ & hoc notat Guillel.Bened.in.c.Rainũtius.de testam.in parte.& vxorem.in 2.decis. 351. ⁎ Num.55. &. 59. sed parum dicit. ⁎

Et ideò tolerantia Papæ inducit dispẽsationem, vt est glos.in.c. quia circa.de consan.& affini.

30 Tolerantia excusat à peccato. Et ob id dicit Abb.in.c. cũ olim col.2. de clericis coniugatis. quem sequitur Iass.in.l. rem non nouam. C.de iudicijs.col.2. quod si constitutio à Papa promulgata non fuit recepta, si ipse toleret, eius tolerantia excusat à peccato.

Et per supradicta, quæ pro tolerantia faciunt, dicit Bald.quod interim domini & ciuitates, aut villæ debent vti iurisdictione, quandiu rex voluerit hoc tolerare: & ita notat Bal.in.4.vol. consi.388. ⁎ Et super adde Geminianum in. cap.2. de pręben.lib.6.n.13.& Philippũ Francum, ibidem nu.10.vbi resoluunt, quod in ijs quæ quęsibilia non sunt, nil prodest huiusmodi tolerantia. ⁎

Alcauala tolerata. Quod facit, vt domini vassallorum huius regni tandiu habebunt gabellas, quæ vulgó alcaualas appellantur, quandiu rex Castellæ voluerit tolerare, nisi sint datæ in feudum. Quare alcauala non præscribatur

batur contra rēgē. Vide in simili Bellugā in speculo principum cap. 14. §. 1. in fine.

Item tolerantia superioris non capientis malefactorem præstat titulum excusationis à receptatione secundùm Sali. in l. nullus. C. de iudæis. quem sequitur, & corroborat Hyppoli. in sua prac. crim. §. aggredior. nu. 28. & Decius in. c. denique; in princ. de exceptio.

Iurisdictio qualiter probetur scriptura. Neq; obstat quod iurisdictio ordinaria debeat ex scriptura probari, vt dixi supra in vers. secundū quod deducitur. Ex quo videtur dicendū, quòd vbicunq; requiritur scriptura, tolerantia non operatur titulum vt notat Bal. in. l. vna. C. quando non peten. partes. sub nu. 32. quem sequitur Iass. in. l. 1. C. de iure emphi. nu. 66. & Hyppolí. in dict. §. aggredior. sub nume. 29. Quia illud procedit quando agitur de probando priuilegio ad conferendum alteri iurisdictionem: nam tale priuilegium probari debet scriptura, vt in. l. 44. tit. 18. par. 3. & in. c. cum personæ in princ. de priuilegijs.

Temporalis iurisdictio probatur sine scriptura. Tēporalis autē iurisdictio etiam sine scriptura probatur, & per tolerantiam, vt DD. asserunt in locis supra allegatis: & in hoc casu taciti & expressi idem est iudicium: nam non solum ordinaria iurisdictio solo verbo à rege potest dari: sed delegata, quod est fortius: & contra notata, in cap. cum in iure officio delega. & ita colligitur ex text. in. l. 47. in fi. tit. 18. par. 7.

Item tolerantia in tātum operatur titulum, quod excōmunicatus, vel toleratus in aliqua dignitate potest alios excommunicare & beneficia conferre, quia hæc ipsa dignitas facere videtur, vt notat Inno. in cap. si verè. de senten. excommuni.

Item tolerantia excommunicatorum occultorum excusat à pœna legum huius regni contra excōmunicatos lata, vt in. l. 2. tit. 5. libr. 8. ordin. ★ Quæ est. l. 2. tit. 5. lib. 8. noue Recop. ★

Item ex tolerantia videtur consuetudines approbatæ, secundū Bal. de pace Constan. in. c. 1. §. 1. in part. criminalibus, versic. porro si consuetudines.

Error communis. Octaua causa attributiua iurisdictionis est error communis: nam talis error facit ius, vt in. l. Barbarius Philippus. ff. de officio præto. & in. l. 1. C. de testa. & in cap. ad probandum. de re iudi. & in cap. si. qui filij sint legi. iure regio est text. in l. 4. tit. 4. part. 3.

Nona causa attributiua iurisdictionis est odium violentiæ: nam siquis à iudice de facto fuerit spoliatus, si nō sit alter iudex qui violentiam á coniudice suo ordinario illius loci tollat: quia sicut ipsemet posset tollere, quod de facto fecit, vt per gloss. in. l. minor. ff. de euictio. & in. l. si pacto. C. de transact. & per Fab. & DD. in. l. meminerint. C. vnde vi. Ita eius socius par in iurisdictione poterit reuocare propter odium violentiæ, vt in cap. graue. de offi. ordina. & in isto casu non habet locum dispo-

dispositio text.in.l.vnic.ff. de offic. consu.nam par iudex cognoscit de causa, quã par ei preuenit, sed male exercuit spoliãdo:& de hoc est decisio regni nostri in.l.3.tit.4.lib.3.ordi. ★ ✶Quæ est.l.2.tit.13.lib.4. Recop.✶

Vniuersitas quomodo exerceat iurisdictionem nomine vniuersitatis.

31 Imò eadem lex probat aliud ꝙ est fortius, ꝙ licèt vniuersitas sola nõ exerceat iurisdictonem, quã nõ habet, vt per Innocen.in.c.cũ accessissent.de cõstitu.tamẽ si in odiũ violẽtiæ iudices ordinarij nõ restituerint intra triduũ possessionẽ spoliatis, ipsa vniuersitas potest adiri, & eius officiales nomine vniuersitatis iubebunt restituere:& sic ipsa ciuitas aditur, vt iudicet.

Itẽ quãdo aliquis propria authoritate capit debitorẽ non fugitiuũ, & sibi ipsi ius dicit, cõciliũ ciuitatis potest cõtra huiusmodi violẽtos iurisdictionẽ exercere, & liberare captos à carceribus & spoliatos in pristinã possessionem reponere, vt est ★ tex.in.l. 5.tit.14.lib.3.ord.✶Quæ est l.5.tit.13.li.4.Recop.& est videnda.l.6.eiusd.ti.✶& iste est secũdus casus quo vniuersitas habet iurisdictionẽ.

Tertius casus est, quando aliquis facit repressarias, nam contra tales delinquentes vniuersitas potest iurisdictionẽ exercere, vt est casus in ★ l.12.tit.*De las prendas*.li.5.ord.✶Quę est.l.10.tit.17.libr.5. Recopil.✶

Quartus casus est in deputandis iudicibus, vt cognoscãt in causa appellationũ sex milliũ marapetinorũ, nã congregatis omnibus rectoribus vniuersitatis id fieri debet, vt in.l.6. ★ tit.16.lib.3.ordin✶Quę est.l.7.tit.18. lib.4.nouę Recop.Sed est mutata.✶

Quintus casus est in deputatione iudicum *de la hermandad*, nã cõgregata vniuersitate fit electio authoritate l.primę, *del quaderno de la hermandad*.✶Quæ est.l.1.ti.13.li.8.nouę Rec.✶ ★

Sextus casus est quando aliquis virtute regij priuilegij habet panes ciuiles, quos nos appellamus, *marauedis situados*. Nam si iudex ordinarius requisitus non mandauerit executioni talia priuilegia, prout tenetur, vt in.l.127.in quaterno gabellarum.✶Quæ est.l.10.tit.7.lib.9.Recopil.✶tali casu concilium vniuersitatis potest adiri, vt faciat iustitiæ complementũ:ꝙ poterit cõciliũ facere, vt in.l.13.&.12.tit.12.lib.5.ord. ✶Quæ est.l.10.tit.17.lib.5. Rec.✶ ★

Septimus casus est de quo in.l.3.ti.6.lib.6.ord.✶Non est in Recop.Sed pro ea est.l.2.tit.8. lib.9. Recopil.✶ ★

Octauus casus est contra receptantes malefactores. Nam conciliũ loci exercet iurisdictionẽ, procedendo etiam manu armata, vt in.l.3.tit.17.lib.8.ordi.✶Quæ est male allegat.sed est.l.6.& fin.hoc ipsum probans tit.22.lib.8.Recopil.✶ ★

Nonus casus est præstando auxilium, vel fauorem iudicibus ordinarijs: nam quodammodo videtur hoc casu concilium habere iurisdictionem, vt in.l.4.tit.10.lib.4. ordinam: ✶Quæ est.l.4.tit.15.libr.8. Recopil.✶ & culpantur non præstantes, vt notat Capitius decisio.149. ★

Decimus casus in casu text.in.l.4.tit.1.lib.7.ordinam. ✶Quæ est.l. ★

3.tit.1.

3.tit.1.libr.7.nouæ Recopil. idem probat.l.2.eiusdem.tit.*

Extra hos casus non venit in mētem, quòd cōcilium ciuitatis, aut loci posit vti iurisdictione.

Quod facit, vt ciuitas non posit vi compulsiua iurisdictionis cogere ciuem suum ad restituendam possessionem alteri ciui, à quo occupauerat: & sic cessauit practica, de qua per Bar.& DD.in.l.1.§.quod seruus ff.de vi & vi armata.

Ciuitas an exerceat iurisdictionē. Item ex eadē causa cessat hodie quod notat Bald.in.ca.1.§.1.si inter domi.& vassall.lis oria.de inuestitura feud.vbi dicebat, q data negligentia magistratus debet recursus haberi ad ciuitatis concilium, vt ibidem suppleatur negligentia iudicis, & fiat iustitiæ cōplementū. Nam non ad ciuitatē, quæ nullā habet iurisdictionē, sed ad regem debet ire querela, vt in eius præsentia, vel curia proposita suppleatur negligentia iudicum inferiorum.

Hodie non appellatur ad decuriones. Item ex his cessat hodie, q iure communi erat statutum: quo attēto diceret quilibet, q vbi iudex appellationis abest, posit appellari ad decuriones ciuitatis, vt notat Bar.in.l.vbi absunt.ff.de tuto.& curator.datis ab his.& in.l.quoties.ff. ad municip.& per Bal.in.l.2.C.quādo fiscus vel priua.& Fel.in.c.querelam. col. fi.de iureiur. & Robertus Marant.in specu. aureo. titu. de appella.nu.378.& ibi allegat tex.in authen. vt nulli iudicum. §. peruenit.

Ius regni. Nam ista iura apud Hispanos cessant, cum concilium ciuitatis, aut villæ de appellatione nequeat cognoscere, nisi in causis sex millium mara petinorum, iudices deputando: sed siquis vult appellare, vel querelam proponere, illud faciat coram rege, vel suis supremis iudicibus; aut senatoribus: & sic intelligerem.d.l.vbi absunt. non obstante quòd aliter notat glos.& Bart.& Paul.& alij DD.in.l. nulli. ff. quod cuiusq; vniuersi.nomi.& Iass.in.l.cū specialis.C.de iudici.& Gometius in tracta.negligentiæ.in.2.casu.

Negligentia. Decima causa attributiua iurisdictionis est, negligentia vnius: nam hoc ipso competit alteri iurisdictio, vt notat gloss.in.l.mancipia.C.de seruis fugi. Nam iudice negligente ius reddere, licitū est ius parti dicere in casu text.in.l.nullus. C.de Iudæis.& ibi gloss.& in.l.nulli.in fi.C. ne sanctum Bap.& in.l.nulli iudicum.C.de officio.recto.prouin.

Item propter negligentiam iudicis laici in non reddēdo iustitiā clericis, laici cōueniri possunt corā Ecclesiastico, vt in.c.cū sit, & in.c. clericus.de foro cōpetē. Imó iudex negligens in huiusmodi casu est ipso iure excōmunicatus, vt est gloss.in cap.administratores.7.q.5.& notat Ioan.And.in.c.fina de excep.lib.6. Negligentia autē ista accipitur, non quælibet, sed vt notat Puteus in tractat.syndi.in parte, negligentia.

Item ob negligentiam dominorū inferiorū potest dominus Rex cōmittere alteri, vel ipse cognoscere intra dominia aliorū, & administrare iustitiam, vt colligitur ex.l.1.

★ tit.1.lib.3.ordinamen. ★ Quæ est.l.1.titu.1.lib.4.Recop. ★ & in.l.6.tit.13.eod.lib.& in.l.2.titu.6.lib.5.ordinament.& in.l.5.titu.15.partita.2.

Rex concurrit cum dominis. Nã licèt rex cũ omnibus dominis inferioribus & iudicibus cõcurrat in iurisdictione, vt notat Specula.in tit.de appella.§.nũc tractemus. in princi.& notat Ioan.Lop.de Pala.Rub.post Bal.& alios quos ibi refert in rubr. de dona. inter vir.& vxor.col.3.n.7.tamen rex Castellæ hanc sibi legẽ imposuit, vt cognosceret in terris dominorum, data eorum negligentia, & non aliter.

Negligẽtia est post monitionem. Quæ negligentia post monitionem, & non antea probatur, vt notabat in proprio casu Bald. in. cap.1.de pace tenẽda.in parte, publici latrones. & notat Thomas Grãmat. voto.28.& ob id dantur mandata, quæ appellantur incitatiuas contra dominos vassallorum, vt administrent iustitiam: quibus negligentibus iurisdictio deuoluitur ad superiorem de quo plura allegat Matthæ. in constitu. regni Siciliæ rubr. 42.nu.20.in lib.1.

32 *Querela coram rege.* Vndecima causa acquisitiua iurisdictionis est querela quæ coram rege nostro, vel eius supremis regijs senatoribus solet proponi super violẽtijs illatis à iudicibus Ecclesiasticis super Ecclesijs, aut personis Ecclesiasticis. De qua iurisdictione loquitur text. in.l.5.tit.1.li.2. ordi. ★ Quæ est.l.2.tit.6.li.1.Rec. ★ Vide infra lib.2.c.6.versi. decimus casus: & de ista materia qualiter Ecclesiasticus coerceatur à secularibus supremis iudicibus per modũ violẽtiæ, vide gl.nouã in.l.13.tit.13.p.2.

Nam cum proprium regum officium sit violẽtias tollere, vt in.c. regum.23.q.5.ne scandalum patiatur respublica, vt in.l.si ingenuam.§.in ciuilibus, ff.de capt. & postlimi.reuer. propter hoc scandalũ vitandũ rex Hispaniæ cognoscit inter personas Ecclesiasticis, & de possessorio, & potest tollere vim præsentem & eminentem, vt colligitur in.c.principes sæculi.23.q.5.& in.l. quicunque.C.de Epis.& cleri.

Et iure regni facit lex.18.tit.9.par.1.& de iure communi, quod notat Guillel. Bened.in.c.Rainuntius.de testamen. in parte, vxorẽ nomine in.2.dicisione.fol.97.& per doctorem Nauarro.in cap.cum cõtingat de rescriptis.in primo remedio.

Hæc autem cognitio competit regi, vt cognoscat per modum prouisionis, vt in.d.l.5.ibi. *Pueden conocer y proueer de las injurias violentas.* *Modus prouisionis.* ★ Quæ est.d.l.2.tit.6.lib.1.Rec. ★ ★ Verbum autem prouidere, etiam iudicis officium comprehendit, secundùm Bald.in.l. generaliter.C.de Episcop.& clericis.

Et ideò in huiusmodo cognitione violentiarum citatio requitur, vt in.l.omnes.ff.de in integrum resti. & in.c.1.de causa posse.& proprie. Et quamuis citatio requitur, cognitio tamẽ vt plurimum debet esse summaria, vt notat Hippol.in singulari.70 & per Guido Papæ in decis. prima.

Et per modũ extraiudicialis defensionis,

fensionis, vt elegantissime notat Lucas de Penna.in.l.si coloni.C.de agricol.& censi.lib.11. & per Matthæ.de Afflictis in decisione. 2. & decisi.85.

An super interdicto uti possidetis.

Et non solũ super violentia quãdo agitur interdicto recuperandæ, sed quando agitur interdicto vti possidetis: quia vim facit qui liberam possessionem aduersario non relinquit, vt in.l.vim facit. ff. de vi & vi arma.& ob id de ista quoque violentia poterit rex cognoscere, vt colligitur ex supradictis decisionibus, & quia interdictum recuperãdæ,& retinendæ æquiparantur, vt notat Anto. in. c.in literis. de restitu. spolia. quem sequitur Stepha. Bertran. in.3.parte,consi.2.num.18.

Præeminentia.

Et non solùm quando agitur super Ecclesijs,vel fructibus earũ, sed quando agitur super præeminentijs & honorantijs Ecclesiarũ: nam in his potest quis vim pati,iuxta late notata in.l.1.ff.de albo scribend. & elegantissime in stylo Parisiensi, in tracta. de authoritate magni cõcilij.fol.127.& per DD. in.l. siquia. C.de spectacu. lib.11.& per Bald. in l.obseruare. §.finali.ff. de offic. pro consu. & per Cassaneum in consuetudi.Burgund.folio.214.

Defẽsio charitatiua.

Nã pro violentijs in huiusmodi præeminentijs illatis cognoscit rex per modũ violẽtiæ inter Ecclesiasticos, vt colligitur ex Luca de Penna in.l.si coloni.col.8.C.de. agrico. & cẽ.& appellatur charitatiua defensio secũdũ Matthæũ in cõsti. regni Sici.Rubr.67.c.fi.n.11. lib.1.& in huiusmodi cognitione habet locũ cõdẽnatio expensarum,vt notat Guillel. Bened. vbi supra nu. 330. quod habeat locum condemnatio expensarum,notat gloss. in. l. 13. titul. 13. par.2.

A prouisione nõ appellatur.

Et quia prouisio in huiusmodi causis est per modũ extraiudicialis defẽsionis,à mãdato regio super his lato nõ habet locũ appellatio, neq; recõuẽtio,vt notat Bal.in.c.1.de cõtrouer.feud. apud pares termi. quẽ nũcupatim in isto casu refert & sequitur Robertus in speculo aureo. in.6.dist.iudiciorum.q.3. & Paris de Puteo in tract.syndi.in parte, negligentia, in cap. incipienti iudex vt non arguatur: & quòd non admittatur appellatio, vel supplicatio, viget in practica.

Et istud remedium obuiãdi violentijs contra mãdata & excõmunicationes, atq; censuras iudicum Ecclesiasticorum regia defensione, notat per plura Guillel. Benedict. in.d.c.Rainuntius. in parte,& vxorem. conclu. 2. num. 410.nam iudices dicuntur suis iniustis mandatis vim inferre, vt in.l. lege Iulia. ff. ad legem Iuli. de vi publi.de quo late scribit Nicol.Boeri. in decisio.238.

Inferiores nõ cognoscũt de violentijs.

Et cum hæc consuetudo tollẽdi has violentias inter Ecclesiasticas personas vigeat & toleretur in persona regis & suorum supremorũ iudicum, nõ habet locum in ducibus & marchionibus, aut alijs inferioribus dominis, vel iudicibus. Nam consuetudo strictè est obseruãda, vt per Bart.in. l.1.§.hoc interdicto. ff.

ff.de itiner.actuque priua. quem sequitur.Balb.in tractat.præscrip.in.2. parte. fol. paruo.16. & notat Felin. in cap.cum ex iniūcto.de hæreticis. & in cap. auditis de præscri.& ista est commu. opinio, vt notat Rochus de Curte in.c.fi.de consue.folio paruo.35.& notat Romā.in cōs. 484. quem sequitur Tiraq. in lib.1. retractuum.§.26.in gloss.1.nu.56.

Iurisdictio per modum defensionis. Item ista iurisdictio cōtra Ecclesiasticos per modū defensionis, vel protectionis,habet locum, etiā vbi fit nouitas in materia de soluendis redecimus. Nā hoc potest rex prohibere Ecclesiasticis personis,& ita per plura iura probat Guillel. Benedict. in cap. Rainuntius. in parte absq; liberis. el.2. sub num.45. & ne fiat nouitas, sed esse in hoc seruandam præteritam consuetudinem, probat Bal.& ibi apostil.in.l.3.C.de seruit. & aqua.& loquēdo de vectigali nō cōsuetō solui, notat Andre. de Ysernia in tit.quæ sint regalia. in parte,vectigalia.in.2.col.in fi.& loquendo de decimis prædialibus ne fiat nouitas, notat per plura post Abb.Belēzinas in apostil.in.c.cū aliquibus.de decimis & Matth.de Afflī.in cōst. regni Sicil.ti.de decimis. sub nu.15.& Guillel. Benedi.in.d.c. Rainū.in parte, vxorē. nu.347. & in bono exemplo cōsuluit Philippus Decius.in.2.part.consil.215. num.5. & per Cassaneū in consue. Burgūd. rub.4.§.6.fol.154.

Et loquēdo in personalibus decimis,notat gl.in.c.1.de decimis.li. 6. & Archi.in.c.quicunq;.16.q. 7. & Boerius in decis.236.& Rochus de Curte.in.d.c.fi.fol.12.de consue.

Et ex his viget in practica, quod ab imperatore nostro inuictissimo Carolo statutum est,ne fiat nouitas in exigendis redecimis,vt statuit in curijs apud Toletum,anno.1525.& apud Segouiam.c.58.in curijs celebratis anno. 1532.& apud Maioritū, anno.1534.c.12. ★Quæ est lex.6.tit. 5.lib.1.Recop.★ *Rediezmos.*

Nouitas autem tunc fieri dicitur in exigendis istis redecimis, quando exigitur quod non est solitum exigi decem annis preteritis: & ita bellissime probat Cassador.in decisi.1.sub ti. de consuetu. quem sequitur Couarru.in libro. 1.resolu.c. 17.nu.3.& si cōtra quosdam probatur de consuetudine, cum illis tantùm tuebitur in possessione, quia nondum agitur de iure formato ex consuetudine, sed de actibus ex quibus formatur, vt per plura iura cōcludit Decius in.d.consi.215.nu.5. vbi plura allegat. *Nouitas.*

Item ex eadem iurisdictione quæ per modū defensionis exercetur,deducitur practica quę habetur, vt dētur mādata regia super obseruanda cōsuetudine Episcopatus Palentini & Calagurritēsis, ꝙ beneficia sint patrimonialia, & originarijs tantū conferātur:& id posse iure fieri probat Guill.Bened.in.d.c. Rainuntius. in parte,absq; liberis.nu.52.de testamen.& si contrariæ literę Apostolicę impetrētur,nullo modo prosunt impetrantibus.Et hęc est potissima ratio ad pragmaticas huius regni insertas *Consuetudo Calagurritana & Palentina.*

insertas post.c.53.in curijs latis apud Maioritum anno. 1525. * Quæ est lex.21.tit.3.libr.1.Recop. *

In iustificãdis querelis super huiusmodi violẽtijs in negotijs ecclesiasticis necesse est docere de titulo, aut saltim colorare possessionem, vt per glo.fin. in Clem. 1. de causa poss.& proprie.& plura refert Stepha.Bertrãd. in.3.part. cõsi.2.nu.18. & Ioã.de Rip.in lib.2.respõsor.c.35. nam defectus tituli reddit incoloratam possessionẽ, vt per plura probat Stepha.Bertran.in.2.part.consil. 132.col.1.& in.3.vol.consil.273.De qua iustificatione tituli per Aymon Craueta.in.2.part.consil.322.Et aduerte quòd ista coloratio est necessaria quando agitur inter personas ecclesiasticas: secus si contra laicos qui de facto spoliauerunt, nã sola possessio beneficij à clerico probãda est, vt notat Gillel.Bened.in.c. Rainuntius.de testament.in parte, vxorẽ.nu.330.Et est notandũ quòd in iustificatione tituli sufficit confessio partis, ꝙ est intitulatus, licèt á sua cõfessione non dependeat tituli datio, vt probat Aymon.in.1.parte, consi.93.ecclesia.

Appellatio. Duodecima causa attributiua iurisdictionis est appellatio, vt in toto titulo.ff.de appella.& in titul.23. per totum, parti.3. Debet autem huiusmodi appellatio esse legitima: nam aliter non deuoluitur causa, etiam ex consensu partium: nam in appellationis instantia non habet locum prorrogatio, vt elegantissimè notat Bald.in.c.1.in ver. secundùm mores ciuitatis. de pace Constan.in vsi. feu. & in authen. ei qui.C.de tempo.appellat. & notat Nico.Boe. in decis.227.& Robert. Marant.in speculo aureo.in.12. distin. iudiciorum.nu.16. & Rota in nouis, decisione.11.in fine. & Antonius Capitius in decisione.19.

Pro quo iure Regio potest induci tex.in l.24.tit.23.part.3. vbi dicitur, ꝙ stante minus legitima appellatione, vel facta eius desertione, iudex appellationis nõ potest procedere, imò ex officio pronunciat desertam fore appellationem, vt notat Philip.Fran. in.c.ex ratione. col. 20. de apel. quem & alios refert, & sequitur Rober.in specu.aureo, in titul.de appell.num.398. *Desertio.*

De iuramento. Decimatertia causa attributiua iurisdictionis est iuramentum petentis causam tractari in curia regis, eò quia non valet apud inferiores consequi iustitiæ complementum, de quo præstat informationẽ iustæ causæ: nam tunc tractabitur negotium in curia, etiam si non sit de casibus specialibus curiæ regali reseruatis in prima instãtia: & ita notat Abb. post Dños de Rota, in.c. Nicolao. de appellat. quẽ refert & sequitur Montal.in l.18.tit.23.par.3.

Prorrogatio. Decimaquarta causa attributiua iurisdictionis est prorrogatio legis, vt est in casu tex.in l.meminisse.& ibi notat Bal.ff.de officio procõsu.& notat Puteus in tract. syndi.in princi.c.sequitur.

Tyrannides. Decimaquinta est tyrãnides: nã licèt tyrannus verè careat iurisdictione,

ctione, tamen quod de facto iudicat, ordinate subsistit, seruata distinctione Bal. & DD. in l. decernimus. C. de sacrosan. Eccle. & de intruso. in l. 2. C. de serui. & aqua. nu. 73.

Senectus. Decimasexta causa est senectus apud Iudæos, nam senioribus ex eis competebat iurisdictio ciuilis, ✶ vt in l. 35. ti. 3. li. 8. ordin. ✶ Quæ non inuenitur in Recopil. ✶

Reconuentio. Decimaseptima est reconuentio, vt in c. 1. de mutuis petitio. & in cap. dispēdia. §. reus quoq;. de rescri. lib. 6.

Quod procedit etiam si fiat reconuentio in foro seculari contra clericum: & ista est communis opinio secūdum Socin. in d. c. 1. de mutuis petitio. & Ana. in c. 1. de raptori. col. 4. & notat Anto. de Tremolis in practi. vberti. titu. quibus modis. in ver. Item non audiuntur. vbi plura allegat. & Rober. Marant. in specu. aureo in. 4. parte. q. 3. nu. 44. & per Bal. in l. 1. C. de nauti. fœno. pro qua opinione est tex. in l. 57. tit. 6. par. 1.

33 Successio clerici. Decimaoctaua causa est successio clerici in laici instātia cœpta cōtra eum, vel etiam si nō sit cœpta, si tamen conuentio fiat ratione noxæ contra bona, vel ratione hypothecæ: nam isto casu successor clericus potest coram laico iudice conueniri: nam & apud Franciam sortitur quis forum ratione hypothecæ, vt probat Rebuffus in constitutio. Frāciæ in tracta. de cōstitu. redituum. arti. 1. glo. 14. in fine. Quæ hypotheca, & sic causa successionis attribuit iurisdictionem, vt notat Imo. in l. si cum hominem. ff. de fideiuss. & in cœpta instantia dicit, esse hanc communem opinionē Antoni. in dicta practi. vberti. tit. quibus modis. ad finem. ver. Item non audiuntur. pro quo est text. qui sic debet intelligi meo genio. in l. 57. tit. 6. part. 1. ibi. *Demanda contra el lego por razon de aquel auer que heredo, o de daño que ouiesse hecho*: nam loquitur de instantia iam cœpta cōtra laicum iam mortuum, vt sentit litera. ibi. *Si fuesse viuo*, & ibi, *que heredo*. Vel quādo bona erant obligata, vel ex noxa, & in his casus posset hæc opinio practicari, licèt regulariter sit cōtra, quòd instācia cępta cum defuncto laico, cui sucesit clericus, non continuetur in hæredem clericum, secundum Abb. in c. quia. V. de iudic. & ibi Feli. in. 3. & 4. colū. quorū opinio cōmunis est teste Roberto in speculo aureo. in. 5. parte. in princi. nume. 13. & cum intellectus illius. l. 57. sit, vt hìc per me citatur, non videtur eam legem allegando bene dixisse Rode. Suarez. in. l. postrem. ff. de re iudica, fol. 123. col. 4. licèt aliter intelligat illam legem Partitæ: notat Episcopus Couaruuias in questionibus practicis quæstio. 8.

Decimanona causa est cōsensus iudicis æqualis prorogādo in æqualem: nam hæc subiectio est attributiua iurisdictionis, vt in l. est receptum. ff. de iurisdi. omni. iud. Consensus.

Vigesima causa attributiua iurisdictionis est, incidentia causæ: nam iudex Incidentia.

iudex habēs limitatam iurisdictionē nō potest cognoscere de causa diuersæ speciei principaliter, potest tamē cognoscere incidenter, vt in.l.quoties.C.de iudici.& notat Bal.& Pau. in.l.solem⁹.§.latrūculator.ff. de iud. & Bar.in.l.interdum.§.qui furem.ff. de furtis.& per DD.in.c.tuā.de ordi.cogni.& notat Bald.in.l.sed loci.§.si dicatur.ff.finium regun.

An de possessione nobilitatis cognoscat quilibet

Ex hoc deducitur, quod iudices ordinarij qui de causis nobilitatis non possunt principaliter cognoscere, poterunt tamen incidenter cognoscere, an talis sit in possessione nobilitatis, seu fidalguiæ, ne torqueatur, vel pro debito carceretur: nam istis nobilibus, si grauātur in possessorio, succurritur officio iudicis, secundùm Bald.in.l.qui ad ciuilia. C. de appella.& per Iass. in.l.fi. in fine. ff.de consti.principum. & per Iacobum Rebuffum in.l.viris.C.de magistris scrinio.lib.12.& notat Cassane.in consue.Burgun.rubri. sexta.§. 4.num.15.

Et iure regni, sic posset intelligi pragmatica domini regis Enrichi apud villam de Tordesillas anno. 1406. ⁎ Quæ est lex.9.tit.11.libr.2. Recopil. ⁎ & sic, licèt iudex ordinarius principaliter non pronuntiet de fidalguia, potest tamen cognoscere an sit in possessione nobilitatis, ne facto iudicis priuetur ea, torquendo, vel incarcerando.

Consequētialiter.

Vigesimaprima causa acquisitiua iurisdictionis est, consequentia primæ litis, vt est textus in.l.minor. in fine principij.ff.de euictio.

Et ob id dicit Paulus in.l. venditor.ff.de iudic.quòd iudex qui protulit sententiam in causa principali, poterit cognoscere de causa euictionis inter emptorem & venditorem.

Et ideó dicit Bald. in.l.cum vendente.C.vbi causæ fiscales, quod fideiussor qui soluit pro condēnato, potest implorare officium iudicis maleficiorū, vt cōseruetur indemnis ab eo pro quo soluit: nam hoc venit ad causam per modū sequelæ: idem notat Ange.in.d.l.minor.& Aretinus in consi.48.col.3.

Et hinc dicimus in simili, quòd licèt delegatus non posit extendere suam iurisdictionē ad personas non comprehensas in rescripto, vt in.c. cū.P.&.G. de officio delega. tamen potest citare authorē laudatū propter connexitatem causæ, vt notat Matthæus in decis. Neapo. decisio. 227.quem sequitur Robertus Marant.in titulo de laudatione, sub numer.6. & sic propter consequentiam primæ litis exercetur per iudicem laicum iurisdictio contra clericum.

Iudex in præparato.

Et an iudex, qui cognoscit de iudicijs præparātibus, debeat cognoscere de iudicio præparato, videatur Bal.in.l.ordinarij.C.de rei. vendi.nu. 2. quem sequitur Couarruui. in lib.1.resol.c.4.in fine, vbi enucleat veritatem huius dicti, & per Matthę. in consti. regni Siciliæ. rubri. 17. in princ.nu.8.lib.2.

Patria potestas.

Vigesima secunda causa iurisdictionis attributiua est, ius seruitutis & ius patriæ potestatis, vt in.l.vnic. C.de

C.de emenda.propinquo. &. C. de emenda. seruo.& in. l. cōgruentius C.de patria potesta.

Infragantia criminis.

Vigesimatertia causa iurisdictionis attributiua est, criminis infragātia, & ob id in criminibus publicis particularis persona exercet capturam: & ita notat Bart.in.l.si quis in seruitute. & ibi Alexand. ff. de furtis.saltim occurrendo ad capiendū malefactorem, & id quoq; licet ob criminis enormitatem: vt in.l. fina. C.de maledicis.& Matthæ.& in.ll. quas ibi cumulat Ioan.Fab.

Item quilibet potest capere infidelem, qui se ipsum non humiliat coram sanctissimo Sacramento, vt in.l.3.tit.1.primo lib.ordina. ✶ Quæ est lex.2.tit.1.lib.1.Recopil. ✶

Item quilibet potest blasphemū capere,& incarcerare, vt in.l.4. tit. 8.lib.8.ordin.

Quos capit minister.

Item merinus potest capere bānitos, quos vulgus *encartados* appellat, & ad iudices remittere, vt puniantur, vt in .l.5.in fin. tit.13.libr.2. ordi. ✶ Quæ est.l.13.tit.4.lib.3.Recopil. ✶

Item minister iudicis, quem vulgò, *Alguazil*, appellamus, potest capere malefactores, in fraganti crimine, vt in.l.1.tit.14.lib.2.ordi. ✶ Quæ est.l.7.tit.23.lib.4.Recop. ✶

Item scandalosos potest alguazelus non solum capere, sed quodāmodo punire, vt in.l.6. tit.14. lib.2. ordin.ibi. *Prendan y escarmienten los reboluedores.* ✶ Quę est.l.4.tit.23.lib. 4.Recopil. ✶

Item excepto isto casu, contra scandalosos, minister capiens malefactorem, non debet eum incarcerare, sed iudici præsentare, ne diu sit in captura, vt in. d.l.1. tit.4. & in l.8.eodē.tit. ✶ Quæ est.l.5.tit.23.lib. 4.Recopil. ✶

Itē minister potest capere malefactores, de quibus.in.l.20.tit.9.par.2.

Item minister potest capere, vt deponat pecunias ludentium, vt in c.72.in curijs Maioriti anno. 1532. & in pragma.Burgi. *De los que juegan dados.* ✶ Hodie aliter sunt istę. ll.in Recop.vt patet in.l. 5. in fine, & in.l.11.tit.7.lib.8.Recop. ✶

Hæc, & alia competunt ratione infragantis criminis, etiam ijs, qui non habent merum, vel mixtum imperium, aut iurisdictionem ad iudicandum.

Alios quam plures casus quibus cōpetit iurisdictio ex causa extrinseca, poterit curiosus lector inuenire: plures autem ex his á lege dantur, & ob id à rege videtur super his data iudicādi facultas, cum omnia nostra facimus,&c.

Et ex prædictis colligitur in praxim qualiter iurisdictio possit cōpetere, vel ex priuilegio, aut præscriptione, vel cōsuetudine, vel ex legis authoritate: nā aliter exercētes iurisdictionē incidunt in crimē læsæ maiestatis. vt in.l.3.ff.ad.l.Iuli. maiesta. de quo plura iura cumulat Guido Pape in cōs. 29. & Lucas de Penna in.l.fi.C.de diuersis officijs.lib.12. & Oldra.consi.191. & per Matthæ. in cōsti.regni Siciliæ, in titul.de pœna eius qui vicem alterius gerit. lib.1.

Princi-

Correctōr. Principium autem horum mandatorum loquitur de correctoribus: dicitur autem corrector qui habet officiū quod olim præsides in prouintia, de quo meminit glos.in.l.ex omnibus. ff. de officio præsidis. & text.in.l.legatus.ff. eod. tit. & notat Montal.in.l.i.tit.4.p.3.

Syndicatores. Syndicatores autem, de quibus istud principium loquitur. ★ Quæ est.d.l.1.tit.6.libr.3.Recopil. ★. ibi dum dicit, *juezes de residencia*, an poni, & nominari debeant à rege, & an debeat seruari hodie forma text. in l.6. in versicul. *y estonces*. tit.4.p.3. infra latiùs tractabimus, ne principium istud diuersitate quæstionum oneremus, maximè quòd in syndicandis officialibus multum præualet cōsuetudo secundùm Bal.in.l.1. C.de emancip.liber.penul.col.

SVMMARIA Capituli secundi.

1 *Correctores tenentur præstare iuramentum in introitu officij.*

2 *Sententia lata à iudice qui nō præstitit iuramentum, non valet.*

3 *Iudices qui tenentur iurare.*

4 *Iudices nullum munus possunt recipere durante officio.*

5 *Iudices ordinarij non salariati, an recipiant esculentum, & poculentum.*

6 *Recipientes munera qua pœna puniantur.*

7 *Iudicibus salarium debet præstari.*

8 *Quibus administratoribus debeatur salarium.*

9 *Concilia locorum deputant salaria administratoribus.*

10 *Iudex qui exigit sportulas vltra tassam, qua pœna puniatur.*

11 *Iudex quando puniatur pœna septupli.*

12 *Iudex ordinarius an cognoscat cōtra regios delegatos.*

13 *Pœna iudicibus imponenda, cui debeat applicari.*

14 *Consuetudo an valeat in exigendis sportulis.*

15 *Correctores tenentur præstare fideiussores.*

16 *Fideiussor non tenetur pro gestis tempore prorogationis.*

17 *Delicta iudicum difficillimè probantur.*

18 *Barateria crimen atrocissimum.*

19 *Receptio munerum qualiter probetur.*

20 *Partialitas in iudice vitanda.*

21 *Partialitas qualiter probetur.*

22 *Iudices prohibentur cōtrahere durante officio.*

23 *Corrector non potest esse aduocatus.*

23 *Præuaricatio quæ dicatur.*

24 *Proditor quis dicatur.*

25 *Iudex potest defendere sententiam suam.*

CAP. II. De prima solēnitate iuratoria, ad quā iudices, & alij publici officiales tenētur ⋆ *Est hoc c. 2 super. d. l. 1. tit. 6. lib. 3. Recop. ibi:* hagan juramento en nuestro Cōsejo, &c. ⋆

1 ADEO correctores, & alij iudices tenentur in introitu officij iuramētum præstare: de quo in principio horum mandatorum. ⋆ Quæ est. l. 1. tit. 6. lib. 3. Recop. ⋆ ibi, *Y que fagays juramento en los casos que mandamos que se haga*, & ibi, *Iuren en todas las cosas*: quòd antequàm huiusmodi iuramentum præstetur, non competit eis iurisdictio, vt in rubr. iusiurandum, quod præstatur, in rubro, & nigro. colla. 2. & notat Angel. in auth. vt iudices sine quoquo suffra. §. iusiurandū. coll. 2. & Paris de Puteo, in tracta. synd. in parte iustitia, verb. iuramentum.

Quod iure quoq; huius regni probatur. in. l. 4 &. 5. in fine, tit. 15. lib. 2. ordin. ibi, *Ante que vsen del oficio, deuen fazer juramento*, & in. l. 6. titul. 4. par. 3. ibi, *Tomando primeramente la jura ante que juzguen.* ⋆ Quæ est. l. 3. tit. 9. lib. 3. ordin. in vers. *Y antes que vsen del oficio.* ⋆

Et non solum iudices ordinarij hoc iuramentum præstare tenētur, sed alguazeli, & alij ministri, vt in l. 3. tit. 14. lib. 2. ordi. ⋆ Quæ est. l. 3. tit. 23. lib. 4. Recop. ⋆.

Item iudices nobilium, quos vulgò fidalgos appellamus, vt in pragmaticis antiquæ impressionis, fo. 27. col. 2.

Item iudices curiæ idem tenentur iurare, vt in. c. *Otrosi ordeno y mando*, in eisdem pragmaticis, fol. 45. ⋆ Quæ est. l. 6. tit. 5. lib. 2. Recopilatio. ⋆.

Item quicūq; officiales publici præstare debent iuramentum, vt eleganter per exempla probat Platea in. l. per hāc. C. de eroga. milita. ann. lib. 12. & est text. in. l. 26. tit. 9. part. 2. vbi videatur glos. noua.

Sententia lata ab eo qui nō iurauit, non valet.

Et intātum est necessaria, & pro forma solennitas huius iuramenti, quòd sentētia à iudice intenso sine præstatione huiusmodi iurisiurandi lata, est nullius momenti, vt per plura probat Matth. de Afflict. in constit. regni Siciliæ, titul. de sacramento præstando à baiulis, lib. 1. rub. 67. & ob id iudex tenetur ad interesse, vt in. c. 1. §. iudices, de pace iura. firman. & ibi notat Bald. 2

Quinimo si absque solennitate iuramenti iudex vsurpauerit officiū, punitur crimine maiestatis, vel saltim extra ordinem, vt notat Lucas de Penna, in. l. hac sanctione. C. de diuersis officijs, lib. 12.

Coram quo est iurādum

Iuramentum autem huiusmodi de iure Partitarum in manu regia præstabatur, vt in. l. 6. tit. 4. part. 3. & idē iure nouo ordinationum, vt in. l. 4. tit. 15. lib. 2. ordin. ⋆ Quæ est. l. 3. tit. 9. lib. 3. Recopila. ibi, *Y esta jura, &c.* ⋆. Hodie verò sufficit in consilio loci, vbi futurus est iudex, præstare huiusmodi iuramentum, si non accipit mandatum, & potestatem iudicandi apud

apud curiam, vt probant verba huius primi capitis, ibi, *Si estuuieren en nuestra Corte quando les proueyeremos de los oficios, fagan juramento en nuestro Consejo*: & ibi, *Han de jurar en el concejo del lugar, donde fueren puestos señaladamente.*

Iuramentum verò huiusmodi debet continere contenta in duabus legibus primis horum capitum, & mandatorum.

3 *Quæ mãdata sunt iuranda, & quæ promittenda.* Et ne quis dubitet quę capita sint iuranda, & quæ promittenda, dico quòd primo iurare debet pro viribus impleturum, quæ in mandato officij diriguntur implenda: & contra non implentes mandata superioris qua pœna puniantur, distinguit elegantissime Thom. Gramm. in decis. 40.

Secundo iurabit obseruare omnia contenta in primo capite, inter quæ est, ne recipiant quicquã, ibi, *Non recibirã dadiua*, de quo statim dixeram: quia materia est satis quotidiana.

Item locum tenentes correctorũ debent iurare, nihil assessoriarũ nomine accepturos, vt in cap. *Itẽ que no lleuen, ni consientan lleuar*, in eod.

Item ipse iurabit non affectaturũ, quòd mandata inhibitoria iudicum Ecclesiasticorum in præiudiciũ regiæ iurisdictionis promulgentur, vt in c. *Otro si que jure*, in eod.

Item debet iurare non percepturum partem condemnationum in septuplum, vt in c. 48. in eod.

Item iudices ordinarij locorum iurare tenentur omnia contenta in l. 4. tit. 15. lib. 2. ordin. ★ Quæ est. d. l. 3. tit. 9. lib. 8. Recop. ★ nam quod in illis iudicibus non mutatur, stare censentur. ★

Vltra hæc autem capita, cætera sunt promittenda implere, non tamen iuranda: quia caput istius principij non dicit omnia iuranda, sed illa tantùm, *En los casos que mãdamos que se haga sobre la guarda de cada vno dellos.*

Iuramento autem à iudice interposito, si periurus postea in syndicatu detegitur, pœna imponẽda est hoc ordine. *Pœna iudicis deierantis.*

Si quidẽ male vsus est officio iudicis sibi commisso, eo debet priuari, vt in l. iudices. C. de dignit. lib. 12. & erit infamis, si dolo, vel cupiditate abusus est. Iure verò regni, est text. in l. 23. tit. 22. part. 3. ibi, *E aun deue quedar infamado para siempre, porque hizo contra la jura que jurò quando le pusieron en el oficio*, & in l. 6. tit. 15. lib. 2. ordin. ★ Aliter habetur in Recop. nam est. l. 1. tit. 6. lib. 2. Recop. ★ ★

Si veró leuiter, & circa leuia delinquitur, punietur arbitrariè, vt in l. 26. tit. 9. part. 2. & ad interesse parti læsæ damnabitur, vt notat Bal. in l. obseruare. §. proficisci. 33. q. ff. de officio procon. & per Tho. Grãm. in decisione. 40. & per glos. nouam. in l. 9. hic allega.

Et tanta posset in iudice inueniri malitia, & consuetudo delinquẽdi sub obtentu officij, quòd delinquens taliter posset percuti ictibus plumbatorum, secundum Bart. in l.

quilibet. C. de decurio. lib. 10.

Iudex malitiosus priuatur officio. Et omnis iudex malitiosè agens in officio, eo priuandus est, vt in l. 2. tit. 31. part. 2. & qui dolosè iudicat, incidit in crimen falsi, vt in l. 1. §. 1. ff. ad l. Corne. de Fal. notat Imol. in l. si is ad quem. ff. de acquir. hære. quē sequitur Matth. in constit. regni Sicil. rub. 46. in princ. & facit notabilis doctrina Bald. in l. si ad excludendā. C. de rebus cred. & iur. iu. vbi dicit, quòd talis iudex est infamis, & debet officio priuari: & an intelligatur priuatus ipso iure, videatur Anton. Capi. in decis. 121. nu. 21.

Cætera contra deierantes in officio, inferius suo loco tractabuntur in materia de puniendis periurijs.

4 *An munera aliqua recipiat corrector.* Redeundo igitur ad illam partem iuramenti, qua iudex iurat, *que no recibiran dadiua, ni aceptaran promessa, ni donacion, ellos ni sus mugeres, ni otro alguno, de cuya mano aya de venir a el, o a su prouecho.* ★ Vt habetur in d. l. 1. tit. 6. lib. 3. Recop. ★ decisiue procedendo, an iudex corrector dona aliqua durante officio possit recipere? & regulariter est hodie tenendū, quòd correctores nullo modo possunt quicquam recipere durante officio, etiamsi sit modicum, vt esculentum, & poculentū, vt probant illa verba tex. *No recibā dadiua;* nam sunt verba generalia comprehendentia, vt nec modicum quicquam recipiatur à correctoribus, cum sint iudices salariati: quod latius exprimitur in pragmaticis, cap. *Otrosi mandamos*, fol. 26. dum loquēdo de iudicibus curiæ, prohibet etiam esculentum recipi: nam quātuncunque sit minimum, non debet prohibitio huius legis violari, vt in l. penult. C. de aduoc. diuerso iu. & in l. si quis in graui. §. si quis tabulas. ff. ad sillania. & ibi gloss. nam minima quoque mouent animos, & delictum committitur, vt in cap. fur autem. 14. quæst. 6. ★ Vide de materia Matienço in dialogo relatoris, 3. part. c. 24. ★

Minimum munus non debet recipi Et iuramētum à iudice factum de non recipiendis muneribus, intelligitur etiam de minimis: nam cum iuramentum debeat impleri in specifica forma, vt in cap. debitores. & ibi Abb. & Doctores de iureiurand. in forma implenda specificè, etiam minima quæque debent considerari, vt adimpleantur, nam specificè, & præcisè obligat iuramentum, vt in cap. ad nostram. 1. de iureiurand. & notat Bart. in l. amplius non peti. ff. de rem ratam habe. quem sequitur Decius in rubric. de iudic. numer. 20. & in cap. de Quouultdeo. numer. 130. & ideo in dispositionibus iuratis consideratur factum, vt integre, & formaliter impleatur, vt est gloss. cum qua communis opinio in l. si pecuniam. ff. de condi. ob caus. & tradit Dec. in dict. cap. 1. de iudic. sub numero. 127. Quòd si iudex qui iurat nihil recipere durante officio, munus paruum posset recipere, iam non impleretur iuramentum in forma specifica: quia defectus etiam vnius nummi est in consideratione, vt actus non dicatur impletus, vt est gloss.

in

in.l. cõmuni diuidundo. ff. cõmuni diuidun. & Bal. in. l. cum sit. C. de sepulchro viola.

Et habita consideratione, quòd iuramentum de non recipiendo munera debet pro forma pręstari à correctore ante ingressum, vel in ipso ingressu officij, etiamsi esset leuis solennitas, & super re leui, debet impleri, & nihil omitti secundùm notata per Felin. in cap. cum dilecta. de rescript. sub num. 10.

Munus minimum non recipitur. Et quód nihil muneris quantuncunque minimi posit à iudice accipi durante officio, etiamsi sit esculentum, & poculentũ, videtur text. de iure communi in authent. scriptũ exemplar. in fin. col. 2. & ibi est glos. quód l. plebiscito. & l. solent. ff. de officio præ. sunt correctæ, & illam glos. sequuntur plures doctores tenentes hanc partem, ꝙ nihil quantũcunq; minimũ à correctore posit accipi. Matth. de Afflict. in constit. regni Siciliæ, in lib. 1. sub. rubric. 41. quæ est de officio capita. & notat Imol. in. c. cum ab omni specie mali. de vita & honestat. cleric. & nominatim ita quoque notat Lucas de Penn. in. l. in sacris. quæstio. 3. C. de proxi. sacro. scrin. lib. 12. & Alberic. in. l. solent. §. non verò. ff. de officio proconsu.

De esculẽto & poculẽto. Ratio potissima mouens animos horum doctorum hanc sententiam firmantiũ, est, quia correctores sunt competenter salariati: & ob id non possunt esculentum, vel poculentũ hodie recipere, & ita firmat noster Hispanus Doctor de Villadiego in tract. contra hæreticam prauitatem c. 8. & Imol. in Clemen. nolentes. de hæreticis, & glos. in. §. lex Iulia. inst. de public. iudi. & in. c. non licet. 11. q. 3. & in expresso de iudicibus salariatis firmat Angel. in auth. iusiurandum quod præstant. collat. 2. Contrariam sententiam, imò quòd esculenta, & proculenta posint hodie recipi à iudicibus, tenet Guillel. de Cugno. in. d. l. plebiscito. ff. de officio præsidis: quẽ sequitur, plures alios Doctores referendo Paris de Puteo in tract. syndi. in parte, esculẽta, & in parte, consiliarij.

Sed prima opinio est verior, & eam sequor hodie: tùm ob tãtorum doctorum authoritatem: tùm ob religionem iuramenti: tùm etiam propter verba generalia huius capitis dicentia, *No reciba dadiua de ninguna persona*: nám cũ lex generaliter loquatur, & nihil excipiat, indistinctè debet intelligi, vt in. c. nemo põt bene agere. de pœnit. dist. 1. & quia in iudicibus curiæ id exprimitur in litigantium donis in ordinationibus Chancellariæ *de Valladolid*, fo. 26.

Et ex hoc deducitur, quòd. l. 7. titul. 15. lib. 2. ordi. ⁎ Quę est. l 5. tit 9. lib. 3. Ręcopil. ⁎ disponens, ꝙ iudices publicè, aut secretè dona nõ recipiant à litigantibus, procedit hodie, etiã in non litigantibus, quia à nulla persona possunt recipi, siue litiget, siue non litiget. ⁎

Secundo deducitur, quòd. l. 30. titul. 15. lib. 2. ordi. ⁎ Quæ non inuenitur in Recop. ⁎ permittens auditoribus regijs, & alijs iudicibꝰ, de quibus ⁎

busibi, post expeditos litigãtes munera recipere, esculenta, & pocula-ta, hodie in auditoribus, & iudicibus regis esse correctam, maxime ex cap. *En las ordenanças del audiencia de Valladolid*, in cap. incipienti, *Otrosi mandamos*, folio. antiquioris impressionis. 26. col. 2. ★ Hodie est l. 56. tit. 5. lib. 2. Recop. ★

An iudex non salariatus recipiat esculentum. Alcaldes ordinarios.

5 Tertio deducitur, quòd supra dicta loquuntur, quando iudex est salariatus, vt est corrector, vel alij regij auditores: qui verò non sunt salariati, istis non videtur prohibitũ esculenta, & poculenta recipere, vt sunt, *Los alcaldes ordinarios de los pueblos*: & de huiusmodi iudicib⁹ loquitur. d. l. 7. tit. 15. lib. 2. ordin. ★ Quæ est. d. l. 5. tit. 9. lib. 3. Recop. ★ quæ sita est sub titulo, *Delos alcaldes ordinarios*, qui non sunt salariati: & in huiusmodi casu quod non mutatur, stare censetur, vt in. l. præcipimus. C. de tempo. appella. & de his posset intelligi opinio contraria. Et quia huiusmodi iudices non iurant contenta in isto capite, *De los Corregidores*, imò sunt iudices diuersi: & ideò in ordinationibus regalibus de his ponitur diuersus titulus à titulo de correctoribus, quod & nomen diuersitatem significat, vt in. l. fin. C. de codicillis. imó isti alcaldes ordinarij non salariati æquiparantur iudicibus de legatis, qui possunt esculenta, & poculẽta recipere, vt in capit. statutum. §. insuper. de rescript. libr. 6. Tamen crederem, quòd nec isti ordinarij à litigantibus possunt munera recipere sub pœna dupli contenta in dict. l. 7. à non litigantibus verò possunt recipere, vt ex. d. l. patet.

Quarto deducitur, quòd respectu correctorum in materia muneris recipiendi non procedit, quòd notat Bald. in cap. cum. t. ab. de re iudic. quem sequitur Hyppol. in. l. furem. ff. ad legem Corn. de sicca. num. 10. & Ias. in. l. sciendum. col. 4. ff. qui satisda. cogan.

An pro minimis syndicetur.

Vbi notabat Bal. quòd iudex pro minima re non poterat syndicari: nam hodie si munus recipit quantumcunq; minimum contra iuramẽtum præstitum secundum formam huius. l. poterit syndicari, præsertim si frequentia accipiendi talia munera probaretur, vt notat idem Bal. in c. de appellationib⁹. de appel. quod ex multis comprobat Tho. Gramm. in voto. 17.

Escriuanos

Ista autẽ prohibitio non recipiendi munera, non solùm in correctoribus, sed in tabellionibus suis locũ habet: nam his dare munera prohibet. l. 23. tit. 11. part. 3. & in. l. 8. tit. 9. part. 2.

Sed neq; ministris, siue alguazelis, licet aliquid à carceratis recipere, vt in. l. 7. tit. 14. lib. 2. ordi. ★ Quę est. l. 9. tit. 23. lib. 4. Recop. ★

Sed neq; populorũ rectores possunt munera accipere à populis, vt in pragmatica Granatæ lata folio antiquioris impressionis. 69.

Itẽ receptores, collectarũ, siue regij *Pagadores*, munera non possunt recipere, secundum Bart. in. l. missi opinatores. C. de exact. tribu. lib. 10.

Pœna

6 Pœna autem recipientiũ munera olim erat restitutio cum quadruplo, vt notat Bal.in.l.1. C.ad.l.Iulia. repetunda.& notat Angel. in tracta. malef.in glos.per iudicẽ in prin. ver. & dico. & Petrus Iacob. in sua practic.tit.de statu.curiarum.

De pœna recipientium munera.

Hodie autem, vltra pœnam periurij si de iuramento constat, punietur iudex corrector pœna septupli, vt in isto.l.c.ibi, *So pena que lo paguẽ con las setenas*, nisi in iudicibus ordinarijs recipientibus munera à litigantibus, vbi est pœna dupli, & cũ priuatione officij: & in iudicibus curiæ Chãcellariarum, vbi ponitur eadem pœna, vt in.d.c.pragm.fo.26.

Quomodo munera dantur à cõsanguineis.

Limitanda tamẽ sunt supra dicta, nisi munera darentur à consanguineis iudicum correctorum intuitu sanguinis sine vlla fraude, vt in.c. requisisti. de testam. quia hoc casu cessat huius.l. dispositio. secundùm tradita per Ioan.de Plat. in.l.1. C. de salgamo hospi.non præben.lib 12.& Alb.in.d.l.obseruare. ff.de offi.procons.& notat Puteus in tract.syndi. in parte, corrumpens.c.1.

Secundo limita, nisi munera dentur finito officio, nulla durante officio promissione præcedente, & id significant illa verba text. *durante su oficio*, non ergo prohibet eo soluto. notat Ioan.de Plat.in.l. Archiatri. C.de profes. & medi.lib.10. & facit doctrina Ang.in.l.1.§.quod ait prętor.ff.quorum lega.nã finito officio dantur indici insignia, quæ eo durãte dari non valent: & facit quod de medico notat Bart.in.d.l. Archiatri. & Rip.in tracta. de peste.in.2.parte. num.155.

Si autem probaretur hoc instructum durante officio, & sic tempore inhabili, tunc dari nõ potest: imò datum cõfiscatur, ex doctrina Bald. in.l.obseruare.§.nõ vero.ver.quinto ff.de offi.procon.& in.l.pars literarum.ff.de iudi.& notat Puteus, vbi supra. & facit.l.fi.C.ad.l.Iulia.repetund.ver.& ob hoc.

Tertio limita, nisi verè, & non fictè iustum pretium muneris oblati soluat iudex: nam soluto pretio (maximè pro alimentis) licet recipere, vt notat Plat.in.l.2.C. de lucris aduoca.lib.12. & alia plura cumulat Ioan.de Rip.in tract.de peste.in.2.p. num.186.

Iurat quoq; corrector vltra summã salarij asignatam nihil exacturum. Probatur ergo hic salariũ præstandum correctoribus: nam nemo suis stipẽdijs tenetur militare, & ob id consueta salaria iudicibus præstantur, vt in authent.vt iudices sine quoquo suffra.§. cogitatio. in prin. in auth.iusiurãdum quod præstatur ab his.§.viro quoq; coll.2.& notatur in cap. cum ab omni.de vita & honesta.cler.& per Ias.in.l.ne quicquã. ff.de officio proconsu. 1.colu. & id oportet à principio esse taxa limitatum, ne dum sumptus à iudice quęritur, prædo crassetur: vt in.c.militare.23.q.1.Idq; salarium, vel cõsuetudine immemoriali, vel principis authoritate debet taxari, vt in.l.1.C. de præben.sala.lib.10. 7

De iusto salario tãtum recipiendo.

Et hæc iudicum salaria, olim de

iure communi à fisco soluebantur, vt in auth. de mandatis principum, §. oportet. iuncta glos. in parte ministratis. collat. 3. & in. §. festinabis. & in. §. illud, & in auth. de quæstore. §. maxime. colla. 6. & notat S. Tho. 2. 2. quæst. 63. quem & alios refert, & sequitur Matt. de Afflict. post And. de Isern. in constit. regni Siciliæ. c. super incisionibus.

7 *Salaria iudicii hodie quomodo dentur.* Hodie autem iure regni istud salarium de bonis cōmunibus ciuitatum exoluitur: & illis non sufficiētibus imponitur collecta, vt in. l. 7. tit. 16. lib. 1. ordi. ✶ Quæ est. l. 5. tit. 5. lib. 3. Recopilat. ✶ & per capita ista collecta imponitur. iuxta doctrinā Bart. in. l. 1. C. de muneri. & in quo loco. colum. 3. lib. 10. quem sequitur Alex. in. 2. vol. cons. 68. col. 1. & not. Plat. in. l. 2. C. de anno. & tribu. eod. lib. 10.

8 *Quibus administratoribus dentur salaria.* Et non tantum correctores salaria habere debent quibus pro labore fruantur: sed alij administratores, de quibus per Sali. in. l. 2. C. mā. & in. l. salarium. C. eod. sic & legato (*Legatus.*) salarium præstatur, vt in. l. legatus. §. si quis. ff. de lega. & notat Bart. in. l. 2. C. de legatio. lib. 10. quod facit, *Para lo que las ciudades dan a los procuradores de Cortes.* Sic iudex assignat salarium tutoribus, (*Tutor.*) vt notat Bart. in. l. à tutoribus. §. fin. ff. de admi. tuto. & in l. 1. §. 1. ff. de tutel. & ratio. distra. sic testis (*Testis.*) pauper potest habere salarium, vt notatur in. l. quoniā liberi. C. de testibus. & notat Guid. Papæ in decisio. 68. Sic aduocatus (*Aduocatus*) habet salarium: & aliæ personæ, de quibus in l. 1. ff. de varijs, & extra. cognit. sic assessor, & notarius (*Notarius.*), vt in. c. statutum. §. notarius. de rescri. lib. 6. sic castellani, vt in. l. 5. tit. 28. p. 3. notat Ias. in. l. diuortio. §. impendia. ff. solut. matri. Sic habet salarium sequester (*Sequester.*), vt in Clemen. 1. de sequestra. poss. & fruct. & notatur in. l. fideiussor. §. fin. ff. qui satisd. cogan. & notat Angel. in. l. interesse. ff. de acquir. possessione. Sic habere debet peræquatuor (*Peræquatuor.*), vt in. l. 7. tit. 17. p. 3. Sic de consuetudine solent habere executores (*Executor.*) testamētorum, vt in. l. 20. tit. fin. lib. 8. ordinam. ✶ Quæ non inuenitur in Recop. ✶ de iure autem cōmissario non debetur salarium: secundū not. per Abb. in. c. Ecclesiæ sanctæ Mariæ. coll. 11. de constit. & notat Specul. in tit. de instrumen. edi. §. nunc vero, vers. hoc etiam quęritur, & facit glos. in. l. pecuniæ. ff. de alimen. & ciba. lega. & quod notat Ioan. And. in additio ad Specula. vbi supra. Item regens cathedram (*Cathedraticus.*) debet habere salarium, vt l. 3. tit. 31. part. 2. & in. l. 2. tit. 10. lib. 1. ordina. ✶ Quæ est. l. 1. tit. 7. lib. 1. Recopil. licet sit in aliquo mutata. ✶ Item rectoribus (*Rector.*) ciuitatum datur salariū, vt in. l. 19. & in. l. 16. tit. 2. lib. 7. ordin. ✶ Quæ est. l. 6. tit. 3. lib. 7. Recopil. ✶ & quando proficiscuntur extra ciuitatem, quid debeant habere, videatur Guid. Papæ in decis. 68. Item capiētes venatione lupos (*Venator luporum.*) debent habere salaria, vt notat Bar. in l. qui in vtero. ff. de statu homi. & notat Guill. Bene. in. c. Rainuntius. de testam. in parte, vxorem nomine, nu. 883. quod iure regni probatur, in

c. 7.

c.7.in comitijs habitis apud Vallisoletum anno.1542. nã fauetur huic venationi, quæ nociua est Reipublicæ, vt in.l.1.§.denique.vers. sed & si quis.ff.de postulan. Etiam si non ex proposito, sed casu fiat hæc venatio, quia sufficit, ꝙ ex facto campus purgetur lupis, vt not. Angel.& ibi Aug.in tract. malefic.in parte, fama publica.13.quæro.

* Item inquirentes mandato regio debẽt habere salaria, vt in.l.7.tit.17. par.3.

Plures alij casus poterunt perquiri, quibus lex præcipit exigenda salaria, in quibus si vltra constitutum salarium aliquid exigatur, illud debet restitui iure fori, & iure poli, quod per plura cõprobant Domin. & Philip.Franc. in dict.c. statutum. §. assessorem. de rescriptis. lib.9. & per Guill.Bened.in cap.Rainuntius. in parte, absq; liberis.de testa.nu.33.

Salariũ an detur sine licentia regia Vnum tamen in proposito horũ salariorum scitu dignum, & in praxim conducibile referã: ꝙ licèt regulariter sine regia licentia salarium personis quibus debetur non possit deputari, vt in.l.1.C.de præben.sala. lib.10. tamen quia nimis grauosum esset regem adire in singulis salarijs deputandis, illa lex non seruatur de consuetudine, & ita attestatur Alb. in.l.ambitiosa, in fin. ff. de decretis, ab ordi.facien.

9 *Concilia deputant salaria.* Idem concilium populi judicis authoritate, atq; decreto potest in expeditione cuiuslibet negotij salaria administrantibus deputare pro exigentia temporum, & qualitate personarum, & ita notat Lucas, & & Platea in dict.l.1.quod facit pro salarijs quæ quotidie deputantur negotiatoribus Reipublicæ, & emptoribus frumenti, & carnis, & annonæ: de quibus loquitur Ioã.de Plat. in.l.1.C.de delato.lib.10.& ibi dicit non dandum salarium his qui ex necessitate officij tenentur Reipublicæ operas impendere. Vide cap.62. in curijs Toleti anno. 1525. ✶ Non inuenitur in Recop. sed est.l.9.tit.5. lib.3.Recop.&.l.31.tit.6.eod. ✶ *

Non solùm autem correctoribus salarium debetur, sed eorum hæredibus, correctoribus defunctis, vt in l.9.tit.8.par.5.& per doct. in.l.diem functo.ff.de offic.assess.& per Puteũ in tract.synd.in parte salarium.

Et semper aduertenda est noua pragmatica lata apud Maioritũ anno.1544. ✶ Nõ inuenitur in Recop. sed est.l.7.in fine.tit.5.li.3.Recop. ✶ quòd si corrector petit curiã regis expositurus ciuitatis quã gubernat negotia, nullũ debet habere salariũ, licèt Paris de Puteo in dicto loco aliter sentiat. *

Iurat quoq; corrector nõ exactu- 10 *De exactione sportularum.* rũ sportulas vltra quã in publica, & legali taxa continetur, quod vulgus aranzel appellat:& cõtra plus exigẽtes, vel extorquentes vltra periurij pœnam, punitur septupli, vt significãt illa verba, *Que lo paguẽ con las setenas*, & idẽ disponit.l.14.tit.4.lib.2. ordi. ✶ Quæ est.l.1.tit.6.li.3.Recop. &.l.44.tit.4.lib.2.Recop.&.l.24.tit. 5.lib.3.Recop. ✶ &.l.7.infra in istis capitibus. *

Nec poteſt ignorantia allegari, vt ſonant illa verba, *aunque digan que no lo ſupieron.* Nam ignorantiam legum noſtri Regni non licet allegare, vt in l.14.tit.1.par.1. & vltra taxã in regalibus legibus expreſſam, ſi minor eſt conſueta exigi, tenetur iudex in principio officij, nullo admonente id perquirere, vt in cap. 7. infra iſtis capitibus: quòd ſi non fecerit, affectata ignorantia ſibi non prodeſt. Et contra publicè nota non auditur allegatio ignorantiæ, vt in l.fi. ff.de decretis ab ordi.fa. & eſt glo.in cap.nulli.de electio.lib.6.

Olim iure cõmuni in tabellionibus, & iudicibus nulla erat taxa ſportularum, ſed iudex ſuo arbitrio ſecũdùm morem prouintiæ taxabat, ſecundùm Bal.in.l.1.C.manda.in iudice verò erat taxa de iure authenticorum, vt in auth.de iudicib.§.ne autẽ. coll.6.& latiùs dico infra in verſic. & reperio.

Hodie verò ſi exceditur taxa, vel taxatio, de qua in dicto aranzel, pœna ſeptupli feriuntur, & iudex, & eorum miniſtri, & tabelliones. Quę pęna non integra cameræ regali infunditur, ſed diuiditur ex forma text.in l.14.tit.4.lib.2.Ordi. ⁎ Quæ non reperitur in Recop. ſed aliter diſponitur, videlicèt quòd ſeptuplum applicetur regali cameræ. vt in l.11.ti.6.lib.3.Reco. ⁎

Etiã ſi ſponte quid detur. vt in l.invitus.§.1.& ibi Dec.ff.de reg.iur. & notat Rip.in tract.de peſte.vbi plura allegat.1.par.fo.66.in paruis.

Et ex ſupradictis deducitur, in quãtũ pœna ſeptupli condẽnatur corrector, plus exigens ſportularũ nomine, quòd erit in hac quãtitate correcta.l.fi.tit.15.lib.2.Ord. ⁎ Quæ nõ inuenitur in Reco.ſed eſt.d.l.1.tit.6. lib.3.Rec. ⁎ vbi quadrupli pœna ponebatur in hoc caſu, & ibi exprimitur has pœnas obligare in foro cõſciẽtiæ & idẽ dicitur in.l.fi.tit. *del cõſejo del Rey*, & in.l.fi.tit. *de los alguaziles*.lib.2.ord.& in.l.fi.tit.3.lib.6.ordi. ⁎ Quę eſt.l.21.tit.23.li.4.Reco. ⁎

Contra miniſtros iudicũ.

Et contra miniſtros iudicum in exigendis his pœnis proceditur leuato velo, & ſine ordine iudiciario, nec admittitur appellatio. vt in.l.nulli.C.quorum appella. non recip. & notat Puteus in tract. ſyndic.in parte appellati.& iure regni in pragm. fol.40.&.41. ⁎ Quæ eſt.l.58.tit.5.lib.2.Recop. ⁎

11 *Pœna ſeptupli, quibus caſibus ponitur his legibus.*

Ex iſto capite primo, iunctis alijs infra citandis, colligitur pro regula iure regni, ꝙ iudices, atꝙ officiales in exigendis ſalarijs, aut ſportulis excedentes metã à legibus regni præfixam, puniũtur pœna ſeptupli. Et vnũ exemplum ſcribitur hic in exigente vltra ſalariũ. Item aliud in exigente vltra cõtenta *en el aranzel*. Tertiũ exemplũ ponitur in executore, in.l.10.in iſtis capitibus. Quartũ exẽplum ponitur in.l.7.in eod. Quintũ exemplũ ponitur in.l.11.in eod. Sextum exemplum ponitur in cap. 45. in eod. Septimũ in.l.13.in eod. Octauum in.l.15.in eod.

Et in omnibus his legibus ponitur pœna ſeptupli contra excedentes taxam à lege expreſſam.

Si

Si veró non exceditur taxa legalis, sed aliàs lege prohibente aliquid à iudice ordinario turpiter, aut quouis quæsito colore accipitur, alia minor pœna imponitur, vt est videre in exemplis, de quibus in capite.8.in istis capitibus, & mandatis correctoribus datis. Secundum de hoc exemplum ponitur in. l. 9. in eod. Tertium exemplum ponitur in l.26. in eodem. Quartum ponitur in l.37.in eodem. Quintum ponitur in l.43.in eod.

12 *Iudex ordinarius quomodo cognoscat cõtra regios.* Et in. l. 40. &. 41. est casus forté non alibi, quod iudex ordinarius est competens contra iudices regios, delegatos, & commissarios, atq; eorum notarios, ne plus salarij quàm in cõmissionibus continetur, possint exigere: & si è contra fecerint, potest eos punire, de quo per Doct. maximè Ioann. de Ripa in cap. si quãdo. de rescrip.

Nam iudicum ordinariorum proprium est, comitatiuos suos ab exactionibus liberare, vt in. l. 3. C. de lucris aduocat. lib. 12. & ibi notat Ioan. de Platea. & in. l. 3. C. hæc notitia scrinio. eo. libro. & facit. l. illicitas. §. ne illicitè. ff. de offic. præsi. & quando ordinarius iudex possit procedere contra delegatum, quem nos *pesquisidor* appellamus, vid. à Cardinal. in Clementi. 2. de hæreticis in fine principij, & per Robertum Marant. in sua disputatione prima. num. 24. & vltra.

Pœna harũ legũ, quemodo fisco applicetur. Item aduertẽdum, quòd in pœnis supra citatis in capitibus cõtra correctores, & eorum officiales, in quibusdam exprimitur, quòd pœna applicetur fisco, & sic verba expresśim disponunt, *con las setenas para la nuestra camara*. In alijs verò simpliciter dicitur, *so pena del quatro tanto*, vel, *lo paguen con las setenas*, nec additur *para la nuestra camara*. Et hæc diuersitas iuris communis dispositione deberet liberari, quando non exprimitur cui pœna applicetur, debet fisco applicari, ex notatis in. l. Agraria. ff. de termin. moto. & in. l. eos. C. de modo mulctarum. & in capit. bonæ. de postulat. prælato.

Sed huic regulæ obstat, quia in dubio in pœnis contra fiscum est iudicandum, vt in. l. non puto. ff. de iure fisci. quod elegãter relegit Felin. in cap. pastoralis. de rescript. & Couar. in lib. 1. resol. cap. 16.

Item obstat, nam si in omnibus casibus voluisset Rex has pęnas suo fisco applicari, expresśisset, sicut in nonnullis legibus horum mandatorum expresśit, prout licet videre in capite. 2. & 3. & 16. & 36. & 58. & 40. & 41. & 47. & expresśio facta in casibus his videtur exclusio aliorum casuum. argu. tex. in. l. cum prætor. ff. de iudic. & in cap. 1. & ibi notatur. de rescrip.

Sed hæc diuersitas iudicio meó sedabitur, & in concordiam veniet hoc modo: nam in casibus quibus à legibus non exprimitur cui sit pęna applicanda, illa applicabitur parti læsæ: nam si lex dixerit, quisquis dederit alapam barbato, soluat decem, illa decem sunt applicanda parti iniu 13 *Pœna parti læsæ applicanda.*

ti iniuriatæ, secundùm ea quæ notat Angel. in.l.si quis id quod.ff. de iurisdict.omnium iud.& in.l.pen.ff. de in ius vocand.& notatur in.l. seruo.§.si testator. ff.delega.1.& notat Luc.in.l.1.C. de palatijs,& domib. domino.lib.11.)

Si verò lex dixerit, si quis fraudauerit gabellas, soluat decem, huiusmodi pœna est applicanda fisco, quem magis negotium tangere videtur, quia de eius læsione agitur, vt potest in exemplum reduci: de quo in.l. 13. in istis capitibus: nam illa pœna fisco applicabitur, cui fit læsio: in alijs veró casibus applicabitur vniuersitatibus, & concilijs, vel partibus, cui est aliquid iniustè extortum, iuxta doctrinam Bartol. in.dict.l.agraria.& in. l.1.C.de modo mulcta.

Doctrina celebris.

Et hanc doctrinam eleganter ponit Hispanus noster Ludouic. Gomez in princ.instit. de actionib.sub numero.20.& eius ratio est, quia lucrum applicabitur ei, cui fit læsio, vt in.l. post legatum.§. amittere.ff. de his quib. vt indig.& per Socin. in 1. par.consil. 5. Vbi vero non est læsio, sed calumnia, pœna, vel dolus, vel contra fiscum fraus, tunc pœna in dubio fisco est applicanda, ex ista singulari doctrina, quam ego corroboro ex doctrina Ioann. Fab.in.l.2.C.de episcop.audien.vbi dicit, quod si quis mulctatur contemplatione ciuitatis, emenda est applicanda ad opus ciuitatis: & faciunt notata in cap.de hoc.de symonia. & in dicta.l. post legatum.§.amittere.

Vel potest dici, quòd si pœna ponitur per verba multiplicatiua, puta, soluat septuplum, nisi addatur cameræ, vel fisco, applicetur parti læsæ, cui datur simplum in solatium læsionis, vt in.l.final. ff.de litigiosis. & ita notat Baldus in rubri. de constitut.num.22.

Pœna septupli qualiter alleuiatur.

Aduertendum tamen pro declaratione supradictorum, quod in condemnatione septupli, vel quadrupli dictarum pœnarum haberi debet consideratio ad excessum, non verò ad quantitatem, quam iudices iustè potuerunt accipere: nam cum quantitas sit diuisibilis, vtile per inutile non vitiatur, vt in regul. vtile. de regul.iur.lib.6.& in.l.1.§.item quæritur ff.de aqua quoti.& æstiua. & est doctrina Bartol.& Doct. in.l. grecè.§.1.ff.de fideius.& probat gl.in authen.sed hodie. C.de episcop. & cler.& id nominatim notat Ioan. de Plat. in.l. modios. C.de suscept. & archa.libr.10. itaq; si deberentur iudici decem, & duodecim exigantur, duo tantum nomine pœnæ quadruplicabuntur, vel septuplabuntur, ne maior sit pœna, quã quãtitas culpæ.

Et an pœna debeat esse computato simplo exactæ quantitatis, vltra textum in.l. hoc edicto.§. final. ff. de publican.& vectigalib.& Bartol.in.l.ab his.& ibi Bart. C. de nauicul.lib.11. & per Bald.in capi. 1.§. si duo. de pace tenen. & eius viola. in vsi feudo.

Consuetudo, an valeat in exigendis sportulis. 14

Sed quotidianũ dubiũ in explanãdis supradictis sese offert. Statutũ est per leges regias, quæ cõtinẽtur *en el aranzel*

arduzel-Real: vbi continetur taxa legalis, quod non obstante qualibet consuetudine præterita, vel futura, non exigatur sportula vltra taxationem ibi cōprehēsam, vt habetur in pragmat. de Alcala. fol. antiquioris impressionis. 168. ibi, *Que se guarde la costūbre*: & ibi, *Que no se altere, ni acreciente*: & sic minor cōsuetudo intra taxā admittitur: maior veró nullo modo potest introduci, nā reprobata cōsuetudine, intelligitur tā præterita, quā futura, vt est gloss. & ibi DD. in Clem. statutū. de electio. & ista est cōmunis opinio secundum Ias. in l. de quibus. ff. de legib. nu. 55. & notat Ioā. de Pala. Ruui. in c. per vestras. de donat. inter vir. & vxor. super tex. in vers. quinto nota.

* Et licèt introductū cōsuetudine, contraria consuetudine posset tolli, vt arguit Bald. in l. 2. ff. de vulg. & pupil. quē sequitur Dec. in c. quæstioni. de appella. tamen hoc locum non habet, si reprobetur consuetudo futura.

* Nam statutum cōditum post legē prohibitiuam non valet, neq; excusat à pœna, vt in l. 3. §. Diuus Adrianus. ff. de sepulchr. viola.

An consuetudo excuset subintroducta. Imò quæ fiunt post reprobationem futuræ cōsuetudinis, dicuntur sub introducta, & nullo modo excusant, etiam à pœna temporali: & facta reprobatione futuræ consuetudinis, cessat illa regula, quæ habet, quód consuetudo excusat à temporali pœna, licèt nō gehēnali: de quo

* per glos. in c. cum venerabili. de cōsuetud. & in c. sane. de tempo. ordin. & per Alex. in 2. vol. cōs. 107. & per Roman. in singulari 79. & per Hyppol. in l. 1. ff. ad l. Cornel. de sicca. num. 93.

Et Præmaxime hoc verum est, quando hoc fuit ab aliquibus iudicibus, vel tabellionibus introductum in suum proprium commodum; maiores exigere sportulas, quàm in taxatione est expressum: nam illa nec est consuetudo, nec eius nomen meretur, & sciente rege non est introducta: & cum sit irrationabilis, non valet, vt in l. 5. titul. 2. part. 1. & in officialibus iustitiæ præsumitur extorsio; & quòd non fiat ex populorum consensu, vt in l. 1. C. de salgamo hospit. nō præstand. ideo talis subintroducta cōsuetudo, neque valet, neque excusat, vt in authent. vt nulli iudicum, §. nulli vero. collat. 9. & notat Ancharr. cons. 218. & facit cap. 3. dist. 11. Et multa ad hoc possem referre quę notat Hyppol. in l. si quis ne. ff. de quæstionibus. numero. 81. & quod notat Abb. in c. causam. de electio. vbi dicit, quod hoc facit contra fundātes se in obseruantia. *Extorsio præsumitur.*

Et licèt consuetudo excuset a dolo quantum ad pœnam edicti, de qua in edicto quód quisq; iuris, ff. & notat Bart. in l. 1. ff. eod. titu. tamen consuetudo reprobata ab exactione maiorum sportularum vltra taxam, cum sit reprobata, non excusabit, quia nec meretur nomen cōsuetudinis: & quæ carent effectu, carere debent nomine. Vide. l. à nullo. C. de ferijs, & in l. 4. §. condēnatum.

tum.ff.de re iud. & in.l.tabularum, §.1.ff. quemadmo.testa. aperian. nõ ergo talis consuetudo debet excusare: nam effectus eius debet considerari, non nomen, vt in.l. insulam, ff.de præscrip.verbis, & per Bald.in rubr.C. de iure emphyteot. & dixi late in dubio meo.24.

Quæ sportulæ iure cõmuni exigebantur. In eo vero, q; ista lex.1.præcipit correctorem debere iurare sibi fore curam, ne officiales ab eo in officio positi, sub sportularum nomine plus exigant, quàm in taxa regali continetur, vt probãt illa verba, *Ni consentiran lleuar a sus oficiales mas derechos de los que en el aranzel.* Exponendum hic à nobis erit quid de iure communi in hoc era statutum: ex quo apparebit verus intellectus ad caput septimum infra istis capitibus.

Et primo reperio, quòd sub colore sportularum duo aurei à litigãtibus dabantur iudicibus, vt in auth. de iudicibus. §. ne autem, collat. 6. Idq; non solum in ciuilibus causis, sed etiam in criminalibus, quæ sunt inæstimabiles: nihilominus tamen pro his dabantur sportulæ, vt in authent.sed hodie.C.de Episcopis, & clericis.

Aliquando decima dabatur iudicibus, vt notat glos.in.c.cum ab omni.de vita, & honesta.clerico.

Aliquando non certa quantitas, sed pro labore ab vtraque parte aliquid officialibus dabatur, vt notat glos.in.c.offeratur.4.q.4.argu.text. in.c.non sane.14.q.5.

Item subministrabantur sportulæ in casu text.in.l.fin.C. de priuilegi.schola.lib.12.quæ omnia non recenset Ias.in.§.tripli.insti.de actio.

Et cum valebat consuetudo exigendarum sportularum, vt notat glos. in dicta authent. de iudicibus, §. ne autem. & loquendo in iudicibus ordinarijs, notat Speculat.in titul.de salario.§.1.versi. in pręmissis tamen, quem sequitur Abb.in dict. cap.cum ab omni. de vita & honestate clerico. ob id omnia ista variè exercebantur, & erat occasio multarum exactionum in damnum Rerumpublicarum.

Ius regni. Hodie tamen iure regni huiusmodi occasio mali sublata est, latis legibus, quibus obuiã itum est correctoribus, & sic iudicibus salariatis, ne exigant sportulas vltra taxam, de qua in.l.13.tit.16.lib.2.ordin. ✶ Quę est.l.9.tit.5.lib.3.Recop. ✶ ★

In tabellionibus veró publicis erat iure Partitarum lata.l.15.tit.19. partit.3. vbi erat posita taxa in exigendis sportulis, siue salarijs à tabellionibus.

Et postea lata est.l.22.&.l.30.ti.15. lib.2.ordi.regal. ✶ Quę non inuenitur in Recop.sed est.l.noua.ti.27.lib 4.Recop. *Del aranzel de los escriuanos*, in versic. *Y mãdamos que los dichos escriuanos no puedã lleuar, &c.* ✶ ★ & postea expressa est taxa, de qua in regali aranzel, sic vulgus appellat, & illam omnes tenentur obseruare.

Et ex hoc remanet hodie correcta.l.22. tit. 15.lib.2. supra allegata. ✶ Quę non inuenitur in Recop. ✶ ★ &.l.30.eod. tit. quibus dabatur facultas

cultas correctoribus taxandi cum assistentia priorũ consilij, quid esset soluendum sportularum nomine tabellionibus: nam hodie taxa legalis ad vnguem seruanda est.

Nam licèt aduocati dominorũ, & Episcoporum, & Abbatũ possint salarium accipere vltra centum aureos ratione magnanimitatis personarum, vt notat Ias. in. §. tripli. insti. de actio. num. 33.

Aduocati quodcũq; salarium accipiunt. Tamen illud est in aduocatis tãtummodo tolerandũ, qui etiam vltra taxã nomine salarij possunt accipere, vt notat glo. in constit. regni Siciliæ, tit. de salario aduocatorum, lib. 1. colum. 1. In alijs autem officialibus hoc locum non habet, quibus iustissimis de causis taxa est imposita, ne metas rationis excedant, vt in cap. statutum. §. notarios, de rescript. lib. 6.

Et contra taxam aliquid extorquentes puniri debent iure cõmuni, vt notabat Ioan. de Platea, in l. in sacris. §. medium. C. de proxi. sacro. scrinio. lib. 12. & per Bald. in. l. 1. C. manda. & quod officio iudicis fiebat taxatio, notat Bart. in. l. 1. §. ludi quoque. ff. de varijs, & extraordin. cognitio. Iustum est enim, & æquũ, vt salarium correspondeat labori, vt notat glos. in. l. argentarius. ff. de edendo. & per Felin. in cap. 1. de symonia.

Et ob id in curia Romana fit taxatio, vt notarius recipiat tot nummos pro concessione bullarũ: quod notat Abb. in. d. c. 1. de symonia.

Et quód sit parua pecunia soluẽda pro labore tabellionibus, probat text. in authentic. vt iudices sine quoquo suffragio. §. hæc autem omnia, collatio. 2. ibi, Pauca vero præbere occasione eorum, quæ pro singulis dantur singulis codicillis, & chartis.

Imò pro salario à iure deputato tabellionibus, & alijs officialibus, non solùm iudicis officium, sed actio locati competit, vt notat Ias. in l. diem functo. ff. de officio assessor. num. 24.

Item olim ex. l. 30. tit. 15. supra allegata prohibitum erat iudicibus, ne partiantur cum tabellionibus (in causis tamen criminalibus) vt probant verba illa, *Que los Alcaldes no lleuen parte de los derechos con los escriuanos en lo criminal.*

Hodie verò neque in negotijs criminalibus, neque ciuilibus, vt probat hæc lex prima, ibi, *E mandamos so la dicha pena, que no lleuen parte el ni sus oficiales de los derechos que pertenecen a los escriuanos, ni hagan partido cõ ellos, en manera alguna:* & ex his verbis omne genus diuisionis prohibetur inter tabelliones, & iudices, atque eius officiales, & idem probatur in cap. 58. in curijs Maioriti, anno. 1534. ✶ Quæ est. l. fin. titul. 5. lib. 3. & l. 44. titul. 4 libr. 1. Recopilatio. ✶ *Ius regni.*

Et ne excedatur meta legalis in exigendis sportulis, præcipitur tabellionibus, vt subscribãt quid perceperint, vt in pragmatica apud Complutum, folio antiquioris impressionis. 62.

Et

In causis carceratorū. Et in causis carceratorum acrius est statutum apud Maioritum in curijs anni. 1528. cap. 52. ★ Quæ est l. 5. & 6. titul. 24. lib. 4 Recop. Et l. 9. tit. 23. lib 4. Recop. ★: nam ex subscriptione colligetur, an excesserit tabellio, vt in l. Titiæ textores. ff. de legatis. 1. & in l. fina. C. de rebus credi. & iureiur.

Falsitas. Quòd si vnum exigit tabellio, & aliud subscribit, quia veritas immutatur, non caret hoc falsitate, cum præiudicio tertij, ideo falsi crimine talis tabellio, aut saltim acriter esset puniendus: arg. text. in c. 1. de crim. fal. & notat Bal. in l. Presbyteri. C. de episc. & cleric.

Tabellio absens quomodo condemnetur. Et casu quo ex subscriptione tabellionis apparuerit, illū excessisse taxam legalem: quia statim constat nullam cōpetere defensionem huiusmodi tabellioni, aut iudici, eo absente, & non citato potest fieri condemnatio, vt in simili notat Bart. in l. 2. §. quod de frumentaria. ff. de admin. rerum ad ciuitat. perti. & facit gloss. in l. 2. C. de contrar. iud. tutel. & quod notat Abb. in cap. cum nō ab homine. col. pen. de iudic. & Ias. in l. si quis arbitratu. ff. de verbor. oblig. nu. 23. & in l. fin. C. de edicto. diui Adrian. num. 6. versicul. tertius casus.

Officiales nō appellāt. Nec ab huiusmodi condemnatione facta contra tabelliones, & similes officiales admittitur iure communi appellatio. argu. text. in l. nulli. C. quorum appellat. non recipian, & in c. nulli. 2. q. 6. & notat Ias. in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdictio. omn. iudic. & Socin. in regula appellatio: & Lanfran. in cap. quoniam contra. de probat. in parte, interlocutoriæ, vers. decimooctauo. & Ioan. de Plat. in l. nemo carcerē. C. de exactor. tribu. lib. 10. & Hypp. in l. vnic. C. de raptu. virgi. dixi supra in vers. & contra.

Neque excusat tabelliones, aut alios officiales excessiuus labor, siue diurnus, siue nocturnus: quia cū id faciat necessitate officij cogente sub pœna periurij, secundùm Card. in Clem. 1. in. 13. notab. de iureiurā. quem Dec. sequitur in l. inuitus. ff. de regul. iur. & Ioann. de Plat. in l. 1. de immuni. nemi. conceden. lib. 10. & Felin. in. c. quoniam frequenter. de prob. col. 3. siue nocte, siue die requisitus fuerit officialis, tenetur officiū suum impartire, ne sua requies alienam perimat causam, vt in auth. de tabellionibus. §. 1. collat. 4. in versic. & non fingant.

Quod iure regni probari videtur in cap. 156. in curijs apud Maioritū, anno. 1528. ★ Quæ est. l. 4. titul. 23. & l. 20. eod. tit. lib. 4. Recopilat. & l. 65. tit. 5. lib. 2. Recop. ★ ★

Et quando vltra pœnam septupli, vel similem, inducitur contra correctores, vel eorum ministros, pœna priuationis officij, an intelligatur ipso iure, vel per sententiam, videatur Capit. in decis. 121. num. 21. Et per Bal. in l. iubemus. §. 1. col. 1. C. de Sacros. Eccles. & Tho. Gramm. in cons. 47.

Item iurant correctores impleturos mandata regia: post quod iura-

Corrector nō adimplēs iuramētū, qualiter punitur.

iuramentum si non impleuerit, censetur in dolo, vt in.l.dolus est.ff.manda.& in.l. tutores qui.§.tutor datus ff.de admi.tuto.nec requiritur interpellatio contra correctorem: quia iuramentum interpellat pro homine, vt in cap.breui.& ibi Anton.de iur. iuran.& plura allegat Cremen.in singulari. 122. & Ias. in.l. quod te.col. 9.ff.si certum peta.Hic adde, q̀ non implens mandatum regis in causis grauibus punitur morte, vt probat Thom.Gramma.in voto.40. nu.20. & melius per Luc.de Penna.in.l.1.in fin.C.vt dignita.ordo seruetur. libr. 10.Si tamen rex iusserit fieri quę iniusta sunt, nō debent impleri: de quo plura allegat gloss.in.l.16.tit.13.p.2.

Sufficit tamen, si effectus mandati impleatur, etiam alia forma, quàm in mandato regio continetur, notat Alberic.in l. diligenter. ff. mandat. Alexand.in.2.vol.cons.106. colla.5. Floren.in summ.2.parte.tit.4.cap.2. & per Matth.de Afflict. decis. 340.

Et si forte nō impleuerit ex iusta causa, illud sufficit.arg.tex.in.l.si hominem.ff. manda.& est glos.in cap. tempora pœnitudinis.25.quæst.7.& in auth.de mand.princ.§.si quis autem.colla.3.& ibi notat glos.contra miseros prælatos.

Non enim dicitur contra mandata regia venisse, qui pro honore, vel vtilitate regis non fecerit, vt notat Bald.in.l.fin.C.de nego.gest.& Alex. in dict.cons.106.

Nota.

Et inter alias causas non implendi ad vnguem mandata regia, est iuris interpretatio in casu illo: nam mandatum Regium intelligitur implendum seruata lege, vel consuetudine municipali, secundùm Bald. in l.1.C.si propter publ.pensi.

Et ideó si rex iubet mille equites mitti ad bellum, intelligitur de habilibus, & ætate sufficientibus, prout est de iure, & si tot non reperiantur, & minores mittantur, impletum est mandatum, ex notatis per Bald. in.l.si duo.ff.de acquir.hæred.& Felinum in cap.nōnulli.de rescrip. col. 31.versicu. vbi verba. & Matthæ. in rubrica de homicid. non tenend.numero.18.

Pro quo potest induci, quod glo. notat in cap.1.in glo.3. de pace iuramen.firman.in vsi.feudo.& quod notat Guillel.Benedict.in cap. Raynūtius.de testam.in parte, Adiectæ impuberi.num.4.& in parte, in eodem testamento.nu.69.& per Felin.in.c. si quando.de rescrip. & per Puteum in tract.syndic.in parte, præceptum.

Item vltra iuramenti præstationem in omnibus supradictis debet corrector fideiussores præstare de stando ad syndicatum: quod præstare tenetur intra dies triginta post ingressum officij, vt in cap. 100. in curijs Vallisoleti.anno.1537. ★ Quę est l.13.tit.5.lib.3.Recop. ★ A qua fideiussione excluduntur personæ, de quibus in cap.pen.curiarum Toleti, anno.1525. ★ Quæ est prædict.l.13. tit.5.lib.3.Recop. ★ Quæ cautio sufficit, si coram syndico vniuersitatis prętetur: licét non in ipsa concione concilij, vt notat Angel.in.l. 1.§. satisdatum.ff.quorum leg. 15

De fideiussoribus correctorum.

★

★

Quòd si non dederit fideiussores, ego semper consulo adeundos supremos iudices regij Consilij, & cõsulendos, ex notatis per Bald. in l. 2. C. de vsur. & fruct. leg.

Fideiussor verò acceptus obligatur in fauorem omnium vicinorum particularium reipublicæ. argu. tex. in l. libertus. §. final. ff. ad municipa. & notat Alber. in l. final. C. de magistra conueni. & ob id oportet latissimè comprehendere verba huiusmodi fideiussionis, vt notat Ioann. de Platea. in l. vna. C. de periculo eorum qui pro magistra. inter. libr. 11. & in l. 1. C. de conueni. fisci debito. libro. 10. & in l. 1. C. de vsu. fiscali. eod. lib.

Et inspectis verbis fideiussionis apparebit, an sit fideiussor contractus, vel iudicij, vt notat Paul. in l. fideiussor magistratuum. §. fin. ff. de fideiussor. Si enim promittit soluere omnem condemnationem correctoris, videtur fideiussor iudicij, ex notatis per Bart. in l. 1. §. fin. ff. de publica. & vectigal. Si autem dixit & promisit correctorem stare per spatium triginta dierum in syndicatu præstando, per id tempus correctoris persona liberatur. Nec potest contra talem fideiussorem exequi sententia lata contra correctorem, ex doctrina Bart. in l. 1. §. fina. ff. iudicat. solui. & notat Platea in l. nemo. C. de exactor tributo. lib. 11. num. 13. De quo est elegans glos. in cap. 1. de iniur. lib. 6.

6 Et si minori tempore quã triginta dierum steterit corrector in syndicatu, non liberatur fideiussor, ex regula quæ habet, quòd non liberatur persona, quæ se aliquo tempore debet exercitare, nisi per omne illud tẽpus se exerceat, vt est glo. in parte exercitationis in l. græcè. §. & post litem. ff. de fideiuss.

Omni tempore debet iudex stare ad syndicandũ.

Fideiussor autem quomodocunque accipiatur: non tenetur pro gestis tempore prorrogationis, vt notat Bald. in l. si cum Hermes. C. locat. & in l. si constante. C. de donatio. ante nupt. & per Hyppolit. in rubrica. ff. de fideiussor. numer. 94. Et de isto fideiussore iudicis videatur Rodericus Suarez in l. 2. titul. *de los emplazamientos*. foro. ll. libr. 2. foli. 174. col. 2.

Pro tempore prorrogato.

Et cùm superioribus disseruimus de pœna iudicum munera recipientium, vel vltra taxam sportularum, vel salariorũ, operæpretium est videre qualis probatio sufficiat contra iudicem accusatũ, quòd munus recepit, vel vltra quod debetur extorsit. Et pro decisione huius quotidiani dubij præmitto.

Quæ probatio sufficiat contra iudices.

Quòd in delictis & factis clãdestinis admittuntur probationes, quę aliàs non admitterentur, vt not. Bar. & post eum Ias. & Doct. in l. si quis ex argentarijs. §. prætor ait. ff. de edẽdo. & Alexand. in consil. 24. volu. 2. & Bald. in l. in illa stipulatione. ff. de verbor. obliga. & plures alios refert Tho. Gramm. in voto. 3. in quo infinitas allegationes cumulat cum limitationibus Carrerius Reginus in l. obseruare. C. quorum appell. non recipian. sub nu. 165.

In delictis clãdestinis

Accep-

Acceptio verò muneris solet secreto fieri: & ob id est crimen difficilis probationis, vt probat.l.8.tit. 15.lib.2.ordi. ibi: *Ellos lo reciben lo mas secretamente que pueden, y esto seria graue de prouar.* ⁎Quæ est.l.6.tit. 9.lib.3.Recop.⁎

17 Imò omnia delicta iudicum sunt difficilis probationis, vt probat.l.1. tit.16.par.3. ibi: *Y porque los yerros q̃ fazen estos a tales son fechos muy escõdidamente, y no podrian ser prouados sino por aquellos que biuian con ellos a la sazon que los fizieron.*

Delicta iudicũ difficiliter probantur.

18 Cùm igitur delicta iudicum sint difficillimæ probationis, minor probatio sufficit, tum ex hoc, tum quia barateria est crimen atrocissimum, & falsitatis, & ob id minor probatio sufficit: & testes etiam inhabiles probant, vt vtrumq; disserit Hyppolit. in.l.lege Cornelia. sub num.2.&.3. ff.ad.l.Corn.de sica.

Et non solũ in iudicibus hoc genus probationis propter difficultatem admittitur, sed etiam in alijs officialibus: de quibus in.l.9.tit.2.lib. 7.ordin.⁎Quæ est.l.6.tit.9.lib.3.Recopil.⁎

Iure autem cõmuni quod iudex acceperit, probatur contra iudicem præsentem per testes: cõtra fugientem verò per iuramentum, vt notat glos. in parte ostenditur. in authen. vt iudices sine quoquo suffra. §. necessitatem.coll.2. & ibi notat Angel. & Puteus in tract.syndic. in parte probatio. cap. contra officiales, & Ias. in.l. vnũ.C. vt caus. tam ciui. quàm crimi.

Hodie verò iure regni ista probatio testium non excluditur, sed declaratur quoad punitionem iudicis, & sic quoad ius fisci, quòd testes, dummodò sint numero tres, & non minus, deponãt quilibet de proprio vel singulari facto: & ista est integerrima probatio contra iudicem: & id decisum est in.d.l.8.tit.15.lib.2. ordin.ex qua lege plura possunt deduci. ⁎ Quæ est dict.l. 6. tit.9.lib.3. Recop.⁎

Ius regni.

Primum est, quòd licet regulariter duo testes sufficiant ad probandum, vt in.l.vbi numerus.ff. de testibus. tamen illi debent esse contestes: nam singulares testes etiam mille non probant, vt exaggerat Bal. in l.iurisiurandi.C.de testibus.quem sequuntur Felin.&DD.in cap.licet ex quadam.de testib.

Interpretatio ad.l.8.t. 15.libr.2. ordin.

Tamen ad probandum barateriã, & q̃ munus iudex acceperit, tres testes singulares hodie sufficiunt, vt in dict.l.8. ibi: *Maguer que cada vno diga de su hecho*

Et idem genus probationis est admissum contra vsurarios, vt in.l. 1.tit.*de las vsuras*.libro.8.ordinam. ⁎Quę est.l.4.in fi.tit.6.lib.8.Rec.⁎ Cuius ratio est, quia crimen vsuræ difficillimè probatur propter excogitatas fraudes vsurariorum, vt notat Ioann.Andr.in cap.ex literis.de iureiurand.& ideo contra vsurarios per coniecturas admittitur probatio, vt notat Bald.in rubr.de officio iudicis.& in.l.emptione.C. plus valere quod agitur. & notat Philippus Decius.in.1.volumin.consil. 18.

Contra vsurarios.

& Ioan. de Plat.in.l.fin.C.de vsuris fisca.lib.10. & Ias.in.l.licet Imperator.ff.de legat.1.& Bal.in.l.cum pro ponebatur.ff.de legat.2.& Ias.in.l. si quis ex argentarijs.§. prætor ait.ff. de edendo.& notat Matthæus ab Afflict.in constit.regni Siciliæ.rubr. 6.num.19.

Ius regni. Et quamuis iure cõmuni erat in controuersia, an testes singulares fidem facerent contra vsurarios, vt disputat Bald.in.l.1.C.de testa.& in l.1.C.de probat. & Matth.de Afflic. vbi supra. Hodie veró sufficit probatio per singulares testes, dummodò sint numero tres, & sine vlla exceptione per.d.l.8. ★ Quæ est.l.4. tit.6.lib.8.Recop. ★ De quo loquitur eleganter Aym.in tract.de temporum antiquit. in.4.part.in versic. sedenim.num.12.

Secundó deducitur, quòd quandocunq; in criminibus exceptis, vt est crimẽ hæresis, symoniæ, & in similibus, admittũtur minus legitimi testes, qui aliter non admitterẽtur, nõ sufficiunt duo, sed ad minus debent esse tres testes, vel plures numero, vt etiã per inhabiles in alijs criminibus, saltem in his exceptis, fiat probatio per dictos tres testes, vt notat Aretin.in cap. fin. de testibus. quẽ sequitur Ioan.Lup. de Pal. Ruu.in allegat.hæresis.in fi. & Ias.in l.cunctos populos.C.de sum. Trin. & fid.Cath.nu.51.

Item hodie fit in crimine vsurarum propter criminis grauitatem, vt quamuis singulares testes de factis diuersis admittantur: tamen nõ duo, sed tres omni exceptione maiores admittendi sint, ne duo, vel tria specialia concurrant. Primum, quòd singulares testes faciant probationem: alterum quòd minus legitimi. Tertium, quòd non in criminibus expressis, de quibus in.c.tãta. de symo. tot enim specialia concurrere, esset cõtra tex.in.l.1.C.de dot. caut.non numera.

Tertio deducitur ex supradictis, quòd in casu quo duo testes eiusdẽ temporis, & loci deponerẽt contra iudicem de corruptela, vel de barateria, vel contra vsurarium de certo crimine vsurarum: etiam si isti duo contestes essent aliàs inhabiles: tamen ob grauitatem criminis admitterentur: & legitime probant, non solum quoad ius fisci, sed etiam quoad partem, vt ius suum illi restituatur. Nam in crimine vsurarum ista est integra probatio, quando testes non sunt singulares, sed contestes, notat Ioann. Andr. in dict.c. ex literis. de iureiurand. quem sequitur Alexand. in tertio volumin. cons.46.

Itaque tunc practicanda est dispositio dictarum legum regni, quãdo probatio fit per testes singulares deponentes de criminibus diuersis: secus si essent contestes duo in vno facto. Nam illud sufficit pro legitima probatione: & iste est verus sensus earum legum. *Verus sensus.*

Quarto ex eisdem legibus deducitur, quòd in probatione facienda, licet regulariter quis non teneatur qualitatem testium probare: nisi *Qualitas testiũ quomodo probãda.*

quando

quando aduersus eos repulsa ponitur, & probatur, quia quilibet præsumitur bonus & idoneus: tamen quando probatio fit contra iudices, vel contra vsurarios, ex forma dictarum legum Regni, qualitas, quod testes sunt fide digni, debet probari, vt probant illa verba text. conditionaliter, & pro forma loquentis, ibi, *Seyendo las personas tales que entienda el que lo ouiere de librar, que son de fee y de creer*. Hæc enim probatio in producente testes exigitur quòd probetur, per plura iura quæ de hoc dicto cumulat Carrerius Reginus in. l. obseruare. C. quorum appellat. in numero. 162. & notat apostil. ad Bal. in lege cum precibus. C. de proba. & facit quod Angelus notat in. l. 2. §. diem. ff. quemadmo. testa. aperian. & Decius in consilio. 321. de quo meliùs quàm alibi per Arnaldum Albertinum Inquisitorem Valentiæ in. cap. quoniam. de hæreticis lib. 6. quæstio. 15. col. 233.

Quinto deducitur, quòd quando testes de iure communi deponentes de proprio facto, admittebantur contra aliquem: illud erat cum protestatione quòd nihil volebant inde percipere, vt notat Baldus, & ibi apostil. in lege dictantibus. C. de testamentis. quem Guillelmus Benedict. sequitur in capitulo Rainuntius. de testamentis in parte, in extremis. num. 21.

Ius Regni. Hodie verò, quando tres testes admittuntur ad probandum in casibus dictarum legum Regni, sine protestatione admittendi sunt: quia à iure Regio statutum est, nihil indè eos habituros.

Sexto deducitur, fauore Reipublicæ veniam posse concedi ei, qui delictum occultum prodit. Iurans enim hic aliquid dedisse iudici non punitur: quod etiam de iure communi firmat Bartolus in. l. qui ea mente. colum. finali. sub num. 2. ff. de furtis.

Si tamen quod opponitur non testificando, sed denuntiando contra iudicem, non probatur, opponens punitur, tanquàm glorians se de delicto, secundùm Abb. in cap. quanquam. de excessi. præla. & in cap. atsi clerici in princ. de iudicijs.

Quomodo infamatur iudex. Et iudex qui infamatur, potest iniuriarum agere, argum. text. in. l. si seruitutis. C. de libet. cau. seruato eo quod Bald. notat in authen. sed nouo iure. C. de pœna iudicis, qui malè iudi.

Probatio priuilegiata. Septimo deducitur, huiusmodi probationes ex forma dictarum legum Regni cõtra iudices, atq; vsurarios esse priuilegiatas: & non ordinarias, quod probat dicta. l. 8. ibi, *Saluo si lo prouare con prueua publica*, & istud est non minimi effectus, quare pœna ordinaria contra iudicem non imponitur, quod alibi latiùs tractauimus.

20 *Partialitas vitanda.* Iurare quoq; tenentur correctores nõ facturos, vel inituros partialitatem vllam (vt ita dixerim) nam hoc seditionẽ, & æmulationẽ solet inter subditos generare, vt notat Alberic. in. l. si quis ingenuam. §. in ciui-

ciuilibus.ff. de capti.& postlimi.reuer.& ob id omnis partialitas, siue genus secretæ diuisionis vitãda est, vt in auth.de mandatis principum. §.oportet.ver. deinde.in fin. coll.3. & multa mala partialis ponuntur in Sylua nuptiali in parte,est nubendum num.121.& infrà.

Partialitas quæ sit. Partialitas autem quæ sit, exprimitur meliùs quàm alibi in.l.22.tit.9.part.2. vbi talis iudex appellatur *Vandero*,& in.l.4.tit.17.part.3.& in.l.fin.eod.tit.

Et sic iudex qui stat ex altera parte dicitur partialis:& ita colligo ex doctrina Bald.in.l.cùm quæritur.in fin.ff.de statut.homi. & per eũdem, & Bart.in.l.1. C. si rector prouin. & notat meliùs Specu.in tit.de tregua, & pace.ver.quid si quilibet eorum.

Item qui laudat animosè facta Guelphorũ,reputabitur Guelphus, qui verò Gebellinorum,reputabitur Gebellinus:& sic alteri parti erit suspectus, argumento glos.in.c.statutum.§.cũ vero.in parte non audens. de rescriptis,lib.6.

Et plura exempla, quibus significatur partialitas, scribũtur in pragmatic. *para las montañas*, condita apud ciuitatem Granatensem,folio antiquioris impressionis.69.

Ex omnibus tamen supradictis colligitur,non sigillari propriè partialitatem:nisi quando ciuitas est diuisa inter partes,vt colligitur ex doctrina Bald.in.l.vnic.in principio.C. de caducis tollen.

Hoc igitur ante omnia probari oportet, vt posit argui iudex de partialitate: nam sine subiecto non datur qualitas, vt in.l.si seruum mihi.§.1.ff. de contrahend.emptio. & notat Bald.in.l.2. C. de bono poss. contra tabul.

21 Probari autem debet partialitas in specie per casus singulares,& indiuiduos, vt in.c.*Item q̃ue el juez de residencia*,infrà eod. ★ Quod est cap.4. *de los juezes de residencia*, & hodie est.l.11.titul.7. lib.3.Recop. ★ ibi, *E saber la verdad particularmente de cada caso*:non ergo sufficit probatio vnius casus partialitatis, sed pluriũ requiritur, idq; significatur in illis verbis, *De cada caso*: nam cùm partialis sit nomen verbale,ex pluribus actibus contrahitur, & vnus nõ sufficit, vt in.l.1.§.1. & ibi gloss.ff. de tribu.actio.& notat Bart.in.l.seruis legatis.ff. de legatis.3.& per Iass.in.l.de pupillo.§.si quis ipsi prætori. col.6.ff.de noui.ope.nuncia. De probatione partialitatis.

Quod ego non negarem, nisi negotium esset tale, in quo tanta ratio adesset in partialitate illius negotij, quanta in pluribus diuersis, argum.text.& ibi gloss.in.l.3.§.negotia.ff.de nego.gest. & vt per Bald.in auth.sed nouo iure.C.de seruis fugi. nam pro tam notabili & perniciosa partialitate, esset quoq; corrector, vt partialis puniendus.

Probatio autem partialitatis debet esse specifica, sicut & probatio doli,qui debet in indiuiduo probari,secundùm Bald.in.l.1.in fine.C.de peri.& commo.rei vendi.& exceptio generalis,& obscura nihil prodest:& simulatio in specie probanda est, Probatio debet esse specifica.

da est, vt de exceptione notat Bart. in l. 1. C. de condi. ob cau. & de simulatione Bal. in l. ab Anastasio. C. mā. & Gepol. in tracta. de simulat. contract. in 26. præsum. quem sequitur, & corroborat Rebuffus in constit. regni Franciæ, in tractat. de literis obligatorijs. artic. 1. glos. 9. num. 24. Et citatio debet esse specialis, secundum Bart. in l. fin. C. de anna. excep. & litis pendentia debet esse specialis, vt in Clement. 2. vt lite penden. & probatio culpæ debet esse specifica: notat Alexand. in apostill. ad Barto. in l. si vt certo §. nunc videndum. ff. commoda & reprobatio testium debet esse specifica, vt per Cardin. in Clemen. constitutionem. §. cæterum. de electio. & in l. 1. tit. 4. ★ lib. 3. ordinam. ✶ Quæ est l. 2. tit. 8. lib. 4. Recopil. ✶ dum ponit formā probandi reprobationes testium, & & plura alia quibus debet esse probatio specialis, per Philip. Decium in l. imaginaria. ff. de regul. iur. Quibus addenda est probatio parti nullitatis, quæ debet esse in specie, sicut & collusio, vt notat Bonifac. de Vit. in rubr. de collusione in fin. & sicut probatio rerum, vt per Bal. in l. demonstratio. ff. de condit. & demonstrat. quem corroborat Thom. in 1. consilio ciuilium consiliorum, & metus probatur in specie, secundum Innoc. in c. cum locum. de spōsal. & Matth. in decis. 246. Sic & excommunicatio in specie probatur, vt per gloss. in capit. dilectus. de rescriptis.

Neque est partialitas appellāda,

si iudex se pauperibus beneuolum præstet, & non diuitibus: nā oportet iudicem, & beneuolum, & protectorem pauperum fore ne iniustè molestiam patiantur: nam erit hoc magna eleemosyna coram Deo, vt notat Bal. in l. illicitas. §. ne potētiores. ff. de officio præsi.

Item si ratione vitandi scandali fauorabilem se populo præstet: nā id fieri aliquando oportet, vt in l. si quis filio §. hi autē omnes. ff. de iniusto rupto irritoque, & per Bal. in c. quoniam contra. de probat. in. fin. & in l. addictos. C. de Episc. audi. & per Felin. in c. pastoralis §. quia verò. col. 2. de officio delega. & Tho. Gramm. voto. 12. *Ob scandalum.*

Facta tamen executione ad clamorem populi, & sedato scandalo, debent postea paulatim puniri seditiosi, vt notat Luc. de Penn. in l. 1. C. publicæ lætitiæ. q. 10. Thom. voto. 19. *Seditiosi puniuntur.*

Probibitum quoq; est iudicibus in l. 2. horum mandatorum contractus facere cū subditis, idque in omnibus administratoribus iure cōmuni locum habebat durante officio, vt in l. 1. C. de contract. iudic. & in l. principalibus. & in l. præsidis. §. si certum petatur. & in l. non licet. & in l. officij ff. de contrahen. empt. & in l. ausertur. §. quodā præsidē. ff. de iure fis. 22 *Contrahere prohibetur iudex.*

Et iure quoq; regni prohibitum erat in l. 5. tit. 5. par. 5. & quia ista lex tantum loquitur de commercijs iudicū per se, vel per alios, hodie plus additur, vt nemo ex eorum dome-

sticis ineat contractus, ibi, *Otrosi ninguno de su compañia*, idemque, & de consiliarijs eorum intelligēdum est ex notatis per Bald. in l. fin. C. de resci n. vend. de quo per Alber. in l. solent. §. non verò. ff. de officio procons.

Aduertendum tamen est, hanc legem loqui in iudicibus temporalibus, vt probant illa verba, *durante su oficio*: nā in iudicibus perpetuis ista prohibitio locum non habet, vt notant DD. in d. l. vna. & est communis opinio secundùm Ias. in l. principalibus. ff. si certatum petat. in. 2. limita. ✶ Idem tenet Auiles in cap. 2. prætor. verbo, *heredad*. n. 23. & 24. & Gregor. Lopez dicit, hoc de consuetudine procedere in. l. 5. titul. 5. part. 5. verbo, *Adelantado*, & verbo, *juez*. ✶

De iudicibus temporalibus.

Ex quo deducitur, quòd cū ista prohibitio loquatur in correctoribus, & eorum officialibus, qui omnes debent esse forenses, vt in c. 4. in eo, quòd in iudicibus originarijs, quos *Alcaldes ordinarios* vocauimus, non habebit locum ista prohibitio: & ita colligo ex Ioann. Fab. in d. l. vna. in suo breuia. & est communis opinio, secundùm Ias. vbi supra. ✶ Idē tenet Auiles in. d. c. 2. prætor. verbo, *heredad*, nu. 20. & 21. ✶

Itē ista prohibitio contractuum prohibetur, *por via de mercaderia*, & sic pluralitas actuū prohibetur: nam exigitur consuetudo, vt probāt verba illa, *no vsen*: consuetum autem ex pluribus actibus dicitur, etiam Hispano sermone, vt in. l. 1. tit. 2. p. 1. & *trato* in vno actu non verificatur, sed in pluribus, vt dixi supra in vers. probari autem. & notat Bal. in rub. C. de constit. pecun. & est glos. in. l. 1. §. 1. ff de tributo.

Et sic pro vno actu mercantiæ nō debet corrector, vel eius officialis puniri pœna huius text. vt per plura iura comprobat Paris de Puteo in tracta. syndic. in parte, contrahere. c. officiales. & Lucas de Penna in. l. apparitores. in fin. C. de exactor. tributo. lib. 10.

Prohibitum quoq; est correctoribus, durante officio intra suum territorium aduocationis officio vti, vt probant illa verba, *De los pleytos y causas que dentro del termino de su jurisdicion se trataren*. 23

Corrector nō sit aduocatus.

Olim autem iure communi non imponebatur necessitas abstinendi ab aduocatione, sed honestum erat iudicibus abstinere ab aduocatione, vt notat Alber. in. l. fin. C. de assessor. & domesticis. Hodie verò nō solùm honestum, sed necessarium quoque est: nam intentus officio aduocationis impediret seipsum in administranda iustitia. Quo casu salariatus in vno officio non potest etiam in camera consulere: quod videbatur licere ex doctrina Bar. in. l. Paulus §. Paulus. ff. de leg. & in. l. fi. §. 1. ff. de postuland. hæc tamen doctrina locum non habet in iudice, vel doctore salariato, ex Felino in rubric. de fide instrumen. & ibi allegat Ananiam, & Angel. & Roman. & ex his confirmatur decisio text. in l. 6. tit. 18. lib. 2. ordinam. & in. l. 3. titul. 19.

Ius regni.

Iudex nō praestat consilium in camera.

✱ tit.19.eod.lib. ✱ Quæ est.l 17.tit.5. lib.2. Recop. &.l.3.tit.6.lib.3. Recopil. ✱

Et hanc decisionem, quod iudex non possit esse aduocatus, intellige, neque in appellationis instantia in ea causa cuius fuit iudex: nam præstando huiusmodi aduocationem, resultat præsumptio, quod fauorabilis fuerit ei, in cuius fauorem protulerit sententiam: & ita notat Paul. in l. quisquis. C. de postulan.

Iudex gratis quomodo aduocet. Gratis tamẽ ne sua reuocetur sententia, potest adesse, & allegare coram appellationis iudice, & eum instruere, vt notat Innocen. in c. cum speciali. de appell. & Felin. in c. dilectus filius de rescrip. in quarta declaratione. & sic intelligerem notata per Bal. in rubr. C. de pœna iudic. qui male iudi. & est bona lex de iure regni, in c. *Otrosi ordenamos è mandamos que qualquier juez*, in ordin. *del audiencia de Valladolid*, fol. antiquioris impressionis. 29. col. 2. & id quoque confirmatur lege nostra, ibi, *Pero si quisiere parecer*. Et idem probatur in *pragmatica de los abogados*, fo. 50. col. 2. ✱ Quę est. l. 13. tit. 16. lib. 2. Recop. ✱

Item qui fuit iudex nõ potest esse aduocatus, vt supra dixi, & idem est è contrario sub præuaricationis pœna, vt est tex. in l. 10. titul. 4. p. 3. ibi, *Mostrarseya por abogado tortizero*.

24 *Præuaricatio quæ dicatur.* Itaque præuaricationis crimẽ nõ solum cõtrahitur partem aduersam adiuuando prodita causa sua, vt in l. 1. de præuaric. & in §. præuaricator. 2 q3. & in l. Athletas. §. præuarinator. ff. de postulan. sed etiam iudicando in causa, cuius primo fuit aduocatus, & ob id talis iudex dicetur cõmittere proditionem: nam in præuaricatione committitur proditio: de quo verbo fit mentio in cap. clericus. 46. dist. & per Bar. in extrauag. qui sint rebeles. in parte, rebellis. Itẽ qui colludit dicitur proditor secundùm Angel. & Paul. in d. §. præuaricator. Item appellatur falsarius, vt in l. penul. titul. 16. part. 7. Item qui reuelat consilium ciuitatis, cuius est consultor, dicitur proditor secundùm Ang. in d. §. præuaricator. 25 *Proditor quis dicatur.* Item appellatur apostata secundùm Oldrad. consil. 36. & de vtroque videatur Cepol. consil. 39. num. 28. & per Gand. in tit. de falsarijs. num. 15. Item reuelans secreta partis dicitur preuaricator, de quo per Specul. tit. de aduoc. §. nunc tractemus. versic. caueant. & in l. fin. tit. 6. p. 3.

Nam etiam si presentetur, vt testis, & iuret, non tenetur reuelare secretum quod scit vt aduocatus, vt notatur in Sylua nuptiali. nume. 47. fol. paruo. 102. *Aduocatus testis non reuelat.*

Ideo cũ preuaricationis crimẽ sit grauissimum, imponitur pœna mortis, vt in l. fin. tit. 6. p. 3.

Non tamen indistinctè consulẽs vtriq; partis est præuaricator, quia si vna pars ostẽderit iura sua aduocato, & visis instrumentis ille aduocatus spẽ dederit, patrociniũ se præstaturum in illa causa, si postea pars renuerit iustũ illi præstare salarium, bene poterit esse ex altera parte, ei *Consulens vtriq; parti non semper punitur.*

præstando patrocinium: & id fieri potest sine vllo crimine, vt notat Paul.in.l.fin. ff. de postulan.& in.l. quisquis.eod.tit.

Item si ex alio fundamento præstat consilium alteri parti contrariũ primo, non est præuaricatio, neque quid punibile, vt notat Ioan.And. in additio.ad Specul.tit. de aduocato. §.nunc tractemus. in apostil. priusquam.& notat Pau.in.l.fi.ff.de postulã.notat Bal.in.l.de tutela.C.de in integrum resti.& Dec.in.l.nemo potest.ff.de reg.iur.

Quomodo cõsulit vtriq; parti. Item qui consilium præstat vtriq; parti, nõ punitur mortis pœna, dict. l.fin.tit.6.part.3.quæ loquitur quando in eadem causa vtrique parti format libellos, vni publicè, alteri secreto: nam verba legis sunt copulatiua, scilicet, *ayuda*, *y conseja*, nam illa, y, coniungit, vt in.l.24.tit.11.p.5. & in.l.13.tit.4.par.6.& sic vtrunque debet concurrere, cum sit lex pœnalis: nec sufficit conuenire secundum quid. argumento tex.in.l.hoc legatum.ff.de legat.3.

Sed isto casu punietur pœna iuris communis, vt in cap. *Otrosi mandamos en las ordenanças de los abogados*, ibi, *establecidas en derecho*. ✶ Quæ est.l.17.ti.16.li.2.Recop.✶ Si enim loqueretur de iure Partitarum, exprimeretur: & ideo isto casu habebit locum pœna. l. sciendum. ff. de præuaricat.& dicti capitis, *Otrosi mãdamos*.

Item.d.l.fin.tit.6. par.3.locum nõ habet, si causa in aliqua sui parte erat finita: nam quilibet causæ articulus habet propriam instãtiam, vt notat Bal.in.l.1.C.de iura.calu. quod corroborat plura allegando Matth.de Afflict.in decis.346.

Si ergo nouus articulus à primo non dependens oriretur, posset quis esse aduocatus alterius partis, nec ob id crimen præuaricationis committitur, vt est glos. in. d.l.fin.ff. de postulan.

Tamen cõtra primum articulum non erit aduocatus, etiam si mutetur prima instantia appellationis: & ita est communis opinio DD.super glos.in.d.l.fina. Itaque attento præsenti statu, & articulo causæ debet esse idem, & inter easdem personas, vt crimen præuaricationis committatur. argum.text.in.l. & an eadem. ff.de excep rei iud. & probant verba dictæ.l.fina.tit 6.par.3.ibi, *A quiẽ ayudò*, & sic de articulo iam finito: & ibi, *por quien aboga*, & non dicit, *por quien abogò*. *De articulo iam finito.*

Item pœna dictæ.l.fina.locum habet, quando aduocatus est præuaricator committendo, & sic adiuuando vtrique parti, vt probant illa verba, *Quando en poridad ayuda, y aconseja a la parte contraria, y paladinamente faze muestra que ayuda a la otra*: & sic quando aduersario præstat arma consulendo, & adiuuando, habet locum pœna: secus esset si permitteret se vinci: quia in omittendo locum nõ habet illa pœna, vt. l. athletas.§. calumniator. ff. de his qui notant. infama. multum enim interest inter delicta quę omittendo committuntur, & in facien- *Quomodo aduocatus permittit se vinci.*

faciendo, vt in. l. 2. vbi gloss. & DD. ff. ad sillania. Cum ergo cum qualitate, quód præuaricatio fiat cōmittendo, loquatur illa. l. fin. qualitas ista debet concurrere, vt pœna locum habeat ex notatis per Ioann. And. in. c. 1. de homic. lib. 6. & Hypp. in singulari. 187.

Quomodo præuaricatio arguitur ex obliuione.

Item. d. l. fin. tit. 6. part. 3. loquitur *Quando ayuda falsamente*, & sic dolus requiritur: aliter enim vera falsitas non committitur, nam & præiudicium tertij consideratur, iuxta notata in. l. damus. C. de falsis. Si ergo ex obliuione aduocatus contrariū consuluerit, vel libellum fecerit, pœna supra dicta locū non habet: quia propositum distinguit maleficia, vt in. l. verum. ff. de furtis. & in. l. 1. C. ad leg. Cornel. de sicca. non enim offendit ignorans, vt in. l. item apud Labeonem. §. si quis virgines. ff. de iniurijs. & in. l. si quis ignorans. ff. loca. & in. l. diuus. & ibi Bartol. & Hyppol. ff. ad. l. Cornel. de sicca. & per Bald. in. l. eum qui duas. C. de adult.

Et ex longinquitate tēporis præsumitur obliuio, vt per Bar. in. l. si res obligata. ff. de lega. 1. quando agitur de pœna vitanda: & sic procedit planè. l. peregre. ff. de acquir. possess. & sic notat Ias. in. §. si quis agens. insti. de actio.

De præuaricāte publicè

Item. d. l. fin. procedit in aduocāte secretè alteri parti, in quo præsumitur malitia, vt in. l. fin. ff. de rit. nupti. secus si publicè: nam ibi non præsumitur tanta malitia, & habebit locū pœna extra ordinem: de qua in. l. penul. tit. 16. par. 7. argu. notatorum per gl. in Clem. 1. de consang. & affi. in parte. contraxerint.

Item reuelando secreta alteri parti, & non adiuuando cōmittitur tantum falsi crimen, vt. l. 1. ver. *esso mismo*, tit. 7. par. 7. & sic potest intelligi tex. in. l. si quis aliquid. §. instrumēta. ff. de pœnis.

Per supradicta patet, quando cōmittatur præuaricatio, & cuius sit generis illa, in quam inciderit iudex proferendo sententiam in illa causa, in qua prius fuit aduocatus, vt in. l. 10. tit. 4. par. 3.

Oldradus.

Consulo super omnibus cauendū à præuaricatione: nā Oldradus tristitia cuiusdam criminis præuaricationis obijt, vt notat Paul. in. l. 1. C. de aduoc. diuerso. iud.

26

Iudex suam defendit sententiam.

Redeundo igitur ad materiam text. Iudex non debet esse aduocatus, suam tamen sententiam coram iudicibus superioribus poterit defendere, & licèt regulariter non sit citandus, vt per Innocen. in. c. in nostra. de procu. & in. c. cum speciali. de appella. & per Bal. in. l. sancimus. C. de iudicijs. & Abb. & Felin. in. c. sacro. de senten. excōmun. si tamen iudex superior citat iudicem inferiorem, qui protulit sententiam, nō poterit de illa causa amplius syndicari: ex quo potest sumi cautela ad vitandum syndicatum, vt notat Bal. in. l. obseruare. §. proficisci. quæst. 28. ff. de officio procons. Et adde, q̄ quando iudex inferior procedit ex officio, est citandus, vt defendat sententiā apud superiorē, vt resoluit

soluit Dec. in cap. cum speciali.§. porrò.num.7.&.8.de appel.& Abb. in cap. dilectus filius.26. num.6.de rescriptis. Sed non video, quòd hoc sit in vsu porque en lugar de citarse el juez se da traslado al Fiscal, vt defendat: & iuxta hoc intelliges la l.6.titul.13.libr.2.Recop.★

SVMMARIA Capituli tertij.

1 *Vicem gerentes correctorũ ab ipsis correctoribus eligendos.*
2 *Vicem gerentes correctorum sunt iudices ordinarij.*
3 *Mortuo correctore durat officium vicem gerentis.*
4 *Corrector non ponit vicem gerentem.*
5 *Vicem gerentes correctorum non possunt substituere.*
6 *Negligentia aliquando est dolus.*

CAPVT III. De vicem gerentibus in officio correctorum, & eorũ potestate. ★ *Est hoc. c.3. super cap.4. De los Corregidores, quæ est.l.4.tit.6.lib.3. Recopilat.* ★

1 EX lege quarta horum mandatorum regalium. ★ Quę est.l.4.tit.6.lib.3. Recop. ★ colligitur, vices gerentes correctorum ab ipsis correctoribus eligẽdos. Quod olim iure cõmuni permissum non erat, nisi in casibus necessitatis, vt in authẽ.de collat §.prohibemus. coll.9. & notatur in.l.1.§.huius rei.ff.de officio eius cui manda.est iurisdict.& notat Bal.in.c.1.§.si quis decesserit. si de feudo fuerit controuersia, & notat Ang.in auth. de administrat. coll.7.& Alex.in apostill ad Bart.in l.nemo.ff.de duob⁹ reis. & per Ant. Capitium decis.151.

Et casibus, quibus licebat assumere vicarios, de causis sanguinis non poterant cognoscere, vt in. d §.ad hoc prohibemus.& notat Bart.in.l. obseruare.ff.de offic. procon.& vicarius, siue vicem gerẽs debet esse, vt in authent.de mandatis principũ. §. festinabis. coll. 3. & in.l 1.&.2.C. de offic.eius cui manda.est iurisd.

Hæc tamen doctrina locum non habebat, si corrector esset illustris, vel à rege habebat licentiam ponendi substitutum, vt in.l. nullus. C.de senato.lib.10.& notat Bal.in.l. quisquis.C.de Episco.& cleri & Paul.in l.mandata.ff.de officio eius cui mãda.est iurisd.

Et istã esse veram opinionem de de iure communi testatur Robert. Marant. in speculo aureo. in.6.dist. iudicio.num.18.fo 56.

Imò etiam stante necessitate nõ licet ponere substitutũ, nisi impedimentum modico sit tẽpore duraturum: si enim speratur duraturum, talis corrector remouetur, & alius eius loco subrogatur, vt in.l. si longius.ff.de iudic.& facit quod notat Bart.in.l.filius.ff.de legationi.

Et

Et quamuis substitutos,& vicem gerentes olim non licebat habere, tamen assessores,& consiliarios habebant correctores, siue præsides, vt in.d.§.festinabis.in princip. & est glos. increpans ponentes substitutos in authent.de defensor. ciuit.§. nulla.coll.3. *Assessores.*

Ius regni. Hodie veró iure regni quilibet corrector potest ponere substitutos, siue locum tenentes, vt in.l.10. tit.16. lib.2. ordinam. ibi, *Excepto si le fuere dada facultad por nos, especialmente para poner lugar teniente*,&c. idem probatur in. l. 13. eod titul. ★ Quæ est.l.6.tit.5.lib.3.Recop. & l.10.& 11.eod.tit.&lib. &.l 4.titul.6. lib.3. Recop.★ & apertius probatur in ista.l.4.ibi, *Saluo que escoja el que el entendiere que le cumple*, & sic hodie in cõmissionibus correctorum de stylo solet exprimi, quòd ponãt locum tenentes.

2 *Vicè gerens est ordinarius.* Et ille locum tenens authoritate regia deputatus à correctore, est iudex ordinarius sicut ipse corrector, vt notat Bar.in.l.1.§.1.in fine.ff. quis & à quo. & Ias.vbi plures refert, in rubri. ff. de officio eius cui mand. est iuris.& Paul.in.l.mandata. ff.eod. & Bal.in.l.placet.C. de pedan.iud.& in.l.1 §.à præfectis.ff.de lega.3.

Ex quo deducitur, non posse appellari à locum tenenti ad correctorem, sed ad regem, vt concludunt omnes DD.vbi supra.& Angel.in.l. præcipimus. C.de appell.& Ioann. Andr.in additio.ad Specul.tit.de officio vica.in rubr.

Reuocare tamen poterit corrector eius vicarium, licèt iurauerit non reuocare. Abb.in.c.tua nobis. de officio vica. *Corrector reuocat vicarium.*

Secundo deducitur, vicem gerẽtes habere iurisdictionem ordinariam,& merum, & mixtum imperium, secundùm Paul.& Doctores in.d.l.mandata.& notat Bal.in auth. sed nouo iure. C.de seruis fugit.& probatur iure regni in.l.18. titul.4. part.3. & notatur in quæstionibus capellæ Tholos.quæstio.97.& idem notat Couarr. in lib.3. resolu.capit. final. ★ Licet contrarium teneat Gregor. Lopez in.l.2. titul.4. par.3. verbo, *Estos tales*, versicul. Et vicem gerentes,&c. Sed vide latè disputantem Molinam, qui deniq; leuius authoris opinionẽ tenet lib.5. de maioratibus Hispan. c.25.nu.11. cum sequent.★

Tertio deducitur, locum tenentes posse causas, tam ciuiles, quàm criminales delegare in casibus de quibus in.l.fina.ff. de iudic.& in.l.à iudice.C.de iudic. & per Doctores in cap. super quæstionum. de offic. delegat.& per Abb.in.c.clericos.de offic.vica.

Et iure regni probatur in.l.18.tit. 4.par.3.

Quarto deducitur, mortuo correctore durare officium horũ locum tenentium, ex doctrina Ioan.Fab. in §.itẽ si adhuc.instit.mãda.licet secus sit in vicarijs Episcoporũ,& aliorũ prælatorũ, & notat Abb.in.c.extirpandæ.§.quia verò.de præbend. & per DD.in.l.mandatum.C.mandat. licèt aliter, & non rationabiliter 3 *Mortuo correctore durat officium vicegerẽtis.*

teneat

teneat contra me Couarr.in lib.suæ practic.c.4.nu.4. ★ Vide latè Moli. lib.7. de maioratibus Hispan. c. 25. num. 7. ★ Item officium pœnitentiarij Papæ non expirat mortuo Papa, vt est glos.in Clem. ne Romani. §.eo tamen. de electio. de quo per Aug.Bero.in decis.1.

Quinto deducitur, quòd immunitas quæ cõpetit correctori, competit locum tenenti, secundùm Bart.in l.si filius.ff.de legatio.in.2.membro. & Bald.in auth.sed nouo iure.C.de ser.fugiti.

Sexto deducitur, esse parem iurisdictionem correctorum, & locũ tenentium, & quod inter eos est locus præuentioni, vt in.l.1.ff.de offi. consu. & notat Ferrar. in sua pract. forma.2.ibi, Necnõ domini vicarij. Et corrector potest quandocunque voluerit se intromittere, & cognoscere de eadem causa, quia vicarius vel locum tenẽs est iudex subalternus. Vide Bal.in.l.1.ff.de offi.consu. vers.extra. Vide Felin.in.c.pastoralis.col.1.de offic.ordin.

4 *Corrector nõ punit locum tenentes.* Septimo deducitur, quòd exceptis certis casibus in his capitibus expressis, corrector non potest vicem gerentem punire: quia par in parẽ non habet imperium, etiam si per modum syndicationis hoc velit facere corrector, vt notat Ang.in.l. pars literarum.ff. de iudic.quem sequitur Roder.Suarez in.l.post rem. ff.de re iud.fo.157. neque enim est corrector iudex cõpetens in causa sui officialis, vt per Bart.in.l. si quis. §.si quos. ff.de pœnis, & per Ias. & DD.in.l.qui iurisdictioni.ff.de iuris. omn.iudic.& per Paris de Puteo in tract.syndic.in parte, potestas.

Octauo deducitur, quòd si corrector causam delegauerit, & appelletur à delegato, si corrector sit absens, poterit locum tenens de causa appellationis cognoscere, vt notat Abb. loquendo in Episcopo, in.c. dilecti filij.de appell.

Nono deducitur, sic puniendam obreptionem factam locũ tenenti, sicut factam ipsi correctori, vt per plura notat Hyppol.in.l.si quis obrepserit.ff.de falsis. *Obreptio.*

Decimo deducitur, quòd idẽ honor debetur locũ tenenti, sicut correctori: quod per plura iura probat Felin.in. c.cũ olim magister. de offic.deleg. ex quo plures illationes facit Philipp. Franc. in. c.grandi.de supplen.negli.prela.lib.6.& Cassan. in catalogo gloriæ mundi.in consideratione.39. Et ideo resistentia quę fit vicem gerenti punitur, sicut illa quæ fit correctori, vt in.l.5.titul.12. lib.8.ord. ★ Quæ est.l.2.in fi.tit.22. lib.8.Recop.ibi, *Contra algunos delos que anduuieren por ellos,* ★ & idẽ qui patitur resistentiam, est competens iudex ad puniendum eam, vt in.l.14. tit.1.lib.7.ordin. ★ Quę est.l.7.tit.1. lib.7.Recop. ★ *Honor vicegerentis.* *Resistentia.*

Vndecimò deducitur, quòd sicut curiæ seruitores, putà *Alguaziles, y porteros,* possunt puniri à correctore, qui eos proposuit, vt notat Faber.in.l. fin.C.de officio præfec. vrbis. eodem modo possunt puniri à locum tenente, licèt eos ad libitum

bitũm non posset amouere, vt notat Fab.in.l.1. C.de officio præfec. August. & notant DD. in.l. 2.C.de sportu.& est text.in authen.de defensor.ciuit.§.iusiurandum.collat. 3.& notat Puteus in tract.syndic.in cap. in officijs.& videatur in proposito Cassaneus in cõsuet.Burgun. rub.i. §.7.sub.num.35.

Vicarius an ponat alium

Duodecimo deducitur, quòd personis correctorum tantummodò datur facultas ponendi, & nominandi loco sui vicem gerentes: non tamẽ ipsi vicem gerenti, nã sic posset ad infinitum procedi, quod vitandum est, vt in.c.cum aliquibus. de rescriptis, lib.6. Sic nominatim notat Rebuffus in. l. vna. C. de senten. quæ pro eo quod interest.1.nota.in præfatione.num.19. fo.13.

Item vicarius non potest alium vicariũ ponere, vt notat Abb. in.c. tua.de officio vica. & Bald.in.l.1.§.à præfectis.ff.de leg.3.& est tex.in.c. clericos.de officio.vica.&glo.in.c. 1.eod.tit.lib.6.& Bald.in.l.aliquando.ff.de offi.procõ.& not.Rober.in Speculo aureo. in. 5.dist.iudiciorũ. nu.22.& Capic.in decis.151.

Quod limita, nisi quando esset consuetudo in contrarium, vt notat Syluestrina in parte, vicarius, & in quæstionibus capellæ Thol.quæst. 36. & per Cardin.in Clem.1. quæst. 19.de offic.vica.

Secundò limita, nisi vicarius haberet potestatem ponẽdi alium, vt nota Rota, in antiquis. decisio.381. Capel.Tholos. q. 97.

Tertio limita, nisi substitutus poneretur ex causa infirmitatis, vel ex alia parum duratura, secundũ Abb. in dicto cap.clericos. & Bald.in.d. l. aliquando. & per Puteum in tracta.syndic.in parte, substitutus.cap. an substitutus. & loquendo in iudicibus ordinarijs ita deciditur in.l. 5.titulo.15. libr.2.ordin. ✶Quæ est. l.4.titul.9.lib.3. nouæ Recopilat.✶ Substituti tamen officialium, & familiarium regis non gaudent priuilegio fori, vt in pragmatic.*de Valladolid*, anno.1428.fo.20.✶ Neque inuenio in pragmaticis, neque in Recopilat.sed forsan est.l.1.titu.20. lib.5.Recopi.&.l.2.in cap.8. ibid.✶ ✶

Qui iudices non possunt ponere alios

Multi tamen possunt per se officia exercere, qui minimè possunt loco sui ponere substitutos: vt sunt iudices *de la Hermandad*, vt in.l.1. *del quaderno de la hermandad.* ibi, *Usen por si mismos los dichos oficios.* ✶Quæ est.l.1.titu.13.lib.8. Recop. ibi, *Y mandamos:* ✶facit tex.in.ca.1. de officio ordin.li.6. & Capi.decis. 27.nu.34.

Item iudices nobilium, quos fidalgos appellamus, vt in.l.30. tit.4. lib.2.ordinam. ✶Quæ est.l.1.tit.11. lib.2.Recop.✶ ✶

Item iudices appellationum, vt in.l.fin.tit.4.eod.li.2.ordin.✶Quæ est.l.7.tit.18.lib.4.Recop.✶ ✶

Itẽ rectores populorũ, & nisi per se regant, non gaudent salario, vt in l.16.&.19.tit.1.lib.7.ord.✶Quæ est l.6.tit.3.lib.7.Recop.sed melior.l.4. in fine.& melior.l.18.&.19.eod.ti.& l1.Et vide Azeu.in.l.1.tit.9.lib.3.Reco.n.16.& in.l.4.tit.9.co.li.n.2.&.3. ✶

Salaria

Salaria verò ista sunt consueta, de quibus in auth. de defensor.ciuit.§. quia verò.coll.3.

Iurados. Item rectores, quos *Iurados* appellamus, nō possunt ponere substitutos, vt in pragmatica apud ciuitatē Granatæ, fol.mihi.59. ⁎ Quę nō inuenitur in Recop. sed continetur in generalitate legum præcedentiū. ⁎

Adelantados. Item *Adelantados*, qui latinè præsides vocantur, vt in.l.1.tit.13.li.2. ord. ⁎ Quæ est.l.1.tit.4.lib.3.Reco. ibi, *Siruan por si.* ⁎

Merino. Item locum tenētes de merinos, vt in.l.6.in fi.tit.13.lib.2.ord. ⁎ Quæ est.l.17.tit.4.li.3. Recop. ibi, *Y assi mismo les mandamos, y prohibimos, &c.*

⁎ Nisi sit alguazelus maior regni, vt in.l.2.tit.14.li.2.ordi.& in.l.3.eo. tit. quæ est.l.1.&.2..ti.23.li.4. Reco.

Tabellio. Item tabelliones non possunt ponere substitutos, quia eorum videtur personarum electa industria, secundum Bald.in.l. vna.§.ne autem. C.de cadu.tollen.& in.l.1.tit.18.lib. 2.ordin.& in curijs Vallisoleti, anno 1523.petitione.79. & apud Toletū, anno.1525.cap.35. ⁎ Quæ est.l.6.titul.2.lib.7. Recop. &.l.29.tit.25.lib. 4.Recopil.& sunt modò duæ nouæ pragmaticæ *de 17. de Enero, y de 14. de Iunio*, anno. 1590. quas vide quia loquuntur *en escriuanos.* ⁎

Corrector an deleges executionem. Corrector ergo per se, aut per vicarium potest officium exercere, delegationem verò particularē cōmissam correctori, non exequitur vicem gerens, nisi aliud sit expressum: putà quia dicitur, *Y a vuestro lugar teniente*: Nam hoc non expresso, ipse non exequitur, vt notat Ioānes Rebuffus in.l.ex eo. C. de agen. in rebus.li.12.& videtur text.in authen.vt nulli iudicū. §.& hoc verò. collat. 9. notat Paris de Puteo in tracta.syndi.ca.an substitutus.nu.8. Hoc maximè verum est quādo fuit dictum, *Confiando de vos*: nā ex hoc videtur electa industria personæ, vt probat Aymon in.2.p.cons.303.

Item corrector insufficientes nō eliget vicem gerentes. Sunt autem insufficientes obscuri, viles, infimi, & imperiti, de quibus loquitur glo. in auth.de defensor.ciui.in princip. coll.3.debent enim honesti esse, honestate seculi, de qua loquitur glos. in parte, honestior in dict.authen. & conuenientes qualitates enumerat text.in.l.18.tit.19.p.2.&.l.3.tit.4. part.3.

Item iudex, aut executor vicinus loci est insufficiēs, vt in isto capitte. ibi, *Vezinos ni naturales.* ⁎ Quæ est.l. 4.tit.6.lib.3. Recop. ⁎

Vicinus. Dicitur autem vicinus, qui maiori parte anni domicilium habuerit, vt in.l.cū delanionis.§. Sabinus. ff.de fundo. instruct. & notat Bart. in.l.1.§.1. ff.de libe.agnosce.& in.l.1. §.1.ff.de his qui deiece. vel effude. & notat Oldra.cons.102.& gloss.in Clement.causam, in verbo, communiter, de elect.& Bald.in.l.si quis ad declinandam. num. 26. C.de Episc. & cler.

Naturalis. Naturalis autem dicitur, qui decē annis proximioribus ibidem demoratus est, licèt non ibi natᵘˢ fuerit, vt in.l.2.titul.24.in ver. *La dezena*, in

4.par.

4. part. Quis dicatur naturalis, vel vicinus, aut originarius per Boëri, in decisione.13. per totam.

Ad tempus. Vicinus autē, vel naturalis ad modicum tēpus ex causa absentiæ, vel simili potest admitti, vt in.l. nullus apparitor. C. de apparito. præfecti annonæ. lib.12. vbi notat Platea, & Oldr. consf.102. & Paris de Puteo in tracta. syndi. in parte, substitutus. c. an substitutus. nu.3. & plures alios allegādo ita cōcludit Matth. in consti. reg. Sicil. rub.60. lib.1. sub nu.10.

Item tempore pestis, quo nō reperiuntur forenses, qui assistant in officijs, admittētur vicini & naturales, vt notat Ioan. de Rip. in tracta. de peste.1. parte. paruo fol.32. col.2.

Item, volente populo, naturales & vicini admittendi sunt, quia per expressum cōsensum tollitur suspicio: sed hoc apud me nō est sine dubio, cùm litera dicat, *Sin nuestra licencia*: cùm ea enim admitti possunt, vt est gloss. in.l. hi qui in prouintia. ff. ex quibus cau. maio.

Affines. Item cōsanguinei, & affines non sunt sufficientes: ista autem consanguinitas cōputatur non secundùm ius canonicum, sed ciuile, vt notat Bald. in.l. fin. C. de successo. edict. & quæ nunc est, nō quæ fuit, vt in.l. ei qui. §. affines. ff. de postulan.

Item insufficiens dicitur locum tenens, non examinatus, secundùm formam capitis.8. in curijs Vallisoleti. anni.1542. ★ Quæ est.l.11. tit.5. lib.3. Recop. ★

Item qui per decennium non studuerit, est insufficiens, vt in pragmatica de Barcelona, anno.1493. folio antiquioris impressionis.57. ★ Quæ est.l.2. tit.9. lib.3. Recop. ★ & salubris est illa decisio, si vigeret in obseruantia: nam expertis sunt committenda officia, vt in.l. fin. C. de suscepto. & præpo. lib.10. & quādo locum tenens est literatus, corrector potest esse illiteratus, vt notat Angel. in auth. de iudicibus in princip. coll.6.

Corrector autem pro locum tenente, & alguazelo tenetur, vel rationem reddere, vel eum exhibere, *Ratio dāda pro officiali.* & ita notat Bart. per textum. ibi in.l. post depositam. C. de assesso. & in.l.1. §. familiæ. & ibi Paul. & Angel. ff. de pub. & vectig. & Rom. consf.12. & 15. & Paris de Pute. in tract. syndi. in parte, familiaris, & Angel. in.l.2. ff. vi bonorū rapto. & elegantissimè per Socin. in.1. p. consil.107. & per Hyppol. in Rubr. ff. de fideiussorib. num.182.

Et in quantum litera dicit, *Satisfazer*, loquitur quando agitur ad satisfactionem pecuniariam: pœnas autem corporales pro his pati non debet. argu. glos. in.c. cùm homo.23. q.5. & per Felin. in cap.2. de proba. & notat glos. in.l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. proconsu.

Et quamuis litera tex. dicat, *Hizieren*, tamen idem dicendum est si 6 *Aliquando negligentia est dolus.* neglexerint: nam iudicum negligentia dolus est, vt in.l. fideiussor. ff. manda. & in.l. dolus. eod. tit. & in.l. magna. ff. de verbo. sign. notat Bart. in.l. Titiū, aut Mæuium. ff. de admi. tuto. Imò propter negligentiam remoue-

mouetur iudex, vt.l.1.§. quies.ff. de offi.præfecti vrbis. notat Ang. in.l. omnibus.C.de sportulis.per Deciũ in.l.penul.C. de pactis. facit text. in l.fina.ff.vbi pupi. educa. debeat. & l.fina.C. de administra. tuto. & per Roma.consi.80.&.428.

Et talis culpa puniẽda est, ac si esset in faciẽdo, vt in.l. mãcipia. C. de seruis fugiti.& in.l.si quis in conscribẽdo.C.de pactis.& notat Paris de Put.in tracta.syndic.in parte, negligentia, & facit.l. nam & Seruius.§.fina.ff.de negotijs gestis.

Exhibitio autẽ officialis liberat correctorẽ, etiã post condẽnationẽ ante executionẽ sentẽtiæ, & ferè in proprio casu notat Alex.in apost.ad Bar.in.l.si cũ exhibuissent.§.si plures ff.de dãno infecto.in parte, si plures.

Ex supradictis patet summatim de potestate locum tenentium, & qualiter pro his correctores qui eos præponunt, teneantur.

SVMMARIA Capituli quarti.

1 *Hispania nõ recognoscit Imperatorẽ.*
2 *Aedificia capta in bello non efficiũtur capiẽtis iure Hispano.*
3 *Ciuitates aut villæ non possunt ædificari sine regia licentia.*
4 *Ciuitas an habeat terminos.*
5 *Rex Castellæ maius ius habet in regno, quàm Imperator in imperio.*
6 *Termini locorum quandò præsumãtur dominorum.*
7 *Dominus an diuidat terminos.*
8 *Ex possessione dominium nõ probatur.*
9 *Tierras baldias quæ dicantur.*
10 *In conseruatione terminorũ publica vertitur vtilitas.*
11 *Contra spoliatum an admittatur exceptio dominij.*
12 *Lex Toleti circa terminos habet locum in spolio præsumpto.*
13 *Lex Toleti dicitur fauorabilis cõcilijs.*
14 *A sentẽtia momentaneæ possessionis quando liceat appellare.*
15 *In interdicto Vti possidetis habet locũ exceptio dominij.*
16 *In summarijs non habet locum repulsa testium.*
17 *Lex Toleti non habet locum contra Ecclesias.*
18 *In possessorijs habet locum in integrum restitutio.*
19 *Limites terminorũ qualiter probẽtur.*
20 *In antiquis dominium probatur per famam.*
21 *An valeat conuentio de perpetua communione terminorum.*
22 *Ius herbagij potest adquiri in alieno territorio.*
23 *Compromissum an præsumatur si ostẽditur sententia arbitraria.*
24 *Mandatum non præsumitur ex diuturnitate temporis.*
25 *Usus terminorũ ad quos pertineat.*
26 *In consuetudinibus non habet locum extensio de similibus ad similia.*
27 *Ius pascendi in aliena territorio intelligitur si superabundet.*
28 *Scindentes ligna in alieno territorio, tenentur in foro conscientiæ.*
29 *Ciuis dicitur filius ciuitatis.*
30 *Causa an dicatur criminalis quando pœna iudici applicatur.*

31 *An*

31 *An ius pastus cum vno vicino ventiletur.*
32 *Verba libelli impropriãtur, vt saluetur libellus.*
33 *Thesaurus cui pertineat.*
34 *In alienatione rei Ecclesiasticæ tria requiruntur.*
35 *Intellectus ad cap.1.de rebus Ecclesiæ non alienandis.lib.6.*
36 *In permutatione rerum Ecclesiæ nõ requiritur eadem solennitas quæ in alienatione.*
37 *Declaratio extrauagantis Pauli Veneti incipit. Ambitiose.circa alienationem rerum Ecclesiæ.*
38 *Quid operetur licentia Romani Põtificis.*
39 *In facto antiquo præsumitur solennitas necessaria.*
40 *Cõsuetudo cõtra Paulinã an valeat.*
41 *Vtilitas in Ecclesia quãdo præsumitur.*
42 *Vtilitas consideratur in futurum.*
43 *Visitatio terminorum nõ potest fieri per substitutum.*
44 *Pœna nõ visitãdi terminos nõ extẽditur ad iudices dictos, alcaldes ordinarios*
45 *Visitatio terminorum debet fieri expensis correctorum.*
46 *Tutor an habeat salarium.*
47 *Duplex salariũ quãdo possit percipi.*
48 *Concilium potest propria authoritate limites amotos reponere in pristinũ statum.*
49 *Sẽtentia terminorũ qualiter debeat exequi.*
50 *Ius pascendi in alieno territorio qualiter probetur per testes.*
51 *Lex Toleti circa terminos an habeat locum in terris dominorum.*

Auendaño.

CAPVT IIII. In capi. 6. mandatorum de visitatione limitum, & de iure terminorum.
★Quæ est l.6. tit.6. lib.3. Recop. & videatur l.3. cum seq. tit. 7. libr.7. Recopil.★

PRemitto pro clariori expositione eorũ, quę inferius dicenda sunt, quòd olim per orbem ex collatione ædificãtium factæ sunt ciuitates, & castra, aut villæ, vt notat gloss. in l. ex hoc iure. in parte, collata. ff. de iustitia & iure. & sic omnes prouintiæ erant sub naturali dominio imperatoris, excepta Hispania, quæ nõ recognoscit imperatorem, vt in l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure: ꝙ sub. nu.3. notat ibi Bal. & dixi supra in c.1. Imò rex Hispaniæ dicitur possidere regnum, tanquã res captas in bello: & omnis terra regnorum Castellę est propria vniuersaliter ipsius regis Castellæ, qui postea suis legibus distribuit eam in singularia dominia, vt inferius dicã: ipse tamen à principio calcauit terram, & propriã fecit, vt colligitur ex Bal. in l.1. C. de emãcipa. libero. sub num.13. & ob id terra regni Hispaniæ appellatur sua propria, vt in l.1. tit.11. par.2. & in l.1. & .2. tit.25. par.4. & regnũ dicitur regia hæreditas, vt l.8. & .9. tit. 1. par.2.

Et licèt iure gentiũ ciuitates, & villæ poterant ædificari absque authoritate superioris, vt notat Bald. in

in dict.l.ex hoc iure.in.5.opposi.sub num.13.

1 Hispanis autem sine Regia licentia non licebat ædificare, & villam de nouo facere, vt ex multis priuilegijs, & licētijs ad id datis quis poterit videre: sed neq; appellari ciuitas, aut villa potest sine dicta Regia licentia: & idē notat glos. Gregoriana. in.l.7.tit.20. part.3. vt colligitur ex.l.3.&.4.tit.8.lib.2. ordi. ★ Quæ est.l.10.tit.15. lib.2. Recop. ibi, *Por la carta por donde nos mādaremos, &c.* Et iterum ibi, *Por la carta por donde nos hizieremos:* ★ neq; dici cōcilium, secundùm Innocen. in c. dilecta. de excessi. præla. nu.3. Et inter alia fortalitia, vel domus priuilegiatas fortes ædificare nullo modo licebat, nec hodie licet, vt in.l.7.tit.7. lib.4. ordinam. quocūq; solo, siue Regali, siue Ecclesiæ fuerint ædificatæ: sed neque castra vetera inhabitata non sunt ædificanda, secundùm Bald. in. l.1.§. in initio. ff. de offic. præfec. vrbis. col.2. & Capit. decisione. 27. in fine. Itaq; nullum ædificium etiam ad ciuitatem, vel villam sine licētia superioris fieri potest, secundùm Bald. de pace Constan. colu.4.§.1. in vers. quæro, quid si ex pluribus.

Hispana ædificatio.

Aedificia.

2 Nam fortalitia, & ciuitates, aut villæ captæ ab infidelibus, non efficiuntur capientis iure Hispano, sed ad Regem pertinēt: cætera verò ad capientes, vt in.l.19.tit.28. part.3. & ob id in solo antiquo sui Regni Rex Hispaniæ non permittit hæc Castella, vel ædificia fieri sine eius licentia, vt fiant sine æmulatione: & maximè in limitrofis, vt in.l. quoties. C. de fiun. lim. lib.11. & quia propria Regis hæreditas Castella sunt, vt in.l.21.tit.13. part.2. & in.l.1.tit.17. &.l.1.tit.18. ea. par.

Fortalitia.

Et quòd diuisio terrarum fuerit facta Regia authoritate Regū Castellæ, nec terræ fuerint occupantibus concessæ, ex pluribus legibus huius Regni colligitur, & primò ex l.12.tit.1.par.2. ibi, *De los Reyes que les dieron primeramēte el señorio de la tierra:* & in.l.51.tit.18. part.3. & ibi, *Assi como en heredamiento:* & ex his duabus legibus patet Regem Castellæ dare ciuitates, vel villas, aut terras cū iurisdictione & imperio, vel sine iurisdictione. Et sicut de iure cōmuni Princeps habet fundatā suam intentionem circa terminos suæ iurisdictionis intra Regnum, vt in cap.1.§. iudices. & in.§. ad hoc. de pace iuram. firm. & est glos. in Clem. pastoralis. in verbo, districtu. de re iud. & notatur in.l. deprecatio. ff. ad l. Rhodi. de iactu. & in.l. benè à Zenone. C. de quadrie. præscr. ita ciuitas habet fundatam suam intentionem intra terminos sui districtus, vt. l.1.§. cū vrbem. ff. de offic. præfec. vrbis. & facit.l.9.tit.14.lib.3.ord. &. l.10.tit.3.lib.7.ord. ★ Quæ non inuenitur in Recop. ★ videatur Soci. in.l.1.ff. de acquir. poss. & consil.28. vol.3. & Paul. cons.250. &. glos. in.l. 7.tit.20. part.3. & quod sine licentia Regia populi non possint fieri, probat text. in.l.3.tit.8.lib.2.ord. in prin. ★ Quæ est.d.l.10.tit.15.lib.2. Recop. in prin. ★ Et isti donatarij in vtroq; casu 3

Diuisio terrarū. vide num.3.

casu possunt habere vassallos, & in iurisdictionali donatione dese patet, vt in.d.l.12.& in.l.1.&.2.tit. 25. part. 4. In donatario verò, cui tantum data est terra, patet: nam illam potest dare in feudum & sic habere vassallos, vt in.l.68.tit.18.part.3.& per totum.26.part.4.

Itē potest authoritate iudicis habere vassallos glebę ascriptos, de cuius forma fit mētio in.l.89.tit.18.par.3. & illa est aurea in sua decisione: & cōcordat.l 4.tit.25.par.5.& in.l.1.in fi. eo.tit.& hoc quādo particularibus personis facta est donatio terrarū.

Rex assignat terminos. Si verò dabantur à rege in ædificationem ciuitatis, aut villæ, si totus ager assignatus est, appellatur terminus illius ciuitatis, aut villæ: nam rex Castellę tantùm potest diuidere prouincias, & terminos assignare, vt in.l.2.tit.1.part.2.ibi. *E solo es otrosi poderoso de partir los terminos de las prouincias y de las villas.* Imò nō solū rex agros eremos in terminos ciuitatis, aut villę potest assignare, sed etiam si sint aliqui populi ędificati: nam cedunt deinde in vicos ciuitatum, aut villarum, vt elegantissime probatur in.d.l.3.tit.8.li.2. ordi. ibi. *E les dieremos heredamiētos de termino poblado.* ★ Quę est.d.l.10.tit.15. lib.2.Recop. ★ nā hęc populata intra terminos villę aut ciuitati assignatos, sunt ipsius villę, aut ciuitatis, sicut & solū in quo sunt ędificata: & id apertissimè est decisum in.l.2.ti.1.li. 3.ord. ★ Hodie est.l.1.tit.5.libr.7.Recop. ★ & iure gentium hęc assignatio introducta est, vt in.l.2.ti.1.par.1. Auendaño.

Agri intra ciuitatū termino. Et ex hoc sequitur, ꝙ omnes agri, qui sunt intra terminos ciuitatibus aut villis assignatos, constito prius de assignatione regia, pertinent in cōmuni ad vicinos tam pręsentes, quàm futuros ipsius ciuitatis: nam ciuitas, aut villa pręsumitur quòd perpetuò duret, vt in.l.an vsus fructus. ff. de vsufruct.& quemadmo. quis vta.& qui nascuntur, & qui de nouo veniunt, idem est concilium, vt in. l. proponebatur. ff.de iudici. & dicti termini omnibus dati vidētur in communem ciuium vtilitatem: & nō dicuntur termini singulorum sed vniuersitatis: & non singulorum repręsentantium vniuersitatem eo tempore quo facta fuit assignatio, sed posteriorum, quia isti videntur terminos illos nomine vniuersitatis habere ab illo rege: qui primo assignauit, vt in simili probat text.in.l.2.ff.de interdic.& relega.& in.l. si arrogator.§.sed an impuberi. ff. de adoptio.& in.l. emancipatū. ff. de senato. & hac ratione vicini non possunt alienare hos terminos in præiudicium successorū, argu. text. in. l. nihil.§. omnibus. ff. de lega.1.& loquēdo in rege, ita notat Paul.in consi.74.

4 *Ciuitas an habeat terminos.* Dixi autem constito de assignatione: nam ciuitas, villa, aut castrū nullum habent à iure cōmuni territorium assignatum: nisi quantum ex priuilegio regis, vel ex consuetudine immemoriali reperiatur assignatum. Quod nullo modo pręsumitur nisi probetur, cùm hoc in facto cōsistat: & ista est singularis do-

ctrina Innocen.in capit. cum ad sedem. de restitu. spoliato. quem sequitur Bald. in. l.1.sub numero. 12. C. de emancipa.libero.& Ancharran.in consi.142.in principio.& notat Rodericus Suarez in allegatio. septima.in versicu.optime. & allegans territorium, probare debet illud, vt notat Baldus in. l.1.§.in initio.ff.de officio præfecti vrbis.col. 2. Et qui locum allegat, probare & designare debet illum: vt per Bald. in.c.auditis.colū.2.de præscri.nu.2. imò & priuilegium terminorum debet continere certos limites, vt in.l. 2.tit.18.par.3.& q pascua terminorū sunt dominorū notat Bertrādus 1.vol.cōsi.37.vbi Paul.in.2.parte.cōsi.56.& Caro.Rui.cōs.175.Videatur Ioā.de Amicis cōsi.8.nu.55.qui etiā dicit q pascua sunt principis:& vide Aymon.1.vol.consi.4.nu. 7. vbi dicit quód habens ius pascendi, tollit plātas ꝓpria authoritate. Vide Hyppol.consil.80. De consuetudine totius mūdi, herba terminorum pertinet ad vicinos populorum, vt per Petrum Anribo.in tract.de munc.§. 1.num.163.

Et cōstito de assignatione terminorū à rege facta, vel à immemoriali cōsuetudine admissa: illi termini appellātur dos propra ciuitatis, aut villæ, vt notat Innoc.in.d. loco. & hoc genus dotis est vltra expressas & bene congestas per Baldum Nouellum in tracta.de dote, in principio.

Assignare terminos. Et quia assignare terminos, & pronuntias diuidere ad eum tantū pertinet, qui posset super iurisdictione statuere: vt perplura probat Soci. in.1.parte.consi.86.in princ.

Sequitur ex hoc quod cū solus rex sit fons iurisdictionis, vt dixi supra capite primo, & ab eo tantum, vel ab immemoriali consuetudine posit iurisdictio haberi, ab eisdem possunt termini ciuitatum, aut villarum haberi, vt in.d.l.2.tit.1.par.2. & non solum in mari, sed interra quoq; habentur & in mari termini: vt probat Bald. l.pe. C. de insti.& subst.& in rub.ff.de rerū diui.col.3.

Terræ diuisio. Reges tamen Castellæ in nonullis expressum habent, ad quos pertineat iure proprietatis solū & terra, non exquisito aliunde priuilegio, vt est videre in.l.28 titu.28.partit.3. vbi insulæ maris pertinent ad primos vicinos, siue populatores, & debent has insulas posidere iure proprio, sub iurisdictione tamē illius regis, cui subsunt tales insulæ, vt in.l. insulæ. & ibi communiter D D. ff. de iudici. & sic non totius Regni, sed insularum tantummodo solum occupanti conceditur:& ille casus specialis facit regulam in contrarium.

Insulæ. Insulæ tamen riuorum aliquādo pertinēt ad eos cuius prædijs adhærēt, vt in.§.insula. insti. de rerum diui.& in.l.26.titu.28.par.3.

Aliquando conciliū loci in cuius rerritorio inuenta est insula, potest eam vendicare, ex notatis pet Stepha.Bertrand.in.2.parte.cōsi58.

Occupata in bello. Item acquisita ab hostibus fiunt conquirentis, vel expugnantis eos exceptis

exceptis villis, aut castris: quia hæc ad regem Castellæ pertinent, vt in l.19.titu. 28.partit.3.& de reliquis extra villas & castra, debet rex habere quintam partem, vt in. l.7.titul. 26. partit.2.

Fontes.

Item fontes, plateæ, domus conciliorũ, vbi congregãtur homines in publica contione, arenalia, exitus, viæ, montes, & defensæ & similia sunt cõciliorum ita vt omnes vicini & populatores illius loci possunt vti mera facultate in percipiẽdis cõmodis illorum locorum, & iste appellatur vsus publicus: quia solis hominibus competit, vt notat Ioan.de Ripa. in.l. quominus. ff. de flumi.nu.6.Et respectu pastuum dicuntur, *terminos abiertos*, vt in. l. 6. titu.6.foro.ll.lib.4.

Vicini autem aliorum locorum his cõmodis vti non possunt, vt in l.4.titu.28.pa.3.ista tamen loca, & termini, quibus homines illius ciuitatis, aut villæ vsi sunt, debent esse ab antiquo deputata, in communẽ vsum illorum vicinorum, vt quando terminus assignatur à rege, vt in.d .l.2.titu.1.part.2.nam designari debent, vt probant verba illius.l.4. ibi, *que son establecidos y otorgados para pro cumunal.* Quod debet de necessarió intelligi ab habente potestatem, quæ tantum apud regem consistit, vel ex immemoriali consuetudine.& idem notat gloss. Gregoriana in.l.9.tit.28.par.3.Et huiusmodi limitatio & designatio operatur, ne vicini aliorum locorum dictis terminis vtantur, vt in.l.in agris. ff.de adquir.rerum domi.& concludit Soci.in.1.part.consi.127.

Cõstito igitur de limitatione terminorum, multa in praxim commodissima deducuntur. Primò deducitur, quòd ciuitas, aut villa habens territorium limitatum ab antiquo, habet intentionem fundatam ad omnes agros & terras, quæ sunt intra illud territorium, vt illa omnia præsumantur de termino dictæ ciuitatis, aut villæ tam in toto, quàm in parte ad vtẽdum his in communem vtilitatem vicinorum illius ciuitatis, aut villæ: & ita colligitur ex Ioan.Fab. in. l.cunctos populos. in vers. sed ne potest.C.de summa Trinitat.& fide Cathol. quem sequitur Cassanc.in consue. Burgun. Rubr.9. §.4.& per Oldra.cõsi.121.Et licèt in aliqua ciuitate & eius terminis habeat quis terras, non ob id probatur terminus illius loci, vbi demoratur, vt notat eleganter Corneus in.1.volu.consi.171.videtur in hac.

Et ciuitas, aut villa non tantùm fundat intentionẽ suam quoad dominium illarum terrarum, sed etiã ꝙ sit in possessione illarum, tanquã possideat caput cũ pertinẽtijs eius & sic populus præsumitur possidere terminos adiacentes ciuitati aut villæ, sicut possidet ipsam ciuitatẽ aut villam, & ita notat elegantissime Paul.de Castro in consilijs suis antiquioris impressionis, consi.159. incipit, in causa quæ vertitur: & idẽ notat in.l.1.ff.de acquir.posse.& ibi dicit, ꝙ terræ, quamuis incultæ, & zeruidæ, non conceduntur occupãti, sed

Ciuitas præsumitur possidere terminos.

ti, ſed pertinent ad eam ciuitatem, vel villam, in cuius territorio ſunt ſitæ: & ex eius doctrina colligitur, ꝙ ſi ciuitas, aut villa non habet territorium deſignatũ: illæ terræ præſumuntur regis, aut dñi illius, qui iuriſdictionem habet in loco illo, vt notat gloſſ. Gregori. in. l.7. titul. 20. part.3. & dixi ſupra numero. 2. Quæ doctrina optimè confirmat quæ dixi ſupra in principio huius capitis, vt terræ & agri omnes huius regni Caſtellæ præſumãtur ipſiꝰ domini regis Caſtellæ. Itaque ſi huiuſmodi terræ ſunt vacãtes, bona vacantia fiſci ſunt: & ſic ad regem pertinent, antequam alicui concedantur. Nec facit eas ſuas quicunque occupauerit, ſiue perſona particularis ſit, ſiue ciuitas, aut alia quælibet vniuerſitas, & ita notat Bald. in rubric. de præſcriptio. ſub numero ſexto. imó ſunt regis Caſtellæ, qui ab antiquiſsimis temporibus habet regnum Caſtellæ limitatum.

Terræ zerbidæ.

Et licet Aretius in. l.1. in. 2. col. ff. de acquiren. poſſeſsio. teneat contra Paulum, & in conſi. 15. dicendo quod terræ zerbidæ non videntur conceſſæ in cõceſsione curtis facta ab imperatore, quia non præſumuntur tales huiuſmodi terræ imperatoris.

Rex Caſtellæ maius habet ius quã imperator.

Eius dictum forté poſſet procedere in imperatore, qui dominus eſt totius orbis quoad protectionẽ, nec fundat intentionẽ ſuam in fundis particularibus qui fuerũt à principio diuiſi & limitati: ſaltim in Romanis agris, vt dicit glo. in. l. principis. ff. de aqua. pluui. arcen.

Secus verò eſt in rege Caſtellæ, qui maius ius habet in regno ſuo, quàm imperator in imperio, vt decidit elegans textus in. l.8. titulo. 1. par. 2. & dixi ſupra in capite primo. & ideo facta donatione á rege alicuius loci, etiam hæreditarias terras regis proprias videtur donare, ſi intra locum ſunt, vt probatur in l.2. in fi. titu. 9. li. 5. ordina. ✶ Quę eſt l.1. in fi. tit. 10. li. 5. Recop. ✶ Locus ✶ autem dicitur cum ſuis pertinentijs vt in cap. cum ad ſedẽ. & ibi D.D. de reſtit. ſpolia. & in cap. cum Bertholdus. de re iudica. Si verò extra locum cum limitatione terminorũ ipſum locum ſequuntur, tãquam acceſſoriũ ſequatur naturam principalis, & omnia eiuſdem iuris cenſeantur, vt in. l. ſi conuenerit. §. ſi nuda. ff. de pigno. actio. & glo. in cap. quo iure. 8. diſtinct.

Zerbida terra.

Patet ergo, ꝙ antequã cõſtet de limitatione terminorũ alicuius ciuitatis, aut villæ, omnes terrę, ſiue ſint zerbidæ & incultæ, ſiue montuoſæ, præſumũtur eſſe regis Caſtellæ: & has terras vulgus Hiſpanus appellat, *tierras realengas:* & ita debet intelligi doctrina Iaſſonis in. l. rẽ quę nobis. ſub nu. 32. ff. de acqui poſſeſſ. Poſtquã verò cõſtat de limitatione terminorũ ciuitatis aut villæ, illud quod eſt intra fines illius ciuitatis aut villę, pręſumitur eſſe illius, cuius ſunt fines, vt cõcludit Bal. apertè in rub. C. de cótrah. emp. in ver. vigeſimoſecundo quæro. per tex. in l. res ſacra. §. fi. ff. de contrah. emp.

Nam

Nam qui fundat se in toto territorio, fundat se in qualibet parte territorij: quia quod iuris est de toto quoad totum, idem est de parte quoad partẽ, vt in l. quæ de tota. ff. de rei vendic.

Et in casu isto venit practicanda doctrina Hostien. in cap. si diligenti. de præscrip. vbi dicit, quòd cõmunitas, & domini temporales fundãt intentionem suã de iure communi, quoad res sitas intra limites territorij: quam doctrinam sic intelligit Socin. in. 1. part. consil. 86. num. 6.

Exponitur Bal. dictũ. Nam ista doctri. Hosti. quoad terras inclusas intra terminos designatos, procedit, quãdo cõstat de designatione ex priuilegio, vel ex consuetudine immemoriali: & in isto sensu potest intelligi quod notat Bal. in. c. 1. de feudo Mar. vbi dicit, Cuius est ciuitas Senarum? Respondit, Senensium, & non Cæsaris.

Et in quantum iure cõmuni doctores interpretantur illam doctrinam Hostiensis, vt procederet, quòd pręsumãtur ciuitatis, aut villę, quoad iurisdictionẽ, & non quoad dominium, vt refert Cassan. in consuet. Burgun. rub. 9. §. 4. sub num. 5. & loquendo de Rege notat Montal. in l. 5. tit. 28. part. 3.

Ius Regni. Tamen iure nostro, nec quoad iurisdictionẽ præsumitur, nisi ostendatur priuilegium, vel consuetudo centenaria, aut quadraginta annorum, iuxta ea quę latiùs dixi suprà in. c. 1. Imò semper iurisdictio pręsumitur Regis Castellę, qui habet intentionẽ suam fundatã, nisi cõtra probetur: sed & terrę Regis pręsumuntur, antequàm eas concedat, vt dixi suprà ver. & quò diuisio. differt tamen iurisdictio ab ipsis terris, secundùm Bald. in. l. à procuratore. C. mandati.

Auendaño.

Item in quantùm colligitur ex doctrina Abba. & DD. in. c. nimis. de iur. iur. quòd domini temporales non fundãt intentionem suam quoad terras particulares positas intra suum territorium.

Illud non habet locum in dominis temporalibus Castellę: quibus cõcessa est villa cum territorio vacuo nõ cultiuato. Nam quod Regis proprium erat, id erit Comitis, aut Marchionis, cui cõcessum est: & cõstito de tenore priuilegij, pręsumitur omnis terra illius termini, propria domini, cui cõcessum est à Rege, vt probat Zasius in Rubr. ff. de iurisd. omn. iud. nu. 11. quia subrogatus eius naturam sapit, cuius loco subrogatur, maximè ex principali beneficio, quod latissimè debet interpretari, vt. in. l. 1. ff. de constit. princ. & in. cap. cùm dilecti. de donatio. & isto casu posset esset verum, quod Montal. notat in. d. l. 5. tit. 28. part. 3. 6 *Domini fundẽt intentionem.*

Dixi autem de donatione termini vacui non cultiuati: quia si particulares vicini possidebant tempore donationis factę à Rege aliquas terras, id quod iam erat acquisitũ per occupationem, vel ex alio titulo legitimo, vel à lege, putà pręscriptione, vel à Rege, aut ab alio qui habuit dandi potestatem: id nullo modo venit in cõcessione facta illius

lius territorij alicui domino, vel Baroni, vt est tex. in c. 1. & ibi Bald. de capita. qui curiam vendi. vbi dixit, *Quæ sunt ciuitatis non videntur cõcessa.* ꝙ si Imperator fecit concessionem alicuius castri cum pertinẽtijs, non veniunt in huiusmodi concessione defensæ, vel molendina quæ erant propria cõmunitatis. Neq; veniunt res singulares vicinorum: quia tantùm videtur Rex concedere: quod eius erat proprium, vt in l. si domus. §. fin. ff. de lega. 1. & in l. vxor patrui. C. de legatis. & in l. qui tabernas. ff. de contrah. emptio. & hanc doctrinam Bald. sequitur Francis. de Aretio in cons. 15. col. 3. nisi expressè, & certa sciencia vellet reuocare donationem terminorum, quã ipse fecit, vel antecessores, & dare eam nouo donatario, vel etiam rem ciuitatis ex causa, de qua in l. 2. in fin. tit. 1. p. 2. nam isto casu benè posset secundùm Aretium dicto consil. ibi nisi adiungat, & Cepola in tract. de seru. viæ, sub nu. 23. in 6. concl. Non tamen est imperialis maiestatis auferre concessa, vt in authen. de referendarijs. coll. 2. de quo per Petrum Iacobi, in Rubr. de condi. ex lege Insti. de action. colu. fin. videatur Thom. Grammat. in cons. 6.

Ex quo infero, ꝙ si Rex cõcedit villas, aut ciuitates iam populatas cum suis terminis, montibus, aquis: cùm terminus limitatus in vniuersum præsumatur ipsius villæ, aut ciuitatis, & particularia prædia præsumantur possessorum. In tali concessione apertè colligitur, ꝙ tantũmodò videtur concessa iurisdictio, & in hoc casu quantùm ad iurisdictionem fundatam habebit ille dominus intentionem suam, intra villam, aut ciuitatem, vel eius territorium: non tamen quoad ipsum territoriũ in proprietate, vel quoad terras à particularibus possessas. Nam primi possessores, scilicet, ciuitas, aut villa, quoad terminos sibi concessos habebit intẽtionem fundatam intra limites, & possessores particulares intra suas possessiones, & non vltra: & idem potest comprobari ex notatis per Bald. in titul. de pace Constant. in parte ampliùs, in verbo possideant, quem sequitur Stepha. Bertrand. in 3. part. cons. 3. num. 38. & cons. 1.

Et hoc est summè notandum in practica, quia si inspicias priuilegia, & concessiones Regias factas dominis huius Regni, illæ plurimũ datæ fuere de ciuitatibus, villis, & locis iam populatis: & non de terminis eremis, quos *redondos terminos* appellamus. *Optima cõsideratio.* Nam in rotundis & vacuis terminis, benè fundabunt intentionem, & in terris sicut & ipse Rex: non tamen in iam populatis, & viciniam habentibus, quibus data priùs fuerunt bona communia, vel particularia à Rege, priusquàm concederentur dicta priuilegia *por juro de heredad*, in quibus significatur, quòd termini sunt ipsarum villarum, vel locorum ex illis verbis, quæ in priuilegijs sæpissimè ponuntur, *Damos tal villa con todos sus terminos, aguas estantes, y manantes, y con la jurisdicion ciuil* *Terminos redondos.*

uil è criminal, mero y mixto imperio: nã si conceditur proprio motu, hoc priuilegiũ probat terminos, secundùm Inno. & Abb. in cap. penul. de priuile. & cùm priuilegium cantet, *con sus terminos, &c.* significatur, eos iam fuisse translatos in cõcilium populi donati: & per consequẽs ipsum concilium fundat intẽtionem suam intra limites. quoad proprietatem & possessionem terminorum, non tamẽ dominus cui Rex concessionem supradictam faceret: & ita nominatim notat Matth. in constitu. Regni Sicil. lib. 3. rubr. 37. sub nu. 6. & Ias. in l. quominùs. col. 2. ff. de flumin. facit ratio text. in c. cùm olim de consue. & c. pen. de priuile.

Domin' loci quomodo intra terminos permittat ædificare.

Ex quo sequitur, quòd stante tenore & forma huiusmodi Regiæ donationis, non potest dominus illius villæ diuidere terminos, & permittere intra eos vt ædificẽtur vici, aut quòd fiãt alia quælibet ædificia inuito concilio villæ, quę est in possessione dictorum terminorum, intra quos nullũ ædificium potest fabricari, & fabricatũ debet demoliri, vt in l. 3. tit. 3. lib. 7. ord. ibi, *E si algunos ha librado, ò poblado, que sea luego desfecho y derribado.* ★ Quæ est. l. 1. tit. 7. lib. 7. Recop. & adde. l. 8. tit. 5. lib. 6. Recop. & l. 18. tit. 6. lib. 3. Recop. ★. Et idem notat de iure communi Bal. in titul. de pace Constantiæ. §. nos Romanorum. col. 2. quem sequitur glos. in l. 5. tit. 28. part. 3. vbi dicit, quòd in territorio ciuitatis nõ licet ædificare sine consensu regentium ciuitatem, sed neq; herbarum fundorum potest facere defensas, vt probat Stephanus Bertrandus in. 3. par. cons. 1.

Quod iure Regni videtur approbatum ex ratione & sententia text. in l. 23. tit. 32. part. 3. ibi, *Ca estos lugares tales fuerõ dexados para a postura è pro comunal de todos los que hi vienen, y no los deue ninguno tomar, ni labrar para pro de si mismo*: & termini ciuitatis in eandem communẽ omnium vtilitatem sunt, vt in l. 4. titul. 28. part. 3. & in l. 9. eodem titulo: & ideò ædificijs in particularium vtilitatem occupari non debent ipsis omnibus vicinis non consentientibus, vt in l. in concedendo. ff. de aqua pluuia arcend. & in l. per fundum. ff. de seruit. rustic. prædio. sed neque ipsum concilium non potest locare herbas fundorum priuatorum, vt probat per multa iura Bertrand. vbi suprà in dict. consi. 1. quod facit *contra los arrendamientos de la hoja de las viñas.* *Hoja de viñas.*

7 *Domin' ne diuidat terminos.*

Et q̃ dictus dominus non possit hos terminos diuidere, patet ex regula quę dicit, Id quod nostrũ est, sine facto nostro ad alium transferri non debet. Vide glos. nouã in l. 2. in parte, departir. tit. 1. part. 2. Et quia ordo datus à Rege seruandus est: qui priùs assignauit illud territorium integrum, & dedit formam limitibus, cuius est proprium diuidere prouintias, vt suprà dixi, & probatur in l. si eadem. ff. de offic. asse. & in l. 1. C. de Metropil. Beryto. lib. 11. & cap. 1. §. præterea ducatus. de prohib. feu. alie. per Frede. & notat Brunus

nus.consili.93.& Curtius consi. 68. Quodq; notat Calcaneus consil. 89. col. pen. nisi de consuetudine immemoriali aliter in regno isto esset assuefactum. & ita concludit Nicola.Boeri.in decisione. 227. num.16. Quæ consuetudo cum non vigeat, putarem inaduertenter cõtrarium asseruisse, q̃ posit dominus diuidere, nostrũ Roderi. Suarez in allega: 7.& quid, si vnitur vnus populus alteri, vel diuiditur, putà, *haziendo a aldea villa*, an communicentur iura quoq; terminorum, videatur gloss. Gregoriana in.l.7.tit.20.part.3.

Cõtra Rodericũ Suarez.

Item infertur ex superioribus q̃ stante priuilegio cõcesso aliquibus ex dominis huius regni, in forma supradicta in versi. & hoc est summæ. Cum vassallis in hoc casu adsistat ius commune, interim ipsa ciuitas, aut villa debet tueri in possessorio suorum terminorum contra dominos suos, vt in cap.cum personę. de priui.lib.6.& ita in simili casu cõcludit elegãter Capiti.in deci.289.

Quomodo agit procurator fisci.

Si veró regio fiscali procuratore agente petente terras aliquas proprias regis esse, & ciuitas alleget eas sui termini esse, cum hoc casu ius cõmune resistat ciuitati, cum terræ sint intra regnum Castellę, vt in cap.ad decimas de restitu.spolia. in 6.isto casu nisi probetur immemorialis præscriptio, secũdum formã text.in cap.1.de præscri.libro.6.necessaria est exhibitio titu.& aliter in proprietate terrarum minor quam immemorialis præscriptio, aut saltim cẽtenaria non proficeret. Cum sit talis acquisitio non leuis præiudicij: quo casu necesse est de titulo docere posidenti, contra ius commune: & ita per plura iura concluderem cum Didaco de Couuar. in lib.1.resolu.cap.17.sub.nu.7.

Iem ex superioribus deducitur, quód licèt regulariter iure primæuo omnia erãt cõmunia, vt in cap. ius naturale.1. distin. & occupanti acquirebatũr, iuxta latè notata per Paul.& DD.in.l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure.

Ius regni.

Hodie verò in regno Castellę aliter est dicendum. Nam ante designationem termini alicui ciuitati, vel villæ factam, si quis terras occupat, ea quæ regis sunt vsurpat, & ei tenetur restituere si petat, quia dominus est, & petit rem captam ab hostibus: cum rex Castellæ hæc regna eruerit à faucibus inimicorum, vt dixi supra capite.1.nisi à regibus Castellæ probarentur derelictæ: nã tũc occupanti cõcederentur, sicut olim in titulo. C. de omni agro deser.lib.11.& ita notat Ioan. de Ripa in.l. rem quę nobis.ff.de acquiren. possess.num.37.

Si verò occupat aliquem fundum in alieno territorio, cui designati sunt termini ad cõmodum vicinorũ ciuitatis aut villæ, in isto quoq; casu iã occupat quę sunt ciuitatis: & ea petẽte restituere tenetur, nisi in villis aut locis, vbi viget cõsuetudo, q̃ terræ montuosæ & zerbidæ fiãt occupantiũ per solam culturam: nam consuetudo vel forum illud seruandum est, vt in.l.7.tit.2.part.1.

Et

Consuetudo particularis

Et in multis partibus Regni Castellæ viget, quod talis occupans primò has terras faciat proprias in perpetuum, vt viget in terra Conchensis territorij, & in montanis, & in territorio de Alarcon, & alibi in diuersis prouincijs huius regni. Alibi verò acquiruntur ad vitam tantùm, vel ad minus limitatum tempus: & in hoc casu cùm ius competat ad has terras ex consuetudine tantùm, illa ad vnguem seruāda est, iuxta notata in c. fin. de consuetud. & in cap. auditis. de præscript. & huiusmodi consuetudines, vt plurimū vigent, *en tierras de Maestrazgos.* Et ita colligitur ex his quæ de statuto Perusino notat Ioan. de Rip. in l. rem quæ nobis. ff. de acquir. poss. & per Alexand. loquendo de littore maris, in quo fit ædificium in l. 1. §. nunc videamus. ver. sed istud. ff. de noui ope. nuncia.

8 *Dominium non præsumitur.* Item ex supradictis deducitur, quod possidens aliquas terras intra territorium, & terminos limitatos alicuius ciuitatis, aut villæ, ex possessione non probat dominiū, etiam præsumptiuè, vt notat Bart. in l. si duo. in fin. ff. vti possid. & in l. nam & si fur. ff. si cert. pet. & in l. si alienam. ff. solut. matrimo.

Quia ciuitas, aut villa, probato priuilegio limitatiuo terminorum, probat dominium terrarum, tam in toto territorio, quàm in eius qualibet parte, vt suprà dixi: & possidens præsumitur clādestinus, nisi alio titulo, vel præscriptione legitima iuuetur, vt latiùs dicam infrà in c. 12.

Item deducitur quoq; ex supradictis, quod si aliquis possidet terram particularem intra territorium, & terminos limitatos alicuius ciuitatis, aut villæ, & ob eam possessionē soluit tributum, siquidē soluit Regi, præsumitur eam antiquitus à Rege habuisse: & si soluit concilio ciuitatis, præsumitur quod eam à ciuitate habuerit: & ita elegātissimè colligitur ex doctrina Specul. in titul. de emphyteo. §. nunc aliqua. nu. 108. Et qui respondit alicui de fructibus terræ, videtur terrā habere ab eo pro quo respondit: vt probat eleganter Bal. in 3. vol. cons. 130. videtur. *De soluente tributum.*

Et ex hoc potest oriri legitima exceptio contra ciuitatis, aut villæ concilium agens contra possessorē huius terræ: nā ille excludetur probata solutione tributi, quę Regi fit: cuius præsumitur fuisse fundus, ob quem tributum soluitur. *Exceptio pro possessore.*

Item ex his quæ sunt intra territorium ciuitatis, quędā sunt à legibus huius Regni deputata in vsum publicum, quæ ad vtilitates particulares & proprias singulorum deuenire non possunt, vt est platea, via defensa, exitus mercatorū, forum, ripę, riui, & flumina publica, montes, muri, & viæ iuxta muros, pontes, fontes publici, nam hæc deputata sunt in communem vsum publicum omnium vicinorū, vt colligitur ex l. 4. tit. 28. & ex l. 7. tit. 29. & ex l. 20. & 22. & 23. tit. 32. part. 3.

Alia quoq; bona sunt ad vniuersitatem pertinentia, & non sunt in vsu publico, sed redditus eorū bonorum

norum seruiunt in communi, vt in casu text.in.l.5.tit.28.part.3.

Et huiusmodi bona amitti possunt præscriptione quadraginta annorum, vt in.l.7.tit. 29.ead. parti.3. Et sic bona ista possunt mutari in alterum vsum, & ad alias deuenire personas: quod non est in plateis, vel bonis vsus communis, de quibus supra dixi, nisi in casibus quibus alibi tractabimus.

9 *Tierras baldias.* Alia bona sunt, vltra deputata in communem publicum vsum, vel in redditum vniuersitatis, de quibus loquuntur leges supradictę. Alia bona sunt, quæ vulgus appellat, *tierras baldias*, quę sunt de termino ciuitatis, aut villæ: non tamen à lege sunt deputata in certum vsum, sed data sunt, vt homines illius ciuitatis & villæ vtantur eorum commoditatibus, vt elegantisime comprobat Stephanus Bertrand.in.3.parte in cōsi.1.in versi.ad secundum.& ius occupandi istas terras baldias propria authoritate potest acquiri eximmemoriali consuetudine, vt probat Stephanus Bertrand.1.par.con.266.

Et hæc dupliciter cōsiderantur: nam cum terra naturaliter sit montuosa, non omnes montes debent esse conseruati in vsum lignorum, nam sic fere totus terminus esset in vsu montiū: & ideò certa pars mōtium solet limitari in vsum glandis legēdæ, & vtilitatem ouium, & pastus: & hi montes limitati nō sunt in vsu agriculturæ, sed ad scindēda ligna ad voluntatem omniū vicinorum: & ita innuit & decidit Mōtal. in.l.5.tit.28.part.3.in ver.corroboratur. & in sensu isto potest intelligi.l.5.eo.tit.dū dicit, montes esse diuisim conciliorū ciuitatis, aut villæ, & id significatur ex verbis legis, dū dicit, *apartadamente*, nā si toto termino intelligerētur mōtes, non essent diuisi: nā diuisio nō est totum integrale, sed pars rei cōmunis, vt per totū tit.ff.cōmuni diuidū. & appellatione partis nō venit totū, sed dimidiū, vel alia pars certa: & diuiso monte à termino toto, pars eius in suo vsu manet in termino ciuitatis, aut villæ, vt in.l.planè.§.finali.ff.de lega.1.

Alia pars terræ extra mōtes est intra terminos ciuitatis, aut villæ, quæ non est deputata alicui cōmuni vsui: & ista pars dicitur, *tierras baldias*: in quarum vsu & cōmoditate, antiqua cōsuetudo ciuiū siue in agricultura, siue in scindēdis lignis, siue in aquis diuidēdis debet seruari: & ita elegātissime notat Bald. in c.1.§.1.de pace Cōstā.col.4.in parte, sicut ab antiquo. & ibi allegat text. in.l.domini prædiorū.C.de agrico. & cens.lib.11. Quam doctrinam refert & sequitur Matthæ. de Afflict. in consti.regni Sici.lib.3.rub.37.ca.1.num.13. & q sit consuetudo seruanda, & q aliter iniuste fieret, notat per plura Cassaneus in consuet. Burgū.rub.13.§.2.in fine. *Consuetudo*

Et huiusmodi cōsuetudo venit omnino obseruāda, quia minimè mutanda sunt quæ interpretationē certam habuerunt, vt.l. minime.ff. de legibus.cap.cum dilectus.de cōsue. *Interpretatio cōtracta*

ſue.quod procedit non ſolum quã-do agitur de interpretatione legis, ſed quando agitur de interpretatione contractus,notat Soci.1.vol.cõ-ſi.145.& Stepha.Bertrand.in.4.par. conſi.126.facit.l.imperatores. ff. de contra.emp.

Si veró non ſit conſuetudo, vel quæſtio ſit,an illa ſit vtilis populo, vel non:iſto caſu adeundus eſt, rex vt eius arbitrio fiat terrarum diſtributio, ſicut in diuiſione aquarum ſtatuitur in.l.de vſu. ff. de varijs & extraordi.cogni.

Propriũ regis eſt ſtatuere de cultura.

Ideò autẽ dixi regem adeundũ, & nõ iudicem:nam proprium regis eſt ſtatuere, vel pẽſare, quo ordine & qua cultura debeant vti ſubditi ſui in proprium cõmodum terrarũ regni, vt eſt tex.in.l.1.tit.11.part.2.Et quãdo fit diuiſio terrarũ inter vicinos,ipſe quoque rex poteſt donare cui voluerit de illis terris, vt.l.234. in.ll.del ſtilo.⁎ Quæ.l. non inuenitur in Recop.⁎ ex qua oritur practica, vt in locis vbi non probatur diuiſio,donat hodie rex.

Hoc bene nota. ⁎

Facta autem diuiſione terrarum regia authoritare,ipſi vicini ſingulatim vtentur terris in communem propriam cuiuſlibet vtilitatem, cui terræ ſeruire debent, vt in.l.3.tit.3. lib.7.ordin.⁎Quæ eſt.d.l.1.tit.7.lib. 7.nouæ Recop.⁎& qui aliter quàm ex conciliorum diuiſione, vel quàm conſuetudine eſt introductũ, occupauerit terras,hic ſiue vicinus, ſiue forenſis,ſit poterit conueniri remedio.l.5.titul.3 libro.7.ordina.⁎ Quę eſt.l.3.cum ſequentibus,tit.7.lib.7. Recopila.⁎ quæ lex condita fuit apud Toletum. De quarum terrarum occupatione non inuenio pœnam aliquam criminalem impoſitam contra occupantes huiuſmodi terras publicas: & cum non reperiatur,imponi non debet, vt in.l. at ſi quis.§.diuus. ff.de religios. & ſumpti.funerũ: ſi verò occupatur callis,via,aut alius exitus,vel locus, qui ſit in communem omniũ vſum, olim pœna triginta & ſexaginta ſolidorum imponebatur,ſecũdum diſtinctionẽ tex.in.l.1.& in.l.3.titul.6. foro.ll.lib.4.Hodie verò imponitur pœna centũ marapetinorũ, vt.l.32. tit.fi.lib.8.ordin.⁎Quæ eſt.l.5.titu. 26.lib.8.Recopil.⁎Et vltra hoc occupatio tolletur expẽſis occupãtis, vt.l.fi.ff. de via publi. & notat Flori. in.l.1.§.1.ff.de his qui deiece.vel effude.& occupantes vias,etiã extra ordinem puniẽtur,vt in.l.ædiles.§.ſunt autẽ.ff.de via publi. Iure verò Partitarum ſola demolitio inuenitur expreſſa,vt.l.23.tit.32.part.3.De cuius praxi vltra inſtructionem, quæ iudicibus dari ſolet per dominos ſenatores ſummi regij Cõſilij,placuit nonnulla hic inſerere.

10 Præmitto, quod in conſeruatione terminorum cuiuſlibet concilij, vt ex ſuperioribus infertur, publica populorum vertitur vtilitas: & ideó iudex ad id poteſt officiũ ſuũ interponere,vt notat Paul.& communiter DD. in.l.4. §.hoc autem iudicium. ff. de damno infecto. & Anton. in capit. cum olim. de cenſi. & Innocen. in.c. ad noſtram. de

Ley de Toledo ſobre los terminos. ⁎Quæ eſt.d.l.3.cũ ſeq. tit. 7. Recop.⁎ lib. 7.

de iureiurand. quem sequitur Balbus in tract. de dote.in.6. parte priuile.18. & idem notat Guido Papæ in singulari.863.

Et quia causa publica est, ideó iudex ex officio suo tenetur visitare terminos ciuitatis, & villarum, vt in isto capite sexto, & contra occupantes vti forma dictę legis Toleti, etiam concilio non querelante.

Et quia ciuitas, vel villa præsumitur possidere dictos terminos, vt suprà dixi, ideó possidens terras præsumitur occupasse iniusté, & de facto: & nisi ostendat de titulo, cogitur ad restitutionem possessionis, qua ciuitatem, vel villam spoliabit.

Et si quidem de spolio cõstaret ex violentia adhibita procuratori, vel colono ciuitatis, in bonis quæ locari possunt, iuxta legem sed & Celsus.ff.de contrah.emptio.in isto casu non loquitur dicta lex Toleti: quia violentus possessor ante omnia cogitur possessionem restituere, nec auditur velle docere de titulo, etiam in continenti, in odium violentiæ, ex regula, Spoliatus ante omnia est restituendus, vt in cap.in literis.de restit.spolia. & in.l.si quis ad se fundum. C. ad legem Iuliam de vi.de qua regula per Alexand.in. l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquir.posses. & per Nicola.Boëri. in decis.238.& per Hyppol.de Marsi. in singulari.11.

11 Quod iure Regio probatur in.l. fin.tit.10.part.7.vbi probato spolio violento, cogitur quis restituere, nec auditur super exceptione dominij statim ꝓbanda, ex ratione tex. in.l.si quis emptionis.§. sed & hæc. C.de præscrip.trigint. vel quadrag. anno. Istud verum, nisi notoriè posset constare de iure proprietatis, ex priuilegio, vel simili titulo, quo cõstet de defectu proprietatis concilij: nam spoliatus nõ est restituendus, dummodó ante litem motam sit in esse, & possit constare de hoc defectu secundùm Abb. & Docto. in cap.in literis.de restit. spoliat.de quo per Augustinum Beroi. in decisio.3.& elegãtissimè per Aymon cons.302.in.2. part. & per Boërium in decisio.2.nu.34. Vi.glos. Gregor. in.l.28.tit.23.part.3.

Si verò ageretur de alijs spolijs sine violẽtia, de qua in.l.si quis in tãtam.C.vnde vi.in illis posset admitti exceptio dominij statim probandi: & in isto casu potest intelligi dicta.l.Toleti.& in eius casu in continenti dicuntur triginta dies ad probandum de titulo: de quibus in.d.l. vel septuaginta, qui in Regia instructione solent addi: & quod in spolio per alium modũ sine violentia, admittatur probatio de dominio in continenti, probatur in.l.27. titul.2. par.3.& in.l.5.tit.10.par.eadem.

Igitur ordo, & forma procedẽdi ad restitutionem terminorũ, de qua in.d.l.*de Toledo*, locum habet in spolio præsumpto, vel clandestino, sine violentia per occupationẽ terrarũ, aut terminorũ: & ideò occupator, siue possessor admittitur ad probationem proprietatis, etiam si agatur interdicto possessorio. 12 *lex Toleti habet locum in spolio præsumpto.*

Cuius

Cuius ratio potest assignari: nam ex priuilegio Regis potest concedi, tanquàm sit leuis præiudicij, & super introductis de iure positiuo, q contra agenté interdicto restituendæ admittatur exceptio dominij, vt concludit Alexan. in 5. volum. consilio. 54. colum. 1. multò magis potest hoc concedi, ex dispositione dictæ. l. Toleti.

Deserta appellatione impetratur reparatio. Sicut in simili, si deserta est appelatio, potest à Rege impetrari, vt non obstante desertione, iudex appellationis cognoscat de negotio principali, vt notat Bald. in. l. fin. C. senten. rescin. non posse. quem sequitur Cassaneus in catalogo gloriæ mundi, in vigesima consideratione, in præeminentia. 175. Ratio est, quia ius positiuum tollitur, sicut & in dicto casu, quód exceptio dominij admittatur.

Item potest addi alia ratio, nam consuetudine potest introduci, vt simul de possessorio, & petitorio cognoscatur, vt notat Antonius de Butrio in cap. fina. in fine. de ordin. cogni.

Multò magis ex dispositione dictæ legis de Toledo id potest introduci, sicut illa est in pluribus fauorabilis concilijs agentibus possessorio, eodem modo potest introduci nouus fauor pro conuento remedio dictæ legis: & qui vult vti ea pro se, videtur consentire, vt agatur quoq; eodem durante iudicio de probatione dominij per ostensionē tituli: & cùm adsit consensus agentis hoc modo: nimirùm si posset rectè admitti exceptio dominij, vt in cap. 1. de restit. spol.

Lex Toleti fauorabilis est. Quod autē sit lex illa Toleti fauorabilis concilijs, ex pluribus patet: nam proceditur ex inquisitione, quæ regulariter prohibetur: Item proceditur summariè, & de plano, & non admittitur appellatio. Et cognitio reseruatur supremo Principis cōcilio, & abbreuiatur instātia, quæ regulariter durat triennio. Et cum his omnibus agens gaudeat, nimirùm si conuētus possit excipere de dominio, ex regula. text. in. l. eum qui. ff. de iureiuran. & in. l. secūdùm naturam. ff. de regul. iuris. 13

Vtrumq; recipiendum. Et cùm vtrumq; coniunctim ex eadem lege oriatur, non potest quis eius dispositionē pro parte admittere, & pro parte repudiare, vt. l. neminem. ff. de legatis secundo. & quando ex eodem fonte vtrumq; oritur, vtrumq; simul debet recipi, aut repudiari, ex doctrina Baldi in lege penultima. C. de instit. per text. in. l. in venditione. ff. de actio. emp. & vendi.

Titulus. Conuentus ergo admittitur ad probandum de titulo intra tempus à lege præfixum: nam si iusta causa ostenditur quare concilium nō possideat, sed conuentus, etiam si allegetur præsumptum spolium, nō fit restitutio, vt notat Immol. in. c. cùm ad sedem. de restit. spol. quem sequitur Matthæ. de Afflict. in decis. 392. num. 27.

Et est aduertendum, quòd titulus, vel ius certum debet probari à conuento, vt probatur in illis verbis

bis.l de Toledo.ibi, *Muestre el titulo, ò derecho que tiene.* Itaque ius proprietatis debet ostendi, nec sufficit allegare antiquiorem possessionem: quia etsi probaretur (quod est difficillimum) contra concilium, tamen non minus ob id restituetur possessio concilio, licèt secundùm Abbatem post dominos de Rota, in cap. 1. de restitut. spoliat. aliud esset iure communi probatū contra spoliatum antiquiori possessione: imò hoc non obstante, probatione à concilio facta, quòd res est sita intra suum territorium, probatur dominium & possessio, vt suprà dixi, & per consequens debet obtinere, vt notat Oldradus consilio.174. & Bald.in.l.3.in fin.C.si à non compe. iudic.

14 Alia & quarta ratio potest assignari ad dictam legem Toleti, quarè contra agentem interdicto restituendæ admittatur probatio dominij, est: nam licet regula sit, quòd à sententia super momentanea possessione non appelletur, vt in.l.vna. C.si de moment.possessione.tamen quando facta restitutione possessionis esset difficile probare de dominio, vel aduersarius sit potens, & eius cōditionis, vt facile ab eo non posset recuperari res, in istis casibus admittitur appellatio à sentētia momentaneæ possessionis: quia aliter ob difficultatem possessorium traheret secum effectum perpetuum, & ita colligitur ex Abb. in.2.volu. consil.55. & ex Barto in.l.2.ff. de appellation. recipi. & ex Angel.in.l.1. C. si de moment.possess. & de hoc facit (vt aiunt) magnum festum Robertus Marant.in Speculo aureo.in 6.parte.in titul.de appellatione, sub num.301.

A sententia momētaneæ possessionis quomodo appelletur.

Et de potēte aduersario notat Paulus in.l.si de vi.ff. de iudici. & in lege secunda.C.de edicto diui Adriani tollen. quem sequitur & declarat Boërius in decisione.238. in secunda parte.

Cùm igitur vniuersitates sint potentes & priuilegiatæ, & gaudeant priuilegijs minorum, si admissa querela super spolio, & lata sententia ante omnia fieret restitutio, & postea conuentus deberet super proprietate agere cōtra vniuersitatem, difficillimè posset ius suum consequi. Nimirùm ergo si contra concilium agens possessorio, cùm sit persona potens & priuilegiata, admittatur exceptio dominij: nam propter potentiam alicuius, multa in iure permittūtur, quæ alias nō permitterentur, vt de citatione potentis notat Baldus in capitulo primo, columna secūda, de milite vassallo, qui contumax est, & per Hyppolit. in singulari.91.

Vniuersitates potentes.

Et quæ supradicta sunt præmaximè procederent, si ageretur interdicto vti possidetis remedio dictæ legis de Toledo: nam licet quoque, vt probatur ex illis verbis, *Les toman è ocupan,* & ibi, *La toma è ocupacion de los dichos terminos*: nam solùm consideratur actus in re illatus, & sic est vis concernens rem, & non personas, vt colligitur ex doctrina

ctrina Bar. in. l. 1. §. 1. ff. si quis testa. liber esse iussus fue. & qui molestat, vim facit, vt in l. vim. ff. de vi, & vi arma. & ideò ad inhibendam vim in ciuili possesione, & vt fiat restitutio naturalis possessionis occupatæ, potest agi interdicto vti possidetis, secundùm Ioannem Fabr. in §. retinendæ. versic. veniamus. instit. de interdict.

15 Et quando agitur isto interdicto vti possidetis, indistincte admittitur exceptio dominij, vt in. l. si de eo. & ibi Paulus, & communiter DD. ff. de acquir. possess. & in isto casu dicta lex Toleti sine obiectione posset procedere, intentato ciuiliter hoc interdicto: quia in isto casu lex Toleti tantùm loquitur, quia dicit, *restituya*: argum. gl. in. l. si mancipia. C. de seruis fugitiuis. in parte, aduocandum.

Molestia. Et molestia concilio facta, vt cõpetat hoc interdictum vti possidetis, probatur eo ipso quòd negatur concilium possidere: quod præsumitur, vt supra dixi. Et istam negationem esse molestiam, probat Lapus in allegatione. 65. & Matth. de Afflict. in. q. 394.

Proposita igitur querela à concilio secundum formam dictæ legis *de Toledo*: maximi effectus est, quod procedi possit simpliciter, & de plano: quos effectus rectè enumerant DD. in Clementin. sæpe. de verborum significatio. & elegantissimè Robertus Marant. in Speculo aureo. in. 4. parte. 9. distinctio. numero. 11.

Inter quos ille est potissimus, quod nisi aliter sit expressum in instructione iudici data, in ista causa tanquã summaria, non admittitur testium repulsa, vt notat Roman. in singulari. 283. Idem notat Robertus in Specul. aureo. in. 9. distinctio. nu. 63. & in. 6. parte. versic. repulsa. nu. 19. & Lanfran. in cap. quoniam cõtra. de probat. in parte, testium. numero. 83. & notat Capitius in decisio. 55. & ita expressè dicit litera legis Toleti, *Sin recebir tachas de testigos*. Et est ratio, quia in summarijs præiudicium est reparabile: si verò esset irreparabile, etiam in summarijs admittitur reprobatio testium, ex notatis per Rebuff. in tractat. de reproba. testiũ. artic. 1. in glos. 1. & 2. num. 14. 16 Testium repulsa in causa summaria.

Alius effectus est, quòd etiam si inter duo concilia agatur remedio dictæ legis Toleti, non tamen admittitur appellatio in isto possessorio, vt ex serie eiusdẽ legis apertissimè patet: & ob id corrigitur practica aliter scripta, & laudata per Rober. Marant. in specul. aureo. in tit. de appellatione. sub num. 301.

Cæterum ex seriè eiusdem legis Toleti colligitur, quòd illa non loquitur quando agitur contra ecclesias, vel ecclesiasticas personas, vel ordinẽ militarem, quia legis tenor est, quando agitur contra seculares personas: & cũ sit dispositio noua, & corrigẽs. l. iudices. C. de iudicijs. & multa alia iura, non debet extendi vltra casum in quo loquitur: & multa iura quæ in proposito possem 17 Lex Toleti locũ non habet cõtra ecclesias.

 allegare,

allegare, notat Matthæus de Afflictis in constitut. Regni Siciliæ. lib. 1. rub. 73. in c. baiulos. num. 15. & per Hyppol. singul. 13. in fin.

Itaq; quando agitur contra fiscũ, vel Ecclesiã, aut Ecclesiasticas personas ab ista sententia expressa admittitur appellatio, quæ in dubio venit admittenda, vt per glossam in l. qui restituere. ff. de rei vendic. & in l. 12. tit. 23. part. 3.

Item ex serie eiusdẽ legis patet, q̃ non admittitur appellatio respectu executionis sententiæ in possessorio: si tamẽ iudex condẽnat in fructibus, in isto casu non prohibetur appellatio, imò omninò eã admittendam putarem ex doctrina Bald. in l. vnic. C. si de momenta. posses. quem sequitur Matthæus de Afflict. in decis. Neapol. 77.

Titulus cõcilij. Item quãdo à reo cõuento ostẽditur titulus, putà donatio facta à concilio sine Regia licentia, interim quòd disputatur de validitate tituli, etiam si proferatur sententia contra possessorem, secundùm formam dictæ l. Toleti, tamen admittenda est appellatio. Secùs verò si exhibeatur titulus sine licentia Regia post latum capitulũ nonum in curijs de Valladolid, anno. 1542. ★ Quæ est. l. 11. tit. 7. lib. 7. Recopil. ★ *Que es peticion. 9.* Nam isto casu non obstante exhibitione huiusmodi tituli, minimè deferendum est appellationi, imò non obstante appellatione sentẽtia debet exequi, & ita nouissimè declaratũ est in curijs Maioriti. c. 3. in celebratis anno ★ 1552. ★ Quę est. l. 5. ti. 7. li. 7. Reco. ★

Item est aduertendum, dictam legem Toleti loqui, vt pronuntietur sententia super possessione, quãdo est probatio intra terminum ad id expressum: quod colligitur ex illis verbis, *E fecha la tal pesquisa y prouança dentro del termino.*

Restitutio in possessorio. Nam si lapsus est terminus, poterit à concilio tanquàm læso peti in integrum restitutio, & quòd de nouo fiat probatio: quia licèt in iudicijs possessorijs non admittatur appellatio, tamen admittitur in integrum restitutio, notat Bald. in c. cùm non liceat. de præscrip.

Et quanquã tollatur remedium appellandi, nihilominùs admittenda est in integrum restitutio: quia hæc non videtur sublata, secundũ Paulũ in l. si finita. §. postea autẽ. ff. de damno infecto. Idẽ notat Soci. in l. cùm filiusfamiliàs. §. in hac. ff. de ver. obl. nu. 9. & Bald. eleganter in. 2. par. cõs. 236. incipit instituto. Et ideò restitutiones bannitorum per viam restitutionis in integrum, nunquàm videntur exclusę ab statuto, secundùm Bald. in l. 2. C. si pendente appellat. & notat Socin. in consil. 279. col. fin. & sic in casu dictę l. Toleti non esse negandam, sicut nec minoribus, ita vniuersitatibus ciuitatum, aut villarum restitutionem in integrum ad probandum de nouo, si petatur, arbitror. 18 *In integrum restitutio nõ videtur sublata.*

Modus autem probandorum limitum potest esse, vel per sentẽtiam finium directiuam: quia quod intra limites positum est, sic retinetur & demonstratur, vt in. l. in finalibus. 19 *Limitũ probatio.*

bus.ff. finium regũdo.& notat Bal. in rub.C. de contrah.empt.q.22. & loquẽdo de finibus castrorũ, notat Innoc.& Bal.& Felin.in.c.cum causam.de probat.

Item ex tenore priuilegij regalis potest de limitibus constare : nam ibi significatur vbi sit finis territorio,vt colligitur meliùs quam alibi in.§.dictum.insti. quibus modis ius patrię potestat. solui. Et notat Bal. in.l.1.C.finiũ regundo.vbi dicit stãdum priuilegijs Papæ si desinat fines antiquos,vel maiores,aut minores antiquis: quia in potestate eius est mutare fines territoriorũ.Quod facit *para los terminos que de nueuo se señalaron en el reyno de Granada,y en las Indias*: & in dubio terminis antiquis standum est,nisi noui probentur, vt in.l.2.C.finium regundo. & ibi Bal.Et ad significandos fines fundorum dicit ponendos esse limites: text. in.l.fin.tit.15.par.6.& notat Angel.in.l.1.§.cloacæ. ff. de cloacis. & Corneus in.1.vol.cons.158.&priuilegium limitum non probatur testibus: secundũ Bal.in.l.fin.C.de exec. rei iudic.

Recta via attendenda in limitibus. Vide singulare cõsilium Calcanei. cons. 29.

Et continuatio limitum attento iure communi,& omissa prouinciæ consuetudine,debet fieri recta via, & non indirecta,vt in.l.adeò.§. insula. ff. de acquir. rerum domi. cum quo concordat.l.26,tit.28.p.3.& nominatim notat Soc.in.1.p. cons.181. col.3.

Si verò de limitibus non constat per priuilegia, vel sententiam,debẽt probari testibus deponentibus de actibus cõcludentibus probationẽ terminorũ,iure proprio ciuitatis intra certos limites versus ciuitatem, vel villam.

Et decem modos concludentes probationem terminorum, notat Guido Papæ in decis.193.

Et octo modos eiusdem probationis terminorum,notat Cassa.in consuet.Burgu.rub.1.§.1.in glos.ou territore.ver.multa.

Et qui limites terminorũ solẽt apparere per montes, aut lapides, aut ex vallibus,vel fluminibus,vt notat Ioa.And.in.c.cũ causam.de prob.

Ideó per oculorũ inspectionẽ solet probatio esse notoria: nam hæc omne genus probationis vincit, vt l.si irruptione.§.ad officium.ff.finiũ regundo.& notat Bal.in.l.contra negantẽ.C.ad.l.Aquil. & gl. in.c.inter memoratos.16.q.1. & per Abb. & Feli.in.c.quia iudicante. de præscr.

Et ob id iudices debent proprijs oculis visitare terminos, & limites eorum,senes antiquos in testes sibi associando : nam in finalibus quæstionibus antiquior probatio, tam testium,quàm instrumentorum debet præualere,vt notat Alber.in.d. l.in finalibus.ff.finium regun.

Semiplena probatio sufficit.

Imòob antiquitatem alijs stantibus adminiculis, etiam ex semiplenis probationibus fertur sententia, vt notat Cardin. in Clem.1.de probatio.aliter tamen in limitibus secularibus,notat Feli.in.c.cum causam. de testibus.nu.12.

Qualis qualis probatio.

Tamen quòd sufficiat qualis qualis probatio,notat per plura Socinus in

in prima parte, conſ.86. ex gloſ.in.l. at qui natura.§.cum me abſente. ff.

20 de nego.geſt.vbi in antiquis per famam probatur dominium (ſtãtibus tamen alijs adminiculis) vt concludit Angel.in.l.Titius.ff. quibus modis pignus vel hypotheca ſoluitur. de quo per Felin.in.c.cum Bertholdus.de re iudi.num.25.& dict.glo.in §.cum me abſente. notat Alex.in.2. vol.conſ.4. col.7. & in.6.vol.conſ. 90.& plura cumulat in materia probandi dominium per famã, Hyppo. in rubr.C.de proba.fol.24.

Adminicula.

Et quòd in probandis limitibus adminicula ſufficiant, notat gloſ. in c.ſi Papa.de priuileg.lib.6.& plura cumulat Philip.Dec.in.1.p.conſ.42. nu.8.& Soci.d.conſ.86.&.127.in prima parte.& per Felin.in.c.de quarta.de præſcrip.nu.27. & per Matth. in deciſ.177.

Et inter alios modos paſculatio libera, aratio terrarum, & plantatio vinearum, & ædificatio, eſt modus quilibet de per ſe ſatis ſignificatiuus poſſeſsionis terminorũ, vt per Bal. in.l.ſicut.§.1.ff.quod cuiuſq; vniuerſi.nomi.quem ſequitur loquendo de paſtu.Matth.de Afflict. in deciſ.376.

Quod procedit quando limitatiuè vicini illius ciuitatis, aut villæ tantummodò vtebantur illis commoditatibus intra terminos: nam ſi vicini alterius ciuitatis, aut villæ promiſcuè, & ſimul vterentur eiſdẽ terminis, præſumitur ex hoc communio terminorum, vt probat elegantiſsimè Socin.in.1.part.conſ.86. col.3.

Communio terminorum

Et in tali cõmunione ex temporis diuturnitate præſumeretur quód interuenerit ſuperioris authoritas, vt probat Rom. conſ.273.quem ſequitur Matth.de Afflict. in deciſio. Neapol.368. Aliàs requiritur ad cõmunionem ſuperioris authoritas, vt per Bald.in margarita ad Innoc. in parte, authoritas.

In qua cõmunione populi ſtare non cõpelluntur, quia termini commodã diuiſionẽ patiuntur, & ob id debent diuidi, vt in.l.fin.C. cõmuni diuidun.& in.l. inter omnes. C. de prædijs minor.& in.l.ſi non ſortem. §.ſi centũ.ff.de condi.inde. & notat Bald. loquendo de curti, in.c.1.§.ſi quis de mãſo.de controuer.inueſti. in vſi feu. & quod notat Bartol.in.l. quod cõclaue.ff.de de dãno infecto. & Bart.Cepol.in tract.ſerui. ruſtic. præd.c.de curte. Quinimò etiam ſi res aliqua ſteterit cõmunis per tempus immemoriale, non tamen præſcribitur quin fiat diuiſio, vt probat Aym.1.volu. conſ.60.& quòd inter populos non valeat perpetua communio terminorum, vel montanarũ eſt mirabile conſilium Cornei in.3. vol.conſ.48.

Imò non valet conuentio inter particulares, vel concilia ciuitatum, aut villarum, per quã perpetuò duretur in communione, & quòd non poſsit peti diuiſio, quaſi impediatur liberum arbitrium, text. eſt in.l. in hoc iudicio.§.ſi conueniat.ff. cõmuni diuidun.& in.l. nulla ſocietas. ff.pro ſocio.& in.l.tandiu.ff.eod.tit. Quod extendendum eſt, etiam ſi iſta commu- 21

Cõuentio de perpetua cõmunione terminorũ, an valeat.

cõmunio roboretur iuramento: nã eo non obstante, potest societas, & cõmunio perpetua dissolui, vt per plura iura probat Curtius Senior in cons.68.nu.15.

De qua materia per Ias.in.l. si nõ sortem.§.si centũ.ff.de condit. inde. & per Didacũ de Segura in.l. vnum ex familia.§.sed si fundũ.ff.de lega.2. fo.56.col 4. Et per Balbum in tract. præscr.in.4.p.quartæ partis in.13.q. & per Rebuff.in.l.vna.de sentẽ.quę pro eo quod interest. 1.nota nu.17. fol.13.

Et istud quotidie habetur in practica: nam multæ ciuitates, & villæ huius regni habent inter se cõmunionem terminorũ, quas vulgus appellat *comparaciones, o iguales de terminos*, & multi ex illis nitũtur, & pro viribus procurant, vt durent perpetuò, quod de iure est impossibile, ex supradictis, nisi interueniat regalis licentia, vel cõmunio sit particularis, & nõ omnium terminorum, vel iam lata sit sententia de communione perpetua.

Quo remedio dissoluantur communio terminorum. Imó plus dicerẽ, quòd etiam temporales communiones ante finitũ tempus possunt dissolui, si alter ex populis creuit in vicinis, & sic adsit iusta causa de nouo: nã potest dicere alter ex populis, Ne fortè vobis, & nobis non sufficiat, & sic potest à societate sine metu pœnæ discedere. Et ita eleganter notat Abb.in c.dilecti. de arbitris. nã dicit, quòd etiam si ius scindendi ligna, vel pascendi cum animalibus in alieno territorio, sit inductum consuetudine,

quæ est pactum ciuium, si ligna, vel pascua non sufficiant, præferendus est dñs territorij, & exterus non est admittendus ad consuetudinẽ pascendi: & idem notat Imol.ibi, quem sequitur, & corroborat Matth. de Afflict.in decis. Neapol.decis.290. & Cassa. in consuet.Burgun.rub.13. §.2.nu.27.&.§.5.nu.1.&.2. & Roch. de Curte, in.c.finali. de consuet. fol. paruo.46.& glos.Montal.in.l.7.ti.2. lib 2. foro.ll.& Cepol. in tractat.de seruit.rustico præd.tit.de seru.iuris pascend.& Didac.Couar.in lib.1.resolut.c.17 nu.11. *Quomodo pascua non sufficiunt.*

Sed in contractibus per quos initur ista communio, excepta in integrũ restitutione, quæ intra quadrienniũ potest peti ab vniuersitate probata læsione in dando vtilitatẽ suorum terminorum alijs vicinis exteris, contra dispositionem tex.in.l.4. tit.28.par.3.

Si non hoc remedio, sed iure læsionis vellet à communione discedere, magnum dãnum societatis debet considerari: nã eo probato licebit ante tempus discedere à communione, vt notat Vldaricus Zasius in.l. serui electione.§.finali. ff.de legat.1.

Et sic putarẽ debere intelligi, quæ ipsemet notat in suis singularibus responsis.c.15. & nisi dissolutio huiusmodi communionis, quæ incipit esse dãnosa, non permitteretur, esset occasio magnę inæqualitatis, vt notat Matth.de Afflict.in const. regni Siciliæ.rub.37.c.1.n.10.lib.3.& ideò liquidissimè probandũ promiscuũ 22

vsum pascendi non sufficere omnibus, consulat Didac. Couarru. in d. c. 17. num. 11. his verò.

Et ex superioribus patet, quòd ius herbagij potest acquiri in alieno territorio: nam si ex voluntate expressa vicinorum potest acquiri, vt in l. 4. tit. 28. part. 3. ibi, *contra voluntad, y defendimiento de los que hi morassen*, eodem modo potest acquiri præscriptione: nam & ibi adest cõsensus tacitus, vt in l. alienationis. ff. de regul. iur. Si verò non adesset consensus, sed violentia, talis vsus non posset acquiri, nisi in casu quo violentia esset modica, vt per Bart. in l. 1. §. in operis. ff. de noui operis nuncia. & notat gloss. in consuetu. Aluerniæ cap. 28. artic. 5. Vide infra cap. 12. sub num. 10. & in quo consistat vtilitas pascuorum, videatur Ioan. de Ripa in suis responsis. titul. de legibus. c. 22.

Et semel acquisito iure isto pasturandi, vel ligna scindendi in alieno territorio, non potest ius pasturæ mutari, inuito eo, qui ius habet, vt in l. in concedendo. ff. de aqua pluu. arcen. & notat Rom. in cons. 47. imò etiam re cõmuni non licet vti, nisi ad vsum destinatum cũ præiudicio tertij, vt probat tex. in l. Sabinus. ff. cõmun. diuidun. & per plura probat Couarr. in d. c. 17. nu. 11. vers. sed & quoties. vbi plures allegat, & in ver. sic rector.

26 *In præiudiciũ nobiliũ nõ fiunt defensæ.* Quod facit, vt homines vulgò dicti *pecheros* in præiudiciũ vicinorum habentium ius pasturandi in suo territorio, non possint defensas temporales facere, quas vulgus quoq; *atajados* appellat: vt ex locatione herbæ soluantur regia tributa, & in clericis vidẽdũ est quod notat Abb. in 1. vol. cons. 6.

Et sic habentes cõmunionem terminorum, si discordant in eo, quòd aliqui volunt vno modo eis vti, alij alio modo, inuicem se impediũt: & iura quæ possem referre notat Soci. in 4. p. cons. 58. & per Ludo. Gom. in gl. regulæ Chancell. de iure quęsito non tollen.

Itẽ nota, quòd si diceptatum fuit inter duos populos super iure terminorum, si ostendatur sentẽtia arbitraria antiqua, etiã si de compromisso populorũ non constet, nihilominus propter temporis diuturnitatem præsumitur ꝙ præcessit: & ita notat post Paul de Castr. quẽ ibi allegat Feli. in c. sicut olim. de re iud. nu. 32. & Ant. Cap. in decis. 16. 23 *Quomodo non constat de cõpromisso.*

Itẽ limites positi virtute talis arbitrariæ sententiæ præsumuntur positi, & approbati ab his, qui nominantur procuratores cõciliorũ, & ꝙ habebãt mãdatũ, licèt hoc etiã ex cursu mille annorũ nõ præsumatur: secundũ Bal. in l. 2. C. si ex falsis instr. nihilominus in ista causa terminorũ præsumitur, vt notat Alcia. & ibi Apostil. in tract. præsumptionum. in p. 2. in reg. 2. in præsumptione. 23. 24 *Speciale in materia terminorum.*

Terminorũ autẽ vsus ad habitatores loci tantũ pertinet: itaq; solũmodò demorantes gaudere debẽt, & non originarij, si aliunde domicilium habent: quia ista qualitas, ꝙ sint demorantes in loco, vt frui possint 25 *De vsu terminorum.*

posſint dictis cõmoditatibus, exigitur à lege, vt probatur in.l.9. tit. 28.par.3. ibi, *Ca todo home que fuere hi morador, puede vsar de todas estas cosas sobredichas.* ★ Eandẽ sententiã tenet Gregor. Lopez in.l.9. tit.28. par.3. in gloſ. magna. in verſic. ſi tamen dñs ibi non habitet,&c. & Couar. pract. qq. cap.37. num.1. & maximè in verſic. eſt tamen omninò cauendum,&c. ★ Morador autem accipitur iſto caſu, pro eo quòd Latinè dicitur habitator: nam habitatio, de qua in titulo de vſu & habitatione. ff. ſermone Hiſpano, dicitur *morada*, vt in.l. fin. tit.31.par.3. ★ Adde tamen, quòd licèt actu non commoretur, ſi tamen habeat ſuum domicilium ibi cum omnibus fortunis ſuis morari videbitur, & vt incola reputabitur: ſic Bart. in.l.1 §.1. num.7. ff. de lib. agnoſ. quod eſt vtile in practica. ★

Morador.

Et ſic realiter debet domicilium habere, vt in.l. domicilium. ff. ad muni. nec ſufficit formam habere ratione originis, vel quia habetur, ac ſi eſſet vicinus: nam hoc operabitur alios effectus, de quibus in.l. pen. ff. de ſenato. & in.l. aſſumptio. §. pen. ff. ad municip. & ſic veniunt intelligenda quæ notat Alexan. in.2. vol. conſ.357. nu.14. & Matthæus de Afflictis in deciſ. Neapol.384.

Domin⁹ vaſſallorũ abſens anfruatur terminis.

Ex quo dicebã in practica, quòd dominus vaſſallorum, niſi habitet in eodẽ loco, non poteſt frui paſtu cũ animalibus ſuis in terminis ſuorum locorum: nam habitatoribus tantùm conceditur dicta facultas, quod tamẽ domini ęgrè ferunt. Aliter concludit gloſſ. noua in.l.9. tit. 28.part.3.

Fallit tamen, ſi depopuletur populus dirutis ædificijs vicinorum: nam tunc ius paſtus pertinet ad habentem iuriſdictionem, ex notatis per Paul. & Alber. in.l. ſicut municipij. §.1. ff. quod cuiuſcunq; vniuerſi. nomin. & per Barto. in.l. fin. in fin. ff. de colle. illicitis.

Imó etiam ſi dominus habitet in loco, non debet exceſsiuos greges habere: nam ita vteretur immoderatè, & depopularetur paſtus: & ideò arbitrio iudicis ſolet quantitas moderari: & aliquãdo ex ſtatutis locorum: & ita notat Alberic. in.l. Imperatores. ff. de ſeruit. ruſtic. prædio. & in.l. in tantùm. §. vniuerſitatis. ff. de rerum diuiſ. ★ Vide idem tenẽtem Gregor. Lopez in.l.9. tit.28. par.3. in gloſ. magna in fin. verbis. ★

Exceſsiui greges ſunt moderãda. Idẽ in.c.14. ſub num.6.

Et facit doctrina Bal. in.l. ſi maniſeſtè. C. de ſeruitu. vbi dicit, quòd vtens aſsiduè vſu publico taliter, quod conſumit vſum aliorum vicinorum, poteſt à iudice cogi, vt vtatur pro rata, & ſeruetur moderata æqualitas inter ſocios & vicinos illius loci: & id probatur in.l. in ſumma. §. fin. & ibi Paul. ff. de aqua pluui. arcend.

Iſtud autem quod dixi de rata, intelligitur pro indigentia cuiuſcunq; vicini, taliter quòd vſus cõmunis ſit pauperi, vt pauperi, & diuiti, vt diuiti: & ita probatur in.d.l.4. tit.28. par. 3. ibi, *Tambien a los pobres como a los ricos*: & ita colligitur ex Alberico in. d. l. in tantùm. §. vniuerſitatis. &

notat Ioan.de Ripa in suis responsis, tit.de legibus.& consuet.respon.22. & notat Cassan.in consuet. Burgun. rub.13.§.2.num.26.& elegantissimè per Stepha. Bertran.in. 3.p. consi.1. sub numer.12. & ibi plures allegat. Vsus terminorum debet communicari pro modo debito. Vide glo.in consuet. Aluerniæ. c.28.artic.10. & elegantissimè per Aym. 1.vol. consil.60.vide gloss. nouam in.l.9.tit.4. par.3.& Alber.in.l.nemo.§.fin. ff.de rerum diui.

Clerici qualiter fruantur terminis.

Et sicut vicini laici tenentur pro hac rata vti commoditate terminorum, ita quoq; clerici habitantes in eisdem locis vti tenentur, vt per plura probat Stepha.Bertr.in.3.vol.consil.101.& gl.in consuet.Aluern.c.28. artic.4. nam statuta laicorum in modo fruendi, & in conseruandis terminis tenentur obseruare secũdùm Abb.in. c. ꝙ clericus de foro compe.& Feli.& omnes DD.in.c.Ecclesia sanctæ Mariæ.de consti.& nominatim notat Oldr. consil.32. & Didacus del Castillo in.l.70. in. ll. de Toro: & facit quod de contributione pastus notat Paulus, & Iass. in.l. placet.in fine.C. de sacrosa. Eccles. & quod notat Lucas de Penna in.l. 2.C.de naui.nõ excus.lib.11. Et ista conclusio potest firmari ex doctrina Innoc.quem Bald.citat in Rubr. de consti.nu.21.vbi dicit, ꝙ Episcopus tenetur facere, quòd obseruẽtur constitutiones laicorum in suo foro contra clericos, quando continent naturalem æquitatem, vt sunt illæ, quæ de conseruatione montium, & terminorum disponunt, de quo per Abb.in.1.volu.consi.6.

Et quia sæpissimè inter conuicinos oriũtur quæstiones terminorũ, tria permaximè sunt attendenda.

Primũ, ꝙ cõsuetudo, vel præscriptio, quæ viget inter eosdem populos, illa eadẽ debet obseruari ad vnguẽ: quia est natura propria tã consuetudinis, quã prescriptionis, vt latissimè notatur in.c.auditis de præscrip.& nominatim notat Ias.& Ripa in.l.quominùs.ff.de flumi.nu.43. & Felin.in.d.c.auditis.nu.15.

Et in cõsuetudinibus nõ fit extensio de similibus ad similia, etiã si sit eadẽ ratio, vt notat Bald.in.l.nõ dubium.col.8.C.de legibus, quem sequitur Ias.in.l.quãuis.ff.de in ius vocan.nã sicut pacta nõ extendutur: vt in.l.si vnus.§.ante omnia.ff.de pact. ita neq; cõsuetudo quæ pacto equiparatur, vt est glos.in.l.dñi prædiotum.C.de agri.& censi.lib.11. 26

In consuetudinibus non fit extẽsio de similibus ad similia.

Et ista est vndecima fallentia in argumento à simili, de qua non meminit in decem fallentijs, quas notauit Nicol.Euerar.in loco decimo in sua centuaria.

Secũdũ notatu dignũ est, ꝙ si cum occupatione terminorũ euellantur limites, contra propellantes terminos habet locũ pœna criminalis.l. agrariæ. de qua in.l.1.&.2.ff. de termi.amo.de qua pœna meminit Feli. in.c.quia indicante. de præscriptio.

Et iure Regni est text.in.l.fin. in fine.tit.14.par.7.

Probatio contra euellentes terminos

Et quia crimen hoc euellentium limites solet occultissimè, & in locis

cis cāpestribus cōmitti, minor probatio sufficit, iuxta notata per Bart. in l. si quis ex argentarijs. §. an veró. ff. de eden. & per Thom. Grammat. vbi plura refert in voto. 3. nu. 3.

Et in occultis criminibus præsumptiones in casibus expresis à iure, habētur sicut & coniecturæ pro vera probatione, vt in. l. 4. tit. 7. par. 5. & in. l. 8. tit. 14. p. 3.

Termini defenduntur vi armata.

Tertium notatu dignum est, ꝙ si agatur de conseruādis terminis, homines ciuitatis, aut villæ possunt terminos suos liquidos, & certos defendere, etiam vi & manu armata: nam ratio armatur cum ad tuenda iura certa arma sumuntur secundùm Bald. in. l. 1. C. vnde vi. Aduertendum dico defendere: nam præsuppono ipsam ciuitatē esse in possessione terminorum, quia licèt termini proprij essent, non tamen ciuitas posideat, sed alius, nō licèt propria authoritate occupare terminos, vt notat Bar. in. l. de pupillo. §. si quis ipsi prętori. q. 14. ff. de nou. ope. nuncia. quem sequitur Alex. in. l. 1. §. parui. ff. quod vi aut clā. & August. Beroi. in. q. 3. num. 3. & loquendo nominatim in defensione terminorum notat Cassan. in consuetu. Burgund. rubric. 13 §. 5. vers. aduerte. & est doctrina Innocen. in. c. venerabili. de censi. & loquendo in defensione iurisdictionis, notat Bald. in sua margarita ad Innoc. in parte congregare, & in parte iudex potest: & loquendo in defensione immunitatis Ecclesiasticæ notat Abb. in. c. 1. de immuni. Ecclesia. & facit doctrina Angel. in. l. 1. ff. si quis ius dicen. non obtēpe. & quod notat Bal. in. l. 2. C. de serui. & aqua. nu. 69. & quod notat Lucas de Penn. in. l. 1. C. vt armorum vsus. lib. 11. & in corroborationē huius doctrinæ est tex. in. c. authoritatem. 15. q. 6. & plura quæ allegat Iacobus Vaineri. in Inquiridione. iud. Ecclesiasti. singul. 189.

Et quòd ius terminorum debeat esse certum, vt armis vtatur quis ad defensionem, notat Steph. Aufreri. in Clemen. 1. de officio ordin. in regula. 1. fallen. in ver. 15. num. 23.

Et pro defensione propriarum rerum etiam manu armata, est text. in l. 24. titul. 26. part. 2. si tamen iniustè egerint inter se, inuicē sibi iniurias inferentes: illud conciliū qui iniustè egit, punietur, & vicini eius, secundū Bal. in. c. 1. §. iniuria. ver. quęro si partiales. de pace iura. firma.

Ius pasis datum intelligitur si superabundet.

Item non est prætereundū aliud scitu dignisimum, ꝙ si ex præscriptione, vel priuilegio competat ius pasculandi in alieno territorio, hoc debet intelligi, si superabundat pastus: vel si concederetur ius haurien di aquam, intelligi debet, si illa superabundet in proprio territorio, & ita probatur ex sententia tex. in. l. si quis diutinam. C. de aquæ ductu. libr. 11. & ibi notat Lucas de Penna; & in. l. diligenter. eod. titul. & idem notat Ioann. Franciscus de Ripa in tracta. de peste, vltima parte. nu. 24. Et in tātū est hoc verū, ꝙ non valet cōsuetudo in contrariū, vt elegāter probat Rebuf. in tracta. de consuet. & vsu, in præfatione, sub nu. 51.

Et

Et quia quotidie nascuntur noua litigia,& quæstiones inter homines vicinorum conciliorũ, nōnunquam ob arbores siluestres incisas, & asportatas,& aliquando ob dãna data pastu ouium in terminis alienis: non ab re erit de duobus querere. Primũ est, an isti dãnum dantes tenetur in foro conscientiæ. Alternũ an asportantes arbores dicantur furtum cõmittere, vt agi possit criminaliter contra eos.

Contra scindentes arbores.

In prima quæstione tenendũ est, nisi aliter statutũ sit inter populos, quòd clam scindentes ligna, vel pasturantes non capti à custodibus ad nihilum teneantur, quod vulgò dicitur, *que le vala huyda*, cessante huiusmodi lege cõuētionali,& societatis, cui standum est, vt in.l.2.C.de noxa.
28 quòd in foro conscientiæ taliter dánum dantes peccant mortaliter, & tenētur ad restitutionem dãnorum, tam pasturæ, quàm pastus, concilio, vel domino, cuius erãt ligna, vel pastus: & ita concludit frater Alphonsus de Castro in lib. de leg. pœnali. 1.lib.c.10.fo.81.vsq; ad fo.84.

In secunda quæstione, regula est, quòd scindens arbores fructiferas, vt sunt vites, oliuæ, pomarij, de quibus in.l.vitem.ff.arbor furtim cæsa. & in.l.vitem. ff. quod vi, aut clam. & in.l.si seruus seruum.§. si oliuam. ff. ad leg. Aquil. in huiusmodi arboribus fructiferis scindens punitur, vt latro, vt in.l.28.tit.15.par.7.& in l.2.ff.arbor.furtim cæsa.& hoc in vitibus propter fructus nobilitatem: nam vinum lætificat cor hominis: & ideò pœna contra scindentes vites nõ extenditur ad scindentes alias arbores, secundùm Bal.in.l.1. C.de interdictis.

In alijs verò arboribus punitur duplo æstimationis damni, vt in. d. l.28.ibi, *Es tenudo a lo pechar doblado*: & concordat text.in.l. furtim. §. fina.ff. arborum furtim cæsar. & de huius damni æstimatione loquitur tex.in.l.facienda.eod.tit.

Arborũ asportatio.

Prædicta regula locũ habet quãdo arbores tãtummodò scinduntur: secus verò si postquam scissæ fuerint asportentur: nam committitur furtum in asportatione harum arborum, vt in.l. si seruus seruum.§. si oliuam.ff.ad legem Aquiliam.& probat gloss. in parte Pedius. in.l. furtim.ff.arbor.furtim cæsa. & in.l.24. tit.15.p.7.

Si verò quis sciderit arbores etiã nõ fructiferas, causa vindictæ,& solùm animo damnificandi, etiam si non asportet, propter huiusmodi iniuriam puniri debet criminaliter, & ita per bona iura, probat Isernia in sua peregrinatio. titul.de maleficijs clandest. in constitut. regni Siciliæ, sub num.13.& hoc modo potest intelligi, quod notat Bonifac.de Vita.in titulo de damno dato. numer.62.

Quomodo arbores sunt siluestres.

Si verò huiusmodi arbores non fructiferas, sed siluestres quis sciderit, iure communi etiam si asportet, putabant aliqui quòd deberet tantummodò teneri lege Aquilia: & nõ semper criminaliter; vt notat Fab. in rubrica. & in.§.liberum. insti. ad legem

legem Aquil. & in hoc casu huiusmodi scindens, & asportans æstimatione damni condemnabatur, ex tex. in l. si seruus seruum. §. si oliuam. vers. idem & in sylua cædua. ff. ad leg. Aquil.

Elegans opinio. Sed mihi aliter videtur esse distinguendum: nã facta distinctione terminorum, arbores quæ nascuntur in alieno territorio, cuius est terminus, tanquam arbores natæ in proprio solo, acquirũtur & sunt in proprio dominio illius ciuitatis, aut villæ ad cõmunem vicinorũ vtilitatẽ: & cum detur proprium dominium, furantes huiusmodi arbores inuito dño committunt furtum, ex regula eius, quæ dicit quod est contrectatio rei alienæ inuito domino, & ob id huiusmodi fures teneri ad restitutionem asserit frater Alphonsus de Castro in loco supra allegato, quod est intelligendum quando exterus à populo hęc ligna furatur. Nã vbi non licet vtitur monte, vt aperit nobis. d. l. 4. tit. 28. p. 3.

Si verò sit vicinus loci qui vtitur lignis, scindendo ea, & conuertendo illam rem cõmunem in propriam ipsius vtilitatem, isto casu propter cõmunionem quam in re videtur habere iure meræ facultatis, vt notat Paul. in l. sicut municipij. §. 1. ff. quod cuiusq; vniuersi. nomin. in tali casu excusatur à crimine furti, vt in l. merito. ff. pro socio.

Et hæc est ratio differẽtiæ in casu, quo asportat ligna exterus, ab eo, quando asportat nõ extraneus, sed vicinus, nam iste est velut filius ciuitatis, vt in l. 1. §. per hanc. ff. de rei vend. & inter patrem & filiũ non datur furti actio. vt in l. serui aut filij. ff. de furtis. & quòd ciuis habetur loco filij, patet: nam ciuis non vocat vniuersitatem in ius sine venia, secũdùm Angel. in l. quãuis. ff. de in ius vocan. ⁎ in l. generaliter. ff. de in ius vocand. ibi, enim hoc dicit Angel. ⁎ quẽ sequitur Thom. Grãmat. in voto. 4. Cum ergo ciuis cõtactat, quod commune est, ideò furti non conuenietur, sed ad damnum, exterus verò, cõtractat & asportat quod est omnino alienum, & ob id potest criminaliter tanquam fur puniri, licet non asportet quam plures quercus, aut pinos, vt nonnulli autumãt, dicẽtes eo casu, propter pluralitatẽ esse tala: nam etiam si quercus vna, ex alieno territorio furetur, potest asportator accusante procuratore concilij cõueniri criminaliter, quia etiam pro re parua cõmittitur furtum, vt est gloss. in. §. gallinæ instit. de rerum diui. & etiam actio legis Aquiliæ intentatur criminaliter, si dãnum cõmittitur ex faciendo, & nõ ex cõmittendo, vt per plura probat Robertus in Specul. aureo. in. 4. par. iudi. 1. distin. nu. 71. & glo. in l. fin. ff. de priua. delictis.

Verùm hoc casu, propter paruitatem arborum, etiam quia sunt siluestres, & non fructiferæ, & quia pœna furti est infamatoria nimis, & paruum nocumentum Reipublicæ, non dãnarem huiusmodi fures pœna ordinaria, sed alia extraordinaria criminali: nam paruitas rei semper

per debet haberi in consideratione in præiudicium tertij, vt in.l.scio. ff. de integrum restit. per Hyppol. in sing. 182. & plura iura ad hoc possem referre, maximè text. in.l.si quis domum. ff. loca. tamen istam meam opinionem loquendo in furto paruæ rei, amplectitur, & bene iudicio meo, noster senator Regius Didac. de Couar. in lib.1.resol c.3. sub numer.12. si verò esset tale, & enorme damnum, vt fures eos punirem, quã quam pro tali crimine pœnam corporis, vel infamiæ non infligerem, secundùm Bald. l. quicunque. C. de seruis fugiti. col.2.

Si verò imposita est pœna particularis contra vicinos, vel etiam forenses scindentes ligna, illa specialis pœna seruanda est, vt in.l.2. C. de noxal. & si aliqua pars applicetur fisco, in tali casu iudicium erit criminale, tàm respectu ciuium, quàm forensium, & posset ob id criminaliter contra scindentes arbores non fructiferas, siue fructiferas procedi: quia quando aliqua pœna pecuniaria applicatur fisco, causa dicitur criminalis, vt notat Bar. & ibi Alexan. in.l. prætor ait. in princ. ff. de sepulchro vio. & in.l. licitatio. in princip. ff. de publica. & vectigal. & Aretius rubr. de iudicijs. & istam esse cõmunem opinionem, notat Robertus Marant. in Specul. aureo, in.4. parte, distinct. sub nu.2. & ideò vt agatur criminaliter contra damnificantes montes publicos, cautum est pœnam statuti, vel in toto, vel in parte fisco applicari: siue ponatur contra vicinos, siue contra forenses.

Sed si nõ applicatur fisco, sed iudici de causa cognoscenti, & in ea sententiam proferenti: ex statuto ciuitatis à rege, vel consuetudine cõfirmato, adhuc isto casu appellarẽ causam esse criminalem, quia eo solo casu appelletur ciuilis, quãdo integra pœna parti applicatur. Hic verò iudici, fiscum, & locum regis representanti applicatur pœna: nam iudex vicem regis tenet: & subrogatio ista facit, vt pœna ei applicata faciat censeri causam esse criminalem, sicut quando directè applicatur fisco. Nam iure cõmuni non potest iudex sibi applicare partẽ pœnarum, vt dixi supra. ★ Valdè contrariũ tenuit in dictionario, verbo, *Criminal*, vbi dicit, quòd neq; quãdo pœna applicatur fisco dicitur causa criminalis, sed quòd vt minus requiritur, ꝙ sit pœna relegationis: sed eum in hoc reprehendit Olanus in concordia iuris in litera C. nu.119. cum sequent. vbi dicit, quód quę sit causa criminalis relinquitur iudicis arbitrio. Sed cõmunis opinio est, ꝙ causa criminalis sit quando pœna est corporalis, vel relegationis, vel vt minus pecuniaria applicanda fisco: sic Iulius Clarus in practica. §. fin. quæstion. 1. numero. 2. vbi dicit, quòd ab hac opinione, neque in iudicando, & consulendo licet recedere. ★

Et cum applicat ex beneficio legum regni à fisco regio aufertur, ꝙ eius erat proprium, & iudici datur: & ex partis dãtis, & iudicis recipientis

tis pœna est: & non soluente condemnato, posset commutari pœna iudici applicata, & adhuc parti in corporalem, vt in c. finem litibus, & ibi notat Abb. sub nu. 5. de dolo, & contum. qua de causa, cũ corporalis pœna posset euenire causa huiusmodi, quãdo non datur locus interesse pecuniarij parti, non video cur non debeat criminalis censeri: pro quo facit Bar. doctrina in l. 1. ff. de custo & exhibi. reor. nu. 2.

30 Et cũ ista genio meo sit vera opinio, puto ex ea asserendum in practicã, quòd quando ex statutis ciuitatum, aut villarum pro dãnis montium, & pastuum, aut vinearum imponitur pœna, cuius pars applicatur custodibus, vel denũtiatoribus, & pars ciuitatis, aut villæ concilio, & pars iudici sententiam pronuntiãti: ista causa est criminalis, & à sententia non potest appellari ad concilium ciuitatis, aut villæ, vt ibi deputentur iudices in causa appellationis: quia causarum criminalium cognitio in causa appellationis etiã minimæ condemnationis non potest competere cõcilijs: & istud est commendandum in practica: nã ex abusu aliter fit, & proh dolor, satis inique & aliquando quęsito colore ad extorquendas pecunias subditorum.

Causa dicitur criminalis quando pœna iudici applicatur.

Quomodo animalia clericorũ dãnum dederint.

Item in proposito damni dati in montibus, etiam si ab animalibus clericorum & monasteriorum fiat, dico quód non solùm ligna scindentes & asportantes possunt conueniri pœnis criminaliter, de quibus supra dixi, sed potest agi contra ipsos custodes, si negligenter custodiant, & pro pastu potest agi contra domi nos ouiũ noxali actione, & contra ipsos pastores dominorũ ouiũ, soluentes pœnas habent actiones: & hæc omnia notat, & per plura iura, & doctrinas comprobat Tho. Grãmati. in suis consilijs ciuilibus, consil. 102.

Sed quęro. Aliquis captus est à custodibus mõtium, vel terminorum, scindens ligna, vel depascens cum animalibus, ouibus, vel bobus, aut alijs pecoribus, & capiuntur pignora viuentia, quæ consumunt se expensis alimẽtorum, vt per Bar. in l. 2. ff. de re iudic. captus allegat ius pasturæ, vel commoditatis lignorum, vel ex priuilegio, vel ex præscriptione: quæritur, an interim debeat soluere pœnam ante quam relaxentur animalia? Praxis admisit, vt substituantur pignora mortua: idque apud Neapolim quoque admissum videtur, ex his quæ notat Capitius in decisio. 45. & pignoribus substitutis cognoscetur de causa principali.

Item quæro, an ius pastus, vel ius proprietatis terminorum, tanquam sit actio popularis, moueri possit ab vno vicino tantùm, & id præiudicet vniuersitati? In quo respon. quòd si bona fide egit, valet quod actum est, cum sit popularis actio: de qua in l. cum qui §. in popularibus. ff. de iur. iurã. & ita notat Matth. de Afflict. in constitut. regni Siciliæ, rubr. 37. num. 12. & ad istud potest 31

An ius pastus cũ vno vicino ventiletur.

induci

induci text.in.l.10.tit.11.p.3.vbi teneo cum glo.

Quomodo vni. loci occupat termi nos. Itẽ nota, quòd si populus vel vniuersitas vult petere terminos occupatos à domino, vel ab alijs, & dominus loci prohibet ne petat, ob id nunquam cõtra vniuersitatem currit præscriptio terminorum, & semper potest quod vsurpatum est, petere, vt in.l.10.tit.29.part.2. quod facit in fauorem vniuersitatum, quibus rex scripsit, ne aliquos terminos peterent à dominis, vel ab alijs curialibus.

Item est notandũ, quòd remediũ dictæ legis *de Toledo* est generale in remedio possessorio contra occupantes terminos, villarum, & ciuitatũ, aut locorum huius regni: nõ facta distinctione, an sint Regiæ coronæ, vel aliorum particularium dominorũ, vt ex serie eiusdem legis apertissimè patet.

Speciale in terminis locorũ regis. Tamen in ciuitatibus, aut villis regiæ coronæ est aliud speciale, quòd potest in limine processus impetrari mandatũ regium contra occupãtes terminos illarum ciuitatum, aut villarum, vt statim restituant: quod si facere neglexerint post monitionem, potest contra eos criminaliter procedi, tanquam contra raptores: de quo est tex.in.l.3.tit.6.lib.8.ordi.
★ ✶Quæ est.l.8.tit.12.lib.8.Recop.✶
★ & in.l.10.tit.13.lib.3.ordi.✶ Quę est l.2.tit.1.lib.4.Reco.✶ & in isto casu non solum iudiciũ ciuile, sed etiã criminale potest competere.

Libellus impropriatur. In quo nota vnum quod sæpissimè vidi in practica: quòd si agatur criminaliter cõtra occupatores terminorum, petendo eos puniri propter violentiam occupationis: quia requisiti noluerunt terminos restituere, & petatur simul condemnari eos ad restitutionem possessionis: non per hoc videtur intentari simul iudicium criminale & ciuile, sed saluatur libellus, vt cẽseatur agere principaliter ad pœnã, & incidenter ad restitutionem possessionis terminorum, vt notat Bart.in.l.interdum.§. qui furẽ.in fin.ff.de furtis. Et sic verba libelli impropriantur, vt saluetur libellus, vt notat Bartol.& DD.in.l. sed si possessori.§.itẽ si iurauero.ff. de iureiuran.& istam doctrinã. Bar. tanquam notabilẽ sequitur Robert. in specul.aureo.in.4.p.dist.1.n.22.

Itẽ nota, quòd facillimè debet dominus Rex cõcedere iudices ad inquirendum de occupatione terminorum, vt in.l.5.tit.17.p.3. Maximè contra faciẽtes defensas, aut prata, quæ vulgò dicuntur, *prados acotados*: *Prados acotados.* nam siue in pascuis publicis totius termini, siue in terris aratis nõ licet hoc facere: nã sublato fructu, licet depascere in terris alienis, quorum fructus naturales omniũ sunt, vt notat Ioan.Fab. in princ.instit.de lege Fusia Cani.tollẽ.quẽ sequitur Cassa. in consuet.Burgun.in glos.quelque. n.2.in.§.2.& ꝙ vtilitas huius pastus sublato fructu sit cõmunis in terris, quæ vallatæ non sunt pro vinea, vel oliuetis, notat loquendo in terris Roder.Suar.in allegat.15.✶ Vide de ★
hac re latissimè Couar.practic.qq. cap.37.num.2.✶

Et

Et ideò nō licet etiam in proprijs fundis facere defensas, quas vulgò *prados acotados* appellamus, vt notat Matth. in constit. Regni Siciliæ, lib. 1. rubr. 85. nu. 8. loquendo in dominis vassallorum facientibus defensas inuitis subditis: & iure huius Regni est text. in pragm. Granatæ fol. antiquioris impressionis. 148.

Item remedium dictæ. l. Toleti non solùm contra occupantes terminos & vicos, & alia expressa in dicta. l. locum habet: sed etiam quæcunq; alia bona, etiam quæ nō sunt in vsu cōmuni, putà *oficios de concejo, alhondigas, boticas*, & alia: de quibus in. l. fin. tit. 14. lib. 3. ordi. ★ Quæ est l. 3. tit. 5. lib. 7. Recop. ★

Contra rectores. Et specialis pœna ponitur cōtra rectores hæc occupantes, vt in pragmatica vallisoleti, fol. 62. ★ Quæ est. l. 2. tit. 7. lib. 7. Recop. ★

Thesauri cui applicentur. Et quia inter alias questiones, que quotidie vertuntur est illa, ad quem pertineat thesaurus, qui inuenitur intra terminos & territoriū ciuitatis, & villæ, & placuit eam elucidare per conclusiones sequentes.

33 Prima conclusio est, q̄ thesaurus indubio pertinet ad eum, qui primo inuenit, licèt non occupet, sed tantumodò inueniat, vt est text. & ibi glos. in. l. nunquā nuda. §. 1. ff. de acquir. rerum domi. quod procedit quando thesaurus in proprio fundo inuenitur, vt in. §. thesauros. instit. de rerum diuis. & iure Regni est text. in l. 44. tit. 28. part. 3.

Secunda conclusio est, quòd non solùm quando quis in proprio fundo inuenerit thesaurum, facit eum suum, sed etiam si in loco sacro, aut religioso inuenerit, fit inuentoris, vt in. d. §. thesauros.

Quod procedit, si fortuito casu, & non ex præcedente inuestigatione facta est inuentio thesauri: quod iure communi verum erat.

Sed iure Regio hoc corrigitur, imò quidquid in fundo Ecclesiæ inuenitur, ad Ecclesiam cuius est fundus pertinet: vt notat Ioan. Fab. in d. §. thesauros. licèt Platea aliter notet in. l. vna. C. de thesau. lib. 10. dicendo, medietatem thesauri applicandam Ecclesiæ, & eius fisco. *Ius Regni.*

Tertia conclusio est, quòd si quis arte magica thesaurum inuenerit, fisco Regio applicatur ille thesaurus, & inuentor priuatur eo, tanquàm indignus, vt in. l. 1. ff. de iure fisci & in dict. l. vna. C. de thesauris. quod iure Regni probatur in. l. 44. tit. 28. par. 3.

Quarta cōclusio est, quòd in alieno territorio data opera non licet quærere thesaurum, etiam volente domino fundi: & si de facto quæritur, & inuenitur, totum id acquiritur dn̄o soli, & inueniens punitur extra ordinem, vt in. d. l. vna. C. de thesau. & ibi Platea col. 2.

Quinta conclusio est, quòd licèt dominus fundi, in quo dicitur esse thesaurus, non possit dare licentiā, vt fodiatur, & alteri acquiratur: si tamen ipse fodit per operarios suos ad hoc conductos, acquitur sibi thesaurus, ac si proprijs manibus ipse fodisset, vt in. l. ita autem. §. gesfisse.

ſiſſe.ff.de admin.tuto.& notat Ioan. de Platea in.d.l.vna.

Sexta concluſio eſt, quòd ſi quis fortuito caſu in alieno fundo inuenerit theſaurum, in loco publico, vel priuato Regis Caſtellæ, vel ciuitatis, aut villæ, media pars pertinet ad inuentorem, alia dimidia pertinet domino ſoli, vt in.d.§.theſauros. & in.d.l.vna.

Et iure Regni probatur in.d.l.44. tit.28.part.3.

Septima concluſio eſt, ꝙ denuntians iudicibꝰ alicuius loci, vel territorij, in quo ipſe demoratur, ꝙ in loco vel fundo Regis ſit aliquis theſaurus, & ad Regẽ pertineat ſecundùm formã text.in.d.l.44. ſi verum denuntiat, habebit in præmiũ quartam partem theſauri inuenti, vt in.l. ★ 7.tit.12.lib.6.ord. ★ Quæ eſt.l.1.tit. 13.lib.6.Recopil. ★ Cuius diſpoſitio non habet locũ in eo, qui iam inuenit theſaurum, & apprehendit in dicto fundo Regio: quia tunc dimidiam partem habebit dicti theſauri, vt in.dict.l.44. ſed loquitur in eo qui denuntiat tantummodò eſſe theſaurum, vt à iudicibus apprehendatur, & detur Regi, & ſic loquitur ante realem apprehenſionem, & actualem: & ſic in caſu in quo tantùm eſt ſcientia loci, & theſauri ibi recõditi.

Si autem iam apprehẽdiſſet theſaurum, deberetur dimidia pars inuentori, vt per gloſ.in.d.l. nonnunquàm.§.1. & in.d.l. vna.de theſaur.

Licèt ſecundũ communẽ omniũ Doctorum, etiam ſine apprehẽſione per ſolam inuentionem ex ſolo vſu, dicitur inuentus theſaurus, vt notat Chriſtophorus Porc. in. d.§. theſauros. & moderniores in.l.3.§. Neratius.ff.de acq.poſſ.

Item dicta.l.7.titul.12.lib.6.ordi. ★ Quæ eſt.d.l.1.tit.13.lib.6.Reco. ★ non loquitur quando quis denuntiat eſſe theſaurum extra terminos loci, vbi ipſe demoratur, vt probãt illa verba legis, ibi, *do morare*: quia in territorio & terminis loci, vbi nõ moratur, non poteſt fodere terram, vt in dict.l.4.tit.28. part.3. Nec illa lex loquitur in theſauris Regi non pertinentibus, vt probãt illa verba, *a nos pertenecientes*: itaq; vbicumq; ratione fundi vbi inuenitur theſaurus, vel ex alia cauſa non pertinet ad Regem, in illo caſu.d.l.ordin.locum non habet, vt ex eius ſerie apertiſſimè patet.

Octaua concluſio eſt, quòd theſaurus inuẽtus in cera, vel alio modo in re mobili abſcõdita, nõ dicitur theſaurus, & ſic non pertinet ad inuentorem, vt cõcludit Iaſ.poſt alios DD. in.d.§.Neratius.numer.7.ff.de acquirend.poſſeſsio. & per DD. in l.à tutore. ff. de rei vendic. & per Iſerniam in titul.quæ ſint Regalia, in parte, & dimidia.

Nona cõcluſio eſt, quòd pecunia recondita in muro domus venditæ, non pertinet ad emptorem: notat Iaſſ.in dicto.§.Neratius. colum.3.& Ioan.de Platea in. d.l. vna. niſi eſſet propriè theſaurus: & ſic ex eius antiquitate & forma poſſet colligi, vt concludit Vlda. Zaſius in.d.§. Neratius.quem videas.

Ex

Ex his cóclusionibus videri meo resultat notissima & clara doctrina, quando thesaurus inuentus intra terminos ciuitatis ad eam pertineat, vel vicinos eius.

Item nota, quód mare intra centum milliaria attribuitur illi territorio, cui mare appropinquat, secundum Ange. in.l. insulæ.ff. de iudic. de quo per Feli.in cap.Rodulphus. derescrip. nu.7.& per Cepo.in tracta.de serui.rust.pręd. c. de mari. & ad huius quoque territorij maris conseruationem tenetur corrector.

Multi ex episcopis, quàm pluresq; Ecclesiæ huius regni & monasteria possident villas & loca, terminosque quos appellant Rotundos; & quæ dicta sunt de vsu terminorum aliorum locorum huius regni, quæ subdita sunt dominis secularibus eadem quoque seruanda sunt in his terminis locorum, quos vulgo, *abadengos*, appellamus: nam in his quoque locis iura & consuetudines generales regni serŭandæ sunt, vt.l.5. tit.4.libr.1.ordi. ✱ Quæ est.l.5.tit. 1. lib.2.Recop. ✱

Expositio extrauagantis Pauli Veneti.

Et quia frequẽs est alienatio horũ terminorũ & bonorũ Ecclesiæ, placuit hic sub breuibus de intellectu extrauagãtis Pauli Veneti differere, quę sub ti. de reb⁹ Eccle. nõ ali. in extrauagã. situatur, & vt rectius eius intellectus appareat, diuido materiam per conclusiones sequentes.

34 *Requisita ad alienationẽ rei Ecclesiasticæ.*

Prima cóclusio est, q̃ ad validitatẽ alienationis rei immobilis Ecclesiasticę tria requirũtur, tractat⁹, quo

Auendaño.

cõfertur ab alienãtibus an expediat nec ne alienatio, & vnicus sufficit, vt in.c.1.& ibi glo. de rebus ecclef.alie. vel nõ li.6.& in. c. sine exceptione. 12.q.2.& glo.in cle.1.de rebus eccle. & notat Abb.in.c.1.de his quæ fiũt. & propria significatio verbi, tractare, hoc significat, vt conferatur, an expediat, vel non, & per plura iura probat Ioan.de Ripa in.c. decernimus de iudicijs.num.6.& quod veritas causæ & solennitas formæ requiratur, est cõmunis opinio secundum Barba.in. 1.volumi.consil. 40. Hic nota, q̃ solennitas quæ requiritur in alienatione rei Ecclesiasticæ, requiritur in ratificatione alienationis. Vide Oldr.cõs.199.n.11.& si pacificè possideatur per decem, vel viginti annos, præsumitur solenniter alienata. Vi. per Th.Grã.in voto.12.

Secũdo requiritur capituli cõsensus, cuius appellatione maior pars cõtinetur, vt in.c.cum in cunctis.de his quæ fiunt à maio.par.cap.

Consensus

Nam singulorum consensus tũc requitur, cum singulariter ius competit pluribus: nam quod omnes tãgit, ab omnibus debet approbari: & glos. in. c. cum omnes.de costitu.quæ aliter sentit, reprobatur secundum Abb.& DD. ibi.

Authoritas

Tertio requiritur authoritas superioris. Dicitur autẽ superior Episcopus, cuius propriũ est huiusmodi authoritatẽ interponere, vt in.c.abbatibus & in.c.sequens.12.q.2.& in c.in vẽditionibus.17.q.4.& de necessaria authoritate superiorũ, vide per Fede. de Senis in consi.94. Et si sunt

 bona

bona monasteriorũ, dicitur superior qui cõuẽtui presidet, vicarij prouintiales Predicatorũ, vel ministri Minorũ: & ita colligitur ex glo. in Clẽ. 1. de re. Eccle. nõ alie. Et ita eam exẽplificat Summa Syluestrina in parte alienatio, sub nu. 2. nam huiusmodi prouintiales & ministri Episcopali priuilegio gaudẽt: & sunt immediati summo Pontifici: & ideò eorũ authoritas loco episcopi sufficit, vt notãt communiter DD. in. c. cum contingat. de foro compe. & sicut Episcopus iura Canonica tenetur seruare, ita & isti prouintiales tenentur, qui nec contra iura, nec institutionẽ ordinis possunt in aliquo dispensare: de quo per Steph. Bertrã. in. 3. parte. consil. 16. ex quo consilio semel impugnaui testamentum cuiusdam monachæ, quæ fecerat testamentum & donationes ex licentia magni magistri Rhodij: nam licèt Papa posit hanc licẽtiam præstare, non tamen magister ordinis sancti Ioannis, nec similes prælati, quia tenentur iura seruare.

Prouintiales.

Magister Rhodij.

Superior.

Itẽ superior potest appellari prior, vel prælatus, qui subest alij: si tamẽ iste inferior habeat conuentum & capitulũ ad alienationem faciendã, vt patet in dicta Clem. 1. quæ prohibet alienationẽ omnem præsidentibus, nisi necessitas, vel vtilitas monasterij, prioratus, vel Ecclesiæ, vel administrationis huiusmodi hoc exposcat: & ad id conuentus sui, aut si conuentum non habet, prælati proprij assensu ad hoc nihilominus accedente.

Nec audienda est gloss. quanquã sit magnæ authoritatis, quippè Ioã. And. cum qua ibi concordant, & trãseunt Card. & Imol. sensum enim Clemen. peruertit, dicẽs, verbum illud esse ad euadendam pœnam Clemen. sed non ad validationem alienationis, ad quam semper exigitur authoritas, consensusque supremi illius superioris, siue Episcopus sit, siue alius, vt iura antiqua volunt: & ita dicit communiter teneri in monasterijs exemptis Couarr. in. lib. 1. resolut. c. 3. nu. 9. & in. c. Ioan. in prin. de testamen.

Quoniam & si iura antiqua hoc vellent, hoc ius antiquum moderandum est, prout moderatur ex dicta Clementi. & forte corrigitur, vt in. c. 1. de consti. lib. 6. non enim tantum pœnalis, sed & dispositiua est dicta Clemẽ. ait enim. Perpetuo prohibemus edicto, nequis religiosus monasterio, prioratui Ecclesiæ, seu administrationi præsidẽs, iura, &c. cõcedat: siquis autẽ contra fecerit, pęnã suspẽsionis ab officio eo ipso incurrat, nec ex concessione ipsius recipienti ius aliquod acquiratur.

Ecce igitur quomodo velit nolit, non tantùm de pœna, sed de validitate alienationis disponit. Ergo seruatis quæ litera Clemẽ. disponit seruanda, valida est alienatio.

Neq; alijs iuribus probat gloss. q̃ intendit, non enim. c. abbatibus. 12. q. 1. &. c. in venditionibus. 17. q. 4. nã his iuribus solis abbatibus nõ adiũctis conuẽtibus, alienatio prohibetur sine cõsensu Episcopi, cui tum tem-

tẽporis erãt ſubiecti. Quarè iura iſta conſonãt, nedũ contradicũt Clemẽtinæ. Item dicta capitula ſunt ſynodorum prouintialiũ, quæ non habẽt vim extra prouintiam, cùm à Papa nõ ſint extenſa ad vniuerſalẽ Eccleſiam: & ſi quã authoritatẽ haberent, non vſquequaq; vt ſummi Pontificis conſtitutionẽ, qualis eſt Clem. limitarent, etiam ſi illã ſequerentur, quanto minùs cùm præcedant.

Neq; obſtat. c. primum de rebus Eccl. non alien. lib. 6. nam alienatio, de qua loquitur, ſolius immediati ſuperioris authoritate, ſine capitulo vel conuentu facta, etiam non ob hoc nulla dicitur, ſed ꝙ ſine cauſa legitima, ſine tractatu, & in præiudicium tertiȷ facta ſit, vt notat Abbas in cap. nulli. de rebus Eccl. non alien. & in cap. 1. de his quæ fiunt à præl. ſine conſen. quanquã obſcurè in hanc ſententiam deſcendat.

Et hanc opinionẽ contra gloſ. in d. Clement. tenerẽ, niſi aliter ſe habeat conſuetudo, quę potens eſt augere ſolennitatem ſeruandam, vltra ius canonicum, vt notat Abb. in d. cap. nulli. & ſic intelligerẽ quę notat ſumma Syluestrina, in parte, alienatio, ſub nu. 4.

Si tamen errore potiùs quã conſuetudine introduceretur, nõ eſſet cõſuetudo, vt innuit glo. in c. quãto. de conſuet. & in c. fruſtra. 8. diſtinct.

His igitur pręcedentibus tribus, valebit alienatio in caſu à iure permiſſo, ſcilicet, ex cauſa neceſsitatis, vel incommoditatis, vel vtilitatis, vel pietatis: de quibus per gloſ. in Auendaño.

ſumma. 12. q. 2. & per Doctores in dict. c. nulli.

Pietati autem conuenit bonum nomen religionis, & quies religioſorum, vt notat Caietanus. 2. 2. q. 43. artic. 7. & q. 87. artic. 1. ad quintum, imitatus forſan beatũ Gregorium lib. 1. regiſtri. indictione. 9. epiſtola. 67. in fine. *Bonum nomen.*

Neq; ab vtilitate cauſa gratitudinis abeſt, quę in bonum cedit nomen: & glo. in c. ſine exceptione. 12. q. 2. reducit ad caſum indemnitatis, cui iura cõſulere volunt: prouident enim nè alienationibus damnum Eccleſię patiantur, nõ quòd ſemper lucrum conſequantur.

Secũda cõcluſio eſt, ꝙ licèt in vẽditionibus, & alienationibus rerum Eccleſię locũ habeãt ſupradicta, in permutationibus tamen ſolũmodò exigitur ſubſcriptio eorũ, quorum cõſenſus expectatur, vt in c. 1. de rebus Eccl. non alien. & in cap. 1. & ibi Abb. probat, de his quę fiũt à pręla. & id magis eſt in teſtimoniũ permutationis: quia id ſignificat ſubſcriptio aliorũ, licèt ex ſubſcriptione cõſenſus regulariter arguatur, vt in l. fideiuſſor. §. 1. ff. de pigno. & notatur in l. Caius. ff. de pign. acti. & per DD. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Griſogonus. ff. de verb. oblig. 36 *In permutationibus.*

Tertia concluſio eſt, ꝙ bonorum Eccleſiaſticorũ immobiliũ alienatio tantũmodò prohibetur, niſi mobilia ſint pretioſiſsima, vt gẽma à rege donata maximi valoris: nam quoad ꝓhibitionẽ alienationis propter rei excellentiã, ęquiparatur immobili, *Mobilia pretioſa.*

 mobili,

mobili, arg. tex. in. l. lex quę tutores. C. de admin. tut. & glo. in. c. Eps qui mãcipiũ. 12. q. 2. & notat Syluest. vbi suprà. q. 10. & idẽ est in re, voto, vel iuramento, vel legato ad immobilia emenda deputata, secundũ Abb. in. c. nulli. de rebus Eccl. non alien.

Quarta cõclusio est, q̃ immobilium appellatione ius, & actio ad rẽ immobilẽ continetur, vt in. l. ad resoluendam. C. de prædijs mino. & est glo. & ibi Bar. & DD. in. l. 1. C. si aduersus transa. & in. l. potest. ff. de auth. tuto. Itẽ & annui redditus etiã redimibiles, vt in Clem. exiui. in ver. annui redditus. de verb. sig. & plura alia quæ de immobilibus posse referre, cõgerit Syluestrina vbi suprà nu. 9. & melius quã alibi per Andr. Tiraquel. lib. 1. retract. §. 1. in glos. 6.

Pœna alienantis. Quinta cõclusio est, q̃ pęna alienantis ea quæ sunt prohibita hæc est, vt ipso facto ab officio suspẽdatur, quod intelligitur quantũ ad celebrationem & administrationẽ simul, vt in Clem. 1. & ibi glo. de rebus Eccl. non alien. facit. c. 1. de sentẽ. & re iud. lib. 6. in §. vlt. & in. cap. si celebrat. de Clerico excom. mi. & in. c. 1. §. fin. de sent. excom. lib. 6. quibus locis suspensus ab officio, significatur & suspẽsus à celebratione, & est excommunicandus, vt notat glo. in cap. nulli. de rebus Eccl. non alien. & ibi Abb. & in. c. monemus. vbi ponitur pœna Leonina. 12. q. 2.

Quod est verum, nisi celeri satisfactione Ecclesiã reddat indemnẽ, omnis ex his qui venit excommunicandus, primó venit monendus antequam excommunicetur: non monetur quidem de commisso, sed de commissi correctione, vt in. c. 1. & ibi notatur de sent. excom. lib. 6. & in. c. sacro. & in. c. statuimus. & in. c. constitutionem. eod. tit.

Hodiè verò in pœnis infligendis aliter est prouisum ex nouissima extrauagãti Pauli Veneti, quæ incipit, Ambitiosę: de cuius vero intellectu, & in quo reperiatur specialis ad iura antiqua, placuit hic differere. ⋆ Et de eius intellectu vide Antonium à Gama in decisionibus Lusitaniæ, in decisione finali. ⋆ 37

Primũ est, q̃ secundũ antiqua iura solus prælatus liberè posset absq; capituli consensu bona immobilia locare, atq; cõducere, & aliás mobilia pretiosa Deo dicata alienare, dummodò huiusmodi alienatio longum tempus (hoc est) decennium nõ excederet, vt in Clemen. 1. de rebus Eccl. non alien.

Paulina tamen constitutio dictũ decenniũ ad trienniũ limitat: quod tempus prælatus, vel alius administrationem habens transgrediendo, pœnas incurrit in ea constitutione contentas, antiquorum iurium pœnas nõ euadens, & nihilominùs alienatio ab eo facta non tenet.

Secũdó inuenitur specialis, quoniã pretiosa mobilia Deo dicata explicãtur, videlicet, quæ seruãdo seruari possunt: & cętera, de quibus in iuribꝰ antiquis erat dubiũ, an nomine immobiliũ veniebãt, & an possint sine solẽnitate alienari, explicãtur in dicta Paulina: & non alienanda ex-

da exprimit mobilia quæ seruando seruari non possunt, vt est triticum, nisi pro temporis exigentia.

Tertiũ, in quo dicta Paulina ius nouum est, quòd res ab antiquo in emphiteosim concedi solita, poterat sine vlla solẽnitate rursus in emphiteosim à solo prælato concedi, vt in cap. fina. de feudis.

Tamen in. d. extraua. additur, vt non fiat dicta noua cõcessio ab eo, vel ab alio administrationẽ habente sine euidenti vtilitate, quæ ante nõ exigebatur: & sic inducitur hodie quædam limitatio ad cap. fina. de feudis: nam absq; euidenti vtilitate, & alienatio irrita est, & pœnæ subsequuntur.

Quartum est quia locationi, de qua Clemen. 1. de rebus Eccle. non alien. addit constructionem.

Quintũ est, ꝙ alienans incõsulto Romano Pontifice, vel contra Paulinæ tenorem, incurrit eius pœnas grauissimas, & à pœnis aliorum canonum non eximitur: & talis alienatio est ipso iure nulla.

38 *Quid operetur licentia Romani Pontificis.* Et est aduertendum, ꝙ Romani Pontificis licẽtia id operatur, vt valeat alienatio sine iuris solennitate: & in casu etiã à iure non permisso, nisi in Papæ licentia aliter sit expressum: alioquin non maiori frueretur potestate, quàm inferiores prælati: & ita concludit elegantissime Anto. Capitius in decisione. 16.

Si verò Papa nõ consulatur, eiusq; assensus habeatur, huius Paulinæ tenor debet seruari, & tenor ex eius verbis elicitur.

Et in ea nullum verbum est, vel tractatum, vel consensum capituli, vel superioris infra summi Põtificis authoritatẽ, aut decretum exprimit vel quoquo modo etiam explicitè significat.

Alienatio ergo his nõ seruatis, in casibus tamẽ à iure pmissis facta ex vi hui⁹ Paulinæ tenet, & valet, & alienãs pœnas in ea cõtẽtas nõ incurrit.

Dixi autem ex vi huius constitutionis: nam ex vi antiquorum iuriũ non tenet, & pœnæ eorum incurrũtur, vt in. d. Clemen. 1.

Item si hæc cõstitutio exigeret ex se, & includeret solennitates aliorũ canonũ, non opus erat antiqua iura roborare, atque innouare, vt facit: imò superfluerẽt antiqua illa iura.

Item si in casibus à iure permissis alienare, opus esset consulere Romanum Pontificem, non vtilis, sed dãnosa esset hæc Pauli constitutio, propter varios casus cõtingentes, nõ solum in cõductione vtili vltra trẽnium, sed in contractu emphyteotico, & de rebus nõ ab antiquo in emphyteosim concedi solitis.

Item quis ferat opus esse consulere Romanum Pontificem ad alienanda bona mobilia, non secundũ instantis temporis exigentiam.

Rursus mens huius dispositionis Paulinæ, quæ ex præfatione colligitur, vt. l. fi. ff. de hæredi. instituen. & in cap. ex multa. de voto. sed in præfatione dicit velle se obuiare profanis vsibus, & bonorum Eclesiasticorum detrimentis: & in casibus à iure permissis his omnibus obuiatur

obuiatur: ergo in eis hæc Paulina constitutio locum non habet.

Quod potest ex eo confirmari, quòd mẽs legis,& eius finis, est ipsamet lex, vt.l.scire leges.ff.de legib⁹. Sed ipse Romanus Pontifex prohibet omnem alienationem, præterquam (inquit) in casibus à iure permissis, ac de rebus ac bonis in emphyteosim ab antiquo concedi solitis: & tunc Ecclesiarum euidenti vtilitate, ac de fructibus & bonis, quæ seruando seruari non possunt pro instantis temporis exigentia.

His ergo casibus etsi non consulatur Romanus Pontifex, locũ non habet dicta Paulina constitutio. His enim seruatis, eius tenor obseruatur, in emphyteosi euidens vtilitas in fructibus,&c. pro temporis exigentia in reliquis casus aliquis expressus à iure: alioquin non haberet hæc clausula vim exceptionis: vndè in litera textus sequitur. Si quis autem contra huius nostræ prohibitionis seriem,&c.

Quibus verbis author alienationum significatur,& non conuentus, vel capitulum, sine quo solennitas iuris non seruatur: & ita credẽdum crederem, omissis his, quę inaduertenter aliter dicit Doctor de Villadiego in tract.de legato.11.q.num.8. in.14.vol.tractatuum.

Ergo solùm ad prælatos, & ad alios ibidem nominatos, hæc constitutio dirigitur, quibus nõ seruantibus tenorẽ eius, alienatio (inquit) est nulla.

Interpretãda igitur est hæc constitutio, quòd locum habet, non solùm quando de pœnis agitur, sed cùm de nullitate alienationis: quo casu personæ tantùm particulares nominantur.

Non seruantes autem antiqui iuris solennitates, pœnas eius incurrunt: & vbi exigitur solennitas, alienatio est nulla.

Et ista constitutio, secundùm iura antiqua est interpretanda, his exceptis, quæ expressè superaddit, scilicet, tempus triennale in conductionibus.

Quibus si adsit casus à iure expressus, permissus cum longiori tẽpore, & alienationis nullitas, & pœna euaditur, in emphyteosi euidens vtilitas, in fructibus temporis exigentia.

Vnde Doctores hãc constitutionem in modicis rebus, sicut nec antiqua iura non habere locum asserunt, vt in.c.terrulas.12.q.2.

Sextùm, in quo dicta Paulina est singularis, patet in impositione pœnarũ: quoniam si contrà faciens Episcopi, vel abbatis pręfulgeat dignitate, interdicitur illi ingressus Ecclesiæ: qui si intra tres menses inmmediatè sequẽtes, Ecclesiam indemnẽ reddendo nõ resipuerit, ipso facto est suspensus officio, tàm in temporalibus, quàm in spiritualibus.

Si autem minoris fuerit dignitatis, ipso iure est suspensus sine alia sentẽtia, vel declaratione: & est excommunicatus tàm alienans, quàm alienata recipiens, cuiusuis dignitatis, vel status fuerit.

Verùm

Verũ ſicut pœnæ grauiores ſunt, ita moderatius infliguntur, ait enim litera Paulinę, Si quis præſumpſerit: quo verbo temeritas ſignatur contra venientis, vt notat Archidia. in c. Romana. de appella. lib. 6. col. 4. & per Felin. in. cap. Iudæi. de teſti. & in. c. 2. de iudic. & in authent. de nuptijs. §. ſic itaq;. coll. 4. Vnde non niſi ſcienter contra conſtitutionem Paulinã agentes, eius pœnas incurrũt. Pena verò Clemẽtinæ primę de rebus Eccle. non alienandis, etiam ignorãtes afficit, etiã ſi ignorantia craſſa eſſet: nã vbi requiritur dolus, ignorantia lata non æquiparatur dolo, iuxta latè notata poſt glo. ibi, in. l. in actionibus. ff. de in litẽ iuran. ſi ergo alienãs non præſumit, alienatio ex vi dictę Paulinæ conſtitutionis nulla non eſt.

Septimũ, quod ex dicta Paulina colligitur, eſt, quod caſus permiſſus ad alienationem ſine alia ſolẽnitate ſufficit ad euadendas pœnas, quanquam exigatur ad vaieditatẽ cõtractus, alia enim iura vult in ſuo robore manere: alioquin ex ſola diſpoſitione Paulinę in illis permiſsis caſibus, alienatio eſſet validitãte muni ta ſine ſolennitate. Pœnæ veró Clement. 1. de rebus Eccleſi. quocunq; deficiente incurruntur.

Ex ſupradictis infertur, & patet, ex Paulina non eſſe nullã alienationem ſine ſolennitate factam in caſibus permiſsis: cum enim eam dicat nullam, niſi in caſibus permiſſis, ergo in eis non eſt virtute eius nulla, ſed ex Clementina. 1. & ſi ſumus in caſu alienationis ab antiquó factæ, pręſumitur quòd preceſſit ſolennitas: quod per multa probat Capitius decisi. 16.

39 Secũdò infertur, quòd agens cũ ſolennitate iuris antiqui, etiã extra caſus permiſſos, & inconſulto Romano Pontifice, nõ incurrit pœnas eius: tum quia iam propriè ille non alienat, ſed conuentus cũ eo: & pœnæ ſunt reſtringendæ ad eos: ergo tantùm verba directa intelligi debent, qui per ſe agunt.

Qualiter pœnæ vitantur

Tum etiam, quod conſulẽdo, tractãdo cum capitulo & eius cõſilio & aſſenſu alienando, non pręſumit, & ſic nõ agit temerè aut malitioſè: & cum res agatur ſine pręſumptione, nõ habẽt locum pœnę extrauagantis: quia in pœnalibus ſtrictè eſt procedendum: vt in cap. odia. de regulis iuris. lib. 6. & in. l. cum quidam. ff. de liber. & poſthu. & quia verba debent ſimpliciter intelligi, & non ſècundùm quid, vt in. l. hoc legatum. ff. de legat. 3.

Tertió infertur euidentiſsimè, quòd in caſibus à iure permiſsis nõ eſt opus cõſulere Romanum Pontificem, ſicut etiã cum iura antiqua ſeruantur: non enim vno verbo niſi manifeſtè dicatur, intelligi debet alijs iuribus derogatum, vt in. c. Eccleſia veſtra. de electione. & in cap. cum expediat. eodem titu. lib. 6.

Et ad hoc ponderanda ſunt illa verba text. Qui cõtra huius tenorẽ inconſulto Romano Põtifice, &c. & in tenorẽ eius in caſibus permiſſis alienatio facta eſt excepta, & iura

ra antiqua confirmantur. Qui ergo extra casus permissos vult alienare, & sine cõsẽsu capituli, si habet, vel superioris, si non habet, necesse est consulat Romanum Pontificem, ad pœnas euadendas, & validationem alienationis.

40 *Consuetudo contra Paulinam, an valeat.* Et iste est planus sensus eiusdem Paulinæ, & practicãdus, licèt nonnulli inaduertenter innuant valere consuetudinem contra dispositionem dictæ Paulinæ, eamq; non esse cõsuetudine receptam, cum quotidie emanent literæ Apostolicæ, de ea mentionem facientes, & ad eius obseruantiam monentes. Et ideo illa cõstitutio vbiq; seruatur teste Ioanne Bertachino in Tracta. de episco. in 36. q. in 2. volu. tracta. fo. 178. col. 1. & Anto. de Pr et. in tracta. de iurisdictione episcopi. c. 5. in 2. vol. Tracta. fo. 201. licèt dubitet Summa aurea Armillæ, in parte, locatio: & ob id cessat quod notat Syluestrina in parte, alienatio. 15. & Caieta. in Summa, in parte, excõmunicatio, c. 75. & Rochus de Curte in. c. fi. de consue. fol. paruo. 51. & noster Didacus de Couauaru. in lib. 2. resolu. cap. 16. nu. 6. &. Albert. in tracta. de vero clerico. c. 50. in lib. 2. sub. nu. 9.

Et cum dicta Paulina sit in obseruantia, necesse fuit, vt dominus Papa Leo decimus ei derogasset in bulla concessa Generali, ac vniuersis prouintialibus, & ministris Ordinis Minorum obseruantiæ: qua perpetuo cautum est, moniales sanctæ Claræ, & beati Francisci, Tertij nuncupati de pœnitẽtia, posse vẽdere, & alienare, & permutare quælibet bona immobilia de consensu duarum partium conuẽtuum, & habita diligenti informatione à duobus vel tribus bonis viris, in locis quibus bona consistunt, id esse in euidẽtem vtilitatem monasteriorũ: & alienata coram vicario episcopi cõfirmare: & ex huiusmodi Leonis constitutione, quam ego habeo, derogatur dicta Paulina, quæ si non esset admissa, nõ esset necesse derogare, vt in. l. decẽ. ff. de verbo. oblig. & in cap. ad dissoluendum. de despon sat. impube.

Et quia dicta extrauagans Paulina excipit casus à iure permissos inter eos, nota, quod quando prælatus cum capitulo alienat, eo ipso probata est præsumptiue Ecclesiæ vtilitas, secundùm Bald. in. cap. 1. §. 1. de his qui feudũ dare possunt in vsi. feudo, & per Feli. in. c. cum causa. vbi de materia loquitur eleganter de re iudi. 41 *Euidens vtilitas.*

Et euidens vtilitas appellatur, si pro cõtractu temporali daretur cẽsus perpetuus Ecclesiæ, vt notat Ancharra. consi. 122.

Et licèt quando præcedit decretũ prælati, & tractatus atq; consensus capituli prȩsumatur vtilitas, vt in. l. in pupillo. & ibi glo. ff. de solu. quã notat Tho. Grãm. in cõsi. 18. in princ.

Tamen si integralis formæ congruitas non fuerit seruata, non præsumitur vtilitas Ecclesiæ, imo damnositas, vt notat Bal. in. l. quicunq;, C. de bonis quæ libe.

Cuius dictum intelligo esse verũ in dubio,

in dubio, si tamen euidentissimè & non euidenter constasset de vtilitate Ecclesiæ in alienatione facta, ità quod illa vtilitas trāsisset in notorium, quia in notorijs relaxatur ordo iuris, & in certis nō est locus cōiecturis: in isto casu valeret alienatio sine alia iuris canonici solennitate. De notoria vtilitate, idem notat Fabia. de Monte. in tracta. de empt. & vē. in. 5. q. nu. 116. in. 5. vol. tract. diuersorū DD. & idem notat Ant. de Pretis in tracta. de iurisd. Episco. cap. 5. & in ista notoria & euidētissima vtilitate procedit glo. in. l. cū hi. §. eam. ff. de trāsact. & quod ibi notat Bal. & in. l. cōtra iuris. ff. de pactis. & ita opinatur elegantissimè Anchar. in consi. 197. col. 2. quem nominatim sequitur Tho. Grāmati. in consi. 28. & ibi citat verba extrauagantis Ambitiosæ cupiditatis.

Quomodo prælatus iurat nō alienare. Item est notandum, quòd si prælatus in stallatione suæ prælatiæ iurauit non alienare bona suarū Ecclesiarū vel monasterij incōsulto Romano Pōtifice: in isto casu obstāte iuramēto nō potest etiā in casibus licitis alenare inconsulto Romano Pontifice, nisi in casu necessitatis, vel euidentissimæ vtilitatis: nā ista æquiparantur, vel nisi res alienanda sit modica: nam ista omnia sub iuramento de non alienando videntur excepta, ex notatis per Abb. in c. vt super de rebus Eccle. non alienan. & reassumit Syluestri. in parte, alienatio. nu. 16. & Soci. in. 1. volu. cō. 29. n. 19. & per Bar. de Cassan. cō. suetu. Burgund. rubric. 9. §. 9. n. 26.

Item si statutū ordinis, cuius monasterium vult alienare, prohibet alienationem, nō seruata certa forma ab statuto introducta, eius omissio vitiat alienationem, vt concludit Soci. in. d. consi. 29.

Item vtilitas non solū de præsenti debet spectari, sed in futurū quoque, taliter quód si in fundo quem vult Ecclesia alienare, posset molendinum ædificari, illa quoq; vtilitas debet haberi in consideratione, ex notatis per Federi. de Senis. in consi. 210. & in. l. spem. C. de dona.

Item bona quæ solita sunt infeudari, vel alienari, licèt licentius possint alienari, ex. c. fi. de feudis. & in cap. 1. in princi. qui feud. dare. poss. & ex dicta Paulina: tamen illud est verum, nisi postquā redierint ad Ecclesiam, longa possessione manserunt immēsa, quia nō possunt alienari, nisi prout alienantur alia bona non solita alienari, secundū Bal. in. c. 1. de clerico qui inuestitu. fecit. 42

Et quādo dicatur quod res sit solita alienari, videatur Alex. in. 3. vol. consi. 9. & per Rochū de Curte in. c. fin. de cōsue. q. 5. & per Bar. in. l. 2. C. de imponē. lucra. descriptio. libr. 10. & D. de Dueñas in regula. 140. *Solitū quomodo dicatur.*

Item aduertendum, quod facta alienanione contra formam iuris antiqui, & dictam Paulinā, potest contra possessorem intētari directa rei vendicatio bonorum Ecclesiæ: nam tacitè videtur petitum, vt alienatio declaretur nulla. arg. tex. in. l. illud. ff. de acqui. here. & loquendo in minore qui petit rem quam alienauit *Quæ actione petantur bona alienata.*

ita

ita notat Anto.in.c. constitutus. de reli.domi.& Alex.in.5. vol.cõs.177. & Matthæ. de Affli. in decisi.255.in ver.dicebat.& apostil.ad Paul. in.l. qui proprio.§.itẽ quęritur.ff. de procu. & Ias.& D D. in.l.nã & postea. §.si minor.ff.de iurc iuran.

An iudex Ecclesiæ cognoscat contra laicum.

Et quia talis possessor rei Ecclesiasticæ dicitur raptor, vt notat Abbas.in.c.2.de rebus Eccle. non alienã nõ esset absonũ asserere, ꝙ reus potest coueniri, quãuis sit laicus, coram iudice Ecclesiæ, quia dicitur rẽ Ecclesiæ violenter retinere: quo casu conuenitur coram iudice Ecclesiastico, iuxta notata per Innocen. & D D.in. c. cum sit generale.de foro cõpe.& ꝙ posit agi corã Ecclesiastico colligitur ex Alex.in.5.vol. cõsi.203.in fi. Tutius tamẽ est agere contra habentem titulũ, licèt inualidum coram seculari iudice.

Agens tamen ad repetendã rem Ecclesię alienatã, asserẽdo Ecclesiã deceptã, legat prius quę notat Luc. de Pen. in.l.2. C.de prędijs nauicula.& omnibus rebus.lib.11.

Ex officio iudicis repetũtur alienata

Et si pręlatus vel alius non agat petendo rem Ecclesię malè alienatam, iudex ex suo officio repetet, vt in.c.si quis presbyterorũ. de rebus Eccle.non alienã & procedet ad inquisitionem tanquã in causa pia, & plura iura quæ possem referre, cumulat August. in apostil.ad Angel. de malefi. in parte, hæc est quædã. in apostil.incipienti, tu autẽ in hac.

De bonis fraternitatum.

Quæ supra dicta sunt de prohibitione alienationis non habent locum in bonis hospitalium priuatorum, neque confraternitatum, & similium collegiorum, vt notat Feli.in.c.de quarta de pręscri.col.2.

Neq; in alienationibus bonorum quę alienãtur à fratribus sancti Frãcisci, qui cum nihil posidere possũt nisi pro vino, & hostijs ad consecrãdum, vt in extraua. Exiui, & nominatim notat de vino & hostia apostill.ad Abb.in.c.nulli. de rebus Eccles. non alienan. & alienant sibi legata pro alimentis, non requiritur dicta solennitas, vt notat Bald. in authen.ingresi.C.de sacros. Eccle. & Petr. de Rauenas in allega. consue.fo.18.& Hyppo.singul.132.

Item quę supradicta sunt locum habent in alienatione rerum Ecclesię vltra triennium, non autem loquũtur iura supradicta in locatione fructuũ beneficiorum: nam locari possunt vltra triẽnium, vt in cap. querelam, & ibi DD.ne pręlati vices suas, & per Bal.in.c.1.de his qui feu. dare poss.col.5.& Armillam in parte, locatio.

Et extrauagans Ambitiosæloquitur de bonis ad Ecclesiam pertinentibus, non ad clericos, vt probant illa verba, Bonorum Ecclesiasticorũ, iuncto text, ibi Ecclesiarum euidenti vtilitate: beneficia autem licèt sint in Ecclesia, non tamẽ sunt bona Ecclesiastica, & beneficium intitulatũ cõfertur, & nõ alienatur nec diuidi potest: vt in.c.maioribus de prębẽ. Idem notat Hierony. Gratus in.2. parte. respõso. 142.nu. 25.& dominium beneficiorũ dicitur esse apud Deũ, non apud Ecclesiam, secundũ

Abb.

Abb.in.c.cum secundũ.de præben. & clericus curatus non dicitur minister Ecclesiæ, sed rector: ministri enim sunt minoris conditionis, de quib⁹ loquitur tex.in Cle.1.§.ad hęc. de statu mona.& ideo de bonis Ecclesiarũ pro his ministris nõ loquitur extrauagans Ambitiosę, & ideo intrepidè est dicendum, beneficiorũ fructus posse vltra trẽnium locari: & ita notat Federi. de Senis consil. 123. & nominatim notat Couarruuias in lib.2.resolu.c. 16.sub num.6. licet aliter & malè videri meo notet Nicola.Boeri.in decis.224.

Et ad quod tempus locari possint res Ecclesiæ & dari in emphiteosim per Dida.de Couar.in.d.c.16. &.17. &.18.in lib.2.resol. Et cũ his manet aliquãtulum ornatus & elucidatus intellectus dictæ extrauagãtis Ambitiosę cupiditatis, vt intelligãt prȩlati habẽtes terminos qualiter possint eos alienare: & olim cum essent tenues possessiones Ecclesiarum difficilius alienabantur, hodie verò non, sicut notat Ysernia. qui feu. dare poss. in princi.

43 *An visitatio terminorum per aliũ impleatur.* Redeundo agitur ad materiam limitum & terminorum, de qua est sermo huius capitis, dico ꝙ inspectionem & visitationẽ terminorum semel in anno debet corrector personaliter facere, vt probant illa verba, *en persona vna vez en el año*: ex quo probatur, ꝙ iste actus est personalissimus per ipsum correctorem inplẽdus: nam ista verba, *en persona*, id est, per te ipsum, astringunt ad personaliter exercendum, vt in.l.fideicõmissa§.fi.ff.de lega.3. & in.l.3. §.fi.ff.qui petant tuto.& idẽ iniũgitur corectori, vt per se ipsum latrocinia, vel illicita cõmittentes inquirat, vt in authen.de collatori.§.iubemus, ibi, per se, collatio.9.

Ex quo infertur, ꝙ ista visitatio terminorum per solum vicẽ gerentem, aut locum tenentem fieri non potest: nã ista verba, Per te ipsum, important, vt nõ possit ponere substitutũ, vt in cap.fina.de officio delegat. & notatur in.c. cũ dilecta. de rescrip.& notat Ias.in.l. quod quis. sub nume.4.C.de procura.

Et idẽ notatur de tabellione qui debet officiũ exercere, vt notat Baldus in.l. vna.§.non autem.C. de cadu.tollen.& per Alex.in.2.vol.consi.217.& notat Ias.in.l.1.§.1.ff. de acquir. posses. & in.l.1.col.7.ff.de offi.eius cui manda.est iurisd.& notat Zasius in.d.§.1.

Idem est in visitatione terminorum, vt videat præsens, an sint sarta tecta: nam nõ excusatur si ea visat per locum tenẽtem: sicut nec tutor excusatur, vt est glo.& ibi Lucas de Pẽna: qui ponit rationẽ contra præsides in.l. cum ad quamlibet. C. de condi.in publi.horre.lib.10.

Idem est in executore testamẽti, *Executor testamenti.* vbicunq; suæ personæ industria requiritur, vel aliquid eius arbitrio, vel conscientia gerendum est: nam per se & non per alium est illud implendum, ex pluribus quæ cumulãt Lucas de Pẽna in.l.per hanc. C. de eroga.mili. annonæ. lib.12.& ex notatis in.l.inter artifices.ff.de solu. &lo-

& loquendo de illo cui cõmittitur executio facti, notat Plate. in. l. agẽtes. C. de decurio. lib. 12. & multa in similibus quæ possem allegare, notat Feli. & post eum scribẽ. in. c. fi. §. is autem. de offi. delega.

Et idem est quotiescũq; iura exigũt aliquid fieri propria manu, vel persona: nam per alium id facere minime licet, vt in. l. hac consultissima. in princi. & in authen. quod sine, & in. l. cum antiquitas. §. pen. C. de testa. & in. l. fi. §. similiq; modo. C. de iure delibe. & notatur in cap. tua. qui matr. accusa. poss. & in. c. super quęstionũ. §. intentionis. de offi. delega. & in. c. cũ redẽptor. 22. q. 2. ibi propria manu. & in. c. 2. de hæreti. lib. 6. & idem probatur in cap. vniuersitatis. de senten. excommu. & in. c. si vero. eo. titu. & in cap. cum parati, de appella. & in his iuribus aliquid explicandũ in propria persona statuitur.

Nimirũ ergo si in nostro quoq; casu visitatio terminorum sit explicanda in propria persona correctoris: quia cum hoc negotium sit graue, persona correctoris exigitur & non locum tenentis, vt notat Bald. in. l. aliquando. ff. de offi. procon. in 3. oppo. & quãdo agitur de publica vtilitate, vt est in ista visitatione terminorum, à persona nominata ad id exequendũ nõ debet recedi: vt notat singulari. Bal. in. cap. quoniam Apostolica. de officio delega.

Quod ego corroboro ex notabili text. in. l. is qui ex causa. ff. de manumiss. testa. vbi propter qualitatẽ personæ non potest cõmitti alicui manumissio serui, ne alius sit patronus liberti manumissi.

Et fulciuntur supradicta, nam si cõparationẽ literarũ, vel exẽplationẽ instrumentorũ non potest iudex alij cõmittere, sed per seipsum debet inspicere, vt probat Bald. in authẽ. sed nouo iure. C. si certũ peta. Quãto fortius visitatio terminorum nõ debet cõmitti, quia sensus visus est inseparabilis à subiecto ipsorum terminorum, vt in. l. si irruptione. §. ad officium. ff. fini. regundo.

Et quæ supra dicta sunt possunt fulciri ex pluribus doctrinis & allegationibus congestis per Paridẽ de Puteo in tract. syndi. in parte, substitutus, & ibi post Guillel. de Cugneo dicit, quod mandatum factum correctori non potest impleri per locum tenentem, nisi aliter sit in mandatis expressum, & facit glos. in authen. de tabellionibus. §. 1. colum. 4, in parte per se.

Et ex supradictis infertur in practica, quòd in locis vbi sunt iudices, quos vulgus *Alcaldes Ordinarios* appellat, non possunt conueniri pœna istius capitis si non visitauerint terminos: quia hoc specialiter est iniunctum correctoribus in propria persona, & non iudicibus inferioribus: & specialia sunt spectãda, vt. l. sanctio legum. ff. de pœnis, & contra quos lex pęnam non imponit, nec nos debemus imponere, vt in. l. at si quis. §. diuus. ff. de religio. & sumpti. fune. & est glo. in. c. fi. & ibi DD. de iure patro. & per Decium 44

Pœna nõ visitandi terminos locũ nõ habet cõtra alcaldes ordinarios.

cium in.§.in pœnalibus. ff. de regu. iur.& negligentia non nocet in non valentibus visitare terminos, & vbi diligentia non sufficeret, vt in.l.2.ff. quis ordo in bonor. poss.seruetur.& sic istis iudicibus ordinarijs, sed neque rectoribus locorum non poterit imputari, quòd non visitauerint terminos, cum soli correctori est iniunctum, & ceteris videtur inhibitũ, vt in.l.cum prætor.ff. de iudicijs. & interest Reipublicæ, vt nobilis, vel honorabilior persona, vt est iste corrector visitet terminos, & non alij iudices inferiores, vt in simili notat Innocen.in cap. quod in dubijs. de renuncia.

Et quanuis corrector ab adunãtia populi, vel ab alijs non requiratur, vt visitet terminos, ab ista lege est monitus, & nisi ostendat visitasse terminos poterit in syndicatu puniri, ex notatis per Lapum, in allegatio.51.in fine. Imò si iudex inuenerit aliquid ex terminis occupatum, & non restituit ciuitati, videtur in vsurpatione cõsentire, vt notat Ioã.de Platea in.l. vsus aquæ. C. de fundis rei priua.lib.11.

Item corrector durãte visitatione terminorum, non debet negotia ciuilia audire, sed visitatio debet totum hominẽ occupare, aliàs punitur, vt in capit.69.in curijs habitis ★ apud ciuitatem Segouia. ★ Quæ est l.6.tit.6.lib.3. Recop.★

De visitatione vicorum. Quæ supradicta sunt, quód locũtenens non visitauit terminos, procedunt tantummodo in visitatione terminorum: secus est in visitatione locorũ suæ iurisdictionis: nam locũtenẽs potest eam facere, vt in c.4.in curijs habitis apud Toletum anno.1539.★Quæ est.d.l.6.tit.6.lib. ★ 3.Recop.circa fin.★& quod ibi non mutatur circa visitationẽ terminorum, stare censetur, vt in. l.præcipimus.§.fina.C.de tempo.appella.

Item ex eo quod aliquid est gerẽdum in propria persona, infertur practicabilis intellectus ad.l.6.titu.29. part.7. dum dicit, *Que el carcelero cierre las puertas de la carcel por su mano mesma, y guardar muy bien las llaues.* *Contra carcerarios.* Nam in tantũ est verum hoc, quod non excusatur, si per aliũ hoc fecerit, nisi vel præsens ipse sit, vel ex aliqua necessitate, quia tunc nõ potest dici negligens, vt in simili notat Angel. in authen.vt clerici apud proprios Episco.collatione.6.

Visitatio autem terminorum proprijs expẽsis debet à correctore fieri, vt probat litera tex.ibi.*a su costa*: 45 *Cuius expẽsis fiat visitatio terminorum.* ergo nec victuras nec alimẽta expẽsis Reipublicę recipiet: sed neq; hospitia: nã regulariter corrector priuata hospitia, vel domos occupare nõ debet, quia grauãtur subditi huiusmodi hospitijs cõtra notata per Plate.in.l. præsidibus.C.de cursu publico.lib.12.& in.l.fin.C. de canone largitio. libr.10. & in. l.1. C. de palatijs, & domi.domini.lib.11. & ibi notat Lucas de Pẽn.Suis ergo expẽsis debet corrector terminos circuire & visitare, vt in authen. vt nulli iudi.§.nulli.collatione 9.

Et in quantum Platea in.d.l.1.dicit quòd expensa publica debet cõduci

duci domus quam iudex inhabitet, cum sit persona publica: illud hodie corrigitur, vt in cap.7.infra in istis mandatis.

Imò si contra voluntatem subditorum corrector occupet hospitia, vel sibi, vel alijs, incurrit pœnam, de qua in.l. 1.in fi.titul.21. libr.2. ordina. ⁎ Quæ est.l.12.titul.15.lib. 3.Recop. ⁎

Alias autem expēsas factas in visitatione terminorum, si quas corrector fecit, habebit à cōmuni, cuius negotia gessit: nā corrector suis nō debet militare expensis, & sicut tutor aut curator sumptus factos in rebus minorum recuperat, non tamen quos fecit in propria persona, vt est tex.in.l.à tutoribus.§. principalibus.ff. de admi.tuto. ibi, In tutela, non qui in ipsos tutores fiunt ratio haberi solet: & loquendo de legato misso à ciuitate, probat text.in l.legatus. §.si quis. ff.de legatio. Salarium tamen pro labore impenso in visitatione terminorum peti non potest: nam cum istud sit à lege ista impositū correctori, vt munus, tale munus debet esse gratuitum, vt est text.& ibi glo.& Bart.& Sali. in l.1.C. manda. & qui gratis tenetur aliquid facere, turpiter pro eo salarium petit, vt in.l. 3. & ibi DD. ff. de condi.ob turp.cau.

Salariū pro visitatione.

46 *Tutor an habeat salariū*

Imò fortius dico, ꝙ non solùm corrector salarium pro visitatione terminorum habere nō debet, sicut nec tutor ac curator nō habēt pro videndis, aut curandis rebus minorum, vt supra dixi, & notat Petrus Iacobi in sua prati.titu.de contraria māda.actione, nisi ex legitima causa in minorum euidentem vtilitatem fuerit à iudice eis assignatum, vt notat Bart.in.d.l.à tutoribus.§.fi. & in.l.1.§.si pupillis. ff. de tutel. & ratio.distrahē. & per Anan. in cap. qualiter & quando. §.licet de accusa.& per Paul.in.l.fi.§. in computatione.C.de iure deliberan. vel nisi ex consuetudine aliquid soleat præstari de fructibus minorū, vt notat Paul.in cōsi.364.& Rochus de Curte in.c.fi. de cōsue.in.12.q.& in.l.2. tit.7.lib.3.foro.ll. ⁎ Quæ non reperitur in Recop.sed super eā tractatū fecit Baeça de decima tutoris. ⁎ & casu quo salarium debet tutori assignari, illud debet esse in particulari negotio, vt notat Iass. in.l.litem C. de procura.

Imo neque rectores populorum si necesse fuerit, eos ire ad dictā visitationem cum correctore, non possunt habere salaria, imò gratis sine suo proprio dispendio tenētur ire, & hæc & similia exercere, vt notat Guido Papæ in decisi.68.quod malè seruatur in practica.

Duplicatū officio, an & salarium.

Sed quæro. In pluribus locis huius regni sunt statuta confirmata regia authoritate, quibus cauetur ꝙ iudices ordinarij, quos *Alcaldes* appellamus, habeāt pro visitandis terminis ciuitatū aut villarum tot argenteos singulis diebus: postea superuenit corrector, atq; ideo suspēsum est officiū illorum iudicum ordinariorū, quibus corrector succedit in officio: an ideo possit habere pro visi-

visitandis terminis eadẽ salaria : & quidam putabãt correctorẽ debere habere hæc salaria regia authoritate cõfirmata, moti ex eo q̃ si capitaneo debetur certũ salarium, & certũ potestati, & quilibet ipsorũ tenetur certos familiares habere, si posteà dicta officia deueniunt ad vnũ, ille debet cum onere familię illa integra salaria habere, vt notat Angel. in authen. vt determinatus sit numerus cleric. col. 1. & in auth. vt iudices sine quoquo suffra. §. 1. coll. 2. & plura iura, atq; doctrinas, quas possem in corroborationẽ citare, notat Put. in tract. synd. in parte, salariũ. c. *an si officialis*. Si ergo onus visitandi terminos peruenit cũ officio ad correctorẽ, cur non veniet quoq; salariũ?

47 Secundò, ad idem facit textus in auth. vt iudices sine quoquo suffragio. §. illud. col. 2. vbi dicitur, quòd propter duplex officium, vel plures sollicitudines, quæ in persona vnius concurrunt, duplex debet percipere salarium : & idem probatur in. l. his scholaribus. C. de digni. lib. 12. & in l. binos. C. de aduo. diuers. iudi. & p Paul. in. l. qui duobus. ff. de condi. & demõstr. Et alia in simili fundamẽta refert Anto. Capi. in decis. 27. nu. 20.

Tertiò facit, nam quotiescunq; iura duorum concurrũt in persona vnius, tantũ debet habere ille vnus, quantũ duo haberẽt, vt in. l. si mihi & tibi. in prin. ff. de legatis. 1. & in. l. Titius. §. qui Marco. ff. de annuis lega. & per hæc iura, quòd sit prẽstandum salarium propter duplex officium, si concurrit in persona vnius, tenet Ioan. de Platea in. l. maior. C. de digni. lib. 12. & ibi dicit ita tenendum, nisi cõsuetudo sit in contrariũ.

Quartò ad id videtur facere, nam si corrector iste subrogatur in personas priorũ iudicum, subrogatus sapit naturam eorũ, in quorũ locum subrogatur, vt in. l. eum qui. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. & notatur in. l. parabolani. C. de Episco. & cleri. & in. §. fuerat. Insti. de actio. & in tantũ est hoc verũ, quòd subrogatio videtur velut prima officij creatio, secundùm Bal. in. l. aliquæ. §. sin autem. C. de cura. furi. & hoc posset corroborari ex pluribꝰ notatis per Iass. in. l. cohæredi. §. qui discretas. ff. de vulgar. & pupilla.

Sed his non obstantibus, verior pars videtur, quòd iste corrector nihil ex isto salario ab statuto deputato posit percipere.

Nam iste corrector nõ subrogatur in locum, *de los Alcaldes ordinarios*: imo illa officia suspẽduntur, vt probat cap. 7. in eo. ibi, *que pues està en el suspendidos los oficios*. ✶ Hæc mihi videtur mẽdosa allegatio, forsan voluit allegare cap. 5. correctorum, quæ est. l. 5. titul. 6. lib. 3. Recop. & l. 23. tit. 5. lib. 3. Recop. ibi, *que se suspenden todos los oficios por el nueuo Corregidor*. ✶ & sic nulla datur subrogatio, sed suspensio, quæ est officij taciturnitas, & silentium, vt in cap. alma mater. de sent. excõ. & sic durat officiũ illorũ iudicũ. Sic sẽtẽtia lata durat, licẽt p appellationẽ sit suspẽsa, vt notat in. l. furti. in prin. ff. de his qui not. inf. & q̃uis nõ esset suspẽsio

officij, sed subrogatio, quando talis subrogatio in officio nõ fit ad effectũ, ꝙ subrogatus ferat onus & põdus officij, in tali casu subrogatus non sapit naturã eius, in cuius locũ subrogatur: & ideò nõ debet in tali casu habere salariũ, vt notat Bar. in l. pater filiũ. in 4. col. ff. de inoffi. test. nu. 19. quẽ refert & sequitur Ioan. de Ripa in tract. de peste. in vltim. part. in ver. discussa. nu. 452.

Quo fit, vt cũ iste corrector non exerceat eadẽ officia per modũ subrogationis, sed ingrediatur officiũ tanquàm iudex maior, & plura officia iurisdictionis iungantur in vnũ correctorem, ob id dicitur vnũ esse officium, & non plura, vt notat Ias. in l. quominùs. ff. de flumi. num. 20.

Et ex his patet respõsum ad priora fundamenta, & manet firma conclusio, ꝙ corrector etiam illud salariũ statutum pro visitatione terminorum habere non debet.

Qualiter reponentur limites amoti

Facta autẽ terminorũ visitatione, si corrector inuenerit limites amotos, habita priùs legitima causæ cognitione, citatis citãdis, reponet limites amotos in pristinã formam: nam sine causæ cognitione iudex non potest quicquam statuere, vt in l. omnes. ff. de in integrum restitu. & in c. 1. de causa poss. & proprie.

Et cùm ad causæ cognitionẽ debeat citari persona, vel concilium, quod limites amouit, vel occupare fecit terminos: & facta citatione, statim sequitur oppositio declinatoria iurisdictionis cõtra correctorem, dicendo ꝙ cognoscit de causa extra territoriũ, & à pronunciatione quòd est iudex, appellatur, vt notat glos. in authe. habita. C. ne filius pro patre. & sic nimis protelatur negotium, quãdo huiusmodi declinatoriæ exceptiones opponuntur.

Tutior praxis.

Ideò tutior practica est, ꝙ idem conciliũ, cuius termini occupãtur sine authoritate iudiciali, & sine causæ cognitione vim vi repellendo, reponat in suũ locũ terminos auulsos, & amoueat furtiuos & malè positos: nam hoc licitũ est, vt in l. quemadmodum. in. §. si protectum. ff. ad. l. Aquil. & in l. si vi tẽ. §. qui ad ianuam. ff. quod vi aut clã. vbi dicitur, quòd licitum est demolire, quod in solo à nobis possesso ab alio ędificatur, vel ponitur: quòd notat Ioan. Fab. in l. 1. C. de interdict. & per Cepol. in tractatu de seruitu. vrba. prædi. c. de tigno iniuncto & per Old. consi. 82. & Paul. in l. vna. C. vt nemo priua. per text. in l. fideicommissa. §. si quis illicitè. ff. de legatis. 3. 48

Dixi autẽ in solo à nobis possesso: nam si solũ esset cõmune, & socius ædificasset in cõmuni solo, nõ licebit illud propria authoritate demolire, vt per plura iura probat Philip. Decius in 1. vol. consil. 221.

Et quanquã vniuersitas, quæ vim patitur in mutatione horũ limitum, destrueret limites iniustè positos sua authoritate, & reponeret suos, etiam vi armata, non esset illicitum, neq; criminosum, vt dixi suprà in isto. c. & notat ferè in proprio casu Paul. de Castro in l. vna. C. vt nemini liceat sine iudice.

Alia

Practica criminalis. Alia practica est agere criminaliter contra occupatores interdicto vti posſidetis, quod poteſt crimina liter intentari, vt eſt gloſ.in.l.fin.C. fini.regund.& per Bar.in.l.itē apud Labeonem.§.ſi quis bona.ff.de iniurijs.& per Paul.in.l.qui pendentem. ff.de actio.emp.& ven.

Et in cognitione huius criminis incidenter conſtabit quis ad quem venerit poſsidentem, vt in.l. ſi quis ad ſe fundum.C.de vi.publi.& incidenter poterit peti à iudice, vt de poſſeſsione terminorum pronunciet, defendendo poſſeſſorem, argu. notatorum per Bar.& alios in.l. interdum.§. qui furem. ff. de furtis. & ibi per Alexand.in apoſtill.& per Paul.in.l.4.§. hoc autem. ff.de dāno infecto.& per Caſſa.in conſuet.Burgun.fol.42.col.1.

Et quāuis qui cognoſcit incidēter de poſſeſsione ad punitionē criminis, nō teneatur de neceſſario ſuper incidenti pronunciari, vt eſt tex. & ibi Bal.in.l.1.ff.fam.hercif.

Tamen quando incidens eſt talis naturæ quòd impedit proceſſum in principali, pronuntiandum eſt ſuper incidenti, vt notat Ioann.Fab.in l.1.C.de ordin.iudicio: & probatur in.l.11.tit.3.p.3.

Et per modum cauſæ ſemper poteſt de incidenti poſſeſsione terminorū, etiam in cauſa criminaliter intentata ſuper interdicto vti poſsidetis, vt putà, ſi iudex dicat, Cōdemno criminaliter moleſtatores depaſcentes in tali termino, vel ibi ſcindentes ligna: quia poſſeſsio eiuſdem termini pertinet ad talem villam, vel populum accuſantem: & ſic per modum cauſæ conſtat incidenter de termino. Et hanc practicam ponit Bald.in auth.ad hæc.C.de latina liberta.tollen.quem ſequitur D. Nauarro in cap.cum contingat.de reſcriptis: in primo remedio.& iſta eſt bona practica, & pronunciatio fit, cum incidens oriatur ex eodem facto, quo caſu faciliùs ſuper inciden ti pronunciatur, vt notat Robert.in ſpeculo aureo, in.2.diſtinct. iudicio. num.25.& in.4.par.in.20.diſtinctio. num.8.& per Bald. Paul. & DD.in. l.1.C.de ord.iudi.

Et ne in iſto quoq; caſu opponatur declinatoria, ego ſemper ſoleo practicare, vt impetretur iudex regius ſpecialis, qui vel de cauſa cognoſcat, vel adeant ſenatores regaliū Chancellariarū, coram quibus querela proponatur, & ibi à concilio contra cōcilium, & eius municipes, cognoſcitur de crimine, & de poſſeſsione terminorum, nec expenditur nūmus, & tēpus ſi oppoſita dilatoria coram correctore loci occupantes terminos ſubterfugiunt iudicium, tanquam cognoſcat iudex extra territorium, contra text. in.l.fin. ff. de iuriſd.omn.iudic.& in cap.fin. de conſtit.lib.6.

Practica autem exequendi ſententiā in materia terminorum exponitur per Felin.in cap.quia indicante. de præſcri.

49 Et non dicitur executione impletam ſententiam, niſi limitibus aſsignatis, & data reali poſſeſsione *Qualiter exequetur ſententia terminorum.*

terminorũ, vt notat Bald.in.l. venditor. §. venisse. ff. de hæredi. vel actio. vendi.

Imò si positis limitibus, virtute sententiæ amouerentur, iterũ potest peti executio sententiæ contra turbantes, etiam si sint vicini postea nati in populo condemnato: nam idem est concilium secundùm Innocentium in cap. Abbate sancti Syluani. de verbor. signific. de quo elegãtissimè tractat Anto. Capitius in decisione.

Quod maximè verum est in istis causis habentibus causam successiuam, iuxta notata in. l. inter Castellianum. ff. de arbitris. & in. l. si in lege. §. colonus. ff. loca. & per Doctores in. l. permisceri. §. species. ff. de acquir. posses. & in. l. fideiussor. §. fin. ff. de legat. 1. & notat Matthæ. de Afflict. in decis. 341. & per Angel. in. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pactis.

Limites quales sint.

Et vtra limites quæ solent ædificari, secundùm morem cuiusq; prouinciæ, inter eos illud maximum signum iurisdictionis & territorij est imponere atque fixare furcas: nam istud est signum designans territorium, vt notat Bald. in. l. à procuratore. ff. manda. quod notat Ioan. de Ripa in cap. cum Ecclesia Sutrina. de causa poss. & proprie. num. 63. & Cassaneus in consuet. Burgun. in principio. §. 2. in glos. ou territoriè, numer. 14. & in principio. num. 21. & ibi allegat Floria. in. l. arboribus. §. de illo. ff. de vsufruct. & latiùs per Cassan. in. d. rubr. 1. §. 8.

Et ibi in num. 8. quòd si est contentio inter duas villas super territorio, pendente lite, non debẽt erigi furcæ.

Furcæ.

Item si destruitur populus, & ponuntur ibi furcæ, non currit præscriptio, quia non est ibi populus aduersùs quem præscribatur: ideò oportet articulari de persona aduersùs quam currat præscriptio.

Et dùm stat furca erecta, saltim vltra annum & diem nõ debet alia vniuersitas amouere eam propria authoritate, quia esset turbare possessorem, & posset agi criminaliter & ciuiliter: & iste est alius modus turbationis terminorũ, & iurium: & alios notat elganter Ioan. Fab. in §. retinendæ. instit. de interdict. nu. 16. & notat plures Bald. in. l. 2. C. de serui. & aqua.

Quot testes exigãtur in probatione iuris pascendi.

Finaliter pro complemento in ista materia terminorum est notan- 50
dum, quòd cùm ciuitas intra territorium suum habeat fundatam intentionem de iure communi, tàm in proprietate, quàm in possessione, vt suprà dixi. Si quis dicat habere ius pasculandi, vel scindendi ligna in alieno territorio, cùm ipse habeat contra se præsumptionem iuris, si vult probare contrarium, debet probare per tres testes idoneos, aut per duos multùm excellentes, vt notat Specula. in tit. de proba. in §. fin. in vers. vltim. quem dicit stupendè loquutum Iass. in. l. sciendum. ff. de verb. oblig. sub n. 10. & Cassan. in consuetud. Burgun. rubric. 11. §. 2. num. 19.

Sed

Sed quæro, an remediū huius legis de Toledo habeat locū in terris Ducū, aut Comitū, vel aliorū dominorū inferiorū huius regni, ita vt ipsi, vel eorū iudices possint procedere ad restitutionem terminorū, secūdùm formam dictæ legis Toleti.

Et primo videtur quod non possit ex.l.fin.tit.14.lib.3.ordin. ✶ Quæ est.d.l.8.tit.17.lib.8. Recop. ✶ vbi dicitur, quod remediū legis de Toledo habet locum in locis, & terris tantūmodo patrimonij, vel coronę Regalis: terræ verò dominorum inferiorum non sunt coronæ Regalis: ergo dispositio locum non habet, quia cui non conueniunt verba legis, nec eius dispositio, vt in.l.4.§.totiens.ff. de dam.infec. & in.l. hos accusare.§.omnibus.ff.de accusa. & l.1.§. loquitur. ff. de aqua quoti. & æsti.& in l.si seruū quis.§. non dixit. ff.de acqui.hæred.& in.l.ita autem. ff.de admi.tuto.

51 Hoc tamen non obstante crederem contrariū, imò quod dicta lex Toleti locum habeat, non solum in terminis locorū regiæ coronæ, sed etiam in terminis locorum dominorum huius regni: & quod ipsi possunt iudicibus suis committere, vt procedatur secundùm formam dictæ legis Toleti.

An lex Toleti locū habeat in terris dominorum.

Nam certū est, quòd illa lex Toleti est generalis, & non particularis: ergo obseruanda est vniuersaliter in toto regno à dominis inferioribus, vt est text.in.l.5.tit.4.lib.2.ordinam.regalis. ✶ Quæ est.d.l.5.tit.1.lib.2.Recop. ✶

Imò si bene considerentur verba ipsiusmet legis de Toledo, ex ipsis colligitur probandam esse in terris dominorum, vt probant illa verba, *E porque somos informados q̄ muchas ciudades, villas, è lugares de nuestros Reynos, especialmēte de nuestra corona Real estan muy desapropiadas, &c.* nā cū dicat, *especialmente*, quod latinè dicitur, maximè, de cuius natura est, quod implicet idem ius, sed per maiorem, vt est tex. & ibi glos. singularis in.l. illud.ff.ad.l.Aquil. & est glos.in.l. quod si minor.§.restitutio. ff. de minor.& per Bar.in extrauag. ad reprimendā. in verbo, maximè.

Ergo quod ius statuitur in terminis locorum Regiæ coronæ, idē seruandum est in terris dominorū, maximè cū sit fauorabile Reipublicis, qui fauor omnibus Reipublicis debet esse cōmunis.

Quod est verum in terminis locorum dominorum, quæ sunt populata, & habent rempublicam: secus verò si sunt termini eremi dominorum: nam de his non loquitur dicta lex Toleti, imò ordo iudicialis ad querelam dominorum seruandus est, & non dicta forma legis Toleti, quæ in Republicis tātum loquitur, dum dicit, *Ordenamos y mandamos que quando algun concejo.*

Neque obstat supradictis, dicta.l. fina.tit.14.lib.3. ordinament. ✶ Quę est dict.l.8.titul.12.lib 8. Recopil. ✶ nam attenta. l. ad quam se refert, quæ est.l.3.titul.16.libr.8.ordin. nam illa addit vnum, quod occupans

terminos in locis coronæ regalis, poteſt criminaliter, vt raptor puniri vltra reſtitutionem poſſeſsionis bonorum occupatorum, ad quam eſt introducta forma dictæ legis de Toledo. Et iſta eſt vera, & ſingularis concordia, & practica harum legum, quod crimen in terminis locorum dominorum non habet locum, imò occupans eos terminos aliter conuenitur ex diſpoſitione legum, & non crimine raptus.

Et quia frequens eſt practica circa iuriſdictionem dominorum huius regni, non ſolum in materia terminorum, ſed in pluribus alijs: ideò vtile viſum eſt per aliquot capita de hac iuriſdictione dominorum in regno Caſtellæ diſerere in ſequentem ordinem.

SVMMARIA Capituli quinti.

1 *Merum imperium quibus verbis cōcedatur.*

2 *Suprema iuriſdictio nunquam videtur conceſſa.*

3 *Verba priuilegiorum omnino attendenda.*

4 *Iuriſdictio qualiter amittatur per non vſum.*

5 *Dñs non citat vaſſallos extra iuriſdictionem ad loca remota.*

6 *Domini vaſſallorũ non poſſunt ſtatuere contra leges regni.*

7 *Domini vaßallorum, an cognoſcāt de propria iniuria.*

8 *Domini vaßallorum, an cōmittant quòd procedatur ſummariè.*

9 *An quæſtio terminorũ cũ vaſſallis noceat domino.*

10 *Dominium, & iuriſdictio differũt inter ſe.*

11 *Populi an habeant iuriſdictionem.*

12 *Domini non aduocant cauſas.*

CAP. V. De iuriſdictione dominorũ inferiorũ regni Caſtellæ in prima inſtantia.

★ Non eſt lex in capitibus correctorum quæ loquatur de hac iuriſdictione: ſed quia antea eſt tractatum in capit. præcedentibus. de iuriſdictione correctorũ, propterea, quia iſti domini vaſſallorum ſunt quaſi quidam correctores perpetui, propterea de eorum iuriſdictione agit hic. Et de iuriſdictione dominorum iſtorum ſunt in Recopilatione leges ſequentes. l. 1. titul. 10. lib. 5. Recopilatio. & l. 1. titul. 15. lib. 4. Recopil. & l. 3. titul. 1. lib. 2. Recopilat. ★

ORdinarium eſt, merum imperium, vel iuriſdictionem, aut mixtum imperium nemini competere, niſi cui à lege, vel Senatuſconſulto, vel principum conſtitutione eſt conceſſum, vt in l. qui neque. ff. de iudic. Et

1 Et merum imperium non confusa, aut indeterminata verborum congerie, vel formula transfertur, sed speciali, & expressa denominatione concedi necesse est, vt in l. prima. §. fina. ff. de offic. eius. & in l. itē apud Labeonem. §. ait prætor. ff. de iniur. vbi probat litera, quòd ea quæ notabilia sunt, specialiter debent notari, nec sub generalibus verbis veniūt, argum. textus in l. obligatione generali. ff. de pignor. & in l. obligatione. ff. quæ res pignor. obligari possint. & hiscè motus legibus ita ratiocinatur Baldus in capit. quanto. de iudici. Et licèt attenta dispositione iuris communis crebrior, atque communis sententia sit, quòd concessa spontè, & motu proprio iurisdictione, veniat merum imperium, vt probat Ias. in lege imperium. de iurisdictio. omn. iudicum. quem ibi sequitur Longabalus in repetione dict. l. in quarta parte. in princip.

Merum imperium quibus verbis concedatur.

Ius regni.

Tamen hodie iure nostri regni prima opinio verior videtur, attenta elegantissima dispositione text. in l. 2. tit. *de las donaciones*. lib. 5. ord. ★ Quæ est. l. 1. tit. 10. lib. 5. Recopil. & vide Gregor. Lopez in l. 12. tit. 2. par. 2. verbo. *segun los priuilegios.* ★ ex qua colligitur, verba concessionis debere inspici, non attenta illa distinctione, quam Bart. adnotat in l. inter eos. ff. de acquirend. rerum domi. vbi distinxit, an transeat iurisdictio cum vniuersitate quando cōceditur locus, ponendo discrimen, an loco cohæreat iurisdictio, an dignitati illius qui fecit concessionem. Quod sensit quoq; Ioan. Faber in auth. statuimus. C. de Episcopis, & clericis.

Hodie autem in dubio cessante priuilegio, vel consuetudine, iurisdictio cohæret personæ regiæ, vt probaui supra cap. 1. & ideò quando Rex Castellæ concesserit castrum, villam, aut quemlibet alium locū, an concessa videatur iurisdictio, & merum imperium, vel an redditus. & iura regalia: spectanda sunt verba concessionis, & standum est dispositioni dictæ legis regiæ. ★ Quę est. d. l. 1. tit. 10. lib. 5. Recop. ★ quæ est noua & elegātissima decisio, plura dubia, quæ de iure cōmuni erant, exterminans.

In cuius legis vera praxi addendum est semper, nullis etiam latissimis, & amplissimis verbis comprehēdi, vt suprema dictio, vel recognitio Regi nostro Castellæ debita, concessa videatur: quia illa auelli, & separari à persona regia non potest, vt probat Baldus in authentic. quas actiones. C. de Sacrosanct. Eccles. Et ideò Imperator non potest etiam expressa voluntate facere, quòd aliquis in suo regno sit omnino exemptus, & quodāmodo acephalus, vt notat Baldus in procem. feudorum, & ista ratione quominus à iudicibus, & dominis inferioribus appelletur ad Regem Castellæ, vbiq; leges proclamant: & contrarium, quòd non appelletur, præscribi non valet, vt probat Abb. in capit. non liceat. de præscriptio.

2 *Suprema cognitio non- quā videtur concessa.*

Non debet quis esse Acephalus.

Non valet præscriptio, quod non appelletur ad Regem.

Et ideò quamuis in priuilegijs quæ Reges nostri Castellæ quotidie cõcedunt, non esset expressum, quod suprema potestas maneat illæsa, &. reseruata regi Castellæ: tamen à iure ipso semper, & vbiq; intelligitur excepta, atque reseruata, quia non potest magis à rege separari, quam radius solis ab ipso sole, secundùm Bald. in titulo de feud. Marchię. in princip.

Instantia appellationis cõceditur à Rege.

Et licèt suprema potestas à persona regia sit inseparabilis, primã tamen instantiam appellationis bene potest rex concedere aliquibus dominis, aut iudicibus aliquarum ciuitatum, vt ipsi loco regis audiant appellationes. Nam & idem potest priuilegio, vel cõsuetudine, aut pręscriptione induci, vt notatur per tex. ibi in cap. Romana. §. 1. de appellat. lib. 6. & hac ratione concessum fuit dominis vassallorũ huius regni per legem conditã à domino rege Ioanne primo, apud ciuitatem de Guadalajara, & confirmatam à secundo apud Vallisoletũ, quod audire possint appellationes interpositas à suis vassallis ex sententijs à iudicibus ordinarijs latis. ⁎ Quæ non inuenitur in Recopilatione, & præter ea quæ author dicit híc, & in principio capituli sequen. adde quòd de hac lege mentionem facit Montal. in repertorio ordinamenti, verbo, appellari potest liberè, & Gregor. Lopez in l. 18. tit. 23. p. 3. in glo. magna, & Couar. pract. qq. c. 4. num. 7. in versicu. extat verò in hoc tractatu &c. & hãc legem ad literam posuit Monterroso in tractat. 7. fo. 89. impressionis antiquę. Et iustis de causis non fuit hęc lex posita in Recopilatio. quia cũ Rex in omni iurisdictione habeat intentionem fundatã, vt in. l. 2. tit. 1. lib. 4. Reco. & l. 8. tit. 12. lib. 8 Recopilatio. de quo latè D. Antonius de Padilla, in l. altius, nu. 3. & 4. C. de seru. & aqua. Igitur, *estos señores de vassallos no tienẽ cierta jurisdicion, ni señalada por ley, sino la que mostraren por titulo*, iuxta. l. 1. tit. 10. lib. 5. Recop. *o la que prouaren por prescripcion*, vt in. l. 1. tit. 15. lib. 4. Recop. Conueniens ergo fuit, quòd non recopilaretur. d. lex de Guadalajara, quę certam iurisdictionẽ dominis vassallorum dabat, quã hodie non habét. Quod valde nota. ⁎ De qua lege mentionẽ fecit Peregrin. & ibi glossa in parte, appellatio. quęstione sexta. & Mõtal. in secunda cõpilatione fori, in parte appellatio. & in regno Franciæ idem concessum esse testatur Ioan. Fab. in princ. Insti. de Attiliano tutore, & in pluribus locis.

Ne appelletur ad inferiores potest præscribi.

Sed quamuis dicta concessio facta fuerat, vt ad dominos vassallorum valeat appellari: præscribi tamen potest contrarium contra eosdem dominos, quia hoc non est de suprema iurisdictione, cum ad inferiores pertineat, vt probat Philipp. Franc. in cap. dilecti. colu. 3. de appellat. & Balb. in tract. præscriptionum, in. 2. part. 5. partis. quæst. 2. & Felin. in capit. cum non liceat. col. 3. de præscri.

Et ex eadem radice procedit dispositio

positio text.in.l.6.titul. *de las apelaciones*,lib.3.ordi. * Hodie est alterata hæc.l.p.l.7.tit.18.lib.4.Recop. * vbi iudicibus deputatis à concilijs locorum data est potestas cognoscendi in secunda instantia per appellationem emissam in causis trium millium marapetinorũ. Nam cùm esset ad Regios iudices appellandũ, ne obtentu causæ paruæ quantitatis fatigentur litigantes laboribus, & expensis, data est illa instantia loco Regis: multa enim ob paruitatem causę debent attendi, vt in.l. mediterraneę.& in.l.pro locis.C.de annonis & tributis.lib.10.

3 *Verba priuilegiorũ attendenda.* Redeundo igitur ad incepta, vt intelligi posit, quòd genus iurisdictionis competat dominis locorũ in prima instãtia, verba priuilegiorum, vsusq; longæuus attendi debet. Nam & præscribi à dominis,& vniuersitatibus iurisdictioné Regiam, su[...] cap.1.probaui, & in ea solùm temporis lapsus à lege Regia expressus exigi debet, vt ibi dixi. Nec exquiri debere bonã fidem in præscribente iurisdictionem. *Bona fides præsumitur in possidere iurisdictionem.* Nam in dubio bona fides præsumitur in posidente, vel quasi posidente iura incorporalia, & iurisdictiones, nisi ex denuntiatione, vel testatione, vel interruptione contrarium probetur, vt enumerat Barto.in.l. Celsus.ff.de vsucap. & quod ob id in dubio bona fides præsumatur, probat Longeba. in repeti.l. imperium.de iurisd.omni.iudic.in.4.par. versic.4.

Item an concessa iurisdictione dominis vassallorum huius Regni duret concesio, & an eam amiserint per cessationem inspici quoq; debet. Nam si dominus vassallorũ sua iurisdictione vsus non fuerit, aliusque eam possederit lõgo tempore, acquirit eam, vt probaui in cap.1.Imò plus dicerem,quód si dominus cùm posit, non exercuerit iurisdictionem, & ita deprehenderetur deses & negligens,cognita negligentia à domino Rege,posset desidiam supplere, & adhùc eum priuare iurisdictione, si arbitrio suo eum desidem inuenerit, argu. glos. & ibi notant DD.in.l. mancipia. C. de seruis fugiti & in.l. si quos.C. de offic. præfect. præto. orien. vt per plura probat Ias. in.l. eum qui res. C.de procurato. & quòd negligentia digna sit,vt suppleatur à domino Rege in defectu inferiorũ, vltra expressa in priuilegijs dominis vassallorum cõcesis,per bona iura loquendo in iudicibus, tutoribus, & medicis, per plura iura probat Aymon Crau.in cons.132.nu.3. & quia ibi plura iura,atq; doctrinę referuntur,ideó non oportet transcribere. 4 *Qualiter amittatur iurisdictio per non vsum.* *Negligẽtia perditur iurisdictio ab inferioribus.*

Item territoria designata dominis vassallorum à Rege in suis priuilegijs, vel immemorabili consuetudine limitata, inspicienda sunt, ne vltra exerceant iurisdictionẽ. Nam extra territorium non paretur impunè,vt in.l.fin.de iurisd. omni.iud. & in.c.fin.de constit.lib.6.

In alieno territorio dominus non iudicat. Quinimò dominus vassallorum etiam de consensu suorum subditorum non potest in territorio alte-

Auendaño. K 5 rius

rius Baronis cognoſcere: quia ſi cō trarium fecerit, ſententia eſt ipſo iure nulla, & omiſſa diſtinctione Pau. de Caſtr. aliter tenentis in l. dedi. §. fin. ff. de condi. ob cauſ. id tenendū aſſero ex. l. 7. tit. 4. part. 3. vbi eſt lex clara.

Si tamen dominus vaſſallorum plura loca poſsidet, & quæ ſunt diuerſarum dignitatum, putà Marchionatum, & Comitatum, quæ habeant inter ſe diuiſam & ſeparatam iuriſdictionem, tunc conſentientibus vaſſallis poteſt in alio ex locis huius ſeparatæ iuriſdictionis eos audire: & ita notat eleganter Bald. in l. teſtamenta. C. de teſtamentis. & notatur in. l. ſi vt proponis. C. quomodo, & quando iud. & in capit. cum Epiſcopus, de officio ordin. lib. 6.

5 Dñs non citat vaſſallū extra iuriſdictionē ad loca remota.

Aduertant tamen domini vaſſallorum, quòd quando vaſſallus demoratur in alio territorio diuiſo, atq; diuerſo ab eo, in quo dominus demoratur, non poteſt citare, vel vocare vaſſallum extra iuriſdictionem: quòd ſi contrarium dominus fecerit, grauat vaſſallum, vocando eum ad loca remota, & eo caſu non ligat citatio, vel mandatum domini: & ita per bona iura probat Matth. de Afflict. in conſtitutionibus regni Siciliæ, in rubr. 50. capit. Iuſtitiarij. col. 3. in lib. 1. in cuius corroborationem conducunt plura, quæ allegat Oldrad. conſ. 88.

Item quamquam iſti domini vaſſallorum dicantur vicarij Regis Caſtellæ, vt probat text. in. l. 12. titu. 1. part. 2. ibi, *Y tuvieſſen ſus lugares en aquellas coſas que ellos ouieſſen de ver*: & appellantur ob id. vicarij regis, vt in. l. 13. eod. titul. & iure Communi Comes dicitur aſsimilari Principi, ſecundùm Bald. in. l. receptitia. C. de conſtit. pecu. & in. l. exemplo. q. penult. C. de probat. & Iaſ. in. l. ſtipulationum. numer. 10. ff. de verbor. obligat. tamen cum ſint inferiores à rege, non poſſunt quicquam ſtatuere contra leges regni, vt in cap. cū inferior. de maiorit. & obed. & in Clement. ne Romani, de electio. de quo per Abb. in cap. cum acceſsiſſent. de conſtitut. & iure regni probatur in. l. 5. tit. 4. lib. 1. ordin. ✱ Quæ eſt. l. 5. tit. 1. lib. 2. Recop. ✱ vbi præceptum eſt dominis vaſſallorum. ll. regni in ſuis dominijs ſeruare, nec ab earum forma poſſe diſcedere: & ita vigilantiſsimè ab his ſeruari deberi conſulo, non obſtantibus quæ in contrarium notat Thom. Grām. loquendo in dominis regni Neapolis in conſ. 103. & And. de Iſern. in tit. quæ ſint regalia. col. 2. licet nōnulli tentēt extorquere legē in contrariū, ſcilicet. l. 12. ti. 1. p. 2. ibi, *Ni fazer ley, ni fuero nueuo ſin otorgamiento del pueblo*. Nam à contrario ſenſu videtur dicere, quòd volente populo poſsit leges condere. Nam dicta l. par. minimè hoc probat: nō enim debet ſumi argumentum à contrario ſenſu, quoties ſequeretur abſurdum, vel correctio legum, vt notat gloſ. in. l. conuenticulam. C. de Epiſcopis & clericis. & in cap. ſignificaſti. de foro competen. & per plura probat

6 Dñi vaſſalorū nō poſſunt ſtatuere contra leges regni.

probat Tiraquel. de vtroq; retractu. lib.1.§.86.in glos.1.

Quinimó si rectè legantur verba dictæ legis Part. absolutè prohibet dominis vassallorum, ne posśint leges condere, & istud continet illa prima sententia legis, ibi, *No puedan legitimar, ni hazer ley*, & poni debet collum. Nam híc quiescit sententia legis, posito ibi puncto.

An domini faciant foros. Quod verò vltra procedit, *Ni fuero nueuo sin otorgamiento del pueblo*, est alia diuersa sententia. Nam forũ, quod legi asśimilatur, potest facere volente populo, vt in.l.2.&.4.tit.2. part.1. dummodò non contrarietur, vel aduersetur legibus Regni directè, vel indirectè: nam leges, vel foros legibus aduersantes soli Reges condere debent, vt in.l.8.tit.1.part.1.

7 *An domini vassallorum committant quòd proceda.ur summariè.* Et ex supra dictis infertur, quòd cùm huiusmodi domini vassallorũ teneantur ad vnguem leges Regias seruare, non possunt suis iudicibus committere cognitionẽ causarum, summariè & simpliciter procedendo, aut quòd cognoscant de plano, cùm id tantummodo sit permissum iudicibus summi prætorij, atq; Regij consilij senatoribus, vt in.l.25. tit.3.lib.2.ordin. ★ Quæ est.l.22.tit.4.lib.2.Recop. ★ Et ex hoc corrigitur, quòd de iure communi aliter notabat Ioan. de Ripa in.l. nemo potest. num.17.ff. de legat.1. vbi asserebat, Comites & Barones hoc posse committere.

Apud nos tamen benè possunt committere, vt procedatur sola veritate inspecta: idq; valet ex dispositione text. in.l.11.tit.1.lib.3.ordi. ★ Quæ est.l.10.tit.17.lib.4.Reco. ★ Quod quanti sit effectus scripsi latiùs infra in meis responsis, responso.1. & Robert. Marant. in speculo aureo, in.9.distinct. iudiciorum, in.4. part. & per Pari. de Puteo in tracta. syndicatus, in parte, sententia, cap. est tamen.

Itẽ infertur ex supradictis, quód cùm domini vassallorum in procedendo teneantur leges Regias seruare, non possunt inter subditos, vel alios causis committere, dicẽdo, sic facias, vel sic iudices Nam licèt Rex noster Castellæ hoc posset, inferiores tamen à Rege non possunt, secundùm Bald. in cap.1. si de inuestitura lis oriatur inter dominum, & vassallum, col.2. & ob id isti nostri domini vassallorum debent respondere, dicendo quòd fiat iustitia, vt notat Ias. de hac clausula ponens effectus in.l. iustitia. ff. de iustitia & iure.

Item ex eo quod domini vassallorum cognoscũt in prima instãtia, habebunt hanc cognitionem, etiam si patiantur iniuriam respectu sui officij, aut præeminentiæ iurisdictionalis. Nam in talibus casibus si pœna certa sit, posse iudices iniurias proprias vindicare, iuridicè procedendo, omnis caterua Doctorum fatetur, per text. in cap.1. de pœnis. libro.6. & notat Lucas de Penna in l. si coloni. C. quibus causis coloni. libro.11. & Matthæ. in constitutio. Regni Siciliæ, rubr.32.cap.2.lib.3. & Antonius de Trimolis in pract. de exce- 8 *An domini cognoscant in propria iniuria.*

exceptio. Bon.Curt. in tit.de recusatio.in parte,non recuſatur:& Antonius Capitius in deciſ.124.& Puteus in tract.ſyndicatus,in parte,iniuria officialis, & per eundem Antonium Capitium in deciſione.130. num.12.

Et non ſolùm in criminali cauſa propria poſſet cognoſcere, vt ſuprà dixi, ſed propria quoq; auhoritate poteſt a vaſſallis percipere iuſtos redditus, & notoriè debitos, vt colligitur ex doctrina Speculatoris in titulo de feud.§ quoniam. verſic.18. & notat Caſſaneus in conſuetudin. Burgun.rubr.1.§.4.num.15. De quo per Carrerium Reginum in.§. homicidium.el.6.num.117.

Pro iniuria autem municipibus, & vaſſallis dominorũ facta, an dominus agere poſsit, notat Oldrad. conſ.206.in cauſa Carnocẽſi,col.1. & Aymon Crau.conſ.35.

9 *An quæſtio terminorum cum vaſſalis noceat.* Et an ratione iuriſdictionis, quã dominus vaſſallorum habet in ſubditos, ſi agatur quæſtio terminorũ, præiudicet domino ſententia, vel è contra, diſtinguendum fore putaui hoc modo: vide Abbat. in cap. inter quatuor .de maiori. & obedi. & Gregor. Lopez in.l.20. titulo.22. in parte, *pero*, part.3. Nam ſi agatur contra dominum ſuper iuriſdictione, debet populus citari, cuius intereſt dominum non mutare, argument. gloſſ. in.l. inuitus. ff. de fideicommiſſar.liberta. Et licèt per illam gloſſam nonnulli autument dominum vaſſallorum non poſſe inuitos vaſſallos vendere: tamen non intelligas in hoc gloſſam illam de vaſſallis Caſtellanis, ſed de glebę aſtrictis, ſecundùm Baldum in l.ſi plures.col.2. C. de condition.in ſert. & ſic videtur debere intelligi quod notat Capella Tholoſana, quæſtione.485.& Caſſaneus in conſuetudinibus Burgundiæ,folio.112. col.2.& Baldus in conſil.135. volumine.5. Et quia inter dominos, & vaſſallos non minima eſt coniunctio, vt in toto titulo *de los vaſſallos*, part.4. nimirùm ſi cùm agatur cum domino de iuriſdictione, debeat citari vaſſallus: aliter ſententia domino data fortè vaſſallis non præiudicat, ſecundùm Baldum in.l. ſi hi qui. C. de liberali cauſ. Si verò agatur contra populum ſuper terminis ab eo poſſeſsis, quibus cohæret iuriſdictio terminorum, & in lege ſi pupillus.§.territorium. ff. de verborum ſignification. debet citari dominus vaſſallorum. Nam aliter ſentẽtia lata ſuper terminis, domino non præiudicat in ſua iuriſdictione: quia iuriſdictio diuerſa nimis eſt à domino terminorum, ſecundùm Baldum in lege à procuratore. C. mandati. Idem Bald. in l.quidam.ff. de aquirend.rerum domini. & tanquam quid diuerſum termini pertinent habitatoribus, vt in.l. 4. titulo. 28. partita. 3. Ideò quia ſententia in terminis lata domino nocere non debet in iuriſdictione: iuxta latè notata per Alexãdrum, & Doctores in.l.ſæpè.ff. de re iudicata. maximè hoc ſignificatur data dicta diuerſitate terminorum, 10 *Iuriſdictio differt à domino.*

rum, & iurisdictionis enam terminis translatis non semper transit, nec videtur concessa iurisdictio, vt dixi in principio huius capitis, vt probat Ias.in.l.1. ad finē.ff.de iuris. omn.iudic.

Et ideò quando ageretur ratione terminorum, & ob id simul de iurisdictione, si citatur dominus, & agit causam simul cum concilio sui populi, debet contribuere pro expensis latis, tanquam in negotio cōmuni quod geritur, in.l.si pupilli. §. si quis ita.ff.de nego.gest.& probat textus in.l.4.§.1.ff. finium regundo. & notat glos. in. l.si irruptiones. §. finali, eodem titul.& per Bartol. in l.si postulauerit.ff.de adulter.& notat Puteus in tractat. syndicatus, in parte, salarium, cap. an syndicatores. & Ias. in.l. peto. §. etiam. ff. de eden.& facit doctrina Bald.in.l.2.C. de seruis qui ex cau. Reipublicæ liberta.pro præmio meruerunt. & plura refert Matth. in constitution. regni Siciliæ, rubric. 50.capit.1.numer.14.

Dñs, quādo cōtribuat in lite terminorum.

11 Item licèt dominis vassallorum competat iurisdictio in prima instātia, populus tamen posset ex priuilegio habere quoq; iurisdictionem, quæ in dubio erit accumulatiua, iuxta notata per Bartol. in.l.1.& ibi Bald.C.de offic.præsid.& per Abb. & Felin. in cap.cæterum.de iudi.& in cap. cum contingat. de foro cōpeten. & melius per Thom. Grām. voto.28.

Populus habet iurisdictionem.

Quod limito, nisi in certis generibus causarū cōpeteret iurisdictio, putà in causis messium, & damnorū, vel aquarum diuidendarum, vel carnis, aut panis, quæ venditur, vel in certa parte, vico, vel quarterio ciuitatis. Nam huiusmodi iurisdictio semper competit priuatiuè ad aliā vniuersalem: & ita notat Abb. & Felin.in.d.c.cæterum.alias intelligitur accumulatiuè, quia interst Reipublicæ plures habere iudices, secundùm Ang.melius quàm alibi in l.testamenta.C.de testamentis.

Et in casu tamen, quo iurisdictio competit accumulatiuè, si antequā alius præueniat, concurreret dominus loci, aut eius iudex, vulgò nuncupatus, *Alcalde mayor*: & ordinarius, vulgò nuncupatus, *Alcalde ordinario del pueblo*, crederem dominū & eius iudicem præferendum, quia videtur tribunal suum honorabile, & maioris prærogatiuæ: maximè quando dominus confirmat illos *Alcaldes ordinarios*, & propter hanc prærogatiuam præfertur dominus, aut eius iudex, & non se intromittit ordinarius iudex, argum. in cap. si à sede Apostolica.de præbend.libr.6. vbi legatus propter ampliorē prærogatiuam domini, in quantum Regem nostrum repræsentat, non videtur quicquam concessum, argu. text. in cap. quia periculosum. de sententia excommunicatio.lib.6. & facit quod notat Ioann.Andr.in addition.ad Speculator. in titul. de officio ordin. in additione, quæ incipit, Prætermissis, & quę bene congessit Antonius Capitius in decis.2. num.23. ✱ Couarru. tamen practic.

Quomodo cōcurrit dñs iudex cū ordinario.

quęst.

quæst.cap.4.num.5. versic.in his verò ciuitatibus,&c. non solum istam prærogatiuam non concedit, sed ipsi consuetudo, vel præscriptio non obstet: neque primam institiã dicit habere istos dominos vassallorum, & reprehẽdit in hoc authorẽ istum: ego veram credo opinionem domini Couar.★

12 Dñs nõ aduocat causas Si verò dicti iudices non concurrerent simul, sed dictus iudex *Alcalde ordinario* appellátus præuenit causam, habet ius quęsitum ex præuentione. Hoc sequitur dignissimus Archiepiscopus Couarr. in sua praxi.c.9.num.4.& vbi cœpta est instãtia, ibi debet finiri, nec posset dominus loci, aut eius locum tenens eam aduocare, secundùm Paulum, in.l.nemo.C.de iurisdictio.omnium judic. & in.l.nulli. C.de iudi. & per plura probat Ioannes de Ripa in. c. cum M.de constit.penult.col. Nam sicut dominus loci sine causa non potest priuare hos iudices iurisdictione: ita nec causas aduocare. Nam sic posset deueniri ad totius officij suspensionem, vt notat Paulus in.l.iudicium soluitur. ff. de iudicijs.

Solus enim Papa, aut Episcopus aduocat causam, vt in capit.vt nostrum.& ibi Abbas,& Doctores de appella.& non semper id debet facere, sed exigẽte causa publicæ vtilitatis, vt notat Pau. in auth.in qua prouincia.C.vbi de crim. agi oporteat. quod in dubio nunquam præsumitur velle aduocare, vt elegãtissimè notat Bellamera in decis.45.

Iudices tamen domini vassallorum possent monere illos iudices, qui præuenerunt in causa, ne sint negligentes, & quòd administrent iustitiæ complementum,& data negligẽtia notabili posset dominus loci supplere, ex notatis per Felinum in cap.cæterum.de iudi.col.1. & Puteus notat in tractatu syndicatus, in principio.c. syndicantur.& in. c. si aliquis opprimatur.fol.paruo.38. & ex notatis per Iacobum de Belouiso. in repetitione.cap.Romana. §.contrahentes.de foro competent. lib.6.fol.10.

Et eodem modo ipsi domini vassallorum sunt debitores in administranda iustitia, qui si negligentes reperiantur, posset dominus Rex cognoscere, & supplere in prima instantia extra casus curiæ regalis, vt in.l.1.titul.1. libr.3. ordinament. ★ Quæ est.l.4.titul.1.libr.4. Recopilatio.★ & in.l.6.titul.3.eod.lib.& in.l.2.titul.9.libr.5.& in.l.5. titul.15. part.2.

Dixi autem extra casus curiæ. Nam dominus Rex hãc sibi legem imposuit, vt cognosceret in locis dominorum in illis casibus,& extra illos non vult cognoscere, nisi data negligentia dominorum: aliter & non bene (iudicio meo) dixit glos. in.l.2.tit.1.part.2. in parte, iustitia: & sic procedit, quamquam regulariter dominus Rex concurrat in iurisdictione cum omnibus dominis inferioribus, vt notat Speculator in tit.de appellat.§. nunc tractemus, in princip. & notat noster Ioannes Lupi- Rex cõcurrit cum omnibus ordinarijs.

Lupinus de Palacios Ruuios, vbi plura allegat in rubri. de donatione inter virum & vxorum, in introductione col.3.nu.7. vide Sigismundũ cons.4.&.2.nu.29.

Incitantur domini.

Negligentia autem dominorum percipitur, si moniti per literas, vulgò appellatas incitatiuas, tertiò incitati neglexerint iustitiam ministrare, ut colligitur ex Puteo in tractat. syndic. cap. de excessi. Baronum. numero.25.& in cap. syndicantur officiales. fol.38.& ante hanc monitionem non debent priuari iurisdictione, vt notat Bald. in cap.1. de pace tenen. in parte publici latrones. & per Thom.Gramma. voto.28.& ista negligentia arbitrio dominorum regij consilij committitur, argument.glos. in cap.negligentiã.de præben.lib.6. & per Abb.in c.capitulum.de rescr.

Ius syndicãdi cui non competat.

Syndicatio autẽ qualiter sit exercenda intra dominia horum dominorum inferiorum, crederem ante omnia standum consuetudini legitimè præscriptæ, secundùm Bald. in.l.1.C.de emancip.libe.qua cessante standum est dispositioni text.in l 6.tit.4.part.3.& in.l.4.tit.15. libr.2. ★ ordin. ★ Quæ est.l.3.in fine.titu.9. lib.3.Recop. ★ & de iure communi videatur Curtius in cons.2.& quod notat Bal.in.l.obseruare.§. proficisci.ff.de offic. procons. & Puteus in tractat.syndic.c.an syndicatores. fo. paruo.228.& DD.in.l. pars literarũ. ff.de iud.

SVMMARIA Capituli sexti.

1 *An domini cognoscant in instantia appellationis.*
2 *Qui cognoscit de appellatione, an cognoscat de nullitate.*
3 *Intellectus ad l.6.ti.16.lib.3.ordin.*
4 *Quando proceditur non obstãte appellatione.*
5 *Instantia appellationis, an acquiritur præscriptione.*
6 *Qualiter probetur immemorialis.*
7 *Bona fama testis debet probari.*
8 *Cõsuetudo immemoriali semper præsumitur iusta, & rationabilis.*
9 *In consuetudine immemoriali præsumitur bona fides.*

CAP. VI. De iurisdictione dominorum inferiorum in secunda instantia.

★ *Sicut caput præcedens non est super aliqua lege regni, ita neque hoc ob rationem quam posuimus in dict. capit. præcedenti, in summario, quam ibi vide.* ★

SVPERIORI capite disseruimus instãtiam appellationis soli regi cõpetere, vel quibus ipse concesserit: & in istis inferioribus solet referri quædam lex condita per dominum Regem

Regem Ioannem primum apud ciuitatem *de Guadalajara*. ✶ Quæ non inuenitur in Recopilatione, vt latè habes adnotatum supra in.c. præcedenti.nu.2.vers.Et licet suprema potestas,&c. ✶ De hac tamen lege *de Guadalajara*, mentionem fecit Montal. in secunda compilat.fori.in parte, appellatio.& Bonif. in sua peregrinat.in parte, appellatio, quæst.6. Et eius intellectum tangit Ioannes Lupinus de Palacios Ruui. in tract. de iustit. & iur.& obtentione regni Nauarræ in secunda parte. §.4. vbi dicit, à iudicibus particularibus in terris dominorum posse virtute illius legis ad dominos locorũ appellari. Et idem esse in Francia asserit Ioannes Faber in princip.instit. de pupilla.substi.

1 *An domini cognoscãt in instãtia appellationis.* Et nisi esset apud Castellanos datum beneficium secundæ instantiæ istis dominis tẽporalibus, non posset ad eos appellari, nec prorogari aliqua instantia, etiam ex consensu vassallorum, vt elegantissimè vltra omnes probat Albert.Brun. cons. 102. Nam prorogatio iurisdictionis non habet locum in gradu appellationis, vt notat Bal.in titul. de pace Constan.vers. secundum mores ciuitatis.quem sequitur Felin.in.cap. P. & G.col.4.de offic.delegat.& notat Specul.in tit.de appellat.§.nunc tractemus.vers.quid si de facto.& Alexand.in apostill.ad Bar. in.l.2. ff.de iudic.& Robert.Marant. in speculo aureo, in quarta parte, in.12.distinct. iudiciorum, num.16.& Ancharran. cons.345.

Et ideò nisi per legitimam deuolutionem non potest iudex appellationis habere iurisdictionem, etiam si millies se pronunciet iudicem. Nã non ex hoc erit iudex, nota Rota in nouis, decis.87.& Felin.in capit. significantibus. de offic. delegat.& Bald.in.l.cum eorum.C.de sentent. & interlocutio. omni.iudic. in authent.ei qui.C. de temporibus appellatio.& notat Nicolaus Boerius in decis.257.

Et ideò vbicunque implicite per viam appellationis non deuoluitur causa ad dominum vassallorum, vt notatur in.l.si expressim. ff.de appellat. ibi principaliter per viam nullitatis adiri non potest, quia dato priuilegio, vt quis cognoscere possit de appellationibus, non videtur priuilegiatus, vt cognoscere possit de nullitate, vt notat Petrus Iacobinus in titulo de condictio.ex lege. vers. Item cum appelletur. & Alber.& Florian.in.l.si quis diuturna. ff. si seruitus vendicetur. & ibi concludunt omnes, quod præscripta instantia appellationis, non videtur præscriptum, vt possit cognoscere per simplicem querelam, vt notat Balbus in tractat.præscriptio.in secunda parte principali.numer.24. fol.16.& plura notat Felin.in capit. auditis.de præscript. ✶ De hac re, vide Couarr.pract.qq.cap.9.nu.2.3. &.4. ✶ 2 *Qui cognoscit de appellatione, an cognoscat & nullitate.*

Et ex hoc potest colligi intellectus ad legem sextam, titu.16.lib.3. ordina. ✶ Quæ hodie est.l.7.tit.18. lib.3.Recopilatio. ✶ qua concilijs popu- *Ad l.6.tit.16.li.3.or.*

populorum datum est priuilegium in corpore iuris nostri Castellani in clusum, vt de causis trium millium marapetinorum posint iudices deputare, qui in secunda instantia cum iudicibus à quo posint cognoscere. Nam si non sit ad eos appellatum, taliter quòd implicite deuoluatur causa appellationis cũ nullitate, si principaliter fuerint aditi, tãquã posint vt superiores iudices cognoscere de nullitate sententię à iudicibus latæ, dicti iudices, *del ayuntamiento*, nullam habent iurisdictionem, vt de huiusmodi nullitate cognoscãt: quia ex dispositione dictæ legis sextæ data est iurisdictio, quando tantummodo appellatur, & sic virtute appellationis: non tamen datur iurisdictio per viã querelę, vel nullitatis. Et sic in huiusmodi casibus nec concilia possunt deputare iudices, qui de nullitate cognoscant, nec per iudices deputatos potest ferri sententia, si semel lata est in causa appellationis, imò iudex à quo debet adiri, vt de executione suæ sententiæ cognoscat: & incidẽter corã eo causa nullitatis tractabitur, ex doctrina Bartoli in.l.si sub conditione.§.primo.ff.de condi.institutio. ★ Idem tenet iste author responso.26.nu.8. & Couar.practic. quæst.cap.9.nu.2.versic.non potest inter Episcopi suffraganei, &c. ★

Et casu quo dicti iudices, *del ayũtamiento*, deputati fuerint ex legitima appellatione, debent esse tanti, vt intra decem dies post tempus, quo in causa concludentũ est, proferant sententiam, nulla spectata requisitione partis, quia terminus datus huic instantiæ, finitur lapsis dictis decem diebus, vt probant verba dictæ legis sextæ, ibi, *dentro de diez dias primeros siguientes*: quibus elapsis, ex forma legis, quę in dubio inducitur, nulla manet instantia, vt posint iudices pronũtiare. Imò deinde tenetur ad interesse parti, & incurrũt penã duorũ milliũ marapetinorũ, vt in curijs Maioriti disponitur. ★ Quę est.d.l.7.ti.18.li.3.Rec. ★ quòd latius explicaui in dubijs meis. ★

Item in casibus quibus domini vassallorum, aut eorum iudices ad hoc deputati posint cognoscere in instantia appellationis, semper habere præ oculis debent, quòd in dubio quando ab eis ad summos regios prætores appellatur, debeant appellationi deferre, vt est glos.in l. qui restituere. ff. de rei vendicat. & ibi omnium doctorum cõmunis schola, & iure regni est textus expressus in.l.13.titulo. 23. partita. 3. quæ lex in quolibet negotio, non excepto etiam possessorio, dicit appellandum, & appellationi deferẽdum. Quod habere debet locum, nisi in casibus à legibus huius regni expresis, quos vtilitatis causa placuit hic referre. *Appellationi deferendũ.*

4 Primus casus est quãdo appellatur à sententia interlocutoria, cuius grauamen potest reparari. Nam appellationi non defertur. *Quando proceditur non obstante appelatione.* ★

Secũdus casus est, quando partes conueniunt, ne appelletur à sententia ferenda.

Tertius casus est, in condemnatione debiti fiscalis.

Quartus casus est, quando dominus Rex committit causam cognoscendam appellatione remota. Hos quatuor casus ponit textus in. l. 13. tit. 23. par. 3.

Septem casus ponit text. in. l. 16. titulo. 10. part. 3. & exempla ponuntur in publicis latronibus & seditiosis, & raptoribus, & qui per vim cognoscunt mulieres virgines, aut viduas honestas, aut religiosas, & falsificatoribus auri & argēti, & sigilla regia adulterātibus & mutātibus, & qui veneno, vel proditoriè interficiunt homines.

Alios etiā tres casus ponit lex. 17. in sententia regis, vel præfecti vulgo nuncupati, *Adelantado*.

Alium casum ponit lex quinta, titulo. 16. lib. 3. ordina. ⁎ Quæ est l. 6. tit. 18. lib. 4. Recopil. ⁎ quando iubetur sepeliri defunctum, vel quando agitur super rebus tempore perituris, vel vt colligantur messes, aut vindemiæ, vel si agatur super alimentis pupillo præstandis: quod latius alibi exposuimus qualiter procedat.

Item alius casus, vt non obstante appellatione procedatur ad executionem sententiæ, vel contractus guarentitij, ponitur in. l. 5. titu. 8. lib.
⁎ 3. ordina. ⁎ Quæ est. l. 2. titu. 21. libr.
⁎ 4. Recop. ⁎ & in. l. 64. *de Toro*. ⁎ Quę est. l. 3. tit. 21. lib. 4. Recop. ⁎

Aliū casum ponit lex fin. in ordinationibus *de Madrid*, de executione sententiæ arbitrariæ.

Alius casus super possessione bonorū maioratus ponitur in pragmatica apud Maioritum anno. 1543.
⁎ Quæ est. l. 9. tit. 7. lib. 5. Recopil. ⁎ ⁎

Item tutor nominatus ad tutelam, non appellat, nisi seruata forma textus in lege octaua, titulo. 23. partita tertia.

Alium casum ponit textus in lege trigesima, in dictis legibus *de Madrid*.

Item in cōdemnationibus quæ fiunt contra iudices in syndicatu seruanda est forma literarum regaliū, quæ dicitur, *Carta acordada*.

Hisce casibus & alijs quos expertiores in praxi legum Regni poterunt inuenire, proceditur non obstante appellatione. Si tamen interponitur expressè, nō est denegāda. Nam supremi iudices videbunt, an operetur effectum deuolutiuum.

De iure autem communi quibus casibus vltra supra expressos possit appellationi deferri, sed proceditur non obstante appellatione, ponit Hyppolitus, vbi plura refert in l. vna. C. de raptu virgi. Et an à sententia lata super implemento causæ piæ possit appellari, videatur Rebuffus in tracta. de senten. prouisiona. in princip. nume. 38. & an á iudicio sortis possit appellari, per Philippum Francum in rubri. C. de appella. numero. 10.

Item in casibus quibus domini vassallorum possint causas appellationis audire, tamen in appellationibus interpositis à sententijs latis per iudices *de la Hermandad*, nō se debent *Iudices de la Hermādad.*

se debent intromittere, vt probat lex in Quaterno legum *dela Hermãdad*, quæ incipit, *Otrosi mandamos, que si los nuestros Alcaldes*, ibi, *Ni conoscer dello a pedimento de parte, ni de oficio.* ✶ Quæ est.l.9. &.l.29. melius.l. 44.tit.13.lib.8.Recop. ✶

Regij tamen correctores & iudices *del Adelantamiento* bene possunt cognoscere in casibus sex millium marapetinorum, quando hanc summam non excedit condemnatio facta à iudicibus *de la Hermandad*, vt in cap.54.in curijs apud Toletum, anno.1525. ✶ Quæ est.l.48. & 49.tit.13.lib.8.Recop. ✶

Si ergo vltra hanc sententiã grauant iudices *de la Hermandad*, recurrendum est ad regẽ: nec possunt eis resistere iudices ordinarij sua propria authoritate, licet iudices ordinarij contra alios iudices sua officia vsurpantes possint vti accusatione, & procedere ad penas, quas cumulat Matthæ. de Afflictis in constitu. regni Siciliæ. lib.1. rubric. de cultu pacis.fo.37.

Item in casibus quibus iudices, quos vulgus appellat, *de mestas, y cañadas*, exercent suam iurisdictionem, secundum formã eis datam, cum simul debeant procedere sociati cum iudicibus ordinarijs, vt in capitulo.53.in curijs habitis apud ciuitatem Segouiensem, anno.1532. ✶ Quæ est.l.24.tit.14.lib.3.Recopil. Hodie tamen est correcta per cap. 100. *de las Cortes de Madrid del año de.73.* vbi est prouisum quod si isti recusantur, quod societur, *conforme a derecho, y no con ninguno de sus oficiales, ni que anden en su compañia. Y destos juezes entregadores ay nueua prematica*, omnia ferme innouans, *en Madrid en dos de Mayo.* 1589. ✶

A sententijs, quas isti iudices proferunt in locis dominorum, non ad dominos locorum, sed ad regem est appellandum, quia dignior pars iudicis regis consideranda est, vt in capitu. contingit, de arbitris, & in simili notant doctores in.l. si societatem.§.arbitrorum.ff.de arbitr. & sic superior dicti iudicis, *de mestas y cañadas*, debet considerari.

Et idem est decisum, *en los Alcaldes de sacar*, vt.l.21.titu.15.lib.2. ordina.rega. ✶ Quæ est.l.3. titu.11. lib.3.Recopil. Sed nõ dicit, *que se acompañe no siendo recusado.* ✶

Et cum domini vassallorum extra casus supra numeratos faciles se debeant præbere in deferẽdis appellationibus, si contrarium fecerint, grauissimæ imminent pœnæ: & inde contra eos oritur iusta metus præsumptio, vt per totum. C. de his qui propter metum iudi. non appella.& in cap.si iustus metus, de appella. & contra male tractantes vassallos inuehit gloss. in.l.21.titulo 13.part.2. & quod notat eleganter Matthæus de Afflictis in constitut. regni Siciliæ, rubrica.50. & Stephanus Aufreri.in Clementin.1. de officio ordi. & Paris de Puteo in tractatu syndicatus, in parte, negligentia, cap.iudex. Deferat ergo appellationi dominus vassallorum ex superioris reuerentia, vt docet textus

in cap.1.de appella. lib.6. laudabile quippè est reuerentiam superioribus deferre, vt in cap. sciant.2. q.7. & notatur in capitulo secundo, de offi. delega.lib.6.

Naturale quippè & humanum est velle debere, quòd si dominus vassallorum, aut ejus iudex malam vel iniquam sentētiam protulerit, vt superior eam reformet, iuxta illud, Nō pudeat errores vestros corrigere: & de cōsuetudine regni Frācorum etiam in casibus, quibus appellatio non recipitur, de quibus supra dixi. Si tamē inferiores à supremis iudicibus condēnauerint, recipitur appellatio: & ex causa suspēdi debet executio, vt attestatur Rebuffus verus practicus in constitutio. regni Franciæ, in tracta. de appella. art.7.in gloss.2.nu.12.

Quādo denegatur audiētia. In ciuilibus tamē causis, quibus denegatur audientia litigantibus, vt est in causa executionis instrumenti guarentigij, & similibus, quibus lex dixit. *Y si otras excepciones alegare, no sea oydo.* ✶ Quæ est.l.1. titu. 21.lib.4.Recopil. ✶ in huiusmodi casu nec in secunda instantia appellationis debet audiri, imò suspenditur audiētia vt soluat: quia si secus esset, audiretur appellādo, vt notat Speculato. in tit. de appellatio. in.§.in quibus.versic.32.& facit textus in cap. rursus.11. quæstione. 3. & in capit. in nomine Domini.23. distinct.

In criminalibus autē causis non denegatur audientia regulariter, nisi in casibus, de quibus in.l.si quis filio exhæredato.§. ij qui.ff. de iniusto rupto, irritoq; fa. testa. & in capitulo Romana.§.1. de appella. Imò super defensione debent audiri cōdēnati, maximè à principe, vt in.l. diui fratres.ff.de penis. & notat per plura Hyppol. in.l. vnius.§. cognitorum.ff.de quæstionibus.

Sed an instantia appellationis, sicut alia quælibet iurisdictio præscribi valeat, atque consuetudine acquiri, leges nostri regni non negant, imò seruandam fore consuetudinem dicunt, præmaximè si illa sit immemorialis. Nam quamlibet iurisdictionem & merum imperium acquiri posse, supra capite primo probauimus: de iure cōmuni iurisdictionem instar seruitutis, quam discontinuam dicunt, tēpore posse acquiri, quod hominum memoriam transcendat, omnes doctores concludunt in.d.l. imperium. ff. de iurisdict. omni. iudi. & in.l. seruitutes. la.3. ff. de seruitutibus. & in.l.2.C. de seruit. & aqua. & modum probandi immemorialem explicat text. in.l. si arbiter.ff. de proba. 5

Et quia nō solum in præscriptione iurisdictionis, sed in exactione portagiorum & similiū rerum frequens & quotidiana est huius consuetudinis immemorialis probatio, maximè inter dominos & vassallos, quo casu omnes exactiones regulariter præsumuntur prohibitæ, nisi á iure permittantur, vt in capit. quia cognouimus.10.q.3. vel nisi legitima consuetudine confirmetur, vt in cap. conquestus.9. q.3. *Exactiones inter dominū & vassallū prohibit.*

& idem esset si statuto à non recognoscentibus superiorem, secundum Innocen. in cap. 1. de excessi. præla. Quia recognoscentes non possunt vectigalia imponere, vt. l. vectigalia. C. de vectigalib. quod facit, contra barones, & dominos tēporales huius regni, secūdū Ioan. Fab. in. l. 1. C. eod. tit. & Bald. in. l. pe. C. de nautico fœnore. Solus enim rex vectigal imponit, vt in cap. super quibusdā. §. 1. de verbo. signi. & notat Bar. & cōmunis schola. DD. in. c. 1. quæ sint regalia: & id sine legitima causa facere nō potest, aliter error esset secundū Hosti. in. tit. de immuni. Eccle. §. à quibus, in sua Sūma: & inter potiores causas est, vel necessitas, vel vtilitas publica, secundū Hosti. in. d. loco, quem Ioan. Fab. sequitur in dicta. l. 1. C. noua vectigalia instituinon posse. Nam cessante causa vera cessare quoq; debet portagiū, vel exactio, secundum Bald. in rubri. de consuetudine. fi. col. de quo latè per Tiraquel. in capit. cum cessante. de appella. & notat Puteus in tracta syndi. cap. de regum & principum excessi. cap. excedunt quoque dum filias. & notat. Ysernia in titul. quæ sint regalia. in versiculo, fluminum.

6 *Qualiter probetur immemorialis.* Igitur in probanda immemoriali consuetudine requiruntur quæ infra subijcio.

Primū, ꝙ testes deponētes de visu, illud saltim viderint per spatium quadraginta annorum, vt. l. 8. & 10. tit. 1. lib. 7. ord. & in maioriæ probatione, idem probatur in. l. Tauri. 41. Auendano.

Quæ est. l. 1. tit. 7. lib. 5. Recop.

Et iure cōmuni idē probant Anto. post alios in. c. veniēs, de testi. & DD. post Inno. in cap. veniēs, de verbor. significa. & Alexā. in apostill. ad Bar. in. l. proprietatis dominium. C. de probatio. Et per Tho. Grammati. in votis ciuilibus, voto. 12.

Secundum debet probari, nō solum ꝙ ipsi testes viderint per spatium quadraginta annorum, sed ꝙ eadem audierint à maioribus suis, vt notat glo. in. c. 1. de præscri. lib. 6. & illud semper viderint. De quibus in illa glos. coarctatum est ad spatiū quadraginta annorum.

Et ex hoc sequitur hodie, ꝙ nō solum forma & alia adminicula ad probationem immemorialis cōsuetudinis debent cōcurrere, sed probatio de visu spatio quadraginta annorum: & ita intelliguntur hodie notata per Ioan. Andre. & Abb. & Fel. in. c. licet ex quadam. de testi. & quod notat Bart. in. l. si arbiter. ff. de probatio. & in. l. 2. ff. de aqua plu. arcen. & in. l. hoc iure. §. ductus aquæ de aqua quoti. & æsti.

Tertium quod probandum est, ꝙ testes audierunt à maioribus deponentibus, ꝙ maiores ipsi sic viderunt & audierūt à superioribus suis maioribus. Nam ob antiquitatem temporis & negotij difficultatem admittitur testimonium de auditu auditus, ex ratione text. in cap. licet ex quadam. de testib. & notat Specula. in titulo de teste. §. 1. versi. Item quod non prohibet. & glo. in dicta l. si. arbiter. ff. de proba.

Quartũ à testibus iurandum est, ꝙ ipsi testes nunquàm viderunt, vel audierunt dici cõtrarium, & sic non solùm de affirmatiua, vt suprà dixi, sed de negatiua, ꝙ non audierunt dici contrarium, debent deponere. Et ita deponendum fore notat glos. in c. 1. de præscrip. lib. 6. & iure Regio est text. in l. 29. tit. 16. par. 3.

Et in huiusmodi casu testis etiam nõ interrogatus tenetur sui dicti rationem reddere: & per multa probat Ias. in l. cùm hi. §. vult. ff. de trans. in. 6. & 10. limitationibus.

Nec requiritur quód probetur actus, sed memoriam non stare, ꝙ aliter sit actus gestus, vt probat Rochus de Curte in cap. fin. de consue. 7. requisi.

In antiquis probat fama

Quintum à teste iurandum est, quòd de illa immemoriali, super qua deponit, est publica vox & fama, vt est glos. in dict. cap. 1. de pręscrip. lib. 6. & iure Regni probatur in dict. l. 6. titul. *de las prescripciones*, lib. 3. ordi. ✶ Quæ est. l. 1. tit. 15. lib. 4. Recop. & adde in materia cap. 34. *de las Cortes de Madrid del año de*. 73. ✶ & in. l. 29. tit. 16. par. 3.

Et licèt iure cõmuni in factis antiquissimis excedentibus memoriam hominũ sufficit probatio per famam, vt notat Innocen. in. c. quid per nouale. & in. c. veniens. de verb. significa. & Bald. in. l. conuenticulã. col. pen. C. de Episcop. & cleric. & in. l. proprietatis dominium. C. de probatio. & glos. in. l. atqui natura. §. cũ me absente. ff. de nego. gestis. & ista est cõmunis opinio, teste Felino, in. c. veniens. in. 5. col. de testi. & Alexan. in. 2. vol. consil. 4. & in. 6. vol. consil. 90. & Alexand. & Ias. in. l. cùm aliquis. C. de iure deliberand. & Ias. in. l. admonendi. ff. de iureiurand. num. 242. & Felin. in cap. veniens. de testib. & Aretin. in cons. 15. & Corne. in consil. 48. colum. 2. & Deci. in. c. cùm causam. in. 2. notab. de probatio. & in cap. 1. colum. 3. de appella. Tamen hodie in probanda immemoriali sola fama non sufficit, sed cum ea copulatiuè debent probari quæ suprà dicta sunt.

Et vltra additur de cõmuni opinione, quia ista fama debet transitũ facere velut in notorio, secundùm Angel. in dicta. l. proprietatis dominium. & nisi testes deponerent expresse in probanda immemoriali, quòd sit cõmunis opinio eius, quod deponunt, non concluderet, neq; est probata immemorialis cõsuetudo, vt elegantissimè probat Alex. in. 2. vol. in consil. 136. col. 6. quem sequitur Cassane. in consuet. Burgun. rubric. 1. §. 2. in glos. è la prend. nu. 9.

Sextum quod requiritur in testibus deponentibus de immemoriali consuetudine, est, quòd sint maiores ętate quinquaginta & quatuor annorum, & sic quòd attigerint annos quinquagintaquinque. Et in probanda ętate ista sentit Baldus in l. de tutela. C. de in integrum restitut. & nominatim notat Ioan. Miles in suo repertorio, in parte, testes, & glos. in consuet. Burgun. loco suprà allegato, & Gometius in glos. l. 41. *de Toro*.

Imò

7 Imò in casu quãdo probatur maioratus, & præscriptio iurisdictionis debet extrinsecè probari, q̃ testes deponentes sunt bonæ famæ. Nam licet quis præsumatur bonus, vt in.c.fin. de præsumpt.non tamen præsumitur bonæ famæ, nec idoneus, vt dicit Angel. in authent.de hæred.&falci.§.hinc nobis.num.28. colum.1.nam fama consistit in facto probando, iuxta formam text.in.l. de minore.§.plurimum.vbi Barto.ff. de quæstionibus. Et ideò ista qualitas bonę famę,quę in testibus exigitur in dict. l. 41.de Toro articulari & probari debet,ex notatis per Angel.post Bart.ibi in.l.2.§.diem.ff. quemadmo.testament.apc.& notat Deci.cons.321. num.11. & Apostill. ad Bald. in. l. cum precibus. C. de proba. & plures alios refert Carrerius Regi.in sua pract.crimi.in principio. num. 162. ex quorum dictis colligitur probationẽ huius qualitatis requiri, quando in superlatiuo gradu bona fama exigitur: & istud sequerer per Didacum de Couar. in cap. relatum.6. de testament. & idem dicerem probandam esse qualitatem testium, quando verbis geminatis aliquid etiam in positiuo gradu requiritur in teste, vt notat Aymon.in tract.de tempo.antiquit. 1.part.in versic.quæritur.num.57. fol.paruo.44.

An bona fama testis debeat probari.

Et omnia supradicta copulatiuè requiruntur pro forma in probanda immemoriali consuetudine, & nisi probetur, tota probatio corruit:& cùm sit extraordinarius modus probandi, à forma legis recedi non debet:& quòd sit forma probatur in.l.29.tit.16.part.3.dum loquitur per gerundium conditionaliter, & dicit, *Seyendo prouado en esta manera.*

Et iure communi sentit gloss. in c.1.de præscrip.lib.6.& Ioan. Ferra. in sua pract. in forma actionis confesso. super seruitu.colu. 5. & notat Matth.de Affl.in constit.Regni Siciliæ.3.c. incipienti, Quadragenalem.

Et vt pleniùs virtus huius consuetudinis immemorialis percipiatur, placuit eius potiora diuidere per conclusiones sequentes.

Prima conclusio est, quòd data incapacitate personæ, quæ possidet, immemorialis possessio nihil proficit, vt eius virtute possit acquiri, notat Ioan.Andr.in cap.2. de præbend.lib.6.& Abb. & ibi Roch. de Curt.in.c.fin. de consuetud. in.5. requisi. vbi asserit hanc esse communem:& ideo laici beneficia conferre,vel prælatos eligere etiam ex immemoriali consuetudine nõ possunt.Si tamen allegetur priuilegium Papæ,vt est in possidente decimas, cùm sit laicus,si probetur immemorialis consuetudo, præsupponitur, quòd ante Concilium Lateranense habebat decimas,vt vassallus,vel vt priuilegiatus, secundùm Abb.in.c. continebatur.de his quę fiunt à pręlato.& notat glos.in consuet.Aluernie.c.de prescrip.art.19.

Requiritur capacitas.

Secunda cõclusio est,q̃ reseruata Principi in signũ specialis pręeminẽtię possunt immemoriali consuetu-

De speciali praeminentia.

ſuetudine acquiri, ſecũdũ Bal. in l. reſcripta. C. de preci. impera. offe. poſt glo. in c. ꝙ trãſlationẽ. de offic. lega. & notat Iaſſ. & Iacob. de ſancto Geor. in l. imperiũ. ff. de iuriſdi. omni. iudi. & Feli. in cap. cum nobis. de præſcripti.

Tertia concluſio eſt, ꝙ ſine actibus probãdis, ex quibus tacitus cõſenſus populi poſsit colligi, procedit probatio immemorialis conſuetudinis. Et iſta eſt cõmunis opinio teſte Rocho de Cur. in dict. c. fi. de conſuetudi. fol. paruo. 38.

Quando conſuetudo eſt oneroſa.

Quarta cõcluſio eſt, ꝙ licèt regulariter conſuetudo Eccleſijs oneroſa nõ valeat, vt in cap. 1. de cõſue. tamen in cõſuetudine immemoriali iſtud nõ procedit: nam valet, etiã ſi Eccleſijs ſit oneroſa, ſecundũ Bal. in c. 1. qui feud. dare poſſ. & Roch. vbi ſupra fol. 51. & Fel. in c. cauſam quę ad fi. de præſcrip. & Stepha. Aufreri. in Clem. 1. de offi. ordi. in regul. 4. fallen. nu. 50.

Quinta cõcluſio eſt, ꝙ reprobata conſuetudine à lege, cenſetur immemorialis reprobata: nam omnis conſuetudo cenſetur excluſa, ſecundum Abb. in c. cum ex offi. de præſcrip. & Roch. vbi ſupra fol. 53. & Feli. in c. accedentes, de præſcript. de quo per doctorem de Dueñas in regula. 144. n. 3. ★ Iſta. 5. cõcluſio, nõ eſt adeò plana: & vide hunc authorem reſponſo. 16. n. 1. & 2. & Couar. lib. 3. variarum. reſol. c. 13. nu. 5. ★

8 *[illegible]ue dicatur [illegible]tionabilis [illegible]nſuetudo.*

Sexta cõcluſio eſt, ꝙ licèt in alijs conſuetudinibus, quę ſit rationabilis, relinquatur iudicis arbitrio ſtamẽ cõſuetudo immemorialis ſemper præſumitur iuſta & rationabilis, etiam ſi eſſet cõtra diſpoſitionẽ legis anterioris, vt notat Alexander in c. quo iure. aliàs in cap. fruſtra. 8. diſt. & Rochus vbi ſupra. fol. 55.

Septima cõcluſio eſt, ꝙ licet regulariter in alijs præſcriptionibus requiratur ſcientia & patientia eius, cõtra quẽ pręſcribitur: ſi tamẽ probetur immemorialis, hoc nõ requiritur, vt notat gloſ. in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidiana & æſtiua. & Iaſſo. in l. imperiũ. ff. de iuriſdicti. omnium iudicum.

Octaua cõcluſio eſt, ꝙ licèt valeat, vt ſcripturæ priuatæ detur fides, vt in c. cũ dilectus, de fide inſtru. Tamẽ cũ talis cõſuetudo diſponat ſuper reſeruatis Principi, à cuius poteſtate pẽdet, vt detur fides voci mortuæ; nõ quęlibet cõſuetudo ſufficit, ſed immemorialis, vt inſtrumentis priuatis detur fides: & ita notat Abb. Feli. & DD. in d. c. cũ dilectus. & Bald. in l. 1. C. ad Velleianum.

Nona cõcluſio eſt, ꝙ licèt regulariter præſumptiones ſunt allegandæ, vt in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem Pollioni. ff. de adulte. & ideò bona fides non præſumitur ſi non allegetur, vt notat Ang. in l. eum qui. §. fin. de publi. & notat & extendit per bona iura Matthæ. de Affli. in cõſti. regni Sicil. c. incipiẽti, Iuſtitiarijs. fol. 109. col. 4. Tamen 9
in conſuetudine immemoriali bona fides præſumitur, etſi nõ allegetur. De quo per Feli. in cap. cum nobis, de præſcriptionibus.

Deci-

Decima cõclusio est, q licèt immemorialis cõsuetudo sit potentissima, vt supra dico, nõ tamẽ potest facere, vt qui non est tabellio, sit tabellio, licet facere posit, quòd suis scripturis credatur tanquã tabellionis: & sic licèt nõ faciat tale, facere potest, vt habeatur pro tali: & sic potest dici quodammodo alquimista: de quo per Felin. d. c. cũ à nobis, & facere quoq; potest, vt præsumatur titulus vbi non est, vt notat Feli. in capitu. ex parte, de testi. Ideò cum quæritur an quis sit clericus ad obtinendum beneficium nõ sufficit possessio clericatus, sed requiritur exhibitio tituli, vt probat Bal. in cap. dudum. de electione, quod extendo etiam si allegetur immemorialis vltra quadraginta annos, vt hîc.

His decem conclusionibus breui gyro colligũtur quę per diuersa volumina doctorum vbiq; sunt sparsa.

Et per supradicta patebit de forma probandę consuetudinis immemorialis his, quibus in acquisitione iurisdictionis tam in prima quã in secũda instãtia opus fuerit eam probare, quod erit conducibile ad materiam text. in l. 6. tit. *de las prescripciones*, lib. 3. ordina. ★ Quæ est. l. 8. tit. 15. lib. 4. Recop. ★ & ad materiã impositionũ: de qua loquitur text. in c. 40. in curijs apud Maioritum, anno. 1528. ★ Et d. l. 1. eod. tit. & lib. ★ In quibus omnibus, si doctis iurisperitis non omnino satisfaciam, saltem in magnis negotijs me aliquid tentasse, humiliter obsecro ne despeciant.

Auendaño.

SVMMARIA Capituli septimi.

1 *Pœnæ & calumniæ competunt dominis vassallorum.*
2 *Calumnia quæ dicatur.*
3 *Calumnia & pœna differunt inter se.*
4 *Cui competunt pedagia, competunt pœnas transgressorum.*
5 *Ius percipiẽdi mostrencos in terris dominorum an competat Regi.*
6 *Priuilegia fratrum sanctæ Trinitatis an habeant locũ in terris dominorũ.*
7 *Domini vassallorũ quando remittant pœnas.*
8 *Iudex quãdo posit pœnas remittere.*
9 *Domini vassallorum non remittunt pœnas relegatorum.*
10 *Intellectus ad. l. 2. tit. 32. part. 7.*
11 *In remittendis pœnis seruatur consuetudo.*
12 *Domini vassallorum an habeant fiscum sicut Rex.*
13 *Domini vassallorum an habent hypothecas in bonis condemnatorum.*

CAPVT VII. De potestate dominorum Castellæ in percipiendis aut remittendis pœnis delictorũ. ★ *Hoc cap. 7. licèt nõ sit super aliquo capite,* delos Corregidores, *est tamen super. l. 5. tit. 1. libr. 2. Recopil.* ★

1 QVIA Domini vassallorum sunt loco regis intra sua loca, possunt habere sibi condẽnationes *Pœnæ & calumnia competũt dominis vassallorum*

 homi-

homicidarum & calũniarum, in quibus ob delicta condẽnãtur vassalli. Et hoc probatur iure regni.l.5.titu. 4.lib.1.ordi.ibi. *segun que los nos auemos en los lugares de nuestra corona real.* ✶ Quæ est.l.5.tit.1.ib.2. Recopil. ✶ & apertius patet in.l.fi.tit.5.li. 4.foro.ll. *mandamos que las penas, y las calumnias las ayan aquellos que tuuieren vezes del Rey en los lugares*, ✶ Quæ lex non inuenitur in Rec. ✶ Et ex dispositione harũ.ll.probatur, q iure communi est statutum, quòd comites & barones habentes iurisdictionem in dominium, possunt sibi pœnas applicare, secũdũ Angel. in authen. vt nulli iudicũ.§.fi.coll.9.

Et idem est in episcopis secũdum Abb.& DD.in cap. dilectus. de offi.ordi. Seruatis tamen moderationibus, quæ Feli.tradit in cap.irrefragabili. §. cæterum. de officio ordi.

Ius confiscãdi competit baronibus. Et quod iure cõmuni cõpetat baronibus ius confiscandi, cum sit de mero imperio, notat Platea in.l.1. C.de bonis vacant.lib.10. quem sequitur Cassa.in consuetu.Burgund. rubrica.2.§.1.in gloss. & apparient. & an bona quæ habet is contra quẽ fit confiscatio extra suum territoriũ, veniant in confiscatione, & pertineãt domino illius loci in quo fit cõfiscatio, videatur gloss. in consue. Aluerniæ.c.29.arti.4.

2 Et quia posset esse dubiũ, an appellatione pœnarũ veniret calũnia, vel ius homicidij, ideò lata est dicta lex ordinationum regalium, quæ præstat dominis calumniarum pœnas & iura homicidij: nam ista nõ sunt propriè pœnæ, cum ius homicidij imponatur ante condẽnationem ad mortem propter contumaciam delinquẽtis in non veniendo, vt probat.l.9.tit.2.lib.3.ord. ✶ Quę est.l.3.tit.10.lib.4.Recop. ✶ & probatur in pragmatica *de Alcala* contra absentes lata: & pœna propriè sumpta est illa, quæ imponitur pro ipso crimine, vt in.l.1.titu.31.par.7. ibi, *por los yerros que fizieron.*

Item pœna imponitur pro crimine actualiter probato ex factis, vt in.d.l. 1.dum dicit, *que fizieron*. Calumniæ verò pœna imponitur pro crimine coniecturato: nam calumnia cõsistit in animo, nec potest verè probari, nisi ex cõfessione calumniatoris, vel præsumpté ex coniecturis, vt notat Abb.in cap. calumniã, de pœnis. Et cum ista pœna calumnię & ius homicidij essent quodam modo diuersa à pœnis, poterat dubitari, an propter aliquam diuersitatem esset facienda illatio de vno ad aliud, vt in.l.inter stipulãtem. §. sacram.ibi.sed hæc dissimilia sunt. ff.de verbo.oblig. 3 Pena quãdo imponitur.

Ideò lata est dicta lex, vt non solùm dominis temporalibus tã quam habẽtibus iura imperatorum & regum pertineant pœnæ fiscales, sed etiam iura homicidiorum & calũniarum, licèt originaliter differant à pœna. In effectu tamẽ pœnæ sunt & fructus iurisdictionis, & per cõsequens debent ad dominos pertinere, secundum Bald.in.l.fina.ff. de officio præsidis. & DD.in.l. penul. ff.soluto matrimo. 4 Ementes vel locãtes pedagia, habent pœnas.

Imò

Imò domini vassallorum non solùm has pœnas ratione iurisdictionis debēt habere, sed ementes pedagiũ debent habere pœnas transgressorum, licèt emptor nõ sit dominus, sed locatur temporalis: & ita notat Bal. in c. 1. §. sciendum. de feu. cogni. & probat textus in l. si quis C. de vectigal. & commiss. & notat Alex. in Apostil. ad Bart. in l. creditor. ff. de actio. empti. & vendi. Et in quantum dicit pœnas, limita nisi sit confiscatio bonorum: quia hæc nõ expectat ad firmarium: vide Nicola. Boer. in decisi. 180. nu. 6.

Ex supradictis infertur, quod ad hoc vt dominus posit percipere, debet esse in effectu, vel pœna, vel calũnia, vel ius homicidij: nec sufficit ꝙ cameræ regiæ sit applicatum, nisi habeat dictam essentiam: nam cessante legitima consuetudine dominorũ, est in contrarium dicta lex. 5. tit. 4. lib. 1. ordina. ★ Quæ est. d. l. 5. tit. 1. lib. 2. Recopil. & erat. l. 16. tit. 5. lib. 4. fori. ★ & dicta lex fori non
5 tribuit nisi quæ sit pœna, vel calũnia, aut ius homicidij. Ex quo dico, quod quamuis, *los mostrencos*, de quibus in l. 1. titu. 12. lib. 6. ordin. ★ Quæ est. l. 6. & 7. tit. 13. libr. 6. Recopil. ★ applicantur cameræ regali, vt in l. 16. titu. fina. libro. 8. ordina. tamen in locis dominorum non percipiētur à dominis, sed debētur cameræ regali, etiã in foro conscientiæ, nisi ex priuilegio aliter appareat, vel ex consuetudine, de qua in l. 12. titulo primo, partita. 2.

Los mostrencos cui competunt.

6 Secũdò infertur ꝙ priuilegia data fratribus sanctæ Vlulaliç, vel Trinitatis, vel alterius ordinis, vt percipiant legata, incerta pertinentia cameræ regali, de quibus fit mentio in l. 7. & 8. titul. 12. lib. 3. ord. ★ Quæ est l. 1. cum sequentibus, tit. 9. lib. 1. Recopil. ★ debent seruari, & effectum sortiri, etiam in terris dominorum huius regni, quia contenta in dictis priuilegijs, nec sunt pœna neq; calumniæ, nec iura homicidiorum.

Priuilegia fratrum Trinitatis, qualiter intelligantur.

Extra dictos casus & alios similes, vbicunque lata sentētia, pœna pertinet ad dominos vassallorum: nam sine sententia non potest pœna percipi, etiam à dominis vassallorum, vt notat Oldrad. in consi. 7. & comprobatur in iudicibus temporalibus, ex. l. 49. titu. fina. libr. 8. ordina. ★ Quæ est. l. 2. tit. 26. libr. 8. Recop. & l. 11. tit. 6. lib. 3. Recop. ★ & in l. 11. & 12. & ibi latè dixi in ista lectura, *de los capitulos de los Corregidores.*

In huiusmodi casibus possunt domini vassallorum pœnas remittere: & ita nominatim notat Bart. in l. acta. in ver. de amplianda. ff. de re iudi. & Paris de Puteo, in tracta. syndica. in parte pœna. Vide Paul. in l. apertissimi. C. de iudicijs. 7

Quomodo remittat pœnas dominꝰ vassallorũ.

Et vt iusta sit donatio à dominis de his pœnis, facta, & non vitiosa, debet præcedere de pœna aplicãda sententia, vt notat Paris de Puteo in tracta. syndi. in cap. de excessi. baro. nam qui non potest dispensare, non cõmutat vel remittit pœnas secundum Innocen. in cap. licet. de pœnis.

de pœnis.& Capitius decisi.27.numer.14.

Domini vassallorum, ne fraudentur pœnis possunt assistẽtes ponere.

Et sicut domini temporales volũt ne sui iudices sint gratiosi in pœnis imponẽdis, & ob id ne domini fraudentur in pœnis imponendis & exigendis possunt ponere personas qui assistant cum iudicibus: & videant qualiter faciunt condemnationes, vt elegantissime notat Petrus Iacobi.in sua practica, tit. de confessoria.fol.25. Ita quoque domini in remissione pœnarum debent aduertere, ne fiat præiudicium tertio remittendo pœnas: nam posset quis pretio dato domino in casibus quibus licet, de quibus dixi alibi, pęnas has percipere, vt notat Bald. in.l.1. C. de fructibus & litis expensis. & Philip. Decius.1. volumi. consil.4. nam in præiudicium huius non potest pœnas remittere: quod probat Felin.in.c. causamque de rescriptis num.10.& latè per Rebuffum in gloss. Chancell.de iure quęsito nõ tollen. nu.4.fol.264.col.2.aliter esset in foro conscientiæ obligatus, sicut & ipsemet iudex qui debitam pœnam non imponit, obligatur in eodem foro restituere domino, cui illa pœna debetur, vt eleganter decidit frater Alphonsus de Castro in libro.2. de Lege Pœnali: capitulo.12.&.13.

Iudices indebite pœnas remittẽtes tenentur in foro cõscientiæ.

Pœna remittitur propter paupertatẽ.

Quod limita, nisi remissio fieret ex causa paupertatis: nam tunc lex remittit & non solus iudex, cũ propter paupertatẽ quilibet iudex habeat facultatem pœnas remittendi: quam remissionem non solum mulctarum, sed etiam cuiuslibet pœnæ facere possit, vt probatur in.l.3.titu.22.part.3.nam cum lex ista loquatur de pœna, intelligitur de necessario, de illa quæ pro delicto à lege imponitur, vt dixi supra in principio isti⁹ capitis, & ideò eius valet remissio ex causa paupertatis, dummodo nõ præiudicetur tertio, vt notat Ioan. Fab.in.§.1.insti.de publicis iudicijs: & dicta lex tertia in tali casu loquitur quando scilicet cameræ regali venit pęna applicanda, & non alij tertio, vt probant illa verba eiusdẽ legis, *que pechasse a la Corte del Rey*, & sic ius tertij lata sententia non potest tolli, quamuis iure istius regni, aut saltim stylo quando mera pœna aut calumnia applicatur parti & mera pœna cameræ regali, potius ius habet fiscus quam pars quæ accusabat, vt in.l.105.in legibus del stylo. ⁎Quæ non inuenitur in Recop. ⁎ Sed vide Couar. lib.1.variar.c.16.n.8, cuius sententiam tenet etiam Tellus in.l.4.tauri.n.61.col.2. Et Iulius Clar.recept.sent.libr. 5.§.fin. quęst. 78.nu.31.& est materia.l.eius qui.ff. de iure fisci. Sed contrarium tenet imó quod pars in omni casu sit pręferendus tenet Greg.Lop.in.l.9.tit. 3.par.5.verb.*mal fechas*, & Rebuffus qui dicit secundùm hanc opinionẽ fuisse Parisijs iudicatum in.1. tomo in cõstitutiones Gallię in proęmio in gloss.5.nu.119. Et vide Euerardũ in hanc materia distinguentem in topicis legalibus in loco de fisco ad dotem.nu.fin. ⁎

Tamẽ in remittenda pœna hoc non procedit, quia præiudicaretur tertio,

tertio, quòd solus rex potest facere, & illud cum modica læsione, vt in.l.quotiens.& in.l.vniuersa. C. de precibus impera.offeren.

Itaq; ex illis concluditur dominos tẽporales posse subditis remittere pœnas pecuniarias, cum alijs non præiudicatur.

8 *Pœna publicè imponenda.* Si verò pęna esset ad cõmodum tertij, vt est pœna corporis afflictiua, quæ publicè debet imponi, vt in.l.fina. titu.31.parti.7.& in.l. iubemus. C. de defensio. ciuita. & iudices, qui non publicè pœnas imponunt, malè agunt, vt per plura cõprobat Guillel. Benedict. in cap. Rainuntius. de testament. in parte mortuo, el primero. nume.106. fol.

9 *Domini vassallorum nõ remittũt pœnas relegatorum.* 393. nam in isto casu dominus vassolorum nõ potest huiusmodi pœnas remittere: etiam si esset pœna tantum relegationis, vt in.l. relegati. in fine.ff. de pœnis.& probatur iure regio in.l.1.in fine, titulo. 31.part.7. & notat Iasso. in.l. 1. §.& post operis. ff.de noui.ope. nuntia. & Ioã Faber. in. l. pœnam.C.de pęnis.vbi dicit quod domini & barones temporales non possunt bannitos reuocare:& notat Bald. & ibi Iacobinus in.l. imperiũ. ff. de iurisdi. omni.iudicũ,& facit text. expressus de pace tenenda.§.si ministerialis in vsibus feudo. ★ Auiles tamẽ in.c.2. prætor.verb. *camara*. nu.5.& quoq; isti duces, &c. tenet quod domini temporales exilij pœnam scriptam à lege non tollunt, sed pœnam arbitrariã exilij bene tollunt: sed nõ placet magis placet opinio Auẽdañi. ★

Et licèt dicta lex.2.titul.32. part. 7.in sui principio videatur dicere, quòd rex & quilibet dominus terræ posit remissionem delictorum facere: quia tamen in fine legis dicit, quód solus rex hanc remissionẽ facere posit, ne sibi verba inuicem repugnent, quòd in. l. minime est dicendum. Ita debet lex illa intelligi, quód in sui principio loquitur, non de remissione facienda: sed ꝙ ponat diffinitionem remissionis, vt promiserat dicere in principio illius tituli: itaq; illa verba legis quæ dicunt, *Quando el Rey, ò señor de la tierra perdonan*, intelliguntur de verè & propriè domino, quia ille tãtùm est qui superiorem minime recognoscit, vt est text. in.l.1. tit.25. parti. 4. iunctis quæ de iure communi notat Cassane. in consuetu. Burgund. rub.13. §. 2. in gloss. señier. nam iste talis dominus nõ recognoscens superiorem, potest pœnas remittere, vt notat Bart.& Alexand. in dicta.l. acta. in ver. de amplianda. ff. de re iudi. & ne fiat iuris correctio, secũdum subiectam materiam: ita intelligo nomen, *señor*. 10 *Intellectu ad.l.2. tit 32.part.7*

Et cũ in nostro regno Castellæ non sint tales domini, imò omnes recognoscunt regem in superiorẽ, ideò isti non possunt facere remissionẽ delicti, sed rex solus: & ideò in.d.l. partitæ quando tractatur de potestate remittendorũ delictorũ, dicit illa lex, quòd solus rex posit remittere: quibus verbis omnes alij domini sunt exclusi, saltim quando domini remitterent pœnas delictorum

ctorum enormium: nam si nō sunt enormia, facilius admittitur, quòd fiat remissio, vt l.diuus. ff. ad sillania. per quem notat Iacob. de Bellouiso, in sua practi.crimi.titulo de senten.crimina.nume.12.

11 Supradicta procedunt de iure, si tamen dominus vassallorum inferior à rege est in possessione facien di tales remissiones criminum suis subditis, etiam de pœnis corporali bus valet talis remissio, & est seruāda talis consuetudo, vt in proprijs vt aiunt, terminis per multa iura cō cludit Cassaneus in consuetud.Burgundiæ rubr.1.§.5.in gloss. du prence.numer.12. & licèt dicat quòd talis consuetudo debeat esse approbata, satis videtur apud nos approbata, tam ex tolerantia regum Castellæ, qui sciunt inferiores has remissiones in suis terris facere, quàm ex.l.12.titu.1.partit.2. ibi. ò *segun la antigua costumbre que guardaron de luenga tiempo*, nam & saluaguardia de consuetudine à dominis dari potest, vt concludit dictus Cassaneus in dicta.1. rubr. in prin.gloss. & drois. nume.46.fol.38.col.1.

In remittendis generaliter natur cōsuetudo.

Et licèt illa lex loquatur in cōsue tudine antiqua, circa ea quæ acquiri possunt: tamē idem crederem in remissione delictorum facienda, cū etiam ius puniendi centum annorum spatio præscribi posit, vt in.l. 6.titu.13.lib.3.ordina. ★ Quæ est.d. l.1.titu.15.lib.8.Recop. ★ ergo idem crederē in iure remittendi, vel mo derandi, cum sit fauorabilius, vt in. l.Arrianus.ff. de actio.& obliga. & sic practicarē, quæ notat Ioan.Fab. in. l.& si seuerior. C.de his qui notan. infa.

Et in huius consuetudinis corro borationem, & quòd domini inferiores à rege possint pœnas criminales remittere, facit notabile dictū Andre. de Ysernia in titul. quæ sint regalia, in parte, & bona, in versi. si. verò esset priuilegium, vbi dicit, q valet consuetudo, quòd cū aliquis ducitur fustigatus per vias & plateas publicas, eripi posit, & liberari ab aliquibus nobilibus: & id vigere audio in aliquibus partibus regni de Aragonia, & de Cardinalibus Romæ obuiantibus illi qui ducitur ad mortem, attestatur Barba. in tracta.de præstantia Cardinaliū.

Consuetudo valet vt condemnati à nobilibus liberentur.

Si ergo ista talis cōsuetudo, etiā in terris regi subiectis valet, patet posse quoque valere, vt domini, ex iusta causa, suo arbitrio posint facere remissionem delictorum, saltim in non atrocioribus, vt eleganter concludit Iacobus de Bellouiso, in sua practica crimi.c.de sentēt. criminalibus.nu.9.

Tamē licèt dicta cōsuetudo possit admitti in istis casibus, aliqui asserunt esse irrationabilem, nec admittendam, eo quia non habet formam in remissionibus homicidiorum adhibendam, quam ponit lex tertia & quarta, titu. 11.lib.1. ordina. ★ Quæ est.l.3.titu.25.lib.8.Reco. ★ Quæ leges cum generaliter loquan tur de omni genere remissionum, & non de sola regia remissione, in omnibus remissionibus locum habere

Tutius est à rege impetrare remissionē pœnarum.

bere debet, nec est credendum in remissionibus à rege faciendis debere interuenire maiorem solennitatem, quàm in faciendis ab inferioribus, cum minor solennitas in rege deberet sufficere iuxta notata in l. omnium. C. de testamē. Ideò semper crederē esse tutius à rege, quā ab istis dominis inferioribus veniā impetrare, saltim in criminibus, pro quibus corporalis pœna imponitur, licèt consuetudinem non increpet Baldus in l. seruos. C. ad. l. Iuliam de vi publica.

Si verò pœna pecuniaria, vel relegationis est imposita, tolerabilius crederem in hac admitti posse, quod domini tēporales possint illam remittere: quæ remissio non dicitur donatio, sed indulgentia, vt notat Bald. in capit. 1. quid iuris sit, si post aliena. in vsi. feudo. nisi esset pœna conuentionalis, vt. l. si mulier. ff. de legatis tertio.

Pœnas pecuniarias remittit dominus.

Quandocunq; tamen dominis temporalibus pœnæ pecuniariæ applicātur, non debent eas in propriū patrimoniū conuertare, quod doctores dicunt imbursare, sed in pias aut publicas causas: nam si aliter facerent, oriretur cōtra dominos præsumptio, quòd imponūt pœnas magis ob quæstum, quàm vt delicta puniantur: & ita per bonas authoritates loquendo in Ecclesiasticis iudicibus cōcludit Stepha. Aufreri. in Clem. 1. de officio ordina. in versi. quærunt hic insuper DD. fol. paruo. 22. Vide Felin. in c. irrefragabili. §. cæterum. de officio ordin.

Et quia domini inferiores possunt percipere dictas pœnas, indistinctè possunt dicere in suis mādatis, *so tal pena para mi camara y fisco*, nam licèt videatur quòd non sit nisi vnus fiscus, vt in. l. 1. C. de bonis vacan. lib. 10. attamen quilibet habens merum imperiū habet fiscum ex quadam consequentia quantum ad confiscationem, & annotationē bonorum, vel ex sententia contra criminosos lata, vel alio modo, & sic intelligitur authent. bona damnatorum. C. de bonis proscriptorū. & in. l. vna. C. ne sine iussu principis, & in. l. 1. ff. de iure fisci, & sic quilibet habens merū imperium confiscat, & sic habēt in consuetudine domini vassallorum, quæ pro lege seruatur, vt in. l. de quibus. ff. de legibus: & hoc notat Petrus Iacobi. in sua practica, in forma libelli, de condi. ex. l. col. 3. folio. 124. Aduertant tamen dicti domini vassallorum, quod si ex cōsuetudine, vel statuto populi veniat vniuersitati aliqua pœna applicanda, & illa sit liquida, dominus in præiudicium vniuersitatis non potest remittere, sed neq; ipsa vniuersitas potest pœnas liquidas remittere, vt notat Baldus in. l. præses. C. de transa. quem nominatim hoc casu sequitur Curia Pisana, capitulo. 20. Sed neque rex in præiudicium interesse partis, non posset hoc interesse remittere, vt per plura probat Rebuffus in lege vna. C. de senten. quæ pro eo quod interest: fol. 5. 12

Domini inferiores possunt dicere, para mi fisco.

Item quanquam ad dominos vassallorū 13

ſallorum pertineat hoc ius percipiẽdi dictas pœnas, ob id tamen non habent in bonis condẽnatorum tacitam hypotecam: nam hæc & ſimilia priuilegia ſoli regio fiſco cõpetunt:& ita concludit per bona iura dictus Petrus Iacobi.in dicta ſua practica,titul.de condi.ex.l.colũ.3. Quæ dicta ſunt locum habent in dominis. Pars verò quando poſsit pœnas remittere, ſiue in faciendo, ſiue in omittendo incurſas, videatur Apoſtilla in practica Vber. titulo finali, in gloſſa, in parte, meri & mixti.

SVMMARIA Capituli octaui.

1 *Statuere eſt quid iuriſdictionis.*
2 *Conſuetudo & ſtatutum an differant inter ſe.*
3 *In conſuetudine non requiritur ſcientia regis.*
4 *Intellectus ad.l.5.titu.1.part.1.*
5 *Verbum, Debet, importat præciſam neceſsitatem.*
6 *Populi Caſtellæ an poſsint ſtatuta facere.*

CAPVT VIII. An conconſuetudo, vel ſtatutum poſsit introduci inſcio domino loci, cui pertinet prima inſtantia.

★ ★*Hoc cap.non eſt ſuper aliqua lege*, de los Capitulos de los Corregidores,*propter rationem, quã poſuimus in ſummarijs duorum capitum præcedentium, quam vide, & caue ab iſto authore in hoc capite, quia multum tribuit dominijs vaſſallorum, circa confirmationem ſtatutorum. Quam confirmationem, non poteſt iſte author fundare in aliqua lege regni, niſi in quantum iſti domini vaßallorum videntur eſſe quaſi quidam correctores perpetui. Eſt materia de la.l.14.tit.6.lib.3.Recopil. Et l.8.tit.1.lib.7.&.l.4.tit.14.lib.8. & l.8.tit.8.lib.7.Recop. De qua materia vide late infra in cap. 19. in iſta.1.part. vbi dicemus.*★

AB omnibus doctorib⁹ ſine vllo diſcrimine admiſsũ eſt, quód ſtatuere ſit iuriſdictionis, vt notant in.l.omnes populi.ff. de iuſtitia,& iure,& per Bald.in.l.decernimus.C.de Sacroſanctis Eccleſijs,& iure regni probatur ex.l.5.titulo.2.parti.1. nam ſi conſuetudinem non poteſt populus introducere ſine voluntate, ſaltem tacita dominorum, vt probant verba.l.ibi. *Sabiendo el ſeñor de la tierra, y no lo contradiziendo.* Eodem modo nec ſtatutũ poteſt facere: quia hoc magis, quã conſuetudinem introducere, videtur à iuriſdictione pendere, ſecundum DD. in dicta.l. omnes populi: nam conſuetudo & ſtatutum nõ differunt, niſi vt tacitum & expreſſum, ſecun-

1 *Statuere eſt iuriſdictionis.*

2 *Conſuetudo & ſtatutũ an differant.*

secundum Ancha. in cap.1. de con-
stit. col.35. & Abb. in cap.1. de consue. & sic in nihilo differunt nisi respectu modi, & formæ, secundum Bal. in.l.2. C. quæ sit longa consue. & Alex. in .2. volumi. consi. 189. Ex quo patet ꝙ quòd si consuetudo quæ est maioris authoritatis, quàm statutum, non potest sine scientia domini loci introduci, ergo nec statutum fieri: nam quòd minus sit statutum, quàm consuetudo, probat per multa iura Matthæ. de Afflict. in præludijs constitu. regni Siciliæ. quæst.8. vel si non sit minus, saltim est ius ciuile illius ciuitatis, secundum Baldum in. l. pe. ff. ad exhiben.

3 *Scientia regis in cõsuetudine non exigitur* Scientia autem regis in introducenda consuetudine iam hodie nõ exigitur: quia si rationabilis est consuetudo, seruanda est, & iam habet volũtatẽ & approbationem regum Casteilæ, eo ipso ꝙ est rationabils: nam eam seruari præcipit ex volũtate regum Castellæ posita. l.11. titu.1. libr.7. ordina. ⁎ Quæ est.l.3. tit.1.lib.2.Recop. ⁎ & licet ibi lex dicat, *como fueron guardados por los Reyes antecessores*, illa relatio nihil nocet in rege, vel lege qui de nouo potest concedere: nam sine eo quod constet videtur approbatũ, argu. glos. in cap. si Romanorũ.19. distin. & per Feli. in cap. ex parte S. de rescriptis. Et per Bart. in.l. eum qui. §. Iulianus. ff. de consti. pecunia. & sic omnes consuetudines videntur hodie approbatæ à rege, & de eius scientia: nam sufficit quòd talis sciẽtia, vel voluntas habeatur in genere, nec requitur in specie de qualibet consuetudine, secundum Bald. in cap.1.col.2. quæ sint regalia. De quo per Aymon. cõsi.97. ⁎ Auẽdaños in hoc. n.3. reprehẽditur à Micres de primogenijs. 1.part.q.62. nu. 13. & ibi aduertit, quòd iste Auẽdaños est sibi cõtrarius, vt patet infra cap.19.nu.2. in fin. & vide eundem in dictionario verbo. *costumbre*, in princ. vbi notat ꝙ in iurisdictionalibus requiritur sciẽtia principis. ⁎

4 *Ad.l.5.tit.1. part.1.* Item ideò dixit.l.5.tit.1.part.1. ꝙ vsus, vt sit cõsuetudo, debeat esse *de diez, o veinte años*, ad significandum, ꝙ minor summa, decẽ.s. annorũ sufficeret vt introducatur consuetudo, & hoc modo decisionis ad id probandũ vtitur iurisconsultus in.l. si ita relictum.§.fi.ff.de lega.2.

Item in quantum dicta lex partitæ dicit vt valeat consuetudo, quòd bina iudicia debent præcedere, non intelligas, ꝙ sine duabus sententijs præcedentibus non sit consuetudo, sed intellige ꝙ ad hoc vt consuetudo habeat maiorem vim quàm simplicis consuetudinis, & sic habeat vigorem legis, requiruntur vltra tẽpus decẽ vel viginti annorum, ꝙ præcesserint duo iudicia: & ita probant verba.l.6.titulo.2. part.1. ibi, *y ansi à fuerça de ley*, iunctis verbis superioribus, ibi, *assi como diximos*, dixerat autẽ in. l.5. supra eodem titulo, *si en este tiempo fueren dados dos juyzios por ella*: si autem duo iudicia non præcesserint, lapsus temporis cum patientia populi inducit

consuetudinem, & illa seruanda est pro consuetudine, non tamen pro lege, quod est maius, cum virtus legis maior sit quam consuetudinis, ex notatis per Bart. & DD. in l. de quibus. ff. de legibus, & sicut lex obligat ad perpetuam obseruantiam: ita & huiusmodi consuetudo per duas sententias approbata, & ideò tali casu dicta.l.5.loqui-
5 tur per verbum debet, quod est præcisum: vt per plura probat Augustinus Beroi. in decisione.116.& id patet ex litera, dum dicit, *deue ser tenida y guardada*: & cum precedit sententia, cum illa præsumatur quòd sit veritas, dicta consuetudo probatur rationabilis, aut saltim tolerabilis, quod sufficit, secundùm Baldum, in cap.1. de feudi.cogni. De quo latius dixi in dictionario, in parte, *costumbre*. ★ Circa finem. Sed attēde quod.d.Molina de primogenijs lib.2. cap.6. num. 24. cum sequentibus tenet contra Auēdañum, & late fundat, sed Molinā in hoc reprehendit Ioannes Garcia de expensis.c.9.n.44.cum multis sequentibus. ★

6 *Populi Castellæ an possint statuere.* Redeundo igitur ad materiam statuti dicendum est, non posse populos Castellæ statuta facere sine voluntate, & approbatione dominorum, nisi populus cum iudicibus vellet statuerei super tassa victualium, vel super conseruatione rerum ciuitatis, vel in similibus negotijs, quibus possunt temporalia statuta acommodari sine vlla confirmatione dominorum, de quo latisime scripsi in ista lectura mea *de los capitulos de Corregidores*, in cap. 10. sub num.3.

Si quis autem ex populis dominorum, extra eius voluntatem, & sine sua confirmatione faceret statuta, posset à domino puniri tanquam occupans iurisdictionem dominorum: & ita notat Bartol. in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure, & ibi Iasson numero.35. Imò domini possunt statutis derogare, secundum Ioannem de Ripa in suis responsis. titul. de legibus cap.2. in fine.

Et ideò confirmatio statutorum non à rege tantum venit impetranda in locis dominorum, sed ab ipso domino quoq;: aliter dominus offenderetur in preeminentia suæ primæ instantiæ. Et quæ in comprobationem huius conclusionis possem referre, notat Matthæus in preludijs constituti.regni Siciliæ, quæstione tertia, col.2.

SVMMARIA
Capituli noni.

1 *Reuisio rationum competit regi in terris dominorum.*
2 *Ratio non datur bis.*
3 *Computus sententiantur sine citatione.*
4 *Publica ratio quo loco exigatur.*

CAPVT

CAPVT IX. Quod reuisio rationum bonorum vniuersitatis pertineat ad dominos locorum, & eorum vicem gerentes.

★ *★ Hoc cap. 9. non est super aliqua lege Recopil. propter rationem, quam posuimus in capit. 5. & in capitibus sequentibus.★*

SI Domini locorum possunt prohibere suis vassallis, ne rebus suis male vtantur, vt dixi supra in capite tertio, quanto maiori vrgente causa id facere debent, ne bonis cõmunibus Reipublicæ quis male vtatur, cum publica vtilitas priuatæ debeat præferri, vt in.l.vna.in.fi. C.de caducis tollen.& ideò cautius debet in hoc negotio dominus procedere, vt vnusquisq; reddat rationem villicationis suæ.

1 Reuisio rationis bonorum publicorum ad regẽ pertinet.

Et vt reddatur ratio administrationis horum bonorum publicorum dominis eorum, & non alijs, ex pluribus probatur. ★ Et hoc dicit esse verum, & quod praxis id ipsum quotidie admittit, Burgos de Paz in.l.3.Tauri nu.452.★

Primò, quia ad regem pertinet videre, qualiter bona ista consumuntur, vt in. l. 9. tit. 19. parti. 3. ibi. *Porque si el Rey quisiere demandar cuenta, se la den*, & facit.l.25. titul.9. part.2. & vt exigat has rationes, commissum est hodie iudicibus regijs, qui dicuntur *Corregidores*, vt in eorum capitibus regni patet.

Cum ergo reuidere rationes sit officium regis, & domini locorum sint positi in suis locis loco & vice regum, benè sequitur q ad eos & nõ ad alios pertinet has rationes videre, vt in.l.12.tit.1.par.2.

Quod præmaximè verum est, quando domini locorum syndicant officiales Reipublicæ: nam cum fidem bonorum acceptorum à Republica, & ab ipsis datorum debeant videre, vt in.l.2.§.quod de frumentaria.ff.de administra.rerum ad ciuitat. pertinent. Ideò debitores Reipublicæ sunt syndicandi à dominis, & nisi eis præstiterint rationes, nihil valet ratio alijs præstita, nisi dominus ad hoc commissionem & mandatum dederit: nisi forte ratio reddita sit ei, qui est in possessione, argumento eorum quæ notat Bald.in.l.2.numero.75.C.de serui.& aqua. Cum hoc caput composui, non erat in stãpis consilium Aymonis Crauetę.238.vbi dicit nõ pertinere ad iudices has rationes publicas accipere: sed standum consuetudini: & per hoc posset limitari hæc mea conclusio, vt ad dominos & eorum iudices pertineat rationum reuisio, nisi aliter sit de consuetudine. Hoc tamẽ non admittit Guido Papæ in decisi.631.vbi firmat rationem reddendam domino, non obstante consuetudine. Dñi debent syndicare.

Semel enim bene præstita ratione, & apocha reliqui ab administratore recepta, iterum dari non debet, 2 Ratio nõ datur bis.

 bet,

bet, vt in.l.semel.&ibi Bart. & Angel.C de apochis publicis.libro.10. & plures alios refert Deci.consilio. 94.1.volumine.

Ex maximè hoc verũ est, si per modũ syndicationis reddita ratio fuerit: nam lapso termino syndicationis non debẽt officiales iterum syndicari, vt in.l. vna.C.vt omnes causæ.& notat Put.in tract.synd. in c. & modo. & per Ange. & ibi apostil.in.l.filius familias.ff.de iudic.

Error calculi quãto tempore duret. Quod limita, nisi respublica ageret de errore calculi contra officialem,& intra viginti annos, vt in. l. in omnibus.ff.de diuersis & temporali.præscri.nam posset agere cõueniẽdo eum in patria sua, vt per glo. in.l.2.ff. ad.l. Iuli. repetunda. & per Paridem in tracta.syndi. in verbo, officialis. Et ista quæstio tractari debet cum eo qui pecuniam consumpsit, vt in.l.calculi error.ff.de admi. rerum ad ciuita.pertinen. Bart. in.l. 2.C.de iure fisci.lib.10.

Ratio autẽ visis libris acceptorum & datorum, sine vlla citatione potest sententiari, secundũ Bart. in d.§.quod de frumentaria. quem sequitur Ias.in.l.ne quicquã.ff.de officio proconsu. nu. 45. notat Platea

3 *Cõputus sententiatur sine citatione.* in.l.fi.C.de priuile.schola.lib.12. Et generalis regula est, ꝙ quando res data est in scriptis, potest sine citatione ad diffinitiuã procedi, secundum Iass.in.l. si quis arbitratu. ff. de verbo.obliga.nu.23.& facit glos.in l.2.C. de contra. iudi.tutelæ. & per Abb.in cap. cum non ab homine, col.penul.de iudicijs.

Item licèt iure cõmuni aliter esset statutum, vt notat Bart.in.l.2. ff. ad municipa.& Lucas de Pẽna.in.l. fi.C. de quibus muneri.lib.10. q.7. tamen consumptionẽ publicarum pecuniarũ non debent iudices admittere, nisi mandatum & iudicis & rectorum ostendatur, vt in.l.29. *en los capitulos de Corregidores.* ⁎ Quę est.l.21.titu.6.libr.3. Recopil. ⁎ In erogandis autem pecunijs publicis non possunt se immiscere iudices, vel rectores Reipublicæ, vt in authen.de collato. §. iubemus. coll.9. in ver. sed neq;. & ex ratione huius tex.probatur decisio in.c.33. *en los capitulos de Corregidores.* ⁎ Quæ est l.24.tit.6.lib.3.Recopil. &.l.18. tit.5. lib.3.Recop. ⁎

Locus autem, in quo ratio ista sumenda est, non debet esse domus priuata, etiã si sit domus eiusdẽ dñi, sed in locis publicis Reipublicæ ratio talis sumenda est: nam ibidẽ fieri debent reformationes populi, vt notat Bald.in.l.cum sententiã.C.de senten.& interlocu. omniũ iudi. Et ita vidi decisum per dominos cõcilij regalis in causa contra cõmendatorem villæ de Peñaluer. 4 *Quo loco exigitur publica ratio.*

SVMMARIA
Capituli decimi.

1 *Rex creat tabelliones.*
2 *Domini vassallorum possunt creare tabelliones.*
3 *Ius creandi tabelliones acquiritur præscriptione quadraginta annorũ.*

4 Regij

4 *Regij notarij non exercent officium in terris dominorum.*
5 *Intellectus ad.l.4.tit.18.libr.2.ordin.*
6 *Tabellio de concejo quis dicatur.*
7 *Acta quæ dicantur.*
8 *Intellectus ad.l.1.tit.de los testamentos,lib.5.ordinamenti.*

CAPUT X. De potestate dominorum regni Castellæ, ad creandos tabelliones, & quæ instrumenta conficiant regij notarij in terris dominorum.

★ *Istud capit.10. non est super aliqua lege,* de los Capitulos de los Corregidores, *imò neq; super aliqua lege regia Recopila. propter rationes positas in cap.5. & sequentibus præcedentibus.* ★

1 Tabelliones creare ad quē pertinet

CReare tabelliones, vt eorum instrumēta extra iudicium fidem faciant, ad regiam pertinet maiestatem, vt notat Bal.& DD.in.l.1.C.de emācipa.libero.& in.c.cum.P.tabellio.de fide instru.Et notat per plura Ioā.de Palacios Ruui.in rubri.de donatio.inter virum & vxorem,in introductione, in versi.item videtur mihi.nu.20. & per Iass.in.l.imperium.n.27.ff. de iurisdi.omnium iudicum.

Quod iure regni probatur in.l.3. tit.19.part.3.

Auendaño.

Tamē duces, comites, & alij domini temporales vassallorū, qui habent merum & mixtum imperium in prima instantia, & loco sui possunt creare vicē gerentes:eodē modo possunt creare notarios, vt notat gl.& ibi Innoc.& DD.in.d.c. cū P.tabellio.& ibi Hostiē. & in Summa,de fide instr.§. quibus.& ibi notat idem esse in Episcopo. 2 Dñi inferiores creāt tabelliones.

Et iure regni probatur in dict.l. 3. ibi. *Pero dezimos que aquellos que pueden poner juzgadores:* & licèt ista lex det facultatem ad creandos notarios tantum in causis iudicialibus, tamen etiam ad conficienda acta extraiudicialia dicūtur eandem facultatem præscripsisse, cum hoc sit, *de ramo de señorio*, vt dicunt verba dictæ legis.3. quod potest á dominis vassallorum Castellæ indistinctè acquiri, vt in.l. 12. titul.1. partita.2. Et quòd hoc possit præscribi, nominatim notat Oldradus, vbi plura allegat in consil.75.& iure regni est textus in.l.1. titulo.18. lib.2.ord. ★Quæ est.l.4.tit.2. lib.7. Recopil. ★ & consuetudinem ponendi tabelliones approbat textus in.l.7.titu.1.libro.7.ordinam. ★Quę est.l.5.&.6.tit.2. lib.7.Rec. ★ & illa dicit obseruandam consuetudinem vel priuilegia exequenda, quæ ciuitates & alia loca habent ad ponendos tabelliones:& idem probat textus in.l.23.titulo.2.libr.7. ordinam. ★Quæ est.d.l.4.tit.2.libr.7.Rec. ★ & in.l.8. eiusdē tituli, licèt de locis regi subiectis tantum loquatur. Et ibi dicit, quod in isto casu,vt com-

petat ius creandi hos tabelliones, consuetudo debet esse immemorialis, quia ista æquiparatur priuilegio, vt in cap. super quibusdam. §. præterea. de verborum. significatio. & per Felinum in cap. cum à nobis. de præscri. & in cap. cum accessissent. de constit. col. 14. postea tamen in. l. 10. eiusdem tituli declaratur quòd licèt in ponendis rectoribus & fidelibus populorum debeat semper esse consuetudo immemorialis, tamen ad ponendos tabelliones sufficit quod sit consuetudo quadraginta annorũ: & istud sufficit, sicut in præscribenda iurisdictione ciuili, vt in. l. 6. titulo. 13. lib. 3. ordina. ⁎ Quæ est. l. 4. 5. & 6. tit. 2. lib. 7. Rec. & l. 1. tit. 15. lib. 4. Recópil. ⁎ & ad hoc sunt signanda verba illius legis, quæ dicunt, *ò han tenido los oficios por espacio de quarenta años, le sean guardados*, & in lege nona eiusdẽ tituli declaratur quod nõ requiritur omniũ de consilio loci cõsensus ad nominandos tabelliones, sed sufficit maior pars, vt in. l. quod maior. ff. ad munici.

3 *Consuetudo quadragenaria sufficit ad nominandos tabelliones.*

Et nisi dicta lex regia decideret, quod sufficerent quadraginta anni ad ponendos tabelliones, cum tale ius sit de reseruatis principi, in signũ supremæ potestatis, videbatur hoc non posse præscribi, nisi per tẽpus immemoriale, ex notatis per Abb. in cap. cum nobis de præscripti. & in cap. cum contingat. de foro competen. & per Bald. in rubri. de præscriptio. ad finem, & concludit Baldus in tracta præscr. in. 2. parte quintæ paris principalis. q. 4. Et ista forte ratione, ante dictam. l. 10. hoc erat statutum per. l. 8. vt deberet esse immemorialis, & non minor consuetudo.

Vniuersitatibus quemodo competat ponere tabelliones.

Et cũ vniuersitatibus quæ sunt persona repræsentata, hoc ius competere possit ex consuetudine quadraginta annorum, idẽ est in personis veris dominorum, vt per dictum tempus hoc ius possint acquirere, cũ & iure nostro regio hoc ius possit delegari, vt in. l. 3. titul. 19. partita 3. *O otro aquien algũno dellos otorgasse poderio nombradamente de lo fazer.*

Licèt iure ciuili hoc non possit alteri committi aut delegari, vt notat Bald. in rubrica de officio delegati. sub num. 14. quẽ sequitur Ias. in. l. imperium. ff. de iurisdi. omni. iudicũ. num. 30. Si ergo ex priuilegio baronibus hoc ius potest competere, idem & consuetudine dicendũ est. Et quòd hoc iure possit dominis istud ius ponendi tabelliones cõpetere, notat Nicolaus Boerius in 2. parte. decisione. 242.

4 *Regij notarij nõ possũt vti officio suo in terris dominorum.*

Et cũ ius istud competat dominis, non debet talis præeminentia tolli, aut minorari, permittendo regios notarios vti suo officio intra dominia ducum, aut marchionum, vel aliorum dominorum: quia per talẽ admissionẽ aliorum, sua diminuitur potestas, sicut in simili notatur de eo qui vult habere vocẽ cũ alijs in capitulo, vt notat Abb. in. c. scriptum. de electione. col. 2. & Feli. in. c. cũ omnes. de cõstitu. 12. col. & no-

& notatur in Inquiridione iudicum ★ Ecclesiasticorũ notabili.60.★ Hęc opinio non videtur vera, imò *los escriuanos reales pueden vsar sus oficios en las tierras de los señores, en los casos, y cosas que lo pueden vsar en tierras realengas*, vt patet in. l.1. titu. 25. libr.4. Recopil. ibi. *Y mandamos que en todas las ciudades*, *&c.* Et clarius in.l.2.eod.tit.& lib.★

Augeri numerus notariorũ an possit.

Imò non solum in terris dominorum, sed neque in proprijs ciuitatibus, aut villis non debet rex antiqua officia augere extra antiquum numerum, vt notat Albericus per textum, ibi.in.l.1.C.de officio præfecti vrbis. quem sequitur Cassan. in consuetudi. Burgund. rubrica.1. in principio. in gloss. droitten. numero.104.fol.21.colum.1. Et quòd non debeat augeri numerus rectorum, vel votantium, notat Decius consil.214. Imò quandocunque auget officia, illud facere debet sine præiudicio tertij, vti ibi notat Cassan. allegando Rebuffum in.l.comperimus.C.de proximis sacro scrinio.lib.12. Esset autem præiudicium & non leue, si contra voluntatẽ dominorũ essent in suis terris notarij regij.

Facta semel deputatione alius tabellio non se intromittet.

Cum igitur domini locorũ aut alij ex eorũ mandato deputauerint tabelliones ad causas iudiciales ex concessione dictæ legis tertiæ, titulo.9.parti.3. facta semel deputatione, non potest alius tabellio se immiscere illi causæ, vt colligitur ex Bald.in.l.1.C.de sportulis. & in lege.2. C. quomodo & quando iudex. Vide glossam Gregori.in.l.7.tit.9.part.2.

Et hoc casu neque notarij regij ad illa acta possunt adiungi, imò si se intromitterẽt, acta coram eis facta nullam fidem facerent, quia talis locus ad tribunal iudicis deputatus, alios tabelliones excludit, secundũ Bart.in.l.in prouintijs.C. de numera.libro.12.& quanquam pars non opponat, iudex potest ex suo officio opponere, vt notat Bellamera in decisione.540.

Itaque patet ex his, quòd si acta iudicialia non fiunt coram notarijs de numero ad hoc deputatis, nullam fidem faciunt, secundùm Baldum in.l.imperator. ff. de statu homi.& notat Alexand.in.4. volumi. consi.1.& Bal.& ibi DD.in.l. testamenta. C. de testamentis. & sic in huiusmodi casu de actibus iudicialibus notissimũ est, tabelliones regios nullam debere facere fidem ad bancum iudicis.

Si verò loquamur in negotijs, quæ inter partes fiunt, & sine calore iudiciali, & sic in contractibus, vel etiam in testamentis: in hoc casu maius dubium est, an notarij regij possint conficere, quia vt credatur voci mortuæ, est res grauissimi præiudicij, vt notat de iure cõmuni Oldradus in consil.75. & iure regni probatur in.d.l.3.tit.19.par.3.

Et cũ istud sit tanti momẽti, videtur quod ad regem tantũ debeat pertinere homines eligere, qui tales cõtractus, vel testamenta cõficiãt, vt in proprio casu notat Guillelm.

Benedict. in cap. Rainuntius. de testamentis. in verbo, & vxorē nomine, in 2. decisione, sub nu. 319.

Et dato casu quòd hoc concederetur dominis temporalibus in priuilegijs, vel competeret ex consuetudine, videtur hoc esse intelligendum accumulatiuè ad potestatem regiam, & non priuatiuè. Et ex hoc nonnulli voluerunt asserere, posse regios tabelliones in terris dominorū etiam cōtractus: vel testamenta cōficere, quia sunt ad omnia electi tabelliones à rege, cuius hoc est proprium, vt supra dixi.

5 *Intellectus ad l. 4. tit. 18. lib. 2. ordina.* Quia tamē hoc esset in derogationem præeminentiæ dominorū, ideó lata est. l. 4. titulo. 18. lib. 2. ord. ★ Quæ est. l. 1. tit. 25. lib. 4. Recopil. quæ tamen lex est in multis innouata, & vide. l. 47. tit. 4. lib. 2. Recop. ★ Ex cuius principio patet, quòd est generalis decisio in toto regno, & perpetua, licèt de hoc dubitet, & satis inaduertēter (iudicio meo) noster Roder. Suarez in. l. post rem. ff. de re iudi. fol. 143.

Nā dicit illa lex in sui procemio (cui standum est, vt in. l. fin. ff. de heredi. instituen.) *La confusion que ay por razon de los muchos escriuanos por todas las partes de nuestros Reynos.*

Et ista ratio legis cōdēdæ hodie quoque viget, & hoc sufficit vt lex sit perpetua, & generalis, cum ratio sit anima vitam legibus præstans. Et vt euitetur excessiuus numerus tabellionum regalium, ponitur in principio legis forma creandorum tabellionū: & hoc addit ad. l. 2. & 3. titulo. 19. part. 3. & dicta prima pars durat vsque ad illa verba legis quæ ★ dicunt. *E quanto a los escriuanos que fasta aqui fueron criados.*

Et ab istis verbis durat vsque ad ver. *E en quanto a los otros escriuanos publicos que estan, o estuuieren fuera de la nuestra Corte.* Et in hoc dicta lex fuit temporalis, dans formam pro tabellionibus, tunc temporis in curia duraturis.

Et à dicto ver. *E en quanto* vsq; in finem, est lex generalis, & ideò non superflue incorporata in volumine legum regni. Et ex eius decisione duo colliguntur circa numerum tabellionum huius regni.

Primum quòd in locis vbi tempore illius legis non erat numerus deputatus tabellionum, quod concilium populi maioris deputet numerum personarum, vt sunt tabelliones intra nonaginta dies à tempore legis conditæ, & sic non creādorum tabellionum, sed declarandi numeri data est potestas concilijs, & etiam transactis illis primis nonaginta diebus à tempore legis conditæ. Nihilominus etiam hodie durat illa facultas numeri declarandi: nam tempus datum ad vtilitatem Reipublicæ sine præiudicio tertij, maximè quando asignatur ad cuitandam negligentiam, & fauore illius cuius causa asignatur, vt in. l. si ita relictum. §. Pegasus. ff. de legatis secundo, etiam transacto tempore durat illa potestas, maximè in isto casu, vbi potestas datur per legem, quæ semper loquitur, vt in lege *Tēpore transacto an duret potestas.*

ge nulla iuris ratio.ff.de legibus. de quo est doctrina Bartoli ad hoc bene accommodata, vt in.l. cum qui ita.§.qui ita stipulatur.ff.de verbor. obligat.de quo loquitur eleganter & copiose Tiraquellus de retractu conuentionali.§.1.in glo.1.nu.40.

Itaq; etiam hodie declarante cõcilio maioris loci numerum personarum pro tabellionibus, illi tantũ & non alij debent vti officio tabellionatus,& nõ alij.Et ita dicunt verba illius legis,ibi, *è aquellos vsen del dicho oficio y nõ otros algunos.*

★ Alterum quod dicta lex.4. ★ Quæ est. d. l. 1.titul.25.lib.4.Recopil. ★ præcipit,est abinde, *è ẽlas ciudades è villas è lugares donde ay escriuanos publicos de numero, ò de concejo:* quòd vbi sunt tabelliones habentes huiusmodi qualitates, ij tantummodo vtantur officio tabellionatus.

De numero autem dicũtur vel antiquo ante cõditam dictã legem apud Toletum, vel quando à populo declaratũ fuit postea circa numerũ personarũ, quæ necessariæ sunt ad exercendum officium tabellionatus, quibus dominus rex vel inferior præstat titulum,vt supra dixi.

De concejo, autem est tabellio, quãdo populus eum præposuit: nã eo ipso quod præponit eum conciliũ in casu quo potest secũdum formã textus in.l.6. ★ Quæ est.l.12.tit. 3.lib.7.Recop.sed nil facit neque loquitur de tabellione. ★ &.l.7. ★ Quæ est.l.15.titu.3.lib.7.Recop.sed nil facit neque loquitur, *de escriuano del concejo.* ★ &.l.8.tit.2.lib.7.ordinam. ★ Quæ est.l.1.tit.3.lib.7.Recop.sed nil facit neque loquitur,*de escriuano ninguno.* Vide.l.7.&.8.tit.1.li.7.ordi. quæ sunt.l.2.&.3.tit.2.lib.7.Rec. ★ eo ipso est tabellio, *de concejo*,vt ipse vtatur & non alius: & qui sedet ad bancum iudicis dicitur, *de concejo*, vt.l.7.tit.11.part.5.

Vbicunq; ergo sunt tabelliones huius qualitatis,ipsi tantum vti debent:& id sonant verba dictę legis. ★ Quæ est.d.l.1.tit.25.lib.4.Rec. ★ ibi, *mandamos que estos solos*, scilicet, *estos*, de quibus proximis superioribus verbis lex loquitur, qui sunt de numero declarato, & electi ad officium ex creatis per regẽ tempore illius legis cõditæ, quibus rex voluit subuenire,cum iam ab eo essent approbati, vel, *estos*, qui sunt recepti, vel recipiendi in numero antiquo ante illam legem deputato,vicini ex ciuitatibus, vel locis quibus debent tabelliones deputari: & *estos*,scilicet qui nominãtur à cõcilijs, vbi non est designatus numerus tabellionum. Omnes scilicet isti tres tabelliones debent vti officio tabellionatus: & sic ad omnia verba superiora sunt referenda illa verba legis quæ dicunt, *E que por ante estos o qualquier dellos passen los contratos de entre partes, y las obligaciones y testamentos, y no ante otros: y que si ante otros passaren, que las tales escrituras no hagan fee ni prueua.* Et pondera, quod fidem scripturarum annullat, & non ipsam obligationem, ideò poterit testibus probari secundum Iasſ. in lege seruum fi-

Auendaño.

lij.§.eum qui.ff. de legatis primo.

Ita hæc lex coarctat potestatem tabellionum regalium, vt non possint acta iudicialia conficere, sed neque contractus, vel testaméta: hoc tamen verum est, si adsit numerus tabellionũ in tali loco, vel antiquus ante legem illam conditam, vel factus post dictam legem, vel sint positi tabelliones à concilio: nam ipso facto quo concilium deputat tabelliones, videtur numerũ declarare, licèt verbo non dicat, quia non minus loquitur quis facto quàm verbo: imò plus facta quã verba significant, vt in l.non figura.ff.de actio. & oblig. & in l. reprehendenda. C. de insti.& substi.& facit l.1. §.magistrum.ff.de exercito. & ibi Paul.

At vbi non esset numerus tabellionum, vel creatio notariorum positorum vel deputatorum à concilijs, sed tabelliones essent positi vel à solo domino, vel à iudicibus loci: in tali casu nõ loquitur dict. lex Toleti, quia hoc casu dicta lex Toleti non prohibet quod notarij regij quocunque loco, siue regio, siue dominorum inferiorum possint conficere instrumenta contractus, siue testamenta, & alia acta iudicialia, siue extraiudicialia: nam vbi nõ est limitata potestas notariorum extra limitationem inductam per dictam ★ l.4.titu.18.lib.2.ord. ★ Quæ est.d.l.1.tit.25 lib.4.Rec. ★ quia in tali casu manet integra potestas notarijs regis ad instrumenta conficienda, tã iudicialia, quã extra iudicialia: & ita probant illa verba legis. *Pero todos los otros escrivanos que fueren abiles y de buena fama puedã dar fee de todos los actos judiciales y extrajudiciales sin pena alguna.*

Et ponderãdũ, quòd lex illa dicit actos, nam acta potest conficere talis notarius, & non cõtractus vel testamenta, & actorum appellatione veniunt propriè illa, quæ fiũt coram iudice & notario, non solùm in iudicio cõtentioso, sed in voluntario: & ita probatur in cap. quoniã contra falsam. de probatio. & per Innocen. in capit.1.col.1.de probat. & declarat Robertus in speculo aureo. in parte.6.in decimo actu. fol. 216.& notat glo.in l.acta.ff.de re iudi.& verbum, acta, generale est, vt in l. Labeo.ff.de verbor. signific.& quando loquimur in his quæ extra iudicium fiunt, hoc verbum, acta, strictè accipitur, vt in l.eum actũ. ff.de nego.gestis.& ideò vt dubium quod hoc casu posset euenire, addidit dicta l.4. ★ Quæ est.d.l.1.tit.25. lib.4.Recop. ★ illa verba, *judiciales, y extrajudiciales*: nam si hoc non esset additum, ex potiore significato intelligeretur solùmodo de actibus iudicialibus: nihilominus tamen ex dictis verbis legis, etiã acta extraiudicialia, quæ non sint contractus vel testamenta, possunt cõficere.argu.tex.in l.verba contraxerunt.ff.de verbo.signific.propriè tamen acta sunt quæ fiunt in iudicio, vt l.12.titu.18.par.3.

7 *Acta quæ dicantur.*

Ideò vt duces, barones, & alij domini inferiores huius regni possunt exterminare á terris suis hos tabelliones

liones regios,nec conficiant contractus,vel testamenta, debent vel ex consensu,vel ordinatione conciliorum populi ordinare numerum ordinariũ tabellionũ, vel cum singulis annis creant tabelliones, debent eos facere presentari in concilio,vt alli admittantur pro illo anno,& sic erũt tabelliones *de concejo*.

Cum verò tabelliones regij, quibus prohibitum est,dictos contractus,vel testamenta conficere, nolunt desistere,sed conficere in terris dominorum,possunt domini eos capere,& incarcerare, & condemnare in dimidia parte suorum bonorum, & in relegatione à curia regia per quinque annos:& ista est pœna posita in.d.l.4.ad quam pœnam sunt referenda verba legis,ibi. *So las dichas penas.*

Quod extende,etiam si tabelliones de numero requisiti noluerint officium impartire:& ita probatur ex petitione & decisione.l.156.in cũ ★ rijs *de Madrid*. anno. 1528. ★ Quæ est.l.1.&.2.tit.25.lib.4.Recopil.quę est nouior.★

Tempore pestis. Quod limitarem, nisi esset tempore pestis: nam tunc isti tabelliones regij poterunt confiscere testamenta,si de numero non inueniuntur,aut nolunt ire. Et ita colligo ex notatis in tracta. de peste. in prima parte sub numer.130.

Et nimirum, nam vbi non reperitur tabellio publicus,sufficiũt etiã extra tempus pestis tres testes, vt valeat testamẽtum,& in causis pijs, & inter liberos: & in alijs casibus specialibus etiam duo tantũ testes sufficerent:& hoc sonant verba illa generalia posita in fine legis primæ *titulo de los testamentos*,lib.5.ordina. ★ Quæ.l.mutata est, in Recopil. ★ & est.l.1.tit.4.lib.5.Recopil.★ dum dicunt *valga el testamento fecho con buenas testimonias*: nam & in casibus quibus duo testes sufficiunt,possunt intelligi ista verba,& non in casibus de quibus expresè erat prouisum in superioribus verbis eiusdem legis. Et licèt aliqui dicant illa verba esse superflua,tamen hoc casu possunt saluari. *Intellectus ad l.1.tit de los testamentos.lib.5.ordina.*

SVMMARIA
Capituli vndecimi.

1 *Vaßalli non vocant dominos in ius sine venia.*
2 *Licentia regis debet esse expressa.*
3 *Rex concedit saluaguardiam.*
4 *Domini vassallorum non citantur sine regia licentia.*
5 *Consuetudo, vt domini cognoscant in propria causa an valeat.*
6 *Condemnationes hæreticorum an pertineant ad dominos.*
7 *Valet mandatum Regium,de capiendo sine informatione.*
8 *Iudex Regius an teneatur notificare mandatum dominis vassallorum.*
9 *Iudex ordinarius an cognoscat contra delegatum.*

CAPVT

CAPVT XI. De salua guardia concessa vassallis contra dominos, & qualiter domini cognoscãt in causa propria. ★ *Hoc cap. 11. non est* sobre ningun capitulo de Corregidores: *sed in quantum loquitur* de cartas de amparo dadas contra los señores, *vide.l.1.tit.1. lib.4. Recop. ibi.* Y no les hagan mal ni daño, &c. *Et.l.1. & .2.tit.9. lib.8.Recop.* ★

1 *Vassallus vocat in ius dominum.* QVanquam de iure possit vassallus vocare dominum in ius sine venia, vt in.c. 1. & ibi glos. de milite vassallo qui contumax est: & per bona iura ita concludit Nico. Boeri. in suis decisioni.q.271.

Tamen iure regni statutum est, nõ posse vassallos in ius vocare dominos suos sine expressa regis licentia ad hoc precedente, vt in.l.6.tit. ★ 2.libr.3.ordina. ★ Quæ.l.non inuenitur in Recop. ★

2 *Licẽtia quæ dicatur.* Et nõ sufficeret tacita, sed expressa debet esse licẽtia: nam istud comprehenditur de natura & vigore huius vocabuli, licentia, vt in cap. abbatem. de electione. lib. 6. & notat Corsetus in suis singularibus, in verbo, licentia.

3 *Rex cõcedit saluaguardiam.* Tamen licèt vassallus litem mouere sine regia licentia non possit, tamẽ vassalli dominorum possunt regem adire vt concedat saluaguardiam, quod nos *seguro real*, appellamus, ne de facto dominus offendat personam vassallorum: nam si quilibet iudex potest, etiam sine libello, adire vt tueatur possessorem in possessione bonorum, vt notat Paul.& doctores in.l.si pacto quo pœnã.C.de pactis.& in.l. si seruus. C. quod cum eo. & notatur in.l.3. C. de cessio. bonor.& quod notat Cardi.in Clement.1.in finẽ.de celebra.miss.vbi dicit, ꝙ quando iudex procedit de facto, censetur priuata persona, quẽ sequitur Felin. in cap. Ecclesia santæ Mariæ. de constitu. col.13. & facit quod notat Puteus in tracta.syndica.in parte, resistentia, folio. 220. & quod de prelato delinquente extra officium notant doctores. in.l. iubemus. C. de sacrosan.Ecclesijs. Et potest hoc quoque comprobari ex ratione text. in l.is qui domum. ff. de iniurijs. ibi, Quãuis eum in ius vocat,& in.l.fin. in fine.tit.13.lib.8.ordinã. ★ Quæ.l. ★ non inuenitur in Reco.sed vide.l.1. ★ &.2.tit.9.lib.8.Recop.&.l.1.tit.1.li. 4.Recop. ★ & in.l.magistratibus.ff. de iniurijs.& in.l.16.titul.9.partit.7. & quod notat Angel. in l.iniuriarũ. §.si quis de honoribus.ff.de iniurijs. & quod de resistentibus iudici notatur in. l. prohibitum. C. de iure fisci.

Si ergo contra procedẽtes de facto in bonis, vel eorũ possessione iudex potest auxilium impartire: multò iustius dicendum est, posse regem cõcedere saluaguardiam in tutamen personarũ & libertatis, quæ *Iudex prestat auxiliũ ne de facto procedatur.*

maior

maior est omni cõmodo pecuniario. Et ideò cum à rege Franciæ petitur saluaguardia, statim eam concedit, vt concludit Guillel. Benedi. in capit. Rainuntius. de testament. in parte, sucessio ab intestato. & vxorem nomine, num.951. fol.148. Et ideò istam saluaguardiam impetrare à rege Castellæ nulli poterit grauosum aut iniuriosum videri. Et ideò quotidie video dominum regẽ istas saluaguardias petentibus statim concedere. Si verò non agitur de saluaguardia impetranda, sed vassallus vult contra dominũ litem mouere, proponere petitionẽ omnimo & absq; vlla pœna licet, vt in l. amplius nõ peti. ff. rẽ ratã haberi.

4 Data autem petitione à vassallis contra dominum, non debent domini iudices regij discernere citationem contra dominum sine regio mandato: & hoc est priuilegium in prærogatiuam dominorum, vt in ★ l.6. titu.2. lib.3. ordi. ★ Quæ non inuenitur in Recop. ★

Dominus vassallorum non citatur sine regio mandato.

Nam quãdo debeat in curia negotiũ tractari cõtra dominũ, cũ nõ sit alius iudex corã quo valeat cõueniri, ex regia debet voluntate procedere, vt in l.5. titu.4. par.3.

Fractio saluaguardiæ est de casib^9 curiæ.

Cõcessa autem saluaguardia regia vassallis, si illa frangitur & non obseruetur à dominis de facto, & non iuridicè procedentibus, tota causa deuoluitur ad regẽ, vt ipse cognoscat: & ita notat Cassane. in consuc. Burgun. in rubri. 1. in princi. in ver. secũdus est fol.21. Et cũ hoc delictum sit calificatũ, & ob id imponatur pœna mortis, vt in l.3. titu.16. parti.2. & medietate quoq; bonorũ inobedientes puniãtur, vt in l.3. tit. fina. lib.8. ordina. ★ Quæ est l.1. titu. ★ 9. lib.8. Recop. ★ facilius contra tales debet rex moueri ad cognoscendum de tali negotio, vt l.14. tit.2. lib.3. ordina. ★ Quæ est l.7. tit.3. lib. ★ 4. Recop. ★ & notat Guillel. in d. cap. Rainuntius. de testa. in parte, & vxorem. in 2. decisione, numer. 437. folio.94.

Quomodo frãgitur saluaguardia.

Frangi, autẽ vel nõ obseruari saluaguardia à dominis, vel ex eo patet, q̃ de facto & non de iure procedunt: quia similes literæ, ne fiat nouitas, ne fiat malũ, intelliguntur de facto, secundũ Bald. in l. si clericus. C. de episcopa. audi. in 4. col. Si verò iudices recte procedũt, iuris executio caret iniuria, & nihil obstat saluaguardia, quæ in præiudiciũ iuris publici & eius executionis nunquã intelligitur concessa: & ita adnotat Feli. in c. olim. in fi. de accusatio.

30 Si verò iudex aut dominus loci eo colore quod procedit vt iudex, & non de facto iuris ordine prætermisso, cognoscit de causa sua propria, & sic in ea vexat vassallũ: adhuc dicitur venire cõtra saluaguardiã: quia dominus in causa propria iudex esse non potest, etiã inter se & subditos, vt in l. vna & ibi Ioannes Fab. C. ne quis in sua causa. & in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdi. omniũ iudi. & in l.10. titulo. 4. parti.3. Et notat Abb. intelligẽdo gloss. in l.2. C. de sentent. quæ sine certa quantita. proferuntur. in capitu. nouit. de

nit.de iudicijs.& Felinus in cap. cũ venissent. de iudicijs. & per Cassaneum in consuetudin. Burgund. §. 4.in rubrica prima.in.glo.& surses. folio.38.col.prima.

5 *Consuetudo iudicãdi in causa propria valet.*

Nisi in casu quo dominus haberet ex cõsuetudine facultatẽ in propria causa cognoscendi, quia talis consuetudo valet, vt notat Bal. in.l. 2.C.de sentẽ.quæ sine certa quanti. & notat Alex. in apostil.ad Bart. in l.alius.in.§. bellissimè. ff. quod vi aut clam.& per Anto.de Tremo. in practica de exceptionibus.titu. qui bus modis examen iudicis declinetur. in parte, in causa propria. Et quia de hac consuetudine iudicandi in causa propria dominorũ regi nõ cõstat, ideò semper datur iudex delegatus à rege ad petitionẽ vassallorum, qui de talibus causis cognoscat: quo casu & similibus quando mittuntur ad terras istorum dominorũ Castellæ iudices delegati, pœnæ & mulctę nõ ad ipsos dominos, sed ad regẽ pertinent, quia nec hoc vnquã fuit in cõsuetudine. Et vltra hoc cũ rex aduocat causæ cognitionem, omnia accessoria, vt est pœnæ impositio & perceptio pertinet ad regem, nec applicatur pœna domino territorij, vt nominatim notat Cassane.in consue. Burgun. rubri.1. §.5.in versicu. & quoniam.nu.395.

6 *Condẽnationes hereticorum.*

Et eadem ratione cõdẽnationes vassallorum hereticorum nõ ad dominũ loci, sed ad regẽ pertinent, vt notat Guido Papæ in decisio.76.& ita declarat text.in. c.cum secundũ leges.in.§.fi.de hæreticis.lib.6.

Et eadẽ quoq; ratione quando causa criminalis per appellationem deuoluitur ad curiam regiam, domini vassallorum non consueuerũt percipere cõdemnationes:& ita notat Ioan.Fab. in authẽ.bona dãnatorũ.C.de bonis damnato.

Patet ergo ex supradictis, ꝙ dominus Rex sine vlla iniuria ponit manũ in terris dominorũ, circa cõcedẽdas saluaguardias, & præcipiẽdo ne dñi cognoscant in causa propria.

Eodẽ quoq; modo possunt decernere mandata ad capiendas aliquas personas, & tenẽtur dñi vassallorum & eorum iudices statim exequi mãdatũ absq; vlla informatione missum, & capere personas in eo nominatas, & ad regem mittere vel eius supremos iudices, à quibus mandatum emanauit:& ita notat Ias.in. l. magistratibus. ff. de iurisdi.omnium iudicum. 7 *Mãdatũ regiũ de capiẽdo valet sine informatione.*

Et licèt dicat Bald.in cap.1.§.si iudex.de pace iuramen. firmá. in vsi. feudo. quod domini vassallorũ nõ debeant eos tradere, vel esse vicarios suorum vassallorũ, tamen hoc fallit, quando tale regium præceptum præcedit: in cæteris verò seruandum est quod notat Guido Papæ in decisione.202.

Si verò rex nõ dirigit mandatum de capiendis personis ad dominos locorũ, vel eorum iudices, qui de iure sunt executores habentium supremam iurisdictionem, vt notat Bal.in authentic. quas actiones. C. de Sacrosan.Ecclesi.& notat Barba. in.1.

8 in.1.vol.conſ.1.ille talis ſpecialis regius executor poteſt ingredi ſua authoritate loca dominorū & exequi mandata: ibi nec tenētur: idem dicit fieri in ſenatu Pariſiēſi Rebuffus in tracta.de literis roga.nu.6.& elegantiſsime per Nicol. Boeri. in deciſione. 8. nec tenetur notificare hoc dominis aut eorū iudicibus, ſecūdum Caſſaneum in conſuetudini. Burgund.1.rubri.fol.21.licet videri meo ad vitanda ſcandala ſecurius eſt dare notitiam iudici ordinario, ſi id ſine incommodo negotij fieri poſſet, vt idē Caſſan. notat in.§.7.in glo.de ſimple.ſub.nu.29.fol.77.

Regius iudex an notificet mandatum.

9 Et quando iſti nuncij, vel alij iudices delegati, vulgo dicti, *Peſquiſidores* regij, delinquūt extra ſuum officium in locis terminorum, licèt ſibi videatur eſſe poſſe iudices de delictis ab iſtis cōmiſsis intra ſuum territorium, vt in authē. qua in prouintia. C. vbi de crimi. agi oporte. Hoc idem ſentit Maſue. in ſua practica, titulo de pœnis. in verſi. Itē ſi ſeruiens regius, tamē abſtinere debent à cognitione delictorum conmiſſorum ab huiuſmodi officialibus, quia cognitio pertinet ad regē qui eos miſit: nam regula eſt, quod iudex cognoſcit de quocunq; delicto à ſuo officiali cōmiſſo, vt notat Alberi.in.l.ſi quos. C.de offi. præfec. præto. Oriētis. & inferior debet tale delictū notificare iudici ſuperiori, & remittere officialem vt puniat, vt tenet glo. in.l.in officiales. C.de offici rectoris prouin. & ideò cum omnes barones & domini regni Caſtellæ ſubſint regi Hiſpaniæ, & eius ſupremis iudicibus, ſi periculum eſſet in mora, poſſunt regiū officialem extra ſuū officium delinquentem nō punire, ſed capere. argu.text.in.l. ſenatus. de officio præſi. & in.l.ſi adulterium. §. fina. ff. de adulterijs. & facta captura debet hoc regi notificari: qui ſi petat ad ſe remitti ſuum iudicem vel officialē extra officium delinquentem, fiet remiſsio: nam cognitio illius criminis ad regem pertinet, nec ex hoc fit iniuria in iuriſdictione domino vaſſallorum, ex notatis per Caſſane. in conſuetud. Burgund. §.7. in glo. del ſemple reconſe. in ver. quarta. nume.42.fol.78.

Iudices regij delinquētes extra officium.

Si tamē iſte officialis delinquēs extra officium, eſſet alterius domini inferioris, hoc nō procedit, imò ipſe dominus, in cuius territorio deliquit, debet punire, vt notat ibidē Caſſaneus in.7.cōcluſione. De quo elegantiſsime per Nicola. Boerium in deciſione.9.

Cætera de cognitione dominorum in propria cauſa, dixi ſupra in cap.6.in ver.quod non ſolum.

S V M M A R I A
Capituli duodecimi.

1 *Vſus montium & terminorum cuius ſit.*

2 *Poſſeſſor an præſumatur dominus cōtra vniuerſitatem.*

3 *Allegās territoriū, probare debet illud.*

4 *Poſſeſſor*

CAPUT XII. An domini vaßallorum posint facere defensas in terminis locorũ suorum, vel prohibere venationẽ & vsum piscandi subditis suis.

★ *Hoc cap. 12. non est super aliqua lege,* de los capitulos de los Corregidores, *propter rationem quam diximus supra in summa capit. 5. & in sequentibus: sed in quantum istud caput loquitur,* de si pueden los señores adehessar sus heredades, *vide.l.14. titu. 7. lib.7. Recopil. & quæ latè tradit Gouar. practic. quæst. cap. 37. nu. 3. maximè ex versiculo quicquid sit iure communi, &c.* ★

1 VSVS montium & terminorum est cõmunis omnium habitatorum populi: quod iure nostro regio satis notum est in.l.4.titulo.28. partita.3. & in dubio vniuersitas terrarũ intra territorium debet deputari primis habitatoribus, & eorum hæredibus, *Vsus montiũ cuius sit*

redibus, etiam si sit insula in mari nata, vt in l.18.eod. titulo: itaque postquam dominus rex designauerit terminos alicuius prouintiæ aut ciuitatis, vel populi, cuius propriũ regis est istam designationem facere, & non alterius, vt in l.2.titul. primo. partit. 2. omnia quæ sunt intra territorium tale designatum, sunt ad commodum incolarum, saltim in vniuersum, vt per bona iura & allegationes concludit Paul. in. l. 1. ff. de acquiren. possessio. & per Iasso.in.l. remque nobis. ff.eod. titulo: & melius quam alibi per Soci. in prima parte. consil.86. & consil.127. & per Cassane. in consuetud. Burgun. rubric. 9. §. 4. in gloss. vn meix.

2 *Possessor an præsumatur dñs contra vniuersitatem.* Et licét his locis doctores cõcludant, quòd ea quæ non sunt particularium personarum, in possessione præsumantur vniuersitatis, & non dominorum territorij, nisi quo ad iurisdictionem. Tamen hodie ea quę posidentur à particularibus intra territoria populorum, quibus pastus cõmunis, vel alius quilibet vsus impeditur, non pręsumũtur omnino esse possessorum, populo contra eum agente, licèt possessor talis pręsumatur dominus respectu alterius tertij: nam quantum ad tertium non cogitur ostendere titulum possessionis, vt in.l.cogi.C. de petitione hęredi. tamen cum populus, cui concessum est territoriũ, habeat ius antiquius, & sic ex dicta lege quarta & ex alijs infra citandis habeat iure communi intentionem suam fundatam, iure regio si res cõcilij intra territorium reperitur occupata, nisi intra dies triginta ostendat possessor titulum, cogitur tradere possessionem rei ipsi vniuersitati & concilio ex dispositione legis Toleti, quę est sexta, titu.3. libro.7. ordina. ⁎ Quę est.l.3.tit.7.lib7.Recop. ⁎ Et quod alio & non agente vniuersitate sit tuẽdus possessor, facit in simili quod notat Rota in antiquis. decisione.40. ★

Territoriũ an præsumatur. Et per supradicta cessat hodie quod nõnulli volebant notare ex doctrina Inno. in.c.cũ ad sedem. de resti. spoliat. vbi dicit, ꝙ castra nihil habẽt a iure deputatum, nisi quod cõsuetudine, vel statuto est asignatũ, quod debet in territorio vel dote esse: quod dictum sequitur Bal. in l.1.C.de emãcip.libero.4.col.& Ancha.consi.142.& Abb.in.ca.ex literis.de iure patro.num.10.nã allegans territoriũ, probare debet illud, secũdum Bal.in.l.1.§. in initio. ff. de officio præfec.vrbis.col.2. 3

Nã quantum ad asignationem territorrij ex hominum statuto, hoc dictum non procedit: cum enim hoc ad regem pertineat, cuius propriũ est dare & asignare territoria, vt in d.l.2.tit.1.part.2.& notãt doc.in.l.ex hoc iure.ff.de iusti.& iure. Vi. concordãtes per Calcane.in. consil.89.

Quis posit terminos assignare. Et asignatio terminorum pertinet ad eum cuius est iurisdictio, vt concludit Soci.in.1.parte. consi. 86. & cum istã iurisdictionem minime habeãt populi regni Castellę, vt dixi supra in cap.1.nimirum si nõ pos-

ſint ſuper eorum territorio, vel limitibus quicquam ſtatuere.

Si verò probatur cõſuetudo immemorialis, deſignãs limites territoriorũ, adhuc locũ habet quod notat Inno. in d. cap. cum ad ſedem.

Conſtito igitur de limitibus territorij, vel per priuilegiũ regis, vel ex conſuetudine immemoriali quod ante omnia eſt probandũ, cum allegans territorium probare debet illud, quia conſiſtit in facto, ſecundũ Bald. in l. 1. §. in initio. ff. de officio præfecti vrbis col. 2. omnia quæ intra territorium ſunt, querelante cõcilio populi, ſunt populo reſtituenda, niſi à poſſeſſore legitimus titulus oſtendatur. Nam poſſeſſor præſumitur dominus, & prædia quæ ſunt intra territorium cultiuata prę
4 ſumuntur inhabitantium in territorio, vt probat Laurent. Calcaneus in conſi. 34. col. 3.

Qualis autẽ titulus ſufficiat, vt poſſeſſor in poſſeſsione tueatur cõtra conciliũ querelans, eſt neceſſariũ diſſerere: nã in hoc pendet vis, & intellectus illius legis, *de Toledo.* Ideò vt apertius hoc intelligatur, diuido hoc per concluſiones ſequẽtes

5 *Poſſeſſor ex immemoriali conſuetudine tuẽdus eſt.*

Prima cõcluſio eſt, ꝙ poſsidẽs aliquid intra territoriũ ciuitatis, tuẽdus eſt in poſſeſsione, & adhuc in proprietate ſi probat ſe, & anteceſſores rem illam poſſediſſe per tantum tempus, cuius in contrarium non eſt memoria: nã probatio huius tẽporis habetur pro veritate: & hoc modo poſſeſſor probat ſe eſſe verũ dominũ & poſſeſſorẽ, vt in c. ſuper quibuſdã. §. 1. de verb. ſigni. & in l. 1. §. deniq; ff. de aqua plu. arcẽ. & per glo. in l. 1. C. de ſerui. & aqua. & per Feli. in c. a nobis. de præſcri. & per Iaſ. & Rip. in l. quominus. ff. de flumini. nu. 41. Si tamen nõ poſſideat ex immemoriali, ſed minori tempore, tuendus & non ſpoliandus eſt: de quo eſt tex. in l. quicunq; §. ſi fundus. verſi. ſed. ſi. ff. de vſufru. & notat Boeri. in deciſ. 246. nu. 4.

Et immemorialis cõſuetudo probat directũ dominiũ, ſecundũ Bal. in l. traditionibus. C. de pactis & per Iaſ. in §. omniũ inſtit. de action.

Secunda cõcluſio eſt ꝙ poſſeſsio immemorialis non ſolũ probat dominiũ rei poſſeſſæ intra terminos zerbidos, quæ vulgò dicuntur *baldios*, ſed etiã intra illud, quod vulgò dicitur, *plaça, ò exido, ò debeſa*, nã licèt iſta ſint impræſcriptibilia tẽpore, vt in l. 7. ti. 29. par. 3. & in l. viam publicam. ff. de vi. publi. 6 *Immemorialis probat dominium.*

Nec in talibus bonis poſsit cõſtitui ſeruitus perpetua, vt in l. 13. ti. 31. eadẽ. 3. par. & ſic talia bona nõ poſſint pro cẽſu obligari, ſed neq; pro cẽſu vniuerſitatis vendi, ſecundum Alexan. in l. cõmodis. ff. de re iudi. quem ſequitur Robertus in ſuo ſpecu. aureo. fol. 199.

Tamen ſi intra hæc loca aliquis poſsideat aliquã partẽ ſicut platea, vel *plaça*, aut exitus, ſunt publica: ita ꝙ eſt intra limites præſumitur publicũ, vt notat Bal. in rubr. C. de cõtrahen. empt. quẽ ſequitur & corroborat Soci. in 1. par. conſi. 227.

Tamẽ iſta præſumptio excluditur,

Quomodo cessat immemorialis. tur, per probationẽ possessionis immemorialis: imò illa pars intra tales limites possessa, non probatur quòd sit defensa, vel exitus, aut platea, imò priuata esse præsumitur, & non publica. Nam si quoquo modo constasset fuisse publicam, iam eo ipso cessasset probatio immemorialis, vt in.l.si arbiter, & ibi glo. ff. de probatio. & notat Feli. allegando Pau. de Castro, & alios in cap. sicut olim. de re iudica. & sic quãdiu constat ꝙ ista bona sunt pars de platea, vel de exitu, vel defensa, sunt impræscriptibilia, si de tota re integra agitur, præsupposito pro indubitato, ꝙ sit talis, & tã ampla platea, vel defensa, aut exitus, nã cõstito de qualitate ex ipsa rei natura, res ipsa est impræscriptibilis. Si verò agitur de parte quę est intra defensam, vel plateã, tunc probata immemoriali, possessor præsumitur dñs, & ꝙ illa res vel quãtitas à se possessa semper fuerit priuata, & non publica.

Et quanuis præsumeremus eam esse publicã, propter antiquitatem & diuturnitatem temporis cessaret ista præsumptio, & præsumeretur, ꝙ ad illam rem obtinendã precesserit priuilegiũ, vel legitima concessio si illa allegaretur: nam cũ ex priuilegio etiã ista publica possint cõpetere priuatis personis, eo allegato, cum statim præsumatur cessat di-

7 *Intellect. ad l.7.tit.29. part.3.* spositio dictę.l.7.tit.29.part.3. quia loquitur in sola præscriptione: nam licét sola præscriptione talia bona nõ possint acquiri, tamẽ virtute prę sumpti priuilegij, aut concessionis sunt talia bona acquisibilia, & ita arguit Ioan. de Ripa. in.l. quominus. ff. de flumin. num.41. & num. 102. & idem dicit glo. noua. in.l.7.tit.29. part.3.in.2.limita.

Et ex hoc patet verus & singularis intellectus ad.l.23.titul.32.par.3. 8 nam illa loquitur quando ad defensionem ædificiorũ de quibus lex loquitur solummodo allegaretur pręscriptio, & non allegaretur aliquis titulus, & simul cũ eo probaretur cõsuetudo immemorialis: nã si ista legitimè probatur, præsumitur titulus allegatus, & possessor harum rerum tuendus est, nec dict. lex partitæ hũc casum excludit, sed meram tẽporis allegationẽ, vt probãt illa verba, *no se pueda defender razonando que lo ha ganado por tiempo*, ideò necessaria est omnimodo tituli allegatio, vt præsumatur ex immemoriali, secundum communiter doc. in l. cum de in rem verso. ff. de vsuris. & in.l.si filius. C. de petitio. hæredi. & notat Ioan. de Ripa in loco supra allega.

Tertia conclusio est, ꝙ etiam in 9 *In defensis quomodo præscribitur.* istis bonis publicis quę dicũtur dehesas, vel exidos, ex sola præscriptione acquiritur ius, quando talia bona non redeunt in potestatẽ priuatorũ, sed manẽt semper publica, vt est videre in dehesa, quæ sit communis duobus vniuersitatibus: nam per prohibitionẽ vnius vniuersitatis contra homines alterius vniuersitatis adquiritur ius. Idem probat glo. noua. in.l.7.titu.29.part.3. vt illa defensa quæ erat cõmunis maneat

apud vnam vniuersitatem tantum modo, altera vniuersitate a iure suo exclusa: & ita per plures allegatiõnes concludit Petrus Iacobi. in sua practi. titulo de seruitute pecoris. de præsi. & sic. d. l. 7. titul. 29. part. 3. loquitur tantum quãdo quis nititur per prescriptionem bona talia quę sunt publica facere particularia, idq; aperte denotat titulus & rubrica, sub qua lex illa situatur.

10 *Ius pascendi in alieno territorio acquiritur.*

Si tamen illa bona maneant semper publica ex prescriptione, illud non vetat lex illa: nam si volente populo homines alterius populi possunt ex voluntate eorum expressa habere cõmoda sui termini & territorij & sic pascere herbas & scindere ligna intra terminos dicti loci, vt probat tex. in. l. 4. in fine, titu. 28. parti. 3. si hoc possunt homines voluntate expressa concedere, idem quoque possunt ex prescriptione: nam ibi quoque adest volũtas tacita admissa ex consensu populi, vt colligitur ex citatis per Balbum in tract. prescri. in. 4. parte. 5. partis. in versi. sexto. nume. 10. & per Lucã de Penna in. l. diligenter. C. de aquæ duct. lib. 11. Imò & cum aliqua violentia potest ista volũtas introduci, vt probat Cassa. in consue. Burgũ. rubri. 14. §. 5. in glo. si non par. Vi. supra cap. 4. nume. 19. communis tamen opinio habet, q; regulariter ius pascendi immemoriali prescriptione acquiratur, vt resoluit Couarru. in lib. 1. resolu. cap. 17. nu. 11. Imò & alia requiruntur, quę ponit Nicolaus Bellon. in consil. 49.

Quomodo prestatur aliquid propter iura.

Et præmaxime hoc verum esset si talis populi cõsensus tacitus corroboratur ex alio actu, putá si homines vnius populi præstant alteri vniuersitati vnũ nũmũ pro quolibet capite, vt singulis mensibus pascantur oues: & ita notat Petrus Iacobi. in dicta practica, titu. de seruitute pecoris de præsi. imo isto casu ad ius acquirendum, nisi probaretur contractus voluntarius, dicit, q; sufficeret lapsus decem annorũ. Tutius tamẽ crederẽ dicendum, q; sufficiant cum titulo quadraginta anni ad acquisitionem istius iuris pascẽdi, vt probatur in. d. l. 7. tit. 29. part. 3. & exceptis quatuor casibus, idẽ probatur in. l. fi. C. de sacrosan. Eccle. & notat Couarruuias vbi supra.

11 Et eadem præscriptio sufficeret, vt vnus populus excludatur à communione vnius defensæ: nam ibi non mutatur rei qualitas ex publica in priuatam: sed ius acquiritur in ea per exclusionem populi cõsortis, & istud ius excipiendi ad hunc effectum, etiã in dictis bonis publicis potest acquiri, & ad alios quoque effectus, de quibus notat Ias. in. l. quominus. ff. de fluminib. numer. 100.

Et secundũ ista quæ in hac tertia cõclusione adnotantur, sunt intelligenda quæ de hac materia cumulat Fel. in rub. de præscr. & Balb. in trac. præscri. in. 5. parte principali. q. 9.

Et ex his assero, quòd inaduertẽter locutus est Rodericus Suarez in allega. 15. vbi contrarium nulla ratione motus asseruit.

Ex

11 *Ius venãdi præscribitur* Ex ſupradictis poteſt adnotari q̃ manente ſylua vel defenſa publica poteſt acquiri præſcriptione, q̃ ius venandi in illa pertineat ad certos homines alijs excluſis : nã hoc ius eſt præſcriptibile propter prohibitionẽ, vt notat Faber in. §. flumina. inſti. de rerũ diui. & latius dixi in tractà. meo de iure venandi: & cũ iſta præſcriptio nõ ſit ad totã proprietatẽ defenſa, ſed de iure eius præſcriptibile eſt, vt ſupra dixi. Sed eſt bene aduertendum ad hoc, vt iſtud ius piſcandi & venandi acquiratur nomine vniuerſitatis, q̃ interueniant ea quæ notat Nicola. Bellon. in conſi. 49. vbi. ſingulariter loquitur.

Ius piſcãdi præſcribitur Quarta cõcluſio eſt, q̃ probans cõſuetudinẽ circa ius piſcandi, prætendens, q̃ ipſe ſolus piſcauerit, & anteceſſores ſui prohibendo omnes alios à piſcatione à tempore immemoriali in aliqua parte fluminis, ipſe ſolus debet piſcari, & non alius tanquam acquiſierit iuſtè hoc ius piſcandi in fluminibus, quæ non ſunt nauigabilia, vel faciunt alia nauigibilia: nã quãuis iſtud ius piſcandi omnibus ſit commune in fluminibus, vt in. §. flumina. inſtitu. de rerum diuiſione. & in. l. 12. titu. 18. part. 3. & totum flumen ex hoc non poſſit præſcribi, vt in. l. 7. titul. 28. part. 3.

12 Tamen pars aliqua fluminis ex immemoriali cõſuetudine bene poteſt præſcribi, & acquiritur, vt ſit defenſa pro vtilitate illorũ, qui ſunt in cõſuetudine prohibẽdi alios à piſcatione: & iſte talis ad piſcãdũ poteſt habere retia, & cañales, & alia inſtrumenta: de quo eſt bonũ conſiliũ Bertrandi in. 3. volu. conſi. 69. Et idẽ notat Rebuff. in tractat. conſuetu. in princi. num. 15. & ius prohibẽdi nequis habeat molẽdinũ, niſi ipſe, poteſt præſcribi contra prohibitos, vt notat Bald. in. l. Item lapilli. col. 2. ff. de rerum diui. ſed aduerte, quòd iſta iura ſic acquiſita quæ dicũtur *Stancos*, ſunt à lege ipſo iure annullata, vt in pragmatica regni, niſi illo tempore fuerunt regiſtrata coram rege intra tres menſes, vt ibi dicitur.

Nam ſi ad vſum molendinorum iſta aqua fluminis poteſt occupari ex ſola expreſſa cõceſsione populorum, idem poteſt fieri ex tacita voluntate, & ſic ex præſcriptione. Et ita colligitur ex. l. 18. tit. 32. par. 3.

Si autem flumen eſſet nauigabile, cõceſsio populi non ſufficeret: quia in huiuſmodi fluminibus quæ ſunt de regalibus, vt per plura probat Io. de Rip. in. l. quominus. ff. de flumi. nu. 36. non poſſunt talia flumina hiſce ædificijs vel ſimilibus occupari, niſi hoc præſtet priuilegium, aut conſuetudo immemorialis : & ita probat tex. in. l. 33. tit. fi. lib. 8. ordin. *Flumẽ nauigabile nõ cõceditur.*

✱Non inuenitur in Recop.✱ ★

Et iure cõmuni idẽ notat Caſſa. in cõſue. Burg. rub. 13. §. 2. in gl. 1. & ibi dicitur, quòd iſtud ius piſcandi vendi poteſt à rege, vel à Republica.

Iſtudq; ius ſolet per priuilegiũ à rege concedi, facta prius notificatione populis, vt agant de præiudicio: & ita notat Andre. de Yſerni. in tit. quæ ſint regalia. in princi.

Pars fluminis nō nauigabilis præscribitur.

In alijs autem fluminibus, quæ sunt sine nauigatione, vt ferè sunt quasi in toto regno Castellæ, in his sola voluntas populi sufficit, vt ex hoc pars fluminis prohibeatur: & valet præscriptio, secundùm Ioannem de Ripa in dicta.l. quominus. Et hoc iure multi ex dñis & monasterijs huius regni habent piscarias, quæ vulgo dicuntur, *tablas de rios*, in quibus vt competat ipsis solis ius piscandi, debent esse in possessione præoccupationis in illo loco. Et ita declarat eleganter Rodericus Suar. in allegatio.16.

Ripæ cuius sit.

13 Quinta cōclusio est: quòd possidentes ripas fluminis quæ prædijs suis adherent, eo ipso quod de proprietate prędij adherētis nō dubitatur, est probatū dominiū ripę, quæ est intra territorium ciuitatis, & sic pertinet ad eum, cuius prædio adhæret, & sic ratione adhærētiæ vnū dominiū coniungitur alij, vt in.l. riparū. ff. de aquirē. rerum domi. & in.§. riparū. instit. de rerū diuisio. & in.l.12. titulo.28. part..3 Et facit ratio text. in.l. si conueniret. §. si nuda. ff. de pigno. actio. & in.l. quod in rerum. §.1. ff. de lega. 1.

Sed est aduertendum, quod hęc iura loquūtur in casu, quo prædia sūt coniūcta, & adhærent ripę fluminis, & sic nulla est facta limitatio: nā si limes esset positus, propter limitationem, non præsumitur nisi quod sit dominus prædij limitati, & non ripæ adhærētis limitibus prædij, vt est tex. in.l.1.§. item si insula. ff. de flumin. & sic limitata causa limitatum parit effectum, vt in.l. in agris. ff. de adqui rer. domi. & quod de limitatione tēporis notatur in.l. statuliberum. §.1. ff. de lega.2. & notat Tiraquel. de vtroque retractu. Sed an pontes liceat supra flumina ædificare & ligare in solo alieno ex vtraq; parte. nam.l.8. tit.10. lib.6. ordina. ⁎ Quæ est.l.9. tit.11. lib.6. Recop. ⁎ dicit pontes debere ædificari in ipsis fluminibus, *en los rios*, non tamē in solo alieno, nam illud sine volūtate dominorum ædificari nec occupari nō debet: nā licet omnes ius habentes faciēdi pontē, debent cōtribuere, vt.l. per viciniam. C. de immuni. nemi. cōnce. lib.10. & ibi Plate. non tamen solùm vnius sine causa occupatur: & lex ordinamenti solummodo in fluminibus permittit ædificare, nō in arenalibus vel alueo fluminis, quod videtur diuersum à flumine, vt notat Augusti. Beroi. quæst.94.

Arbores ripæ cuius sint.

Itē aliud est aduertēdum, quòd dicta iura loquuntur tantummodo de ipsa ripa fluminis, nam ista & arbores ibi nascentes sunt domini prædij adhærentis, vt in.d.l.12. & in.l.2. tit.28. par.3. Sed si essent prædia quę non ripā, sed, *arenales*, appellamus, ista sunt bona populi, vt in.l.4. eiusdem tituli, & non habentium prædia, & sic arbores ibi nati, quos vulgus appellat, *sotos*, sunt populorum in cuius territorio sunt dicti *arenales*, tanquam arbores nati in solo dominorum, quia eius esse debent, cuius in prædijs radices egerint.

Etcum habentes prædia iuxta istos

Arenalia cuius sint. istos, *arenales*, non subiaceant periculo corrosionis, ideò non pertinēt ad eos ista arenalia, sicut ripa fluminis & arbores ibi nati. Et ista ratione dicta arenalia sunt populorum: & istam rationem in proprio casu assignat Ioannes de Ripa in dicta. l. quominus. nu. 70. Idem notat glos. noua. in. l. 7. titu. 29. par. 3.

14 *Ripe quę dicatur.* Quæ autem sit ripa, & quæ sint arenalia iuxta ripā fluminis, ex ipsa inspectione poterit apparere, & prout vulgus hoc intelligit: nā ista probatio omne genus probationis vincit, vt in. l. si irruptione. §. ad officium. ff. finium regundo. & in. l. contra negantem. & ibi Bald. C. ad legem Aquil. & in cap. quia iudicante. & ibi Feli. de præscriptio. & quis dicatur alueus fluminis, per Augusti. Beroi. quæst. 94.

In mari autem est ripa, quatenus hybernus fluctus excurrit: quod apertissime declarat lex huius regni in. l. 10. tit. 28. part. 3. dum dicit, *aquel lugar es dicho ribera, quanto se cubre el agua della.* Et est multo animo pensandum, inquantum dicitur, *del agua della*, nam si non sola aqua maris, sed aqua alicuius magni fluminis, iuncta simul cū dicta aqua maris, cooperiret & inundasset terram, illa non est ripa maris: quia à non sola aqua marina cooperitur: imò est ripa fluminis, & de arenalibus illius fluminis. Et per consequens talia arenalia sunt illius populi, in cuius territorio est flumen, vt dicta. l. 4. titul. 28. in part. 3.

15 Item insistendum quoque est in illis verbis quæ dicta lex decima dicit, *de todo el año*, nam loquitur de continuo cursu fluctuum maris per totum tēpus anni, & non de ascēsione aquarū maris in certis horis meridianis, vel alijs, siue in hyeme, siue æstate, quibus aqua maris ascendit per aquam fluminis, & sic ampliatur flumē: nā illa ampliatio ex aqua, tam maris, quàm fluminis in simul non causat littus maris, imò fluminis tātum aqua consideratur, cuius est illo loco naturalis & continuus decursus: & ex hoc causatur ripa, & nō debet cōsiderari quod est accidentale per ascensum aquæ marinæ, argu. text. in. l. 3. ff. de tutelis. vbi naturalis causa, potius quam accidētalis est consideranda: & in mixtis aquis originalis aqua spectatur, nec potest dici aqua maris, quę cum fluminis aqua decurrit: & sic non est omnino fluctus maris: nam ex fluctu causatur ripa maris, vt dicit tex. quatenus hybernus fluctus excurrit: & sic fluctuū excursus cōsideratur: & quod habet duplicē mixturā, non cadit sub simplici, vt est textus in. l. legatis seruis. ff. de legat. 2. Et pro ista conclusione considerādum est quod notat Bald. in. l. vna. C. de confessis. nu. 88. & in. l. nec ei. ff. de adoptio. *Intellectus ad l. 10. tit. 28. part. 3.*

Nam si aliud forte quis assereret, necessario esset ab eo fatendū quòd prope Hispalim in flumine de Guadalquiuir, per quod ascendit aqua maritima, & crescit aqua illius fluminis, quód ibi in Hispali, & longiùs esset littus maris, & non ripa fluminis,

Auendaño. N 4

nis, quod esset ridiculosum asserere, vt notat Cepola in tractat. de serui. c. de ripis. nu. 3.

Et istud facit contra villã de Sãtander, qui contrarium nititur asserere contra villam de Santillana, & alia loca maritima: & licèt iura nõ ita clarè hoc nobis significarent, prout significant, si tamen communis vsus attendatur loquendi, cui standum est etiam contra propriã significationem vocabuli, vt in l. librorũ. §. Casṡius. ff. de fundo instructo. & per Felin. in prooemio Gregoriano, nunquam talem decursum aquarum per ascensionem fluminis, etiam si aqua turbetur, solet vulgus appellare littus maris, sed flumen.

16 Sexta conclusio est, quod si facta est occupatio alicuius partis in platea, siue exitu aut callibus loci, aut in publicis vijs: & ex querela populi facta est restitutio horum bonorum, & ipsemet populus retinet huiusmodi bona, non in forma platearum, vel in forma exitus, vel viæ, sed retinet sibi illa ædificia, vel plãtas, & vtitur eisdem velut bonis particularibus populi, & non in vsu cõmunis facultatis, in huiusmodi casu, quia rediguntur ad bona communia in redditum solius vniuersitatis, & non in vsum omnium, tali casu, si quis huiusmodi bona sic redacta possederit per spatium quadraginta annorum, præscribet ea, vt in l. 7. titul. 29. part. 3. ibi, *Esto es porque maguer sean de todos comunalmente, no vsan comunalmente, todos*, & cum vniuersitati tantum & in communi bursa sint bona ista in commodo, ideò quadraginta annis præscribuntur, & mutant naturam primæuam, mutato vsu possesionis, vt in l. 23. tit. 32. par. 3. ibi. *deuen vsar dellas, assi como delas otras rentas communales que ouieren*: si ergo sic vti debent, ergo & sic præscribi possunt, cum cesset prima causa ex qua attributum est quod platea, vel exitus, vel via non sunt præscriptibilia, scilicet vsus rei communis, & cum hoc cesset, non habet locum priuilegium de non præscribendo huiusmodi bonis attributum, vt notãt DD. maximè Zasius in l. maritũ ff. solut. matrimo.

Restitutis vniuersitati bonis publicis aliter possideatur.

Ex hoc infertur, quod si defensa quæ debet esse in vsu tantum pro bestijs agriculturæ, & ius pascendi debet esse pro his bestijs, & non pro alijs, quam defensam vulgus solet, *debesa boyalaje*, appellare: si talis defensa mutatur ab vniuersitate, & aratur vt fructificet frumẽta & hordea, in redditum populi ad soluenda vectigalia regia, vt putà seruitia, vel similia, & sic in redditum populi, vel forte quotãnis venditur herba, ad soluenda dicta onera: in tali casu lapso decennio quo consuetudo & vsus, & voluntas populi hoc approbantis colligitur, in tali casu dicta defensa, quæ non est in commodo publico ab antiquo, fauore publico agriculturæ deputata poterit sicut alia bona quæ sunt in redditu vniuersitatis præscribi spatio dictorum quadraginta annorum, vt ex

Quomodo mutatur vsus defensæ.

ratione

ratione.d.l.7.tit.29.par.3.colligitur.

Ex istis patet intellectus ad pragmaticam Burgis conditam anno 1496. folio mihi.62. * Quæ est.l.7. tit.7.lib.7.Recopil. * nam bona, de quibus in dicta pragmatica populis restituta, quæ debent in redditu populi remanere, & non in communi vsu, possunt præscribi, etiam si sint plantata in dictis defensis spatio quadraginta annorum, ex ratione supra scripta.

17 *Aedificia, quæ impediũt plateas*

Si verò sint ędificia in plateis, vel in vijs, quæ ædificia impediũt eas, isto casu talia ædificia impeditiua, & turbantia decorem dictorum locorum publicorum, omnino sunt demolienda, nec sunt retinenda, vt inde populus commodum, vel redditum percipiat: & ita probant verba dictæ pragmaticæ, dum dicunt. *Pero en quanto a los poyos y aximezes, y esquinas, y otras cosas semejantes que impiden las plaças y calles, no es nuestra intencion de impedir por esta nuestra carta la execucion qué se puede y deue hazer delo susadicho.* Itaq; ista talia impedimenta in callibus, vel in plateis omnino sunt tollẽda, vt probat illud verbum, *Deue*, quod inducit necessitatem: & hoc declamat totus titulus.ff.ne quid in loco publico.& quod notat Iasson. l. de quibus.ff.de legibus.nu.21.

Iudex tollit ædificia loco rum publicorum.

Et talis demolitio huiusmodi ędificiorum quæ sunt in loco publico, potest à iudicibus secularibus semper fieri, etiam si ędificiũ factum sit ab Ecclesia, & ita probatur in.l. præscriptio.C.de operi.publicis. & notat Ang. in. l. quãquam. ff. de aqua pluuia arcen.

18 *Intellectus ad l.3.tit. 28.part.3.*

Item ex supradictis rationibus patet intellectus ad.l.3.tit.28.part.3. quæ lex præcipit, quod opera etiã antiqua facta in fluminibus nauigabilibus debeant demoliri, si in vsu nauigationis nocent in dictis fluminibus: & ponit rationem in illis verbis, *Ca no seria cosa guisada, que el pro comunalmente de todos los hombres se estoruasse por la pro de algunos.*

Si tamen supradicta ædificia non nocent in vijs, vel plateis posita, saltim grauiter ornatui populorum: hoc casu omnibus in publico concilio singulatim volentibus & consentientibus, non debent talia ædificia demoliri: & ita probatur in. l. 23.tit.32.par.3.

Quòd si ædificia occupent exitus locorum, etiam consentiente populo, iudex posset præcipere, ne auaritiæ & lucri causa in damnum commune retineantur à populo, quia non debet populus re sua male vti, imò iudex debet talibus obuiare, qui est Reipublicæ procurator, vt in.l.statuas.ff.de acqui.rerum domi. & in id alludunt & irrident illa verba.c.17. *en los capitulos de Corregidores*, ibi, *Que las salidas delos lugares esten assi mismo limpias y desocupadas.* * Quæ est.l.14.tit.6.lib.3.Recop. * *

19 *Tierras baldias.*

Septima conclusio est, quod possidentes alias terras, quæ sunt extra defensas, vel exitus populorum, quę vulgo dicuntur, *baldias*, in tali casu sic distinguendum est.

Nam si antequam ciuitati aut alteri

teri loco sit assignatus proprius terminus à rege, vel ab alio suo mãdato, cuius est proprium assignare terminos, & diuidire prouintias, putà, quando de nouo acquiritur regnũ, vel aliqua prouintia, vt contingit in regno Granatæ, vel hodie apud Indos: nam tali casu ante donationem & assignationem à rege populis factam, si datur terminus rotundus, vel aliqua alia pars terræ militibus vel alijs, quibus ob seruitia licet donare, vt in.l.51.tit.18.part.3.& notatur in.l.item si verberatum.§.1.ff. de rei vendi. & notat Montal. in 2.cõpil.fori. in parte, rex Alphonsus, & dixi supra in.c.4.

20 *Rex an donare terras publicas.*

In tali casu sola donatio regis habetur pro sufficienti & legitimo titulo, vt in. l.234.in.ll. *del estylo*, & per eam aperitur intellectus ad legẽ.4.tit.28.par.3.quæ dicit, ꝙ montes & similia bona pertinẽt ad populos, in quorũ sunt territorio: nam illa loquitur, prout ex eius verbis patet, post assignationẽ terminorũ à rege vel ex immemoriali consuetudine factam, vt alludũt illa verba legis, *que son otorgados y establecidos para procomunal de cada ciudad*, & sic loquitur post assignationem. Idem notat glo. Gregori.in.l.9.tit.28.part.3. Et ex eius tenore potest comprehendi, quod terrę eremę vltra montes & defensas pertinent quoq; ad populos, vel ex cõsuetudine immemoriali. Et his cessantibus allę terrę vltra montes. *plaças, exidos, dehesas*, præsumũtur illius, qui est dñs, ut per plura notat Io.de Rip.in.l.rem quę nobis.ff.de acqui.poss.nũ.37. Et licet aliter videatur notare Stephan. Bertrã.in.3.parte.consil.1.nu.4. eius dictum iure regni non procedit.

Et sic ante assignationem terminorum factã in fauorem populorũ tota terra est domini Regis, qui eã eruit à faucibus inimicorũ: & ipse solus potest dotare de tãto vel quãto territorio omnes ciuitates vel loca regni sui, secundùm Innocen. in cap. cũ ad sedẽ de restitutio. spolia. & per Bal.in.l.1.C.de emancipa. liber.col.4.& per Ancha.cõsi.142.

Et ante assignationẽ sicut vni populo potest eas terras assignare, & diuisionẽ terminorũ facere, ita & vni personæ vel familiæ potest rex donare, vt in.l.iuris gentiũ.§.adeò. ff. de pactis. & iste est omnino bonus & legitimus titulus, vt in.l.fi.C. de fundis patrimonia.lib.11. Idq; potest facere antequã inter vicinos terræ diuidãtur post assignationem terminorũ, vt in.l.234.in.ll. *del estylo.*

Post assignationem vero terminorum populis factam, & à populo acceptatam, non videtur posse dominum regem eius assignationis terras alteri donare, quia esset reuocare donationem primò factã dicto populo: quod non licet, cum rata debeat esse perfecta donatio, & priuilegium regis deceat esse mansurũ: & ita probatur in.l.4.ti 9.lib.5. ordi. ★ Quæ nõ inuenitur in Rec. ★ & melius in.l.2.titu.3.lib.7.ordina. ★ Quæ est.l.2.tit.5.lib.7.Recop. ★ & notat Aret. in consi.15. col.2. & nõ licet vni tollere & alteri dare, nisi ex

si ex causa publica, vt in.d.l. item si verberatum.§.1.ff.de rei vendi.& in l.Lucius.ff.depositi. & per Bartol.in proœmio.ff.veter.& in.l. venditor. §.cōstat.ff. cōmunia prædio. & per DD.in cap.quæ in Ecclesiarum. de constitu. & in.l.2.titu.1.par.2.& per Decium in.1.volum. consil. 191. & per Iass.in.l.fin.ff.de pactis.num.13. Si tamen ex certa scientia scribat, vt dentur istæ terræ, derogando legibus & priuilegijs, obtemperādum est, secundum Baldum in capitulo cum adeo. de rescript.

Populus citatur antequam terræ dētur à rege

Et in tali casu durante populo & non diruto, non potest donationē illius agri facere, nisi cū derogatione supradicta, & id dicit dict.l. 234. *del estylo.* Si verò rex vellet aliquarum terrarū facere donationē, idq; prius notificatur populo, & populus, vel assentit, vel non contradicit, hoc casu propter assensum valet donatio, ex notatis per Yserniā in titulo, quæ sint regalia in princip. quod est notabile verbum & quotidianū ad praxim, maximè cū modica læsione quod cōsideratur, vt.l. sed & ędes.§.penultimo.ff.locati.

Et sicut rex non potest inuito populo post asignationem terminorum, huiusmodi agros & terras alijs asignare, quia potior est conditio priorum, quibus ius est quæsitum, maximè iā facta traditione, vt probatur in.l.quotiens.C.de rei vendi. & ibi per Iassonem. Nec præsumitur regē velle vnum altare cooperire, altero nudato, vt in.l.asiduis. C. qui potio.in pigno.habean.

Intelle ad.c.9. rij de V dolid.

Eodem modo prohibitum quoque est administratoribus ciuitatū dare, vendere, aut quoquo modo alienare huiusmodi terras sine expressa præcedente Regis licētia, de quo est noua decisio tam ad terras iam alienatas, quam alienādas: in.c. 9.in curijs, *de Valladolid*, anno. 1543. ★Quæ est.l.11.tit.7.lib.7.Recop.★ ★

Iure autem communi statutum erat in.l.fi.C.de vendendis reb.ciuita.lib.11.quod in vtraq; Roma istæ terræ ciuitatis non possent sine licentia imperiali alienari: in alijs autem prouintijs sine præsidis decreto: soli autem populo nunquam licet alienare, sicut nec minoribus immobilia, sine decreto iudicis, vt per totum.ff.de rebus eorum.

L.fin.C venden. bus ciuit. est in vsu

Hodie autem licèt aliqui sentiant quod de consuetudine non sit in vsu dicta.l.fi. tamen casu quo debeat seruari, locum debet habere, quando omnes de populo congregati, adhibita forma & solennitate illius legis, vellent alienare: nam valebit alienatio, & cum iudicum decreto, de quo per Bart. in.l.1. C. de seruis Reip.manumit. quē sequitur Ant.Capi.in decisi.4.nu.9.

Si verò solūmodo alienatio fieret per proceres ciuitatis, putà *justicia y regidores*, talis alienatio ab istis & nō à toto populo facta, non valet sine regia licentia. Et in isto tantūmodo casu loquitur dictum capitulum *de Valladolid*, vt ex eius serie patet.

22 *Actio ad minor an lienetur.*

Et licèt loquatur de terris, & sic de bonis immobilibus populorum, tamen idem dicendū est de actionibus

bus ad terminos, vel terras: nam populus sine regia licētia, ficut nec minor sine decreto nō potest ista alienare. Et ita plures allegando cōcludit Tiraquel. de vtroq; retractu. §. 1. in glos. 7. nu. 2. in. 1. tractat. Sed an valeat cōpromissum factū ab vniuersitatibus super iure pasturandi, vel similibus cōmoditatibus terminorum, videatur elegātissime Corneus in. 1. volu. consi. 148.

Iem aduertendum est, quòd illud ★ capitulum *de Valladolid*. ★ Quæ est d. l. 11. tit. 7. lib. 7. Recopil. ★ loquitur quando conceduntur terræ simpliciter in proprietatem illorū, quibus donantur: si verò alienarētur ad plantationem hortorum, vel vinearum, vel ædificandum ædificia publica, & illa sunt iam plantata, vel ædificata: propter talem plantationem, vel ædificationem debet durare alienatio, quæ sola conciliorum licentia præcessit, etiam sine decreto præsidis, vt in dicta. l. fina. C. de vendendis rebus ciuita. nec hunc casum comprehendit. d. ★ c. 9. *de Valladolid*. ★ Quę est. d. l. 11. tit. 7. lib. 7. Recop. ★

23 Pragmatica Iaen. Nec per eius decisionē corrigitur dicta pragmatica lata apud Iaē, ★ anno. 1489. ★ Quæ est. d. l. 9. titu. 7. lib. 7. Recop. ★ & sic de terris eremis, quas vulgus, *caluas*, appellat, & non de plantatis intelligitur dictum capitulum *de Valladolid*: nam apellatione terræ, vel agri non venit terra vineata, vel plantata, vt in. l. nulla. & ibi per Bal. & apostil. C. de acquir. poss. Et cum hoc casu non militet eadem ratio, sicut quando terræ sunt eremæ aut zerbidæ, & ne præiudicetur agriculturæ, & ne inducatur legum correctio, ita necesse est intelligi: & quod appellatione fundi non veniat vinea, facit gloss. 3. in. l. 4. ff. de leg. 1. & tex. in. l. 2. C. si aliena res pigno. da. sit. vbi hortus & prædiū ponuntur vt diuersa.

★ Et illa pragmatica. ★ Quæ est. d. l. 9. tit. 7. lib. 7. Recop. ★ non solum pro bonis, quæ tunc fuerunt plantata, debet intelligi, sed etiam quę postea à populis concederentur ad plantationem, vt probant illa verba pragmaticæ. *Lo qual mandamos que assi se guarde e cumpla para adelante*, saltim vbi de hoc viget consuetudo.

Ex quo concluditur, quòd in huiusmodi bonis plantatis & ædificatis sola licentia populi, & ipsa plantatio oculis patens erit legitimus titulus: quia cum dicta pragmatica permittente hoc fiat, iam dicitur quòd præcedit regia licentia, & adhuc inclusa in corpore iuris, ponderando siue animum applicādo ad illa verba. *Y con esto se queden a los que tuuieren los dichos edificios y plantas*. Et sic solummodo imponetur solarium de quo olim erat incertum: in. l. 1. C. de diuersis prædijs. libr. 11. & in. l. si legatum. §. fi. ff. de operi. publicis. & in. l. 1. §. ne quis nemine. ff. ne quid in loco publi. & in. l. præscriptio. C. de operib. publicis. Hodie verò est certum dictum solariū, scilicet, *cinco marauedis por cada arāçada*, nisi in casibus de quibus per

Alex.

Alex.in.l.1.§. nunc videamus. ff. de noui ope.nuntia.

Et tãtus fauor debetur ædificijs iam factis, vel vineis & arboribus iam plantatis, ꝙ nullo modo possunt ædificia, vel plantæ demoliri, etiam si fuerint plãtata, vel ædificata sine licentia populorum, in cuius sunt territorio, vel sine regia licentia: imò talia debent conseruari in vtilitatem redditus communis, vt probat anterior pragmatica Burgis ★ condita. ★ Quæ est.l.7.tit.7. libr.7. Recopil. ★ dum dicit, *Los conserueys para el bien y pro comun dellas, y no los taleys, ni decepeys, ni corteys, ni derroqueys los dichos edificios sin nuestra licencia y mandado.*

Plãtata non possũt euelli

Quod intelligerem, etiam si ædificantes, vel plantãtes voluerint cõsentire, & diruere, & asportare arbores, vel ruderia ædificiorũ, quia non possunt tanquam sint aliena, & in alieno solo plantata & ædificata: & ita nominatim notat Paul. in l.apud Trebatium.§.aquę.ff.de aqua pluui.arcen.

Item dictum capitulum *de Valladolid*, requirens ad alienationem, regiam licentiam, non procedit in hoc de licentia in terris & dominijs baronum & aliorum dominorum: nam ibi sufficit licentia dominorũ, qui loco regis in hoc casu habentur:

24 nam dicta licentia dari solebat à præsidibus prouintiarum, vt in.d. l.fi.C.de venden.reb.ciui. & domini terrarum non solum in proprietate terrarum suarum fundant eãdẽ intẽtionem, quã rex fundat in suo regno, vt supra dixi: sed etiam loco prę sidis habentur, vt notant Bart. Iass. & DD.in.l.stipulationum.§.fi. ff. de verbõ. obliga. Ideò eorum licentia tanquam sit data à præside, sufficit, maximè quia loca publica iuris gẽtium dicuntur in dominio illius, cu ius est imperium, secundum Bar. in in tract. de Alueo.col.4. Præmaximè si domini sunt in consuetudine sic faciendi: nam eorum debet valere licẽtia, ac si esset regia, vt in.l.12. tit.1.part. Et in eodẽ. c. *de Valladolid*, hoc probatur, attenta eius petitione: nam loquitur tantùm de illis populis, in quorum terminis ipse rex solebat gratias terrarum facere, ꝙ non potest intelligi intra territoria data dominis vassallorum: nam ibi rex non solet neq; potest dare terras, nolente domino inferiori à rege, & eius concilio, vel populo, cui concessum est territorium ex regio priuilegio: nam tale priuilegium minutatim non debet reuocari, imò decet esse mansurum, vt in.l.quod semel.ff.de decretis ab ordi.facien.

Dñi vassallorum prẽstãt licentiã alienationibus.

Item dictum cap.nonum *de Valladolid.* ★ Quæ est.d.l.11.tit.7.lib.7.Recopil. ★ nihil dixit de alienatione ★ platearum, vel viarum, aut fluminũ quę sunt nauigabilia: nam illa nullo modo possunt à populis alienari, nisi à solo rege, & adhuc cum priuilegio habente formam, de qua in.l. 27.& in.l.32.tit.fin.lib.8.ord. ★ Quę ★ non inuenitur in Recop. ★

Platea à solo rege alienatur.

Ex supradictis infertur, ꝙ facta alienatione exitus populi ad ædificandum à solo concilio populi sine regia

regia licentia, aut dominorum non valet antequam fiat in illo solo ædificium: post factam verò ædificationem tenet alienatio imposito solario per dictam pragmaticam conditã apud Iaen: quod limita, nisi etiã post ædificationem tales solares nocerent, vel plateis, vel vijs publicis, vel vicinis, aut viatoribus, quia nullo modo possunt concedi.

Item infertur, ꝙ cõcilium populi sine licentia regia vel dominorũ loci nõ possunt dare facultates scindendi arbores montium ad vtilitatem vicinorum, quod vulgo appel-
Datas de maderas. latur, *datas de maderas*: nisi in tali possessione sint, vel ex priuilegio vel cõsuetudine immemoriali, imò tales montes in vtilitatẽ cõmunem debent conseruari, secundũ formã dictæ pragmaticæ latæ Burgis.

25 Locatio pascu. Item infertur nõ valere locationem aut arrẽdationem (vt ita dixerim) pastuum communium in reddi tum populi, si omnes habentes ius pascendi non assentiãt, vt in.l.in cõcedendo.ff. de aqua pluuia arcenda, nisi hoc fuerit ex regia licentia, quæ solet concedi ad seruitia soluẽda: quæ licentiæ per regem nostrũ solent temporaliter ad breue tempus minus decennio cõcedi. Et cum istud sit res modicæ lęsionis, benepotest à rege fierri, ex notatis per Andre. de Ysernia in titul. quæ sint regalia. in princi. arg. text. in Clem. 1. de rebus Eccle. non alie.

Item licèt præcedente regia licẽtia, & ex consensu iudicum & rectorum populorũ valere posit alienatio rerrarũ publicarũ, etiã si totius populi adunantia non consentiat: quia istud aperte disponit dictum capitulum *de Valladolid*: tamen ibi Populus totus alienat. 26
non negatur quin consentiente maiore parte incolarum populi, & datis sigillatim votis, & interposito præsidis decreto non possit alienatio bonorũ ciuitatis fieri sine regia licẽtia, seruata forma dictæ.l.fi. C. de vendẽdis rebus ciuita. lib. 11. quæ licet in vẽditione loquatur, tamen locũ habet in omni genere alienationis, vt per bonas authoritates cõcludit Alexã. in. 4. volu. consi. 1. col. 4. De qua l. videatur Corne. 1. volu. consil. 158. & hunc casum minime corrigit dictum capitulum, *de Valladolid*: nam quod non mutatur, maxime in correctorijs, stare cẽsetur, & iudicibus & rectoribus prohibetur tantum alienatio: ergo alijs concessa videtur, seruata forma dictæ.l. fina. vt in l. cum prætor. ff. de iudicijs. quia licèt dicti iudices & rectores vniuersitatẽ repræsentent, eorum tamẽ potestas non est tã ampla, sicut totius populi adunati, vt patet ex notatis per Bart. in. l. ambitiosa. ff. de decretis ab ordi. faciendis. & notat Felin. & alij in. c. cum omnes. de constitut.

Facta tamẽ in vtroq; casu alienatione, siue ab omni populo & vniuersitate vicinorum cum decreto iudicum, & iureiurando, & cum forma dictę.l. fina. siue etiam à iudicibus & rectoribus ciuitatis cum licentia regia, si ex alienatione respublica læsa fuerit, comperit intra quadriennium à die scientiæ læsionis restitutio

stitutio aduersus talem alienationem: quod quadriennium qualiter computetur, vltra notata in Clemẽ. prima de in integrum restit. videatur Alexan.in.d.1.consi.lib.4. Et in casu quo iudices atq; rectores facerent alienationem dictarum terrarum, si non apparet de regis licẽtia expressa, illa nũquam præsumitur ex temporis diuturnitate: tum quia visis actis ex eorum tenore non apparet interuenisse, ergo cessat præsumptio, vt notat Paul. in consi. 48. & Feli.in cap.sicut olim.de re iudi. & Alexan.in dicto consilio.1.col.5. tum quia dictũ capitulũ *de Vallado lid.* ⁎ Quæ est.d.l.11.tit.7.lib.7. Recopil. ⁎ requirit licẽtiã expressam:
27 ergo non sufficeret tacita atq; presumpta: nam appellatione licentiæ in qualibet dispositione intelligitur quòd illa debet esse expressa, vt notat Archidi. & ibi Ioann. Andre. in cap. Abbatem. de electio. libr.6. cũ quibus est cõmunis opinio, vt notat Corse. in singulari suo, in parte, licentia, & idem sequitur Deci.in.1. volumi.cõsi.38.col.3.& apostill. ad Abb. in cap.licet. de regula. & Petrus de Rauena. in alphabe. aureo. in parte, authoritas.

Licentia debet esse expressa.

Cũ ergo dicta lex requirat licentiam, & illa sui natura debeat esse expressa, non debet sufficere præsumpta, maximè in ista materia, quæ est correctoria, & quæ debet strictè intelligi, vt conseruẽtur bona Reipublicæ: pro quo conducunt quæ notat Iass.in.l.prætor.ff.de noui ope.nuncia.& per Matth. de Afflict.in decisione.44.

Item quæ supradicta sunt nõ referam ad alias terras siue terminos cõmunes, quæ sunt extra defensas, aut plateas, vel exitus publicos: quia in talibus terris si nõ sunt plantatæ cũ licentia conciliorũ, sunt restituẽda cum plãtis & ædificijs ipsis concilijs locorum, vt supra dixi: vt post dictam restitutionẽ sint in redditu communi, nisi vbi est consuetum quod occupans facit suas, vt in littore maris. Et ita notat in expresso Bertran.in.1.parte.consi.266.

Si verò cum licentia conciliorũ inueniuntur plantatæ, iustè possidentur, imposito tamen solario.

Quãdo vero non sunt plantatæ sed aratę, & fructificãtes hordea & frumenta, in tali casu quia nõ omnino præscribitur, nec in totum tollitur commoditas pastus, cum post fructum collectũ possunt pasci fructus naturales: in tali casu si huiusmodi terræ possideãtur, per spatiũ quadraginta annorum, siue cum titulo habito à concilijs, in quorum sunt territorijs, siue cum titulo hæreditario, vel alíjs similibus titulis, in his casibus possunt præscribi spatio quadraginta annorũ: & loquendo de terris aratis seu cultiuatis ita notat in expresso noster Rodericus Suarez in allegatione.15.

De terris aratis.

Et sic mediante hac præscriptione, si allegetur & probetur, debent huiusmodi terræ manere apud possessorem, & tuendus est.

Si tamẽ concilium populi petat aduersus præscriptionẽ in integrũ restitu-

restitutionem, danda est intra quadriennium post præscriptionem:& ita notat Suar.in dicta allegat.15. & dixi supra in ver.facta.

Suppletio ad Rodericum Suarez. Et in quantum Roder.Sua.in dicto loco dicit,nō destruendū quod est plantatum,si per quadraginta annos fuit possessum cū tali titulo, ꝙ legitima sit prescriptio cōpleta, supplēdum est in ista determinatione, maxime in plantatis:nam etiam in non plantatis sed aratis sufficit dicta præscriptio cum titulo, si terræ possidentur extra *debesas vel exidos.*

In plātatis est hoc vnū plus quā in aratis, ꝙ post factam plantationem, si terræ sunt habitæ ex licentia cōciliorū, perpetuo durabūt apud possessores, etiam si possederint minori tēpore quadraginta annorum Et istud operatur licentia populi, & bona fides causata ex titulo, & tales possessores plantarum imposito solario sine censu, *de cinco marauedis por arançada, lo han de gozar para siempre.* Et istud disponit dicta pragmatica de Iaen.

Nam si vltra quadraginta annos dicta bona plantata sic fuerint possessa, in tali casu libere prescribi possunt sine vllo solario, vt notat Rodericus Suarez, vbi supra.

28 *Cujus imponendus pro publico.* Ex quo sequitur bona limitatio & intellectus ad dictam pragmaticam de Iaen. ⁎ Quæ est.d.l.9.tit.7. lib.7.Rec. ⁎ quæ dicit censum imponendum in plantatis, *de cinco marauedis por arançada*: nam illa non loquitur in bonis cum titulo possessis per spatium plus quam quadraginta annis;nam tali casu nihil solarij nomine est imponendum: & ita bene consideranti probant verba dictæ pragmaticæ, dum dicunt, non imponendum solarium, nisi in bonis plantatis à viginti annis citra à tēpore conditæ dictæ pragmaticę:& de anteriori tempore nihil solarij nomine ponendum disponit: nam si quadraginta annis terræ plātatæ sunt possessæ, cum titulo prescribuntur liberę, & sine vllo censu vel solario.

29 *Ad l. regiā.* Per supradicta patet intellectus ad legem.3.titu.3.lib.7.ordi. ⁎ Quę est.l.1.titu.7.libr.7.Recopil. ⁎ nam illa generaliter disponit, quod ōnia plantata, vel ędificata in montibus publicis demoliantur:nam hęc non procedunt in his quę per spatium quadraginta annorum cum quolibet titulo possederunt.

Sed neq; procedit in possidentibus cum titulo conciliorum: nam facta semel plantatione debent terras imposito solario possidere.

Item non procedit dicta.l.3.si termini plantati, vel ædificati restituūtur concilijs, quia non docuit possessor de possessione quadraginta annorum, vel de licentia concilij illius populi: quia in tali casu plantata debent cōseruari in redditum populorum, nec auferuntur à possessoribus, vel deuastabuntur sine noua regis licentia. Et istud disponitur in dicta pragmatica de Burgos. ⁎ Quæ est.d.l.7.tit.7.lib.7.Reco. ⁎: & sic dicta.l.3. in omnibus his casibus est immutata.

Et

Et dicta lex tertia in suis verbis Hispano sermone demonstrat, quod aliud est, *montes*, & aliud est, *terminos de los pueblos*, licèt aliquando aliud pro alio indistinctè dicatur. quod conducit ad.l.4.titul.28. partit.3.

Et non omittam vnum satis notatu dignum, quòd licèt termini & montes publici non debeant arari, vt in dicta.l.3.ibi, *No los puedan labrar, vender, ni enagenar*, quod istud procedit authoritate propria.

Si tamen creuit populus, & necessaria est agricultura pro frumentis colligendis, adeundus est rex, & ipse præstabit licentiam arandi sine magno incommodo pastorum. Et istud ius arandi debet cõcedi ex dicta publica necessitate.

Ius pascẽdi mutatur ex causa publica.

Nota para los pueblos q̃ se hizierõ villas en Alcala, q̃ han rõpido enlos pastos comunes.

Quod procedit etiam si intra limites illorum terminorum vicini alterius populi habeant ius, vel seruitutem pascẽdi: nam propter propriam vicinorum necessitatem datur hoc ius & facultas arandi in talibus terminis, vt in.l. præses. C.de seruitu.& aqua. & notat Rodericus Suarez, in dicta allegat.15. in finalibus verbis: & est singulare verbũ, maximè quando non læditur grauiter ius pascendi. Et ita notat Cepola in tracta.de seruitut.in cap. de seruitute iuris pascen.& Cassaneus in consuetu.Burgund. rubri.13. §.2. in glos. vsayje de vos. Quod venit corroborandum ex notatis per Decium.2.volu.consil.244. quod facit in fauorem, *del Real de Maçanares*, contra villam *de Madrid.*

Auendano.

Extimus ai probet dominium.

Item vltra titulos supradictos, vt tueatur quis in possessione rei quæ vt publica, vel cõmunis petitur, ille quoque titulus potissimus habebitur, si res quæ petitur, fuit in extimo publico posita, & allibrata vt illius à quo petitur: nam quantum ad ipsum cõmune & populum qui agit alio non possidente probatur dominium. vt notat Paulus in.l. si pater. C.de actio.empti. ⁎ Contrariũ, dicit ibi Bald.& ipse Paulus nu.2.&.3.dicit, quod pro exstimo præsumitur, dummodo non appareat de contrario, & vide Alexand. consi.147.lib.5.num.pen. & fin. vbi quod exstimum solum probat inter consentientes in exstimo. ⁎ & vendi. & notat Susci.prima parte, consil.90.col.4. ⁎ Est in noua impres. consil.205.volum.2.vbi copiose. ⁎

Diuisio.

Item diuisio facta inter hæredes est titulus, & illa cum perceptione fructuum per tãtum tempus, quo res possit præscribi, probat dominium, propter dictã fructuũ perceptionem: & ita notat Abb. in cap. cum contingat. de decimis.

Alios modos numero decẽ addidi post legem.10.titu.14. parti.3. & ibidem possunt videri: & ex his omnibus patet, quibus se debeat titulis tueri ille contra quẽ agitur. ex.l. 6.titu.3.lib.7. ordina. ⁎ Quæ est.l. 3.tit.7.lib.7.Recop. ⁎

30 Redeũdo igitur ad propriã materiam promissam in principio huius capitis, dico quod domini vassallorũ nec suos fundos, nec terminos rotundos (vt sic dicã) possunt facere

O defensas,

defensas. Et hoc colligitur ex pragmatica huius regni condita, *en el real de la Vega* anno.1503. ★ Quæ est l.4.tit.7.lib.7.Recopil. ★ & in ciuitate Cordubensi folio mihi pragmaticarum.63. & ibidem reprobatur quędã ordinatio ciuitatis Abulensis in contrarium facta.

Sed an ex voluntate & consensu vniuersitatis hoc facere possint domini, & sic terminos populi in aliqua parte defendere, & sic commoda pasturę, vel lignorum prohibere: nam etiam ad tempus non possunt, quia carent potestate, vt supra dixi: & hoc quando soli rectores vniuersitatis cum dominis consentiunt: quia pastus cõmunis non potest prohiberi. vt ex pluribus probat Betran.in.3.parte.consi.1.

Pacto omniũ ciuiũ fit defensa. Si tamen omnes ciues & habitatores populi voluerint singulatim consentiendo defensare aliquã partem terminorum, & sponte renunciare iuri suo, & obligare se & suos hæredes per pactum ad obseruantiam huiusmodi defensæ, hoc bene possunt facere: quia quilibet potest iuri suo & facultati propriæ renunciare. vt in.l.si quis in cõscribendo. C.de pactis. & per modum statuti in vim possunt se ad inuicem ligare. vt notat Bal.in.c.veniẽtes.de iureiuran.& valebit quoad se, vt in.l. si is qui.ff.de pignori.& ibi Angel.

Et mediante huiusmodi vicinorũ omniũ spontaneo consensu, potest defensari aliqua pars termini.

Tamen in posterum illi qui non probantur hæredes eorũ qui talem adhibuerunt consensum, non tenentur huiusmodi defensam seruare, quia pactũ istud tantũ obligat hæredes & nõ alios: & in proprijs terminis ita notat Matthæus de Afflict.in constitu.regni Sicil.rubri. 85. lib.1.

31 *Rex quomodo faciat defensas.* Et nedum dñs loci non potest, vt supra dixi, sine consensu habitatorum populi huiusmodi defensas facere, sed neq; ipsemet dominus rex Castellæ hoc facere indistinctè & passim debet: quia sicut rem priuati sine causa publica tollere non debet, ita neq; potest ea quæ sunt cõmunia prohibere, nec tollere quæ sunt omnium, vt notat Ysern.in tit. quæ sint regalia. in verbo, portus in.2.col.

Defensæ authoritate dictũ de Mestas nihil valent. Ex hoc dico, quod si omniũ, qui ius habent in termino, non accessérit consensus, vt in.l.in concedendo.ff.de aqua pluuia.arcen.istę defensæ quæ probantur authoritate iudicum, qui dicuntur *Alcaldes de Mestas, y cañadas*, nihil valent, tanquam à dictis iudicibus factæ: tamẽ si omnes de populo consenserint, vt fieret talis defensa, ille cõsensus valet, & ligat consentientes in vim pacti, argu.glo.in.l.2.C.communia vtriusq; iudicij.

Alij autem qui nõ sunt hæredes, sed vicini, vel de nouo, vel ab antiquo ibi demorantes, non tenentur stare tali defensæ, & ideò nouo cõsensu opus est.

32 *Titulus inualidus nõ exhibendus.* Et ideò semper consulerẽ, vt huiusmodi tituli inualidi nõ ostẽderẽtur in iudicio, ne cõstando de initio inualidetur ius defensę: idq; iure fori

ri videtur salubre cōmodo pecunia rio: nō tamē iure poli, cui magis debet bonus aduocatus inhærere: nā quid prodest homini si totū mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Ideò vbicunq; nō est læsa cōscientia, melius est ex consuetudine immemoriali probare intētionē, quia ista præsupponit omnia retroacta iusta & rationabilia, ex notatis per Feli. in. c. cū à nobis. de præscriptio. & istud consiliū de probāda immemoriali, & de nō ostendendo titulo docet Ripa. in. l. quominus. ff. de flumini.

Et idē cōsulere his qui habēt impositiones contra vassallos, qui debuerūt ostēdere titulos intra nonaginta dies, de quibus dicitur in pragmatica *de los estācos* lata apud Vallisoletū. fol. mihi. 65. ⁎ Quæ est. l. 12. tit. 11. lib. 6. Recop. ⁎ nam si habet titulos, non tamē registratos, prout illa lex præcipit: tutius est probare consuetudinem immemorialem, quam inualidos ostendere titulos, quibus dicta pragmatica & ius cōmune resistit. de quo per Gui. Pap. in decisi. 407. & per Susci. in. 2. vol. consi. 272.

SVMMARIA Capituli decimitertij.

1 *Animalia depascentia in alieno territorio qua pœnā teneantur.*

2 *Damnum datum à sabiendas quomodo puniatur.*

3 *Pœna quintæ non debetur de iure.*

4 *Oues oberrantes non tenentur ad pœnam licet teneātur ad damni æstimationem.*

5 *Pœna defensæ particularis quanta sit.*

6 *Pœna depascentium ad quem pertineat.*

7 *Pœna contra depascentes ligat clericos.*

8 *Herba naturalis ab omnibus pascenda.*

9 *Consuetudo an possit introduci contra ius pascendi.*

10 *Certa tassa potest assignari in pastura animalium.*

11 *Damna debentur in foro conscientiæ.*

12 *Custos publicus an percipiat pœnas sine sententia.*

13 *An prohibito vno vicino turbetur tota ciuitas.*

CAPVT. XIII. An contra depascentes in alieno territorio poßit imponi pœna quintæ partis animalium, & quæ pœna exigi debeat. ⁎ *Hoc cap. 13. non est super aliqua lege,* de los capitulos de los Corregidores, *sed est quasi additio ad ea quæ tradita sunt in capite præcedenti.* ⁎

MVLTI Ex Dominis huius regni, & adhuc concilia suorum populorum nitūtur facere statuta, quibus imponitur pęna, vt anima

 lia

lia exterorum vicinorum intra sua territoria de pascentia, soluant quintam partem nomine pœnæ, idq; in tuitionē pastus sui territorij dicunt iustè fieri posse, ex notatis per Lucam de Penna, & Iacob. Rebuff. in l. 2. C. de pascuis publicis. lib. 11. vbi ita decidunt in fauorem dominorum: quos refert & sequitur Cassaneus in consuetu. Burgund. rubr. 13. §. 5. in fine vltimæ glossæ.

Sed quia ista materia habetur quotidie in palatijs, & variè practicatur, fraternizatq; cū his quæ diximus in capite supra proximo: ideo eam diuido per cōclusiones sequentes.

Prima conclusio est, quod dominus vassallorū cum cōsensu populi potest cōdere statuta pœnas imponētia pro conseruatione terminorum atq; defensarū populi: & si forte imponatur in statuto maior pœna quā quæ legibus est expressa, de qua infra subijciam, tale statutum valet in vim pacti, & quoad ipsos statuentes seruari debet: non tamen in præiudicium exterorum, cum quibus ius regni & iura communia seruanda sunt. Et ita potest colligi ex notatis per Bald. in c. venientes, de iure iuran. & per Ias. & alios in l. cunctos populos. C. de summa Trinit. & fide catholica. & per Ange. in l. si isqui. ff. de pigno.

1 Pœna cōtra animalia de pascentia in alieno territorio.

Secunda cōclusio est, quod vbi non est data propria lex à rege vel ab immemoriali consuetudine de quantitate pœnæ exigendæ contra animalia forēsium de pascentia in pascuis publicis alieni territorij, siue in defensis & saltibus: quæ lex ante omnia est attēdenda, vt in l. 2. C. de noxa. & consuetudo in talibus debet inspeci, & seruari, vt notat Bald. in tit. de pace Cōstātiæ. in §. nos Romanorū. in vsi. feudo. & in l. 1. §. deniq; ff. de aqua pluuia arcen.

In tali casu cessante lege particulari de iure regni in defensis publicis quæ dicūtur boyalajes, pœna est quinq; morapetinorum pro quolibet capite animalis, vt in l. 4. tit. 11. ★ Alias titul. 12. ★ libr. 5. ordina. ★ ★ Quæst. l. 12. titul. 7. libr. 7. Recopil. ★

2 Quando sit dānum ā sabiendas.

In pratis autem, aut exitibus, vel vineis, aut messibus debet solui æstimatio damni cum duplo nomine pœnæ, quando apensate, quod vulgò dicitur, *à sabiendas*, datum fuit dānum. Si verò non apēsate, sed fortè oues oberrantes damnum dederunt, ambulantes sine simplex debet solui, vt in l. 24. titu. 15. parti. 7. Quod intelligerem si dominus fuit in culpa dimittendo animalia sine costode, vt in l. interdum. §. serui qui. ff. de publica. & ibi Paul. aliàs si casu fortuito fugiēdo à lupis, vel aquarū multitudine damnum dederint, non tenentur, vt probat Alberi. in 2. parte statutorum, quæstione. 76. Iure autem communi durius punitur damnum apensate factum, vt in l. qui seruandarum. ff. de præscriptis verbis. Vide Cassane. in consuetu. Burgund. rubrica. 1. §. 6. in glos. en mesu, numer. 17. In alijs autem terminis publicis extra defensas & vineas, vel, *messes*, idem & multò magis

magis quam in hæreditatibus priuatorum dicendum est, vt dãnum æstimetur, & sic soluatur. Et ita declaratur in priuilegijs, *del concejo de la Mesta*. Et in huiusmodi damnorum æstimatione non tantum præsens tempus quo damnum fit, sed etiam futurum attenditur, vt per gl. in consue. Aluerniæ. c. 28. artic. 10. quod est mirabile: nam multa accidere possunt vt vtilitas non capiatur, vt in. §. illud. insti. de rerum diui.

★ ★ Vide Greg. Lopez in .l. 24. tit. 15. p. 7. verb. *apreciado*, vbi idẽ tenet. ★

Et quia in herba pastus communis difficilis solet esse discretio æstimandi damnum; solet per particularia statuta esse prouisum, vel ex antiquis consuetudinibus formam pœnæ introducentibus, & qualiter posint animalia includi, & credatur de damno dato, per Capitium in decisione. 45. Et ꝙ animalia ista dãnum dãtia posint propria authoritate capi, vide tex. in. l. cap. 5. ff. de adulte. vi. glo. in consue. Aluerniæ, capit. 28. articulo. 28.

3 *Pœna quinti non debetur de iure.*

Et per dictam. l. 24. corrigitur aliquorum iudicum abusus, qui statim quod denunciatur oues exterorum captas in territorio depascẽtes, illico auidissimo cupiditatis animo condemnãt in quinta parte nomine pœnæ: quod nullo modo licet, nisi ex antiquissima consuetudine & immemoriali hoc sit introductum inter habitatores illorum territoriorum, & probata scientia vniuersitatũ, prout docet probandam Bertrandus in. 1. par. consi. 24.

Et in tantum hoc verum esse debet, quod licet iudex vnius territorij hoc faciat, vel consiliarij illius loci hoc iure iniquo vtãtur aduersus alios vicinos alterius territorij, tamen tale ius iniquum nõ debet nocere alijs vicinis illius territorij, vt illorũ oues captæ in alieno territorio condẽnentur in quinta parte: & ita notat Ias. plures allegando in. l. 1. col. pen. ff. quod quisq; iuris.

Ius iniquum in pœnis non nocet alijs.

Quod facit, *contra los que dizen, ha se de quintar el ganado de sus vezinos, pues empieçan á quintar los nuestros.* Nam ista pœna suos tantũ debet habere authores.

Tertia conclusio est, ꝙ licet oues oberrantes sine fida custodia & pastore debeant soluere damni æstimationem, tamen in nullo caso possunt pœna aliqua condemnari, & sic dicta. l. 24. titu. 15. part. 7. solummodo dãni æstimationem soluere iubet, non tamen pœnam, & iure communi ita notat Luc. de Pen. in. l. 2. C. de pascuis publicis. lib. 11. 4

Oues oberrãtes nõ condẽnantur in pœna.

Si tamen oues captæ fuerint, & reclusæ, & custoditæ, interim ꝙ dominus earum inuenitur, non solum damni æstimatio, sed expẽsa custodiæ & pasturæ ante omnia soluenda est, vt in l. si res. ff. de rei vendi. & in. l. hoc. amplius. §. de his. ff. de dãno infecto. & notat Bonifacius de Vitalinis in titulo de damno dato, nu. 27. & nu. 64.

Quarta conclusio est, ꝙ in saltibus & defensis aliquorum dominorum, vbi ex priuilegio vel antiqua consuetudine non constat de 5

Pœna saltus particularis quanta sit.

Auendaño. O 3 quan-

quantitate pœnæ, quæ debet exigi: illa tamen debet exigi quæ in alijs defensis publicis est statuta, & in hoc bona publica & priuatorum æquiparantur: & ita notat Lucas de Pen. in l. 2. C. de pascuis publicis. libro. 11. quem sequitur Cassane. in cō suc. Burgun. rub. 13. §. 5.

6 *Pœna cuius sit.* Sexta conclusio est, ꝙ in casibus quibus à lege vel consuetudine nō est aliter prouisum & statutum de modo diuidendi pœnam, aut eam applicandi, tamen in dubio pertinet ad eos, cuius est defensa, & cuius est damnum, & cui fit iniuria: & ita notat Ioān. de Platea in l. 1. C. de pascuis publicis. lib. 11.

7 *Pœna mōtiū & saltuū ligat clericos.* Septima conclusio est, quòd statuta vel consuetudines circa conseruationem huiusmodi pasturarū, non solum laicos vicinos populi, sed etiam clericos & religiosos ligant: & illi propter conseruationem boni publici tenentur obseruare, secundum communiter DD. in cap. quod clericis. de foro competen. & plures allegat Cassane. in loco supra allegat. fol. 331. Et custodes positi ad custodiam bonorū publicorum non solùm in sua denunciatione fidē faciunt contra laicos, sed etiā contra clericos, vt notat Gādi. in titul. quomodo de crimi. per viā denuntia. cognoscatur. ⁎ Sed an iudices seculares cognoscant de his contra clericos vel cognoscent sui iudices Ecclesiastici, vide greg. Lop. in l. 24. titul. 15. part. 7. verbo *el ganado.* versi. per suū tamē iudicem. &c. & Castillo in l. 70. Tauri num. 18. ⁎

Octaua cōclusio est, ꝙ herba nascens naturaliter in terra, iam collectis fructibus industrialibus, est & debet esse in pastu cōmuni, nec potest dominus terræ defendere alios vicinos, immittentes animalia sua ad pasturandum talem herbam temporibus consuetis: & ita notat Ioā. Fab. in rubri. de lege Fusia Caninia tollen: & notat Cassaneus in dictis consetudi. Burgund. rubric. 13. §. 1. in fine, vid. tamen Alexand. in. 4. volu. consi. 35. 8 *Herba naturales ab omnibus pascenda.*

Si tamen in certis temporibus esset licitum hoc facere, & nō in alijs ex consuetudine vel statuto, vt in tēpore prohibito possit pœna exigi, pūctualiter debet probari, quòd tempore prohibito, purà, *sin sol*, vel in mensibus Aprilis, vel Maij, ex cōsuetudine prohibitis, capta sunt animalia, vt pœna locum habeat: quod per plura iura comprobat Cassane. vbi supra. & Ias. post Bart. in l. non solum. §. sed vt probari. ff de noui ope. nuncia.

Et quando ius pasturandi habetur hoc modo vt possit præscribi, requiritur immemorialis cōsuetudo, nam est seruitus discōtinua, vt in l. seruitutes. la grāde. ff. de seruitu. & notat Cassane. vbi supra, & Petrus Iacobi. in sua practica. sub forma pecoris depressi. fol. 26. & per Bertrandum in dicto consi. 24.

En in præiudicium antiquæ consuetudinis pascendi, nec dominus, nec populus potest noua vsagia introducere, secūdum Cassane. dicto loco, in glo. non par. in. §. 5. 6 *Cōtra ius pascendi nō introducitur cōsuetudo.*

Nona

Nona conclusio est, q dñs vassallorum pro conseruatione & æquali distributione pastus communis potest statuere, ne quis vltra certũ numerũ ouium vel boum aut porcorum, vel aliorum animalium habeat intra territoriũ, nec ipse solus cõsumat & deuastet pasturam, quę debet singulorum cõmodis deseruire: & istud æquissimum statutum ligauit non solum vassallos, sed etiam forẽses, ius habentes vel communitatem pascendi intra illud territorium, debẽt tamen domini cauere, ne id fraudulenter faciant: nam fraudibus est obuiandum: & ita in proprio casu colligitur ex Alberi. in. l. imperatores. ff. de serui. rustico. prædio.

10 *Certa taxa ponitur in pasturaanimalium.*

Nam cum ius resistat, ne vicinus in termino, quo habet liberam facultatem pastus, arceatur à pastura, si dominus contrarium statuerit, bonas debet exprimere atq; rationabiles causas.

Et ex ista ratione sunt assignata certa loca, & mensurata, *por cañadas do passen los ganados de la mesta:* quia aliter omnes pasturæ publicæ deuastarentur.

11 *Dãna debentur in foro cõscientiæ.*

Decima conclusio est, q depascẽtes suis animalibus aliena pascua, non solum ad pœnam, sed ad dãna quoq; tenẽtur, etiã in foro cõscientiæ, nisi de consuetudine vel statuto aliter sit in vsu, & ita cõcludit frater Alphonsus à Castro in libr. de lege pœnali. lib. 1. c. 10.

12 *Custos publicus quomodo sine sententia*

Vndecima cõclusio est, q custos publicus, qui & in iudicio pro damno & pœna potest agere, secũdum Auendaño. notata per Bald. in. l. 1. C. locati. potest non solum pignus pro pœna, sed etiam ipsam pœnam maxime modicam absq; sententia recipere ab sponte dante, si vel lege vel consuetudine, aut statuto sit liquida. Et ita colligitur ex Bald. in capit. ad nostrã. 2. de iureiur. per tex. in. l. pe. §. nauẽ. ff. locati. & hoc non dissentit. l. 4 titu. 12. lib. 5. ordina. ⁎ Quæ est. d. l. 11. titu. 7. lib. 7. Reco. ⁎ in ver *Pero si algunos no quisierẽ pagar.* Itaq; probat, q à volentibus bene licet accipere sine sentẽtia, & si denunciatur iudici, ipse quoq; procedit executiuè ad exactionẽ pœnæ, vt probat illa lex, *El juez execute por ella:* quod intelligo, etiam si pars bene applicetur reipublicæ: nam custos tenetur illã dare, ex cuius persona respublica defendit pasturas, & est in earũ cõsuetudine cõtinua, vt notat Bal. in cap. tua nos. de iureiur. & ad istam solutionem recipiẽdã videtur à republica præpositus.

pœnã percipiat. Vt supra c. 1. sub 14. versi. autẽ: sed indicealius ille notat in fra. c. 18 principio. ★

13 *Tota ciuitas turbatur si vnus ciuis prohibetur.*

Duodecima cõclusio est, quod eo ipso quod in aliqua parte terminorũ depasta est herba ab ouibus & animalibus exterorum, videtur tota respublica, cuius pastus est, turbata: nam oues exterorum vidẽtur eo loco, quo depascunt, impedire, ne vicini eodem pastu vtantur, vt est textus & ibi glos. in. l. duos separatim. ff. de vsu & vsufruct. lega. & de turbatione Reipublicæ propter vnum ciuem notatur in. l. 1. §. municipes. ff. de acquirend. possessio. & notat in expresso Baldus in. l. si plures. C. de conditio. insertis. colum.

 quarta.

quarta. & Oldradus in consilio. 66. in fine.

Et sicut plures ciues vtētes pastu vidētur suæ vniuersitati adquirere, vt notat Cepola in tracta. rusticorū prædiorum.num. 25. eodem modo si turbantur, ipsa respublica turbata videtur, & ex hoc habet actionē, vt per Oldrad. in dicto consi. 66.

SVMMARIA Capituli decimiquarti.

1 *Forma legis omnino seruanda.*
2 *Vestes excessiuæ debent prohiberi.*
3 *Excessiua tendunt in noxam.*
4 *Intellectus ad cap.* 101. *in curijs de Madrid, anno.* 1534.
5 *Dotis causa an liceat filias meliorare.*
6 *Ex legitima non resultat dos excessiua.*
7 *Quando liceat meliorare filias ex causa dotis, & num.* 8.

CAP. XIIII. An domini vassallorum possint statuere circa moderationem dotium & expensarum conuiuij nuptiarum & funerum. ★ *Hoc cap.* 14. *non est super aliqua lege*, de los capitulos de los Corregidores, *sed est in prosecutionem*, de lo que a ydo tratando desde el. c. 5. *scilicet*, de la juridicion, y potestad de los señores.★

SVperfluum videtur circa supradicta in titulo huius capitis statuta facere, cum per leges regias sit amplè prouisum, quarum forma cū sit omnino exequenda a dominis & ab alijs iudicibus, recessus ab ea, siue ampliando, siue restringendo est in culpa, vt per amplissimas allegationes probat Tiraq. de vtroq; retractu. §. 1. in gl. 11. n. 11. & per Feli. in cap. cū dilecta. de rescript. & notatur in. l. diligenter. ff. māda. & in. l. 3. §. executor. ff. de neg. gest. & in. l. certa forma. C. quādo prouoca. nō est neces. & in. l. cū hi. §. prætor. ff. de transa. 1 *Forma legis seruanda.*

Omissis igitur diuersis statutis dominorū circa personas vocādas ad nuptias, & circa modū erogationis, & circa reddona, quæ corrupto vocabulo appellatur *redoma*, seruādū est quod statuitur in pragmatica condita apud Granatā, anno. 1501. ★ Quæ est. l. 12. & 13. titul. 1. libr. 5. Recopil. ★ *Reddona.*

Item circa dotes constituendas seruandum est quod fuit statutum in curijs *de Madrid.* anno. 1534. ★ Quæ est. l. 1. tit. 2. lib. 5. Recopil. ★ Ideoque aliam formam dare dominis vassallorum non licet, imò seruatur. c. 101. de cuius intellectu quia multi non bene percipiunt mentem illius text. ideò pro vero eius intellectu libuit nonnulla hîc addere. *Ad. c. 101. in curijs Maioriti.*

Et præmitto, quòd rex per suam generalem legem potest dare formā, ne eius subditi male rebus suis, vel prodigaliter vtantur in vitium,

vt in.l.2.& ibi notatur.ff. de his qui sunt sui, vel alie. iu. & ista ratione datur curator prodigis, vt in.l. is cui bonis.ff.de verbo. obli. & mulieri luxuriosæ.vt in.l. & mulieri. ff. de cura.furi.vel alijs dã. idq; est ne rebus suis male vtantur.

Contra excedentes. Et ex ista ratione sequitur, ꝙ ille qui excedit modum in vtendo rebus suis, non habet in tali vsu quid honestum vt in.l. cum supra. C. de re milita.libro.12.& hoc est quãdo aliorum oculi ex tali actu infestantur & murmurant: & ex ista aliquãdo infestatione solet scandalum oriri, quod vitandum est. vt in.c. nihil de præscrip. & res mali exempli durius punitur. vt in.l.si quis aliquid. §.qui abortionis.ff.de pœnis.

Item ex eadẽ ratione sequitur, ꝙ ea quæ sunt excessiua, debẽt à regibus vitari, tanquam Reipublicæ nociua. Et ita colligitur ex sententia tex.in authẽ.de referẽdarijs.colla.2. & in.l.exemplo.C.de probatio.

2 *Vestes excessiuæ prohibẽtur.* Ex quo dixit Bald. in procemio Gregoria.in parte, rex pacificus.sub nu.34. ꝙ valet statutum Episcopi, ne mulieres vtantur vestibus excessiuis & superfluis: nam immoderata lædunt Rempublicam.

Pro quo facit singularis disputatio Ioannis And.in.c.ea quæ fiunt. de regu.iur.libr.6 & Alberi.de Rosatis in.l.factũ.ff.eo titu.& in.2.parte statutorũ.q.197.vbi dicit, ꝙ tam ratione peccati quã scandali potest statutum fieri, ꝙ mulieres nõ vtantur perlis, & fucatis vestibus, & in modum excessiuis. Et dicit Alberi. hoc non solũ debere statui in perlis & vestibus veris & pretiosis, sed etiã in fictis, nam etiã fictæ perlæ, licet non cõprehendantur appellatione vnionũ, tamẽ infestant oculos vidẽtium. Et sic limitatur & intelligitur doctrina Bart.in.l.1. ff. de fonte. Et sic refert & sequitur Boeri.in apostoll.ad Dynum. in.c. cæterum est. de regu.iuris.lib.6.

Item reprobando excessiuas vestes dicit Bal.in.c.iurauit. de probatio. in fine. ꝙ prodigalia vestimẽta modernus abusus introduxit: ideò talia excessiua ad honestã moderãtiam sunt reducenda.vt in.l.1.ff. vbi pupillus educa. debe. & notat Bal. in dicto procemio Grego. in parte, rex pacificus.nume.24.

Ad idem potest cõducere quod notat Ioannes Rebuff. per text. ibi. in.l.fortissimis.1.notabi.in ver. debet esse.C.de milita.veste.lib.12.vbi dicit, ꝙ etiam si non sit statutum, nihilominus vestes excessiuæ de iure portari non debent. & idem notat Flori.in.l.sed & si quid.§. mancipiũ. ff.de vsufruct.

Item vestes excessiuæ & immoderatæ non solũ in aduocatis reprobantur, vt notat Speculator in titulo. de aduocat. §. sequitur.per totũ capitulũ, sed generaliter tam in clericis, quã in laicis reprobãdæ sunt, & tanquã quid excessiuũ debent à iudicibus, tam Ecclesiasticis quàm sæcularibus, vitari: nã est casus mixti fori, vt notat glo.in clement.2.de vita & honesta.clericorum.

Et his rationibus & alijs plurimis

motus noster imperator Carolus Quintus Maximus sua pragmatica vestes excessiuas prohibuit, vt habetur in pragmatica & declaratione apud Vallisoletum anno 1537.
★ ✶Quæ est.d.l.1.tit.2.lib.5.Recopil. circa finem.✶

Et ex his quoq; supplétur quæ de iure cõmuni sunt prohibita per totũ titulũ de vestibus oloueris. & in titu.nulli licere in frenis.lib.11.

3 *Excessiua tẽdũt in noxã.* Patet ergo ex supradictis, ꝙ excessiua tendunt in noxam Reipublicæ: nam istud nomen, excessiuũ, quid iniustum significat, & dicimus excedere, & excessus, vt in cap. irrefragabili.§.excessus.de officio ordina. & in cap.statutum.§.notarios.& ibi glo.in verbo, excedunt, de rescrip. lib.6.& in.c. quoniam frequenter. §.sunt & alij. vt lite non contest. & ideo quod est vltra debitum, id dicitur excessiuum, vt in.c.fi.de sepulturis & in.c.olim.de rescrip.& in.c. 2. de calũnia.& in.§. & hoc ideo.de pœniten.distinct.1. & in cap. illud. de clerico ex com.minist.

Et de verbo, excedere, meminit Iurisconsultus in.l.2.ff.de excu. tut.

Cum ergo excessiuum regulariter in malam partem sumatur, ideo omnia iura vetant atque prohibẽt quæ sunt excessiua, & superflua, vt est videre in exemplis infrascriptis.

Primò, dum prohibetur donatio omniũ bonorũ propter excessũ cõtra bonos mores dãti, vt in.l. stipulatio hoc modo.ff.de verbo.obliga.& ibi. D D. & in.l. 69. in.ll. de Toro.
★ ✶Quæ est.l.8.tit.10.lib.5.Recop.✶

Secundò, dum iura præcipiunt, quod donatio vltra quingentos solidos insinuetur vt in.l. sancimus. C.de dona.

Tertiò, quia fit taxatio merciũ, ne pretium excessiuum petatur, vt notatur per Abb.& D D. in cap.1. de emptio.& vendi.

Quartò, dũ vicinis locorũ prohibetur, ne excessiuus grex pascat terminos cõmunes: & ideo modificatur secundũ Albericũ in.l. imperatores.ff.de seruitut.vrba.prædio.Dixi in tractatu meo de venatione. *Vi.supra.to 4.nu.25.*

Quinto dum excessiua ædificia, vt sunt, *las casas fuertes*, prohibentur in vsum particularium ædificari, vt in.l.8. tit.7 .lib.4. ordinam. & in.l.46.in.ll. *de Toro.* ✶ Quæ sunt.l. 8.tit.5.lib.6.Recop.& in.l.18.titu. 6. libr.3. Recop. ✶ ★

Sextò, item vt euitentur fraudes in fatigandis aduersarijs taxãtur dietæ, vt in.c. nonnulli.de rescrip.& in c.statutũ.§.cum verò.eo.titu.libr.6.

Septimò, excessiuus numerus iudicũ & tabellionum modificatur, vt in auth.de iudicibus.§.vetus.coll.6.

Octauò, ne fiat excessus taxantur expẽsæ iudicũ in sportulis, & tabellionũ in scripturis, vt in.aut.de iudicibus.§.nullo.& ibi glo. coll.6. & in aranzelio nostri regni.

Nonò gradus prohibitionis matrimonij inter consanguineos & affines moderatur, vt in cap.non debet. de consangui.& affini.

Decimò, excessiua familia nocturna siue diurna etiam solo ense armata moderatur, & vltra prohibetur,

betur, vt in.c.55.in curijs apud Toletum, anno.1523. ✶ Quæ est.l.4.titu. ★ 6.lib.6.Recop. ✶

Vndecimò, qui non vtitur more solito, dicitur excedere, vt per Abba.in. c.fi.de sequestra.poss.& fruct.

Duodecimò, numerus clericorũ & decanorũ in Cõstãtinopolitana ciuitate moderatur, vt in.l.nõ plures.C.de sacros.Eccle.& in authẽ.vt determina. sit nume.clerico.

Decimotertiò, dilationes in causis moderãtur. vt in.l. fi.ff.de ferijs. & in.c.vltra quartam.de testibus.

Decimoquartò, multitudo testiũ moderatur vsq; ad numerũ triginta testium in quolibet articulo, vt in pragmatica, *de Alcala*, de iudi★ciario ordine lata. ✶ Quæ est.l.7.tit. 6.lib.4.Recop. ✶

Decimoquinto, excessiuus modus legatorum moderatur vsq; ad quintam partem bonorũ, pro anima vel fauore extraneorum, vel vltra tertiam partẽ inter liberos, vt in.l.5. titu. *de las mandas*. foro.ll.lib.3.

Decimosexto, salarium laboratorum tassatur, vt excessiua petitio eui★tetur, vt in.l.2.tit.5.lib.7.ordi. ✶ Quę est.l.3.tit.11.lib.7.Recopil. ✶

Decimoseptimo, arbitramenta reformãtur, vt euitetur læsio & excessiua authoritas arbitrorũ, vt notatur in.l.si societatẽ.§.arbitrorum. ff.pro socio.& in.c.Quintauallis. de iureiuran.& moderatorum arbitramenta quoq; retassantur, vt in.l. ab arbitro.ff.qui satisda.cogan.

Decimooctauo, ordo datur in sedẽdo & loquẽdo, vt excessiua ambitio moderetur, quod per exempla probat Robertus in speculo aureo, in principio.

Decimonono, vt euitetur cõfusio & excessus tassatur numerus defensorum ad numerum octo personarum, vt notat gloss. in authen. de defensor.ciuita.§.1.coll.3.

Vigesimo, itẽ sicut expensæ tassantur, nequid immoderatum petatur à litigatoribus, vt notatur in.l. sancimus.C.de iudicijs. ita & tassa ponitur vsq; ad quã iuretur per iuramentũ in litẽ, vt in.l.in omnibus. & per totum.ff.de in litem iuran.

Vigesimoprimo, sicut priuilegia reuocantur si tendũt ad noxã, vt in cap.suggestum. de decimis. eodem modo moderãtur & restringuntur. argu.de tota re ad partẽ, & notatur in.l. perfecta. C. de reuocan. dona.

Vigesimosecundo, voluntas regis modificatur à iudice, vt in.l. si vindicarij.C.de pœnis.

Vigesimotertio, verba regũ excessiua sunt vitanda, vt in.l. 1.titul.4. partita.2.

Vigesimoquarto, verba aduocatorũ debent esse moderata, & non excessiua, vt in.l.quisquis.§.1.C. de postulan. & docet Specula. in titul. de aduocato per totum.

Vigesimoquinto, iudex punit immoderatè & excessiuè loquẽtes & vociferãtes coram iudice, vt notat Puteus in tracta.syndica. in parte, iudex, & per Bar.in.l. si librarius. ff.de regu.iuris.

Vigesimosexto, item aliquãdo excessus in defensione punitur vt

culpa,

culpa, vt in.l. si adulterium cum incestu.§.imperatores.ff.de adulte.

Vigesimoseptimo, excessiua compensatio dotis in compensam nobilitatis aut iuuentutis mulieris, nõ admittitur, secundum Bald. Nouellum in tractat. de dote, parte.10. in principio, nu.9.

Vigesimooctauo, multitudo in præbendis sonat in vitium. c. cum iam dudum. de præben. & ibi per Innocentium.

Vigesimonono, contra immoderate gestad de facili præsumitur, vi. Aymon.1.vol.consi.242.nu.2.

Trigesimo, propter modi excessum dicitur quis iniuriam pati, Bal. in.l.item lapilli. ff. de rerum diuisi. sub num.4.

Et sic in istis, & in alijs pluribus iuris articulis omnia excessiua sunt vitanda, & quod nimium est moderandum: nam est modus in rebus, sunt certi deniq; fines.

Et sicut iura proclamãt, moderationem faciendam in dictis casibus. & quæ sunt in excessu vitanda, ita necessarium fuit in constituendis quoque dotibus esse admittendam moderationem, & vitanda ea quæ sunt excessiua, argu.tex.in.l. tam dementis.C.de episc.audi.

4 Et ideo apud nos lata est dicta.l. in capit.101. in dictis curijs *de Madrid.* ⋆Quæ est .d.l.1. tit.2.lib.5. Recop.⋆ ad euitãdas immoderatas dotes: & ibi ponitur tassa & quantitas, vltra quam dos dicatur excessiua: quod probatur ex verbis illius legis, quæ dicunt. *Atenta vuestra suplicacion, y la desorden y daños que somos informados que se han recrescido y recrescen de las dichas dotes excessiuas.*

Et sic causa vitandarum dotium quæ essent excessiuæ, est fundamẽtum illius decisionis, & id probant verba sequentia eiusdem legis, ibi, *que de aqui adelante en el dar y prometer de las dichas dotes, se tuuiesse la manera y orden siguiente.* Ponderandum siue sistendum est, dum lex dicit, *dichas dotes*: nã loquitur lex de dotibus excessiuis, de quibus supra sermo erat: nã ex legis procemio siue primordio colligitur volũtas disponentis, vt in.l.fi.ff.de hæredi.instituen. cum cõcordantibus: quas allegat Alex.in.2.volu.consi.7.

Et omnis causa, qua lex mouetur, præsumitur finalis, & nõ impulsiua, vt notat glo.in.l.cum tale.§. legato falsam.ff.de condi.& demõstra.

Nec ex huiusmodi moderatione de qua in.d.c.101.potest dici, quod lex sit impeditiua matrimonij, vt testatur in proprio casu noster Didacus de Couarru. in lectura libri quarti Decreta.§.9.fo.39.

Et cum ista lex nõ sit super substantialibus matrimonij, sed super accidentalibus, id est, super dote, iustissime potuit fieri à iudice seculari, ex notatis per Abb.in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ.de constitu.in vers. sextus casus. & notat Bald. in rubri. de constitu.nu.33.

Sed in quãtum dictus doctor de Couarruuias dixit in dicto loco dictum cap. 101. loqui generaliter de dotibus

dotibus a parentibus filijs dãdis, iudicio meo non aduertenter loquitur: nam solũmodo loquitur lex de parentibus dantibus dotes excessiuas. Et vt intelligatur quãdo sit dos excessiua, significatur in tassa, à dicta. l. expressa.

Item lex illa non loquitur de omnibus parentibus, sed tantum de habentibus, *dozientas mil marauedis de renta, y dende arriba, o menos*, vt probant illa verba legis, *que qualquier cauallero, o persona*. Et in quantum dicit, *persona*, loquitur quandoque de fœmina matrę habente vltra ducenta millia in redditibus, qui redditus dicuntur, vt notat Ioã. Fab. in. l. siquis argentum. §. primo. C. de donatio. & per Tiraquel. de vtroq; retractu. in. §. 1. in glo. 6. in extraneis autem personis vltra parentes non videtur locum habere ista prohibitio & tassa legis, vt probatur ibi, *a sus hijas*.

Qualitas probanda. Itaq; vt inspeciatur an dos sit excessiua, ante omnia inspeci debet, an pater, vel mater, vel quælibet persona, qui non sit extraneus qui prestat dotem, habeat vltra vel intra ducenta millia in redditibus tempore quo promittit dotẽ: & si qualitas ista de habente has diuitias constat, de qua debet constare cum sit fundamentum dispositionis, vt notat Barto. in. l. 1. §. 1. ff. ne quid in flumi. publi. & Tiraquel. latissime de vtroq; retract. §. 8. glo. 7. In tali casu locum habet dictæ legis prohibitio: & loquitur ponendo exemplum *de cauallero*: nam loquitur a communiter accidẽtibus, cum isti plus habeant in redditibus quám alij: istud tamen exemplum non arctat regulam: & sic qui dotat, cum non habeat quicquam intra ducẽta millia in redditibus, de eo nõ loquitur dicta. l. 101. quæ in suo tantum casu practicãda est, vt. in. l. si vero. §. de viro. ff. solut. matrim. & in isto proprio casu de cõstituẽda dote ex dispositione statuti, ita decidit Bald. in. l. si plures. C. de cõdi. inser. & cũ habentibus redditus tassa ponatur, in nõ habẽtibus redditũ sed alia bona, iura antiqua manẽt in correcta.

Vltima dotis tassa. Vltima ergo legis istius posita tassa ad constitutionem dotis, siue ab habente ducenta millia in redditibus, siue à ditissimo in redditibus, est, *de doze cuentos*, vltra quam summam, tam ex verbis legis, quàm ex eius sententia non valeret dotis cõstitutio. Et cum lex ista sit fauorabilis reipublicæ, habet in ea locum extensio ex identitate rationis, vt in. l. hiș solis. C. de reuocan. donatio. & notat Iass. in. l. iuris gẽtium. §. sed cũ nulla. col. 6. ff. de pactis. & in. l. a Titio. ff. de verbo. obliga. & in. l. cætera. §. sed siquis ad opus. ff. de legat. 1. & per Ioan. de Ripa. in tracta de peste. fol. paruo. 89. col. 2. ★ Sed aduerte quòd explicatio Auendañi ad. d. capit. *de cortes* de taxatione dotis reprehenditur à Tello Hernandez in. l. 17. tauri. n. 74. qui absolute tenet non posse filiam vltra legitimã dotari. & superadde Gregor. Lopez in. l. 8. titul. 2. p. 5. verbo. *a otro*, in fine &. d. Antonium de Padilla in authen. ★

authen.res quę.C.cõmunia de lega. &D.Perez in additionibus ad Segurã in.l.coheredi.§.cũ filia.ff.de vulgari. num.130.in additione finali.★

5 *An liceat e causa dotis meliorare*

Item licét ex omnibus legibus huius regni,tam fori, quam conditis apud ciuitatem *de Toro*, sit permissum tacitè & expressè meliorare filias in tertio & quinto,si talis dispositio in casu isto de dote constituenda non moderaretur, cum sit specifice à legibus supradictis admissum, vt fiat melioratio supradicta,quia posset ex huiusmodi melioratione tertij & quinti resultare constitutio dotis excesiuæ, vltra tassam & summam in ista lege cõprehẽsam, ne quis arbitretur illam facultatem meliorãdi,etiã in casu dotali esse per missam, tãquã quod nõ mutatur stare cẽseatur: & ex generali correctione vel dispositione legis non tolli,quod fauore dotis alia lege est permissũ,vt in.l.fi.C. de iure dotiũ & ibi Saly.& per Iass. in.l.1.ff.solu.mat.& quod expressè cõtra tassam nõ potest dari,ergo nec tacitè,vt.l.Lucius.§ fina.ff.ad munici.

Ideo, nec quòd vna via prohibetur, alia per missum esse videatur, vbi vtroq; casu dotis cõstitutio posset esse excesiua: ideo. dict.l.101.

★ ★Quæ est.d.l.1.tit.2.lib.5.Reco.★ hũc quoq; casũ exclusit,ne dictæ scilicet personæ habẽtes vltra vel intra ducẽta millia in redditibus,possent ex casu dotis meliorare, in casu, quo ex tali melioratione dotis cõstitutio excesiua resultet, & ita probant illa verba legis. *E mandamos que ninguno pueda dar,ni prometer por via de dote ni casamiento de hija,tertio ni quinto de sus bienes.*

Et illud nomen, *ninguno*, intelligitur de superioribus personis de quibus lex venit disponendo: nam lex loquitur supra. *De qualquier cauallero,o persona que tuuiere mas o menos de dozientas mil marauedis de renta.* Nam de alijs personis non habẽtibus istã qualitatẽ redditꝰ,lex ista non disponit: quod iure quoque probatur, nam dispositio legis debet referri ad propositionem in ea qualificatam supra positam, scilicet de dictis personis, quorum attentis facultatibus posset resultare dos inofficiosa, de quibus fuit propositio. vt in.§.præterea. instit. de inutil.stipula.& in. l.si defensor. §.1.ff.de interrogat. actio. &.l.vna. C.de imponen.lucra.descri. lib. 10. & notat Anchar. in.c. alma mater. de sentent.excommuni.libr.6.

Nam ex forma supplicationis declaratur intellectus priuilegij, secũdũ Bal.in.ca. inter dilectos.col.pe. de fide instru.& Ias.in.l.iustitia. ff. de iustitia & iure.& in.l.1.C. de diuersis rescriptis.

Et exceptio semper intelligitur, prout regula est proposita. vt in. l. nã quod liquide. §. fi. ff. de penu lega.& verba generalia referũtur ad remota, de quibus non est prouisum.notat Bart.in consi.54.

Cum ergo de personis habẽtibus in redditibus vltra vel infra ducenta millia loquatur lex ista, de alijs non habentibus quicquam in redditibus

ditibus non debet intelligi, quod apertius declaratur in eadem lege. * Quæ est.d.l.1.titu.2.lib.5.Rec. * in illis verbis. *Sopena que todo lo que demas de lo aqui contenido diere, o prometiere (segun dicho es) lo aya perdido.* Igitur ex his verbis patet, *que lo aqui contenido es tassa*, in habentibus in redditibus intra vel vltra ducenta millia. *Y segun dicho es.* Scilicet, vt isti tales nō posint meliorare vltra tassā, nā de hoc dictū est, & non de alia minori melioratione.

Igitur omnibus alijs non habentibus tot in redditibus, adhuc pro dote constituenda licitum est meliorare, siue tacite, siue expresse in tertio & quinto: & istud nullo modo vetant verba illius legis recte intelligētibus, nam & verba & mens istius legis prohibent dotes excessiuas, & non minores: & intra tassam huius legis meliorare in tertio & quinto nullo modo prohibetur, imò permissum est.

Et illa verba legis, quæ dicunt. *Que ninguno*, cum sint generalia, nō comprehendūt casum qui sit odiosus, vt in.l.Lucius.§.Lucius.ff.de leg.2. Esset autem odium, nō posse meliorare: & quando verba possunt referri sine læsione iuris communis, sunt referenda ad casum, in quo nō lædant, nam verba generalia sunt modificāda, vt.l.quāuis & ibi Bald. ff. de in ius vocan: & sic ad casum quo dos esset excessiua. & ita per plura probat Corneus in consil.5. Et notat Robertus in suo speculo aureo, in nona distinctione iudiciorū. nu.7. & talia verba secumdum tassā præcedentē debent intelligi. vt probat Bald. in consi. 65. in.1. part. & in dubio ad proximiora debet illa clausula referri, de quibus erat sermo, vt in.l.prætor versic.cum qui.ff.de postulan. & cum hoc sit ęquissimū, verba generalia debent ex æquitate restringi, vt notat Abb. in.c. proposuit.de appellatio.

Et in quantum nōnulli autumāt dictum.c.101. * Quæ est.d.l.1.tit.2.lib.5.Recòpi. * loqui generaliter in omnibus parentibus, & quod hodie causa dotis nō posint filias meliorare, sed asignare eis in dote tātummodo legitimam, non recte intelligūt illam legem, quia (vt supra dixi) loquitur eo tantum casu, quo ex asignatione resultaret dos excessiua & immoderata, vltra tassam illius legis: nam si solummodo esset danda sola legitima in dotem filiæ, nunquam ex cōstitutione solius legitimę potest oriri casus, in quo dos sit excesiua: Imò si semel vsque ad legitimam cōstitueretur & postea augerentur facultates, debetur supplementum legitimæ filiæ dotatę, vt probat Thoma. Grama. in deci. 57. nam vsq; ad legitimam cōstituere filiæ dotē, neq; est prohibitū, neq; est quid excesiuū. vt notāt cōmuniter DD. in auth. res quę.C.cōmunia de legatis. & per multa iura & authoritates ita probat Alexan. in.2. volu. cōsi.7. Et per Thomasium in dict. decis.57.nu.40. & melius per Socinū in.2. volu. consi.188.nu.15. Quod cū hoc sit verisimū, sequitur ex eo, quód

6 *Ex legitima non resultat dos excessiua.*

ꝙ si non vltra legitimã liceret dotare filiã, eo ipso esset frustra tassa, de qua in ista lege: quia in legitima non daretur excessus, sed neq; in tertio bonorũ: nam est legitima respectu extraneorũ, secundum Rode. Sua. in.l.quoniam.fo. 17. C. de inof. test.

Tamen hodie etiam in legitima sua dotata diceretur dotem excessiuam recipere, si recipit vltra summam tassatam: si autem non exceditur tassa, de qua in ista lege bene potest filiæ dari dos, etiam vltra legitimam: nec illud dicitur excessus, attenta qualitate personarum, & viribus dotãtis. vt colligitur ex doctrina Alex. vbi supra: & sic in tali casu non dato excessu, bene licet filiã in tertio & quinto ex causa dotis meliorare: neq; hoc prohibet dic.l.101.

Contra Hugonem Celsum. Neq; est vllo modo dicẽdũ, aut credendum regem voluisse prohibere meliorationes tertij & quinti, amore filiorum masculini generis, prout ineptissime dixit Celsus in suo repertorio ad leges regias, in parte dote: nam hoc nec ex verbis neq; ex sẽtẽtia dict.l.101. colligitur.

Neq; quod posset esse causa potissima tradendi nuptui puellas, scilicet, congrua dos, attento patrimonio dotantis. vt in.l. quæro. ff. de iure dotium. & in.l.si sic. ff. de legat.3. credendum esse per generalia verba dictæ.l.101. esse sublatũ, & quod in fauorẽ Reipublicæ est statutum, scilicet, vt excessiuæ dotes vitẽtur, in eiusdem Reipublicæ damnum retorquetur: nã difficile & sæpe impossibile esset, ꝙ sola legitima puellis debita possent maritos inuenire & maxime hoc tempore, cuius penuria facit, vt sit graue sustinere onera matrimonij. Et ideo maior dos debet dari nubẽtibus quam intrantibus religionem, vt notat Bal. in auth. nisi rogati. C. ad Trebellia. & sequitur Boerius in decis.3.nu.13. non ergo fauor Reipublicę datus retorquendus est in eius damnum, vt in.l.quod verò. ff. de legibus. & vitium maximum esset inducere talem fauorem vt filij possint in tertio & quinto meliorari, & non eorum sorores: quia fœminę, quibus æqualis vt filijs fauor debetur, vt in.l. maximum vitium. C. de suis & legitimis heredibus. & in proprio casu de tali statuto iniurioso ita notat Alexan. in dicto secundo volumine. consi.7.

Tenendum est igitur intrepidè non esse prohibitum per dictam legem.101. ⋆ Quæ est.d.l.1.titu.2.lib. 5.Recop. ⋆ meliorare filias ex causa dotis, dummodo melioratio non fiat à personis habentibus tantum in redditibus, quãtum in dict.l.est expressum & tassatum. Vel etiam si dicta melioratio non excedat numerum *de seiscientas mil marauedes.* Vsq; ad quam quãtitatem per istam legem non datur dos excessiua, & secũdum istum intellectum ita fuit obtentum in regali *Chancilleria de Valladolid.* Quod tene mẽti, quia est singularis declaratio, quia extra casum, in quo nõ resultet dos excessiua, non loquitur illa lex. *7 Conclusio tenenda.*

Quod premaxime ex verbis eiusdem

dem legis probatur, nam illa solum modo fuit condita ad moderandas dotes excessiuas: vt probant illa verba: *Y porque los que se casan y desposan, suelen al tiempo que se desposan, o casan, dar a sus mugeres joyas è vestidos excessiuos*: sequitur lex, & in hoc facit: *Y es cosa necessaria, que ansi mismo se modere y ordene*. Pondera, cum dicit: *Ansi mismo*. Nam est implicatiuum eius, quòd supra dixerat de dote constituenda.

Nam sicut in vestibus excessiuis & alijs donis à marito dandis, datur ordo, & ponitur tassa, vsq; ad octauam partem dotis, ita & in dotibus excessiuis: quod supra dictum est, disponitur & tassatur, & non in alijs dotibus, quæ non sunt excessiuæ, & vbi tam clara verba de hoc sunt in. d. l. 101. non est necessaria alia coniectura vel interpretatio: vt in. ille aut ille. §. 1. ff. de leg. 3.

Et cum verba illius l. 101. exempla, & formam ponant, & quibus constitutio dotis possit excessiua dici vltra formam non expressam, locum non habet prohibitio, maximè in quibus non resultat eadem ratio dotis excessiuæ: vt in. l. 1. §. is qui nauem. ff. de exercito. & notat Oldrad. cons. 107. col. 4.

Et quanquam ex dict. c. 101. verba prohibentia meliorationem tertij & quinti sonare. videantur per contractum inter viuos, tamen idē crederem etiam ex vltima voluntate esse prohibitam constitutionem dotis excessiuæ: nam eadem viget causa prohibitionis: & quando datur paritas rationis prohibitum in contractibus, videtur quoque prohibitum ex vltima voluntate: vt notatur in. l. filiusfamilias. §. diui. ff. de legatis. 1. & valet argumentum de cōtractibus ad vltimas voluntates, vt in. l. seruum filij. §. eum qui chirographum. ff. de legatis. 1. & in testamento fit contractus, vt notat gl. in. l. hæredes palā. §. fi. ff. de testa.

In iocalibus autem & vestibus, quæ mariti dare solent sponsis ante nuptias, & tempore nuptiarum, dicta. l. 101. ✶ Quæ est. d. l. 1. tit. 2. lib. 5. Recop. quæ est copiosior, quam in dictis capitibus *de las Cortes de Madrid* continebatur. ✶ generaliter loquitur, nō solum de habentibus redditus vltra ducenta millia, & prout ibidem declaratur, sed etiam in quocunq; alio qui non sit in tantum diues, & vult vxori supradicta donare: & ita probatur in verbis geminatis eiusdem legis, ibi: *Ninguno, ni alguno*. Nam generaliter prohibendo loquitur, & generaliter debet intelligi: de quo decisiuè dicam capite sequenti.

SVMMARIA
Cap. decimiquinti.

1. *In iocalibus non licet sponsis dare vltra octauam partem dotis.*
2. *Iocalia non lucrantur nisi dos promissa tradita sit viro.*
3. *Nulla dote data marito, quæ iocalia & vestes dentur.*
4. *Inter sponsos ante velationē valet donatio*

donatio vestium, & iocalium sponsati quæ dicantur.

5 *Mulier an lucretur vestes pretiosas, dictas de excusa.*

CAPVT XV. An vestes, & iocalia sponsis, & uxoribus à maritis data, eis adquirantur. ★ *Hoc caput. 15. non est super aliqua lege* de los capitulos delos Corregidores, *sed prosequitur materiam* del capitulo precedente.

1 PRIMA conclusio est, quòd ante nuptias, siue tempore nuptiarum, nō licet maritis, quos vulgus sponsos appellat, dare sponsis in iocalibus, vel vestibus nisi vsq; ad octauam dotis datæ. Istud decidit aperte. d. l. 101. ★ Quæ est. d. l. 1. tit. 2. lib. 5. Recop. ★. in vers. *E porque los que se desposan, o casan.*

Quod limitarem dupliciter: primò quando ille qui donauit, est ipsemet maritus, vt dicit litera. *Los que se desposan.* Secus est si quid donat socer, vel extraneus, quia valet vltra octauam partem. Ita colligo ex notatis per Ioan. Lup. de Palac. Ruui. in rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 6. n. 3.

Secundò limito, nisi quando donatio dictarum vestium, & iocaliū fieret, esset ante sponsalia hac mente & voluntate, vt nullo casu reuertantur ad donantem: quia licet postea sequatur matrimonium, lex ista non habet locum, vt notat Ioann. Lup. in d. rub. §. 3. in ver. contractis. num. 4.

Secunda conclusio est, quòd ad hoc vt mulier lucretur dicta iocalia & vestes, vsq; ad dictam summam octauæ partis dotis, non sufficit dotis quantitatem esse promissam, nisi probetur quoq; esse realiter datam: nam id sonant illa verba eiusdem legis. *De lo que con ella recibiere.* Et sic isto casu vera dotis numeratio exigitur, nec sufficit confessio: ex notatis per gl. in l. assiduis. C. qui potio. in pigno. habean. Et fere in proprio casu notat Bal. Nouel. in tract. de dote, in. 13. priuilegio. Et cum debeat probari vera numeratio, sequitur quod si dote promissa sub certo die, ante diem soluitur matrimoniū, quod mulier isto casu non lucrabitur talia iocalia, aut vestes, quia vt lucretur non debet haberi ratio ad dotem promissam, sed ad dotē solutam. Quod colligo sic esse asserēdum, ex notatis per Matth. de Afflictis in decis. 333. 2 *Dos debet recipi, vt consideretur octaua pro vestibus.*

Quod ego sublimitarem, nisi adueniente die maritus noluerit dotem promissam exigere cum posset: nam talis dos habetur pro soluta, & tunc debet haberi respectus ad dictam octauam partem, vt in. l. Mæuia. ff. solut. matri. & per glos. in l. cū hi. §. si certam. ff. de transact. & facit. l. promittēdo. §. 1. & in. l. vir ab eo. ff. de iure dotium. & ita colligo ex dicto Bal. in. fi. l. C. de dotis promiss. in. 1. col. in fine. *Quando dos nō exigitur.*

Tertia conclusio est, quòd in casibus quibus mulier accepta est à viro sine vlla dote constituta, vt rustici faciunt apud nos, in tali casu nō loquitur lex ista, quia ab eius verbis cum sit correctoria, non licet recedere: & quia cum eius dispositio prohibitiua loquatur habito respectu ad certam quantitatem dotis, si nō reperitur respectus aut mensura dotis, ad quā fiat relatio, esset impossibilis mensura, quia nō posset adesse certitudo quātitatis, vt in l. asse toto. ff. de hæredib. instituend. & melior tex. in l. si quis fundum. ff. de contrah. empt. nam vbi deficit substantia, ad cuius mensuram res demonstretur, deficit quoque res demonstrata, vt in l. in testamento. ff. de cond. & demonstra. & notat Bar. in l. demonstratio. col. 3. ff. eod. tit.

Et quod ista prohibitio legis locum non habeat, vbi non reperitur respectus quantitatiuus, de quo verba legis faciunt tassam, facit gloss. in l. finali. C. sine censu, vel reliquis. & quod in simili, notat Bal. in l. neq; mater. in fine. C. de iure dotium.

3 Quarta conclusio est, quod in casibus, quibus nulla dos accepta à viro probatur, etiam hodie seruanda est in iocalibus lucrandis, aut alijs vestibus à marito vxori datis, distinctio text. in l. 52. in ll. *de Toro.*

Quando nulla dos est data que iocalia & vestes dentur.

★ ★ Quæ est. lib. 4. ti. 2. l. 5. Recop. ★ Cuius legis distinctio non solū locum habet in muliere, sed etiam in viro, vt notat ibi gloss. Didaci del Castillo, in parte, *Lo que el esposo.* Et vltra eum hoc est verum, quia vir & vxor sunt correlatiua, & dispositum in vxore locum habet in viro: ex notatis per Ias. in l. fin. C. de indicta vidui. tollen. Et quòd sint correlatiua, notat glo. in consuetu. Burgund. in rubr. 4. §. 6. in 1. consilio. num. 20.

Et licèt in hoc notet aliter Ioa. de Palacios Rau. in rubr. de donati. inter virum & vxor. §. 3. vers. contractis, in fine: tamen eius dictū procedit, quando solummodo interuenit osculū. Si verò interuenisset copula, sicut spōsa lucratur quod spōsus dedit, ita sponsus quod dedit sponsa. Et ita adnotat idem Ioan. Lup. in §. 4. sequent. in princ.

Quinta cōclusio est, quòd ante velationē viri & sponsæ, quæ solet fieri, cū coniuges benedicuntur in Ecclesia, licèt āte istas publicas benedictiones dicātur verè vxor & vir: valet tamen inter eos donatio vestium & iocalium, vsq; ad octauā partem dotis, & non vltra: & sic ex his legibus regni corrigitur, quod aliter notabat Bart. in l. si donatę §. 1. ff. de dona. inter vir. & vxor. 4

Inter spōsos ante velatione valet donatio vestiū.

Et vt valeat ista donatio, solūmodo est in consideratione quòd fiat ante velationes, vt probant illa verba. l. 52. *de Toro.* ★ Quę est. d. l. 4. titu. 2. lib. 5. Reco. ★ dū dicit, *lo q̃ seyendo desposados le ouo el esposo dado.* ★

Spōsati autem dicuntur in regnis Castellę etiā spōsati per verba de præsenti ante velationes: vt notat Decanus Segobiē. in tract. de matr. 5

Sponsati qui dicantur.

 & le-

& legitima. coll. 3. & sic lex illa ex suis verbis quæ debent intelligi prout vulgus intelligit, de donatis ante velationes loquitur: & dum vlterius dicit, *Ante de consumido el matrimonio*, non sunt illa verba referenda ad id quod inferius dicit dicta lex, sed ad distinctionem medietatis datorum.

Nã si solũmodo interuenit osculum, lucratur spõsa medietatem datorum: si verò cõsummatum est matrimonium, lucratur totum, & in hoc habetur consummationis copulæ consideratio: nam facta donatione ante velationes, valet in totũ talis donatio sine distinctione, an quod donatur sit pretiosum, vel nõ, dummodo non excedat octauam partem respectiuè ad dotem datã: & ista est veritas, quæ ex d.l.52. col ligitur, omisso quod in contrarium dixit ibi Didacus del Castillo, dum dicit, datum post copulam sponsæ non valere: nam male loquitur, cũ solum debeat esse in consideratione, an sit datum ante velationes, vel non, & sic debet intelligi quod notat Ioan. Lup. in d. rub. de donat. inter virum, & vxorem. §. 4.

Cotra doctorem Castillo.

Vestes de excusa.

Sexta conclusio est, quòd iocalia & vestes superfluæ, quæ sunt vulgò dictæ de excusa, quas maritus vxori dat post velationes, non lucratur vxor, imò iudicatur de eis velut *de lo mejorado*: vt est text. in l. 23. tit. 11. p. 4. & notat Montal. in l. 6. titul. *de las herencias*, foro. ll. lib. 3.

Si verò sint talis qualitatis, quas sine rubore nõ valet maritus omittere quin eas det, attenta consuetudine loci, & qualitate personarum, & doctis fructibus, & statu vxoris, quæ secundum morem patriæ non posset sine illis vestibus saltim festiuis diebus comparere: ista talia lucratur vxor, nam tales vestes æquiparantur quotidianis, quas sine dubio lucratur vxor. ex notatis per Bal. in l. penul. ff. soluto matrim. & in c. iurauit. in fine. de probat. & notat glos. in d. l. 6. Et notat eleganter glos. in consuet. Burgund. in rub. 4. §. 5. in glos. surla. nu. 6. & Bald. in. 2. vol. cons. 92. hæres, & Bar. in. l. gerit. ff. de adquir. hæred. nu. 26.

Et soleo ad hoc citare text. in. l. is qui puteum. §. si quis de sepulchro. ff. quod vi aut clã. vbi dicitur, quòd vestes quæ sunt de ornatu personæ sunt propriæ ipsius personæ.

Et ea quæ secundum morem solent dari, sine repetitione videntur donata, & sic lucratur, & vxor, & sponsa: vt notat Ioan. Lup. in d. rub. §. 6. & melius in. §. 11. vbi totam istã materiam diuidit, quæ transcribere non curo. Et quod consuetudo faciat præsumi donationem, notat Bal. in l. 2. C. de iure dotium.

SVMMARIA
Cap. decimi sexti.

1 *Dictio luego quid significet.*
2 *In executiuis lapso termino ad probandum, creditor an compellatur iurare de calumnia.*

3 *Con-*

3 *Confeſsio partis continet verã vim probationis.*
4 *Quæ exceptiones debẽt opponi cõtra instrumentum guarentigium.*
5 *Dictio*, qualquier, *quid ſignificet.*
6 *Iudicis officium an ſit defenſio.*
7 *Contra tertium an poſsit agi via executiua.*
8 *Intellectus ad l.5.tit.8.lib.3. Ordin.*
9 *Legitimæ exceptiones quæ dicãtur.*
10 *Iuris appellatione apud nos intelligitur ius Hiſpanum.*
11 *Exceptio nõ numerat.pecu. an poſſit opponi contra contractum.*

CAPVT XVI. Ad domini vaſſallorum vel aliĳ iudices poſt terminos à legibus datos ad probãdas exceptiones poßint admittere probare volẽtes. ★ *Hoc cap.16. non eſt ſuper aliqua lege* de los capitulos de los Corregidores, *ſed proſequitur* la materia de la juridicion de los ſeñores de vaſſallos, *de qua in capitibus præcedentibus.* ★

IN pluribus legib⁹ huius regni aſsignatur terminus ad probãdum, vt eſt videre in reo, qui opponit exceptiones contra cõtractum publicũ, vel ſentẽtiam, cui dãtur decem dies, ex.l.4.&.5.tit.8. lib.3.Ordin.ibi: ★ Quæ eſt.l.1.&.2. tit.21.lib.4.Rec. ★ *Saluo ſi haſta diez dias moſtrare la paga, o legitima excepcion.* Et in.l.64. in.ll. de Toro. ★ Quæ eſt.l.3.tit.21.lib.4.Reco. ★ Nã ex verbis & ſententia harũ legũ colligitur, quod lapſis decẽ diebus, ſtatim fit vẽditio bonorũ, & fit ſolutio creditori nihil alio expectato: idq; ex natura iudicij executiui colligitur, & ex pluribus verbis illarũ legũ, cũ dicũt. *Que tenga aparejada execuciõ.* & ibi. *El juez proceda a execuciones de tal contrato, o ſentencia, e lieuela a deuido efecto.* Et in.l.5. ibi: *Que las juſticias las cũplã, e lieuen a deuida execuciõ.* & ibi: *Que pague luego al mercadero.* Imò nõ ſufficeret teſtes eſſe iuratos ad probãdas exceptiones intra decẽ dies, quia debẽt depoſuiſſe intra illos dies ſecũdũ Bal. in rub. C. ſi ex falſis inſtrument. & Domi.in.cap.2. de exceptio. lib. 6. 1
★ Idẽ tenet D.Perez in.l.5.tit.8.lib.3.veter.Ordin.col. 1110.verſ. ſed tñ in cõtrariũ facit &c. ★ Itaq; mox & ſtatim præcipiũt verba huius legis fieri ſolutionẽ debiti nihil alio expectato: nã iſta dictio, *luego*, quod Latino ſermone ſignificatur per dictionem mox, vel ſtatim, aut, illico, id ſignificat, vt nullo alio actu etiam momentaneo interpoſito, debeat actus celebrari, vt probat tex.& ibi glo.in.l.ſi pater captus.ff. de vulga. & pupilla. Et plura alia quæ poſſem referre cumulat Alberic.in ſuo dictionario, in parte, mox, & ſic lapſis decẽ diebus datis ad probandũ exceptionẽ, ſtatim fieri debet ſolutio, etſi velit debitor exceptionẽ probare, nã & dictio, mox, vt ſummariè & ſine ſtrepitu id agatur, aperte ſignificat, vt per glo.in.l.momentaneæ.

Luego, q̃d ſignificat. 2

taneæ.C.vnde vi.& per Plat.in.l.1. C.de his qui se deferunt.lib.10. Et appositio huius termini legalis taliter est peremptoriã, quòd probatio postea facta nullius est momenti, vt in.l.scire oportet.§.1.& ibi Bald. ff.de excu.tut. & plura notat Calc. consi.16.num.79.

Et licet tã aperta sint verba dicta rũ legũ hoc disponẽtiã,& in.d.l.64. in.ll.de Toro * Quæ est.l.3.tit.21.lib. 4.Recop. * Nihilominus nonnulli dñi & iudices admittunt probationẽ exceptionis, lapsis dictis decem diebus: & quãuis ista probatio non sit exclusa, lapsis decem diebus, tñ cum fideiussoria cautione prius debet fieri solutio ex forma dictarũ legũ, si fideiussoria cautio petatur à parte vt notat Angel.in.l. diuersum.§.quod ait.ff. quorũ legatorũ, & per Ias.in.l.vniuersa. C. de prec. imper.offerẽ. & sufficit hãc cautionẽ fideiussoriam præstari in domicilio creditorũ, si alibi nõ habet, vt per Paul.& doct.in.l.qui fideiussor. §. qui necessariam. ff. qui satisdar. cogan.

Contra Roderi.Suarez. Et licet Roder. Suar.Hispan. noster asserat, quòd lapsis decem diebus creditor compellatur iurare, tamẽ eius determinatio loquitur quãdo lis defertur in iuramentum creditoris,& sic nihil vltra expectatur quàm iurare: nam istud iuramentũ litis decisiuum nõ potest creditor refutare,vt in.l.manifeste.ff.de iure iurand.& hoc genus litis dirimẽdę & sententiæ,non excludit dicta lex de Toledo. * Quæ est.d.l.1. &.2. tit.21.lib.4.Recop. * Et si bene inspiciantur verba domini Roderici Suarez,in hoc casu loquuntur in.l. post rem.ff.de re iudi.vers.sed pulchrum.fo.146.

Si verò debitor vellet vt creditor subeat iuramentum calumniæ, vel simile,& sic nõ desistit à causa, sed vult probare exceptionem,tali casu prius debet satisfieri creditoribꝰ: nec cogitur creditor antea iurare: & in tali casu nõ loquitur Rodericus,nã esset contra expressa verba, & mentẽ illius legis quintæ,quę vt impediatur executio,& bonorũ vẽditio elapsis dictis decem diebus, conditionaliter requirit probationem esse factam,etiã per confessionem intra decẽ dies,vt probant illa verba. *Saluo si mostraren hasta diez dias.* & quando cõditionaliter probatio fieri debet intra certũ tẽpus præfixum à lege, nõ sufficit postea facere probationẽ: & ita per plura iura cõprobat Tiraq.in tract. de retractu cõuẽtionali.§.1.glo.1.nu. 45. Et sic debet intelligi quod notat Ias. in.l.nõ solũ.§.morte in.2. conclusi. ff.de noui oper.nũtia.Post Bald. in l.diffamari.C.de ingenuis & manu. *Probatio quæ debet fieri intra certum tempus.*

Cũ igitur intra dictos decẽ dies debitor non satisfecerit legi probãdo exceptiones, iuste creditor petit sibi satisfieri per solutionem, quia debitor qui vult vti lege pro se,debet quoq; eam accipere contra se, & cum suis qualitatibꝰ:argu. text.in.l.cũ qui.ff.de iureiur.& quia quæ post decem dies non sunt proponibilia, non sunt probabilia, vt notat

notat Angel.in.l.2.§. quod obseruari.C.de iuramen. calum. non ergo tenetur actor confiteri. & ita notat Capitius in decisione.15.

Neq; obstat qđ Roderic. pro se allegat, dũ dicit, quòd confessio nõ est probatio: nam licet quis plane confiteretur confessionem non esse probationẽ, tamẽ non negabit esse maioris potentiæ, & efficaciæ, quã probationem testium vel instrumẽ torum, & sic veram obtinet vim probationis, vt notat Ange.in.l.sed & si.§.ex quib⁹.ff.de iudicijs. quod per plura comprobat Robertus in speculo aureo. in tit. de confessione, sub num.21.

Prohibito quod minus est prohibetur maius.

Et tunc succedit alia regula satis in iure nota, quod prohibito eo ꝙ est minus, prohibetur id quod est maius, vel æquipollens: nam in his quæ sunt paris potentiæ, par esse debet eius effectus, vt in.l. si socer. in fine.ff.solut.matri.& notat Bald. in.l.conuenticulam.C.de Episcop. & cler.& cum ista probatio per cõfessionem æquipolleat alteri modo & generi probandi, inter æquipollentia idem est iudicandum, vt in.l. si mater.C.de insti. & substitut.

Confeßio est probatio.

Et id potissime verũ est, etiã si cõfessionem nõ appellaremus probationẽ, sed reuelationem ipsius, cum tñ omnino intrepida apud nos sit probatio, & ita appellat eã tex.in.l. 8.tit.14.part.3.& in ista quoq;.l.5. probatur, ibi: *O por confeßion de la parte.* Nam probatio notoria dicitur, quæ ex confessione oritur, vt notat Corne.consi.44.vol.4.

Neq; obstat glo.in.l.1.C.de non numer.pecu.quæ dicit quòd etiam si debitor teneatur probare negatiuam, & sic sit ab exceptione exclusus, nihilominus admitti debet ad probandũ per confessionem creditoris. Nam in casu nostro, de quo loquimur, hoc non potest locum habere: nam probatio etiam per confessionem debet fieri intra certum tempus decẽ dierum quod est à lege statutum: & ideo post confessionem, vt retardetur executio, non debet admitti probatio, vt in.l. in cõtractibus §.illo.C.de nõ numer. pecun. Et hoc genere argumenti ad repellendas positiones vtitur August.Beroi.quęs.150.

Admißus ad probãdũ per omne genus probationis.

Imò est alia regula, quòd quãdo aliquis admittitur ad probadũ simpliciter intra certũ tẽpus, lapso tempore potest admitti ad probandum per confessionẽ: tñ quãdo admittitur ad probandum per omne genus probationis, vt admittitur in casu dict.l.quintæ.vbi dicitur, quòd probatio fiat per testes vel instrumẽta, vel cõfessionem, nã elapsis decem diebus ad hoc datis, nõ debet ante solutionem factã creditori admitti probatio exceptionis, etiã per confessionẽ, ex pluribus doctrinis ad hoc citatis per Ias.vbi dicit, istã esse communẽ opinionẽ in.l.admonendi.nu.119.ff.de iureiurand.

Neq; obstat quoq; doctrina Bal. in auth. sed nouo iure.C. si certum peta. Quem sequitur Thom.Gram. consi.40.nu.20.vbi dicit, quod qui debet per instrumentum probare,

nihilominus potest deferre iuramẽtum aduersario, vt probet: nam confessio est tanti vigoris sicut instrumentum, ex doctrina Bald. in l. fin. C. de edicto diui Adrian. tollend. colum. 4. nam licèt ista doctrin. Bald. sit vera, tamen loquitur quãdo probare volens nõ est exclusus ratione temporis, scilicet, per lapsum decem dierum, vt est in nostro casu, quia non facta dicta probatione, vt excludatur creditor, statim debet fieri solutio debiti, præstita cautione, nec potest creditor vltra in iudicium progredi: & qui nõ compellitur progredi, non compellitur iurare, vt est text. in l. sed & si. §. ex quib. ff. de iudicijs, & notat Robertus Maran. in dicto tiulo de cõfessione, num. 16.

Et ex hoc excluditur alia doctrina Bald. & aliorum, in authent. sed iam necesse. C. de donatio. ante nuptias, quia licèt contra sententiam posset admitti confessio partis, nõ tamen in isto casu cogitur creditor iurare vel confiteri, si non vult, lapsis dictis decẽ diebus ad probandas exceptiones à lege datis: & ita notat Paul. in rubric. C. de proba. & Anto. in c. licèt causam. de proba.

Et sic intrepide tenerem, nõ obstantibus doctrinis ibi per Rodericum adductis non retardari executionem, etiã si reus velit vt creditor cõfiteatur, lapsis decem diebus ad probandas exceptiones datis.

4 Quinimo plus dicerem, quod si exceptiones, quæ opponuntur, nõ sint de expressis & contentis in dicta l. 4 tit. 8. lib. 3. Ordinamen. ✱ Quæ est. d. l. 1. tit. 21. lib. 4. Recopila. ✱ super alijs exceptionibus, ✱ etiam si sunt á iure ciuili cognitæ, non debet debitor audiri, nec valet processus super eis factus, vt probant illa verba. *E si otra qualquier excepciõ se alegare, no sea recibida, ni el que la opusiere sea oydo*: imò tunc non datur instantia in executiuis, secundum Robertum in specu. aureo. 4. part. in. 9. distin. nu. 59.

Et licet dominus Rodericus Suarez contrarium asserat in. d. l. post rem. in ver. venio ad secundam partem. ff. de re iudica. fol. 139. tamen eius doctrina est contra mentem & expressa verba eiusdem legis, quã commentat.

Nam lex quarta ✱ Quę est. d. l. 1. ✱ tit. 21. lib. 4. Reco. ✱ pro regula ponit quòd nulla exceptio vel defensio admittatur contra instrumentũ guarentigium, vel sentẽtiam. Et ista regula probatur per illa verba. *Ninguna, ni alguna excepcion ni defensiõ.* Et ista verba geminata, *ninguna ni alguna*, quandam formam significãt à qua non licet recedere, vt probat August. Bero. quæst. 116.

Et ad istam regulam eadem lex ponit fallentiam in versi. *saluo paga del deudo, o promission.*

Et postea subdit: *è si otra qualquier excepcion se alegare* nam istud *qualesquier*, excludit omne genus exceptionis, siue sint legitimę, siue nõ legitimę: & sic quicquid posset excogitari contra instrumentum prę- 5 ter exceptiones in eadem lege admissas,

miſſas, videtur excluſum, ex pluribus & elegãtiſsimis doctrinis, quas refert Hyppoli. de Marſ. in l. vnius, §. cogniturum. nu. 23. ff. de quæſtionibus, & Tiraq. de vtroque retractu. lib. 1. §. 1. in gloſ. 7. num. 23.

Si ergo vltra exceptiones in lege quarta comprehenſas aliquid allegetur, etiã ſi ſit defenſio vel aliquid aliud, quod officio iudicis fiat, non poteſt ſuper eo cauſari proceſſus contra inſtrumentum publicum; nam dict. l. 4. non ſolum exceptiones, ſed etiam iudicis officium excludit, dum dicit. *Ninguna ni alguna excepcion, ni defenſion.* Nam iudicis officium appellatur defenſio, ſecundum Bart. in l. 1. §. parui refert. ff. quod vi aut clam. & in l. planè. vbi Ange. ff. de peti. hære. Et licèt talis excluſio defenſionis videatur continere iniquitatem, tamen eſt quid momentaneum; & ob id tolerabile, de quo notat eleganter Bald. in l. ſi no ſortem. §. indebitũ. ff. de cõdi. in debi. vbi verè tractatur illuminatio tex. in l. 4. tit. 8. lib. 3. Ordi.

6 *Iudicis officium eſt defenſio.*

* ✱ Quæ eſt. d. l. 1. titu. 21. lib. 4. Recopila. ✱ & per Alexand. in conſi. 51. nu. 81. lib. 5. conſiliorũ. Defenſio tamen quæ competit tertio poſſidenti aliquas res debitoris, nunquã videtur excluſa: nam contra tertiũ via ordinaria, & non executiua eſt agendum, notat Ange. in l. 2. C. ſi aduerſus credi. & in l. 1. §. ſi hæres. ff. ad Trebel. & Iaſ. in l. 1. col. 2. C. communia de legat. & Iaſ. in l. quędam. §. nihil intereſt. ff. de edendo, & per Imolam in l. fin. ff. à quibus appella. non liceat. Quod limita niſi iudex ſuſpicetur malitioſam eſſe iſtius tertij oppoſitionem, quia non obſtãte eius oppoſitione & appellatione, proſequi debet ad executionẽ ſecundũ Abb. in cap. ſuper eo. col. fin. de officio delega. quem ſequitur Iaſ. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. col. 3. non tamen ſufficit leuis præſumptio ſecundum Iaſ. ibi. ✱ Vide idem tenentem Couarruu. practic. qq. cap. 16. num. 2. ſed Caſtillo in l. 64. Tauri. num. 95. multum ſe inclinat, vt faueat iſtis tertijs oppoſitoribus, vt dum appellant, ſuſpendant executionem. ✱ Et ideo dicit Anchar. in cap. conſtitutus de fideiuſſor. quòd ſi iudex ſuſpicatur partes petere malitioſe dilationes, quòd poteſt cõminari quòd mulctabitur: & nota ꝙ exceptiones limitatæ, de quibus in iſta lege, intelliguntur quãdo debitor ipſe eas opponit, ſecus ſi tertius: nã quaſcũq; opponet ſecundum Imolam in l. fi. ff. à quibus appella. non licet. Et ſi admitteretur proceſſus vltra exceptiones in lege cõprehẽſas, eſſet nullus; quia denegatur audientia in illis verbis; *el que la opuſiere no ſea oydo;* & ibi: *no ſea admitida ni recibida.* Nam iſta verba ſunt prohibitiua, & diriguntur ad iudicem, abnegando eius poteſtatem: ideo actus in contrarium factus eſt nullus, ex notatis per Bald. in cap. 1. in princi. de pace iurament. firman. in col. 4. in ver. ſed pone iudex. & notat Aretius in c. in cauſis. de teſtibus. & facit doctri. Bart. in l. 1. C. de petitio. *

bonorum ſubla.lib.10. & Bald.in. l. in contractibus.in princ.C.de non
7 nume.pec.& Alexand.in.2.vol.cōſ. 37.& notat Matth.de Afflict.in deciſio.354. Et licèt Bald. dicat in l. domum. C. de rei vendi. & Iaſſ.in l.1.nu.27.ff.ſi quis ius dicenti quod lapſo termino ad probandū,admittitur quis ad probationē implorando iudicis officium, & notat Alex. in apoſtil.ad Barto.in.l.plane.ff.de peti.hæred. tamen in caſu iſtius legis etiā ea quæ officio iudicis poſſint expediri,excluduntur poſt decem dies donec ſolutio fiat creditori: vide Detium in.l.2. §. ſi is pro quo.ff.quod quiſq; iuris.

Et cum expreſsè à dic.l. excludatur omnis alia exceptio vel defenſio,ſequitur quod oēs aliæ exceptiones quæ nō ſunt expreſſæ,etiam habentes eādem rationem, nō debent admitti: & licet contrariū notet Suſci.in.1.par.conſ.38.in.2. & penul.col.per gloſ.in.l.1. C. de condi. indebi. tamen illa doctrina poſſet eſſe vera,niſi omnes aliæ eſſent expreſſe prohibitę, nam ſtādum eſſet verbis legis,vt in.l.proſpexit.ff.qui & à qui.& quando non admittitur oppoſitio,ſola facti ſolutio ſpectatur,ex doctri.Abb.in. c.Epiſcopus. de reb.eccle.non alienan.

8 Neq; obſtant verba eiuſdē legis quintæ.* Quæ eſt.d.l.2.tit.21.lib.4. Recopi. * quę videtur diſponere, quod omnes legitimę exceptiones admittantur,ibi:*No ſeyēdo legitimas las excepciones*.& ibi:*La tal paga,o legitima excepcion*.Nam lex.5.nō corrigit legem quartam,ſed declarat & ponit terminum decem dierum ad probandas exceptiones, & in.l.5.de defenſione admittenda nullum eſt verbum. Et quanuis loqueretur tam de exceptione, quam de defenſione:tamen legitimæ exceptiones 9 *Legitima exceptiones quę dicātur*
in caſu illius legis quintæ dicuntur à lege cognitæ, & ſic de contentis in lege quarta debent intelligi verba legis quintæ : nam *legitimas* in Caſtellano ſermone dicuntur à lege cognitę: lex autem nō debet eſſe de iure communi Romanorum, ſed de legibus Caſtellanorum,nam iuris appellatione iſtud venit apud nos,& ſic eius regni,vt notat Ioan. Lup.de Palacios Ruuios in introductione rubr.col.3.de dona.inter vir. 10
& vxo.& per Bal.in.c.1.de feudi cognitione.& de hoc iure naturali, & à nobis cognito debent intelligi illa verba,argu.text.in.l.fi.C.de his qui veni. ętatis impetra.Et cū leges noſtrę Hiſpan.non cognoſcāt iura cōmunia,de incognitis nō videtur loqui dicta.l.5.argument. text. in. l. ſi cum tutoribus. ff. de tranſact. Et iudicandum eſt iure Regni, & non alio,vt in.l.6.titu.4. part. 3. ibi. *Por las leyes deſte nueſtro libro, è no por otras*.Et in.l.2.in.ll.de Toro. * Quę eſt.l.4.titu.1.lib.2.Recopi.illa ergo verba legis quintę de legitimis exceptionibus probandis, de neceſſario ſunt intelligenda de contentis in.l.4. ſupra eodem titulo: in quibus ſeruandis diſtricte debet procedi,de quo latius dixi in tracta. meo apoſtillarum, quem addidi ad lecturam

cturam Roderic.in.d.l.post rem.

11 Ex hoc quoq; infero exceptionem non numeratæ pecuniæ non posse opponi contra contractū publicū, quia ista dicitur defensio, vt in.l.9.tit.1.part.5.nisi quando agenti creditori facta solum allegatione de non numerata pecunia, incumbit probatio: nā tunc exceptio quæ ipso iure ex natura cōtractus inest, non videtur exclusa: istam eandem opinionē sequitur Rebuf.in tracta. de chirographo, & cedulæ recogni.articulo.2.num.36. quia ista talis nō est cōtra contractū vel sentētiā, de quibus loquitur dicta lex.4. ✶ Quæ est.d.l.1.titulo.21.lib.4.Recopilat. ✶ Dum dicit. *Mandamos que contra las obligaciones*, imò est secundum naturam obligationis, vt talis iuris exceptio admittatur, & in tali casu, contra cōtractum admittitur exceptio non numeratæ pecuniæ, & dotis, vt notat Matthæ. de Affli. in cōstitutio.regni Siciliæ in lib.1. rubric.4. & per ista debent intelligi & suppleri quæ notat Roderic. Suarez in.d.l.post rem.in versic. sed pro euidentia.fo.139.& quæ notat loquendo de exceptionibus quæ à iure insunt quas allegare sufficit in fo.144. De quo per Bartol.in.l.eū qui.§.quidam ita.ff.de verbor. obligatio. Item exceptio nullitatis contractus etiam post decem dies potest allegari secundum Bald.in.l.1. col.2. C. de iuris & facti ignorant. & est notandum, quòd si lapso termino decem dierum ad probandas has exceptiones sit apposita & probata aliqua exceptio, contradicente creditore, nihil prodest illa probatio, notat Bald. in.l. properandū. in princip.col.antep.C.de iudicijs, & probat Hyppolit.in.l.si quis ne quæstio.ff.de quæstionibus. fol. 191.& Ias.in.l.admonendi.col.7. &. 8.ff.de iureiurand. Item notat.quòd re perempta non potest deueniri ad executionem æstimationis ea non liquidata prius quia nondū erit instrumentum certū. Vide Bart. in.l. Iulianus.ff.de confes.vide.text.in.l. Itē si verberatū.§.fi.ff. de rei vendi. ✶ Debet tn̄ procedere liquidatio huius interesse, vt per Xuarez in repe.l.post rē iudi.in.3.notab.n.3. ✶

Exceptio nō numeratæ pecuniæ an opponatur.

Per supradicta concludo, quòd nec dn̄i vassallorum, nec alij iudices possunt admittere alias exceptiones, vel probare volentes, cum ad vnguē leges regni seruare teneantur, vt supra pluribus capitibus dixi, nec iuris ordinem possunt peruertere in regno Castellæ, licèt in regno Neapol.aliter posse fieri asserat Thom.Gramma.in suis consilijs ciuilibus.consi.103.

SVMMARIA Cap.decimiseptimi.

1 *Executorum plura sunt genera.*

2 *Executores an habeant salarium.*

3 *Consuetudo in exigēdis sportulis debet seruari.*

4 *Peruersio ordinis in exequendo inducit nullitatem.*

5 *Exceptio notoria nullitatis an impediat executionem.*

6 Decima

6 *Decima executionũ qualiter exigẽda*
7 *Compensatio an sit solutio.*
8 *Prorogatio solutionis inducit nouationem.*
9 *Facta executione statim debetur decima executionis.*
10 *Decima executionis cõpetit primo executori non ei qui perfecit.*
11 *Decima executoris non debetur nisi facta solutione creditori.*

CAPUT XVII. In lege. 10. *horum mandatorum*, de Corregidores, *de executoribus & eorũ sportulis.*★ *Quæ est.l.* 10.*tit.* 6.*lib.* 3.*Reco.& l.* 7.*tit.* 21.*lib.* 4.

★

CORRECTOR cuiuslibet Ciuitatis duos ad minus debet habere executores quos Hispan. sermone *Alguaziles* appellamus, per quos mandata sua exequãtur, vt in authent.de defenso.ciuitatum.§.deinde.col.3.& in auth. de iudicibus. §. is qui causas collat. 6.

Quod iure regni probatur in.l.7. tit.4.part.3.ibi: *Deue auer consigo homes señalados que prendan.*

Et huiusmodi iura loquuntur in ordinarijs iudicibus non in delegatis, nã isti licèt possint nũcios creare, non tamen alguazelos, vt colligitur ex notatis per Bald.in. c. significasti. de officio delega. & per Bocrium in decisio.227.

Et executorum plura sunt genera, de quibus fit mentio in. l. executorem.C.de execu.rei iudic.& in.§. tripli. institut. de actionibus, & in auth.de sanctis. Episco.§.sportularum. colla.9.& ex his sunt qui causam præparantes appellantur, vt in authen.de iudicibus.§.his qui. colla.6.aliquando officiales appellantur, vt in authen.de defenso. ciuita. §.ex prouintiali.colla.9. 1 *Executores*

Et his executorib⁹ iure cõmuni sportularũ nomine duo solidi pro citãdo ad litẽ dabãtur, vt in.l.cũ clericis.§.statuimus. C.de Episc.& cleric, cum correctione siliquarũ & solidorũ, de qua in authen.sed hodie. eo.tit. & semis dabatur aliquando in casu.tex.in.l.omnes qui.§.executoribus.eo.tit. & omnes istæ expẽsæ ante litem contestatam præstabantur, vt notat glos.in parte reus. in.§.tripli.instit. de actioni.

Et omnia ista salaria ad rationem tot denariorum pro milliari, & ita pro labore executorum soluuntur secundum Bald.in authẽ.offeratur. C.de litis cõtesta.& not.Ange.Fab. & Platea.& Ias.in.d.§.triplici.

Pro executione vero sententiarum, vel contractuum guarentigiorum ego nõ inuenio sportulas, vel salaria executoribus assignata: & ea videri meo erat ratio, quia iudex qui protulit sententiã tenetur eam executioni mandare, cum executio sit pars á sententia dependens, & idem quando in confessum iubet exequi contractum guarentigium, vt in.l.vna. C. de cõfessis. Nã parũ esset 2 *Salaria executorum an sint iure communi.*

parum esset ferre sententiam, si iudex eam non exequeretur, vt notat glos. in rubr. ff. de excep. rei iudi. & ideò iudex ex officio suo mercenario tenetur exequi quòd iudicauit: vt notat Paul. in. l. 4. §. prætor ait. ff. de re iudi. quia sicut istud officium deseruit actioni, vt per Bar. in. l. 1. ff. de. iurisdict. omnium iudi. ita debet deseruire sentētiæ latæ super executione, & ita notat Andr. de Ysernia in consti. regni Siciliç, rub. 17 lib. 2.

Et idē est quando ex officio nobili fieret executio, vt notat Bar. in d. §. prætor ait. & Angel. in. dict. l. qui restituere. ff. de rei vendi.

Si ergo iudex tenetur ad dictam sententiam exequendā, siue cōtractum, turpiter faceret, si à partibus pro executione necessaria aliquid acciperet, vt notatur in. l. 3. ff. de cōdi. ob turpē cau. Et ideò iudex sine dispendio, & expēsis partiū tenetur dare executorē, secundū Bart. in. l. executorē. C. de executio. rei iudi.

Multa enim inducit necessitas præcedentis actus, vt in. l. eū actum. ff. de nego. gestis. & in. l. 3. §. scio. ff. de mino. & notat gloss. in cap. per tuas. de dona.

Fiscus soluebat salaria executorum. Ideò olim à fisco, & non à partibus soluebantur expensæ executorū, vt notat Bar. in auth. de iudicibus. §. nullo. colla. 6. & vltra salariū executor habebat expēsas, & sportulas, vt in. d. auth. §. ne autem. & ibi Bar. vel saltim ex prouētibus officij fiebāt expensæ: vt in simili probat glo. in parte expensæ. in Clem. statutum. de electione.

Hodie tamē iure huius regni aliter est statutum: nam in executoribus curiæ regalis sancitū est, vt pro qualibet executione decima pars detur executori. *Ius regni.* Extra curiam verò in alijs locis huius regni seruanda est cōsuetudo, vt illa detur sportula, quā consuetudo induxit, dummodò minor sit decima, & hoc in debitis priuatis, in regijs verò debitis dari debēt triginta morapetini, vsque ad quinque millia summæ executionis, vt hæc omnia probat tex. in. l. 21. tit. 14. lib. 2. ord. & in. l. 3. tit. fin. lib. 5. ordin. ✶ Quæ sunt. l. 7. & 8. tit. 21. lib. 4. Recop. & l. 10. tit. 6. lib. 3. Recopil. ✶ & probant verba huius capitis decimi, ibi: *Y donde no ouiere ordenança se guarde la costumbre antigua, tanto que no exceda la quantia de la ley*. Itaque deducitur ex hoc primo inspiciendam ordinationem, vel statutum, deinde consuetudinem, quam forum appellat cap. *Que los derechos de los escriuanos* in pragmaticis *de Alcala*, ibi, *Segun el fuero*.

Imò illa plus addit, quòd non quælibet consuetudo sufficiat, sed illa quæ sit immemorialis, vt probant illa verba: *Costumbre immemorial de cada lugar*.

Et nisi de immemoriali fieret mentio, quælibet alia communis cōsuetudo legitimè præscripta deberet sufficere, vt notat glos. in. c. 1. de consuet. lib. 6. & notat Bald. in. c. cum omnes. de constitutio.

Cùm igitur ex immemoriali cōsuetudine locorū ista decima executio-

cutionum, vel minus debeat exigi, hodie sequũtur. ex hoc plura scitu necessaria, & vtilissima in praxim.

3 *Consuetudo super sportulis.* Primò deducitur, quòd si dubitatur de consuetudine exigendarũ harum sportularũ, & probatur consuetudo exigẽdi in vicis, & alijs locis extra ciuitatem, vel probatur ꝙ solet exigi in executione sententiarum, non poterit virtute huiusmodi consuetudinis exigi intra ciuitatem, vbi nõ est tantus labor in exequendo, neque ex contractus guarentigij executione, cum tãtum ex sententię executione sit probatum. Nam cõsuetudo strictè est seruanda, nec extenditur de similibus ad similia, sicut nec pactum, vt in lege si vnus. §. ante omnia. ff. de pactis. nam & consuetudo pactum est ciuium: vt notat Bald. in c. 1. de feudi. cogni. in fine. Et ideò strictissime seruanda est ista consuetudo in exigendis sportulis, hoc est enim proprium consuetudinis, vt arguit Susci. in. 2. volu. consil. 165. & per plura probat Felin. in. c. audiẽtis. de præscr. num. 15. & Petrus de Rauenas in allegationibus consuetud. & per Ias. in auth. quas actiones. C. de sacros. Eccles. col. 5. & 6.

Crebrior cõsuetudo. Secundò deducitur, ꝙ nisi probetur certa, & immemorialis cõsuetudo exigendę decimæ pro executione, aut minus cum qualitatibus, quibus immemorialis consuetudo venit probanda, vt alibi diximus, si diuersitas oriatur in consuetudine probata: quia vnus probat quod quinq; pro millario executionis soleant exigi, & alius probat, ꝙ octo, & vterq; habet testes, quibus probat suam cõsuetudinẽ, non spectatur crebrior cõsuetudo, vt in. l. vna. ff. de officio quæsto. & per Felinum in. c. cum causam. de proba. col. 3. & Decius in. 1. part. consil. 11. & per Matthæ. de Afflict. quæstio. 282. & per Rochum de Curte in. cap. fi. de consue. fol. paruo. 41. & fol. 60.

Imò cum immemorialis consuetudo, quæ debet esse certissima, sit probanda, vt in isto cap. si non probatur, reditur ad ius commune, vt nihil exigatur ex doctrina Bart. in. l. 2. ff. solu. matri. in fin. princ.

Tertiò deducitur, ꝙ si probatur immemorialis cõsuetudo, ꝙ minister, siue alguazelus iudicis solet habere decimã bonorũ, in quibus fit executio illa, seruanda est etiam in casu quo ipsemet corrector p propriam personã exequatur: nã quãdo per alguazelum exequitur, ipsemet iudex propriè dicitur exequi, vt in. l. certè. §. 1. ff. de preca. & in cap. qui per aliũ. de regul. iur. lib. 6. maximè in regno Castellæ, in quo alguazelus capitur ferè pro eodẽ iudice, & sic est illi coniunctissimus, vt in. l. 1. tit. 14. lib. 2. ordi. ⋆ Quę est l. 4. tit. 23. lib. 4. Recop. quamuis aliquantulũ mutata. ⋆ & in. l. 20. tit. 9. par. 2. Et ideò sicut alguazelo exequente, decima percipitur, eodem modo percipienda est si iudex ipse exequatur, prout exequi potest, vt in. l. 1. tit. 27. par. 3. *Iudex potest percipere decimam.*

Multum tamen interest quando ipsemet iudex exequitur, vel eius mini- *De peruersione ordinis in exequẽdo.*

miniſter, vel alguazelus: nam ſi iudex in exequendo peruertit ordinē, de quo in.l. à diuo Pio. §. in venditione.ff.de re iudi.executio non eſt ipſo iure nulla: ſed debet appellatio interponi ad ſuperiorem, ſecūdùm Bart.in.d. §. in venditione. & notat Bal.in auth. ſed hodie.C.de actio.& oblig. & Abb.notat in cap. quoad conſultationē. de re iudi. & Anto. in.c.quoniam frequēter, vt lite non conteſt.& ibi Ioan.Andr.in nouella.

Si verò alguazelus excedit fines mandati, & peruertit formā, de qua in.d.§.in venditione. exequutio eſt ipſo iure nulla, & ſine appellatione retractabitur, vt notant doctores vbi ſuprà, & Vincentius ab Herculanis in.d.§.in venditione. col.fin.& notat Felin.& ibi apoſtill.in.c.quoad conſulationem. de re iudi.& notat Matth.in deciſ.358.

Propria opinio.

Ego verò in vtroq; caſu dicerē executionem nullam, ſi ordo dicti.§. in venditione.peruertitur, ſiue cùm iudex, ſiue cùm alguazelus exequitur, quod probo ex.l.3.tit.27.part.3. vbi conditionaliter ex verbis illius legis requiritur, vt non deueniatur ad venditionem immobilium, niſi mobilia nō poſsint inueniri, vt probat litera, ibi: *E ſi el mueble no abondaſſe*. Itaq; lex illa in executione facienda conditionaliter loquitur, antequàm vendantur immobilia, deberi vendi priùs mobilia: & peruerſio formæ legis inducit nullitatem, vt in.l.cùm hi.§. prætor.ff.de tranſ. & per Feli.in.c.cum dilecta. de reſcrip.in tract.de forma. & præciſam neceſsitatē ſeruandi illam formam inducunt verba dictæ legis tertiæ, ibi, *Se deue mandar complir*.

Et quòd ſit nulla talis executio quando peruertitur ordo dictæ legis, notat in expreſſo Robert. Maran.in ſpecul. aureo. in titul.de executione.numer.9. & Nicolaus Euerar.in ſua centenaria, loco primo, fol.12.& Matth.de Afflictis in dicta deciſione.358.& Caſſaneus in conſuetud.Burgun.rubr.11.§.6.in gloſſa contre.num.7. & in rubrica quinta, §.2.num 19. In Francia verò executio nō eſt nulla, vt probat Rebuffus in tracta.de literis obligato. art.11. in gloſ.4.

5 Secundò intereſt, quando iudex exequitur, vel alguazelus: nam exceptio notoria nullitatis allegata coram iudice, executionē impedit, & iudex debet ſuperſedere, vt in.l. ſi cum nulla.ff.de re iudi.Sed quando miniſter exequitur, hoc non habet locum: imò iudex, facta executione ab alguazelo, cognoſcet de nullitate notoria, vt notat Angel. in.l.4.§. condemnatū.ff.de re iudi. & Innocen.& docto. in cap.de cætero.eo.tit.in Decretal.

Tertio intereſt, nam ſi iudex exequendo inuenerit reſiſtentes, poteſt manu armata etiam congregatis hominibus executionem facere, donec illa ſortiatur effectum, vt in l.qui reſtituere.ff.de rei vendi.& in l.2.tit.27.part.3.

Hoc tamen locum non habet in alguazelo, ſiue executore, vt notat nominatim Ioan.Fab. in.l.1. C. de offi.

de offi. milita. iudi. & in.l. fin.C.de execu.rei iudi. & per Innocen.in.c. cum olim.de priui. & per Felin. in dicto cap.de cætero.

Quartò interest in modo recuperandi quod iudex soluit ex iniqua sententia, vel alguazelus ex negligenti executione, secundùm Bald. in.c.1 §.iudices. in versi.& probat. de pace iura.fir.

Statutũ contrarium consuetudini.

Quartò deducitur ex eo, quòd ex immemoriali consuetudine soluatur decima, quod cum illa inducat fauore tàm populi, vbi viget, quàm iudicum & executorum, non potest per contrarium statutum tolli, vel minorari, non consentientibus omnibus, quorum interest. Et vt colligitur ex Bart. in.l. omnes populi.in.3.quæst.ff.de iusti.& iure. & Abbas in cap. cùm accessissent. de consti.& Bald.& ibi Apostil.in.l.ex placito.C.de rerum permuta.

Vt tamẽ iustè, & sine vlla reprehẽsione, vel pœna, decima ista possit exigi, plura exiguntur à legibus huius regni.

6 *Decima executorũ qualiter exigẽda.*

Primum est, quòd exigatur ratione quantitatis debitæ, vt probant illa verba, *Por deuda*. Non ergo debetur decima, quando executio fit in actione reali, quando res capitur, & creditori traditur: quia debitor fuit condemnatus in ipsa re: secus si pecunia daretur ex subhastatione rei, aut pignus datur in solutũ, iuxta formam text.in.l.à diuo Pio.§.si pignora.ff. de re iudic. aliud est enim debitum quantitatis, aliud verò res ipsa debita, vt notat Bald. in.l.cùm necessitatem.C. de fideicom.& notatur in princ.instit.de actio.

Cũ ergo persona non soluitur, decima ista minimè petitur: & ob id dicendũ est, ꝙ si debitor, quia bona nõ habet, incarceratur, & postea cedit bonis, ista decima nõ dabitur alguazelo, ex latè notatis per Paris.de Put.in tract.syndi.in parte, expẽsæ.

Secundum quod requiritur est, vt fiat executio in causa quantitatiua, & non in causa criminali: nam pro illa cruẽta executione dãtur vestes berruario, vel spiculatori, vt in.l. Diuus.& ibi Bart.ff.de bon. damn. & in.l.29.tit.14.lib.2.ordin. ★ Quæ ★ est.l.1.tit.32.lib.4.Recop.

Tertiũ requiritur, ꝙ sit facta solutio debiti creditori verè vel fictè: verè, quando solutione eius quod debetur, tollitur obligatio, vt in.l. solutam.ff.de pign.actio.

Fictè, quando per acceptilationẽ, vel cõpensationẽ debitor à debito liberatur: nam ista omnia sunt fictæ solutiones, secundùm Bart. & Paul. & doct.in.l.solutam. & in.l.solutionis.ff.de compensa.

Et quòd sufficiat ficta solutio, vt debeatur ista decima, probant illa verba: *Se diere por contento.* Et ibi: *Hasta q̃ sea pagado de la deuda.* Nam quęlibet solutio, vel quę sit loco solutionis, sufficit, secundũ Bar.in.d.l. solutionis, & est tex.in.l.Iulianus.ff. de cond.& demonst. & in.l.4.§.condemnatũ.in ver.soluisse.ff.de re iud.

Compẽsatio verò vbi non interponitur iuramentũ de soluendo, pro vera, & naturali solutione habetur, 7 *Compensatio est solutio.*

vt

vt notat Abb.& ibi apostil.allegat cōcordantes in.c.2.de ordi.cogni. in parte,compensare.

Et iure regni probatur in.l.20.titu.14.part.5.& in.l.2.eo.titu.ibi. *O por compensacion.*

Itē ficta solutio erit,si reddat creditor debitori instrumentum cancellatū,vt in.l.Labeo.ff.de pactis.& in.l 9.titu.14.par.5.

Imo si dolose redditur instrumētum in fraudē executoris,non solū decima exigetur,sed arbitrariè punietur creditor,qui voluit fraudare alguazelum,vt in.l.in vendendo.§.1.ff.de cōtra.empti.& in.l.1.§.si duobus.ff.de colla.bono.

Quando per eum stat. Item pro vera solutione erit,si per creditorē stat quominus fiat ei solutio,nam facto deposito ab executore,habebit decimam,vt in.l.acceptam.C.de vsuris,& solutio habetur pro facta,vt in.l.iure ciuili.ff.de condi.& demonstrati.& probatur ex.l.hæc venditio:in princip.ff.de contrahen.emp.& in.l.opus.ff.loca.& facit gl.in.c.statutū.§.accessorem,in verbo,cōmuniter,de rescrip.lib.6.& quod notat Ias.in.l.si quis Titio.ff.de legatis.1.& facit.l.obsignatione.C.de solu.& in.l.si priusquam.C.de distra.pignor.

Itē pro solutione erit si facta executione ab alguazelo veniat creditor,petēs ne vltra procedatur,quia prorogauit terminum debitori:nā hoc ipso ꝙ impedit creditor,ne fiat sibi solutio,habetur debitū pro soluto argu.tex.in.l.Iulianus ait.ff.de conditio.& demōstra.& probatur fere in proprijs (vt aiunt) terminis in.l.4.§.proinde.ff.de manumissionibus,vbi dicitur quod facta prorogatione solutionis,statim competit libertas á lege ei qui tenebatur verè soluere,nam illa prorogatio habetur pro solutione.

8 Nam licèt prorogatio solutionis non sit nouus cōtractus,vt in.l.sed & si manente.ff.de preca.& notatur in.l.si cum Hermes.C.loca.& notant DD.moderni in.l.si vnus §.1.ff.de pactis.& DD.in.c.constitutus.de fideiuss.& Bart.in l.Lucius.§.Paulus.ff.de admi.tuto.

Istud est verum,quātum ad ipsos contrahentes non respectu tertij:nam contractus prorogatus,nouus contractus est respectu tertij,vt no.t.Bald.in.l.Æmilius.ff.de mino.quem sequitur Philipus Decius in 1.parte.consil.93.* Sentit ergo ꝙ facta prorogatione cum principali,fideiussor liberabitur:sed contrariū tenet Ias.in.l.1.C.de iudicijs.n.18.cū sequētibus:& Anton.Gomez in.2.tomo.c.13.nu.fi.versic.sexto & vltimo,&c.*

Et quando ex cōtractu inito cum tertio resultat effectus respectu alterius tertij,non est in potestate cōtrahētium tollere illud ius:& ideo vēdita re cēsuali adquiritur ius domino,etiam si venditio annulletur,notat Ioan.Fab.in.§.1.institut.de empti.& vendi.& Bart.in.l.si à me tibi.ff.ad.l.Falcid.& DD.in.l.ab emptione.ff.de pactis.& notat Guido Pape in decisi.162.& Bald.in.l.1.§.si rem.ff.depositi,& loquendo *Quādo resultat effectus respectu tertij.*

in gabellario idem notat Bald.in.l. si constante.in versi.exceptis.C. de dona.ante nuptias,& D D.in.l.si in insulam.§.fina . ff.solu. matri. & per gloss.ibi Bar.in.l.Gallus.§.& quid si tantum.ff. de libe. & posthu. & facit tex. in.l.fin.C.de repudian.hære. vbi ius tertio quęsitum semper manet illæsum, & probatur in.l. habere licere. ff.de euictio. facit glos. in. l.61.titu.5.par.5.& in corroborationem huius conclusionis possem referre plures doctrinas,de quib⁹ per Bart.& alios.in.l.qui Romæ. §. Flauius Hermes.ff.de verborum obli. vbi ius quæsitum tertio non tollitur facto partium,argu. textus in.l. post mortem.§.fin.ff. de contra.tabu.vbi aperta semel via illa non potest renuntiari in præiudicium tertij,& facit textus in cap.1. quid iuris si post aliena.feud.& per Bald.in l.cũ a socero.C. de iure doti. & per Ias.in.l.fi.ff.de pactis.

Et hoc iure regni aperte deciditur in capitibus, *de los juezes de residencia.* capi. *otrosi que no lleuen.* ibi. *hasta que la parte este pagado , ò contento,ò las partes se cõtentaren.* ★ *Este es el cap.*15. & non inuenitur in Recopilatione. ★ Quibus verbis patet quod si partes conueniunt in danda noua dilatione ad soluendum , quod executor potest statim habere suam decimam,& apertius id probatur *en el aranzel de los derechos de los alguaziles,*ibi, *y que si se biziere la execucion vna , ò mas vezes , é se sobreseyere.* ★ Est cap.5.tit.31.lib. 4.Recopil.&.l.7.in.fi.titu.21.&.l.12. titul.21.libr.4.Recopil. ★.nam si supersedetur,statim exigitur decima.

Et cum qualitas obligationis illa sit, vt facta executione statim executori debeatur decima: sequitur ex hoc quod prorogatio partiũ intelligitur facta cum suis qualitatibus actus prorogati , secundum Inno.in.cap.præterea.de appella.& per D D.in.l.1. §.& post operis.ff. de noui.oper.nuntia.& notant communiter D D.in.l.lecta.ff.si certum peta. *Prorogatio cũ suis qualitatibus.*

Et cum istud ius exigendi decimam habeat de per se causam & rationem propriam in remunerationem laboris quem executor impendit,cessante causa in principali obligatione,non cessat in accessorio,vt est textus in.l. ex placito.C.de rerum permuta. & notat Hyppoli.in singula.17

Et sicut facta trãsactione litis aduocatus percipit suũ salarium , idẽ erit in executore facta trãsactione inter creditorem & debitorem. argu.text.in.l.fi.ff.manda.

Neq; obstat,si quis opponat:Quo modo potest debito nõ soluto exigi decima ab executore , cũ à lege regni conditionaliter requiratur, quod fiat prius solutio creditori: quæ forma legis non debet omitti. ibi. *Seyendo primeramente pagada la parte principal.* Et sic tam creditor debiti , quam ipse executor , qui creditor quoq; appellatur vno post alium debent exigere, alter debitũ, alter verò decimam.

Et exigit primo creditor principalis,

palis,quia eius debitũ est antiquius, nimirũ si prius soluatur, vt in.l. potior.ff.qui potiores in pigno.

Vicem loco pecuniæ. Nam huic obiectioni facilis est responsio,paria enim sunt dare pecuniã,vel aliud loco pecuniæ & satisfactionis.vt in.l.solutã. §. omnis. ff. de pigno.actio.& paria sunt aliquid esse, vel aliquid eius loco, argumento text.in.l.pretij. C.de contrahen.emp.& est glo.in capi.1. de feu.cogni. & in cap.1.de consue.recti feudi.& qui dicit se esse contentum,videtur recedere à iudicio executiuo,vt in.l.qui volebat.ff de hæredibus instituendis.

Ex hoc patet, quocunque euẽtu debitum postea exigatur,vel non, ex remissione creditoris,vel ex eius

9 pigritia atq; segnitia, nihilominus tamen facta semel executione,statim debetur decima executori, qui proprium impendit laborem.

Ius ad decimam. Ex quo sequitur,quod cum executor statim habeat ius de præsenti ad istam decimam,& non in spe, tale ius habetur inter bona propria executoris,& trãsmittit ad hæredes sicut cætera bona hæreditaria,vt in l. inde Neratius.in prin.ff.ad legem Aqui.

Secundo sequitur ex hoc,ꝙ ratione huius iuris potest statim executor pignus capere pro dicta decima executionis,& deponere apud tertiũ,vt notat Pau.in authẽ.offeratur. C.de litis contest.& notat Ioã.Fab. in §.quadrupli.insti de actio.

Et probatur iure regni in.l.3.tit. fi.lib.5. ordina. ibi. *E que a este tal* Auendaño. *dexen asi mismo las prendas que sacarẽ por sus derechos.* ⁎ Quæ est.l.10.titu. 6.l.3.Recop.& vide.l.7.titu.21. lib. 4. Recopil. ⁎

Tertio sequitur,quod si partes supersedeãt in exactione debiti principalis,& debeat reus absolui ab illa instantia executionis, nisi actum sit in contrarium,vt notat Ioan.Faber.in.§.fina.insti.de perpe.& tempo.actio.quẽ sequitur capella Tolo.quæstione.5.tamen decima quæ debetur alguazelo,& aliæ expensæ statim debentur,licet pendente instantia executiua exigi non posset: quia obstat exceptio non soluti debiti,vt notatur in simili in.l. centesimis.ff.de verborum obligatio. & in.l.item quia.§.1.ff.de pactis. & in l.certi cõdictio.& ibi glo.in verbo, agere.ff.si certum peta.& in.l.ita stipulatus,& ibi Bart.in.3.quæstio.ff. de verborum obligatio.

Quarto sequitur, ꝙ facta semel executione per vnum executorẽ, si ille moriatur,vel remoueatur ab officio, nihilominus tamen executor qui eius loco ponitur,nõ debet habere decimas,sed expensas tantum finiendæ executionis: imò decima danda est primo executori,qui non tenetur cõmunicare cũ successore. argu.tex.in.l.Verũ.§. si seruo cõmuni.ff.pro socio.dum litera dicit,Nec oportet id cõmunicari quod quis nõ propter societatem,sed propter suam partem adquisiuit, quia primus executor iuste recondidit fructus: & quanuis postea colligatur ista decima, nihilominus effectus

retrotrahitur, & videtur ineſſe tẽpore cauſæ, vt in.l.huic ſcripturæ.§.1.ff.ad.l.Aquil.

Et facit.l.at vbi.ff.de peti.hæred. quo caſu bonæ fidei poſſeſſor hæreditatis nõ cogitur reſtituere pœnam, quam exegit ob iniuriam ſuæ perſonæ illatã, licet in cauſa & negotio hæreditario, quia illud obuenit ratione perſonæ: ſic decimam, quam alguazelus fuit conſecutus propter ſuam diligentiam perſonalem, capiendo bona & forte perſonam debitoris, id non debet reſtituere cum officio, & conſideranda eſt in his fructibus induſtrialibus magis perſona executoris, quàm ad iumentum officij. vt notat Bald.in l.ancillæ col.penul.C.de furtis.

10 *Prima radix* Et cum prima cauſa & radix debeat cõſiderari, quare debeatur decima.vt in.l.fi.C.de duobus reis. & in.l. penultima. ff.de condi.ob turpem cauſam: ideo primo executori, & non ei qui ſucceſsit & perficit executionem, danda eſt decima. Et licèt nonnulli ex doctoribus velint has opiniones concordare, & more ruſticano autument diuidendam hanc decimam inter primum & ſecundum executorem: tamen quod debeatur primo executori, etiam ſi detur officiũ ex cauſa onerosa, eſt communis opinio, quam per plures doctores tenet Pari. de Puteo in tractat.ſyndica. in parte, prouentus. & Guillel. Benedict. in cap.Rainuntius de teſtamen.in parte cætera bona.nume.38. fol. mihi.279.& Caſſane. in conſue. Burgun. in rubric.1.§.7.in glo.lamende.& Iaſ.in.l.more. ff.de iuriſdict. omni. iudicum.& Suſci.in.4.volum. conſilio.70.& Boerius in.1.parte.deciſ.5.& Mõtal.in.l.4.titu.de los homezillos.foro.ll.lib.4.

Non negarem tamen expenſam aliquam ob laborem impenſum dãdam ſecundo executori, qui perfecit executionem.vt in.l.ſi operas.ff. de vſufruct.& notat Bal.in.l.penul. ff.de officio conſu.col.penul.& facit eiuſdẽ doctrina in rubri. de conſti.nu.25. nam primus executor tenebatur exequi & perficere.vt in.l. Nenſennius.§.1.ff.de nego.geſtis.

Et nouus executor virtute primi mãdati dati anteceſſori, poteſt exequi ſine nouo mãdato.vt notat Angel.in authẽ. vt nulli iudicum.§.& hos.colla.9.& Feli.in.cap.cum contingat.de foro compe.& faciũt nota.per DD.in.l.fundum. in princi. ff.de adquiren.poſſeſsi. *Succeſſor exequitur virtute primi mãdati.* ⁎ Sed quid ſi iudex, *que dio el mandamiento con conocimiẽto de cauſa*, mortuus fuit, an debeat & poſsit exequi huiuſmodi mandatum? Dicas quod ſic ex.d. Couarru. pract. quæſt.capit. 11.nume.2. verſicul. ſecundo hoc ipſum, &c. ⁎

Et cũ decima iſta detur alguazelo ob mediocrem ſolutionẽ ſui laboris, de prima vice & de prima ſolutione debet intelligi, vt nominatim tenet Baldus in. l. inuitus. ad finem.C.de procurato. quẽ ſequitur Decius in prima parte, conſili.23.& conſilio.77. Et plures doctrinas cumulat Felin.in cap. innouamus. de

tregua

tregua & pace. Et ideò lex ista dicit, *Que por vna deuda no lleuen mas de vna vez derechos de execucion.* Et vna dicitur obligatio, licèt sint plures causæ debendi, vt in l. & an eadem. §. actiones. ff. de except. rei iudi. & vnum debitum dicitur, licèt plures interueniant debitores, vt in §. huiusmodi. instit. de duobus reis. & in l. 3. §. finali. ff. eodem titulo. Et fideiussoris atq; principalis vnum dicitur debitum, vt in dict. §. finali. Et testatoris atque hæredis vnum est debitum, vt in l. 2. §. ex his. ff. de verbo. obliga. & notatur in l. postulante. ff. ad Trebellia.

Quæ dicta sunt de exigenda decima ab executore, locum habent, quãdo executio sortita est effectũ, vel sortiri potuit: nam si executio pronuncietur nulla ex inualiditate cõtractus, nõ debetur decima, nã cessante causa cessat effectus, & argumento eorum quæ de gabella diximus, quæ nõ debetur ex contractu nullo, secũdum Baldum in l. 2. C. de eunuchis. & in l. non dubiũ. C. de legibus. & per DD. in l. ab emptione. ff. de pactis, quos refert & sequitur Hyppoli. in rubri. ff. de fideiuss. nu. 107. & per Ioan. Fab. in l. 1. C. quãdo lice. ab emp. disce. & in l. fin. in fi. C. communia de lega.

Si verò pronuncietur nulla ex defectu ordinis, de qua in. §. in venditione, vt dixi supra. Isto casu si fit ordinarie, nihilominus debetur decima.

Quando veró executio petitur non nulliter sed iniustè, puta quia iam erat debitum solutum, & vult creditor iterũ exigere, cùm bona fides non patiatur, vt bis idem exigatur: in isto casu qui iniuste petit executionẽ, soluet decimã executori, & in hoc casu intelligo verba textus, quæ dicunt. *Y el que injustamente pidiere la execucion, que pague los derechos al Alguazil, y no el otro.*

Vnum tamen pro vera resolutione huius materiæ sciendum est, ꝙ si debitor non habet tantum in bonis, ꝙ possit solutio fieri, tam debiti principalis, quã decimæ, nihilominus iuxta id quod soluitur, debet executor habere decimã, quia non dicitur esse in bonis debitoris nisi quod superest deductis expensis faciendis ad consequendũ debitum, secundum Bart. in l. quotiens & in l. quantitas. ff. ad. l. Falcid. & Pau. in l. sed si. §. 1. ff. de condi. & demõstr. & per Iass. in l. non amplius. ff. de legat. 1. & in. §. tripli. instit. de actioni. & in l. cũ quædam puella. §. fina. ff. de iurisd. omniũ iudi. & est tex. in l. quod priuilegiũ. ff. depositi. Et ꝙ expẽsæ executionis debeãt deduci, etiã si non sufficiat quãtitas ad soluendum creditori, cuius quoque geritur negotiũ, notat Rebuffus in constitu. regni. Franciæ, in tracta. de literis obliga. artic. 12. in gl. vnica. numero 8. 11 De eo quod soluitur dãda est decima.

Item vt iuste alguazelus exigat decimam, non sufficit debitũ principale esse iam in pecunia numerata in potestate executoris, imò realiter debet iam fuisse solutum creditori, vt probant illa verba. *Seyendo*

primeramente pagada la parte principal. Itaq; licèt receptis nummis ab executore liberetur debitor à debito. vt in.l. quæsitum.ff.de distrac. pignorũ. & per Ioan. Fab. in.l.si eo tempore.C.eo.titu.

Tamen nondum facta reali solutione creditori, vt supra dictum est, non potest executor iura sua percipere, imò si percipit, videtur animo deprædandi accessisse, secundũ tex. in.l.si pupilli.§. sed & si quis.ff. de nego. gestis.

Et quanquam vendantur bona stabilia, quæ sunt in alia iurisdictione, vbi non viget consuetudo, quòd exigatur decima: si tamẽ solet exigi in foro iudicis, qui iubet exequi, soluenda est decima: nam huiusmodi consuetudo spectatur, vt in.l. missi opinatores. C. de exacto. tributo. libro.10. & per Bald.in.l.1.C. de execu. rei iudi. & notãt communiter DD.in.l.1.C.de summa.Trinita: & fide catho.& per Hypol.in.l.fi.ff. de iurisdict. omniũ iudi.

Nota etiam, quod licèt iure cõmuni contra exigentem plus decima executionis ponebatur pœna quadrupli, vt per Ioan. Fab.in.§.quadrupli.insti.de act. hodie verò ponitur pœna septupli, vt probant illa verba. *Que lo pague con las setenas.* Imò iudex qui talem exactionem dissimulasset, non seruando consuetudines cuiuslibet fori, faceret litem suam, secundum Bald. in cap. cum omnes.de constitu.

Lat regni.

SVMMARIA Capituli decimioctaui.

1 *Pœna extraiudicialis non est exigẽda.*
2 *Domini an habeant pœnas.*
3 *Iudex an possit transigere super ea quæ sibi pertinent ex condẽnatione.*
4 *Pœna septupli est infamatoria.*
5 *In impositione pœnæ seruanda sunt verba legis.*
6 *Ius homicidij quid sit & quando habeat locum.*
7 *Ius homicidij quando non exigatur.*

CAPVT. XVIII. De exactione pœnarum à iudicibus sine sententia non facienda, & de expositione legis vndecimæ & duodecimæ, & decimætertiæ, & decimæ quartæ. Quæ est.l.11. tit.6.lib.3.& l.fi.titu.fi.lib.8. & l.13.&.14.titul.10.lib.5. Recopilationis.**

PRemitto, pœnã à iudicibus extraiudicialiter, & sine sententia non esse exigendã, secũdũ Abb. in.c.licet.de pœnis. quẽ sequitur Feli.in.c.irrefragabili. §.cęterũ.de offi.ordi. notat Stepha. Aufreri in repe. Clem.1.de offi.ordi.in ver. quærunt hic.folio.22. 1 *Pœna extra iudicialiter non exigitur.*

Et cùm sint in iure statuti modi ad exigendas pęnas, si extraiudicialiter procedat iudex, non præsumitur pro eo, vt in.l.1. & ibi glo. de fide.

fide instrumen. & iure hastæ fisca. lib.10. & per DD. in.l. iustè possidet.ff.de adqui.poss.

Imò etiam præcedente sententia non potest iudex sibi pœnã, vel partem applicare.glo.in Clemē.nolentes,in parte,Ecclesiæ,de hereticis. & in Clemen.statutũ.in parte,ex iurisdictione.de electio. per Ange. in authē. vt nulli iudi.§. quoniã vero. coll.9.& per Bar.& Plate. in.l.1. C. de excusa.mune.lib.10.

Iudex perpetuus applicat sibi pœnas.

Quod iure regni probatur in. l. 48.tit.fin.lib.8.ord.★ Quæ est.l. 4. tit.26.lib.8.Rec.& vide.l.fi.tit.9.lib. 3.Recopil.★

Quod procedit in iudicibus tēporalibus,secus in perpetuis, vt in comitibus,ducibus,& similibus,secundum Ange.in auth. vt nulli iudi.§.vbi autem.coll.9. & notāt docto.in dict.cap.dilectus.de offi. ordi.& quia habēt isti domini ius cōfiscandi,notat sic Platea in.l.1.C.de bonis vacan.libro.10. quem sequitur Cassa.in consue. Burgun. rubri. 2.§.1.in glo.& aparcient.Et iure regni attenta consuetudine dominorũ, ita probatur in.l.12.titu.1. parti. 2. ibi. *O segũ la antigua costūbre q̃ vsaron.*★ Omnia hæc trãscripsit Plaça de delictis lib.1.c.23.nu.11.versi. quibus,& illud,&c. Et vidẽdus Auiles in.c.2.prætorum.n.5.&.c.12.n.3.★

Et in calũnijs & iure homicidiorum statutum est in.l.5.titu.5.libr.1. ord.★Quæ est.l.5.tit.1.lib.2.Recopil.★& in alijs pœnis.in.l.fina.tit.5. lib.4.foro.ll.& de iure cōmuni notat Aymon.consi.128.

Et semper est intelligendum, quod licèt dñi sibi possint pœnas & mulctas applicare & percipere,semper tamen sententia pręcedente secundum Oldra.consi.7.

Ista tamẽ doctrina,quod dñi vassallo rũ percipiāt pœnas intra sua dominia,fallit in casibus sequentibus.

1 Primò,nõ habent domini vassallorum huius regni condemnationes,quas intra sua dominia proferunt iudices, vulgó appellati *Pesquisidores*: nam has pœnas isti delegati applicãt cameræ regiæ, nam postquam rex manum apposuit ad causam,omnia causæ accessoria, inter quæ est pœnarum impositio,ad regē pertinēt, nec vnquam auditũ est harũ pœnarum perceptionē ad dominos pertinere, neq; eos præscripsisse: & ita nominatim notat Cassane.in consuetud.Burgund.rubri.1.§.5.versi. & quoniam. numer. 395.& ita in hoc regno Castellæ viget in practica, quòd domini inferiores ægrè ferunt.

Quando domini nõ habeãt pœnas.

Secundò, isti dñi nõ habēt bona & condẽnationes hæreticorũ,quãdo confiscatio aduersus hæreticos imponitur,vt in.c.cum secundũ leges.§.fi.de hæreticis.lib.6.& ita notat Guido Pap.in decisi. 76. & dixi supra.cap.11.nume.6.

Tertiò,si à sententia lata per iudices dominorum appelletur ad iudices & regios prætores,licèt executio pœnæ corporalis remittenda sit ad locum delicti, & exequenda sit sententia per iudicem à quo,vt notat Bald.in authenti.si quis litigantium.

Quãdo appellatur à sententia.

tium.C.de episco.audi. & interim detinetur reus in carceribus iudicis, à quo.vt in.l.eos.§.1.C.de appellati.Pœnarum tamen pecuniarum exactio fit à camera regia, & eius custos & procurator exigit, quod etiam quãdo ex negligẽtia deuoluitur iurisdictio ad superiorem, sic debere practicari, notat Ioannes Faber in authenti. bona dãnatorum. C.de bonis damna.

Iudices qui pœnas percipiant. Cæteri autẽ iudices, qui nõ sunt perpetui sed temporales, vt correctores, vel similes iudices possunt habere sibi mulctas spretæ citationis, & alias pœnas expressas in legibus huius regni, vt in litera nostri textus expressè dicitur.ibi.*No lleuen penas algunas de las que disponen, &c.* Cum enim à lege dentur huiusmodi pœnæ; non videtur iudex eas sibi applicare, cum sit tantum declarator, vt in. l. prima. §. nam si quidem.ff.ad Turpilia.& notat Baldus. in. l. prima. col.5. C.de confess.& huiusmodi pœnæ magis beneficio legis videntur datæ, quam ministerio iudicis: nã qui declarat, nihil de nouo agit, vt in.l. hæredes palam.§.sed si notam.ff. de testam. & cum legis beneficio hoc fiat, nõ videtur ex radice cupiditatis eas percipere.Et isto argumento vtitur Feli.in.c.irrefragabili.§.cęterum. col. 2.de offic.ordin. ⁎ Et adde hęc ad l.11.tit.6.lib.3.Recop. ⁎

Nec videtur iudex in causa propria, vt dicit gloss.in.l. penult.ff. ad municipa.quia illa gloss.non loquitur quando lex, vel consuetudo applicat partem pœnæ ipsi iudici. vt notat Barto.in.l.1.col.2.ff.si quis in ius voca.non ierit.& in.l. si quis ex aliena.ff.de iudicijs. & facit textus in.c.cum ab omni.de vita & honestate clerico.

Nec ratione cõmodi iurisdictionis non videtur iudex suspectus, sicut habetur ratione contractus, vt notat Bald.in cap.1.an apud iudicem, vel curiam domi. in vsib. feudo.de quo per Ias.in.d.l.1.in. 4. col. ff.si quis in ius voca.& per gloss.in c.1.de pœnis.lib.6.

5 *Sententia requiritur.* In casibus tamen, quibus iudex potest pœnas percipere, non erit nisi lata sententia, vt exprimit lex nostra: lata tamen sententia, & appellatione suspensa, bene potest iudex super parte sua cum parte cõdẽnata transigere. ⁎ De qua re vide Gutierrez, in quæstionibus ciuilibus super Recopil.1.p.q.35. per totam. ⁎ nec illud est genus criminis ex pluribus causis.

Prima causa est, quia sufficit latam esse sententiam, pro qua præsumitur, vt notant communiter doctores in.l.furti.in prin.ff.de his qui notan.infami.& per Abbatem, Felinum, & Philippũ in rubric. de appella. & transactio quæ fit præcedente sententia, nõ reprobatur ab ista lege, sed exactio pœnarum, vel concordia super his, quando sentẽtia non præcedit: quod omnino nõ conuenit, quando præcessit sententia, licèt illa sit appellatione suspẽsa: nam licèt ante sententiam, quis nõ cogatur litis expensas vel alimenta

aduersario

aduersario ministrare: si tamen lata est sententia, licet illa sit appellatione suspensa propter præsumptionē quæ ex ea oritur, pro eo in cuius fauorem lata est, debent alimenta prę stari. vt in. l. si instituta. §. de inofficioso. ff. de inofficio. testament. Eodem modo lata sententia pro iudice vel ministro, cum quo fit transactio super pœna, toleratur ob præsumptionem, quæ est pro iudice vel ministro.

Secunda causa est, quia eo ipso quòd agitur de concordia, & assentit condemnatus cōcordiæ, & vult soluere, videtur consentire condēnationi aduersus eum factæ: & sicut soluendo totam condemnationem virtute sententiæ iudex est tutus, eodem modo si mediante concordia soluitur pars condemnationis, vt est tex. in. l. ad solutionem. C. de re iudi.

Tertia causa est, quia si lata semel sententia permittitur in cōdemnato assentire, & soluere condemnationem, eodem modo permittitur tractatus concordiæ, per quem peruenitur ad assensum. arg. tex. in. l. oratio. ff. de sponsa. nā ex tractatu solēt negotia perfici. vt in. l. sciendū. §. dictum. ff. de ædilitio edict. & in. l. si voluntate. C. de rescin. ven.

Lata sententia fit transactio super pœnis.

Et ex his rationibus cōcluderē, ꝙ in casu huius tex. & l. 47. in eo valebit trāsactio super exactione pœnarū, lata semel sentētia, sicut & cōpositio pœnarum admittitur in casibus, de quib⁹ late per Pari. de Put. in tracta. synd. in parte, cōpositio. Auendaño.

Quod fallit, nisi condemnatio fiat super condemnatione pœnæ septupli, nam ibi nec lata sententia, nec post eam admittitur concordia vel remissio, vt in pragmati. huius regni lata apud Hispalim, folio. antiquioris impressionis. 41. colum. 2. ★Quæ est. l. 11. titu. 6. lib. 3. Recopi. & vide. l. 12. titu. 26. lib. 6. Recop.★

Itē quod lex ista præcipit nō exigendā pœnā à iudice, nō præcedente sentētia, supplēdū est, vel nō præcedēte præcepto, putà si iudex mulctat turbātem curiam in pœna, quæ ex statuto applicatur & iudici, & parti iniuriatæ: nam si iudex hoc casu cōdenat, illud notorium habetur pro sentētia, & sufficit, vt in. c. Deus omnipotens. 2. q. 1. & ibi gloss. & Alber. in. l. eos. C. de modo mulctādi. & Pari. de Puteo in tracta. syndica. in parte, præceptum.

Et pœnę spretæ citationis, pręcedente præcepto, exiguntur à iudicibus: & has obuentiones prohibet locari. l. 16. in isto titulo. ibi. *Nō arrendara los plazos.* ★Quæ est. l. 13. titu. 6. lib. 3. Recop. quę aliquid addit.★

Remittere autem pœnas quando liceat dominis, late dixi supra in capit. 7. vbi videas. Et nota semper, quod pro dominis vassallorū in remittendis pœnis notat Andre. de Ysernia in titulo quæ sint regalia. in verbo, & bona. & Baldus in capitulo. 1. quid iuris sit si pro aliena. in vsibus feudorum.

Et nota, ꝙ pingius ius habet dominus in calumnijs, quam pars in debito, vt. l. 105. in. legibus *del estilo.*

Quid autem in fisco, videatur Ioã. de Platea in.l.1.pœnis fisca. credi. præferri.libro.10. sed cõtra dictam l.styli videtur tex.in.l.2.tit.10.lib.4. ordina.in fine. ⁎ Quæ est.l.2.titu.15. lib.8.Recop. ⁎

4 Pœnam autẽ septupli nullo casu potest iudex habere, etiam ex consuetudine.vt in.l.12.infra eodẽ. ibi. *aunque digan que estan en vso y costumbre de las lleuar.* Quam pœnam septupli iudex prudenter infligat, nã est apud nos nimis infamatoria: de qua fit mentio in.l.6.titul.5.foro legum.lib.4. & in.l.1.titu.12. lib.6. ordi.& in.l.4.titu.4.lib.7. ordi.& in dicta pragma. fol.41. ⁎ Quæ est.l. 11.tit.6.lib.3.Recop.&.l.12.titu. 26. lib.8.Recop. ⁎

Et facta semel condemnatione non potest de ea iudex plus disponere quã de cæteris redditibus, vel patrimonio regis, vt notat Bald. in l.2.C.de episcop.audi. Quæ autem pœna sit imponenda iudicibus exigentibus pœnas contra formam legum regni: & dicerem quod si extorquent pœnam ante sententiam trãsactam in rem iudicatam, pœna est septupli: & idem est si lata sentẽtia & applicata pœna camaræ regiæ accipiatur à correctore, pœna est septupli etiam in pœnis arbitrarijs, vel piæ causæ applicatis. vt in cap. *otra si que las penas*, infra isto titulo. ⁎ Quæ est cap.45. *de los Corregidores*, quæ est.l.35.titu.6.lib.3.Recop. ⁎ nisi essent pœnæ *de setenas*, quia si partem aliquam iudex accipit, est pœna quadrupli, & nõ septupli. vt in cap. *Otro si mandamos que los Corregidores*, in isto titulo. ⁎ Quę est.c.49.*de los Corregidores*, quæ est. l.11.tit.6.lib.3.Recopi. ⁎

Et quando in defectum pœnæ septupli corporalis pœna venerit infligenda, si vnus nummus deficeret, integra pœna corporalis venit infligenda. vt notat Paulus. in.l.4. §.Cato.ff.de verbor.obligatio. quia conditio soluendi septuplum non potest diuidi. vt in.l.cui fundus. ff. de conditio. & demostrati. & per Baldum in. l. quandiu. ff. de distractio. pignor. *Quando deficit vnus nummus.*

Et in vniuersalibus si aliquid deficiat, tota oratio reperitur falsa. vt in.l.si is qui.§. si certum.ff. de rebus dubijs. Cum ergo septuplum non sit integrè solutum, pœna corporalis imponetur, secundùm Baldum in.l.cum sit. C. de sepuchro viola. & facit quod Baldus notat in rubrica.C. de contrahen. emptio. quæstione decima: vbi in emphyteosi si vnus nummus deficiat, tota res incidit in commissum: & facit glo. in.l. communi diuidundo. ff. communi diuidund. de quo per Barto. in.l. fraudati. ff. de publica. & vectiga.

Pro quo in simili potest adduci quod notat Angel. in. l. executione.§.final. de verbo.obligati.vbi dicit, quod si bannitus in capite debet rebanniri, si Reipublicę centum soluerit, si vnus tantùm nummus deficiat, non debet rebanniri: nam non dicitur actum, si aliquid restat agendum. vt in.l. ædificium. ff. de verborum

verborũ significatio. & notat Bald. in.l.penul.C.de his quibus,vt indig. & facit gloss.in.l.res bona fide. ff.de contrah.empt. & tex.in.l.si seruus.§. fina. ff. si quis cautio. & quod notat Alexand. in dict. l. in executione. §. fina. & istam partem puto veram.

Leuis abusio

Quam limito, si condẽnatio pœnæ exigeretur pro leui abusione: nã si quis condẽnaretur in tali casu ad soluendũ centum, & his non solutis flagelletur, vt est exemplum in eo, qui furatur paruas vuas, vel lusit ad azardum bis: nam si non habet vnde integre soluat pœnã, tunc non flagellabitur, neq; imponetur pœna corporalis. & ita Bald. in.l. quicunque. col.3.C.de seruis fugiti. & sic intelligo ea, quæ contra hoc dictũ Baldi notat Ias. in.§. pœnales. instit. de actioni.nu.50. & in.l.si quis id quod. nu.28.ff. de iurisdict.omnium iudic.

Si autẽ nihil soluat ex pœna condẽnatus, licèt in bonis non habeat vnde soluat, vt est in casu textus.in l.6.titulo.5.libro.4.foro.ll.ibi. *è si no huuiere de que lo pechar.* isto casu, si aliquis soluat pro eo, liberatur condemnatus à corporali pœna, vt in exponenda dict.l.regia adnotat Rode. Sua. in lectura de fideiussore in causa crimi.fol.103.col.2.

4 *Verba legis seruanda in impositione pœnæ.*

Itẽ in modo infligendæ pœnæ in causa criminali, si lex vtitur verbis infamatorijs, iudex per eadem verba habet pœnã imponere, nec sufficeret sine qualitate verbi infamatorij tantundem pœnæ imponere, vt putà, si lex dicat, *peche las setenas, o el quatrotanto*: nã sic debet exprimi in eadẽ quãtitate valoris, quæ sunt *las setenas*: detracta enim qualitate, minus videtur solutũ, & non iudicis arbitrio, sed legis vigore pœna est imponenda, vt in.l.1.§.nã si quidem.ff. ad Syllania. & à verbis legis non est recedendum, argumento textus in l.non aliter.ff.de legatis tertio. & forma legis non est omittenda. vt in.l. cum hi.§.prætor.ff.de transa. cũ ista forma verborum, quæ in.l.exprimũtur, censeatur substantialis, secundũ Bald. in.l. comparationes. C. de fide instrumento. & digressio formæ in aliam formam totum actum vitiat, argumẽto textus in l.Iulianus.§. sed & si quis. ff. ad exhiben. & in forma legis vtile per inutile vitiatur. vt colligitur ex doctrina Bartoli in.l.Grecè.§.illud.ff.de fideiussor. & quando aliquid iubetur à lege dari, eo ipso inducitur forma, vt sic detur: de quo allegat bona iura.Ias.in.l.si mater.C. de institut. & substitut. sub conditi. fac. Nec debet naturalis illa qualitas condemnationis septupli legalis omitti, & suppleri alia forma supposita, quia nomen, *setenas*, est qualitas infamans, sicut in vsuratio notat Bald. in rubri.C. de vsuris. & argument. text. & quæ ibi notantur in.l. si ita quis.§.finali.ff. de legatis. 2. Si enim lex vult vt in ignominiã condemnati constet qualiter propter vnum nummum condemnatus soluit septem, & sic clarè & specificè hoc debet exprimi, non sufficit, si per relationem ad actũ velato & fucato modo implicitè idem dicatur; nam ex hoc non inducitur clara dispositio,

ſpoſitio, argumento eorum quæ in ſimili arguit Baldus, in.l.minoribus. C. de his quibus vt indignis, quem ſequitur Iaſ. in.l. Gallus.§. & quid ſi tantum.verſi.idem credendum. ff.de liberis & poſthu. nume.16. Et cum iſta non ſit clara condemnatio, gerere actum præter formam legis, par eſt, ac ſi contra fieret: vt notat Abb. in.c. prudentiam.in.4.nota. de officio delega. & non poteſt iudex vitare infamiam. in.l.non poteſt. ff.de furtis.

5 Quando aliquid debet præcedere.

Quibus accedit: nam eſt regula, quòd quando aliquid debet præcedere, iuxta tex.in.l.gemma.ff.ad exiben. vt inde aliquid ſequatur, niſi illud præcedat, quod ſequitur non valet: & ideo non valet dictum teſtis, ſi iuramentum non præcedat, vt notat Bald.in rubric.de offi.iudicis, nõ enim poteſt iuramentum ſequi, vt notat Abb.in cap. de teſtibus.ad fin. extra de teſtibus, quem ſequitur Felin.in cap. cum dilecta.verſic. primũ ſignum, de reſcriptis.

Cum ergo ad condemnationem ſeptupli, vel quadrupli debeat præcedere condemnatio & æſtimatio ſimpli, ſi iudex id non exprimat in ſentẽtia, illa nullo modo poteſt eſſe certa. vt in.§. curare. inſt.de acti. & ideò nõ ſatisfit legis volũtati. Oportet ergo, vt ſupra dicta ceſſent, ſeptupli condẽnationẽ, vel quadrupli ſpecifice, & expreſse in ſẽtẽtia exprimi.

Calumnia.

Item ad vnum aduertãt iudices, ex quo elucidatur intellectus legis decimæquintæ horum mandatorũ ✱ egalium. ✱ Quæ eſt.l.12.tit.6.lib.3. Recopil. ✱ quòd vltra penas per leges Partitarum, & aliarum legum huius regni impoſitas, introductũ eſt iure fori Hiſpanico & conſuetudinario, vt homicida condemnetur in quingentis ſolidis, & iſtud appellatur *caloña del homezillo*, vt in.l.4.titu. 17.lib.4. foro.ll.ibi. *Tomen quinientos ſueldos de ſus bienes*: quæ moneta ſolui debet in vſuali, vt in cap. olim.de cenſi. Valor tamen horum ſolidorum, licèt ſit expreſſus in.l.11. & in.l. 19.tit.11.lib.4. ordina. tamen in pœna homicidij mutatus eſt in taxa, de qua in.l.141.*del Eſtylo*: ibi, *trezientos y quarenta marauedis que han vſado llevar.* ✱ Omnes præcedentes leges, ✱ non inueniuntur in Recopil. ſed redactæ ſunt ad additionem ſequentem. ✱ Et iſtud quoque iure nouiſſimo mutatum eſt, & pro homicidij pœna ſexcenti morapetini exiguntur, vt in aranzelio regali continetur, in capitulo quod incipit *Del homezillo*. ✱ Quæ eſt .l.vnica. cap.2. titulo. 10. libro tertio Recopilatio. Et eſt.l.valdè notabilis ad intellectũ. l.12.in fine titulo.9 libro.6. Recopil. & ad intellectum.l.3.titulo.10. libr. 4.Recop.ibi, *Si el delito fuere de muerte.* ✱ dummodo conſuetudo probetur, quòd tanta quãntitas ſoleat exigi: nam totum hoc à conſuetudine, & non à iure pendet: & talis conſuetudo, & ſtylus curiæ per eiuſdem tabelliones & procuratores ſolet probari, vt notat Bartolus in.l.lege Iulia.ff.de teſtibus.

Probato igitur ſtylo & cõſuetudine, fiet huiuſmodi exactio calũniæ 6 Ius homicidij.

pro homicidio in quantitate consueta: & quando super crimine homicidij proceditur in absentia contra aliquem: & constito quòd dignus est condemnatione capitali, & facta prius condemnatione, vt in pragmatica *de Alcala.* ibi. *Seyendo primeramente juzgado, y no antes.* & ibi. *Si el delito fuere tal, en que merezca pena de muerte, sea condenado en la pena del homezillo.* ★ Quæ est l.3.tit.10.lib.4.Recop. quæ in multis immutata est. ★ & facit.l.69.in ll.*del estylo.* ★ Quæ non inuenitur in Rec. sed reducitur ad præd.l.3. ★ Itaque ex euentu condemnationis apparebit, an delictum sit morte dignum, argumento textus in.l. iure nostro. §.finali.ff.de testa.tute. & in.l. quædam.ff.de rebus dubijs: & ideò quãuis dato secundo præconio contra absentem exigi pośsit ista calumnia homicidij, semper tamen considerandum est à iudice exigente, quod euenire potest, vt in.§. illud. institut. de rerum diuisio. & in.l. si idem cum eodem.§.finali. ff. de iurisdictio. omnium iudicum. & in.l. sed si restituatur.§.fin.ff.de iudicijs.

Et solum exigitur istud homicidij ius in casibus quando de morte hominis, vel mulieris agitur, vt probant verba huius legis quindecimę. ibi, *En caso de muerte de hombre, o de muger.* Secus verò esset si ageretur propter animal occisum etiam contra contumacem: nam calũnia homicidij contra dantem noxam non exigitur, vt in.l.10.in fine ti.12. lib.6.ordin. ★ Quæ est.l.3.tit.10. lib. 4.Recopil. ★ & ibi reprobatur contraria consuetudo: & quod in casibus tantum quando agitur contra absentes, & non contra præsentes, debeat exigi istud ius homicidij, & præcedente præconio & condemnatione, saltim per interlocutoriã, probatur in legibus supra citatis: & in.l.9.tit.2.lib.3.ordin. ★ Quæ est.l. 3.tit.10.lib.4. Recop. ★ Quod fallit quãdo ageretur pro homicidio casu so, quia etiam si agatur contra præsentem, potest exigi.vt in.l.15.titu.13.libro.8.ordin.

Et in curia regali hæc homicidij calumnia ad alguazelos regios pertinet, vt in.l.29.titulo.14.libro.2.ordina. ★ Quę est.l.13.&.16.tit.23.lib. 4.Recopil. ★ Alibi verò seruatur cõsuetudo cuiusq; fori.

Aliqui tamen casus possunt notari, quibus ista calumnia homicidij non exigitur.

Primus est, si iudex qui de causa cognoscit, est omnino incompetens, putà si iudex *de la hermandad* format processum in absentia contra eum qui non commisit crimen. de quo in.l. 1. *del quaderno de la hermandad.* ★ Quę est.l.1.&.2.tit.13.lib. 8.Recopil. ★ nam si citat reum absentem, non habita prius informatione de delicto qualificato *de hermandad:* talis citatio notoriè iniusta non arctat citatum ad comparendum, vt in cap.placita. 15. quæst.4. & cum reus citatus non sit contumax, vt notat Felinus & Decius, & communiter DD. in capit. si duobus. de appella. & Hyppolit. in sua practica 7 *Quãdo non exigatur ius homicidij.*

practica crimin.§. postquam. folio paruo.22.& in rubric.de proba.fol. 26.& notat Bald.in.l.cum fratrem. col.penulti. C. de his quib. vt indignis.nec in iudicem qui non sit cōpetens non videtur prorogata iurisdictio.secundum Paul. in.l. 2. in princip & in.§.sed si dubitetur.ff.de iudicijs.ex his non data vera contumacia in absente non debetur calumnia homicidij quæ contra absentes & contumaces, & non aliter ponitur. Secundus casus est si forma pragmaticæ contra absentes non fuit ad vnguem seruata in modo procedendi,prout debet seruari. ★ Hunc refert, & sequitur Mexia Ponce de Leon, in.l. Toleti 2.q.fundamento.12.nu.11. ★ Iuxta ea quę latè dixi in dubijs meis in primo dubio. Et quando non seruatur forma,licite potest absens appellare à citatione per edictum, vt colligitur ex Bart.in extrauagan.ad reprimēdam in verbo per edictum, & notat plures citando Carrerius Reginus in.l.obseruare.C. quorum appella. non recipian.in princ. numer.92.

Quādo non seruatur forma cōtra absentes.

Imò reus fugiens non habetur in absentia pro confesso si citatur inualide,vel quia iudex non est competens, vel quia non seruatur forma pragmaticę contra absentes, vt per plura concludit Carrerius Reginus vbi supra,nu.78. &. 93. & per Hyppoli.in sua practi. crimi.§. diligenter.n.46.&.52.

Itaq; si nō seruatur in procedendo dicta forma, neq; processus valet,neq; reus potest dici cōtumax, neque habetur pro confesso:& per cōsequens calumnia dicti homicidij non potest exigi, vt colligitur ex doctrina Bart. in.l.filius.2.ff. de interroga.actio.quē sequitur Hyppoli.in dicta pract.§. postquam. & in.l.fina.ff.de iurisdi. omnium iudi. fo.31.col.1.& quòd iste talis nō debeat contumax reputari,notat Ange. in. l. fina. C. de canon. præsta. lib.10. & Feli. in. c. quoniam contra.de proba.nu.13.

Aduertant ergo iudices ne his casibus, vel similibus cupiditatis cęcitate errantes istam pœnam,vel calumniam homicidij extorqueāt: nam non solum in exteriori foro, sed etiam in foro conscientiæ ad restitutionem tenebuntur, nec dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Quod est omne id quod iniustè percipitur, nam non dicitur quis posse, nisi quod rectè potest, vt in cap.cum iuramento.de homi.& in.l.filiusfamilias.ff.de condi.institutionum.

SVMMARIA
Capituli deciminoni.

1 *Iurisdictio competens alicui intelligitur accumulatiuè.*
2 *Iudicibus dominorum an liceat causas aduocare.*
3 *Aduocatio duplex,tacita & expressa*
4 *Consuetudo qualiter introducatur.*
5 *Populus an possit facere statuta sine Regia scientia.*

6 In-

6 In condendis statutis requiritur authoritas iudicis.
7 Votum conciliorum quando præferatur voto correctoris.
8 Rectores assistunt in visitatione carceris.
9 Domini vassallorum an confirment statuta.
10 Vici, vulgo dicti aldeas, an possint statuta facere.
11 Confraternitates an faciat statuta.
12 Statuta obligant in foro conscientiæ.
13 Statuta non debent esse partialia.
14 Electio publicorum officialium qualiter debeat fieri.
15 Ordo sessionis inter personas est seruandus.
16 Votantes habentur loco testium.
17 Nobiliores debent eligi ad officia.
18 Nobilitas quomodo consideretur.
19 Inter nobiles datur prælatia.
20 Conuersi an possint eligi ad officia publica.
21 Matricula nominatorum debet domino, vel eius procuratori præsentari.
22 Inhabiles non sunt eligendi ad officia publica.
23 An liceat nominare successorem.
24 Electi ad officia an compellantur ea exercere.
25 Debitor Reipublicæ non potest eligi ad officia publica.
26 Habens duodecim liberos an excusetur à muneribus realibus personalibus.
27 Quilibet de populo impugnat electiones.
28 Electi ad officia tenentur præstare iuramentum ante ingressum officij.
29 Falsos officiales potest iudex punire etiam si sint clerici.
30 Merces corruptas potest iudex deperdere & proijcere.
31 Ciuitas potest statuere, vt merces vendatur certo loco.
32 Iudex potest præcipere ne vnus officialis vtatur signo alterius.
33 Tempore carestiæ vicini compelluntur vendere certo pretio.
34 Tempore penuriæ diuites compellūtur mutuare pecunias.
35 Rustici quando compellantur vendere intra ciuitatem.
36 Ciuitas quando possit reuendere.
37 Tassa victualium qualiter intelligatur.
38 Artes fœtidæ non debent exerceri iuxta vias publicas.
39 Iudex quando possit domos alienas destruere propria authoritate.
40 Occupantes vias publicas qua pœna teneantur.

CAPVT. XIX. In legē decimam septimam. ★ *Quæ est l. 14. tit. 6. lib. 3. Recopil. & videatur omnino. l. 8. tit. 1. libr. 7. & l. 4. tit. 14. lib. 8. & l. 8. tit. 8. lib. 7.* ★ *De potestate populorum Castellæ in condendis statutis, & de annona, & munditia populorum & electione officiorum.*

Onclusimus in capite primo, & alijs capitibus huius praxis, iurisdictionem esse

esse apud regẽ Castellæ, sicut aqua in fonte à quo fluit: nam etiam minima iurisdictio non potest alicui competere, nisi ex regia voluntate, vt ista verba de imperatore citat Bal. in c. ad hoc in 3. & 4. col. de pace iura. firman. in vsibus feudo.

1 Et si priuilegio, vel præscriptione ad aliquem competit iurisdictio, hoc de iure communi intelligebatur accumulatiue ad iurisdictionẽ regiam: non tamen priuatiuè, vt notat Bart. in l. 1. C. de offi. præfe. vrbis. & per Bal. in auth. habita. C. ne fi. pro pa. & per Feli. post antiquos in c. cum contingat. de foro compe. & Thom. in voto. 28.

Quod ius etiam hodie seruatur in terris regijs, prout licet videre in locis marchionatus de Villena, & similibus locis, vbi ponuntur ex præscriptione, vel priuilegio iudices ordinarij vltra regios correctores: in terris verò Comitũ, Ducum, & Marchionum, & similium dominorum non cognoscit rex, nisi in casibus curiæ, de quibus in l. 14. tit. 2. lib. 3. ordi. ★ Quæ est l. 8. cũ seq. tit. 3. lib. 4. Recopil. ★ Quia proximus iudex est adeundus, vt ait Bald. in cap. significantibus. in fin. de offici. delega. Et sic in prima instantia domini habent iurisdictionem priuatiuam: non enim cognoscit in prima instantia rex, nisi data prius negligentia dominorum, vt in l. 6. in fi. tit. 13. lib. 3. ord. ★ Sed potest allegari l. 1. in prin. tit. 1. lib. 4. Recop. ★

Quãdo exercetur iurisdictio loco limitato.

Et quandocunque iurisdictio ex priuilegio, vel præscriptione debet exerceri in certo & limitato territorio, vel loco, in illo tantum debet exerceri, & apud superiorem locũ non censetur esse iurisdictio: & ita procedit doctrina Bald. in d. cap. ad hoc. colũ. 2. de pace iura. fir. Si verò competeret iurisdictio de iure cõmuni, & non respectu certi loci, & tribunalis: tunc vbiq; potest exerceri, vt in c. cum Episcopus, de offic. ordi. in præscripta verò, vel priuilegiata cõpetente iurisdictione secus est, arg. latè notatorum per Bar. in l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de iti. actuq; priua. & per Abb. in cap. cum dilectus, de capel. monacho. etiam si hoc competeret ex immemoriali consuetudine, non fieret extensio. ex notatis per Decium in 1. part. consil. 85. & per Feli. in c. auditis, de præscri.

Et ex eo quod competit iurisdictio accumulatiue, & non priuatiue, infertur, quòd iudices in locis dominorum qui dicuntur correctores, non possunt aduocare causas, vel negotia quæ pendẽt apud alios iudices, qui dicuntur *Alcaldes ordinarios*: per Boerium in tractat. de potestate magni Consil. sub numer. 158. Nam cum illi post præscriptionem, vel priuilegium cognoscant iure proprio, non debent iure suo priuari. Sed neque ipse dominus vassallorum non posset facere, vt notat eleganter Paulus in l. iudicium soluitur. ff. de iudicijs. & in l. nemo. C. de iurisdic. omni. iudi. & in l. nulli. C. de iudicijs. 2

An liceat causas aduocare.

Et quòd inferior à rege nõ possit causas aduocare, notat Bald. in. l. 1. col. pe. ff. de offi. consu. & Matthæ. de Afflict. in decis. 361. num. 18.

Si verò esset scandalum, si nõ aduocasset, vel adesset simil is causa: bene posset aduocare, ex notabili doctrina Paul. in auth. qua in prouintia. C. vbi de crimi. agi oport.

Rex verò in locis sibi subditis potest ad libitum aduocare causas, vt in. c. vt nostrum. de appel. quod eleganter tractat Matth. in præludijs cõsti. regni Sici. & Thoma. Grãm. in voto. 28. & Ioan. de Ripa. in. c. cũ M. de cõsti. col. pe. Cuius rationes eleganter cumulat Thoma. Gramma. in consi. 2. fori iudicatorum.

Et est ratio, nam datio iudicum operatur aduocationem, vt eleganter notat Bal. in. c. studuisti. de offi. lega. & huiusmodi aduocationis duo sunt genera, altera expressa, altera verò tacita: expressa, quãdo rex ponit verbum Euocamus, vt notat Abb. & DD. in. c. vt nostrum de appella. & notat Archi. in. c. ei autem 3. q. 3. sicut dicitur de reseruatione: quia requiritur verbũ Reseruamus, vt in. c. inter dilectos. & ibi Ioã. Andr. de excess. prela. & quãdo aliquid dicatur expressum, ponit Iass. in. l. prætor. in princi. ff. de noui operis nuntiatione.

Tacita verò aduocatio est eo ipso ꝙ dñs rex incipit cognoscere de causa, nam tacite videtur ab alijs euocare, vt notat Innocẽ. in. c. cum M. de consti. nam sicut verbo declaratur voluntas regis, ita & facto, vt in. l. de quibus. ff. de legibus & in. l. non figura. ff. de actio. & obli. & in. l. Labeo. ff. de supellectili lega.

Et eo ipso ꝙ pro recta supplicãtis petitione dñs rex dicat: Audiat talis & citet: videtur se ad partis petitionem referre, vt in. l. si defensor. ff. de interroga. actio. & sic videtur causam euocare, & ita notat Domi. in cõs. 47. incipit Supplicatur Papæ: & Paul. in. 1. vol. cõs. 253. incipit, Ad cõfirmationem, & notat Decius consil. 137. & Rota. in nouis decisione 67. incipit Si petatur. *Cõtra Roderi. Suarez.*

Ex quo infertur, ꝙ si cõmisso delicto in terris dominorũ rex mittere decreuit iudicem cõmissarium, tacite aduocat causam, & dominus vel eorum iudices vltra nõ possunt se intromittere, vt infra. c. cæterum, & ibi DD. de rescrip. & idem nota. in. c. pastoralis. & in. c. cum contingat. eo. tit.

Hæc autẽ euocatio nota debet fieri iudici inferiori, aliás valeret ꝙ interim facit, ex notatis per Bart. in l. multũ. ff. de condi. & demonstra. & per Card. in Clemen. quia contingit in. 3. oppo. de religi. domi. & notat Dec. cõsi. 29. Euocatio autẽ ista causæ non indistincte, sed ex causa fieri solet à domino rege. Et ideò in aduocatione causarum adeũda est regis persona & eius scientia fit euocatio, vt in. l. 4. tit. 3. lib. 2. ord. ★ Quę non inuenitur in Rec. sed est. l. nouior. 22. & 24. tit. 4. lib. 2. Rec. ★ Ex causa enim, & non aliter princeps subuenire solet, vt in. l. 1. ff. ex quib. cau. maio. quia licèt dominus rex

ſupra omnes iudices ſit:tamen hãc ſibi legẽ impoſuit, ꝙ extra caſus, quos dicimus *de Corte*, cauſas nõ aduocet: nã nec dominus directus ab vtili cauſas aduocat, ſecundum Bal. in.l.1.q.43.ff.de rerum di.ſic nec poteſtas Bononię non aduocat à poteſtate artis lanæ, teſte Ang.in.l.iudicium ſoluitur.ff.de iudicijs.Nimirũ ſrdũs noſter rex non in diſtinctè vel paſsim, ſed ex cauſa velit cauſas aduocare, de quo per Pau.in auth.qua in prouintia. C. vbi de crim. agi opor.& per Abb.in cap.pe.de iura. calum.

Item ex eo, ꝙ apud populos Caſtellæ nulla natiua competit iuriſdictio, ſequuntur plures cõcluſiones ad praxim vtiliſsimę, vltra dictas in cap.1.ſupra.eo.

Conſuetudines qualiter introducantur.

Prima cõcluſio eſt, ꝙ cũ non poſſit introduci cõſuetudo, niſi de ſciẽtia & voluntate eius qui habet in loco iuriſdictionẽ, vt in.l.5.tit.2.par.1. vbi ſola ſcientia exigi[illegible] dñi, etiã ſi nõ habeat poteſtatẽ legẽ cõdendę, prout exigebat de iure cõmuni Inno.in rub.de cõſue. quẽ ſequebatur Ange.in.l.de quibus. ff. de legib.& corrigitur ꝙ notabat Bal.& Iaſ.ibi ſub.n.30.& Abb. in.c.fi.de cõſue.&
3 ibi Roc.de Cur.apud quos erat cõmunis opinio, ꝙ non requirebatur ſcientia dominorũ in introducẽda conſuetudine: tamẽ hodie iure regio ſecus eſt, nec poteſt inſcio dño introduci cõſuetudo: quam materiam ſub breuiſsimis concluſionibus reſolui in meo dictionario Hiſpano, in parte. *Coſtumbre*. Videatur docto. Dueñas in regula. 141.

✶ Et quæ notata ſunt per iſtũ ſupra in cap.8.nu.3. ✶ ✶

Statutum rationabile ſtatuit ſolus populus.

Secũda concluſio eſt, quod ſicut hodie populi Caſtellæ ſine ſcientia & authoritate regia poſsũt introducere conſuetudines: ita quoque ſine licentia & authoritate regia poſſunt rationabilia, & iuſta ſtatuta condere. Et præſcripta iuriſdictione præſcribitur ius condendi ſecundum Barba. in rubr.de rebus Eccleſiæ non alienan.colum. 17.& notat Rebuffus in conſtitutioni. regni Fran. in procemio. num. 5. Et ſic condita iudices regij tenentur illa ſeruare, & facere pro viribus vt obſeruentur: de quo eſt text. expreſſus in iſto capi. 17. nam dicit. *Que vera las ordenanças que la dicha ciudad, villa, o lugar, o partido que fuere a ſu cargo, y las que fueren buenas las guardara y hara guardar.* Non enim exigunt iſta verba, quod ſtatuta ſint confirmata, ſed quod ſint tantummodo rationabilia: ſicut in conſuetudinibus ſupra concluſimus: nam ſtatutum, & cõnſuetudo non differunt, niſi vt tacitum & expreſſum, ſecundum Ancharra. in capit. 1. de conſtitut. col. 35.& Abb.in cap.1.de conſue. Solum differunt reſpectu modi & formæ, ſecundum Bal.in.l.2.C.quæ ſit longa conſue.& notat Alex.in.2. vol. conſi.189.& in.6.vol.conſi.52.& ibi probat ꝙ cõſuetudo eſt maioris authoritatis quam ſtatutũ: quod ſequitur Matth.de Afflictis in conſtitutio.regni Siciliæ, in præludijs.q.8.Differunt

runt etiam in modo reuocandę cõsuetudinis, nam aliter reuocatur statutum & aliter consuetudo, vt probat Cassane. in consuetudin. Burgun. rub. §. 6. in glos. sulda. versic. 5. nu. 22.

Si ergo in rationabili cõsuetudine non requiritur hodie confirmatio regis, cum sit maioris authoritatis, quare debet exigi in rationabili statuto, quod est minoris quàm cõsuetudo? si verò sunt irrationabilia, officio iudicis rescinduntur, secundum Ioan. de Ripa in suis responsis titul. de leg. c. 11.

Quinimo si bene gustētur verba huius. l. quando de nouo debēt fieri statuta præsente correctore, aut etiam mutari, non prohibet ea obseruari, imò dicit mittenda statim ad regem, vt ipse videat, & prouideat quid agēdum, ibi. *Y las que assi ordenaren, ò de nueuo hizieren, embien à nos el traslado dellas, para que nos las mandamos ver, y proueer sobre ello.* Itaq; de confirmatione verbum nullum: sed neq; de inhibitione interim, quod sit prouisio à rege; & sic omissum debet haberi pro omisso. vt in. l. si vero. §. de viro. ff. soluto matrimonio. Et in. l. quiquid astringendę. ff. de verbo. obliga. & interim quod statuta non reuidentur, si sunt reuidenda aut reformanda, seruanda sunt, vt notat Bal. in. c. 1. de consti. nu. 19.

Sed neq; ipsa statuta iubet lex mitti ad regem, sed copiam eorum: & interim non prohibet quod rationabilia non habeant executionem paratam, nec dicit cõfirmationem petendam à rege. Nam data comissione super statutis nihilominus statuta certa & clara sunt conseruanda & exequēda sunt. Bal. in. c. cum omnes. de constitutio. sub. nu. 31.

Et respectu rationabilium statutorum ex ista nostra lege confirmatur communis opinio doctorū contra Bar. in. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. quam appellat veriorem in puncto iuris Iass. ibi in lectura. num. 27. & in repetitione in. 3. & 8. col. & ibi per omnes concluditur, posse populos condere statuta, & illa valere sine regia approbatione vel confirmatione. Et idem notat Paulus in. l. priuatorum. C. de iurisdictio. omnium iudi. & Bal. & communiter D D. in capi. cum omnes. de consti. num. 22. Et idem Bart. in rubric. de constitut. num. 25. Imò si bene aduertantur verba Bart. in. l. si qui ad extraordinarium. C. de legatio. lib. 10. solum voluit posse practicari. l. omnes populi in populis liberis qui non recognoscunt superiorem: in alijs verò populis semper exigit confirmationem: quod corroborat Matthæ. in pręludijs cōstitu. regni Sicilię. q. 2.

Dicunt tamen doctores Itali supra allegati, & alij vltramontani, non valere de generali consuetudine statuta, nisi confirmentur. Quod aliter refert Alberi in. l. formam. C. de offi. pręfec. prætoris. Et ante confirmationem dicuntur imperfecta, secundum Baldum in. l. 1. de constit. pri.

Ius regni. Apud nos tamen etiam si popu li Castellæ careant propria iurisdi ctione, cessante consuetudine, vel priuilegio,& sint populi non liberi, quos rex possidet tanquam res captas in bello, vt dixi supra.c.1.tamẽ possunt statuta rationabilia cõdere,& illa valent sine regia confirmatione, interim quód non præcipitur per regem, ne talia statuta seruẽtur, donec sint cõfirmata: quod facillimè supremi nostri prætores & senatores regij quotidie præcipiunt,& visis postea statutis confirmant, vel infirmant, prout libere possunt. ✶ De hac materia confirmationis statutorum, vide Gutierrez de iuramento confirmator. 1.p.c.38.per totum. ✶ & ideò in litera huius legis iubetur, vt ad regẽ copia statutorum mittatur secundum Bald.in.3.volu. consi.430. & notat Rebuffus in tracta.de consuetu.in glos.2.in fine. Vide in arti. 2. gl.10. Si tamen statutum tãgit authoritatem superioris, semper & indistinctè exigitur regis & superioris confirmatio, vt probat Aymon in consi.97.in numer.6. Quę confirmatio, etiam si non exprimatur, prout quotidie exprimitur, intelligitur sine præiudicio confirmantis, ex notabili doctrina Bald.in cap. venientes, de iureiuran. Et ex solo eo quod detur forma exequendi dicta statuta videntur confirmata, licèt non dicatur quicquam de confirmatione, secundum Bald.in rubri.ext. de constitu.num.19.

De statutis temporalibus. Supradicta cõclusio limitatur in casu quotidiano: nã populus in rebus suis proprijs vtendis & cõseruandis possunt sine vlla dubitatione, vel confirmatione statuta condere, maxime si illa sint temporalia super victualibus, vel similibus negotijs, vt notat Baldus in rubri. de consue. col.4. Et in capi. cum omnes.de constitutio.nu.23.in versi.item dictum. Et notat Ioannes de Platea in lege.1.C.de vsuris fiscali.lib.10.per textum in lege finali §. Item Episcopi. ff. de muner. & hono. Et plura refert Matthęus de Afflictis, in constitutio. regni Siciliæ. quæstione.3. Et in singulari exemplo loquendo de statutis quę fiunt 9 à capitulo sine Episcopo, ponit exẽplum Antonius de Pute. in Clypeo pastorali.c.5. num.17. in.2. volum. tractat.fol.201. Et apud nos potest poni exemplum in casu textus in lege.2.titul.5.libr.7.ordina. & in cap. 92.in curijs *de Madrid.* anno. 1534. & in lege.2.tit.1.li.7.ordin.& in lege.5.eo.titulo. ✶ Quæ sunt.l.8. tit. 8. lib.7. Recopil.& l. 8.tit.1. libr.7. Recopil.& l.14. titu.6.lib.3. Recopil. quæ est omnino videnda.& magis, vide.l.4.tit.14.lib.8. Recopil. ✶ & ista statuta præmaximè essent seruanda, si esset periculum in mora petendæ confirmationis, vt in. l. tutor qui repertorium. ff. de administ.tuto. etsi sequeretur grauis expensa, vt in.l.pro locis, & in.l. mediterraneæ. C. de anno. & tribu. lib.10. & per Iasso. & DD. in.l.de pupillo.§.si quis ipsi.ff.de noui ope. nuncia.

Quinimo

Quinimo dico, quód in casibus, quibus vniuersitates sine confirmatione faciunt statuta sine regia confirmatione, possunt pro obseruantia addicere pœnam: quia sic est cõsuetum fieri, & talis consuetudo valet, secundum Ioann. de Platea in.l. 1. de vsuris fisca. lib. 10. & Alexand. in.l. 1. col. 6. ff. si quis ius dic. nõ obtempe. & Iass. in dict. l. omnes populi. num. 15. & sub. num. 28. Et Matthæus de afflictis. in præludijs constitu. regni Siciliæ. c. 3. num. 9. & 10. Et istud hodie viget in practica. Licèt de iure fieri non posset ex notatis per Bellugam in specul. principum. cap. 2.

5 Secũdò limitatur supradicta secunda conclusio, vt non posit vniuersitas facere statuta rege præsente, & sic in curia regia nulla statuta facere potest vniuersitas illius populi, & nisi confirmentur non valẽt, notat Bal. in.l. humanum. in. 4. nota. C. de legibus. & in.l. priuatorum, & in.l. fina. C. de iurisdict. omnium iudi. Et notat. Belluga. vbi supra sub num. 6.

Taxatio victualium in curia regali

Et in de oritur ratio ad. c. 39. in curijs, *de Madrid*, anno. 1534. & ad.l. 14. titul. 21. lib. 2. ordin. ✶ Quæ est.l. 6. titul. 11. lib. 7. Reco. ✶ vbi dicitur, q̃ taxatio victualium in regia curia fiat per regios prætores, & non ex ordinatione, vel statuto populorũ nam illud non valet nisi à rege qui pręsens est confirmetur.

Tertiò limitatur quòd reformatio antiquorum statutorum, vel cõderę de nouo, non pendet ex voluntate rectorum vniuersitatis, vel concilij, sed iudicis vel correctoris illius ciuitatis, vel villę, ipsius enim arbitrio hoc committitur ex dispositione nostræ legis ibi. *E si vieren que algunas ordenãzas.* Nam his verbis significatur, vt pendeat ex arbitrio solius correctoris, tanquam boni viri quando debeant statuta de nouo fieri, vel reformari, hoc enim important illa verba, videri tuo vt in.l. fin. ff. de fideicommissar. liberta. & notat Bart. in.l. si sic. ff. de legat. & in. l. creditor. §. Lucius. ff. manda. & facit. l. fideicommissa. §. quanquam. ff. de legatis. 3.

Arbitrabitur autem iudex tanquam bonus vir faciẽda esse, vel reformanda statuta ex causa publicę vtilitatis vel necessitatis: nã in ista materia ad paria iudicãtur, vt in. c. 1. de his quæ fint a maiori parte capituli, & per Cardi. in. Clemen. 1. de rerum permuta. & per Iass. in. l. maiorẽ. ff. de pactis. in. 7. limitatione.

Et si recte pensentur verba huius legis ibi. *Las faran de nueuo.* Quæ verba diriguntur ad iudicẽ: & ideo ex suo oficio tenetur inspicere an statuta sint de nouo facienda, vel reformãda iuxta plures doctrinas citatas in. in.l. ea demum. aliàs. in.l. si soror. C. de colla. & non solum totius vniuersitatis: sed quoruncũq; collegiorum statuta sunt reuidenda ex iudicis officio, vt notat Bart. in.l. sub prætextu. ff. de extraordi. crimi. & in.l. fi. ff. de colle. illicitis.

Proposito autem à iudice q̃ fiant statuta, modus & forma statutorum 6

Authoritas & voluntas correctoris in cõdendis statutis.

condendorum copulatiue requiritur, ꝙ cum authoritate correctoris, & rectorum populi fiăt: nam istud significant illa verba: *Con acuerdo.* Nam dictio, Cum, latine copulatiue sumitur, vt in.l. Titiæ textores.§.nihil differt.ff.de legatis.1. & in.l. si quis inquilino. & in.l. si quis legauerit.ff.de verbo. significatio. & in l.triplici.& in.l.vbicunq;.§.fi.ff. de ventre in poss. mitten.& in.l. si ita fuerit.ff.de manu.testa.& in.l.si quis ff.de vsufruct.acrescē. & notat Bal. in rub.C.de instito.col.3.& ibi probat ꝙ dictio, Cũ, significat simultaneitatem. vt.l.illi.ff.de vsufruct. lega. Et ideó si accordium concilij & authoritas correctoris non interuenerit, non valet statutum de nouo factum aut reformatum: & de vigore dictionis, Cũ, per Lucam de Penna in.l.omnes. col. 16. de decurio.lib.10.

Non enim est leuis solennitas illa quæ posset, vel iudicem, vel rectores mouere ne sic statuant, vt in cap.2.de arbi.lib.6.& plura iura,& doctrinas refert Fel.in cap.ex tuæ, de sim.& in.c. cum accessissent.de consti.in.4.col.

Et ex hoc sequitur quod si rectores,& iudex dissentiunt super condendo de nouo, vel reformando statuto, consulendus est rex, quia cum hoc sit commissum duobus, scilicet, iudici & rectoribus, alter sine altero non procedit, vt in cap. si duo.de procura. lib.6. & in.c. prudentiam. de officio deleg. & sic corrector & concilium discordantes, adinuicem se impediunt.

Si veró ex rectoribus nõnulli volunt consentientes cum iudice, alij verò dissentiunt: in hoc casu seruanda est forma tradita ab alijs statutis eiusdē ciuitatis: si verò non sunt statuta, seruari debet ius cõmune, vt in.l.5.&.9.tit.1.lib.7.ord. ✱ Quæ est l.2.tit.2.lib.7.Rec.&.l.5. eod.tit. ✱

Et in dubio præualebit votũ maioris partis, vt in.l.quod maior.ff.ad munici.& eo tempore cõtradictio minoris partis nõ impedit ordinationem à maiore factam: si tamen appelletur, si apparet ꝙ rationabiliter fuit appellatum propter iniquitatem statuti prout licet iuxta notata in.l.1.in fine.ff.de doli.excep.cassabitur dispositum à maiori parte, etiam si vnus solummodo ex rectoribus appellasset, secundum Abba. in.c.cum in cũctis.col.1.de his quæ fiũt à maio.parte.capi.& facit glos. in.c.65.distin. in hoc tamen semper consulerē recurrendum ad distinctionem Lucæ de Penna. in.l. nominationum.C.de decurio. libr. 10.col.pen.in gl. Et quod sanior pars præferatur, vide in inquiridione iudicum Ecclesiasticorum, notabi.66. vbi per plura probat.

Maior pars quæ dicatur.

Maior autem pars in isto casu cõsiderabitur tantummodo respectu ipsorum rectorum, & tantam partem in votãdo hoc casu habet ipse corrector, quãtam ipsi rectores, nã quando actus cõmittitur vni nomine collectiuo, vt puta cõcilio, vel rectoribus,& alteri personę simul, vt correctori: illud collectiuum est

pro

pro vna persona in dimidia parte, & altera persona tantũdem repræsentat: & ita notat Ange. & Imo. in l. liber homo. §. Titius. ff. de hære. institu. & sequitur Iass. post Alexand. in. l. si pater. la. 1. ff. de vulgar. & pupill. vbi plura allegant.

7 Et ideo cum adinuicẽ discordãt, rex noster adeũdus est, vt in. l. Pomponius. & in. l. duo. ff. de re iudi.

Quod verum crederem, nisi ista discordia inter correctorẽ, & repræsentantes populum esset super aliquibus ordinationibus temporalibus, vt putà circa electionem medicorum, nam prævalere debent in hoc vota cõsiliariorum populi quibus hoc præcipue est comissum, vt est text. & ibi Albe. in. l. 1. ff. de decretis ab ordi. facien. & idem esset in eligendis professoribus & obstreticibus, vt per plura comprobat Ioan. de Ripa. in tract. de peste. in. 3. par. in. 7. causa, folio. paruo. 106. & fol. 128.

De tẽporalibus statutis

Et idẽ est dicendum in electione œconomorum ciuitatis & custodum annonæ, quos vernaculo sermone appellamus, *mayordomos de la albondiga*. Nam præferuntur rectores & consiliarij ciuitatum voto correctorum. vt in. l. Item eorum. §. decuriones. ff. quod cuiusque vniuersita. & notat Platea in rubr. C. de admi. Reipubli. libr. 11. & Ioan. de Rip. in dict. loco. & idẽ Ioã. de platea. in. l. 1. C. de irrenearchis. libr. 10. & in. l. 2. C. de decurio. eod. lib. De quo videatur elegans cõsiliũ Sigismundi Neapolitani in materia feudali consil. 4. folio. consiliorum de beati Braui. 140.

Economus.

Quod est verum nisi esset consuetudo in contrarium: nam illa valere potest, vt in similibus causis leuis præiudicij soli rectores aliquid faciant sine iudice, argu. text. in. c. ca noscitur. de his quæ fiunt à præla. sine consensu. cap.

Et ne quis hæsitet in quibus expressum à iure quod corrector seruare teneatur cõsuetudines locorũ quorũ est corrector, cumulat quinquaginta. Lucas de Penna. in. l. missi opinatores. C. de exacto. tributo. lib. 10. & ideo cum consuetudines, & statuta respiciant vtilitates populorũ, non debẽt introduci, vel mutari sine cõsilio eminentiorum. r. rectorum eorundem populorum, vt idẽ Lucas notat in. l. si quos spontaneos. C. de decurio. lib. 10. & Paris de Puteo in tracta. syndica. in parte præceptum. in versicu. restat.

Casus obseruandarum consuetudinum.

Et sicut corrector sine cõsiliarijs non mutat, vel cõdit statuta, ita nec soli rectores, vt supra dixi qui sine iudice non possunt se cõgregare ad statuendum. vt in. l. 3. §. si tamen. ff. quod vi aut clam. & notat Alberi. in rubri. C. de seruis Reipubli. manumi. Vt notat Sigismũdus inter consi. feudalia. consi. 4.

Imò si inuito correctore cõciliũ congregetur, iudex debet resistere, nec permittere, vt quicquam damnosum fiat: alias ipse iudex negligẽs punietur, vt in. l. nemo. C. de operi. publi. & notat Alber. in. l. de quibus. ff. de legibus. nu. 30.

Imò fortius probat ista lex nostra, quòd non solum iudex debet obuiare, ne quid iniquum statuatur: imò postquam statutum fuerit debet præcipere ne obseruetur, ibi. *Y si viere que algunas ordenanças se deuen desfazer*. Et de iure cõmuni notat Bald. in. l. nauiculariorũ. C. de nauicula. lib. 11. & Paul. consil. 123. quos refert & sequitur Hyppol. in sua pract. crimi. §. aggredior. num. 72.

Quod autem dixi non debere se cõgregare istos rectores sine iudicis præsentia, procedit, nisi velint syndicum constituere, vt cõtra correctorem querelam proponat coram rege, nam tunc licite possunt soli rectores se congregare & statuere, vt notat Alberi. in. l. 1. §. fin. ff. de decretis ab ordi. facien. & Puteus in tracta. syndi. in prin. c. pone quòd vniuersitas, de qua materia eleganter scribit Cassaneus in consuetu. Burgund. rubri. 13. §. 6. & Iacobus Vainerius: in inquiri. iudi. Ecclesiasticorum, singulari. 103. & quæ personæ debeant ad conciliũ vocari, per eundem in notabili. 48.

8 *Rectores assistũt in carcere.* Item aduertendum est quod sicut supra conclusimus iudicem debere obuiare rectoribus, ne quid iniquum fiat, ita quoq; rectores populorum debent instare coram correctore, vt liberet iniuste carceratos, vel diu detentos, vt in. l. iudices. C. de Episco. audi. & notat Bal. in. l. 1. in. 2. lectura. ff. de offic. consu. & facit. l. in multis locis. ff. de libe. homi. exiben.

Et ex hoc corroboratur practica quæ habet. *Por carta acordada q̃ se da a los pueblos para que vn regidor o dos assistan en la visita de los presos con el Corregidor*, ne capti vexentur iniusta captura, vt in. l. vis eius. & ibi Bar. C. de proba.

Imò fortius dico quod iudex Ecclesiasticus posset adiri; vt præcipiat correctori quod iniuste captũ liberet à carcere: quod notat Innocen. in cap. exposita. de arbitris, & notat Lucas de Penna in. l. nemo carcerem. col. pen. de exacto. tributo. lib. 10. quod dubito an posset obtinere in practica, verissimum tamen est de iure.

Tertia conclusio circa materiam condendorum statutorum est quod apud nos Comites, Duces, Marchiones, & alij domini temporales possunt confirmare statuta suorum locorum, & reuidere secundum formam nostræ legis, & valet ac si rex confirmasset, vt probat text. in. l. 13. tit. 1. part. 2. ibi. *Ni fazer ley ni fuero nueuo sin otorgamiento del pueblo*. Volente ergo populo possunt forum introducere, quia forus & cõsuetudo æquiparatur statuto, vt supra dixi, & notat Ysernia in rubri. quę sint regalia. & in sua peregrina. in prin. colum. 4. 9 *Comites & duces cõfirmãt statuta*

Et ita viget in practica, licèt aliter concludat Matth. in constitut. regni Sicil. in præludijs. q. 3. & Angel. in. l. 1. ff. quod quisque iuris. & Alexan. in. 4. vol. consi. 124.

Quarta conclusio est, quod vici vulgò dicti, *las aldeas*, non possunt statuta 10 *Vici an statuant.*

ſtatuta facere, ſine licentia ciuitatis, cui ſubſunt. notat Bart. in l. ſi quid extraordinarium. C. de legatio.lib.10.& probat tex.in.l.17. tit. 1.lib.7.ordin. ★ Quæ eſt.l.2. titu.6. lib.7.Recopil.& vide.cap.98. *de las Cortes de Madrid del año de.* 73. Vbi confirmatur per.d.l. & imponitur noua forma. ★ Qui probat, quod etiam intra tria millia non poſſunt vici facere contributionem, niſi rectores ciuitatis cui ſubſunt, reuiderint rationes, & idem notat Bart. in l.omnes populi.ff.de iuſtitia & iure. q.1.quod procedit, niſi vicus legitime præſcripſerit in contrarium, vt notat Ioan.de Ripa. in tracta. de peſte.in.2.par.num.468.

11 *Confraternitates.* Quinta concluſio eſt, quod confraternitates & collegia licita per modum etiam pacti, vel cõtractus, poſſunt ſtatuta facere: quia reſpectu ſuorum officiorum habent etiam apud nos iuriſdictionem, & deputant iudices, vt in.l.2.tit.4.par.3. & ideò poſſunt in eadem ratione ſtatuere, vt per plura probat Iaſſ. in dicta.l.omnes populi.num.35.& cõcludunt DD.in.l.2.C.de conſti.pecu.& in.l.fi.C.de iuriſdict. omnium iudi.& in.l.1.C.de monopo. & Feli.in.c.cum omnes de conſti. num. 14.& Bald.in cap.venientes. de iureiu.& glo.in.l.& quia.ff.de iuriſdi. omni.iudi.

12 *Statuta ligant in foro conſcientiæ.* Sexta concluſio eſt, quod ſtatuta licitè facta non ſolum in foro iudiciali ſeruanda ſunt, ſed etiam in foro conſcientiæ, ſecundùm Bald. in.c.quæ in Eccleſiarum.de cõſtit. quem ſequitur Iaſ.in.l.poſt diuiſionem.C.de iuris & fac. & ideo ſententia lata contra formam iuſti ſtatuti, cum non valeat, non obligat, ſicut nec lata contra legem.vt in.c. 1.de ſentent. & re iudi. Secus veró ſi ſtatutum eſſet iniquum, nam nec in foro iudiciali vel conſcientiæ nõ obligat ſecundum Yſern.in tit.quæ ſint regalia.colu.3. De quo melius quã alibi per Andre.Tiraq.in tract. de vtroque retractu in præfact. nu. 73.fo.11.& per DD.in.c.1.de cõſti.

Iudex tamen alterius territorij, in quo non viget ſtatutũ, non tenetur exequi ſententiam latam ſecũdum formam ſtatuti, ſi non vult, etiam ad literas requiſitorias iudicis, vbi viget ſtatutum. Et ita per plura probat Hyppoli. in ſingu.138. ★ Hæc opinio nõ videtur vera, nã ſeruãdũ eſt ius loci cõtractus, & vbi res geſta eſt.l.ſi fundus.ff.de euictionibus Matth.de Afflictis deciſ.226. nu.4.Non ergo debet inſpici locus iudicis requiſiti, ſed locus iudicis requirẽtis. Secus quoad formã iudicij. ★ Et nota quòd ſtatuta populorum, ſi derogent in aliquo honorificentiæ regis vel dominorum, nihil valent in eo quod derogant: & ita per plura probat Antonius de Pratis in clypeo paſtorali.c.5.in fine, & eſt in.2.volum.tractat.fo.201.

His ſex concluſionibus præſtringitur materia condendorum ſtatutorum, quam latiſsimè examinat Anchar.& DD. in.c.1.de conſtitu.

Inter alia quæ in iſta.l.17.præcipuè cõmendãtur, illud eſt ꝙ ſtatuta 13 *Statuta nõ ſint partialia.*

circa electionem officialium sint æquissima, & absq; vlla partialitate. Ex quo corroboratur quod notat Bal. in c. cum accessissent. de cōsti. num. 11. quod populus non potest facere statuta quę sapiant diuisiones & æmulationes secretas in populo: quia talia statuta fiunt mala mente, & ad exterminandam cōcordiam, & mutuam societatem ciuium: ideò lex ista dicit, *Para que se elijan justamente é sin parcialidad.* Vt in l. 1. & ibi DD. C. si propter inimicitias. lib. 10.

Si verò statuta carent ista suspicione partialitatis, & sunt rationabilia, seruanda sunt ad vnguem, vt in l. non tantum. §. finali. ff. de decurio. & in l. super creandis. C. de iure fisci. lib. 10. & gloss. in cap. cum olim. de cleri. coniugatis.

Vt igitur electio, vel nominatio personarum, vt fiant rectores populorum, valeat, plura consideranda sunt, quibus omissis aut nulla esset electio aut saltim posset periclitari. De cuius forma sunt videnda quæ notat Bald. in l. 1. num. 44. C. qui admitti.

De electione officialiũ publicorum. Primo debent adesse personæ, qui secundum mores ciuitatis adesse solent, & cessante consuetudine, vel statuto seruanda est forma. de qua in. l. nominationum. C. de
14 decuri. libr. 10. & ibi notat Luc. de Pen. addens, quod illa lex quæ de decurionibus loquitur, habebit hodie locum in consiliarijs ciuitatum & locorum nominandis, vel eligendis: & si vnus ex vocandis non vocetur, ille solus potest agere de contemptu, & non valebit electio, vt notat Abb. in cap. quod sicut. de electio. quem sequitur & corroborat Inquiridion iudicum Ecclesiast. in notabili. 63.

Et non interest an agatur de nominatione, an de electione officialium, vt est text. & ibi glos. in parte, nominationem. C. de decurio. lib. 10. Si verò non vocati non agũt de contemptu, mero iure valet electio. vt probat Ioan. de Ripa. in suis responsis. tit. de rescriptis. c. 21.

Secundó debent inspici citationes, siue nominatim, siue ad sonum tubæ, vel campanæ, vt in. d. l. obseruare: & an sint absentes vocati, & an adsint duæ partes ex tribus omnium, nam absentes vocandi sunt, quando non sunt saltim extra territoriũ, vel in longinquo, seruato de citatione absentium, quod statuto vel consuetudine introductum est. secundùm Lucam in dicta lege. nominationum. & Ioan. de Ripa in dicto responso. 21. Item si electio est ardui negotij, debent nominatim scribi nomina eligentium nisi aliud sit de consuetudine, notat Bar. in. l. 1. ff. de albo scriben. & in. l. fin. C. de priuilegijs curia. lib. 10. notat Bal. in l. nulli. ff. quod cuiusq; vniuersi. nomi. & in. l. fi. C. qui bonis cedere poss. & Corneus consi. 189. col. fi. volu. 3. vel debet dici duas partes interuenisse & quòd maior pars cōsenserit secundum Alex. consi. 68. col. 2. lib. 2. & consi. 1. lib. 4. & notat Alexan. & Iass. in. l. & hęred. §. hodie. ff. de *Citatio*

ff.de pactis.& Feli.in.c.cum omnes col.10.de constitu.

Locus. Tertiò,viso quod citatio & conuocatio legitima præcedat, inspici debet an sint congregati in loco solito ad nominationem vel electionem celebradam.vt in.d.l. 2.C. de decuri.

Si tamen omnes votum habentes,sint congregati in loco solito & sine citatione solita, in his fieri nihilominus omissio citationis non vitiat,nam præsentes non sunt citandi:& ideo actus nominationis vel electionis sic factus valet, & tenet, vt notat Bart.in.d.l.2. quem sequitur Decius.1.volu.consi.199.

Tempus. Quarto,inspici debet tempus, nam citatio facta ad certum diem, si ex ea comparet vel non comparet citatus,vitiat actum,si alio tempore geratur.vt notat Bart.in.l.aut qui aliter.§.fin.ff.quod vi aut clam. Sic postquam introductum est à consuetudine, vel statuto,quo tempore debeat electio vel nominatio fieri, si fiat alio tempore nullo modo debet valere,quia actus geritur extra tempus præfixum.argu.tex.in l.si eo tempore.C.de remiss.pigno.

Si verò non sit statutum,vel certa consuetudo in tẽpore faciendæ electionis, tunc illa celebranda est tribus mensibus , antequam finiatur tempus priorum officialium: & ita probat Ioan.de Platea in. l.si ad magistratum.C.de decurion.lib.10.

Tempore feriato fit electio officiorũ. Tempus autem & dies debet obseruari vt in eo fiat electio vel nominatio, etiam si sit feriatus in honorem Dei:nam cum in hac electione tractetur de causa publica,& de prouidendis rectoribus locorum, habet in se quandam pietatem. Et ob id sicut feriatis diebus datur tutor, eodem modo potest fieri electio officialium,nam æquiparantur tutoribus:vt in lege. præses. C. de trãsactioni. & minor & Respublica æquiparantur : & rationibus supradictis ne vacet Ecclesia,valet electio Ecclesiastica in diebus feriatis. vt notat Specul. in titul.de ferijs.§. sequitur.in versi.porro.& in feriatis diebus etiam in honorem Dei datur tutor pupillo:& eodem iure possunt dari rectores vniuersitatibus. vt est text.in.l.35. titul.2. parti.3. & loquendo in simili casu circa iudicia quæ proferuntur tẽpore nundinarum , quæ celebrantur in diebus feriatis,ita tenet nouissimè Rober. Marant. in speculo aureo. in.16. distin.iudiciali.in fine.

Quarto,debet tractari de nominatione eligendorum,dicendo quilibet quod sibi videtur, hoc enim importat tractatus. vt in.c.tua. de his quæ fiunt à prælato.Et an sufficiat in scripto votũ prestare sine loquela, videatur Boerius in decisi.1. Propositionẽ autem faciet præsidens concilio petẽdo votũ ab alijs, & ita notat Specul.in tit.de locato. §. sequitur.vers. & scias.Et ad votãdum debet præcedere iuramentum de recte eligẽdo, sicut iurat tutor: & sicut in electione tutorum regis. vt in.l.3.tit.15.part.2. Tractatus.

Votum autem dabit prius qui dignior

gnior est,vt per plura probat Præpositus in.c.Episcopus.17.distin. & melius gloss.in regulis Chācellariæ Iulij secundi.in. 6. parte primæ regulæ.fol.paruo.81. & facit gloss. in c.Episcopus.7.q.1.& quando præcedit tractatus, cessat conspirationis suspicio,vt probat Ioan. de Ripa in lib.2.responso.c.12.&.13.

Et nisi statutum,vel consuetudo aliter disponāt,seniores debēt præcedere in votando,vt in.c.1. de controuersi.feudi inter pares termi. & ibi notat Baldus & Ludoui.Roma. in singulari.81.

Et quamuis ratione antiquitatis,& vt honor seruetur, honor sit primam vocem & votum præstare,tamen tale votum non ideò est maioris efficaciæ, quàm sit prima vox & votum,vt notat Paul.in.l. si quis ita.ff.de hære.insti.

15 *Ordo sessionis.* Quintò, debet inspici ordo sessionis inter personas quæ debēt votare,nā ne quis loquatur ante antiquiorē,neue sedeat in altiori loco, iudex debet obuiare,vt in.l.1.ff.de albo inscribendo. de quo plura refert Feli.in.c.statuimus. de maiori. & obe. & Ioan.de Leicer in tracta. primogenituræ lib.2. quæst.3.& stylus Pariensis in tracta.de authoritate magni consilij fo.127.

Nam ius sedēdi ante alios,est priuilegium, quod decet esse mansurum,& ordo cōfunderetur si istud priuilegium priuilegiato non seruaretur,vt nominatim comprobat Feli.in.d.c.statuimus.

Ex quo infertur ꝙ si quis abutitur isto priuilegio,nitens occupare altiorem locum alteri debitum,nō solum expelli debet á iudice,& resisti à parte etiam manu armata & violenter, vt per plura comprobat Cassaneus in consuetudi.Burgund. in rubri.6.§.4.in.1.glo.à nu.1.vsque ad nu.20. sed etiam occupator ius propriæ sessionis perdere debet,atque eo priuari,& poni in loco inferiori à proprio loco ad voluntatem iudicis,vt in cap.præcipimus.63. distinct.& notatur in.l.si qua loca. de specta.lib.11.& notat Roma.in singu.non debet minor.

Itaq; in modo sedendi inspiciat iudex consuetudinem, sicut inspici debet in modo procedendi, quando fiunt processiones,vt notat Bal. in.l.obseruare.§.ante quam verò.ff. de offi.procon.

Et vbi non est datus alius ordo, melior est conditio possidentis,vt notat idem Bal. in.l. per agrum. C. de seruitu.& aqua. & sic primus occupator loci,vel sessionis tuendus est.

Sexto, debet inspici ætas & habilitas eorū, qui debent votum præstare, 16
nam votantes habentur loco testium, vt notat Feli.in.c. causam quæ.de testibus. & ideò impubes, qui non potest regulariter esse testis,quanuis possit habere officium rectoriæ ciuitatis,non tamen poterit votum præstare in huiusmodi electionibus,vt in.l.spurij.§. minores.& ibi Alber.ff.ad muni. & in.l. ad Rempublicam.ff.de decurio.& notat Bal.in.l.si pater.C.quādo prouoca.

uoca. non est necesse. & Paulus in lege. in prouintiali. §. si in publico. ff. de noui oper. nuncia. & de officio rectoriæ an minori cōferri possit, & quando valeat dispensatio, allegat Roderi. Sua. in alleg. 12. & quod ex causa penuriæ possint minores eligi ad officia publica, est text. in. l. non tantum. §. primo. ff. de decurio. & potissima causa est penuria, vt notat gloss. in. l. ad rempublicam supra allegata.

Qualitas personarum. Septimo, debet considerari qualitas eligendorū, nam consideranda est nobilitas, prudētia, fidelitas, & bona conscientia cum mentis integritate proueniens; & rerum experientia. vt in. §. sed cum sit necessarium. C. de nouo. C. componen. & solertia, & diligētia, vt in procemio Institutionum. ver. cumq; Deo. Itē morum probitas & peritia. vt in. l. 1. ff. de decretis ab ordi. facien. & notat Ioan. de Platea. in. l. 1. C. de cōdi. in publi. horre. lib. 10.

Item, qualitas personarum non solum à iure spectata est, vt infra subijciam, sed etiam quæ inducta est à consuetudine: nam si consuetudo est, vt ex aliqua progenie, vt est apud ciuitatem, *de Soria*, eligantur rectores, illa consuetudo qualificat personas, & est seruanda. Nam sufficit si dicatur, ita cōsuetum est eligi, vt est gl. in. c. abbate sancti Siluani. de verbor. signifi. facit. l. pe. ff. de iustitia & iure. Imò etiā si ex priuilegio naturales haberentur pro ciuibus: si tamen soli ciues naturales admitti solent ad honores, alij qui nō sint naturales, licet habeantur pro ciuibus, non admittētur secūdum Bal. in l. in vrbe. ff. de statu. homi. Vt notat gloss. in. l. vt gradatim. ff. de mune. & hono. quod si non seruetur, illi de progenie licite possunt appellare. vt in. l. d. C. de potiori ad mune. nō vocan. lib. 10. Sed quod officia debeāt dimidiari, tenuit. d. Horosci⁹ in. l. 2. ff. de origine iuris. nu. 77. & facere videtur. l. 1. titu. 13. lib. 8. Recop. quæ iubet, *que en los oficios de la hermandad se partan en los dos estados.*

Qualitas autē quæ à iure inuenitur expressa, vt ex nobilioribus & ditioribus vicinis ciuitatum sint eligendi officiales publici, vt in authen. de defensoribus ciuitatum. §. interim. coll. 3. & est tex. in. l. honores. §. si is qui. ff. de decurio. & in authen. præsides gentium. C. de episcop. audi. de quo plures doctrinas citat Ioann. de Palacios Ruuios in repetitio. rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. 9. num. 8. Et est ratio, nam ditiores & bonæ opinionis homines alijs præferri debent. vt in auth. sed cū testator. C. ad leg. Falcid. Et iura huius regni vicinis dicunt officia conferenda, vel originarijs, vel saltim illis, qui volunt domicilium habere in loco vbi debet officium exerceri. vt in. l. 8. Quæ est. l. 1. tit. 3. & 4. libr. 7. Recop. licet aliquātulum immutata. in nēta. l. 23. titu. 2. lib. 7. ordinamen. Quæ est. l. 5. titu. 2. lib. 7. Recop. quæ legatur attētè, quia mutat nonnulla. 17 *Nobiliores & ditiores præferūtur.*

Pauperes autem & infimi, aut viles, non sunt ad officia publica eligendi,

gendi,

gendi.vt in.l.rescripto.§.1.ff.de mune. & hono. & notat Platea in.l. ad subeunda.& in.l.si quis decurio. C. de decurio.lib.10.& in.l.ne quis. C. de digni.lib.12. & in authen. de defenso.ciuita.& glos.in parte, obscuri.col.3. Viles autem dicuntur,vt in dictionario meo , in parte, Viles & sordidi. qui communiter tales reputantur,vt notat Luc.in.l.maximarum.C.de excusa.munc.lib.10.

48 Nobilitas autem & bona æstimatio in personis eligendorum est cōsideranda,secundum æstimationem huius seculi,vt est glos.satis notanda in dict.auth.de defen. ciuit.§. interim coll.3. Alibi autem consideratur nobilitas secundùm bonos mores,vt notat Bal.in.l.ex diui Pij.C.locati . Et consuetudo regionis spectāda est in æstimatione nobilitatis in hoc casu,vt notat Ioan.Andre.in addi. ad Spe.in tit.de teste.§.1.vers. sed quid.aliàs autem quid sit nobilitas,& quis nobilis, de iure cōmuni late congessit Tiraque.in tracta. de nobilitate.Et ego de iure nostro Castellano dixi in dictionario meo in parte,*cauallero*,& in parte, *hidalgo*, & in parte , *nobles*. Imò in materia electionis ad officia quis dicatur nobilis , est arbitrarium, secundum Alexandrum in apostillis ad Bart.in.l.3.ff.de testibus.

In impetrationibus verò beneficiorum quis dicatur nobilis,& quid iuuet illa æstimatio , videatur per Lodoui.Gomez.in regula Chācellariæ,de annali possessore.q.37.

Nobilitas. Nobilitas igitur cum debeat cōsiderari secundum æstimationem loci,vbi eligendus demoratur,non debet attendi, an illa æstimatio sit respectu potentiæ, nam potentes potius debent non admitti ad officia quam nominari ad ea : nam ita præcipit faciendum.l.15.tit.1.lib.7. ordi. ✱Quæ est.l.12.tit.1.lib.7. Recopil.aliquantulū immutata.✱ Imò correctores potentes non sunt nominandi,vt in.l.4.tit.16.lib.2.ordin. ✱Quæ est.l.2.titu.5.lib.3. Recop.✱ & melius in.l.5.eo.tit. ✱ Quæ est.l 22.tit.5.lib.3.in Recopil.✱

Dicitur autem potens persona, vt in.l.6.tit.1.lib.6.ordin.✱Quæ est l.9.tit.10.lib.9.Recopil.✱ & illa est singularis decisio Castellana.

Et in tantum hæc populi æstimatio consideranda est,q. postquam quis ex electione præcedentis officij adquisiuit æstimationem illius gradus,ne generetur confusio, non debet illa æstimatione priuari,& eligi ad inferius officium,putà, *Si fue Alcalde no lo han de baxar à ser alguazil*.argumento text.in.c.ad hoc.89. distin. nam sine causa præeminentia alicui adquisita non debet auferri.argu.tex.in.l.interdum.ff.de operis liberto.& est glos.in.c.nullus, *el segundo*.2. quæstione.2. & est text. in.l.2.C.quemadmo. ciuilia munc. indican.lib.10.& ibi Platea. Et ista quasi possessio æstimationis per matriculam præteritam probatur.nam hæc constituit quem in quasi possessione , secundum Bald.in.l. scrinarios.C.qui testa.face.pos.& ad officium indecens statui suo nō debet quis

quis compelli, vt probatur in.l.1. & 2.C.ne quis liber inuitus.lib. 11. & æstimatio consideratur, vt conseruetur in posterum, vt.l.obseruare.§.1.ff.de offic.procon. ibi. hoc enim solent magni facere populi, & in.l. si in aliquas.eo.tit.

Imò semper ordo ascensionis & descensionis seruãdus est, vt in.l. vt gradatim.& in.l. honor.§. gerẽdorũ.ff.de mune.& hono. Et honor adquisitus & qui augetur nõ debet nocere adquirenti, vt in.l.1. & ibi Albe.ff.de iure aureor. annullo.

Et honores per vicos ciuitatis æqualiter secũdum ætates & dignitates & gradus debent iniungi, vt est elegãs tex.in.l.& qui originem.§. præses prouintiæ.ff. de mune.& ho.quod, proh dolor, hodie pessime seruatur.

Communicatur electio. Octauo debet inspici, quod non ex nobilioribus, siue fidalguis, aut scutiferis, debent omnes officiales concilij eligi, sed partim ex his, partim ex plebeis, dummodo non sint pauperes, & viles, vt supra dixi, nã siue sit onus, siue sit honor, inter socios vnius Reipublicæ debet ęqualiter diuidi.argu.tex.in.l.si non fuerint.ff.pro socio. Socij autẽ sunt triũ statuum, scilicet, militum, & scutiferorum, qui minores sunt militibus, vt in.l.23.tit.22. part.2. & plebeiorum. & ex his tribus debent elegi officiales, licèt status scutiferorum antiquatus est.

Et quòd æqualiter sit celebrãda isthæc nominatio officiorum, probatur arg.tex.in.l.2.ff.de origi.iu.§. eisdẽ temporibus, &.§.deinde cum post.& ibi notat Alberi. imò addit plures eligendos ex nobilioribus, quàm ex plebeis, nam per nobiles potius defensatur Respublica, sicut de Ecclesia notatur in.c.cõstitutus. de appellat.& notat Lodoui. Gomez in.d. regul. de annali posse. q. 37.& ꝙ in commodis siuę incommodis æquentur respectu administrationis publicæ nobiles cum plebeis, notat Betrã.in.1.par.consi.141. Et ita quoq; æquat eos tex.in.c.lex 2.dist. vbi dicitur quod nobiles & plebei simul debent statuere pro gubernanda Republica.

Et potest addi alia ratio, nã in numero & in paritate personarũ semper debet præferri ille, qui est descẽdens à nobiliori sanguine, vt notat Bal.in.l.ne nulli.C. de aduo. diuer. iudi.& facit.l.si cohortalis.de cohorta.lib.12. Nam qui decoratur natiuitate nobilioris generis, præsumitur melior, vt est glo.in.l.cum vnus. ff.de alimen.& ciba.lega. Et sic nõ solum æquari nobiles plebeis, sed præferri possunt: nam splendor publicus spectatur, vt in.l.rescripto.§.1.ff.de muner.& hono.

Vtilissimum ergo est Rempublicam regi per nobiliores sanguine, & æstimatione, ex quo dicerem esse irrationabilem, & in damnũ Reipublicę consuetudinem illam, qua disponitur, vt nobiles aut fidalgui excludantur ab officijs Reipublicę: ideò nec priuilegium valere debet, vt notat Platea in.l.exemplo.C. de decurio.lib.10.& in.l.nec damnosa.

C.de

C. de precibus impera.offerē.Imò in præiudicium regis esset tale priuilegium, ob quod valere non debet, vt in.l.16.tit.25.par.2.& contra rempublicam, cuius causa priuilegiantur, vt probat Roma.cons.436.

Fidalgui. Imò sicut fidalgui & nobiles Hispani ideo gaudēt prærogatiua nobilium, quia sunt deputati in defensam regni Castellæ & ad oppugnandum contra inimicos, eodem modo debent frui & deputari in seruitio Reipublicæ particularis, & vt eam defendāt & ad id possunt induci illa verba tex.in.l.5.tit.2.lib.4.ordi. * Quæ est.l.5.tit.2 lib.6.Rec. * dum dicunt, *Deuen ser fauorecidos los fidalgos por los Reyes, pues cō ellos fazen sus conquistas, y dellos se siruen en tiempo de paz y de guerra*, & sic tempore pacis æquum est hos nobiles eligi ad seruiendum regi in administratione Reipublicæ, sicut in electione beneficiorum Ecclesiasticorum probat Feli.in.c. cum adeo de rescrip.colum. fina. Et semper in iure nostro nobiliter viuentes præferuntur negotiatoribus & alijs inferioris conditionis hominibus. vt per plura probat Guido Pap.in decis.196. & nobiliter viuētes dicuntur quoque scutiferi, nam Castellano sermone, *escudo*, significat *defensa*. vt in.l.23.tit.22.par.2.& ideo, *escuderos quiere dezir* defensores regis vel regni.

19 Prelatio inter ipsos nobiles. Imò adhuc inter ipsos nobiles eligendos datur prælatio: nā nobilis, qui habitat in ciuitate præfertur nobili qui in rure habitat, nec debent eligi ad regēdam ciuitatem ruri inhabitantes. vt notat Angel. in authent.de defenso.ciuita. in princip. col.3.de quo est elegans decisio Nicol.Boerij.q.272.

Item si ex nobilibus alter sit antiquior & maioris estimationis, ratione antiquioris habitationis preferēdus est, arg.notatorū per Ludo.Gomez in.§.itē Seruiana instit.de acti. & notat Luc.in.l.si quisquis conductor.C.de omni agro deser.li.11. & notatur in tract.de peste.in.3. parte ver.est autem publica.fo.163.

Itē si ex his nobilibus alter sit tabellio, alter non, qui nō est tabellio debet preferri: nā tabellio nō debet eligi ad administrādū officiū Reipublicæ, vt in.l.vniuersos.& ibi Ioan. de Platea.C.de decurio.libr.10. De quo vide rationem per Aymō cōsi.163.volum.1.

Seniores. Item inter ipsos naturales & originarios, seniores sunt præferēdi iunioribus, vt notat glo.in.l.vt gradatim.ff.de munc.& honori.

Item qui pluribus annis decursis non fuit electus ad officiū Reipublicæ, præfertur illi, qui proximis annis fuit officialis, vt per circulum omnes ciues benemeriti vtātur officijs Reipublicæ, vt in.l.honorū.§. de honorib⁹. ff.de mune.& honori. & in authē.de defenso.ciuita.§.interim.ibi, per circulū, & in fine.coll.3. & in.l.1.C.de officio magistri officiorum: & in hoc ne ordo & circulus peruertatur, omnis color fraudis debet vitari, secūdū Bal.in.l.nemini.C.de aduoca.diuer.iudi.

Item

Legitimus. Itē si alter ex nobilibus sit legitimus, alter bastardus, pręfertur legitimus: nā bastardus infamis habetur, vt per Azonē in summa de natura.libe.& facit.l.generaliter.§.spurios.ff.de mune. & hono. Non tamē bastardus excluditur à doctoratu vel magisterio, vt notat Bal.in cap.innotuit.de electio.col.2.

Item si vnus exercet artem vtensilicam, licèt regulariter nō debeat eligi ad officia publica, si tamen eligitur seruata forma textus in.l.eos qui vtensilia. ff. de mune. & hono. & in.l.si cohortalis. C. de cohorta. lib.12.& alter non vtitur dicto officio, hic præferendus est.

Hæ quoq; prælationes locū habere possunt, quando inter plebeios contenditur super electione officiorum publicorum.

20 De cōuersis. Item inter plebeios oritur quotidie cōtētio, nā quoddā genus hominū, quos vulgus appellat, *Christianos viejos*, odio non mediocri abhorret aliud genus, quod vulgus appellat, *conuersos, o marranos*, tanquā diuersos: nam marannatha hoc latine significat, vt in.c. Guilisarius.23. quęst.4.& hi conuersi in vulgi opinione pro infamibus habentur. De quo per Septimancensem auditorem regium in tracta. de institu. Catholicis. cap. 46.numer. 21. vbi elegāter disserit de materia. Et quā uis sit praua secta, ex qua multa mala orta sunt, propter secretam diuisionem Christianismi, & æmulationem, & schisma. Et hæc differentia Christianismi apud nobiles, de quorū numero nos quoq; sumus, soleat sperni: tamē diabolus quotidie instat in cordibus aliquorū, vt audeāt durissimo animo asserere, Christianos descēdētes de genere Iudæorū ad officia publica non esse admittēdos: quibus obuiat & aduersatur expressa lex huius regni, in.l.6. titulo *de los Iudios*, parti.7. quæ indistinctè dicit ad oficia publica admittēdos: quod per plura iura comprobat Montal.in.l.2.titulo, *de las injurias*, foro.ll. lib.4.& facit text. in.l. libertorum.C. de digni.lib.12. quæ probat, etiam nepotes seruorum ad clarissimas dignitates esse admittendos: & facit text.in.c.eam te. de rescriptis. vbi ad Ecclesiastica quoque officia & beneficia possunt admitti: & notat Rom.in sin.672.

Quod limitatur nisi ipsemet fuerit olim Iudæus, aut Maurus: nā facile non admititur, vt in. c. constituit.17.q.4.& notat Anani.in.c.cum sit.de Iudæis.nisi cōuersus esset persona insignis, & multum decorata, vt notat Feli. in. c.eam te.de rescriptis.nu.12.seruato q̄ nō sit filius ex personis, quæ prohibentur habere officià publica: de quib⁹ in pragmatica Granatæ, fol.5.

Cæteri verò conuersi, de quibus dixi in dictionario meo, in parte, *Iudios*, admitti possunt ad officia publica: tamen propter æstimationem seculi, data paritate, ego præferrem istis conuersis antiquiores Christianos, per supradicta, & per ea quæ notat Ioan.de Ripa in conuerso.in.c.eam te.de rescript.nu.39.

21 Matricula Nono debet inspici, q̃ cessãte cõsuetudine aut præscriptione in contrarium facta. matricula nominatorũ præsentetur regi, aut cui ipse cõmiserit, & in locis dominorum, comitum, ducum, aut aliorũ præsentetur ipsi domino, vt eligant officiales, vel confirmẽt nominatos quæ confirmatio signum est superioritatis, vt notat Bald. in. l. fi. C. de legibus. & Felin. in cap. 1. de cõstit. colũ. 7. in quo potest respublica instare, non ipsi nominati: nam cum pendeat ex voluntate alterius, quis sit nominandus, propter huiusmodi incertitudinem, nemo ius habet prosequendi. Et hæc conclusio potest probari ex notatis per Rot. in decisio. 592. & ex notatis per Angel. in authen. de collatio. §. ad hoc prohibemus. collat. 9. & ex notatis per Stepha. Bertrand. in. 3. parte. cõsilio. 2. num. 4.

Facta autẽ electione personarum à domino rege, vel à domino loci, talis electus dicitur habere iurisdictionem ab eligente, & non à concilio faciente matriculam: nam populus aut cõcilium nõ dat quod non habet: & sic ab eligẽte vel cõfirmante dicitur haberi iurisdictio. secũdum Ange. in authen. de defenso. ciui. §. de cætero. col. 3. & facit. l. lege obuenire. ff. de verbo. signific. & ista confirmatio est altæ & non vasę iurisdictionis, secũdum Bal. in cap. cum omnes. de constit. nu. 22. & ideo crederem nõ debere fieri à domino extra territorium: & q̃ ista electio dicatur propria donatio dominorum & probatur arg. glo. in. c. relatum. de præben.

Quod extenderem, etiam si nominatio siue electio ista fiat à rege vel domino loci per procuratorẽ, prout fieri potest, ex notatis per gl. in. l. cum esset mihi. ff. de seruitu. rusti. prędio. & facit. l. certe. §. 2. ff. de preca. & quòd per literas fiat electio probat text. in cap. ea noscitur. de his quæ fiunt à præla.

Et aduertant domini qui passi sunt etiam semel nominare cõcilia personas eligẽdorũ ad officia publica: nam ex hoc constituitur vniuersitas in possessione nominandi, à qua sine ordinario processu priuari nõ debet, vt notat Decius in primo volumine, consi. 129.

Item aduertere debent eligentes, ne eligans inhabilet, puta, *a los que han resumido corona*, vel alios de quibus in. l. 17. tit. 3. lib. 1. ordinam. 22 De electione inhabili ✱. Quæ est. l. 3. tit. 4. li. 1. Rec. & vid. Couarr. vbi eã. l. declarat in pract. quęs. c. 33. n. 6. ✱ nam isti nõ sunt capaces officiorum publicorum, etiã si non fuerint per sententiam ab Ecclesia liberati: solum enim factũ resumẽdi priuilegiũ tõsurę cõsideratur, vt pœna legis locũ habeat, argu. doctrinę Bal. in. l. 2. in fine. C. de epis. audi. & videtur expressa lex regni in. l. 3. tit. 4. lib. 6. ordi. ✱ Quæ est. l. 14. tit. 16. lib. 9. Re. ✱ Et in hoc casu, quo factum tantum consideratur, & non effectus non loquitur Bald. in. l. si quis in suo. C. de inoffi. testa. quem sequitur Feli. in cap. 1. de præsumptio. in. 8. fallen.

Si

Si ergo nominauerint in officiales futuros eos qui sunt incapaces officiorum publicorum, superior ex his non tenetur eligere, imò nominatores tanquam legi contrauenerint sunt arbitrarie puniendi, vt in.l.nemo martyres. & ibi Baldus. C.de sacrosan.

Et de nouo præcipiet dominus electionem faciendam, nontamen priuabuntur nominantes pro illa vice iure nominandi, prout nonnulli doctores tenuerunt, contra quos probat hanc conclusionem Ioan.de Ripa in tractat.de peste. in 3.parte.sub numero. 424. Et idem notat Bal.in sua practi.titu. de cautelis & remedijs.versicul.15. & notabiliter Cynus in.l.1. in fine.ff. si quis in ius voca.non ierit. & Albericus in.l. sextumdecimum.§. quæsita.ff.de vaca.munc. & Boerius in decisio.2.nume.3.

In vno nõ cadit electio.

Decimo, aduertere debẽt isti nominatores ne vnum tãtum eligãt, nam electio nõ datur nisi inter plures, vt in.l.fisci.& in.l.si tibi electio. §.1.ff.de opti.lega.& tex.in authen. de defenso.ciui.§.fi.col.3.

Et quod non nominent eligendos vt sint officiales in plures annos, quia in vnum tãtum annum sequentem aut plus in biẽnium, & non vltra sunt officiales eligẽdi, vt est text.in.l.nemineni.C. de suscepto.& archa. libr.10.& notat Abb. in cap.fina.col.2.de iudicijs.& Capitius in decis.121.sub nume.4.aliàs est sub numero.5.

Quando cõtenditur in

Vndecimo, aduertere debẽt isti

per personis eligẽdorum.

qui certo tempore aut die limitato debent eligere, ne tempus labatur, & nequeat electio celebrari post lapsum tẽporis. Fiendum enim certotempore, illo debet exequi, vt notat Bal.in.cap.dãnamus.de summa Trinita.& fide catho.si forte cõtenditur, an vnus vel plures debeãt vota præstare, & allegetur contra aliquem, quod non potest, nec valet votum præstare: & alter contendit quod potest, ne tempus in hoc labatur: quia forte probationes nõ sunt in continenti paratę, in tali casu nõ differtur nominatio, sed omnes personæ, quæ solent admitti, præstare debent vota, & admittetur votum illius, contra quem opponitur, si, & in quantum de iure valeat: nec nocebit nominationi, si postea appareat non habuisse eum ius votandi: & notat Abb. in cap.Cumana. de electio.quẽ sequitur Cepola in cautela.232.Item facit, quia vitium litigiosi super potestate eligendi, non impedit eligere qui est in possessione, vt notat Bal.in.l.alienationes.ff.familiæ herciscun.

An liceat nominare successorem.

Duodecimo est aduertendum, quod in pluribus concilijs est de cõsuetudine, vt iudex vel rector illius anni nominet eligendum in sequẽtem annum: quæ cõsuetudo ne sit irrationabilis, sic est intelligenda, quod antecessor in illa adunantia cõcilij posit proponere personam eligendã pro anno sequenti, & inter omnes tratectur an habilis & admittẽdus sit: tunc enim si omnes vel maior pars conueniat, appro- 23

bando eius personam, à toto concilio nominatus videtur in concordia, vel à maiori parte, si nonnulli reluctauerint.

Si veró ille, qui nominatur ab antecessore, omnino debet admitti, vt ponatur in matricula, talis nominatio & cõsuetudo admittẽdi eum est irrationabilis, & non valet: quia reprobatum est, ne quis sibi sui officij eligat sucessorem, vt in cap. Apostolica. §. his omnibus. 8. q. 1. Et sic nominans videtur se ipsum nominare: nam successor etiam in officijs secularibus videtur eadem persona cũ antecessore, vt nominatim notat Signorolus de Homodeis. in cõsilio. 64. Et licèt aliqua iura ciuilia dicant, cõueniendum eum qui in magistratu nominat sucessorem. vt in. l. ordine. §. in eum. & in. l. libertus. §. nominati & in. l. quotiens. §. 1. ff. ad municipa. non tamen aperiũt illa iura eum nominatum admissum ex sola nominatione, sed quòd ordo decurionum admisit, quia voluit vel comisit hoc nominanti, vt in dicta. l. quotiens. §. consensisse. in parte, creauit, vbi gloss. hoc sentit.

Et experientia compertum est, sic nominantes ad suos amicos & consanguineos vota dirigire, in quo magis carnalis affectus, quàm publica significatur vtilitas, quæ vigere debet: & ideo iudex huiusmodi nominationes pati non debet: nam licèt pater pro filio, & filius pro patre posit in consilio vocem aut votum præstare: quia motus præsumitur ob bonum Reipublicæ potius quàm sanguinis affectione, vt notat Paul. per tex. ibi. in l. illud. ff. q. cuiusq; vniuersi. nomi.

Si tamen colligeretur, quòd ista vota & nominationes præstantur, vt ad inuicem colligentur in damnum Reipublicæ, & vt inter se cõtinuentur officia & honores, hoc iudex pati non debet, vt in. l. 1. & ibi notat Barto. C. si propter inimici. libro. 10. & facit quod de amico illius qui habet litem cum Republica notat Ioan. de Platea in. l. diuum Verum. C. de decurio. libro. 10. & facit: nam inter eos qui sunt eiusdem domus non debent continuari honores: vt adnotat Nicolaus Boeri. in decisione. 2. num. 5.

Et hoc quotidie practicatur, *en pueblos do ay vandos*, per quos Respublica læditur, vt in. l. si quis ingenuam. §. in ciuilibus. ff. de capti. & post. *ò donde alguno tiene pleyto con el concejo*, & nominatur eius amicus.

Decimotertio debet inspici, nã si opponitur contra personas quæ nominantur, quòd non possunt nominari, putà quia allegatur, q nõ est fidalgus vel nobilis, ideo officium fidalgorum habere non potest: in isto casu, si quidem est in possessione, ante hanc obiectionem ea non obstãte potest nominari, & vti hac quasi possessione. Si verò non fuerit in possessione huiusmodi præeminentiæ & reputationis, non potest admitti, donec probet se nobilem: & sic in primo casu, etiam pendente

dente quæstione nobilitatis potest admitti ad officia fidalgorum siue nobilium:& ita probatur argumen. text.in.l.si vt proponis.C. quando prouoca. non est necesse. Et resoluit Didacus de Couarru.in.libro.1. resolut.capit.16.Et ad hoc potest induci text.in.l.6.titulo.2.libro.4.ordina. ⁎Quæ est.l.9.titul.11.li.2.Recop.⁎ Et secūdum istam distinctionem intelligo quæ notat Alberic. in.l.imperatores.§. idem rescripserūt.ff.de decurio. & eorum filijs.& Cepola in cautela.234. & Rochus de Curte in tractat. iuris patron. in verbo,competens nume. 54.in sua opinione. Sed quid si inhabilitas electi opponatur post electionem, videatur an debeat statim suspendi ab administratione, quod notat Specula.in titu.de censibus.§. nunc dicendum. & quod notat apostill. in quæstionibus Capellæ Tolos. quæstione.370.

24 *Qualiter cōpelluntur electi.* Decimoquarto debet inspici, ꝙ facta electione personarum ad officia publica, si detractent officia acceptare,cogendi sunt eisdem coactionibus, quibus tutores cogi solent, vt in. l.si quis magistratus. ff. de mune. & hono.& probat Platea in.l. si ad magistratum. C.de decurio. libro. 10. & ad hoc detrahitur de domo propria,vt sit officialis,& de facto procedi potest, vt notat idem Platea in.l.ex domibus.C.eo. titu.de quo vide Alex.in apostill.ad Bart.in.l.munerum.§.iudicandi. ff. de mune.& hono.

Quod maximè procedit contra eū, qui detractat esse collector pecuniæ publcæ,quem, *mayordomo de concejo* appellamus:nam talis compellitur omnino officium acceptare,vt notat Alberi. in.l. munerū. ff. de mune.& hono. *Mayordomo de concejo.*

Et ab huiusmodi officij acceptatione nec ætas,vel dignitas,vel etiā infamia excusat, secundum Barto. in.l.1.numero.18.C. de mune. & in quo loco.libro.10.Et contra nolentes acceptare officia,ponit pœnas text.in.l. si ad magistratum. & in.l. ex omnibus domibus.C. de decuri.libr.10.Quæ pœnæ locum habere possent, nisi iusta causa nō acceptassent,vt est videre in casibus sequentibus.

Primus casus est,si nobilis eligeretur ad officium vile, putá,ad custodiam portarum, vel simile:nam non cogitur acceptare,vt in. l.fi.& ibi Bar.C.de suscepto. libr.10.& in l.1.C.ne quis liber.lib.11. *Causæ recusandi officia publica.*

Secūdus est, si indignus ad officium eligeretur:nam non cogitur acceptare,cum acceptando incurreret in pœnam: posset enim extra ordinem puniri,vt notat singulariter Alberic.in.l.quintum vno.§.qui ad bestias. ff. de re mili & Abb. in capit.præterea.nume.11.de testibus cogendis.& Capitius in decisione. 178.numer.3.& facit.l.2.C.si seruus aut liber.libr.10.& per Roderi.Sua. in allega.12.fol.157.& Feli.in cap.1. de testi.cogen.& Thom. Gramma. consil.48. *Indignus.*

Quod fallit,nisi ad officium honoris eligeretur infamis: nam illud *Infamis.*

officium,licèt habeat annexum honorem, non poteſt recuſare infamis prætextu infamię:nam ex pœna præmium conſequi non poteſt, vt in.l.relegatorum.§.final. de inter dictis & relega. & notat in ſpecie Innocē.in.c.ſciſcitatus. de reſcript. quem ſequitur Ioan. de Platea.in.l. nec infames.C.de decurio. libr.10. De quo elegātiſsimè per Tiraq. in tract.nobilitatis.q.24.

Sunt autem infames, de quibus in.c.infamibus.de regu. iuris.lib.6. inter quos habebitur ille,qui publice verecundiā paſſus eſt, vt probat Decius in.1.parte.cōſi.90.& Baſtardus,vt per Azo.in ſumma.C.de his qui notan. infa.& per Thom. Grāma.conſil.48.

Infirmus: Tertius caſus eſt in infirmo perpetuo morbo, vt per totū.C. qui morbo & qui ętate:& de maiore ſeptuaginta annorū probat textus & ibi gloſſ.in.l.2.§.fin.ff.de decurio.& in.l. ſextum decimum.§. corporis. & ibi Albericus. ff.de vaca. munę. ★ ⁎ Hæ ſunt allegationes,nam in his iuribus probatur, ꝙ maior.55.annorum excuſatur à muneribus perſonalibus,& ſic probat tex.in.l.fin. C.qui ętate.libr.10.⁎ Sed qualiter intelligatur iſta ſenectus ad excuſationem munerū,videatur Ioann. de Platea. in.l.2. C. de his qui non impleti.ſtipen.libr.10.num.2.&in.l. cum decurionatus. C.de decurio. lib.10.& in.l.ſi vltra.eo.titu.

Iſti tamē non excuſantur, ſaltim ſenes,vt præſtent conſilium, quos vulgò dicimus, *deputados de cōcejo*, nā iſti non dicuntur habere officium, ſed votum cum alijs,vt notat Bald. in.l.decernimus.C.de Sacroſ. Eccl. ſub.num.2.vbi qui habet conſilium cum alijs dicitur præeminentiam habere,non dominium,vel officiū. Et quod à conſulendo Reipublicę, & ab aſsiſtendo in concilijs nemo excuſatus videatur priuilegiatus,eſt text.in.l.ſi decurio fortunam.& ibi Plate.C. de decuri. libro. 10. notat Martinus Laudenſis in tract. de fiſco.q.17.

Et hac ratione fulcitur deciſio tex.in.l.9.tit.3.lib.7.ordi.⁎ Quæ eſt l.3.in fin.tit.5.lib.7.Recop.ibi, *Pero los otros oficiales*, & erat.l.6.tit.1.lib. 6.veteris ordinam. & faciunt.l.4.& 9.tit.eo.lib.9.Recop.⁎ Vbi permittitur his bona conciliorum locare: quia cum nō habeant officium,nequeunt impreſsionem facere: nam ibi deputati ſolum pręſtant cōſiliū & appellatione officij nō venit cōſultor,imò prohibitus habere officium poteſt eſſe cōſultor.Bal.in authen.ingreſ.C. de ſacroſ. Eccleſiæ. ⁎ Nu.4.&.nu.20.in fin.⁎ ★

Confinatus: Quartus caſus eſt in confinato, vel relegato à ciuitate:nā tales confinati non poſſunt eligi ad officia publica, nec valet ſtatutum in contrarium,vt notat Ioan.de Plate.in.l. ad tempus.C.de his qui in exilium dati.lib.10.

Quod fallit niſi cōfinatio ſit fraudulenter procurata, vt.l. quamuis prouiſum.& ibi Ioan.de Platea. C. de decurio.lib. 10. & in.l. ſpadonē. §.fina.ff.de excuſa.tuto.

Quintus

Alibi electo

Quintus excusatur alibi electus, etiã si electionem impugnet. argu. tex.in.l.diximus.ff.de excusa. tuto. ex quo probatur, q pẽdente impugnatione alicuius actus, potest quis se iuuare ex illo actu impugnato cõtra tex.in.c.mulieri.de iureiu. quod quãdo procedat videatur Feli.in.c. capitulũ.nu.8.& in.ca. super literis. n.16.de rescri. & q alibi elect⁹ excusetur à secũda electione, notat Spe. in ti.de cẽsi.§.nũc dicẽdum.versi.si vero.& Bald.in.l.si vt proponis.C. quando prouoca.non est necess.

Sextus casus est in electo loco originis,& eodẽ tẽpore loco domicilij: nã iustẽ nõ acceptat electionẽ loci originis.vt probat Ioan.de Platea in.l.exẽplo.C.de decu.lib.10.& in.l.ciues.C.de incolis.eo.lib.

Cõtinuatio honorum.

Septimus casus est si filius nolit acceptare,& intrare officiũ honorabile quod proximo superiori anno pater habuit: nam ista continuatio officiorum est prohibita, vt in.l.1.& ibi distinguit Ioan.de Platea de mune. & honori. non conti. inter patrem.& fili.libr.10.

Excõmunicatus.

Octauus casus est in excõmunicato: nam nõ potest eligi ad officia etiã secularia, vt notat Belẽzi.in apostil.ad Abb.in.c.si duobus.de appel. & per Ioã.de Ripa.in singularibus respõsis,in titu.de rescrip.c.21.

25 *Debitor Reipublicæ.*

Nonus casus est in debitore Reipublicæ, qui non dedit rationem, & reliqua soluit: nõ enim potest nominari, nec eligi ad officium eiusdem Reipublicæ, vt in.l.rescripto.§ debitores.& ibi glo. quæ allegat cõcordantes. ff. de mune. & hono. & hoc est generale in omnibus officialibus qui nõ sunt syndicati, & rationes redierint, vt probat Ioã.de Ripa in tractatu de peste.in.3.part. in ver.susceptores.sub num.290.

Priuatus honoribus.

Decimus casus est in eo qui priuatur ab honoribus futuris: nã si appellat, ad noua officia aspirare non potest, vt in.l.reus delatus.§.fina.ff. de mune. & hono. officium tamen quod habet exercebit pendente ab pellatione, nisi in syndicatu sit officio priuatus: nam non potest eum exercere pendente appellatione, & hoc casu sententia syndicatus habet executionem, vt in.cap.7.infra, *en los capitulos de los juezes de residẽcia.* ★ Quæ est.l.14.titu.7.libr.3.Reco. ★ Et de ratione tex.in.d.l.reus.§. fina.videatur Barto.in.l.qui à latronibus.§.1.ff.de testamen.& Feli.in ca. omnipotens.de accusa.

Priuilegiatus.

Vndecimus casus est, in eo qui habet priuilegiũ à principe ne eligatur ad munera, vt in.l.senatus. ff. de offi.præsi.& notat Ioan.de Platea in l.1.C.primiciæ,lib.12.

Habens duodecim liberos 26

Duodecimus casus est, in eo qui habet duodecim liberos, nam etiã à decurionatus honore excusatur, à cæteris autem muneribus publicis personalibus numerus quinq; liberorum excusat, vt est tex in. l. fina. C. qui numero liberorum .& notat Ioan. de Platea in.l.in albo. & in.l. si vltra. C. de decurio. Et an hoc procedat mortuis aliquibus ex liberis, vide Alciatũ in tractat. præsumptionum. 1.regula. præsump.36. à

realibus verò muneribus, etiam iste numerus duodecim liberorum hodie non excusat, non obstante. l. si quis decurio, & quod ibi notat Bart. C. de decurio. nam apud nos illa lex non habetur pro lege, sed neq; pro ratione cum per leges nostras Hispanas omnes tenentur contribuere, nisi certe expressi in legibus nostri regni, vt in. l. 2. titu. 4. lib. 4. ordi. ⁎ Hæc lex non inuenitur in Reco. sed vide. l. 10. & ibi Greg. Lopez in glo. 1. titu. 18. part. 3. vbi noua additio testatur hanc & similes. ll. quas ibi allegat Gregorius, nō esse in Recop. ⁎ Nihilominus tamē quotidie videtur quod dantur mandata in supremo consilio, vt habens duodecim liberos excusetur à muneribus realibus sicut à personalibus, & quo iure fiat cogita, quia ego nō inuenio. Et cū habentes numerum duodecim liberorum, non sint exempti per leges nostras Hispanas, non est in dubio ista quæstio: nam tenētur ad omnes reales contributiones: & ista opinio seruatur quoque in regno Franciæ, vt attestatur Guido Papę in decisione Delphinatus. 401. & Guillelm. Benedict. in cap. Rainuntius. de testament. in parte. si absque liberis. & Cassane. in consuetud. Burgund. in rubr. 1. §. 1. in gloss. & sur. numero. 55.

His casibus & alijs quam plurimis quos curiosus poterit inuenire, nominatus habet excusationem, ne eligatur ad munera personalia officiorum publicorum, ad quæ si nominatur, vel eligitur poterit appellare intra quinque dies, secundum formam textus in. l. qui ad ciuilia, & in. l. nominationes. C. de appellati. & in cap. nominationes. 2. quæstione. 6. & per plura probat Ioan. de Platea. in. l. 2. sub num. 5. C. de decurio. libr. 10.

Instantia tamen ad prosequendam huiusmodi appellationem nō durat vltra duos menses, vt in. l. 1. C. de tempo. appell. & sic debet intelligi textus permittens appellari à nominatione. in. l. 8. titulo. 23. part. 3. & limitari text. in. l. 3. titul. 16. libr. 3. ordinam. ⁎ Quæ est. l. 11. titu. 18. lib. 4. Recopil. ⁎ & debet finiri causa excusationis citato concilio qui nominauit, vt in. l. de vno quoq;. ff de re iudi. & in. l. nam ita diuus. ff. de adoptio. & in isto casu notat Bar. in. l. vna. C. de sumptu. recupera. lib. 10.

Impugnatio autē electionis factæ de huiusmodi officijs, cōpetit cuilibet de populo, vt in. l. si reus delatus. §. fina. vbi notat glos. ff. de mune. & honori. & notat Abb. in. c. dilecti. col. 2. de excepti. & Federicus de Senis. consi. 227. & glo. in cap. vt circa. in verbo, aliqui. de electio. lib. 6. Quod limita. vt per Ioan. de Ripa in suis responsis. titul. de rescriptis. cap. 21. & per Rebuffum in. l. vna. C. de sentē. quæ pro eo quod interest. notabi. 9. nu. 9. 27

Et instantiā huiusmodi prosecutionis cuius expensis debeat prosequi, notat Oldrad. in cōsi. 38. & Ioā. Lup. de Pala. Ru. in. rub. de donatio. inter vir. & vxo. §. 39. in fi.

Decimo

Iuramētum electorum.

28 Decimoquintó debet inſpici, vt facta electione horum officialium, antequam officium exerceant iurent de fideliter adminiſtrando, vt probaui ſupra cap.2.in princ.& per Abb.in.c.tranſmiſſam.de ele.

Et facto iuraméto, ſi de cōſuetudine eſt introductum, vt ſoluat aliquid erogandum in piam cauſam, ſoluet priuſquam adminiſtret: & ita per plura iura & exempla probat Ioan.de Ripa in tract.de peſte. in.3.parte, in verſic.poſſet. nu.30. & Archid.in.c.ſi quis.42.diſtin.

Item licet quis ſit nominatus & electus ad officium, non habet ius in eo ante ingreſſum corporalem ipſius officij, vt in.l.poſt aditam.C. de impube.& alijs ſubſti.& in.l.priuatorum. & in.l. fina.C. de iuriſdictio.omnium iudic.& in.l. receptitia.C.de conſtit.pecu.& per Abb. in capit.nihil.de electio.& per Oldrad.conſilio.191. & per Bart.in.l. ex eo.ff.de teſta.mili.& per Felin.in capit.fina.de iudicijs.col.1.& Parid. de Puteo in tractat. ſyndi. in parte, electio.c.in officijs.pro quibus eſt text.in.l.Publius.ff. de conditio.& demonſtra. & ingredi debent officiales à principio menſis Ianuarij, vt probat iſta lex.

Et ſi fortè agat electus interdicto reſtituendæ tanquam officio priuatus, non ſolum poſſeſsionem per ingreſſum ſupradictum debet probare, ſed ſuam electionem rectè factam, aliàs minimè poterit obtinere, vt notat Bellamera in deciſi.17.& Matth.de Afflict.in conſt. Regni Sicil.c.cum ſatis.ſub rubr.48.

His quindecim conſiderationibus in electione officialium præhabitis, rectè & laudabiliter procedit electio: quibus omiſsis poſſet forte periclitari.

Procedendo vlterius in expoſitione & interpretatione huius.l.17. conſideranda ſunt illa verba, quæ dicunt, *Y otros oficiales que vsen de sus oficios bien y fielmente y sin fraude alguna.*

Pro verò intellectu huius tex.præmitto, quòd officiales, ſiue meneſtrales dicuntur, vt in.l.5.titulo.20. par.2. & per gloſſ.1. in.l.1.ff. de tributo.& per glo.in.l.legatis.ff.de legat.3.& ibi Bart.& Alex.& in.l.1.de nauicu.lib.11.

Sub quo vocabulo tā laici quā clerici officiales comprehenduntur: & ideò ſi clericus officialis in officio ſuo commiſit abuſum, punietur ſtatutis laicorum: nam his quoq; ligantur, cum reſpiciant publicam vtilitatē, vt notat Innocen. & Abb.in.c.cū ab Eccleſiarū.de offic.ordi.& in.c.fi.de vita & honeſta. cleric.& per Bal.in ſua margarita in parte clericus.ver.19. ✶ Late de hoc Mexia in prag.*del trigo*, cōſ.5.n.32. ✶ ✶

29 Et non ſolū iudex Eccleſiaſticus, ſed ſecularis poterit punire, argum. tex.in.c.2.ne prælati vices ſuas.quē cōmēdat Caſſa.in cōſuet.Burg.rubri.1.§.5. nu.71. & nu.91. & Stepha. Aufreri.in Cleme.1. de officio ord. in.1.regu.fallentia.in ver.16. ✶ Contrariū in ſimili caſu decidit Grego. Lopez in. l.24.tit.15.part. 7.verbo. ✶

Falſos officiales puni Eccleſiaſticus.

el ganado, in versic. per suum tamen,&c. Et Castellus, in.l.70.Tauri nu.18.✱

Itē cōtra officiales laicos practicanda est lex ista non solum viros, sed fœminas,vt in.l.1.§.1.ff.de cōstit. pecunia.& notat Barto.in.l. iura. in fi.ff.de legibus.& per Alexan. in.l.si constante.§.fina.ff.solut.matri. præ maximè cum simus in materia fauorabili Reipublicę,quod animaduertit Decius.in.l.fœminæ.nu.112. ff.de regul.iuris. præmaximè considerata mente statuti, vt notat Ias. in.l.testandi.C. de testament. quod facit contra mulieres,vtentes publicè ministerijs.

Et ex eo quòd officiales & menestrales nō debēt cōmittere abusum in suis ministerijs, sequuntur plura ad praxim conducibilia.

30 Merces corruptæ. Primū infero quòd merces corruptas potest corrector de facto proijcere & perdere.argu.tex. in.l. cætera.§.mala.ff. fami. hercis. & in l.item quæritur.§.si quis mensuras. ff.loca. & in. l. lectos. ff. de peri. & commo.rei vēdi. & in pluribus exēplis notat Pute.in tractat. syndi. in parte iudicis suprema potestas. & Ioan.de Ripa.in tracta. de peste. in 3.parte.num.41.& ista est ratio ad ✱ pragmaticā.*de Alcala*.fo.73.✱ Quę non inuenitur in Recopil. sed facit.l. 5.titul. 14. libr. 5. Recopil. & magis facit.l.3.titul.5.libr.1. Recopil. & quæ tradit Greg.Lopez in.l. 1. tit.7.part.5.ibi. *ni boluiendo*,& Mexia, in pragmatica , *del trigo*, conclus.1.nu.79.cum seq.✱

Secundo infertur quòd merces apotecariorum, & aliorum potest publicè concremare, argu. text. in l. damnato. C. de hęreticis. & in.l. quicunque.in fine. eod. titu. & in.l. nullius.C. de Iudæis.& in.l. Manichęos.C.de Episco.audi.& per hæc iura ita notat Iacobus de Velouiso. in practi.iudicia. titulo de iniurijs. in parte,falsarium. Contra apotecarios.

Tertiò infertur,qood non solum quando merces in totum sunt corruptæ debet fieri, quod supra dictum, sed quando est mixtum corruptum cum in corrupto , vt putà cera noua cum antiqua : nam tota concremabitur, vel dabitur pauperibus . secundum Angel. in.l.1. C.de condi. in publicis horreis. libro.10. & ista est ratio ad capitu. octauū, *En las ordenanças de los cereros*.fo.72.✱ Quę est.l.8.13.&.14.ti.18. ✱ lib.7.Recopil.✱

Quartò infertur,quòd si in tritico miscetur abena,vel hordeū, aut in hordeo palea,vel puluis,cōstito quòd de industria fuerit mixtum, vel si aqua in lana,vel iuxta lanam, potest talia faciens extraordinem puniri, secundum Angel. in.l. annonam. ff.de extraordin. crimi. & hodie punitur apud nos, vt in pragmat. *de la vega.* fol.10.antiquę impressionis. ✱ Quæ est. d.l.3. tit. 5. ✱ lib.1.Recop.✱ Triticum

Quintò infertur, quòd vendens vinum mixtum, vulgò dictum, *remōstado, o adobado* , potest puniri, & adhuc vinum effudetur, cum sit nociuum humanæ saluti, & ista Remostado.

potest

potest esse ratio ad cap:97.in curijs Maioriti anno.1532.& est text. in.l. ★ 1.titu.10.foro legum.libr.3.★Quæ non inuenitur in Recopil. sed est.l. 5.tit.4.lib.5.Recop.★

Ne colligatur vindemia.

Sextò infertur, quòd ne fiat vinum acerbum, potest fieri statutũ ne colligatur vindemia, nisi certo tempore, vt concludit Bartholomæus Cępola in tractatu de seruitu. rusticorum.prædio.cap.de messe & vindemia:nam omnis occasio fraudis vitanda est à iudicibus, vt in.l.vna.§.sed ne.C.de latina liberta. tollen.

Contra tabelliones.

Septimò infertur: ꝙ potest fieri statutum puniens tabelliones scribentes literas cum atramento albo,vel contra pictores,qui vtuntur fictis & adulterinis coloribus,& cõtra sutores;qui ex corruptis,vel malis pellibus faciunt calciamenta: & contra istos habet locum pœna stelionatus,secundùm Barto.in.l.2. C. de murilegu.lib.10.

Contra piscatores.

Octauo infertur, ꝙ piscatores qui in aqua fluuiorum proijciũt taxum,vel alias herbas mortiferas ad capiendos pisces,puniri possunt:nã huiusmodi pisces solent esse nociui, & eorum pastu homines infirmantur:& ita notat Andr.de Ysernia in consti.regni Siciliæ.c.de venditore veneni.lib.4.& ista est ratio ad nouam pragmaticã huius regni latam apud Maioritũ.★ Quæ est.l.9.titu. 8.libr.7.Recopil.& melior.l.10.ibi- ★ dem. ★ quæ prohibet isto anno 1552. *que no se eche veleño ni toruisco para pescar en los rios.*

Contra vendentes ligna.

Nonò infertur cõtra rusticos vẽdentes ligna in ciuitate, & vt maius appareat onus lignorum, & vt carius vendantur, & plus pretij arte sua extorqueant,faciunt ex vno ligno duos scindẽdo per medium: nam per supradicta iura fraus ista extra ordinem punietur, & per statuta certa pœna est imponenda virtute huius legis dicentis; *Que los oficiales vsen bien de sus oficios*: nam appellatione *de menestrales* veniunt quoque *labradores*, vt in.l.5,tit.20. part.3.

Contra pistores.

Decimò infertur posse iudicem iustè punire pistores,quos vulgò *panaderos* appellamus, qui cum aceto solent lauare manus vt panis exhaletur, & maior appareat,& carnifices qui inflant arietes mortuos,vt grossiores appareãt specie carnis: quod vitiũ viget apud ciuitatẽ Valentiæ, vbi fui doctor creatus sub examine peritissimorum doctorũ.

Item puniri possunt caupones, siue tabernarij, qui vinum album, aut sofisticum vendunt pro muscatelo: & sartores qui ponunt lanam in thoracibus loco bõbicis,siue *algodon*, & eos qui vasa stãnea,aut alterius materiæ conficiunt,& causa vt aiunt,ornamenti faciunt interlineaturas, vt citius corrũpantur,& eos quoq; qui vendunt camisias fucatas auricalco,& dicũt esse auri veri.

Nã huiusmodi fraudatores, & similes potest iudex punire tãquam cõmittẽtes fraudem de re ad rem, vt dicit Bald.in.l.non dubium.col. 5.C.de legibus,& notatur in viatorio

rio iuris ſub rubri.de collegijs illicitis,& monopo. & iſtud notatur cōtra officiales quos, *joyeros*, appellamus: apoſtilla ad Angel.de maleficijs.in tract.maleficio.in parte mēdore,de malidadi,in principio.

31 *Quod vē. latur certo loco.* Et vt apertius huiuſmodi fraudes quæ in iſtis vtenſilibus, & rebus quæ venduntur, facilius appareant, poteſt iudex,& ciuitas ſtatuere, vt niſi in certa platea,vel loco deputato ad hoc non fiant venditiones rerum quas iſti officiales vendunt,& quod alibi vendentes perdant mercimonia,& ita per multa iura probat Lucas de Pēna in.l.1.C.ne ruſtica.ad vllū.opus.li.11. & iſtud eſt ſingulare verbū,& quotidianū in prac.

Cōtra monopolia. Itē contra monopolia officialiū debent iudices multum aduertere, vt in.l.vna.C.de monopo.& in. l.2. titulo.7.parti.5. & cōtra officiales ineuntes pacta, ne doceant alijs ſuū officium, vt notat Lucas de Penna in.l.fi.C.de legatio.lib.10.

Taſſa. Et vt officiales vtantur rectè & ſine fraude ſuis officijs, factæ ſunt pragmaticæ prohibētes mercimonia quædam.Item iubētes fieri taſſam calciamētorum, & pānorum, quod & de iure cōmuni ſtatutum erat,vt in cap.1.& ibi DD. de emptio.& vendi.& notat Barto.& Platea & DD.in.l. fortiſsimus. C. de eroga.milita.annonæ.lib.12.vbi dicit,ꝙ poteſt cogi officialis ne vltra florenum habeat pro chlamyde.

Cōtra hoſpitantes. Et eadem taſſa ponēda eſt in hoſpitibus publicis, & in his quę ibi vendūtur & miniſtrātur: & ideò eſt in practica,vt ponatur taſſa,quę dicitur arāzel, cuius trāgreſſores debēt puniri in pœnis ibi expreſsis,& tanquam pręcepti trāſgreſſores,vt notat Alberic.in.l. 1.§. cura carnis. ff.de offi.præfecti vrbis.

Item ne carius opera artificum vendantur ſi aliquis eſt famoſiſsimus in ſuo officio,putà, *el cuchillero de Guadalajara, que ſe dize Lancero*,poteſt præcipere,vt ipſe & nō alius artifex vtatur ſuo ſigno, & punire contra facientes, vt notat Platea in lege ſquemata. C. de fabric.libro vndecimo. & Baldus in lege ſecunda. C.quę res vendi non poſſunt.Idem probat per bonas allegationes Rebuffus in lege vna. C.de ſenten.quæ pro eo.in glo.1.n. 36. videatur Benedict. in cap. Rainūtius.de teſtamē.in parte de Clera.nu.83.& Alber. Brunus in tract. de rebus & diſpoſi.dubijs in princ. & in.l.1.& in.l.fina.C.pro ſocio. vbi dicit,ꝙ in balis mercatorum poteſt iudex præcipere ne vnus mercator vtatur ſigno alterius,& poteſt punire contrarium facientem,& poſſet eſſe punitio criminis falſi,vt probat Rebuffus de literis obligato. arti.4. in gloſſ.4.in fine. 32 *Quādo officialis eſt famoſiſsimus.*

Authoritate tamē iudicis ex legitima cauſa inſignia aliena poſſunt deferri, ex notatis per Alberi. in.l. ſanctum. ff. de rerum diui. & idem eſt in paſtoribus, ne vnus in ſuis ouibus vtatur ſigno alterius,ne cōfuſio generetur,& vt fraudes vitentur,ſicut in ſimili dicitur de mutatione nominis.C.in.l.1.

Et

Et huiusmodi causæ contra officiales frudatores breuiter & summatim etiam diebus feriatis poterunt finiri, vt in.l.1. & ibi Platea. C. de pistori.libr.11.

Vlterius præcipit lex ista, *que la tierra sea bien bastecida de carnes y pescados*, quod iure communi statutum est in.l.1.§.cura carnis. ff. de officio præfect.vrbis.& in.l. munerum.§.item Episcopi.ff.de muneri. & hono.

33 Quādo est carestia. Quod præmaximè aduertendū est tempore carestiæ, quo tempore quilibet de populo cogitur ad vendendum subiectis, & adhuc moderato pretio: suadet enim hoc vtilitas Reipublicæ, vt in.l.si pendētes. §.si quid cloacarij.& ibi Ange.ff.de vsufruct.

34 Cōpellūtur diuites mutuare. Imò hoc tempore si vniuersitas caret pecunijs, in cōmuni possunt vicini diuites cogi mutuare pecunias vt frumentū ematur, & postea pecuniæ reddantur: & si sponte nō mutuauerint pecunias, cogūtur stare in carcere, vt notat Guillelm.de Cuneo in.l.neminem.C. de Sacros. Ecclesi.& Platea in.l.1.C. de omni agro deser.lib.11.& Ioan.de Rip. in tract.de peste.in.2.parte.ver.sextā. num.161.& Cassane.in consue. Burgund.rubr.1.§.4.nu.48.

Quod procedit, etiā si isti diuites sint nobiles aut fidalgui, secundum Plateam in.l. vna.C. vt nemi. liceat.lib.10. & in ordinationibus antiquis est lex regis Alfonsi sexti apud Complutum. * Quæ lex non in Recopil.reperitur. *

Et cōpulsio ad mutuandum pro emendo, debet esse generalis, & nō particularis, contra vnum, vel duos vicinos, vt notat Bartol.in.l.nullus. C.de Iudæis. de quo in apostill. ad quæstiones Capellę Tolosa.q. 446. & melius notat Lucas de Penna in l.1.C.de quibus muneri. & præsta. lib.1.

Et vt cōstet quæ vbertas frumēti sit in ciuitate, concilium ciuitatis tēpore necessitatis potest facere scrutationes, quas vulgo, *calas y catas del pan*, appellamus: in quo actu seruādus est ordo positus per Ioan.de Ripa in tractat.de peste. §. sextam.in.2.par.nu.158.

Et vt sit vbertas, ciuitas cogere potest rusticos habentes frumenta & victualia, vt illa vendant in ciuitate, & non extra territorium, vt in l.2. ff. de nundinis. quibus ob hoc maior summa assignāda est quam ciuibus, vt in.l.1.C.de frumē. vrbis Alexand.nam satisfatigantur itinere, & nō sine incōmodo à proprijs domib⁹ auocātur, vt in.l.pro locis. C.de anno.& tributis.lib.10.& in.l. penul.ff.quemadmo.testa.ape. 35 Rustici cōpellūtur vēdere in ciuitate.

Non tamen debet multum crescere tassa pretij, quia in rure non tam facile inuenirent emptores sicut in ciuitate, vt animaduertit glo. in.c.clericus.21.q.1.

Item est curandum, vt isti rustici vendant mercātias in grosso, & nō minutatim, ne diu morantes in ciuitate damnum sequatur agriculturæ: & ita notat Ioan, de Platea in l.colonos.C.de agrico. & censi. libro. Venditio in grosso.

bro.11. & ſæpe in groſſo permittitur, ꝙ minutatim non eſſet tã vtile, vt notat glo.in.l.2.C. quãdo & quibus quarta pars debea.lib.10.

Panis coctus venditur ad taſſã

Item ſtãte penuria panis in ciuitate, iudex cũ prioribus ciuitatis ſtatuere debet quãtũ panis cocti vendi debeat ſingulis diebus in ciuitate, ſecundũ Ioan.de Plat.in.l.1.C.de frumento vrbis Cõſtanti.lib.11. ſeruata ſemper in diſtributione æqualitate.argumen.tex.in.l. prouidendum.C.de poſtulan.

Contra regatarios.

Et ob vbertatẽ & penuriã cõmodius regendã ſtatui poteſt, ne forẽſes & regatarij, & dardanarij ciuitatis emant victualia, donec tranſeat hora certa: & interim ciues poſsint emere: nã ceſſantibus emptoribus vileſcit pretiũ rerũ, & pretio viliori res emitur in cõmodũ ciuiũ, quorũ Reſpublica portat onus regiminis, nimirum ſi poſsint hoc cõmodo vti, ex notatis per Ioã. de Platea in.l.ſeptem diebus.C.de erogatio. militaris anno.lib.11. Vendens propria frumenta, vel vina, non dicitur negotiator. vide Aymon.1. volum. conſil.163.

Et præmaximè cõtra regatarios hoc faciendum eſt, quorum officiũ ſordidũ & ſatis exoſum eſt, vt concludit Lucas in. l. maximarum. C. de excuſa.mune.lib.10.

Contra obligatũ Reipublicæ.

Inter alia eſt aduertẽdũ, ꝙ ſi aliquis eſt Reipublicæ obligatus, ꝙ ſingulis diebus vẽdet in mercato apud becariam certam quantitatem arietum, & boum, aut piſcium, ſi ſuper uenit multitudo hoſpitum, vel militum, aut ex alia iuſta cauſa cogitur, non obſtante contractu, plures oues aut piſces vẽdere eodem die: & ita concludit Bartolus & Ioãnes de Platea in.l.quoad præſens.C.de murilegu.lib.11.

Præuiſo à iudice, vt ſi dãnum patiatur obligatus ex tali venditione, creſcat pretium carnis aut piſcium, vltra taſſam obligationis. Et ita per bona iura cõcludit Ioã.de Ripa.in tracta.de peſte.in.2.parte.in verſic. ſed vlterius.nu. 177.fol.74.

Ceſſante verò dicta ſuperueniẽte neceſsitate, debet omnino cõtractus initus cum ciuitate ſeruari, vt in.l.1.ff.de pactis.& in.l.1.ff.de conſti.pecu.etiã ſi offeratur adiectio, vt in.l.Lucius.§.fin.ff. ad muni. & in.l. Antiochenſium.ff.de priui.credi.

Et in ſeruãdis cõtractibus & ordinationibus ciuitatis iudex debet eſſe diligens, vt notat Ioan.de Platea in.l.1.C.de piſtori.lib.11.

Et in memoria ſit ſemper iudicibus, vt in becaria abundet caro arietum: nam melior ſanguis ad cõſeruationem vitæ generatur, ſecundũ Ioan.de Pla.in.l.1.C.de eroga.mili. anno.lib.12. Vbi verò ciuitas nõ habet publicè obligatum qui vendat carnes militibus principis ſuperuenientibus, & ruſtici ciuitatis ſunt tenaces in præſtãdis alimonijs, gualdana principis capit victualia ſine pretio, vt notat Bald.in titul.de pace Conſtan.in ver.nobis.

Populi [illegible] vendatur [illegible]

Et apud nos pro vtilitate publica iam diu receptum eſt ex cõſuetudine immemoriali, vt ex locatione

concilij

concilij in publico præconio vnus tantũ carnes, vel pisces, oleũ, & aliquando vinum publicè vẽdat: quæ cõsuetudo rationabilis est, & valet, secundũ Innocen. & Abbatem, & omnes scribentes post eum in cap. significante. de appellatio.

Libertas vẽdẽdi infringitur.

Et ratione publicæ vtilitatis potest infringi libertas vendendi, secũdum Pari. de Puteo in tracta. syndica. cap. de excess. baro. versi. excedũt, & allegat tex. in. l. Lucius. ff. de euictio. & in. l. item si verberatum. ff. de rei vẽdi. Et eadem ratione publicæ vtilitatis posse infringi seruitutem, notat Iass. in. l. quominus. numero. 32. & nume. 85. ff. de flumi. Et multa de publica vtilitate cumulat Hyppolitus in sua practi. crimina. §. attingã, cuius ratione frumentum venditũ, retrahitur pro tanto, vt in capit. 14. in curijs *de Madrid.* anno. 1528. ✶ Quæ est. l. 17. &. 18. tit. 11. lib. 5. Recopil. faciunt. l. 18. cũ sequentibus & melius. l. 21. ibidẽ. ✶

Cõcessiones vt frumẽtũ asportetur extra regnũ

Item eadem ratione publicæ vtilitatis cõcessiones regis nostrę Castellæ, quæ fiunt vt frumẽtum asportetur in regna, vel Aragoniæ, vel Portugaliæ, limitari debẽt, prouiso prius vt supersit abundantia in regno Castellæ, cuius publicæ vtilitati prius cauendũ est, vt notat Ioã. de Platea in. l. si quis per diuinam. C. de aquæ ductu. lib. 11.

Interdictio nẽ asportetur frumẽtũ

Et per supradicta venit limitanda. l. 3. titulo. 9. lib. 6. ordina. ✶ Quæ est. l. 28. titulo. 18. libr. 6. Recopil. & melior textus in. l. 1. titul. fin. libr. 5. Recopil. ibi. *Y porque por esperiencia, &c.* ✶ Quia donec peruisum fuerit, an ciuitas habeat abũdantiam frumenti, potest interdici ne extrahatur de ciuitate, vel territorio. Et ita per bona iura probat Ioannes de Ripa in tractatu de peste. in. 2. parte. sub numero. 16. & nume. 189. Videatur Florianus in. l. si pendentes. §. si quid cloacarij. ff. de vsufruct. & Montal. in. l. 4. tit. 5. part. 5.

Item eadem vtilitate publica inspecta, potest ciuitas emere frumentum, vt necessitatis tempore reuendat pro abundantia ciuitatis. Et idem possunt caupones & pistores, vt vel in minuto vendant hordeum, vel in pane cocto frumentum: & ista non est reuenditio, vel genus dardanariæ prohibitum per leges nostras regias: idq; colligitur ex Ange. in. d. l. annonam. ff. de extra. crimi. 36

Ciuitas an reuẽdat.

Item ex adem vtilitate publica fauore agriculturæ curare debet iudex, vt rustici vendant mercantias in grosso, potius quã minutatim, ne dũ in foro se det agricola, agricultura negligatur, vt notat Ioan. de Platea in. l. colonos. C. de agricolis & censitis. lib. 11.

Pacis violatores dicuntur dardanarij.

Item cõtra vendẽtes carius quã tassatum est, alimenta tempore carestię, debet iudex procedere velut contra pacis violatorẽ, vt notat Alberi. in. l. qui metu. §. miles. ff. de re milita. Et ita procuret frumẽtũ publicum & alimonias dispensare, vt successor in officio inueniat, in quo ipse quoq; incipiat dispensare, secũdum

dum eũdem Albericũ in l. qui ordinariam. C. de officio prefec. prouin. & facit tex. in auth. de mãdatis prin ci. §. sed pro vbertate. col. 2.

37 Tassa autem victualium, quæ in foro venduntur, etiam si ex statuto vel consuetudine fiat à rectoribus ciuitatis, intelligitur accumulatiue ad correctorem, vel iudicem ordinariũ: nã ipse quoq; potest tassare & reuidere, maximè ad querelã vẽdentis, vel procuratoris populi, vt notat Bald. in l. si in aliquam. ff. de officio proconsu. & statuta confirmata, vt rectores tassent, intelligitur sine præiudicio iuris ordinarij iudicis, secundum Bal. in l. sæpe audiui. ff. de officio præsidis. & sic iurisdictio rectoris in tassando, cũ sit inferior, non extinguit iurisdictionem iudicis superioris, secundum Bal. in procemio Gregoria. in prin. Et tassa generalis quo tempore debeat fieri, vide Yserniam in cap. 1. §. post natale. de pace iuramẽ. firmã. in vsibus feudo.

Subiũgit postea lex ista, calles & exitus ciuitatis debere esse sine vllo impedimento atq; fœtore, quod iure quoq; cõmuni erat statutũ, per tex. in l. ædiles. ff. de via publica.

38 Et ideò prohibitũ est, ne artes fœtidæ exerceantur iuxta vias publicas, ne malus odor infestet trãseuntes, vt notat Alb. & Flori. in l. equissimum. §. si tamen. ff. de vsufruct. & contra candelarum artem exercentes, & peliparios, & similes notat Cepo. in tract. de seruit. vrba. prædio. rubri. de aëre.

Et cõtra emittentes vrinam, vel vini fæces, vel aquas fœtidas ex domibus in vias publicas, notat Ioan. de Ripa in tract. de peste. in 2. part. in versi. transeo. nu. 64. Et plura exẽpla notat Plate. in l. decernimus. C. de aquæ ductu. lib. 11.

Item prouidebit iudex, ne iuxta vias publicas sint casalmę, quas vulgus appellat, *casarazos, o casas caydas*, ex quibus putredo decurrit ad vias publicas, vel domos vicinorũ: nam iudex cogit eas derelinqui, vel reædificari, ne ciuitas sit ruinis deformata. & ita notat Bald. per text. ibi. in l. præses. ff. de officio præsidis. & Decius in l. creditor. ff. si certum petat. & quando dominus cogatur vẽdere huiusmodi casalmas, notat Roma. in singulari. 777.

Item vt ciuitas pulchrior, efficiatur, potest iudex de facto domos parui præiudicij destruere, soluto pretio dominis, vt in l. ædificia. C. de operi. publi. & notat Roma. in singulari. 710. & Hyppoli. in sua practi. §. aggredior num. 68. & Alexand. in apostill. ad Bart. in l. fina. ff. de damno infecto. & Feli. in c. non nulli. de rescriptis. vers. ad euitãdos. & Angel. in l. 2. §. si quis nemine. ff. ne quid in loco publico. 39

Et quando ædificium publicam lædit vtilitatẽ, propria authoritate potest à iudice demoliri, notat Bal. in l. lapilli. ff. de rerum diuisi. & facit. l. Proculus. §. fina. ff. de vsufruct. & l. præscriptio. C. de operib. publicis. quod iure regni videtur cõprobatum in l. 3. tit. 7. part. 3.

Et

Contra vallantes fundos proprios

Et ne via publica, vel exitus ciuitatum occupétur, poteſt iudex prohibére, ne quis proprium fundum vallet, aut circundet: & etiam ſi fundus eſſet longè a ciuitate, ſi ex circundatione generaretur ſcandalum, ſecundùm Ioannem de Plate.in.l.2. C. de fundis limitro. Et ita debent intelligi gloſ.& tex.in.l.per prouintias.C.de ædificijs priua.

Imò vt latior ſit via publica, finiũ fundi pars poteſt auferri ex iudicis officio, vt in.l.ſi locus.§.1.ff.quemadmo.ſerui.amitta.

Occupatio debet eſſe perpetua.

Et iſtam noſtram legẽ, quæ prohibet occupationes viarum, & exitum ciuitatum & locorum, limito, & intelligo quando occupatio eſt perpetua: ſecus ſi eſſet temporalis, intereà dum aliquid ædificatur intra ciuitates: nam lapides & ruderia poſſunt poni in via ad tempus, & illa occupatio temporalis eſt à iudice toleranda: quia ſi ædificare licitum eſt, omnia ad ædificandum neceſſaria ſunt permiſſa, vt nominatim notat Bal.in.l.præſes.ff.de officio præſi. & Iaſſ.in.l. quominús.ff. de flumini.nu.68.

Et hac ratione, & ne damnum patiantur tranſeuntes, viget in practica, *Que los retejadores ponen ſeñal en la calle, y los que edifican los materiales con que ocupan las calles*, quod ſine iudicis licentia poſſe fieri aſſerit Ioan. Faber. in.§.item. inſtit. ad legem Aquil.

Pergula.

Item limito ſecundo, niſi quãdo viæ publicæ, vel platea occupantur cum pergulis, quibus vendentes vtuntur, vt ſe tueantur à vento, & pluuijs, vt notat Bal.in.l.baſilicam. C.de oper.publ. nam has pergulas, quas vulgò *tendejones* appellamus, debet omninò iudex tolerare.

Item lex noſtra principaliter cõtra occupantes vias publicas, ſiue exitus ciuitatum loquitur, ſed contra occupantes eas vias, quæ ſunt iuxta muros, loquitur text. in.l.22. tit.fin.part.3.

Pœna autem occupantium vias de iure communi illa erat, ſcilicet, quinquaginta librarum auri, vt in l.qui ſine. C. de operibus publicis. licèt alij dicant, quòd pœna peculatus debẽt puniri, vt notat Caſſan. in conſuetud.Burgundi.rubri.1.§.1. num.35. 40 *Pœna occupantiũ vias*

Iure verò noſtri Regni aliter diſtinguitur: nam contra occupantes calles publicas habet locum pœna centum morapetinorum, de quibus in.l.32.tit.fin.lib.8.ordi. ⁎ Quæ eſt.l.5.tit.26.lib.8.Recopil. ⁎ & iſta lex loquitur de vijs intra ciuitates, vel loca.

Si verò extra ciuitates, ſi ex ſtatuto certa pœna eſt impoſita, illa ſeruanda eſt, vt in lege ſecunda.C. de noxal.

Si vero nõ eſt ſtatutum, vel certa conſuetudo, locum habet pœna, de qua in.l.1. titulo.6. libro.4. foro legum.

Et vltra pœnã damnum reſarcitur, vt in.l fi.ff.de via publ.pro quo iudicis officium cõpetit, ſecundùm Paul.in.l.quibus diebus.ff.de cond. & demonſtr.

SVMMARIA Cap. vigesimi.

1 *Ædificiũ domus del Ayuntaminto qualiter debeat fieri.*
2 *Domus publica quibus expẽsis debeat fieri.*
3 *Domus del Ayuntamiento non est de forma.*
4 *Carcer cuius expensis debeat fieri.*
5 *Malefactores cuius expensis custodiuntur.*
6 *Carcer dicitur depositum reipub.*
7 *Intellectus ad.l.13 1.in legibus del estylo.*
8 *Alguazelus custodit captos.*
9 *Intellectus ad pragmaticam contra blasphemos.*

CAPVT. XX. In legem decimamoctauã, de ædificatione domorum del Ayuntamiento, ★ *& carcerum.* ★ *Quæ est.l. 15. tit.6. lib. 3. Recop. & vide l. 1. titul. 1. lib. 7. Recop.*★

OLIM Iure communi statutũ est, fabricanda prætoria, & domos publicas, vt sint in vsu publico, & quibus iudices inhabitẽt, vt.l.nulli. C.de offic.recto.& facta domo publica, non licebat iudici alibi inhabitare in domibus priuatorum, secundùm Bart. in.l. Aquilius Regulus. ff.de dona.& de huiusmodi domibus iudicum loquitur text.in.l. prætoria.C.de oper.publicis.

Vt autem iudex cum rectoribus, & alijs personis publicè deputatis, consuli possit vice populorum, vt in.§. senatusconsultum, institut. de iustitia & iure. ne talia parlamẽta fierent in ecclesijs, contra text. in cap. decet. in versic. cessent. de immuni.eccles.lib.6.necesse fuit, vt domus ad huiusmodi ministerium ædificarentur: & id primò statutum fuit, lege prima.titulo primo.libr.7. ordinam. ★ Quę est.l.1.tit.10..lib.7. Recop.&.l.15.tit.6. lib.3. Recop.★ quæ lex in locis, quibus iurisdictio exercetur, loquitur, & non in vicis, quas vulgo *Aldeas* appellamus, in quibus tantus splendor domus publicæ non requiritur, cùm vbique possint homines faciliùs congregari.

1 Aedificium autem huius domus publicæ faciendũ est, si commodè & sine maximo ciuium incommodo fieri potest, vt notat Bald.in.l. singularium. C. de operibus publicis.data enim difficultate maxima, ædificatio difficilis reputatur impossibilis, vt in. l. non dubium. in fin.ff.de legatis tertio. & in.l.si alieni.ff.de solut. & est gloss. in.l.fideicommissa. §. si verò. ff. de legatis tertio. & notat Felinus in capite ecclesia sanctæ Mariæ. colu. trigesimaquarta. de constitutionibus.& in maxima difficultate idem citat noster frater Alfonsus de Castro in libro primo. de lege pœnali. folio quarto.

Dissi-

Difficultas. Difficultas autem non minima reputatur, si sunt ędificia publica, refectione indigentia, vel si sunt alia opera publica imperfecta: nā priùs hæc sunt perficienda, quàm alia inchoanda, vt in.l. penultima. & ibi notat Bald. C. de operibus publicis. & in.l. nemo iudicum. eod. titul. vbi dicitur, quòd priùs labefacta ædificia sunt reparanda, & idem probatur in.l. fin. in principio. ff. de operi. publicis.

Fabrica. Fabrica autem huius domus de iure communi facienda est ex pecunia publica, si otiosa est, aliàs facienda est ex prouentibus fundorum publicorum, quos nos *propios de Concejo* appellamus, vt notat Lucas de Penna in.l. fina. C. de quibus mune. nemi. liceat. libro decimo. in quæst. 8.

2 Ius Regni. Hodie verò iure nostri Regni sine vllo dubio est, quòd ex redditibus populorum hæc domus publica debet ędificari, & ad id sunt à lege redditus deputati, vt in.l. 4. &. 5. tit. 28. parti. 3.

Et fauendum magis est istis ędificijs publicis, quàm debitis publicis, vt notat Paulus per text. ibi in.l. cętera. §. senatus. ff. de legatis primo. & per supradicta debent intelligi verba huius legis, ibi: *Den orden como se hagan*, domo vero, *del Ayuntamiento*, facta, illa dicitur caput populi, attenta distinctione, quā Bald. notat in rubri. ff. de rerum diuisio. vers. sed hic quæritur.

Et sic quando possessio loci accipitur, sufficit quòd in domo ista tanquam in capite ciuitatis accipiatur, vt dixi suprà, & notat Bald. in lege prima. ff. de officio præfecti Augusta.

Et ad domum istam possunt rectores ciuitates cōpelli vt veniant, & congregentur ex causa publicæ vtilitatis, vt notat Abb. in cap. quia propter. in 2. nota. de electio. & notatur in Inchiridione iudicum Eccl. in nota. 64.

Multantur rectores. Et qui moniti, vel ab statuto, vel ab homine non venerint ad dictam domum, possunt á iudice mulctari, etiam si tot ex consiliarijs venerint, quòd eorū sola præsentia possit actus expediri: nam nihilominus non obtemperantes sunt puniendi, vt eleganter notat Ioan. de Platea in l. in filijs. C. de decurio. lib. 10.

Et postquàm fuerint cōgregati, vnusquisque debet officium suum impendere, secundùm ordinem, vel ab statuto, vel consilio, vel à iudice deputatū, vt notat idem Platea in.l. fin. §. erit autē. C. de re mili. lib. 11.

Congregatio autem debet fieri certis tēporibus, nec rectores debent semper congregari ad libitum superioris, secundùm Abbatem in cap. his quę. colum. 1. de maiori. & obed. & notat Franc. Pataui. in tract. de autho. cap. sede vacan. §. & quod cœtus.

3 Domus del Ayuntamiento no est de forma. Nec tamen quis putet domum *del Ayuntamiento*, adeò pro forma esse necessariam, quòd nisi intra eam fiat concilium, quòd non valeat quod agitur: nam si omnes qui debent ad perficiendum actum,

etiam alibi congregentur, nihilominus valet quod agitur: ita notant Bart. Paul. & docto. in l. vniuersis. C. de preci. impe. offe. & idem Bart. in l. 2. C. de Decurio. lib. 10.

Domus enim publica cũ sit quid inanimatum, nihil statuit, & per consequens non est de forma, iuxta doctrinam Bald. in capit. cùm in terra. de electio.

Et in dubio locus actus nõ præsumitur, quòd sit de substantia, vt in c. non loca. & in c. multi quadrag. distinctione.

Et domus *del Ayuntamiento* magis demonstrandi gratia fit ad congregationem quam quòd sit de substantia, argumen. tex. in l. qui in futurum. § 1. ff. de pactis. Valere ergo debet actus, etiam si alibi congregentur, dummodò collegialiter, & non singulatim, iuxta notata per Abba. & post eum Feli. in c. omnes. de constit. col. 16. & plura citantur in Inchiridione iudicum Ecclesiasticorum notabili. 65.

4 Carcer. Carcer autẽ publicus, licèt nonnulli asserant quòd sit fabricandus expensis fisci, cùm sit inuentus ad custodiam delinquentium, & debitorum, vt in lege aut damnum. §. solent. ff. de pœnis. & in l. finali. C. de custõ. & exhibi. reo. & in capitu. cùm Episcopus. de officio ordin. libro sexto. & in cap. contra idolorum. 26. quæstione quinta. & in Clement. 1. de hæreticis. Et inde malefactores abducti iudicibus præsentantur, vt puniantur, vt l. si quis ea culpa. C. de exhibitione reorum. Et ista punitio cum sola Regis authoritate fiat, eius quoque authoritate carcer esse debet, vt in l. vna. C. de priua. carce. Et sic fabrica publici carceris pertinere debet ad fiscum, qui ad hoc habet de publico redditus deputatos, vt suis expensis ministret iustitiam, vt in cap. grãdi. de supplen. negligen. præla. libro sexto. & notat sanctus Thomas in secunda secundæ, quæstione sexagesimatertia. & probatur in l. sexta. titul. 28. parti. 3. ⁎ Et vide Auiles in cap. 18. prætorum. verb. *se haga*. nu. 1. vbi dicit, quòd de cõsuetudine carcer sit expensis reipublicæ ex proprijs: & superadde Iulium Clarum recep. sent. lib. 5. §. fin. q. 46. nu. 3. & sic videtur tenere autor infra. n. 5. ⁎

Et eadem ratione iure communi si partes non habent in bonis, malefactor capitur & custoditur expẽsis fisci, vt per bona iura probat Henricus in c. ad aures. de simo. & capell. Tolosa. q. 41. & Stephan. Aufreri. in Clem. 1. de offic. ordi. q. 2. ad finem: de qua materia per Bart. in l. lege Cornelia. ff. ad Sylannia. & in l. fi. C. de eroga. mili. anno. libro. 11. & per Bald. in c. nonnulli. de rescript. & in c. hic finitur lex feudo. & in capella. Tolo. q. 100. & in l. 2. titul. 18. lib. 8. ord. ⁎ Sed est. l. 3. ti. 16. lib. 8. Recop. ibi: *Y mandamos otro si, &c.* & idem videbatur decisum *en los casos de la Hermandad* per l. 25. tit. 13. lib. 8. Recop. sed illa lex est correcta *por el cap. 13. de las Cortes del año de. 1583. que manda que en esto se guarde la ley de los adelantamientos*: quæ aliter disponit, 5 Malefactor cuius expẽsis custodiatur.

sponit, vt patet in.l.24.tit. 4. lib.3. Recop. ibi: *Con que las personas que embiaren, &c.*

Item quia carcerem habere, est quid iurisdictionale: ideò eius fabricatio ad Regem, cuius est iurisdictio, videtur pertinere, secundùm Cardi. in Clem.1.§.sanc. in versic. secundo quæro. de hæret.

Tamen supradictis non obstantibus, fabricã domus carceris ad respublicas pertinere, custodiã verò carceratorum ad Regem & eius iudices, tam consuetudine interpretatum est, quàm de iure probari videtur ex sequentibus.

Primò quia in carceribus vinciri malefactores interest reipublicæ, vt inde abducti publicè puniantur, vt in.l.licitatio.§.fin.ff. de publica. & vecti. & in.l.ita vulneratus.ff. ad legem Aqui. quod iure Regni probatur quoque in.l. 1. tit.1.versic. *e a gran pro.* par.7. Et sicut in punitione criminis, qui est finis, publica interuenit vtilitas: ita quoq; in præambulo ad punitionem, quæ est carceratio, vt in.l.oratio. ff. de sponsa. Si ergo reipublicę interest, respublica soluet expensas, vt notat Baldus per textum ibi, in.l.2.C.quibus casi.serui.reipubli. pro liberta.pręmi.merue. & facit lex munerum.§. hęc omnia. ff. de mune. & honori. ibi, Neque à naue, vbi dicitur, quòd nauis publica expensis subditorum fabricatur: si ergo nauis, cur non & carcer?

6 *Carcer dicitur depositum.* Nam domus carceris dicitur publica custodia, & depositum reipublicæ, & ideò carcerarius dicitur depositarius, secundũ Paul.cons.42. & Parisi.de Pute. in tracta.syndi. in parte, carcer. c. an si plures. & facit l.fi.ff.de custod.& exhibitio.reo.& notat Bart. appellando custodiam publicam in.l.3.§. transfugas.ff. ad l. Corneli. de sica. Si ergo depositi publici domus dicitur, facienda est reipublicę expensis, argum. notatorum per docto. contra gloss. ibi in l.quoniam liberi. C. de testibus. & nominatim ita notat Pute. in dict. cap. an si plures. sub numero decimoquinto. & ista officio iudicis vt fiant, incumbunt.

Nam vltra punitionẽ delinquentium ex alijs causis videtur, quòd sit commune negotium tàm Regis, quàm subditorum: nam debitores priuatorum creditorũ incarcerantur non datis bonis, vt per gloss. in l.3.ff.de suspe.tuto. etiam ex pacto, vt in.l.3.C.de pigno. & per Bart. & docto. in.l. Titio centum.§. Titio centum.ff.de condition.& demonstratio.& notatur in.l.nõ est singulis.ff.de regulis iuris. *Carcerantur aliqui nõ ob solũ delictum.*

Item aliquando capitur filius cũ pater deliquit, nec vult comparere coram iudice, secundùm Bald.in.l. fin.C.de cura.fur.quẽ sequitur Alexand. in apostil. ad Bar.in.l.fin.ff.de quæstio. Item medicus culposus carceratur, vt.l.9. titulo.15.parti.7. Item condemnatus præcisè ad factũm, siue ciuile, siue criminale, donec impleat, detinetur in carcere, vt est gloss.in.l. stipulatio.§. operis. ff.de noui operis nuncia. & Bart.in.

l.2.§.Diuus.ff.de iure fisc.& Puteus in tracta.syndica. in parte, captura, num.15.

Qui condēnatur vt dicat mētitus sum.

Et in criminalibus cōdemnatus, vt dicat mentitus sum, secundùm formam text.in.l.2.titul.*De las injurias*.lib.8. ordin. ★ Quæ est.l.2. tit. 10.lib.8.Recopil. ★ si non vult sibi contradicere, cùm condemnetur ad factum proprium, potest carceribus præcisè detineri, donec sibi contradicat. Et si durat contumaciter non se contradicendo, potest alia pœna puniri propter impossibilitatem exequendi sentētiam, nolente condemnato se contradicere: argument. eorum quæ notat Ioan. Andr. in cap.in toto. de regul. iur. lib.6.& per Abb. in consil.25. col.2. versic.secundus modus.lib. 2.& in consil.65.cod.lib.in.2.dubio, & per Aymon consi.12.volu.1.& similiter cōmutatur pœna quādo delinquēs non est capax pœnæ, à iudice imponendæ, vt probat Anani.ad cap.ad liberandum.de Iudæis.num.10.& est glos.fin.in.c. finem litibus.de dolo & contum. videatur.l.6.tit.9. lib.4. ordin. ★ Quæ est.l. 6.tit.8.libro.8. Recopil. ibi: *Y si desdezirse no quisiere,&c.* ★ &.l.2.eod.tit. & dixi in declaratione.l.2.tit. *De las injurias*. lib.8.ordi. nu.19. ★ Quæ est situata in alio tomo post responsa. ★

Quod procedit, etiam si condemnatus sit nobilis, aut fidalgus: nam in pœna contradictionis nulla est distinctio in persona plebeia, vel fidalga, aut nobili: lex enim secunda suprà allegata nō distinguit: imò quilibet condemnatus de illis sex iniurijs debet satisfacere parti sibi ipsi contradicendo, in satisfactionem famæ læsæ contra iniuriatum. ★ Quod iam cessat per.l.2.tit. 10.lib.8.Recop. ★

Et quando agitur de satisfactione facienda parti læsę, nō fit distinctio personarum, an illę sint nobiles, vel plebeię: & ita notat eleganter Bald. in.l. nemo clericus. C. de sacros.Eccles.& in.c.1.de constitu. quē sic allegat, & intelligit Bologni. in consil.37.

7 *Expositio.l. 131. stilo.*

Neque obstat lex.131. in legibus *del estylo*. ★ Quę non inuenitur in Recopilatione, sed vide.d.l.2.tit.10. lib.8.Recop. ★ quam nonnulli allegant in contrarium: quia illa loquitur respectu pœnę imponēdę, quando iniuriam facit quis fidalgo: & sic quando fidalgus est actor, non tamen quando est reus, vt probant illa verba: *E si fuere fijodalgo denostado*: nam ex lege fori quando iniuriam patiebatur plebeius, iniurians condemnatur in pęna cōtradictionis, & in trecentis solidis: si verò iniuriabatur fidalgus, pœna additur vsq; ad quingentos solidos: & id interpretetur ex dicta lege styli, non tamen per illam tollitur in fidalgo iniuriante pœna contradictionis: & ita rectè intelligentibus probat lex octuagesimaquinta in legibus eiusdem styli. Et ista est vera interpretatio, licet aliqui dormitent in contrarium somniantes. ★ Vide istum authorem in tractat. de iniuria. num.21. versic. neq; obstat, &c.

stit,&c. Et D. Perez in l.1.tit.3.lib.1. ordin.col.114. versi. suprà dicta etenim procedũt,&c. *

Item arbitri discordãtes in præiudicium partium compromittentium incarcerantur, donec concordent, vt l.29.tit.4.part.3.

Item pater, qui non præstat alimenta filio, cùm iussus fuerit à iudice, incarceratur, vt in l.2.titul.19. part.4.

Item mulier quæ non vult cohabitare viro suo, incarceratur, secundùm Abba. in cap. literas. col.8. de restit.spolia.

Item carceratus adhuc detinetur in carcere pro sua expensa, vt concludit Guido Pap. in decis. Delphi. quæstio.448.

Et in pluribus alijs casibus, quibus non agitur de punitione meri criminis, incarceratio locum habet ad vtilitatem reipublicæ,& non solius Regis.

Cùm igitur vertatur commune negotium in vtilitatem tàm fisci, quàm ciuitatum, ideò diuisa est expensa hoc modo, quod fabrica domus carceris pertineat ad ciuitates, custodia verò carceratorũ ad Regem,& eius iudices.

8 Nam alguazelus tenetur captos custodire, vt in l.20.tit.9.part.2.

Alguazelus custodit captos.

Et sicut dominus castri tenetur ad custodiam fortalicij, vt per Iass. in l. diuortio.§. impẽdia.ff. solut. matrim. eodẽ modo Rex, qui est dñs carcerum, tenetur per se & suos iudices, atq; ministros ad custodiam dictorum carcerum, vt notat Gerardus in singulari.37.& subditi nec alimentare, nec captos tenentur custodire, vt probat Stepha. Bertran. in.1.part.consil.17.

Cura ergo custodiæ carcerũ ad Regem pertinet: fabrica verò ad vicinos populorum,& sic onera partiuntur adinuicem:& cùm sit negotium commune, communibus geritur expensis, vt vnusquisq; partem suam tueatur, iuxta notata in l. quoniam liberi. C. de testibus.& in l. si irruptione.§.finali.ff. de nego.gest. & in l.3.§.1.ff. si mensor falsũ.& per Bart.in.l.si postulauerit.ff. de adult. & per Pari. de Puteo in tract. synd. in parte, accessor.

Cura carceris.

Addit quoque lex nostra, vt sit cura iudicibus, vt intra carceres sint prisiones,& sic vt diuersa ponuntur domus carceris,& vincula carcerũ. Ex quo sequitur, quòd positus, atq; detentus intra domum carceris, licèt dicatur captus, secundùm Angelum in l. qui in carcerem.ff. quod metus causa. quem sequitur Iass. in l. si pecuniam.§.fin. ff. de condi. ob causam.& Antonius Capitius in decisio.144.num.4.

Non tamen dicitur vinculatus, & sic positus *en prisiones*, nam est quid vltra capturã personę, & eius incarcerationem.

Ex quo declaratur pragmatica 9
huius Regni. * Quę est l.5.&.6. tit. 4.lib.8.Recop. * pręcipiẽs vt blasphemans verba iniustorum iuramentorũ, de quibus in illa lege, sit per triginta dies *en prisiones*: nam non sufficeret esse intra carcerem:

Blasphemus qualiter carceretur.

nam duo copulatiuè requiruntur, quod sit intra carcerem, *y en prisiones*: nam prisiones debẽt esse vincula, vel cathenę, aut cipi: de quibus lex nostra loquitur, dum dicit, *prisiones* in numero plurali. Si verò dixisset, *prision*, in singulari numero, intelligeretur de ipso carcere, vt probatur ex l.4. in fine. tit.29. part.7. & in l.6. eo. tit. & in l.11. &. 13. & in l.8. tit.15 ead. part. ✶ Et vide hunc authorem infra in.2. par. c.5 num.22. & 23. & an tempus quod stetit in carcere, debeat computari in his.30. diebus: tempus, inquam, quod stetit in carcere ante sententiam? & videtur q̃ sic, ex dispositione l. omnes. C. de pœnis. quæ benè videtur ad hoc facere, iunctis ijs quæ tradit Tiraq. de pœnis temperandis. causa. 41. nu.1. &.3. Et quæ iste author tradit infrà in.2. p. c.5. num.26. Tamen cogita super hoc, quia verba. d. l. Regię dura videntur esse in contrarium. ✶

Et verbum, *prisiones*, sumitur naturaliter pro cipis, atq; cathenis, vel similibus: nam & sic intelligit vulgus, & naturaliter sunt verba consideranda, vt in l. fin. C. de verbor. signifi. & sic verba ista naturaliter, & nõ ciuiliter sumũtur, vt in l. fin. C. de his qui veniam ætatis impetra. & ibi doctor. & notat Alexand. vbi allegat in.4. volum. consi.4.

Ex quo infero, quòd in casu dictę pragmaticæ cõtra blasphemos non sufficeret cõdemnatum esse detentum intra carcerẽ per triginta dies, & etiam cum fida custodia, quia debet omninò detineri *en prisiones*, scilicet, naturalibus, & non fictitijs: nam veritas carcerationis consistit in facto, & non in ficto, secundùm Bald. in procemio Gregor. col.4. & in cap.1. de constit. col.7. & in cap.1. de his qui feud. dare possunt. & colligitur ex doctrina Bart. in l. is qui pro emptore. versi. tertio principaliter. ff. de vsucap. pro empto. quod potest quoq; induci, *contra los que tienen presos con vna sola arropea*. Et latiùs dixi lib.2. c.5. vbi vide.

S V M M A R I A Cap. vigesimiprimi.

1 *Clauium custodia ad quẽ pertineat.*

2 *Instrumenta posita in arca concilij an faciant fidem.*

C A P V T. X X I. In legem decimamnonam, de custodia instrumentorum reipublicæ, & eorum fide. ✶ *Quæ est l. 5. titul.6. lib.3. Recop. ibi:* Que a lo menos tengan tres llaues, &c. ✶

OLIM De iure cõmuni fuit contentio, apud quẽ deberet esse custodia clauium alicuius reipublicæ, & portarum ciuitatis: nam nonnulli dicebant, quòd apud solos iudices, argum. tex. in l. officium. §. 1. ff. de re mili.

mil. alij dicebant, quòd apud consules ciuitatis, vt probat Guido Papæ in consil.1 num.7. & notat Ioan. de Rip. in tract. de pest. in 2. parte. num. 415.

Ius Regni. Hodie tamen ex lege nostra quãtum ad instrumenta, & monumenta publica aperte deciditur in lege ista, quod clauium custodia, & instrumentorum publicorum pertinet ad iudicem, & ad alias personas in hac lege comprehensas sub tribus clauibus. Quæ claues debẽt esse diuersæ, vt in Cleme. vni. § fin. de hæreticis, ibi, Erunt duo claues diuersæ, & non vniformes: & sic bona dicetur custodia, quod requirit lex ista, ibi, *a buen recaudo*.

Et data forma custodiæ, vt in ista lege locus ille non minoris authoritatis erit, quam camera Episcopalis, vel Cardinalis alicuius, vel camerarij Papæ, de quibus loquitur Abba. in capit. ad Audientiam. de præscript. & in cap. post cessionem. de prob.

2 Instrumẽta posita in arca concilij fidẽ faciunt. Cumq; ex dispositione huius legis ista arca, vbi instrumenta conseruantur, sit custodia publica, instrumenta ibi posita, maximè libri stimorum, quos vulgò padrones appellamus, faciunt fidẽ, & per libros ibi positos probantur census, & redditus populorum, secundùm Bald. in l. exeplo. C. de probatio. per text. in l. census. ff. de prob. & notat Abb. & moderni in dicto. cap. ad audientiam. de præscript. & per Baldum, in rubric. C. de fide instrument. & in. l. fin. C. si sine censu vel reliq. & Plateam in l. finali. C. de conueniẽ. fisci debito. lib. 10. per Ioan. de Rip. in libr. respons. titu. de legibus c.21. in fine. & Anton. Capit. in decis. 107. nu. 12. Et iure regni est text. in l. 11. tit. 18. lib. 2. ordina. ⁎ Quæ est. l. 26. tit. 25. lib. 4. Recop. ⁎ Et in casu huius legis ex sola persona tabellionis *de concejo* datur fides non ex archiuo, & sic non propter locum solũmodo, nam non dicitur publicus archiuus nisi cũ requisitis, de quibus per Aymon. in tracta. de temporũ antiquit. in prima parte, vers. quarto limita. In casu tamen quo agitur de fide horũ stimorum, quę vulgò dicuntur *padrones* faciunt fidem.

Quod extende etiam respectu tertij, vt est videre in exemplis citatis per Barr. in l. nuda ratio. ff. de dona. & per Ias. & Ioann. de Ripa, & DD. in. l. admonendi. ff. de iureiurand. num. 132. & per Bart. in. l. quędam. §. nummularios. in fine. ff. de eden.

Custodienda ergo erit ista arca diligenter, & ad vnguem seruanda huius legis forma, alioquin habentes claues puniri debent extra ordinem, vt notat Felin. in cap. cum P. tabellio. col.1. de fide. instrument. & per Bald. in. l. 1. de indic. vidui. tollen.

Quod adeò verum est, quod si huiusmodi instrumenta non sint in ista arca, continuò & perpetuò recondita: sed alibi extrahantur, aut asportentur & ponantur in arca ad effectum, vt fidem faciant, nullam fidem faciunt, vt nominatim notat Angel. in authent. de defenso.

ciuit.in princ.col.3.quod est notandum ad euitandas fraudes quæ in contrarium quotidie attentantur.

SVMMARIA Cap.vigesimisecũdi.

1 *Negligentia iudicis est dolus.*
2 *Iudex secularis quando remittat clericum.*
3 *Asasinus nõ gaudet priuilegio Ecclesiæ.*
4 *Clericus quando puniatur sine degradatione.*
5 *In adulterio præsumpto habet locum transactio.*
6 *Intellectus ad.l.12.tit.22.par.3.*
7 *Priuilegium non perditur præsumptis probationibus.*
8 *Priuilegium clericatus non perditur per solam attentationem criminis.*
9 *In grauissimis fugiens ad Ecclesiam, an gaudeat immunitate.*
10 *Inhibitio iudicis secularis qualiter facienda.*
11 *Requisita vt clericus primæ tonsuræ gaudeat immunitate.*
12 *Receptio clericatus debet esse ante delictum cõmissum.*
13 *Vxor clerici coniugati, an gaudeat immunitate.*
14 *Sine monitione, an amittatur priuilegium clericatus.*
15 *Declaratio Bullæ Alexandrinæ.*
16 *Vestes decentes quæ dicantur.*
17 *Clericatus qualiter probetur.*
18 *Bigamus an gaudeat beneficio clericali.*

CAPVT. XXII. In legem vigesimã, de practica Bullarum Alexandri Papæ, de clericis coniugatis. ★ *Quæ est l.16. tit.6. lib. 3. Recop.* ★

DVO præcipit lex ista curanda à correctoribus, alterum cum iuramento, alterum cum diligentia notificandum.

Primum ne ipsi correctores procurẽt, vt iudices Ecclesiastici promulgando censuras suæ obuient iurisdictioni.

Alterum, quòd si absq; vlla procuratione ecclesiasticus se interponat, quibus casibus non possit, notificetur regi si non cesset.

Ratio primi est, quia procurata & affectata prodesse non debent iudici affectanti: de quo viginti doctrinas citat Felin.in cap. fina.de testibus. & Cepola in cautela. 15. & Ioan.de Rip.in c.cum.M.de constit. in fine.

Et ne iudex secreto affectet, iurare debet, vt postea culpabilis deprehensus puniatur vt periurus: quod ex pluribus medijs corroborat Anchar.cons.408.

Et si secundum neglexerit notificare regi, illa negligentia dolo cõparatur, vt in cap.ab eo.& ibi glo. de appellatio. libr.6.& notatur in l.mancipia.C.de seruis fugit. & in l.eos.§.fina.C.de appellatio.& per Puteum 1 *Negligentia iudicis dolus est.*

Puteum in tractat.syndic. in parte, Iudex negligens: imò contra iudicem statim obtemperantem censuris Ecclesiasticorum iudicum, vt se inhibeat, & non appellantem,& regi notificantem, oritur grauis & sinistra suspicio occultæ fraudis in derogationem regiæ iurisdictionis, & ob id potest arbitrio iudicis puniri, vt nominatim probat Guiller. Benedict.in c. Rainuntius. de testa. in parte Vxorem nomine. nu.443. & in procuratore non appellante in causa domini, notatur in. l. inuitus. C.de procur.

Quod procedit quando aperte promulgantur censuræ causa impediẽdæ secularis iurisdictionis, & sic in casu illicito, vt probant illa verba legis, *Para que se impida la nuestra jurisdicion Real.* Si verò Ecclesiasticus procedat in casu à iure permisso, tunc secularis iudex obtemperare debet, & bonam fidem agnoscere: nam in Ecclesiasticis maior est iudex ecclesiasticus quàm secularis, & ideò præcipit, & ei est obtemperandum, vt in.c. si iudex laicus. de sentent. excõmunicatio. lib.6.& in cap.licet.de iureiur. eod. lib.& per hæc, & alia iura ita notat Ioann.de Rip.in suis respon.titul.de legibus.c.13.nu.11.

2 *Iudex secularis remittit clericum sine monitio ne ecclesiastica.* Imò etiam si nihil pręcipiat iudex ecclesiasticus, nihilominus secularis iudex nemine petente debet negotium ad ecclesiasticum remittere, putà si clericus primæ tonsuræ detentus est pro crimine leui, & nõ atrocissimo, vel scandaloso, & ipse allegat, & probat se clericum, & petit remissionem ad forũ Ecclesiæ, isto casu iudex secularis nõ expectatis censuris debet remittere, vt probat Feli.in. c.exceptionem.col.10. de except.

Quod procedit etiam post latã sententiam à iudice seculari: nam cum ista declinatoria fori in hoc casu reddat iudicium retro nullũ, quandocunq; potest opponi, vt in cap.at si clerici.de iudicijs. Et nominatim in isto casu per plura probat Stephanus Aufrer.in repetitio. Clement.1.de officio ordiñ.in.2.q. sub num.20. & dict. Felin.in d.cap. exceptionem. sequitur Cassan. in consuet.Burgund.rubr.1.§.5.fo.49. & Socin.in.1.vol.cons.12. *Etiam lata sententias.*

Item si facta captura clerici in flagranti delicto, vbi copia ecclesiastici haberi nõ potest, quo casu secularis iudex capit clericum, vt concludit Abb. & ibi cõmuniter DD. in c. cum non ab homine.de iudic. & Stephanus Aufreri. in d. Clem.1. de officio ordinarij, in.2.q. isto casu illico faciet remissionẽ non expectatis præceptis iudicis ecclesiasti ci.

Item non solum in casibus certis debet iudex secularis obtemperare præceptis ecclesiastici iudicis: sed etiam in casibus dubiæ probationis: vt est videre in casibus quotidie in practica contingentibus. *Quando est dubia probatio.*

Nã vera conclusio est, quòd clericus primæ tonsuræ, si cõmisit crimen scandalosum, vel damnabile, vel est inclusus in profundum malorum,

lorum, quia multa delicta commisit inormia, de quibus in.l. fin.titu.
3 11.part. 1. vel asasinij quo casu non debet gaudere priuilegio ecclesię, vel similia crimina: ob quæ habetur pro incorrigibili, vt notat Ancharra.consi.128. & Cepola in cōsilio.11.

4 *Cleric⁹ quā do punitur pōt degradatione.* Si huiusmodi clericum capit secularis, potest eum punire, non spectata degradatione ecclesiastici iudicis, quia illud crimē est adeò graue, quod Ecclesia non habet pœnæ impositionem condignam. Et ideo statim punit secularis secundum Abb. in cap. at si clerici. de iudicijs. col.16. quem sequuntur plures citando Guillerm. Benedict. in cap. Rainuntius. de testament. in parte vxorem nomine, sub numero. 44. & Stepha. Aufreri. in Clemen. prima, de officio ordin. in prima regula fallen. versi. fallit.19. & Cassane. in consuetudi. Burgund. rubrica.1. §.5. num. 66. & noster vere Episcopus Calagurritanus Ioan. Diaz de Luco, in practic. cano. in parte parricidæ. folio.78. & Carrerius Reginus in sua practica criminal. §. homicidium el quinto, numero. 11. folio paruo. 186.

Vbi omnes concludunt, posse istud ita practicari istis clericis primæ tonsuræ, non obstantibus, quæ in contrarium notat Decius in dicto cap. cum nō ab homine. de iudicijs: imò etiam in clerico beneficiato posse practicari concludit Antonius Capitius in decisio. 112. quæ est aurea.

Tamen vt iudex secularis possit hoc facere, debet crimen adeo verè & certissimè esse probatū, quòd nulla posset tergiuersatione celari: ista enim qualitas grauitatis criminis commissi ante omnia est probanda, vt posit iurisdictio in talem clericum competere iudici seculari. In tantum quòd cum agatur de priuatione, etiam si crimen sit notorium, requiritur sententia, vt notat Bald. in cap.1. in princi. quando domi. proprie. feudi priuetur.

Si verò præsumptiuè constat de grauitate criminis, in hoc casu iudex secularis non posset contra talem clericum procedere sub colore grauitatis criminis, quod non verè sed præsumptè probatum est, putà, quia allegantur insidiæ, & non constat de insidijs per confessionem, vel testes: sed quia visus est armatus, quo casu de rixa præsumitur cogitare, vt per glos. in.l. licet, & ibi Iass. & Doctores. C. de pactis. Nam propter hanc pręsumptam probationem, non dicitur constare de insidiatione: nemo enim priuatur priuilegio clericali, nisi conuincatur per veras probationes, & non præsumptas, & ita concludit Aretius in dict. cap. cum nō ab homine. de iudicijs. quem sequitur Cassan. in consuet. Burgūd. vbi supra in fin. per text. in cap. cum inter. & ibi gloss. fina. de purga. cano. Pro quo facit, nā defectus notorius propietatis obstat petenti restitutionem, vt in. c. ad decimas de resti. spolia. & in. c. significasti. de diuortijs, *Quando de delicto constat præsumpt.*

tijs, & in cap. constitutum. de filijs presbyter. nam istud est verũ quãdo de defectu cõstat per veras probationes, & non per præsumptas, vt in cap. porrò. de diuor. & notat Antonius Roselus in tracta. de potesta. Papæ. 14. vol. tracta. fol. 244. colum. 2.

5 Longe enim nimis distat an aliquid sit verè probatum an præsumptè, nã in adulterio præsumpto habet locum transactio, & non in vero, secundùm Ange. in l. si maritus. §. si negauerit. ff. de adulte.

6 Et ideo crimen lenocinij nõ cõmittitur presumptam & suspectam vxorẽ adulterij retinendo: secus verò esset in vera adultera, vt in l. 2. C. de adulterijs. Item si latam esse sententiã cõstat ex falsis & apparẽtibus probationibus, ipso iure sententia est nulla: secus si ex præsumptis nã necessaria est in integrũ restitutio, vt concludit Zasi. per plura in singula. respons. lib. 1. c. 13. & ita esse intelligendam pute. l. 12. tit. 22. part. 3.

Antea doctrina. Et plura iura atq; doctrinæ quibus hęc cõclusio posset fulciri, possunt videri per Ancha. in cons. 408. cuius doctrinam appellat cedro dignam Vlda. Zasi. in l. 2. ff. solut. matrimo. num. 10. & notat Augusti. de Areminoin apostil. ad Angel. in tracta. maleficio. in parte quod famae. vers. quæro an in vnum indicium, & in parte cheme adulterato, vers. visis capitulis, & de falsitate præsumpta notat Felin. in cap. fraternitatis. de hæreticis. num. 17. nisi essent præsumptiones iuris, & de iure, iuxta doctrinam Bald. in. l. si is qui adulterij. C. de adult. & Hyppolit. singula. 116.

Et pro crimine verè probato vera pœna imponitur, pro præsumpto verò extraordinaria, iuxta doctrinam Inno. & DD. in c. quia verosimile. de præsum. & Bald. & DD. in. l. fin. C. de probat. de quo per Hypolit. in. d. singulari. 15. & per Feli. in rubri. de probat.

Et quando agitur de præiudicio tertij, vt esset in præsenti casu in quo iurisdictioni ecclesiæ fieret præiudicium, non potest tolli priuilegium, vel infringi dispositio ex præsumptis probationibus, sed ex veris & legitimis. Et ideo non sufficit contra præstantem opem probare delictum principalis ex præsumptionibus, sed verè, & non sufficit facta confessio ex fuga, vel absentia, vt colligitur ex pluribus relatis per Felin. in. c. sicut dignum. de homici. & per Hyppo. in sua practica criminali. §. cõstante. & per Bart. in. l. si is qui. §. si initium. ff. de furtis. & plura refert Carrerius Reginus in sua practica criminali. §. homicidium el quarto. num. 57. Cui addo Bald. in. l. quanuis. C. de fideicommiss. liberta. & vbi à iure vera confessio exigitur, non sufficit ficta, secundum Bald. in. l. cogi. in fin. C. de peti. hæredi. Et dixi infra. lib. 2. c. 7. numero. 4. versi. secundo infertur, vbi vide. ★Et valde vtilia sunt hæc ad. l. 5. tit. 10. lib. 4. nou. Recop. ★

7 Priuilegium nõ perditur præsumptis probationibus.

Ex quo semel dicebã in practica, quòd cum quidam miles accusaretur

De quodam sodomita primogenito.

retur in absentia, quòd commiserit crimen sodomię, dixi, quòd licèt ipse posset punire, & dānari absens, tamen bona maioratus in pręiudicium successorum nō possunt confiscari, nisi de crimine constet per veras probationes, secundùm formam pragmaticę huius Regni: de cuius declaratione latiùs diximus in dubijs nostrijs. Et id quoq; notat Ioā. de Rip. in l. admonendi. ff. de iur. iur. num. 174.

Si ergo in crimine qualificato, cuius nō habet veras probationes, secularis vult procedere, & inhibetur ab ecclesiastico, obtēperare debet, & omninò remittere ad forum ecclesię per supradicta.

Item & in alio casu etiam, stantibus veris probationibus debet remittere, quando ille clericus attentauit delictū committere, nec perfecit: nam licèt aliás regulariter à iudice omninò competente in atrocisimis delictis attentatus punitur pœna ordinaria, vt notat Gandi. in tractatu male. in titulo de homicidio. versic. sed pone. Et concludit Angelus consi. 14. & Baldus in l. si quis non dicā rapere. C. de episc. & clericis. & Felinus in tractatu de conatu. & Cassan. in consue. Burg. rubri. 1. §. 5. num. 10. & Philip. Deci. in l. non vult hęres. ff. de regul. iur. & in c. 1. de homi. libro. 6. & iure Regni est text. in l. 2. tit. 31. part. 7.

Quando attentatur crimen.

8 Tamen priuilegium, vel forum ecclesię propter solum attentatum amitti non debet, iuxta doctrinam Anani. in cap. 1. de homi. libro. 6. & doctores in cap. perpetuæ. de electio. lib. 6. Et in grauioribus delictis antentatus non punitur, nisi actus attentationis sit quasi pars eius intrinseca, secundùm Bald. in l. si quis non dicam. col. 3. C. de episcop. & clericis. & Capitium decis. 126.

9 Item ex supradictis assero tenendum in practica, quòd in grauissimis delictis fugiens ad ecclesiam, non debeat gaudere eius immunitate: vt est videre per notata á Guidone Pap. in decis. Delphi. q. 121. & per Ioan. Fab. in §. item lex Cornelia. instit. de publi. iudi. & per Montal. in l. fin. tit. 9. part. 1. ✶ Neq; hanc reperio allegationē. ✶ & per Cassaneum in consuet. Burgun. rubr. 1. §. 5. versic. decimussextus.

Fugiens ad ecclesiā an gaudeat immunitate.

Et Iudex secularis extrahit ab ecclesia non spectata declaratione iudicis ecclesiæ, secundùm Fabrum in §. sed hoc tempore. instit. de his qui sunt sui vel alien. iur. num. 4. & notat Sthepha. Aufreri. in Clem. 1. de offic. ordi. in fallentiarū regu. 4. numer. 22. versic. sed quis extrahet. contra Angel. in authen. si quis ei. C. de adulte. & cum Ioan. Fab. tenet Guiller. Benedict. in cap. Raynuntius. de testam. in parte, & vxorem. num. 444.

Nam supradicta sunt intelligenda, & practicanda, quando per veras probationes cōstat, quòd commiserit illud crimen, de quo impetitur: secus si præsumptè, eo tantùm quòd fugerit ad ecclesiam: quo casu præsumptè probatur crimen, vt in l. 130. in legibus *del estylo*. ✶ Quæ non

non inuenitur in Recopil. * vel in ſimili caſu: nam omnino debet fugiens gaudere immunitate eccleſię, per ſupradicta, quæ ſunt addenda ad benè congeſta per vigilantiſsimum noſtrum Didacum de Couar. regium prætorem & ſenatorem, in lib.2.reſolutio. cap.20. vbi elegantiſsimè de materia iſta diſſeruit. * Sed q; ſufficiat ſemiplena probatio delicti ad extrahendum aliquem ab eccleſia, tenet Antoni.à Gam.in deciſionibus Luſitaniæ. 1. p. deciſ. 279.& deciſ.281.qui eſt omnino videndus. *

In caſibus ergo fori eccleſiæ, quos cumulat Aufreri. in dicta Clement.1.de offic. ordina. cognoſcat iudex eccleſiaſticus: & facta inhibitione, ſecularis agnoſcat omninò bonam fidem.

10 *Inhibitio quãdo promulganda.* Inhibitio autẽ extra cauſam quæſtionis præiudicialis, de qua loquitur Abb.in cap.tuam.de ordi.cogn. & Federi.in conſil.121.& Lap.in allega.61. & Stepha. Aufrer. in dicta Clementina vna.de officio. ordina. in vltima parte. ver. nono. ſemper debet eſſe citata parte, & præcedente cauſæ cognitione, aliàs licitè appellatur, vt concludit Alexander in. 4. volum. conſil.9. præſtantiſsimè. & in.2.volum. conſil.91. & Celſus in apoſtill. ad Lamphrancum in.c.quoniam contra.in parte, confeſsiones,ver.quæro aliquis accuſatur.& Iaſſ.in. l. ne quicquam.ff. de offic.proconſ. nu.30. & apoſtil. ad Bald.in authen.ſtatuimus. C. de epiſc. & cleric.& per Auguſt.Bero. quæſt.77.num.4. Iſtud de citatione procedit, niſi quãdo Papa committit cauſam cum poteſtate inhibendi: nam fit inhibitio ſtatim ſine citatione, vt per plura iura probat Auguſt.Verderij.q.124.

Quod procedit, etiam quando ſine accuſatore,& ſolo officio iudicis proceditur, ſecundùm Baldum in Margari. ad Innocen.in parte, iudex, & Cepolam in conſil. 10. imò non ſolùm citatio requiritur, ſed comparitio & perſecutio, ne maneat circunducta, ſecundùm Ioan. de Rip.in tit.de legibus. in reſponſo quinto: Quod eſt notabile.

Item antequàm iudex ſecularis remittat cauſam eccleſiaſtico, de cognitione criminis cõmiſsi à clerico primæ tonſuræ, plura prius debet præuidere. 11 *De expoſitione Alexandrina.*

Primũ, quòd clericus ille inceſſerit tempore commiſsi delicti in habitu clericali.

Alterum, quòd illud geſtauerit quatuor menſibus ante commiſſum crimen.

Tertium, quòd habitus & tonſura decens ſit. Et ita probatur in Extrauagan.domini Alexand. Pap. fol. pragma.12.

Et iſta tria ponuntur ibi copulatiuè probanda pro forma, etiam ſi non negentur, vt eſt gloſſ.in.l. cùm de lege.ff. de proba.& in.l. cũ à Cũ. ff.de neg.geſt.in.l.ſi verò.§.fi.ff. qui ſatiſd.cogan.

Nam tam de iure cõmuni, quàm ex dicta Extrauagan. Alexandrina, vt clericus poſsit gaudere priuilegio

gio clericali, conditionaliter requiritur, quòd tonsuram & vestes deferat clericales, vt in cap.1.de clericis coniuga.lib.6.ibi:Si tonsuram & vestes deferant clericales: & in Extrauaganti Alexandrina dicitur, Si tempore commissi delicti, & per quatuor menses. Ex quibus verbis colligitur, quòd duo copulatiuè requiruntur, scilicet, vestium delatio, & quòd ista fuerit certo & limitato tempore. Quod tempus in dubio est de forma, vt per Bald.in authen. quæ supplicatio. C. de precib. impera.offeren. Si ergo istæ conditiones potestatiuæ non fuerint impletæ, non debet gaudere clericus priuilegio clericali, ex doctrina Bald. in authent.matri & auiæ.C. quando mulier tutel. offic. fungi. & implementum conditionis legalis probandum est ab eo, qui agit, iuxta doctrinam Bart.in.l. eum qui ita.ff. de verborum obligatio.& in.§.omnium.institu. de actionib. per lassonem. Et facit.l.si ita fuerit.ff.de manu.testamen.

Et ideò, quòd clericus dicta duo debeat probare, vt gaudeat priuilegio, notat Rota in decis.202. imò non solum hoc, sed quòd honestè clericaliter vixerit probandum est, secundùm Alex.in.1.volu.consil.8. Et licèt ibi dicat sufficere, quod tempore commissi delicti reperiatur in habitu clericali, vt est videre in octaua colla. Hodie tamen duo copulatiuè requiruntur, alterum quòd tempore commissi delicti in vestibus & tonsura clericali incesserit, & quòd idem habitus continuò decēs fuerit, vt in Clemen.2.de vita & honestate clericorū.& quòd per quatuor menses ante commissum delictum detulerit: & alterum sine altero non sufficit: & in limitatione quatuor mēsium ista dispositio Extrauagantis est noua.

Imò si tempore commissi criminis clericus non probat clericales vestes deferre, non solùm gaudere non debet priuilegio clericali, sed eum offendens non incidit in sententiam excōmunicationis, secundùm Bartolum, & Angelum in.l. item apud Labeonem.§.si quis virgines. ff. de iniurijs. & in.l. si quis ignorans.ff.loca. *An clericus debeat habere vestes tempore delicti.*

Et huius dicti argumento concluditur per Ioannem de Platea, & alios in.l. prohibitū.C. de iure fisci. lib. 10. quòd resistens nuntio, vel alguazelo, non portanti signū consuetum, quod vulgò *vara de justicia* dicimus, non incidit in pœnam: & sic limitatur text.in.l.5.tit.12.lib.8. ordin.✶ Quæ est.l.5.tit.22. libro.8. ✶ Recop.✶ & ita concludit Puteus in tracta.synd.in parte, nuntius.

Et ex dicta Extrauagāti Alexandrina oritur hodie apud nos notissima conclusio, quòd receptio clericatus, & assumptio vestium post delictum commissum nihil proficit assumenti, quin per iudicem secularem possit puniri, & de iure communi ita concludebant docto. post glos.ibi, in cap.1. de obligationibus ad ratiocinatio.& per Bart.in.l.1.ff. de pœn.& plura refert capel.Tolo. 12 *Receptio clericatus post delictum.*

q.144.

* q.144. * In hoc reprehenditur vir iste à Couar.in pract.q.cap.32.nu.4. vers.ego verò,&c.sed istius opinionem tenet Anton. Gomez. 3.tom. cap.10.num.5. *

Imò fortiùs probatur hodie authoritate dictæ Extrauagantis,quòd licèt iure canonico suscepto ordine post delictum commissum non poterat iudex secularis tāgere personam iam tonsurati, licèt quoad bona posset instantiam finire,vt est communis opinio quamplures allegando, ita cōcludit Stephanus Aufreri.in Clement.1. de offi. ordin.in regula prima fallen.versi.vndecimo fallit.num.19.tamen hodie iudex secularis nō solùm bona, sed personā capere,atq; punire potest:& in hoc est noua dispositio vltra ius canonicum,& tenēda cū à Papa lata fuerit.

Quid in clerico non coniugato. Et vltra supradicta aliud quoq; nouum inducit dicta Extrauagans: quia in clerico coniugato duo copulatiuè requirebantur, quòd tonsuram deferret, & vestes: in non coniugato alterum sufficiebat, vt concludit Cardinal. in.c.perpendimus. de sentent. excom. & Cepola in consil.11.num.42.Hodie verò sit clericus coniugatus, siue non coniugatus, sine vlla distinctione coniugij,nisi vtrunq; deferat non potest gaudere priuilegio clericali, si non sit beneficiatus, vt probatur ex verbis Extrauagantis, ibi,Huiusmodi clerici primam dumtaxat tonsuram habentes,non beneficiati: ista enim exceptio beneficiati firmat regulā in contrariū,vt.l.nam quod liquidè. §.fin.ff.de penu lega.& per Decium in.l.1.ff.de regul.iur.

Item ex dicta Extrauaganti aliud nouū inducitur:nam iure communi seruus clerici,& adhuc eius vxor ex persona clerici gaudebat priuilegio clericali,vt per Bal.in.l.2.C.de epis. & cleric.de quo per Abb.in.c.2. de foro compet.& per Platea in.l.mulieres.C.de digni.lib.12.Hodie verò cùm non posit vxor,vel seruus vestes deferre clericales in propria persona, prout exigit dicta Extrauagans non videtur quòd gaudere posint priuilegio clericali. 13 *De vxore clerici coniugati.*

Vt autē á iudicibus secularibus posit practicari dicta Extrauagans Alexandrina,debet præcedere eius publicatio per modum munitionis, in tribus Dominicis primis cuiuslibet Quadragesimæ, qua munitione cessante, ius commune antiquum manet illæsum:nā per nō delationē habitus non perdit clericus priuilegium clericale, de iure diuino sibi competens, nisi sit præmonitus.Si verò factis legitimis monitionibus negligit deferre,perdit priuilegium, vt concludit eleganter Bal.in cap. transmissam.de electio.de quo plura bona congerit Anto. Capiti. in decis.161. *Publicatio Alexandrina.*

Et ideò trina monitio exprimitur, quód fiat secundùm formā dictæ Extrauagantis: quia sine trina monitione non potest amitti priuilegium clericale, vt in. c.in audientiam.de sentent.excom. & per Abb. in cap.tuæ.de aposta.. & per Fulgos. consil.157. 14

Et fieri debet diuersis tēporibus: nam vnica pro tribus non sufficeret, vt notat glos. in Clemētina.1.de vita & honestate clericorum. & in cap. si verò.§.1. de sentent.excomu. & in cap. fine ornatu. 5.quæstion. 4. & notat Innocent.in cap.ex literis: de sentent.excommu. & Alexander in.1. volum.consil.8. & Socinus in 1.volum. consil. 12. & consilio. 122. volumine.4. & per Hyppolit.consilio.67. & Thomasium Grammat. voto.33.

Synodalis monitio non sufficit.

Imò nec monitio per synodalē constitutionem non sufficeret, sed verbalis monitio requiritur illis tribus primis Dominicis Quadragesimæ, vt in.d.Bulla Alexandrina cōtinetur: & ita notat nominatim Hostien.in.c.2.ne clerici, vel monac.& in.c.fin. de vita & honest. clericor. & notat Matth.de Afflict. in constitutione regni Siciliæ, sub rubr.de aposta.num 12.& Cassaneus in consuetud.Burgun.rubr.1.§.5 .in.glossa *si la grace*.num.72.

Et monitio ista ab alio, quàm à iudice ecclesiastico facta non sufficeret; & ita exprimitur in dicta Extrauagan.Alexand.& ita notat Abb. in.c.cùm contingat.de foro comp. & Cepola in consi.11.num.41.

15 *Si postea deferat vestes an gaudeat.*

Si tamen legitimis factis monitionibus, secundùm formam dictæ Bullæ Alexandrinæ, clericus deliquit, & non inuento in habitu & tonsura punitus fuerit à seculari iudice: si iterum velit reassumere habitum, & tonsuram, & de nouo deliquerit, non tamen poterit gaudere priuilegio clericali, quod semel amisit: & sic non obstante quòd postea vestes & tonsuram deferat, poterit à seculari iudice puniri: & ita colligitur ex doctrina Innocen.in cap.1. de aposta.& in cap.2. de noui.openuncia.& concludit Ysernia, & post eum Matthæus de Afflictis in rubr. de aposta.num.15.& Cassaneus vbi supra num.57.& ita fuit declaratum per prælatos huius regni in declaratione, quæ incipit, *Don Yñigo Manrique*, ibi, *E sean auidos por hombres merè legos, assi como si nunca fueran ordenados*. Et sic delatio vestium de nouo nihil iuuat, cùm perpetuò debeant haberi pro non clericis: & ista pars videtur verior, licèt contrarium notat Montaluus in.l.25. tit.9.part.1.& Çapitius in decis.161. num.5.

Vestes decentes.

Vestes autem, quas dicta Extrauagans præcipit deferri, debent esse decentes, vt in Clemen.2. de vita & honesta.clericorum: & ne posit modus in arbitrando excedi, declaratum est in hoc regno, quis habitus sit decens, & illa declaratio ponitur in pragmaticis huius regni, post dictam Extrauagantem Alexandri: & incipit, *Don Yñigo Manrique*. ⋆ Quæ non inuenitur in Recopil. sed est lex nouior à domino nostro Philippo.II.facta post declarationem Pij.IIII. quæ est.l.1. tit. 4. lib.1.Recop. ⋆ & ibi refertur, quòd prælati ecclesiarum huius regni interuenerūt in facienda illa declaratione, siue interpretatione: nā ad eos pertinet declarare quis habitus sit 16

decens,

decens,& illa declaratio,ita à seculari,quàm ab ecclesiastico iudice tenenda est, vt per bona fundamenta probat Fulgen.cons.123.& Cepola consil.11.nu.30. quem sequitur Cassaneus in consuet.Burgun.rub.1.§.5. in parte,*sin la grace*.num.58.

Consuetudo super vestibus. Et vbi nō esset facta declaratio, ibidem standum est consuetudini, quis habitus dicatur decens, dummodò sit distinctus ab habitu laicorum,& ideò tunc sufficit de tali habitu distincto, & consuetudinario probare, vt concludit Fulgent. vbi supra: & facit quod in simili notat Innocen.in cap. 1. de apostatis, & apostil. ad Abbat. in cap. cùm non ab homine.de iudicijs. & notat Bal. in.l.si qua per calumniã.C.de episc. & clericis.

17 Probatio clericatus. Probatio autem ordinis clericalis,& delationis vestium, cùm agatur de preiudicio regalis iurisdictionis, debet esse integra.& non summaria, secundùm Bald.in. cap. licèt vniuersis. de testibus. & Bellamera in decis.91.in simili casu,& vel titulus exhibitus, vel testes sufficiunt, sicut in probãdo doctoratu, secundùm Paulum in.l. si solennibus. C. de fide instrumen.& per plura probat Matth.de Afflict.in constitutio. Regni Siciliæ, in rubr. de apostat. colum.pen. & Ludouicus Gomez in regula de annali possessore.q.36. & Alex.in apostilla ad Bartolum. in l.Herennius.ff.de senatoribus.

Et probato verè titulo clericatus, si clericus effectus bigamus est, vel se immiscuit sæuis & enormibus,nō gaudet priuilegio: imo capi potest & distringi à seculari iudice, vt in cap.vnico.de bigamis.libro.6. & in cap.1.de vita & honest. cleric.eod. lib.& plura de hoc per Stephanum Aufrer. in dict. Clemen.1. de offic. ordin.in.1.fallentia.num.16. Bigamus

Et quãdo liceat capere clericos & ad suos mittere episcopos, vel ad curiam, ne fallat imperitorum abusus, videatur Lucas de Penna in l.2.C.de nauicul.nõ excusan. lib.11. & per Puteum in tract. syndicatus, in parte,clericus. 18 Clericos quãdo capere liceat seculari iudici.

Ex supradictis elucescet qualis qualis doctrina in expositione dictę Bullæ Alexandrinæ, & quando secularis in his debeat suã defendere iurisdictionem,cui onus impositum est in ista lege, & dissimulare, esset grauis culpa, sicut in alijs custodibus reperitur expressum per Ioan. de Platea in.l.1.C.de fundis & saltibus rei domi.libro vndecimo.& in lege frumenta.C. de susceptoribus & archiarijs.libro vndecimo & in.l. placet.de excusatio. munerum. eodem libro.

Finis Primæ Partis.

MANDATORVM REGALIVM, LIBER SECVNDVS.

SVMMARIA Cap. primi.

1 *Iudex nõ debet preces, nec patrocinia potentiorum admittere.*
2 *Patrocinium dupliciter admittitur.*
3 *In factis arduis præsumitur sciẽtia, & ighorantia non creditur.*
4 *Expensæ præsumũtur factæ instãte eo, cuius interest fieri.*
5 *Acceptatio donationis præsumitur, eo ipso, quòd donatarius possidet partem rei donatæ.*
6 *Ius acceptandi donationẽ, an transmittatur ad hæredes.*

CAPVT PRIMVM.

In quo ostendimus, qualiter Corrector puniatur, si patrocinium potentiorum acceptet: & à literis eorum exoratus, iustitiam non administret. in. l. 21. ★ *Quæ est .l. 17. titul. 6. lib. 3. Recop.* ★

1 PReces iniũstæ omnìnò respuẽdę sunt à iudicibus, idq; iurant in officiorum ingressu, vt in. l. 6. in vers. *la quinta*. tit. 4. part. 3. Quod si in contrarium rei fuerint inuenti, arbitrio iudicis syndicatoris puniendi sunt; tanquàm huius nostrę legis transgressores, vt in cap. vides. 10. distin.

Iure enim communi, pœna erat statuta contra actorem, & reum, patrocinia potentiorum inuocantes, vt in. l. 1. C. ne liceat potentioribus, quo in loco Paul. & Iass. notabant illam legem facere contra procurantes literas missiuas iudicum superiorum ad inferiores: nam puniebantur ob solam impetrationem literarũ, vt in lege illa continetur. De iudice autem literas, vel patrocinium sequente, & ob id ius partis peruertente nihil dicitur, sed neq; crimen reputabatur, si patrocinium huiusmodi à potentiore, qui nõ habebat officium impetrabatur: & ita Ias. & alij asserũt in prima illius legis limitatione. Hodie verò ex hac nostra lege regni colligitur ex ea iniunctum fore iudicibus, ne patrocinium, vel literas acceptent: & contrarium facientes arbitrariè ex hoc solo punientur vltra lęsionẽ partis, contra quã fecerunt, quod esset iniustum: de qua pęna in. c. 1. de re iud. lib. 6. Quod non solum locum habet quando á iudicibus superioribus literę mittũtur: sed à quacunq; persona, vt probat verba text. ibi, No

Contra innocantes patrocinia.

Ius Regni.

acepten carta, ni ruego, que les sea escrita en los casos de justicia por persona de nuestra Corte, ni de fuera della.

Et aduertendum est, quod text. literas legere & recipere non vetat; sed cum effectu preces illas sequi, acceptando cum effectu, vt in l.1. §.hæc verba.ff.quod quisq; iuris.& sic quãdo iudices de transgressione huius legis accusarentur in syndicatu, probandũ est motos fuisse iudices ex illis literis, aut precibus, sicut in simili est. quando agitur ad rescissionem sententiæ prætextu falsorũ instrumentorũ, vel attestationum: nam etiam si permisceãtur veræ cũ falsis extra causas fisci, probandum est motũ fuisse iudicẽ ex falsis, aliter recisio locorum non habet, quia delictũm non præsumitur, & sic iudex confitebitur, ex quibus motus fuit, vel quia dixit, vel quia nũc fatetur, & ita colligitur ex doctrina Bal.in.l. falsum.C.si ex falsis instrum. Et facit glo.fi.in.l.cũm pretor.§.Marcellus ff. de iudi.vbi p verba declaratur animus.& in.l.Fulcinius.§.fi.vbi glo. ff. ex quibus caus. in poss.eatur.

2 *Acceptatio quotuplex.* Acceptatio autẽ, siue in hac materia, siue in qualibet alia duplex est, siue expressa, siue tacita: expressa, quando claris verbis exprimitur, vt in.l.consensu.ff.de actio.& obliga. & quãdo est acceptatio qualificata, firma manet excludẽdo aliud extra qulaitatem, vt in.l.cùm prætor.ff. de Iudic. & in materia acceptantis arma ad duellum, ita firmat Paulus Paris.in prima parte consiliorum. consil.30. sub num.14. tacita autem ipso facto, vt est videre in casibus, quibus non minùs quis facto loqui videtur, quàm verbo, vt in.l.non figura.ff.de actio. & obligat.in.l.certum.ff.si certum petatur.in.l.reprehendenda.C.de institutio.& substit. & est glo.in cap.constitutionem.de senten. excom.lib.6. & plusquam quinquaginta casus, quibus quis factis aut signis loquitur, posui infrà in.c.21. super expositione legis.42. infra isto titulo mandatorum regalium. ⁎ Quæ est.l.33.titul.6.lib.3. Recopil. ⁎

Et ex omnibus illis inducitur voluntas, ex qua acceptatio actus precedentis colligitur, quibus etiã annumerare placet alios, quibus ipso facto colligitur priuilegiorum, aut donationum regalium acceptatio, etiam si actus nullus esset, per text. in.l.fin.ff.de rebus eorum.& plura ponit Hyppol.in rubr.C.de proba. fol.35. & est textus in.l.qui tutelam. §.fin.& in.l.si pater. ff.de testamen. tutel. & notat Decius in.1.volum. consil.172. etiam si scriptura esset imperfecta probat voluntatem acceptantis, vt notat Socinus in.l.cùm auus.ff.de conditionib.& demonst. num 26. licèt pro validitate priuilegij, aut donationis non solùm acceptatio, sed sola scientia donatarij sufficit, vt in.l.absente.ff.de donatio. est communis opinio teste Iass.in.l. fin.ff.de constit.principum.num.46. & num.51.

Et huiusmodi scientia sufficit, si tacitè, vel præsumptiuè probetur, argumento notatorũ in.l.de tutela.

C.de

C.de in integrum restitutio.& in.l. octaui.C.vnde cognati. & est glos. in.c.præsentium .de testib.

Imò ipso iure præsumitur scientia in donatario, vt nominatim notat Imola consilio.8. & allegat glos. in.l. optimam. C.de contrahen. & committen. stipula. & quod notat Bart. in.l.1. eodem titul. Maximè quando tabellio loquitur in tertia persona, secundùm Bal.in.l. Lucius. ff.de his qui notantur infam.

3 *Factum arduum.* Item si factum contentum in priuilegio, vel donatione fuerit arduum, vel magnum, præsumitur, & probata cẽsetur scientia donatarij: nam in facto adeò notorio nõ creditur ignorantia, ex notatis per Felinum in cap.in nostra.corolario.5. de rescrip.& notat Ant.Capitius in decis.69.num.14.

Quod potest vel ex eo corroborari, quòd priuilegia, vel donationes maximè commoditatis, & splendoris, vigilantissimè solent procurari, & adhuc acceptari præsumuntur: & ista coniectura à solitis est non minima probatio acceptationis, iuxta latè cumulata per Iass.in.l.certi condictio.ff.si certum petatur.in §. si nummos.numer.5. & Aymon cons.168.

Curiali. Item scientia priuilegij, & acceptationis præsumitur, si facta esset alicui curiali, vel familiari regis, aut illius qui donat, vt per plura probat Aymon Crauet.in consilio.164.incipit:de duobus. Maximè si donatarius dilectus erat à donante, eò quia multa seruitia impenderat, quorum rex debitor erat, vt autumat Guido Pap.in consil.23.incipit, Viso facto. in col.9. versic. iste contractus. Et Ioannes de Ripa in lib.1. respons. cap.17.col.4.

Item ex temporis diuturnitate scientia præsumitur: vt notat Salyc. in.l.authoritatẽ. C. vnde vi. Et Decius in.1.volum. cons.185. colu.penult.& Aymon in libro de temporum antiquitate. in.4.part.num.131. & Antonius in cap.continebatur.de his quæ fiunt à præla.& Ioannes de Ripa in libro.2.respons.cap.22. numero.11.& Socinus Iunior in primo volumine. consil.76.numero.52. & per Antonium Capitiũ in decis.4. num.29. *Diuturnitas temporis.*

Itẽ ipso facto probatur acceptatio, si priuilegium, aut donatio reperiantur in persona donatarij, aut successorũ expedita in publica forma, & solutis expẽsis sigillorum, aut tabellionum: nam expensa illa præsumitur facta ab eo, cuius interest, & ex eo præsumitur acceptatio, vt in proprio casu notat Bal.in.c.ex parte decani. de rescrip. num.19.vbi si literæ reperiuntur in forma cãcellariæ impetratæ, præsumitur factum ad petitionẽ, & cum legitimo mandato illius, in cuius fauorẽ sunt concessa: & præmaximè hoc verum est quando expeditione fiunt expensę: nam omnis actus, in quo requiruntur expensę, pręsumitur factus instante eo, cuius interest, vt in.l. si seruus.§.qui margaritam.ff. de legatis.1. & notat Bart.& doct. in.l.cùm seruus.ff.de verb. obliga. & in.l.fin. C.de *Quomodo priuilegium est apud donatarium.* 4 *Expensæ priuilegiorum à quo præsumatur soluta.*

C.de aliment. pupillo præstand. de quo per Ioannem de Palacios Ruuios in.c.per vestras.de dona.inter virum & vxo.in.1.not.ad finem.§.1. fol.mihi.123.& plura cumulat Felinus in cap.sicut olim.in versic. fallit quinto.de re iud. & Anto.Capitius in decis.86.nu.11.& loquendo in citatione, quòd præsumitur facta ad petitionem eius,cuius interest,quia habet expēsas, notat August.Beroi. in.q.39. & quòd soluens expensas, videatur ratificare,notat Specula.in tit.de syndic.versi. pone quòd vniuersitas.& notat Alex.in.5.vol.cons. 157.& cons.185.in fin.& Aymon.1. volu.cons.55.& quòd possessio rei presumatur habita & acceptata virtute priuilegij, quando in persona donatarij, vel successorum inuenitur, probatur ex glos.in.l. quædam mulier.ff.de rei vendicatio.& in.l.2. C.de acquirend.poss. & notat Bal. in lib.1.cons.190.incipit,Istæ allegationes.col.2.& in.li.2.cōs.51.col.2. & notat Lamphran.in.c. quoniam contra.de ꝓbatio. parte, testium,iu depositione.num.166.

Domini vassallorū quo titulo præsumantur possidere.

Et ideò domini vassallorū huius regni,posidentes terras à principibus concessas, videntur posidere ex isto tit.præābulo & virtute illius acceptasse illas, vt notat Ioannes de Ripa in suis responsis sub tit. de rescrip.c.2.in fin.& in tit.de consti. respon.1.sub num.19.

Item acceptatio priuilegiorū, & donationum, eo ipso præsumitur, quod reperitur instrumentū donationis apud donatarium, vel alium eius mandato, ex doctrina Bart.in.l. cùm tabernam.§.idē quæsijt.in fi.ff. de pigno.& sic per ostensionem tituli probatur eius acceptatio, secundùm Bal.in.5.vol.consi.380.

Item receptio priuilegiorū præsumitur facta, prout de iure huius regni fieri debet.s.de manu regis, vt probatur in.l.26.tit.18.par.3.nam præsumi debet instrumētum deuenisse de manu eius, à quo debuit euenire,secundùm Bald.in.l.generaliter.quæst.7.C.de non num.pecun. & de manu regis, qui concedere debuit,præsumitur datum, argumēto notatorum,per Bald.in.l. si qua per calumniam.C. de episcopis & clericis. & per Paulum in.l. Męuia.ff. soluto matrim.per text.in.l.fin.C.de pactis conuen.

Cùm igitur rex donat priuilegiū, & donatarius accipit, acceptatio donationis inducitur,vt in.l.1.C.de donatio.& eius præsentia in dubio præsumitur coram donante, licèt nihil dictū sit, & ita notat Nicolaus Boërius in decis.352.num.3.

Item acceptatio priuilegiorū,vel donationum in dubio inducitur, eo ipso quòd in aliqua parte cōtentorum in priuilegio reperitur possessor donatarius:nam ex hoc apparet voluntas vtēdi in totū,vt in.l.is qui vsumfuctū.ff. quemadm. vsusfruct. amitta.& ibi Alber. & facit.l.si stillicidij.§.fin.cum.l.sequent.ff.quemadmo.serui.amitta.& notat Bart. in l.3.in fi.principij.ff. de acquir. poss. & Ioan.de Ripa in.c.cū ecclesia Sutrina.de caus.poss.& proprie.nu.57. 5

...rientes pro parte cōtentas in totū.

Et

Et dicta acceptatio priuilegiorũ nõ solum in persona primi donatarij locum habet, sed suorum successorum, quorum mẽtio habita est in priuilegio, vel donatione: nam ipsis quoq; ius acquiritur, vt in. l. quotiens. C. de dona. quæ sub modo, & notat Paul. cons. 162. incipit in causa, quæ vocantur maioris, & notat Deci. in cons. 44. col. 5. & cons. 498. col. 3. & notant communiter DD. in l. quod dicitur. ff. de verb. oblig.

6 Et sic priuilegium nondũ acceptatum per primum donatarium, transmittitur ad hæredes, argumẽto notatorum in. l. non solum. ff. de minor. & notat Areti. in. l. si quis posthumos. §. si filiũ. col. 3. ff. de liber. & posthum. & Socinus cons. 153. in 2. volum. num. 14. & per Decium in 2. par. cons. 239. num. 6.

Pro factione de Mendoça. Et ex supradictis patet, qualiter acceptatio tacitè inducitur vltra notata per Bart. in. l. quo enim. ff. rẽ ratã habere. & in. l. si filiusfamilias. ff. quod cum eo. & ista tacita donatio non minoris effectus est, quàm vera, vt in. l. cùm quid. ff. si cert. pet. Et supradicta conducunt in fauorem domus de Mendoça cõtra iniustissimam litem motam à vasallis, quorundam vallium Marchionatus de Santillana. Redeũdo igitur ad materiam nostræ legis, acceptatio rogitus iniusti, qui continetur in literis missis ad iudices, obligat eos pęnę, & sola receptio literarum à curiali missarum obligat eum, vt mittat eas ad manus regis, dum tamẽ mittantur in forma fidem faciente, quam ponit Iass. & DD. in. l. admonendi. ff. de iure iur. num. 139. aliter non sunt mittendæ, quia esset sine effectu, vt in cap. plerunq; 2. quæst.

SVMMARIA Cap. secundi.

1 *Fortalicia etiam in proprio solo non licet ædificare.*

2 *Limitatio ad. l. 25. tit. fin. par. 3.*

3 *Reædificatio turris, aut antiqui fortalicij nõ prohibetur nisi tyranno, aut notoriè iniusto possessori.*

4 *Intellectus ad. l. quicunq; castellorũ. C. de fundis limitrofis. lib. 10.*

CAPVT. II. In legem. 22. de ædificatione fortaliciorum, & domorum, quas fuertes *appellamus.* ★ *Quæ est. l. 18. tit. 6. lib. 3. Recop. & per hanc legem, & l. 8. tit. 5. lib. 6. Recop. correcta est l. per prouintias. C. de ædificijs priuatis. & vidé D. Perez in l. 7. tit. 7. lib. 4. veter. ordin.* ★

PRO enucleatione, huius tex. præmitto, q etiã in ꝓprio solo nõ licet ędificare, quando ædificiũ non conuenit 1 *Antiquitas spectãda in ædificijs.*

 antiqui-

antiquitati aliorum ædificiorũ, sed nouam formam inducit tàm in amplitudine, quàm in altitudine & fortitudine: nam in ædificijs antiquitas obseruata spectanda est, vt in.l.an in totum.C.de ędificijs priua. & per plura probat & distinguit Alberic. in.l.per prouintiam.C. de operibus public.& in.l. opus.ff.eod. tit.2.

Quæ dicatur domus fortis.

In dubio autẽ secluso peritorum arbitrio, domus, aut turris facta, & vallata muro, & circundata barbacanis, dicitur domus aut turris fortis imminens cõtra quietem publicam: & hæc vitanda est, vt notat Ioan. de Platea in rubr.C.de meta. & epidimi.lib.12. Et huiusmodi ędificia non solùm antequàm fiant, sed postquam facta sunt, debent vitari, & prohiberi à iudicibus, secundùm Bald.in.l. lapilli.ff.de rerum diuis. quia cùm non conueniant antiquitati ædificiorum eiusdem loci, aut prouintiæ, tanq̃ scandalosa ædificia vitantur: nam, vt dixi, consuetudini debent conuenire ædificia: & ad id alludunt verba text. in.l.25. titul.fin. part.3. ibi, *Quanta acostumbraron a dexar sus vezinos.* Si ergo ex ædificio præsumitur ipso facto scandalum, iudex ex suo oficio se interponet, vt euitet, vt in.l.si quis ingenuam.§. in ciuilibus.ff.de capti. & postlimi. reuers. Et si ob id potest iudex personis libertatem adimere, & iubere ne quis domũ exeat, aut talem plateam perambulet, vt in.l.si.ff. de interdictis, & notat Barto. in.l.quod iussit.ff.de re iud. & notat Alberic. & Iass.in.l.finali.ff. de offic. procur. multò fortius debet in ædificando scandalosè comprimi dicta libertas; & tanquàm quid rixosum debet à ciuitate amoueri; argumento textus in.l. si conuenerit.ff. pro socio. nam ratione vitãdi scandali plura permittũtur, vt in.l.ęquissimum.ff.de vsufructu. & notat per plura Felin.in.c.nihil cum scandalo. de rescrip.

Quando pax turbat populi.

Et quanquã esset ædificanti commodosum ædificium, si tamen pax populi perturbaretur, vitãdum est, vt probant illa verba. *Si perturban con ellas la paz del pueblo.* Et quia lex ita expressit, seruandum est, siue principaliter, siue secundario pax populi turbetur: & ita nominatim loquendo in statuto contra pacis perturbatores, dicunt Bald. & Angelus in.l.1.§.huius studij.ff.de iusti. & iure.

Et ex ista nostra lege limitatur lex.25.tit.final. part.3. & aliæ leges de iure communi dicentes, quòd licitum est cuilibet in suo solo ædificare: quia limitatur, nisi sint turres fortes, aut ædificia scandalosa: nam non licet illa ædificare.

Secundò intelligitur dicta lex partitæ, dummodò solum sit proprium ædificantis: si verò sit emphyteoticum, etiam si iudex non obuiet, nec respublica conqueratur, non licet in huiusmodi solo turrim, aut castrũ ædificare: & ita notat Ioannes Faber in.l. per prouintias. C. de ædificijs publi.

Reædi-

3 Reædificatio verò antiqui fortalicij, aut turris, non funditus dirutæ, non prohibetur hac lege, iuxta notata in.l.1.§.si quis ædificium.ff.de noui operis nuntia. & in.l.si vt proponis.C.de nuptijs.& in cap.consuluit.de Iudæis.& per Matthæum.de Afflict.decis.392. nisi fortè qui vellet ædificare, esset tyrannus, vel notoriè iniustus possessor: quia sicut à principio posset prohiberi ne ædificaret: ita nunc potest prohiberi ne reædificet. Ita limitat Felinus in.c. cùm accessissem. col.fi. de constit. & notat Innoc.& Abb.in c. pisanis. de restitut.spoliato. & Paul.in.l. ex hoc iure.ff.de iustitia & iure.nu.27. & Alexand.in apostil.ad Bart.in.l.1. §.fin autem.ff.de noui operis nuntia.& ex his venit intelligēda lex.46. in legibus Tauri. ✶ Quæ est.l.6. tit.7.lib.5.Recop. ✶ & ista lex nostra venit in confirmationē, & practicam text.in.l.7.&.8.atque.9.tit.7. ✶ lib.4.ordinam. ✶ Quæ est.l. 8.tit.5. lib.6.Recop.&.l.18.tit.6.lib.3. *mandadas guardar* per legem.6. in fine. tit.7.lib.5.Recopil. per quas. ll.correcta est.l.per prouintias.C.de ædificijs priuatis. Et vide suprà.1.part. cap.14.nu.2. ✶ vbi disponitur, quòd sine regia licentia nō licet de nouo castra, aut domos ædificare, neque occasione horū ædificiorum à viatoribus quidquam exigere vltra id quod à tempore immemoriali solitum esset solui, & sic veniunt intelligenda illa verba, *Y sepan si se hazen fuerças, o agrauios, de las fechas nueuamente*, & non solùm intra suam iurisdictionem hoc conspicere debent, sed etiam in locis sibi nō subditis, vt probant verba huius legis, ibi, *E si en las comarcas de su juridicion se hiziere alguna casa fuerte, luego que lo supieren nos auisen dello.*

Reædificare

4 Et licèt olim iure cōmuni ædificare castella tantummodò esset prohibitum in limitrofis: hodie verò nostra lege vbique intra regnum prohibetur: & sic venit hodie intelligenda lex quicunque castellorum. C. de fundis limitrofis. lib.10.

Ius nouum

Et quanquam hujusmodi turres, fortalicia, aut domus fortes nō fiant ad ęmulationem alterius ciuitatis, nihilominùs sine regia licentia ędificare non valent: & sic intelligitur hodie quod notat Bart.in.l.opus.ff. de operibus publicis. & Iass.in.l.ex hoc iure.ff.de iustitia & iure.& Angelus.in.l.per prouintias.C.de operibus publicis.

Et aduertēdum est, quòd ista lex nostra loquitur tātummodò quando vertitur quęstio de ędificando: si verò esset an liceat inhabitare in fortalicio, ius cōmune seruandum est, vt liceat talis inhabitatio, nec posset allegari non vsus in contrarium: quia cùm sit actus merę facultatis, si non probaretur acquietum esse prohibitioni, nō inducitur pręscriptio, iuxta notata in.l.filijs.C.de decurio. lib.10. & per Abbatem.in capitulo. Abbate sancti Syluani de verborum signific. Et per Felinum in cap, cùm accessissent. in finalibus verbis, de constit.

An liceat inhabitare fortalicia.

Fortalicia

structa sententiam. Fortalicia autem, quę per sententiam iussa sunt destrui, & fuerunt destructa, non licebit vllo modo ædificare, vt notat Ioannes Faber in.l.si seruus.C.de pœnis.dixi latiùs cap.sequenti.

SVMMARIA Cap. tertij.

1 *Iudex sine regia licentia non potest nouũ opus inchoare, extruendum publicis expensis.*
2 *Iudex potest propria authoritate reparare antiqua ædificia.*
3 *In locis non limitrofis, neq; insignibus, non est necessaria reparatio murorum.*
4 *Domini castellorum, & fortaliciorum, tenentur ad eorũ reparationem, & custodiam, & quid de castellis Regis.*
5 *Hodie exceptis castellis limitrofis nõ fit solutio salarij ad custodiã.*
6 *Reparatio murorum quibus expensis fieri debeat.*
7 *Supra muros villæ, aut ciuitatis, quando liceat ædificare.*
8 *Reparatio aut ædificatio pontium quibus expensis fieri debeat.*
9 *Reparatio aut ædificatio fontis quibus expensis fieri debeat.*

CAPVT. III. In legem vigesimamtertiã, de reparatione pontium, & ædificiorum publicorum.★ Quæ est.l 18. tit.6. lib. 3. Recopil.★

PRO Intellectu huius legis pręmitto, ꝙ regulariter sine Principis authoritate nemo iudicũ potest nouũ opus inchoare extruendũ publicis expẽsis, vt in l.nemo. & in.l.si aliquando. C.de ædific.publ. Priùs enim vetera publica opera debẽt perfici, aut diruta, vel vetusta reparari, q̃ de nouo opus construi, vt in.l.fi.C.eo.tit. 1 *Opus publicum sine regia licentia non fit.*

Quod adeò est verum, quòd pecunia legata ad nouũ opus inchoandum potest legis authoritate in reparationem operum publicorum, quæ sunt vetera deputari, & conuerti, vt in.l.fi ff.de oper.publ.

Ista tamen regula de non ædificando sine regia licẽtia, fallit quãdo essent necessaria horrea, aut publica stabula: nam solus iudex suo arbitrio sumptu publico potest ea ædificare, vt in.l. nemo iudicum. vers. horreorum.C.de ædificijs publicis. Cuius dispositio non solùm in horreorum, vel stabulorum ædificatione sibi vendicat locũ, sed etiam in alijs quibuscunque operibus publicis, quorum ædificationem necessitas vrgens exigat: nam præcedente de huiusmodi qualitate informatione, prout de iure debet regulariter præcedere, vt est glos. in Extrauag.ad reprimẽdam, in parte, per edictum. in princip. quomodò in crimi.læsæ Maiesta. procedatur. Habita igitur dicta informatione, etiam renitentibus in contrarium rectoribus ciuitatis, aut loci, solus iudex *Iudex solus potest ædificiũ necessarium.*

iudex potest facere ædificium necessarium sumptu publico, per dictam legem nemo iudicum. quam sic intelligit attenta eius ratione, & non exemplis Ioannes Faber, ibi. Cuius dictum tanquàm quotidianum est aduertendum.

2 *In ædificio reparatiuo.* Secundò, dicta regula fallit in ædificio reparatiuo: nam illud iudex non solum sine regia licentia facere potest, reparando collapsa, vel vetustate corrupta, vt in l. intra vrbem. C. de ædificijs publi. ibi, Ea tamen instaurandi, quæ iam deformibus ruinis intercidisse dicuntur, vniuersis licentiam damus, & in l. fin. C. eod. titul. & in l. fi. ff. eo. sed si fortè iudex neglexisset, posset de negligentia iudex conueniri ad instar tutoris, qui neglexerit sartatecta reparare. vt in l. 2. & ibi Bartol. & docto. C. de con. in publi. horre. lib. 10. & ad hoc alludunt illa verba legis nostræ, *Que vean como estan reparadas las cercas*: itaq; indistinctè iudex tenetur ad reparationem horum ædificiorum.

Quomodò plùs expenderetur, quã res valet. Quod subintelligo, si ex reparatione sequatur vtilitas: nam si fortè plùs expenderetur, quàm esset vtile, inanis sumptus fieri nõ debet: & tali casu iudex excusatur negligẽtia: vt loquendo de tutore notat Bart. in l. mediterraneæ. C. de anno. & tribut. lib. 10. & negligentia non nocet, vbi diligentia non sufficeret, vt in l. 2. ff. quis ordo in bonor. posse. seruetur.

Ædificia ampla muri lia. Quod etiã corroboratur ex doctrina Ioan. Fabri in l. omnes. C. de oper. publ. vbi dicit, quòd si ædificia sunt amplissima & magna, in quibus plùs expenderetur, quàm esset valor vtilitatis, relinquenda sunt, vt funditus pereant: & dicit, q̃ idem est in omnibus casibus, quibus reparatio non esset vtilis, quod satis probatur ex verbis nostræ legis, quæ dicunt, *En los lugares do fuere menester*: nam vbi non adest vtilitas, non est reparatio facienda: & ita iure communi statutũ est in auth. de mandatis Principum. §. si quis autem. coll. 3.

Ex hoc infero vnum notabile ad praxim, quod exceptis locis insignibus limitrofis huius regni Castellę, in quibus murorum reparatio vtilis est & necessaria in alijs villis, aut ciuitatibus, quæ sunt intra regnum istud pacis plenum, non est necessaria murorum reparatio, nisi in locis insignibus, aut in ciuitate Toletana, Segouia, & similibus: imò priùs expendi debet pecunia publica in alijs operibus, quàm deueniatur ad murorum reparationem, vel fossarum, de quibus loquitur ista lex nostra: & dum loquitur de castellis limitrofis, istud probatur per argumentũ ab speciali in l. 1. tit. 7. lib. 4. ordin. ✶ Quæ sunt ll. 1. & 2. titul. 5. lib. 6. Recop. & l. 7. eod. tit. quamuis aliquantulum sit mutata. ✶ 3 *In locis non limitrofis neque insignibus non est necess. reparatio murorum.*

Reparatio autem & custodia castellorum, aut fortaliciorum, ad quem pertineat, & cuius expensis fieri debeat in regno castellæ, operæpretium erit in præsenti capite pertractare. 4 *Reparatio, & custodi. castellorũ ad quem pertinet.*

Nam regulariter de iure cõmuni, licèt habitatores & vicini locorum sentiant

ſentiant commodum ex tuta vicinitate caſtellorum: iſtud tamen eſt commodum ſecundarium, & ideò domini caſtellorũ, & fortaliciorũ, quorũ eſt principalis vtilitas, tenebantur ad reparationẽ, atq; cuſtodiam, & ita notabat Ang. pen text. ibi, in l. turres. C. de operib. pub. vbi dicit, q̀ iſtud procedit tám guerræ tempore, quàm pacis: quod ſequitur Iaſ. in l. diuortio. §. impendia. ff. ſolut. matrim. & in l. ex hoc iure. col. 2. ff. de iuſtit. & iure. & in l. ſumptus. ff. de legat. 1. & clarè Zaſius in dict. §. impendia. & Gerard. ſing. 37. & iſtã materiam elegantiſsimè recitat Nicolaus Boër. in decis. 212. & idem quòd cuſtodia caſtrorum pertineat ad dominos, notat Lucas de Pen. in l. 2. C. de exacto. & exec. libro. 12. & Florianus in l. arbor. §. ſi per eundem. ff. communi diuidun. & Romanus conſil. 230. & Bald. in l. ſi ita. §. dominus. ff. de vſu & habita.

Et iſta reſolutio de iure communi, quòd cuſtodia caſtrorum pertineat ad dominos, iure quoq; noſtri Regni vera eſt, quando caſtra, vel caſtella ſunt particularium dominorum: nam iſti ſuis expenſis tenentur ea cuſtodire, vt probat text. in l. 1. tit. 18. part. 2. in verſic. *E aquellos a quien los dan por heredamiento.* Et tempore guerrę, licèt iſti domini præmaximè ſint adſtricti ad cuſtodiam ſuis expenſis: tamen Rex Caſtellæ poteſt ponere fidas perſonas atquę fideles homines, qui cuſtodiant dicta caſtra, & ita probat Iaſ. in dict. §. ſumptus.

In arcibus verò, aut caſtellis, quæ non ſunt particularium dominorũ, ſed Regis Caſtellæ, quæ lex appellat radices regni, vt in l. 4. titul. 15. part. 2. ſiquidem ſunt caſtella limitrofa, quæ vulgò dicuntur *caſtillos fronteros*: horum cuſtodia & reparatio pertinet ad Regem Caſtellæ, vt in l. 1. & 7. tit. 7. lib. 4. ordin. ⁎ Quæ eſt l. 2. & 3. tit. 5. lib. 6. Recopil. ⁎ ſi verò huiuſmodi caſtella non ſunt limitrofa, ſed intra regnũ in prouintijs pacificis ad reparationẽ & cuſtodiam talium fortalicium tenentur vicini, & non Rex: imò cura faciendi huiuſmodi reparationes, ad Regem pertinet, vt probatur in d. l. 7. tit. 7. lib. 4. ordin. ⁎ Quæ eſt l. 3. tit. 5. lib. 6. Recop. ⁎ & idem probatur in l. 5. tit. 28. part. 3. ibi, *O de las fortalezas, o tenencias de los caſtillos:* & meliùs in l. 20. titul. 32. part. 3. Et huiuſmodi reparatio expenſis communibus citatis, aut villæ facienda eſt, quos vulgò dicimus, *propios de concejo*: quibus deficientibus, imponitur collecta, ſecundũ vires patrimonij vniuſcuiuſq; vt in d. l. 20. ibi, *A cada vno por lo que tuuiere*: & notat Barto. in l. ad inſtructionem. C. de ſacroſanct. eccleſ. & per Alexand. in l. reſcripto. §. final. ff. de mune. & hono.

5 Praxis tamen circa hoc admiſit, vt exceptis caſtellis limitrofis, & aliquibus alijs, quæ ſunt intra regnum, non fit ſolutio ſalarij, vel ſoldatæ ab antiquo deputatæ pro huiuſmodi cuſtodia, quia cum vigēte pace ceſſet artium cuſtodia, ceſſare quoque

quoque debet onus salarij, siue soldatæ, & ita nominatim concludit Romanus in consilio.417.nam finita causa promissionis, finitur promissio: vt in.l. planè. ff. de operis liber. & in.l. scio. in principio.ff. de annuis legat. & cessato nomine officij, cessat officialis, vt notat Bartolus, & Rebuf. in.l. diurnos. C.de frumen. Alexan.lib.11. & notat Cassaneus in consuetud.Burgun.rub.6. §.5 in gloss.& separare. num.9.& facit text. in.l. á filia.§. alumno.ff. ad Trebel. vbi finita causa dilationis, finitur dilatio, & facit quoque.l. ait lex.ff.de ritu nuptia. & quod notat Ysernia in rub.quę sint regalia. Quòd posset corroborari, ex ratione text. in cap. de cætero. de sent. excommunic. & in cap. eos.eod.tit. lib 6. & quod notat Bal.in.R.de consue. in fi. vbi cessante causa consuetudinis, cessat consuetudo, & plura cumulat Tiraque. in relectione.c.cum cessante causa, cesset effectus.

Expensæ de velas de forteleças.

Quæ omnia conducũt, vt ex expensis vigiliarum pro custodia nocturna castellorũ nullo modo possint hodie exigi à vassallis, cùm cesset bellũ & timor belli, & sic causa vigilandi in tàm pacifico regno: & id nominatim tenet Ysernia in rubr. quæ sint regal.nu.5. & Boërius in.d. decis.212. & plura alia quæ contra huiusmodi impositiones fauore castellorum in grauamen subditorum exercentur, notat Montal.in.2.cõpilatione fori, in parte, Rex Ioãnes, in fin.& Caietan.in summa.in parte, lex iniusta, in fine.

6 Expensæ murorum.

Murorum autem fabrica de nouo, vel refectio, & reparatio antiquorum hoc modo soluitur: nam in de nouo ædificandis expensa fit ab vniuersitate, cui ob id pręstanda est tertia pars portagiorum, quę de nouo imponuntur, vt in.l.7.titul.7. part.5. ex qua lege colligitur, quod iure communi in contrarium notabat Albericus in rubr.ff. de munc.& hono.num.13.

Et fabrica horum murorum sine æmulatione facienda est: vt in.l. opus.ff.de operibus publ.& ad voluntatem Regis Castellæ: vt in.l.2. tit.11.part.2.

Si verò agatur de reparatione murorũ, vicini tenentur ad expensas: vt in.l.7.tit.7.lib.4.ordin. ⁎ Quæ est.d.l.3.tit.5.lib.6. Recop. ⁎ & alij qui tempore necessitatis fruuntur refugio murorũ, vt in.l.18.tit.1.lib.7. ordin. ⁎ Quæ est.l.3.tit.6.libro.7. Recopil. ⁎ & quòd ex redditibus communibus, & eis deficientibus ex collecta debeant muri reparari, est text in.l. neque splendidissimè. C.de operib. public. & in.l.omnes prouintiarum.eod.tit.& per Lucam de Penna in.l.1. C.de expensis ludo. lib.11.

Istud tamen limitatur, nisi reparatio esset parua: nam ad modicam reparationem murorum non omnes vicini tenentur, sed illi tantùm qui sint proximiores habitatores circa muros: nam tales ob proximitatem habent maiorem vsum, & ita probat Ioan. de Plat.in.l.per viciniá.C.de excus.nemin. conced.

Facta

7 *Iuxtà, vel supra muros quomodò liceat ædificare.* Facta autem murorum ędificatione iudex curam habere debet, ne iuxta muros fiant ędificia: vt in l.24.titul.fin.part.3. Antiqua tamen ædificia etiam supra muros facta non debet diruere, sed sunt toleranda, & adhuc alia de nouo fieri vbi est consuetum: vt notat Albericus in l.sacra.§. muros. ff. de rerũ diuis. *y assi se puede ver en vso en Toledo, Valladolid, Burgos, y Madrid,* & pluribus alijs.

Si tamen muri Principis authoritate sunt diruti, nullo modo sunt reparandi, vt notat Bart.in.d.§. muros. & Faber in.l.si seruus.C. de pœnis. & Matth. in constitutione regni Sici. in.c. castra & munitiones. lib.2. de quo per Ias.in.l.quominùs. ff.de flumi.num.24.

Iudex secularis an reficiat ecclesias. Item iudex secularis non solùm muros, sed ecclesias quoq; dirutas potest facere reparare: vt in cap.sicut excellentiam.23. q. 4. & plura allegat Guiller. Benedictus in cap. Raynuntius. de testam. in parte, si absq; liberis.*lo segundo.* nu.34. Hoc tamen licèt sit pium & iuridicum, de consuetudine nõ seruatur, vt notat Albericus in.l. si in aliquam.ff. de officio proconsul.necessitate tamen belli eminente, potest iudex secularis cogere ad muniendã & fortificandam turrim ecclesiæ, vt notat Bald.in.l.2. C. de summa Trinit. & fide Catho. & facit text. in auth. vt aleарũ vsus. C.de relig. & sumpt. fune. ibi non solùm bella, sed res sacras ordinamus.

De pontibus ædificandis. Pontium autem ædificatio, aut reparatio proprium Regis erat iure Partitarum in.l.1.tit.11.part.2. & ad pontium ædificationẽ tanquàm ad opus pium & publicũ possunt fundi priuatorum accipi, vt in.l.31.tit.18. part.3.ibi, *Que ouiesse à fazer castillo, o torre, ò puente.*

Et absq; licẽtia Regis nõ poterat pons priuatus ædificari, secundùm Bald.in.R.ff.de rer.diuis.vers.quęro an in aquis fluminum. Hodie verò quilibet priuatus suis expẽsis potest sine vlla impositione collectæ pontem ædificare in fluminibus publicis, vt.l.8.tit.10.lib.6. ordi. ✶ Quæ est.l.9.tit.11. lib.6.Recop. & vide suprà.1 p.cap.12.num.13. vers. sed est aduertendum. ✶ nam cum loca naturaliter sunt libera, transeuntibus non debet exigi *portaje,* etiam si solitum sit solui, & mutetur infrà, vel suprà locus pontis, vt notat Baldus in.l.si plures.col.4.C.de cond.inser. vers.vidi dubitari: & facit doctrina Bart.& Alex.in apostillis.in.l.1.§. si quis interdicto. ff. de itine.actuque priua. & facit text. in.l.hoc iure.§.si aquã.ff.de aqua quotidia. & æstiua. ibi, Quia eo loco imposita seruitus non sit, & idem probatur in simili. in.l.10.tit.10.lib.6.ordin. ✶ Quæ est l.7.tit.11. lib.6. Recopil. ✶ & quod notat Bald.in.l.2.C.de seru.& aqua. vers.18.&.in.l.3.C.de priui.fisci.

Et quanquam pro reparatione pontis priuatus vellet imponere collectam non liceat, vt per totum. C.noua vectig.& ob id crediderim esse correctam doctrinam Ioannis de Platea in.l.1.C.de vetera.lib.12.

Ad

Expēsas pō tis fabricādi quis solnat. Ad fabricam autem pontis quæ fit à ciuitate, vel alio loco cogi possunt à domino rege populi conuicini qui vtilitatem sentire possunt ex fabrica pontis, vt notat Albericus in R.ff.de mune.& hono.nu.23. argumento tex.in.l.postquam. C. de officio præfec. Afric.& in.l. diuus. ff. de tuto. datis ab his. Et ad hoc quotidie dantur mandata regia habita prius informatione necessitatis: & idem est in reparatione viarum: nam qui iuxta possident prædia tenentur ad reparationem, vt in.l. honor.§.viarum.ff.de mune.& hono. & in.l. ędiles.ff. de via pub. & in.l.si locus.§. fi.ff. quemadmodum serui. amitta. & licet ista nostra lex ponat exemplum *en los caminos*, tamen idē est in callibus: nā ad iudicis officium pertinet, vt via sit recta & secura, vt in.l. nequid & ibi Bar.ff.de incendio, ruina & naufragio & per Lucā.in.l.ad reparationem.C.de aquæductu. lib.11.

De reparatione pontis Et facta semel ponte si reparatione indigeat illa fieri debet & fulciri communibus expensis, seruata distinctione tex.in.l. in parietis cōmunis & in.l.in reficiendo.ff.de dāno infecto.& in.l.si vt proponis. C. de ædif.priua. & in.l. si fratris.§. si quis ex socijs.ff.pro socio & notat Lucas in.d.l.ad reparationem & per Cepolam in tracta.de puteo sub libro seruitutum & per Specula. in tit.decens.§.1.versi. Item pone. & per Romanum in singulari. 67. & per Bal.in.l. cum fructuarius. ff. de vsufruct.& per Ias.in.l.2. colum.7. C.de iure emphyteo.& per Hypolitū in sua practica crim.§.aggredior.nu.73.& quanquam socij renūcient vsui pontis, tenentur contribuere sicut & parrochiani pro reparatione Ecclesiæ, vt notat Abb. in cap.1.de Eccles.ædifi.

Et si fortè solitum est ab antiquo solui portagium, quicunque recipit cōmodum portagij tenetur ad reparationem pontis cuius causa ob transitum soluitur, vt concludit Cepola post plures quos allegat in tracta.serui.C.de seruitute viæ.nu. 50. & Cassaneus in cōsuet. Burgun. R. 1.§.4.in glo.videre.n.12.& per Ioannem de Platea.in.l. in omnibus. C. de cursu publi.lib.12. *Recipiens portagium reficit pontem.*

9

Si verò agatur pro expēsa pro fabrica fontis aut putei cōmunis expensa fieri debet à vicinis habitatoribus illius loci, quo fons, vel puteus fit, in quo primó consumentur bona communia, quę nos vulgò, *propios de concejo* appellamus, quibus nō sufficientibus, deuenitur ad collectam inter habitatores tantum illius loci in quo fons, vel puteus fabricatur, & ita probat text. in.l.20.tit.32.part.3.ibi. Los morado res de aquel lugar: & idem notat Guido Pap.in decisionibus Delphina.quęst.444. Quod facit vt habentes bona immobilia intra territoriū, in quo fit fons, nō teneatur pro fabrica contribuere, quia non sunt loci habitatores. *Fons aut pūteus quibus expensis fieri debent.*

X SVM-

SVMMARIA Capituli quarti.

1 *Portagium de nouo non potest nisi á principe introduci.*
2 *Omnes exactiones regulariter præsumuntur prohibitæ.*
3 *Rex ex noua causa potest pedagium tollere.*
4 *Rex neq; in ponendis neq; in tollendis vectigalibus non debet vti absoluta potestate.*
5 *Vectigal non debet imponi sine causa.*
6 *Causa quando præsumatur in principe.*
7 *Casus in quibus à iure censetur impositum portagium.*
8 *Priuilegium ad habendum portagiũ debet esse confirmatum iuxta formam.l.13.titu.10.lib.6.ordina.*
9 *Subditorum præstatio longa in percipiendis impositionibus nõ sufficit.*
10 *Immemorialis consuetudo pro veritate habetur.*
11 *Consuetudo ad exigendum portagiũ qualiter probetur.*
12 *Portagium non debetur ex sola cõuentione subditorum.*
13 *Iure regio quod tempus requiratur ad exigendas impositiones, & num. 15.&.16.*
14 *In adquirenda quasi possessione nõ sufficit bina præstatio.*
17 *Præstationes voluntariæ non inducunt obligationem in futurum.*
18 *Præstatio ad piam causam etiam voluntaria inducit obligationem.*
19 *Immemorialis consuetudo quando non iuuat dominum ad exigenda seruitia vassallorum.*
20 *Regalia an possint præscribi.& n.12*
22 *Memoriali cõsuetudine an adquiratur vt subditi teneantur ire ad molendinum.*
23 *Seruitus per quam publica læderetur vtilitas, debet infringi, & nu,24. 25.26.*
27 *Immemorialis consuetudo qualiter sit probanda. remissiuè.*

CAPVT. IIII. In.l.24. de exactione portagiorũ, & aliarum collectarum. Quæ est.l.19. tit.6.lib.3.Recop.& vide.l.9.tit.5.lib.6.&.l.1.tit.11.lib.6.& magis.l.8.titul.15.lib.4. Recopilationis.**

PRacticabilẽ materiã habet lex ista, quã pro tenui facultate mea breuib⁹ perstringãm, veriores cõclusiones recitãdo: pro cuius enuclatione pręmitto.

Quod portagiũ de nouo non potest nisi à principe introduci, vt in.l. 1 1.& in toto.tit.C.noua vectig.instituti non posse. in auth.de mandatis principum.§.sed neq; coll.3.

Imò omnes exactiones regulariter pręsumũtur prohibitę, nisi à iure permittãtur, vt in.c.quia cognouim⁹ 10.q.3.vel nisi legitima cõsuetudine cõfirmẽtur, vt in.c. cõquestus.9. q. 3.& idẽ ẽsset si statuto á nõ recognoscẽtibus superiorẽ secũdũ Innoc. in.c.1.de excess. præla. quia recognoscẽtes nõ possunt vectigalia imponere. vt in.l.vectigalia.C.de vectiga.ꝙ facit cõtra Barones, secundũ Ioan.Fab.in.l.1.C.eod.tit. & Bal. in l.pen. 2 *Exactiones prohibitæ.*

l. pen. C. de nautico fœnore. solus enim rex vectigalia imponit, vt in.c. super quibusdam §. 1. de verborū. signifi. & notat Bart. & communis schola.DD. in.c.1.quæ sint regalia. & id sine legitima causa facere non potest, aliter peccaret secūdū Host. in titu. de immuni.Ecclesi.§. á quibus in sua summa, & inter potiores causa est, vel necessitas, vel vtilitas publica.secūdū Host. in dicto loco quem Ioannes Fab. sequitur in. d.l. 1. C. noua. vectigal. nam cessante causa cessare quoq; debet portagiū, vt notaui supra.c.3.n.5.& notat Puteus in tracta.Syndica.c.de regū & principū excessibus.in.c.excedunt quoq; dum filias, & notat Ysernia. in titu. quæ sint regal. vers. fluminum.

3 Qualiter vectigal tollatur. Quinimo etiam nō cessante causa potest rex ex alia noua causa pedagium tollere, vt per plura probat Cassaneus in Catalo. gloriæ mūdi. in.5.par.consideratio.20.in pręeminētia principis num.128.Rex tamē neq; in imponēdis neq; in tollendis vectigalibus non debet vti absoluta potestate secūdum Innocentiū. in.c.innouamus.de censib.

4 Imò in his casibus non præsumitur iusta causa in actu principis, vt bene probat Iass.in.l. quominus. ff. de flumi.nu.5.& ideò quando princeps imponit vectigal, causam exprimere debet: quam si non exprimat, vel nisi ostendatur, nō valet impositio vectigalis, secūdū Innoc.in c.pręterea.de dilatio & Romanum consi.493.& Oldr.cons.326.& posset corroborari excōgestis per Felinū.in.c.super literis.in decima regula de rescrip. & per Capitiū decisi. 69.nu.26.cum in præsenti casu agatur de præiudicio tertij etiam si rex dicat quod imponit de certa scientia, non præsumitur causa, secundū Bal.in præludijs fęudorum in versi. item dicit, & notat Aretius. cons.5. & Alexand. consi.23.col.fina.volumi.5.Et Paulus in consi.antiquioris impressionis.137.Et sic venit intelligenda.l.34.titu.18.par.3.In solo ergo portagio in casibus à iure expressis venit principis priuilegiū interpretandum de soluendo portagio, si alia causa soluendi non appareat: nam verba priuilegiorum in dubio debent esse cōformia iuri communi.vt in.l. ex facto. Et ibi Iass.ff. de vulg.& pupil.& Paulus in.l. ex imperfecto.C.de testament. & notat Deci.in.1.par.cōsi.77.col.4.& Hypolit.in singulari.84. 5

6 Imò supradicta veniunt notabiliter extendenda: vt etiam si exprimatur causa imponēdi portagium in aliquo loco: si tamē ibidem sunt alia vectigalia imposita, nisi hoc sciat, & exprimat princeps, non valet cōcessio noui portagij, vt notat Oldra.consi.22.& Iass.in.l. de pupillo.§.in pluribus. ff. de noui operis nunciatio.& Ioannes Lup. de Palacios Rubi.in.c.per vestras.de dona. inter vir.& vxor.versi.4.nota. n.11. folio paruo mihi.164.col.3.

7 Vectigalia à iure imposita. In dubio autem in qualibet concessione portagij intelligitur de eo quod à iure est impositū, vt possit

exigi quod inuenitur in casibus sequentibus. Primus in octaua parte merciũ quæ debetur à mercatoribus fisco, vt in.l.omnium.& in.l. ex præstatione.C. de vectig. & commis. & notat Bal.in.l.3.C.de priui. fisci.

Quod iure regni probatur in. l.5. tit.7.par.5.quæ lex loquitur in portagijs ante illã legẽ ab antiquo impositis: secus si de nouo imponerentur, nam duæ partes debẽtur fisco, tertia verò pro refectione murorũ. vt in.l.fi.C.de vectiga. & comis. & in.l.7.tit.7.part.5.

Quæ iura procedunt nisi cõsuetudine aliter sit interpretatũ, vt in l.si publicanus.§.fina.ff. de publi.& vectiga.

Secũdus casus est in vectigali, vel portagio, quod à tẽpore immemoriali solitũ est solui, quia semper ex iusta causa præsumitur interpositũ ex traditis per Feli.in.c. cum à nobis de præscrip.& nominatim notat apostill.ad Abb. in. c. innouamus.de censi.in parte, sic etiam.

Quod iure regni videtur probari in.c.20.in curijs Maioriti anno.1528. ★ ⁎ Est.l.1. titu.11. lib.6. Recopil. & l.9. tit.5. lib.6. &.l. 19.titul.6. lib.3. & magis vide.l.8. tit. 15. lib.4. Recop. quæ est ista pragmat.*del año*. 1528.⁎ Et ideò ad exigenda seruitia á subditis non sufficeret probare cursum longi temporis, sed immemorialis consuetudo exigitur, secundùm Lucam de Penna.in.l. litibus.C.de agrico. & censiti.lib.11. & Alexand. in. 2. volum. consi. 35. & notat Thom. Grammat. in voto.12. Et istud in iudicio petitorio non in possessorio locum habet. vt in.d.c.20. ⁎ Quę est.d.l.8.tit.15.li. ★ 4.Recop. ⁎ Et ex his in iudicio proprietatis, videtur in exactione portagiorum corrigi.l.1.tit.10.lib.6.ordina. vbi dicebatur quod in pręscriptione portagij quinquaginta annorum cursus sufficiebat. ⁎ Sed in ★ Recopil. ista lex aliter habetur, vt patet in..11.lib.6.Recopil. ⁎

Imò si quis ad leuandum portagium niteretur priuilegio regio, si illud non apparet confirmatum à regibus Catholicis, anno.1580.iuxta formam traditam in. l.13.titu.10. lib.6.ordi. ⁎ Quę est.l.15.tit.27. lib. ★ 9.Recop.circa finem, ibi. *Y porque se pueda mejor saber, &c.* Et.l.9. tit. 10.lib.5.Recop. ⁎ nihil iuuat huiusmodi priuilegium: vt probant illa verba legis: *So pena que los priuilegios y cartas, y otros titulos q̃ hasta alli no fueren mostrados, dende en adelante no ayan fuerça ni vigor: y desde agora los damos por ningunos*: & sic sententia huius legis quę perpetua est, annullantur priuilegia quę non fuerint registrata.

8 Ius regi.

Igitur habẽtes huiusmodi priuilegia non registrata, cautiùs agẽt ex immemoriali consuetudine per testes probãda, nullatenus priuilegio portagij nó registrato minimè exibẽdo, ne forte infringatur dicta cõsuetudo, cõstito de initio inualido, à quo illa præsumitur habuisse initium, vt in.l.si is cui via.in fin.ff.quẽ admodum seru. amitta. Et notat Paul.

Paul.cõsi.18.quem sequitur Feli. in c.sicut olim.de re iudi.nu.33.& Alexan.in.4.volu. consi.1. & Matthæus de Afflictis in decisi.107. & Balbus in tract.præscrip.1.par.tertiæ partis versi.14.nu.13.& idem notat Thomas voto.12.nu.13.

9 *An præstatio subditorũ sufficiat.* Ex quo infertur, quód cum in istis impositionibus percipiendis sola immemorialis cõsuetudo proficiat, non sufficeret longæua subditorum præstatio, prout iure cõmuni probat Alex.in.4.vol.cons.124.& Balb.vbi suprà.

Secũdò infertur quod licèt dñs vassallorũ non possit à subditis pręscriptione adquirere ius exigendi seruitia, vt probat Cynus, & Alberi.in rubri.& in.l.1.C.quæ sit longa consuetudo: hodie tamen possunt adquirere, vel ex antiquissimo priuilegio in populantibus illum locũ concesso, vel ex immemoriali consuetudine.

10 Et in hoc casu ex mero consensu & nõ metu præsumitur illa seruitia à subditis domino soluta. ★Et vide Mieres de primogenijs.2.p.q.20. nu.55.★ Nam immemorialis cõsuetudo pro veritate habetur iuxta notata per Feli.in cap.cum à nobis de præscript. & sic cessat quod notat Ioan. And.in.c.1.de pręscript. lib.6. quẽ sequitur Iass.in.§.quadrupli.Insti.de actio.col.21.& Abb.in.c.quod latẽter. de regu.iur.& Guid.Pap. in consi.1.& consi.65.n.4.& Puteus in tractat.syndi.in parte syndicantur officiales si concussionem.

11 Tertió infertur, quòd cũ ius cõmune resistat agẽtibus, vt soluatur portagium, si inuentur consuetudine contra hominum transitum qui liber præsumitur, vt in.c. licet causam in fi.de probatio.ista consuetudo per plures testes, quã per duos probanda est, vt cõcludit Specula. in titu.de probatio.§.fina.versi.vlti. nota.quod sequitur Iass. in. l. sciendum.ff.de verb.oblig.nu.10.

Quarto infertur, quod cum priuilegiũ, aut sola immemorialis consuetudo sufficiens sit vt introducatur portagium, sola cõuentio subditorum non sufficit, vt possit deberi ex mera obligatione: & ita notat mirabiliter Bald.in.c.si cautio in fine.de fide instrumen.licèt extra cõstitutionem portagij, aut vectigalis dominus bene possit cum subditis contrahere, secundum Bal. in.l. his quibus. C.de fideicõmissa. liberta. 12 *Ex obligatione subditorũ non debetur portagium.*

Quinto infertur, quòd licet iure communi ad obtinendũ in istis impositionibus & præstationibus cõtra subditos sufficiebat probatio possessionis obtẽta per quadraginta annos cum expressione certæ causæ idoneę ad exigendũ, vt per plura iura probat Guido Papę in decisioni.Delphi.q.306.&.q.708. *Causa anexigatur.*

Hodie verò sufficit probatio immemorialis in petitorio, & quadraginta annorum possessio sine alia causę expressione, quia iusta causa pręsumitur quod pręcesserit cõtra quam non admittitur probatio in contrarium, neq; allegatio erroris, sed solummodo admittitur probatio, quódnon est decursum imme- 13

moriale tēpus, vt notat Felinus in c.cum à nobis de præscrip.col.2.& in.c.causamq; col.3.eodē tit.in ver. sed aduerte, quem sequitur Balbus in tractatu præscriptio.in.1.par.tertiæ partis, versi.14.nu.22.

An duæ præstationes sufficiant. Sexto infertur, quod licèt iure cōmuni in acquirenda quasi possessione harum præstationum, vt dominus diceretur possessor, sufficiebāt duæ præstationes, vt notat Roma. cons.311.& Guido Papæ in dicta decisio.307.in fine,& Cassaneus in cōsuetudi.Burgund.rub.11.§.2. in principio.num.26.

14 Hodie tamen ex dicto.c.20.in curijs, *de Madrid.* ⁎ Quæ est. d.l.8. tit.15.lib.4.Rec. ⁎ non sufficit bina pręstatio, sed requiritur quadraginta annorū possessio, & sic cessabit dispositio gloss.in. c. cum Ecclesia Sutrina.de causa posse.& propric.in parte trium, quæ tres vices requirebat in quasi possessione.

15 Septimo infertur, quod licèt de iure cōmuni dominus, qui semel habet ius seruitutis in suos vassallos debeat cōtra dictos homines obtinere nisi ipsi probēt libertatem, & sic in huiusmodi casu alleganti libertatem incumbit probatio, vt notat Faber in.§.æque si agat, col.fi. institu.de actio.tamen hodie de iure regni licèt dominus sit in possessione per quadraginta annos, si ipso possidente proclament vassalli in libertatē, dominus tenetur probare, vel ex priuilegio, vel immemoriali cōsuetudine ius suum, aliàs vassalli absoluētur in petitorio, vt in dicto.c.20.*de Madrid.* ⁎ Quæ est.d.l.8.tit.15.libr.4.Reco. ⁎ & sic intelligitur quod notat Guido Papæ in decisionibus Delphi.q.28.

Octauo infertur, quòd licèt super imponenda collecta sit standū consuetudini, & illa seruanda sit vt notat Bar.in.l.vna.C. de auro coronario.lib.10.quem exponit Balbus in tractat.præscrip.in.2. parte quintæ partis.q.6.tamē vt dominus vassallorum exigat collectā à suis vassallis, non quælibet cōsuetudo sed immemorialis tantùm iuuat, vt in.d. c.20. *de Madrid.* ⁎ Quę est prædicta.l.8. ⁎ 16

Quæ supradicta sunt, quòd ex cōsuetudine immemoriali causatur iustus titulus ad exigēdas collectas a subditis, sunt vera, nisi actus præstationis habeat in se forma voluntariæ præstationis & non præcisæ obligationis, vt est exemplum, *en los presentes que los vassallos suelen dar las pasquas al señor*, quia ex ipso actu oritur præsumptio iuris, q illa prę- statiò non inducitur animo inducēdę obligationis in futurum. Et sic actus merè voluntarius excludit iuris necessitatē, vt est glo.& ibi DD. in.l.solent.§.fi.ff.de officio proconsu:& notat Bal.in.l.fi.C.ne de statu. defuncto. & notatur in.l.cum de in rem verso. ff. de vsuris.& in.l.cum de indebito. ff. de probatio. 17 *De voluntaria præstatione.*

Nam quando actus qui solet de gratia exerceri, prout est ista donidatio, non preiudicat agenti, etiam si non pręstetur, & ita notat glos. in parte temporis in.c. cū Ecclesia Sutrina.

trina.de causa posse.& proprieta.& ibi Abb.in.3.notabi.

Quando est vniuersalis præstatio vel vniformis. Quod præmaxime verum est, si ista doni datio non est vniuersaliter vniformis, sed diuersa in præstatione singulorum annorũ, putà vno anno dantur gallinæ, aut perdices, altero anno dantur spatulæ porcorũ, nam ex hoc actu colligitur coniectura, quòd nõ vi obligationis, sed ex voluntate istud præstatur, & per consequens etiam ex tempore immemoriali non indicitur præscriptio, vel obligatio: neq; hoc casu locũm habet dispositio.c.20. *de Madrid*, & ita colligitur ex doctrina satis notãda Bal.in.l.obseruare. §.nõ verò ff.de officio proconsu.& Angelus in.l. male agitur. C. de præscriptio.30.vel.40.annorum.& notat Iass. in.l.quominus. ff. de fluminibus.num.28.

Et est ratio, quia cũ propter liberalitatem dantis & recipientis non inducatur formata possessio à principio, vt in.l. qui familiaritatis.ff.de acquirẽda possessio.sine possessione non procedit præscriptio.& huiusmodi argumento in simili casu vtitur Ancharra.consi.157.

18 *Quid si fano re pia causæ* Istud fallit nisi diuturna præstatio facta ex mera liberalitate fieret fauore piæ causæ, putà, *limosna para monasterios, ò leña que se suele dar las pascuas a los hospitales*, nam talia præstantes obligantur ex huiusmodi actu liberali ad præstandum in futurum: & ita notat Paulus de Leazar in cap.in literis. de restitut. spolia. per tex.in capit.ad Apostolicam de simo.& sequitur Hippolytus in singulari.192.& Felinus in dicto capit. ad Apostolicam.

Item fallit dispositio. d. c. vigesimi in curijs, *de Madrd*.5.vt vassalli non teneantur præstare seruitia, vel impòsitiònes domino, etiam si probetur immemorialis consuetudo, quando immemorialis consuetudo haberet causam respectiuam ad aliquod emolumentum præstandum ex parte domini, putà vt præstentur terræ ad arandum, aut pastura pro animalibus vassallorum, aut quid simile, nam cessante domino præstare ex parte sua, cessare quoq; possunt vassalli pręstare seruitia, vt notat Bar.in.l.cum de in rem verso.colum.fina.ff. de vsuris. pro quo tex.in.l. munerum.§. præterea habes quędam.ff.de mune. & hono.Imò si prius soluissent vassalli, & causa redeat ad non causam, haberet locum repetitio, vt in.l.cũ quia. §.1.&ibi Pau.ff.de inofficioso testamen.& facit in simili tex.in. l. pater §.fi.ff.de testamen.tute. 19 *Quando est præstatio respectiua.*

Item in alio quoque casu non iuuat cõsuetudo immemorialis, quãdo domini vassallorum prætendunt extorquere á vassallis aliqua quæ regi castellæ debentur in recognitionem vniuersalis dominij, puta, *Si quieren que les paguen la moneda forera que se suele cobrar por el Rey de siete en siete años, é si quieren cobrar alcaualas*. Vel alia de quibus in cap.1.quæ sint regalia. & in.l.comperit.C. de præscriptio.30. vel.40.annorũ.nam etiam si subditi 20 *An regalia possint præscribi.* *Moneda forera.*

ſint in conſuetudine ſoluendi aliqua, de his quæ in rationem dictæ recognitionis ſolui ſolent, non dico de alijs: non tamen poſſunt domini vaſſallorum hoc adquirere á ſubditis, quia ſunt in præſcriptibilia contra regem, vt in.l.6. titu.29. par.3. etiam ſi ex parte dominorũ qui ſunt incapaces, probetur immemorialis conſuetudo, vt notat Bar.in.l.1.C.de annali exceptio.col. 1.& Montal.in.2. cõpila.fori.in parte rex Ioannes, *y en lo de alcaualas*, facit.l.3.in quaterno huius gabellę. ⁎Quæ eſt.l.1.tit.18.lib.9. Recopil. & melior.l.2.tit.15. lib.4. ſuprà.⁎

Quod ſubintellige niſi domini vaſſallorum habeant priuilegia regis ad percipiẽdum: nam etiam in his quæ ſunt à rege inſeparabilia, valet ad vitam regis concedentis, vt in.l.5.tit.15.verſi. *fueras ende*,part.2. ſaltim interea quod ipſemet rex nõ reuocauerit, vt notat Bart.in.l.hoſtes.ff.de capti. & poſtlimi. reuerſ.

In alijs autem quæ non ſunt in recognitionem dominij regalis, ſi habetur titulus à rege, ſaltim inuiolatus per ſpatium quadraginta annorum, eius virtute valeret præſcriptio, ſecundum Bald.in dicta.l. comperit. & Alexand.in.5.volu. conſil. 30.& notat Balb. in tractatu præſcriptio.in.5.parte, quæſtio.7. & ſic ceſſante errore iuris, per huiuſmodi præſcriptionem poteſt ſuppleri & declarari priuilegium ſecundũ Bald.in.l.ſi ſolẽnibus.C. de fide inſtrumen. quod poteſt corroborari ex dicto Pauli in.l.ſi ſeruitutes. ff. de ſeruitu. vbi dicit, quod titulus inualidus dat cauſam præſcribendi in incorporalibus ſine ſcientia aduerſarij.

Item aliud quotidianum exemplum poteſt poni, quo nõ iuuat immemorialis conſuetudo dominis vaſſallorum, putà quando volunt percipere decimas, vulgò apud nos *Tercias* appellatas, quæ ſunt apud nos iura regalia ex conceſsione Papali, vt in.l.2.tit.1.lib.6.ordina. vbi inter iura regalia computantur huiuſmodi *tercias*. ⁎Quanuis iſta lex non inuenitur in Recopil. ſunt alia multa quę probant, *que las tercias ſon rentas reales*, vt patet per totũ tit.21.lib.6.Recop. ſed per.l.1. ibi, eſt nouiter declaratum, *que baſta preſcripcion immemorial.* Caue ergo ab Auendaño in hoc.⁎ De quibus loquitur Montal.in.2. cõpila. fori, in parte rex Ioannes, & Ioannes de Palacios Ruuios in rubrica de donatio. inter virum & vxo.§.37.num. 13.& Rodericus Suarez in allega.28. 21 *Tercias.*

Et caſu quo iſtæ tertiæ nõ eſſent de regalibus, laici ſunt incapaces ad percipiẽdum: & data incapacitate, immemorialis conſuetudo non iuuat, vt in.c.2.& ibi Ioan. Andre. de præb.lib.6.& dixi ſupra in lib.1.c. 1. fo.8.col.1.niſi allegaretur titulus habitus ante concilium Lateranẽſe: nam tunc probata immemoriali poſſent laici decimas percipere, vt notat Abb.in.c.continebatur.de his quæ fiunt à præla. & alia iura refert Balb.in tractatu præſcrip.in.1. parte quintę partis principalis.quęſt.7. nu.20.

nu.20.& Cassaneus in consuet. Burgun.rub.§.6.in gloss.1. nu.55. quod facit, *para ante yglesias de montañas, y otras diezmas que lleuan caualleros.*

22 *An cogantur subditi ire ad molendinum.* Extra dictos casus & alios similes efficacissima est probatio immemorialis consuetudinis, nam ex ea præscribitur, q vnus solus habeat fundum, vel molendinum, quó homines alicuius loci teneantur ire ad macinandum, vel furnum ad coquendum panem, vel quod ipse solus sit venditor carnis in becaria publica, vt in.c. significante de appellatio. & ibi Abb. & Decius, & comm.DD.de quo loquitur Matthæus de Affli.in constitu.regni Sici.rubri.85. in lib.1.in.c.fi. & quod ista iura possint acquiri præscriptione, notat per plura Boerius in decis. 125.& acquisito semel hoc iure in eius præiudicium, non potest nouū molendinū aut furnum ædificari, vt notat Rip.in.l.quominus.ff.de flumini.nu.82.& in nu.30. & ex his limitatur.l.18.tit.32.par.3. de quo per Curtium in cons.33.& per Stepha. Bertrand.in.3.par.consil.29.

23 Si tamen ex hoc publica læderetur vtilitas, ista acquisitio seruitutis, vt eant homines ad vnum molendinum, vel furnum, debet infringi, & naturalis libertas concedi secundum Iass.in.l.quominus.ff.de flumini.n.32.& Signor.de Homodeis consil.91.de quo per Socinum in.2. vol.consi.272.

24 *Hospitatio.* Et idem est quando prohibetur hospitatio, vt in.l.1.in prin.ff.de nau. fœno.& notatur in.c.1.de empti.& venditio. vel si ciuitas prohibeat subditis, ne vadant in aliam prouintiam ad laborandum: nam ex hoc infringitur libertas secundum Soci. vbi Ripa, & notat Ripa in tractat. de peste.in.2.par.q.fi. & ibi allegat Ioannem Baptistam in repetitione legis omnes populi, col.36.ff.de iusti.& iure.

Item si dominus vellet exigere, *derechos de suelos*, à venientibus ad mercata, vel terras sitas, nam infringitur libertas, & est reprobatum, secundùm Plateam in.l.1.C. de vetera.lib.12.& in pragm. *De los derechos de las justicias del Reyno*, in cap. *Otrosi que no lleuen derechos.* ★Est.l. vnica.c.fi.tit.10.lib.3.Recop.★ 25 *Derechos de suelos.*

Item si dominus prohibeat ne alij vendant vina & frumenta donec ipse vendiderit, per hoc quoq; infringitur libertas, vt notat Alber. in.l. illicitas.§.illud.ff.de offic.præsi. & per Pari.de Puteo in tractat.syndi.in.c.de excessibus Baronum. C. excedunt. 26 *Tauernas.*

Et notandum est, quòd quando iniustè huiusmodi impositiones extorquentur, possunt subditi de facto resistere, vt notat Lucas de Penna in.l.fi.C. de superindicto lib. 12.

Et vt apertius intelligatur mens illius capitis vigesimi, *de las Cortes de Madrid*, disponentis, quod in casibus quibus prodest immemorialis cōsuetudo, debet probari, *por la manera y cō las calidades y circunstācias que por derecho y leyes destos Reynos se ha de prouar.* ★Hodie melius habetur in Recop.l.1.tit.15.libr.4.★

& clarius, *en las Cortes de Madrid del año de*.1573. cap.34. vt iam caueas à domino Ant. de Padilla in l. si aquã nu.56. C. de seru. & aqua. ⁎ Necesse est hoc capite differere qualiter immemorialis consuetudo probanda sit, & loquor de consuetudine non de præscriptione, quia illud caput, *dize la costumbre*: & cõsuetudo atq; præscriptio inter se differunt, vt notat Inno. in cap. cum Ecclesia Sutrina de causa posse. & propric. & Bal. in l. 2. C. quæ sit longa cõsuetudo, & in l. siquis ad declinãdã. C. de Episcopis & cleri. & notatur in c. fi. de consuetud. maximè per Rochum de Curte.

21 Igitur in probanda immemoriali consuetudine requiruntur quæ supra scribuntur lib. 1. c. 6. nu. 10.

Qualiter probetur immemorialis. Vide lib. 1. c. 6. nu. 10.

Vlterius dicẽdum est, quod licèt de iure non sit parua quæstio, an ea quæ pertinẽt ad coronam regiã regis Castellæ sint præscriptibilia, & possint alienari, vel pręscribi tacitè vel expresse etiam voluntate regia, quam quęstionem vltra alios quos ibi refert Aymon in tractatu de tẽporũ antiquitate, in. 4. parte. sub. nu. 9. & vltra: tamẽ de iure huius regni vidẽdus est tex. in l. 5. tit. 15. part. 2. tamen in materia eorũ qui sibi volũt vendicare redditum *delas alcaualas*, ex venditionibus, vel ex per mutationibus, clarum est quod illi redditus *de las alcaualas*, nullo tempore possunt percipi, etiam siquis alleget immemorialem consuetudinem: nam immemorialis consuetudo percipiendi huiusmodi redditum non iuuat, & vltra cedulam latam apud Cæsaraguſtam, & in alijs locis huius regni, tamen hoc apertè probatur in. l. 4. *en el quaderno de las alcaualas*, ibi, *Que nuestra merced es que todos paguen el alcauala, no emburgante que digan que nunca la pagaron, y que estan en possession de no la pagar, y no embargante qualquier ordenamiento que sea, &c.* & ibi. *Saluo si las tales mercedes y franquezas, o priuilegios fueren assentadas en los nuestros libros de lo saluado, e sobre escrito de nuestros cõtadores mayores.* ⁎ Est. l. 1. tit. 18. lib. 9. Recopil. & l. 2. tit. 11. lib. 4. Recop. ⁎ Nam per huiusmodi verba excluditur immemorialis consuetudo: quia vt acquiratur ius percipiendi *alcaualas*, plura requiruntur. Primũ forma priuilegij, in quo seruanda est forma. l. 2. tit. 18. part. 3. cum concordantibus. Secundo requiritur non solum voluntas regis priuilegiantis, sed etiam subscriptio, quia forma dictæ. l. 4. dicit, *priuilegios assentados en los nuestros libros*: nam illa forma geminata debet esse pars priuilegij, scilicet, subscriptio illa: & ita isto casu licèt immemorialis consuetudo habeat vim priuilegij, non tamen potest habere vim priuilegij scripti, quia licèt vigore iuris immemorialis vim habeat priuilegij, intellectualiter & ciuili modo, nõ tamẽ habet vim priuilegij scripti, vt requirit illa. l. 4. ⁎ Quę est. d. l. 1. tit. 18. lib. 9. Recopil. ⁎ Nam priuilegium

legium ipsum debet videri & conspici, tanquam si corpus ipsum videretur: neq; sufficit tantundem intellectualiter videri, vt notat Bald. singulariter in.l.legem.C.locati. & loquendo de priuilegijs loquitur Felinus in.c. cum venerabilis.num. 43.de exceptio. & forma specifica legis ad vnguem debet seruari, vt in.l.cũ hi.§.prætor. ff. de trãsactio. & latè per Felinum in.cap.cum dilecta.de res. & in dubio dicta forma legis, vt valeat priuilegiũ, quod debeat inspici scriptum & subscriptũ à computatoribus regis debet videri, aliàs probatio immemorialis esset insufficiens, quia.l.4. adimit voluntatem priuilegiandi quando ipsum priuilegium non conspicitur subscriptum à tabellionibus: & in materia *de los portazgos*, idem est dispositum per leges huius regni, vt in.l.13.titul. *de los portazgos*, libr.6. ordina.vers. *ordenamos y mandamos*. ★ ✶Quæ est.l.15.tit.27.lib.9.Reco. ✶ & idem est, *en las essenciones de los pechos*, vt.in.l.2.versi. *Saluo aquellos que fueren saluados* tit.4.lib.4. ordi. ★ ✶Non inuenitur in Rec.sed refertur, hęc & aliæ similes à Greg. Lopez.in.l.10.tit.18.p.3.in gloss.1. Sed quod omnia huiusmodi priuilegia debeant scribi intra annum, *en los libros de lo saluado*, & quod alias nõ valeant, sunt expressę.ll.lex.9, tit.10. lib.5.nouę Recopil.&.l.15. circa finem.tit.27.lib.9.Recop. ✶ & in huiusmodi exemptionibus & immunitatibus procedendum est strictè, neq; à forma dictæ legis.4. recedi-tur iuxta latè tradita per Alexand. in.2.volumi.consil.125.col.penult. & iste est magnus effectus ad intellectum effectus immemorialis cõsuetudinis in materia reddituum regalium. *Y lo mismo en las tercias que fueron dadas por los Pontifices à los Reyes de Castilla*, vt notat Velluga doctor Valentinus, & fiscalis regius in speculo principũ, titu.de decimis.§.videamus per totum. *Y las dichas tercias reales son hazienda propria del Rey*, vt in.l.fi.tit. *de las tercias* lib.6.ordin. ✶ Et melius.l.1.titu.21. ★ lib.9.Recop. ✶

Redeundo igitur ad materiã portagiorum dico, quòd in locis vbi debetur, & est iustè impositum cũ qualitatibus de quibus noster religiosissimus frater Castro notat in tractat.de lege pœnali.c.10. potest recuperari leuato velo & sine libello, vt notat Bal.in cap. ad nostram el.2.de iureiuran.

SVMMARIA
Capituli quinti.

1 *Crimen blasphemiæ grauissimum.*
2 *Crimen blasphemiæ à quolibet de populo potest accusari.*
3 *Punitio blasphemiæ est mixti fori.*
4 *In crimine blasphemiæ aliàs inhabiles admittuntur in testimonium.*
5 *Periurus non admittitur in testem.*
6 *Inimicus non admittitur in testem.*
7 *Minor decem & sex annis non admittitur in testem.*

8 *Testes*

CAPVT. V. In l. vigesimamquintam, de punitione basphemantium contra Deum.

★Quæ est. l. 20. tit. 6. lib. 3. Recopil. & adde totum tit. 4. lib. 8. noua Recop.★

PRO enucleatione huius materiæ placet trãscribere quãdam resolutionem (olim iunior) à me compositam, in ciuitate nobilissima, *de Guadalajara*, quã elaboraui sub nomiue nobilissimi & in iure periti & verè clericaliter viuentis, domini mei, *don Pedro Gonzalez de Mendoça*, filij domini mei Ducis *del Infantado*, nunc Abbatis de Santillana & Santander, & Archidiaconi eiusdem ciuitatis *de Guadalajara*, vbi hæ lucrubrationes fiunt.

Nemo ambigit crimen blasphemiæ grauissimum esse, vt in authẽ. vt non luxurientur homines cõtra naturam. §. 1. coll. 6. & glo. in c. 2. de maledicis, & notat Iass. in l. ait prętor. §. iurari. ff. de iureiurã. & est tex. in c. qualis. 25. distin. & in l. 1. tit. 28. part. 7. & ob sui grauitatem reputatur crimen contra naturam, vt in l. 4. titu. 4. part. 2. & cum obiectũ huius criminis sit Deus, crescit crimẽ, vt notat Bal. in l. cum ancillis. C. de nuptijs. & Decius. 1. parte. consi. 65. 1 *Crimen blasphemia grauissimum.*

Ex quo sequitur, quòd blasphemus publicũ crimẽ cõmittit, & eũ accusans dicitur laudabile genus intentionis 2 *Blasphemia est crimẽ publicum.*

tentionis habere, vt notat Bal.in.l. siquis in hoc genus.C.de episco.& cleri.& ob id ad prosecutionē omnes indistinctè etiam infames possunt admitti, secundùm Angelum in authēti.quomodo oporteat episcopos.§.fi.col.1.quem sequitur Augus. in apostil.ad Ang.in tracta.malefi.in parte, hæc est quædam, versic. tu autem.

Quod iure regni probatur in.l.1. titul.28.par.7.ibi, *Qualesquier que seā los que ayse acertaren los puedan prender, y acusar, testimoniar*, saltim cōtra viles, quos lex appellat *raez*, de quibus dixi in dictionario meo in parte *Vil.*

Dispositio in materia blasphemiæ latè interpretanda. Et cum vtilitatem publicam concernat punitio huius criminis, eius dispositio debet latè interpretari secundum Bart.in.l.1.§. exercitum. ff. de his qui notantur infamia, & Paulus in.l. bona fides. ff. depo. & Abb.in.c. ex tenore qui filij sint legiti.& Bald. in.l. siquis seruo. C. de furtis col.2.& Bar.in.l.quemadmodum.C. de agricol. & censi .libr.10. & Iasso.in.l.si filius familias.ff.si certum petat. & Carrerius Reginus in sua practica crimi.in prin.num.99.

3 Punitio est mixti fori. Et propter offensam Dei punitio huius delicti est mixti fori secundum Cardi. & Anani.in.c.2.de maledicis, & Felinum, & Decium, & alios D D.in.cap.cū sit generale.de foro compe.vers.alius est casus, nu. 18.etiā si blasphemus esset Iudęus, secundùm Ancharranum.consi.15. & DD.in cap.postulasti. de Iudęis. & est text.in.l.34.titul.3.lib.1.ordinamen. ⋆ Non inuenitur in Recop. ⋆ est verum tamen quòd blasphemia est mixti fori, vt per Abb.in.c.2.de maledicis.num 9.& Greg.Lopez in l.4.titu.28.glo.2.par.7. ⋆

Quod intelligo de blasphemia contra Deum, secus de illa quæ cōtra regem committitur, nam & illa quoq; blasphemia dicitur.vt in.l.1. C.siquis impera. maledixerit, & in l.3.titu.8.lib.8.ordina. ⋆ Quę est.l.3. ⋆ titu.4.lib.8.Reco. ⋆ & talis blasphemus potest propria authoritate capi, & ad carceres duci, vt probant verba dictæ legis ibi, *lo puedan traer a la carcel publica, y poner en cadenas.* Alij verò qui propria possūt authoritate capi, nō ad carceres sed ad iudicem trahi debent, vt in.l. interdum.§.qui furē.ff.de furtis.& in.l.1. C.de falsa mone.& in.l.2.C. de his qui latro. occulta. & notat Puteus in tract.syndica.in parte captura.c. officialis, & in. l.1.*de la hermandad.* ⋆ Quæ est.l.2.tit.13.lib.8. Rec. ibi ⋆ *entregando toda via.&c.* ⋆ & de clerico capto à seculari notat Bald.in. c.1.§.siquis verò.de pace iura.firmā. & probat text.in.l.7.titul.14. libr.2. ordina.& in.l.3.titu.1.libro.1. ordinamen. ⋆ Quæ est.l.9.titu.3.libr.1. ⋆ Recop.& Iulius clarus latè in practic.crimin.§.fi.q.28.num.6. ⋆

Et licèt priuatus capiet blasphemantem, nihilominus cum alijs poterit esse legitimus testis contra blasphemum, vt notat Ysernia in constitutio.regni Siciliæ lib.2.c.humanitatem.fo.mihi.71.

4 Imò propter grauitatē criminis blasphemiæ

Capiens blasphemantem est testis.

blaſphemiæ omnes teſtes admittũtur indiſtinctè, vt ferant teſtimoniũ,vt per bona iura probat Paris de Puteo in tracta.ſyndi.c.an poteſtas, & notat Robertus in ſpeculo aureo,in titulo de repulſa teſtium capit.decimooctauo.

Quilibet potest esse testis in crimine blasphemiæ.

Quod iure regni probatur in.l.1. tit.28.par.7.ibi, *qualeſquier que ſean puedan acuſar è teſtimoniar cõtra ellos* & hoc in diſtinctè verũ eſt quãdo agitur contra vilem, quem lex appellat, *raez*. Idem eſt in alijs criminibus exceptis, in quibus prohibiti teſtificare admittuntur,vt in.c.contra Chriſtianos,de hæriti.lib.6.& in c.pagani.2.q.7.& in ca.licet vniuerſis.de teſti.& in.leg.fin.ad.l.Iuliã maieſta. & ſic in his criminibus non admittitur repulſa teſtium,ſicut neque in iudicijs ſummarijs & executiuis,vt notat Roma.ſingula.382.& Matthæus de Afflictis in deciſ.351. Ex quodicb; quòd quando agitur remedio tenutæ in maioratibus, non admittitur repulſa teſtium,quia iudicium eſt ſummarium, & ita debet intelligi pragmatica ſuper hoc lata apud Maioritum. Quod venit limitandum niſi in teſtibus periuris, quia nõ admitũtur etiam in criminibus exceptis vt in.c.par-

5 uuli.22.queſt.5. & notat Felinus in

Testis periurus nõ est testis.

c.per tuas de ſimo. & in.c.ex parte de teſti.& Hyppolitus in.l.maritus. ff.de quæſtionibus num.37. & in ſingulari.74.& Matthæus de Afflictis in conſtitioni. regni Siciliæ. lib.3. tit.de periurijs col.6.nu.20.

Imò vt quis habeatur pro infami & periuro, non requiritur de hoc ſententia, imò ſola confeſsio ſufficit, & ex illa reſultat infamia, vt in l.5.tit.7.part.7.ibi, *o que lo otorgue el miſmo enjuyzio*, per quam legem ceſſat quod aliter notabat Barto.in.l. ictus fuſtium.ff.de his qui notan. infamia: quod mirabiliter declarat Thomaſius Grammaticus in voto 3.columna octaua.

Si verò ipſemet periurus non cõfiteretur,ſed teſtib⁹ probaretur periurium, nã ante condemnationem non poſſet teſtis vt periurus repelli,licèt in huiuſmodi caſu qualitas probata dicatur, ſecundum Bal.in l.1.C.hæredib.inſtituend.colum. 4. veſiculo quandoque, de quo per eundem Thomaſium voto. 11. & voto.30.col.pe.

Ius regium

Tamen licet iure communi iſtud ſit verum, iure tamen regio aliter eſt dicẽdum, imò quòd non ſolùm propria cofeſsio teſtis, ſed ſola probatio ante ſententiam ſufficit vt teſtis periurus repellatur ex.l.8. titul. decimoſexto. pa.3.

De quo vltra allegata videatur de iure cõmmuni, quod notat Bald. in.l ſi vteris. C. de fide inſtrument. & Iaſſ.in.l.ſi duo.§.fi.ff.de iur. iu.& quod nota Guido Papæ ſingul.97.

Ex duobus testibus inhabilibus ponitur pœna extraordinaria

Quod ſupra dico admittendos teſtes inhabiles in hoc crimine blaſphemiæ, eſt intelligendum vt ex tribus aut pluribus fiat integra probatio ad pœnam ordinariam: ſi verò ſunt duo teſtes inhabiles, imponetur ſolũmodo pœna extraordinaria, vt notat Franciſc. de Aretio in

c.ſi.

c.fi.de testib.quem sequitur Ioãnes Lup.de Palacios Ruuios in dispu. de heresi.§.fi.& Iasson in.l. cunctos populos.C.de summa Trinita.& fide catho.num.51.

6 Inimicus. Item ista inhabilitas in testibus non debet originẽ sumpsisse ex inimicitia: nam inimicus in nullo casu admittitur in testẽ, & sic huiusmodi testes odio ipsorum repelluntur secũdum Bar.in.l.in quæstionibus. ff.ad.l.Iuliam maiesta. cuius opinio communis est, teste Felino in.c. per tuas de simo. & Hyppolitus in.l.1. §.pręterea.ff.de quæstionibus. Et in l.de minori.eodem tit.nu.13.

Ius regni. Quod iure regni probatur in.l.22. tit.16.par.3.& in.l.6.tit.33.par.7.ex quibus legibus colligitur quæ sit inimicitia capitalis repellens testẽ: nam alia minor vltra expressas in illis legibus non sufficeret, vt ibi probatur & latius dixi in dictionario meo, in parte *enemigo*.

Suspectus inimicus. Per quas leges puto non sufficere suspectionem inimicitiæ ad repulsam testis, cum vera inimicitia debeat interuenire: & sic fortè nõ debet apud nos practicari, quod aliter notabat Felinus in.c.cũm.I.&.A.de re.iu.sub nu.7.vel illud procedit vt minus credatur his testibus.

7 Item inhabilitas testis non debet venire ex defectu intellectus, quia fortè est minor annis decẽ & sex: quia maior ista ætate debet esse testis in criminalibus ad plenam fidẽ, vt in.l.6.tit.8. foro legum.lib.2. approbata per.l.1.vers.*è ansi declare*.ti. 4.lib.3.ordina. ⁎ Quæ est.l.21.tit.8. libr.4. Recopi.sed lex fori nisi per hanc relationem quam facit prædicta lex.2.non est in Recopilatione. ⁎ per quam limitatur. l. 9.titul. 16.part.3.

Item inhabilitas probationis non debet interuenire ex singularitate testiũ, putà quia vnus testis deponit quod audiuit Petrum dicentem *no creo en Dios*, & alius deponit, quod audiuit dicentem, *por vida de Dios, o no creo en Dios, vna destas palabras, nò se acuerda qual*: nam vnus testis tantũmodò manet singularis: alter verò quia dubiè deponit & sine affirmatione nõ probat, vt in.c. in præsentia de probatio. & ideó potest hunc testem iterum interrogare vt certum quid deponat, vt notat gloss. in capi.3 §. in criminali.4. quæst.3.imó Antonius in cap.nihil de verborum significanione, voluit quòd testes deponentes de verbis ab alio prolatis, deberent deponere de ipsis verbis formalibus: quod sequitur. Iasson.in.l.2.C.de bonorum possessio. secundum tabulas.& Felinus in.c.licet ex quadam.de testibus.col.4.licet hæc doctrina Antonij sit nimis rigorosa, vt notat Tho Grammat. Testes autem de auditu, si est interpositus paries, non probãt isto casu, quia causa est criminalis, vn notat in simili Imola in.c. 2.de cõsue.& per Felinum in.c.pręterea.de testib. & per Angelum in l.non speciali.C. de testamen. aliàs si causa esset ciuilis, tale testimoniũ valeret, vt per Imol.in.l. in summa. §. item Labeo.ff.de aqua pluuia ar- 8 Testis singularis an probet.

cen.

cen.& per Hyppolitum in rubr. C. de proba.fol.paruo.39.

Præmissis his quæ dicta sunt de probatione criminis blasphemiæ, queritur quę sit blasphemia:& licet posse legētes mitteread Thomasiū Grāma.indecisio.Neapoli deci.50. vbi eleganter loquitur, tamen vt rectius materia digeratur, diuido eā in conclusiones sequentes post nostrum doctorē *de Simancas*, in suis institutioni.c.4.& post allegationes doctoris *de Dueñas* in regula. 190.

Quid sit blasphemia.

6 Prima conclusio est, q blasphemia respectu Dei committitur attribuēdo Deo quæ Deo nō cōpetunt, asserendo istud solū verbis & nō indurato animo:nam tūc hęresis esset: & hæc cōclusio colligitur ex sancto Tho.2.2.q.12.&.13.& in.4.sentētiarū distin.14.& notat summa Ange. in parte blasphemia, & Alberic. in suo dictionario in parte blasphemia,& elegantissime per Soci. in.1. parte,consi.102.& Lucas de Penna in.l.si vacantia.C. de bonis vacant. lib.10. & doctor Simancas in dict. c.8.nu.7.& Couarruuias in.c.quanuis pactum.1.part.§.7.nu.8.

Secunda conclusio est, quód repræsentare membra in Deo sicut in hominibus est, blasphemia, vt probat Archidia.in.c.si quis per capillos.22.quęstio.1.& apostill.ad Abb.in.c.1.de maledicis, ideò iurare per membra Christi, verè est blasphemia,vt in auth.vt nō luxuriētur homines contra naturam.§.1.coll.6. & notat Angelus in tractatu maleficiorū in parte verba iniuriosa,ver. tu autem,& Marianus dicto consi. 102.vbi extendit hoc etiam si iocose fiat ista repræsentatio mēbrorū Dei aut eius matris.

Tertia cōclusio est,q omne turpe,seu scelatum in cōtemptum Dei est blasphemia, vt notat Angel. & Imol.in.l.his verbis.§.1.de hæredi. instituen.& Ias.in.l. ait prætor.§.iurari.ff.de iur.iur.

Quarta conclusio magis lata est, quod nomine maledictum respectu Dei aut sanctorum,dicitur blasphemia latè sumpto vocabulo, vt notat Bar.& ibi Alexan.in apostill.in.l. apud Labeonē.§.ait prætor in.fin.ff. de iniurijs & D D.vbi supra.

10 Quinta conclusio est,quod irreuerentia facto commissa contra Deū, est plusquam plasphemia, puta, si quis proijcit lapidem contra imaginē Christi, aut eius matres,vel gladio percutit, aut radit imagines, vel spuit in cœlū in despectum Dei, & ita notat Anani in.c.2. de maledicis referendo Ang.in.l.si ex senatu.ff.de sicarijs.vbi dicit,quòd vidit abscindi manum eius qui irreuerenter percussit Chisti imaginem : de qua seuerissima pœna dixi in.c.1.supra.lib.1.col.3.de quo per Mathæū de Afflictis in constitutio.regni Siciliæ in tit.de blasphemantibus in.8. dubi.lib.4.pro quo tex.in.c.si canonici.§.fi.de officio ordi.lib.6.

Irreuerentia.

Et de huiusmodi blasphemia quę facto fit, nō loquūtur pragmaticæ huius regni, sed de blasphemantibus verbo: facto autem blasphemātes,etiam Iudæi accerrimè puniuntur,

Blasphemia ex facto.

tur, vt notat Guido Papæ in decisi. Delphi. decis. 63. & per Aluaro. in vsibus feudo. c. 1. §. Gazaros. de statutis contra liberta. Ecclesiæ.

De verbis excusabilibus

Sexta cõclusio est, quod proferẽs verba aliquo modo excusabilia, tamen semper in duriorem partem interpretanda sunt & ratione exempli, & venit puniendus qui sic locutus est, vt notat Hosti. in summa de Iudæis. §. in quibus, ad finem, vbi dicit, quod pecunialiter puniuit quẽdam qui dixit, malim esse suspensus sicut ille, cum esset crucifixus circa, & ille intelligebat de alio qui erat suspẽsus versus Septentrionem, & hoc dictum laudat Felinus in. c. auditis de præscrp. sub nu. 32. & Matthæus de Afflictis in dicto titulo de blaspheman. q. 5. licèt ipse vellet ab hoc rusticum excusare.

12

11 Blasphemia an sit hæresis.

Septima cõclusio est, quod blasphemia transit in hæresim quãdo ex mente & voluntate profertur, & sic debet practicari quod notat Bal. in. l. accusationem. C. qui accusare non possunt. vbi dicebat, quòd blasphemia erat species hęresis, & Guido Papæ in decisio. Delphi. quęstione. 63. & quando blasphemia sapit manifestã hæresim, punitio debet fieri per Inquisitores hæreticæ prauitatis, vt notat Oldra. cõsi. 36. in fine: & idem est iudicandum, quando aliquis solitus blasphemare fuit monitus ne blasphemaret, & noluit desistere: nam licet ex animo nõ cõstet an pertinaciter vel ex errore blasphemet, nihilominus tamẽ propter monitionẽ Inquisitorum, vel iudicis cõpetentis, ad similitudinem hæretici puniẽdus est, & ita post sanctum Tho. concludit Matthæus in constitutioni. regni Siciliæ. c. de hæriticis nu. 53. in lib. 1.

Si verò de indurato animo verè vel presumptè non constet, sed ex iracũdia, vel leuitate, aut alia qualibet inconsideratione profertur blasphemia, Inquisitores herentię prauitatis solent à tali cognitione abstinere, secũdum Oldra. in dicto consi. & Ioãnes de Palacios Ruuios in dicta allegat. §. 4. in fine. & notat doctor de Villadiego in tractatu contra hæreticã prauita. c. 1. & Doctor Simancas vbi supra. nu. 8. & ita suppletur ꝙ notat Couarruu. vbi supra n. 10. & 12. versic. blasphemia verò, & doctor Dueñas in reg. 292. in fine.

12 Quãdo excusset iracũdia.

Inquisitores quãdo cognoscunt de blasphemia.

Non tamen negãdum est, posse dominos patres Inquisitores cognoscere contra blasphemantes, & examinare quo animo prolata fuerit blasphemia, & adhuc leuiter punire, vt in simili de lamijs loquẽdo notat Ias. in. l. huiusmodi. §. is cuius. ff. de legat. 1. nam in blasphemante nõ semper iracundia excusat, vt notat Hostien. in summa de maledicis. §. 1. & Abb. in. c. 1. eodẽ titul. & Sanctus Tho. 2. 2. q. 154. arti. 7. nisi forte tanta esset iracũdia (si hoc probabile est) quod à mente alienaret secundùm Hostien. vbi supra & Abb. in c. 1. de his qui filios occide. & notat Deci. in. l. quidquid calore. ff. de regul. iu. & apostilla ad Abb. in. c. sicut ex literis. de iur. iu. & Lanphran. in. c.

in.c.quoniam contra. de probatio. in parte, confessiones.

13 *Consuetudo blasphemantium* Octaua cõclusio sit, quã verbũ maledictũ proferés cõtra Deũ, vel sanctos, debeat vt blasphemia puniri, cõsuetudo & prauus vsus talia dicẽdi debet inspici. Itaq; si in aliqua prouintia frequẽs sit vsus dicẽdi, *despecho de Dios, pese a Dios, no creo en Dios,* quæ verba viles homines, & trasones atque lenones solẽt proferre, licet in effectu verba sint blasphemiæ, tamen punientur vt verba male dicta ob multitudinem hominũ plasphemãtiũ sic in illa prouintia: & ita notat Roma. in.l.quoties. §. si quis nomen.ff.de hæredib.instituẽ. & Ange. in.l.his verbis. §.1. eodem ti.& Fel. in procemio Gregoria. nu. 12.& Iaf. in. l. ait prætor. §. iurari.ff. de iũ.iu.& Alex. in apostill.ad Bar. in l. apud Labeonẽ. §. ait pretor. ff. de iniurijs & Angel. in tractat. maleficiorũ, in parte verba iniuriosa, vers. tu autẽ, & Gerar. in singulari.84. & Tho. Grãma in.d.cõsi.50.& ab huiusmodi cõsuetudine interpretatio facta est, vt nõ pro blasphemijs, sed pro sceleratis & maledictis iuramẽtis hæc verba sint punienda: & ita notat Baldus & D D. in.l.2.C.de rebus credi.& iu.iu.& Matthæus de Afflictis in constitutio. regni Siciliæ. titul. de blasphemantibus cap. 1.libr.3.

Et hæc opinio iure nostro regio comprobata est pragmatica condita apud Vallisoletum à regibus catholicis confirmata, & superaddita per inuictisimum & Christianitatis magnum exemplar Carolum regem nostrum in curijs Toleti, anno. 1525. ibi, *por vida de Dios y otras tales y semejantes palabras.* ✶ Quę est l.6.tit.4.lib.8.Recop. ✶

Et ex huiusmodi pragmatica multa de iure communi statuta immutantur, nam iure communi blasphemiæ pœna mors erat, vt in authen. vt non luxurient.homines contra natu.coll. 6. quod practicãdum erat si reus pluries illud crimen reiterasset secũdũ Cynũ & Bal.& Sali. in.d.l.2.C.de reb⁹ creditis & iur. iu. 14 *Ius regni*

Posteà verò hoc immutatum est cõsuetudine, vt notant dicti docto. & Augustinus refert plures in tractatu. Ange. de malefi. in parte verba iniuriosa, vers. tu autem, & sic arbitrio iudicis iure communi puniebantur blasphemantes secundum Iass. in.l. ait prætor. §. iurari. ff. de iur. iu.& in. §. si quis postulante. institu. de actioni. num.26. & notat doctor *de Simancas* vbi supra.

Hodie verò iure regni aliter puniuntur: nam si quis cõmiserit crimẽ blasphemiæ, de quo in.l.1. &.2. ti. *de las blasfemias.* ✶ Qui est tit.8. ✶ lib.8.ordina. ✶ Quæ est l.1.&.2.titu. 8.lib.8.Recop. ✶ puniuntur pœna corporali ibi expressa: si verò dixerit verba expressa in dicta pragmatica, mitius punietur, cuius in litera exprimitur, quod causa moliendi pœnam fuit assuefactio, dum litera dicit: *Y porq̃ la continuaciõ destas palabras es trahida en costũbre dañada,* & ibi, *ẽ tienẽ ya en cõtinuacion las dichas palabras.* ✶ Quæ est dict.l.6.titul.4. libr.

lib. 8. Recopilat. vbi tamen non sunt hæc verba, sed solum dicitur in princio leges, *que tienen costumbre, &c.* ⁎ & sic consuetudo fuit causa alleuiãde pœnę, licèt regulariter assuefactio & frequentia aggrauat crimen, vt in capi. admonere. 33. quæst. 2. & in cap. tres. in fi. de pœni. distin. 1. Tamen pœna minoratur propter multitudinem delinquentium, nam & consuetudo potest interpretationem facere super pœna maleficij, vt probat Decius in 1. parte. consil. 65. & nominatim probat Thomas Grammaticus in decisio. 50.

15 Quare dicitur pragmatica de los perjuros.

Quo perpẽso conditores dictæ regiæ pragmaticæ addiderũt in tit. seu rub. *de los perjuros*, quiã cũ per modum iurandi & asserẽdi, tam de præterito quàm de futuro soleant homines illa verba proferre, non iuramenta sed periuria sunt censẽda, vt in. c. sicut. de iur. iu. & ideo titulus est, *de los perjuros*, vel ideo quia non pro blasphemis sed pro sceleratis iuramentis habentur: nam dictio, Per, addit, vt in. l. vrbanis. §. pernoctare. ff. de verborum significatione. & in cap. cum pe. de accusatio. & notat Bald. in rubr. C. de exercito. actio. & sic verba pragmaticę appellantur periuria, idest, verba excedentia iuramenta.

Si verò quis vltra verba expressa in dicta pragmatica proferat alia magis scãdalosa, maiori pœna puniẽdi sũt ea proferẽtes, nã in maioribus quã q̃ę sunt expressa in dicta pragmatica, ꝗ non mutatur de iure communi, stare cẽsetur, vt. l. pręcipimus. C. de tempo. appella.

Neq; obstãt verba dictę pragmaticę quę dicunt, *ni otras semejantes palabras*: nam loquitur de similibus expresis in dicta pragmatica essentia & consuetudine dicẽdi, & quod non sint maiora expresis: nam litera dicit tales, & sic requirit eandẽ quidditatem, qualitatem, & essentiam: nam similia dicuntur quæ sunt idem in qualitate, vt notat Bald. in additio. ad Specula. tit. de disputationibus & allega. §. si mina. & in l. 1. col. 1. C. quę sit longa consuetud. & Abba. in. c. venerabilis de exceptio. vel saltim arbitrio iudicis relinquitur quod dicatur simile. vt notat Socinus in dict. cons. 102. 16 Qualia dicantur similes.

Et sic simile dicitur quod parem æquitatem & rationem habet cum expresis, vt in. l. si quis seruo. C. de furtis & notat Archidia. in. c. quanuis. de procura. lib. 6. & Innocentius in. c. cum dilectus. de capellis monacho. Si ergo sit maior substantia in forma & scandalo, quàm sint verba, dicta pragmatica expressa, iura communia remanent incorrecta, & sic vltra expressa in pragmaticis nihil fuit additum in cap. 69. in curijs apud Maioritum anno. 1528. ⁎ Quę est. d. l. 6. tit. 4. lib. 8. Recop. ⁎

Et nisi in dicta pragmatica esset expressum, quod eius dispositio extenderetur contra proferentes verba similia, eius dispositio cũ sit correctoria, saltim in imponenda eadẽ pœna, nõ extẽderetur: vt notat Abba. in. c. perpendimus. de senten. ex

cō.de quo per Puteum in tracta.syndi.parte pœna.c.quia multa:ad finē, & ex supra dictis cessat, q; sine vlla distinctione inaduertenter dicit Cels.in suo repertorio in parte blasphemia, dicendo, quòd pragmatica corrigebat iura partitarum.

17 *Fœmina punitur de blasphemia.* Item aduertēdum est, dispositionē dictę pragmaticę practicandam, nō solum in masculis, sed in fœminis, vt probāt eius verba ibi, *ansi hōbres como mugeres*, etiam si sint extranei à regno, cū sit crimē alias prohibitum, & grauissimū, quo casu forenses ligantur ex doctrina omniū in.l.cunctos populos.C.de summa Trinit.& fide catholi.nō solū si verbo dictæ blasphemiæ proferātur sed etiā per scripturā, vbi maior arguitur deliberatio, iuxta notata in.c.si cautio.de fide instrumē.nā per scripturam non minus ligatur quis excommunicatione quàm loquella, vt est glos.in.c.cōstitutionem.de sentent. excommunicatio.libr. 6.& practicabitur dicta pragmatica.

Quādo constat inciden ter. Etiā si de crimine constet iudici incidēter, nam pœna ordinaria imponetur, nouo inchoato processu secūdū Abb.in.c.cū.super de confe. & in.c.causamq; de testibus.

Quādo blasphemus con fessus fuit. Item procedit pœna etiam si reus peccatum cōfessus fuerit sacerdoti, secūdū Felinum in.c.de his.de accusa.& Matthæū de Afflictis in dicta constitutione de blasphemantibus in princi. & noster vigilantissimus Couarruuias in lib.2.resolutio.c.10. num.13.& doctor Septimacensis in dict.c.8.suarum institutio.

Et quanuis iudex in sententia minorem pœnam imposuerit, nihilominus suplenda est ex notatis per Andre.de Ysernia in ti. quæ sunt regalia, in parte.& bona, col.4. & Puteus notat in tractatu syndi.in parte pœna.c.iuxta prædicta. *Suppletur pœna.*

Cuius contrariū, imò quòd sententia ista trāseat in rem iudicatam, notat Platea in.l. nemo carcerē. C. de exacto.tributo.col.3.& Bal. in.l. non dubium.in.6.oppositio.C.de legi.& Nicola. Boeri.in decis.289. & istud credo verius, saltim vbi nō est notorius iuris error in sentētia.* Cōtrarium tenet Simancas de catholicis institu.titul.8.num.5.*

Item procedit dicta pragmatica etiam si primò iudex Ecclesiasticus ex officio, vel instāte accusatore cognouisset, & iudicasset blasphemum nam si leuem pœnam imposuerit, nihilominus secularis iudex se intromittet, & supplebit vsque ad debitam pœnam, notat Bal. in authen. clericus.C.de Episc.& clericis col. 2.& in.l.1.col. 6. versi. modo circa hoc.C.de summa Trinit. & fide catho. & plura refert Matthæ.de Afflictis in constitutio. regni. Siciliæ in titu.de patarenis lib.1.num.28. & in tit.de sacri.fol.29.in lib.1.& Ancharanus in. cap.ea quę de reg. iur.lib. 6.& Alexander in apostill.ad. Bart. in.l. cunctos populos. C.de summa Trinitat. & fide catholi. colu.4. & per Bal.in.l.placet.C.de sacrosanct. Eccles. 18 *Quando [illegible] cessit iudex ecclesiasticus*

Tamē quando secularis nō imposita ab Ecclesiastico pœna condigna,

gna, iterum cognoscit, mitiorem pœnam debet imponere, vt concludit Boerius decis. 289. & Robertus in Spec. aureo in. 6. par. n. 97. f. 147. & noster Couarru. in d. c. 10. sub. nu. 6.

Quando qui fuit punitus iterum petitur puniri.

Sed quid si aliquis punitus fuit à iudice tanquam pro prima blasphemia, & detentus per triginta dies intra carceres, & postea accusatur criminis eiusdem blasphemiæ coram eodẽ iudice, adiecta qualitate, q; sit secunda & tertia blasphemia, & probatur alia vice eum blasphemasse, & punitum esse, atque petitur quòd lingua abscindatur, quæ est condigna pœna tertio blasphemãntis, est dubium an iterum puniatur non obstante priore sententia lata super huiusmodi condemnatione: & crederem quod habet locum secunda condemnatio ex doctrina Bar. in l. senatus. ff. de accusa.

Necessariò tamen fatendum est, q; debet minorari pœna abscisionis linguę commutando ęam in verecũdiæ pœnam, vel similem minorem pœnam, quia cum prima pœna capturæ per triginta dies non posset repeti vel trahi in computum cum secunda pœna, æquitate cogente, sic est in minorem condemnationem arbitrãdum, notat Ang. & ibi. Alex. apostill. ad Bar. in d. l. senatus. & isto casu minoratur quodãmodo pœna dictę pragmaticæ regalis. * Quæ est d. l. 6. titu. 4. lib. 8. Reco. * quod est addendum ad ea quę dico in. c. 40. infra eodem.

19 Quid si ebrius blasphemauit.

Itẽ si probatur quòd aliquis fuerit ebrius tẽpore quo protulit blasphema verba, si de ebrietate cõstet eo modo quo dicit probandam fore. Bal. in. c. á crapula. de vita & honest. cle. excusabitur ebrius ab huiusmodi pœna blasphemiæ: vt notat Ioan. Andre. in. c. 2. de maledi. quem sequitur Matthæus in dict. titu. de blaspheman. in. 4. dubi & Felinus in. c. ex literis de iu. iuran. pro quibus text. in l. omne delictum. §. vnum. ff. de remilita. De quo videatur Decius in. 1. part. consilio. 112. & Carrerius Reginus in sua practic. §. homicidium. 6. num. 22. doctor *de Dueñas* in reg. 292 num. 5.

Et licet ebrietas posset excusare iuxta distinctionẽ positã in dictis locis iracundia tamen non semper excusat à pœna blasphemiæ, vt supra dixi, versi, Si vero de indurato: & qui erat & statim se corrigit an excusetur à blasphemia, vide Alexand. in. 3. volu. consi. 15. & est quotidiana decisio.

Sed an minor excusetur à pœna blasphemiæ ex generali dispositione legum huius regni, in eo qui sit minor decimo anno & dimidio, videtur dicendum quod excusetur: vt in l. 15. tit. 1. par. 1. & in l. 4. tit. 19. par. 6. & in l. 8. tit. 31. par. 7. Quod videtur limitandum nisi huius minoris tãta fuerit malitia, quòd arbitrio iudicis extra ordinẽ debeat puniri: vt adnotat Hyppolitus in minore doli capace in l. infans. ff. ad l. Corneliam de sicar. 20

Minor an excusetur.

Si verò maior est decimo anno & dimidio, licèt sit minor decimoseptimo anno, quo casu iura huius

regni præcisam necessitatem inducunt iudicibus, vt minorem pœnam imponant huiusmodi ætatis minoribus, vt dicta. l. 4. titulo. 19. part. 6. ibi. *No les puedan dar tan gran pena como a los mayores*: & in dict. l. 8. ibi: *Menor de diez y siete años deuen le menguar la pena.* Quę minoratio fieri debet a iudice ex suo mero officio, etiam si à minoribus decem & septem annorum non petatur, vt per bona iura probat Thomasius Grammatic. in voto. 14. in princ. Et cum leges huius regni abnegent potestatem dictis iudicibus, ne posint maiorem pœnam imponere, nimirum si ex officio id teneantur facere: aliàs possent puniri tamquam excedentes metam potestatis: quod esset secus si iudicis arbitrio esset commissum: vt in. l. non quicquid. ff. de iudic. Et ita procedit arbitrium tributum à. l. auxilium. §. in delictis. ff. de mino. In delinquentibus verò ante decimum septimum annum propter omissionem iuris naturalis subuenitur vsq; ad illam ętatem, etiam de iure communi, vt est videre in auth. vt cũ de appella. cognosci. §. si vnum coll. 8. & notat Bart. in auth. de hęredi. & Falci. §. pupillus. coll. 1. & notat apostill. ad Bar. in l. etiam. ff. de mino. His tamen non obstãtibus semper crederem posse imponi huiusmodi minoribus pœnam capturæ detinẽdo eos per spatium triginta dierũ ad cathenã intra carceres, quia cũ huiusmodi pœna propriè non sit corporalis, sed tantummodo priuatiua libertatis per breue tempus, dictæ leges regiæ præcipientes quòd minoretur pœna, loquuntur eo casu quo pœna imponenda minoribus esset criminalis corporalis, vt probat dicta. l. 8. tit. 31. par. 7. ibi, *quãdo se da juyzio de escarmiento*, nam *escarmiento* in potiori significatu pœnã corporalẽ significat, & quæ publicè ad exẽplũ aliorũ debet imponi vt alludunt verba. text. in. l. fi. titu. 31. part. 7. Si verò non deberet imponi huiusmodi pœna grauis corporalis, æquè posset imponi minorib' sicut & maioribus, maxime in huiusmodi crimine blasphemiæ: & ita quotidie practicatur, maxime attẽtis verbis dictæ pragmaticæ quæ dicunt, *las executen sin excepcion de personas de mayor ni menor condicion.* Imò in huiusmodi pœna pro blasphemia imponenda omnis spes dispensationis est sublata vt in. l. 2. titu. *de las blassemias*, ✶ Qui est titu. 8. ✶ lib. 8. ordina. ibi, *E nos no entendemos remitir la dicha pena a instancia ni suplicacion de persona alguna.* ✶ Quę est l. 2. in fine titul. 4. lib. 8. Recopila. ✶ Cum ergo nec rex vellet pœnam blasphemię remittere, sed neq; Episcopus posit dispẽsare, secũdũ Abb. in cap. 2. de maledi. & notat Baldus in. l. accusationem. C. qui accusare non possunt. & Iasson. vbi reprehendit quandam cautelam. in. l. ait prętor. §. iurare. ff. de iur. iuran. Idem quoque prohibitum est iudicibus, remittere per viam dispensationis vt probant illa verba pragmaticę & huius legis, *que si despensaren con ella*,

Opinio propria.

ella: dispensatio autem est iuris communis relaxatio vt in cap. nisi rigor. 1. quæst. 7. & solet appellari vulnus iuris vt in. c. ipsa pietas. 24. quæst. 4. & notat Hostien. in summa de pœniten. & remiss. & ideo nullo modo à iudice potest fieri: imò indistinctè contra omnes debet huiusmodi pœna exerceri.

21 Pœna blasphemorũ nõ mutatur. Et sicut pœna blasphemantium non remittitur, eodem modo eius forma non mutatur vel remittitur: ex quo sequitur quod non potest iudex facere quòd condemnatus ad carceres per spatium triginta dierum, posset complere per interualla dierum, nam immutaretur forma legis, cum in dubio illud tempus debeat esse continuum, vt est gloss. in Clem. vna. de in integru resti. & per plura probat Alex. in. 4 vol. consi. 9. & Felin⁹ in procœmio Greg. in parte rex pacificus. & probatur in. l. non solum. §. annus. ff. de excus. tutorũ & in auth. de hæred. & Fal. §. siquis. coll. 1. & notat Bart. in. l. interdum. §. quotiens. ff. de publica. & vectig. & Bal. in. l. 1. C. si mã. fuerit aliena.

Et nominatim loquẽdo de pœna quæ certo & limitato tẽpore debet impleri, quòd tempus illus debeat esse continuum, notat Socinus in. 1. parte consi. 33.

Tẽpus debet esse cõtinuũ. Quod in præsenti casu nr̃o adeo verum est, quód qui discontinue stat, nõ dicitur stare in vinculis per spatium triginta dierum, quia cepta pœna, siquid deest tota oratio & pœnæ solutio inutilis habetur. argumento text. in. l. si is qui. §. vtrum. ff. ad. l. Falcidiam. & in simili notat Ias. in. l. si idem cum eodem. ff. de iuris. di. omnium iudi.

Quod vel ex eo potest corroborari, quia sicut in debitis ciuilibus particularis solutio multa incõmoda affert, nec debet admitti, vt in. l. plane. ff. famil. hercis. & in. l. tutor. §. Lucius. ff. de vsuris, eodẽ modo nõ debet admitti in criminalibus: nã & delinquens pœnæ debitor dicitur, vt in. l. imperatores. ff. de iure fisci. & per plura probat Bart. & Iasson in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. & notat Paris de Puteo in tracta. syndi. in parte compositio, in fine.

Itẽ infertur ex supradictis, quod non sufficeret condemnatum pro blasphemia stetisse intra carceres per dies triginta, nisi steterit captus in vinculis: nam duo copulatiuè requiruntur, vt probant illa verba, *sea preso y este en prisiones vn mes*, nam sermone Hispano ista dictio. E. vel I. copulatiua est & vtrunq; requirit vt in. l. 24. tit. 11. par. 5. & in. l. 13. titu. 4. par. 6. oportet ergo blasphemantẽ debere esse captum taliter quòd possit dici *preso*, de quo mentionem facit tex. in. l. 8. & 9. & 11. titu. 29. partita. 7. Captura debet esse in vinculis.

De iure autẽ cõmuni ille quoq; dicitur captus qui ex aliquo loco ad sui libitũ recedere non potest, vt notat Ang. in. l. qui carcerẽ. ff. quod metus cau. vbi infert, quòd si ex forma statuti aliquis debet esse captus vel carceratus, satis est ad implemẽtum statuti si iudex alicui nobili assignet vnũ palatium vel ciuitatẽ, à qua

recedere non posſit: nam talis nobilis dicitur carceratus & ſic dicit hoc practicari in. leg. 2. C. de exhibend. reis. & hæc dicta Ange. ſequitur Iaſſo. in. leg. ſi pecuniam. §. fina. ff. de condi. ob cauſam: & idem videtur tenere Bald. in leg. fin. C. de poſtlimi. reuerſis, vbi dicitur, quód ille dicitur detineri inuitus, cui non permittitur abire. & facit. l. ſuccurritur cum. l. ſequenti. ff. ex quibus cauſ. maio. & in. l. qui neque. ff. de verborũ ſignifi. & quod notat Immola in lege qui à latronibus. ff. de teſta. & quod notat Auguſtin. de Arimino in apoſtill. ad Angel. in tractatu maleficio. in parte quod fama publica verſ. quinto etiam.

22 Quando capi- tur nobilis. Et attenta huiuſmodi doctrina & diſcrimine iuris inter capturam nobilis & ignobilis, de qua. in. l. finali. C. de accuſa. videtur quod ſi nobilis aut fidalgus blaſphemaſſet proferendo verba dictæ pragmaticæ, quòd ſufficeret aſsignare palatium loco carceris publici, vbi ſtet captus per ſpatium triginta dierũ ligata cathena ad pedes conſtringendos: nam talis verè dicitur carceratus. Quod ego admitterem ſi in tali palatio vltra capturam perſonæ aſsignaretur nobili fida cuſtodia ſuis expenſis, ne inde valeat recedere vel cathenas tollere: nam in loco priuato aſsignato loco carceris, non diceretur aliter ſine cuſtodia captus & carceratus: & ita colligo ex doctrina Bart. & Ange. in dicta. l. qui carcerem. Pro quo poteſt induci aurea lex in. l. 4. titu. 29. part. 7. vbi aſsignato loco priuato pro carcere alicui nobili, eſt imponenda à iudice cuſtodia: & idem probatur in. l. 6. eodem titu. & ex ſerie harum legum colligitur, quód nõ vni ſed pluribus eſt hoc caſu committenda cuſtodia: imò & diſtrictus & ligat⁹ debet eſſe talis nobilis, vel cippo, vel cathenis, vt vere carceratus dici valeat, vt notat gloſſ. in. l. fina. C. de curioſis. libr. 12. & Corſetus in ſingulari in parte captura. De quo per Hyppo. in ſua practica criminili. §. attingam. num. 26.

Et eſt non leuiter aduertendum ꝙ verba pragmati. ⁎ Que eſt. d. l. 5. tit. 4. lib. 8. Recop. ⁎ dicũt quòd blaſphemus detineatur: *en priſiones* non autem dixit litera, *en priſion*, nam hoc nomen *priſion* ſermone noſtro Hiſpano vt plurimum ſumitur in ſingulari pro ipſo loco carcerationis, vt probatur in dicta leg. 4. ttitulo. 29. partita. 7. ibi, *en la carcel, o en otra priſiõ que ſea biẽ recaudado*: & in lege. 5. ibi, *meterlo ya en priſion*: & in leg. 6. ibi. *de la carcel, ni de la otra priſion*: & idem probatur in lege. 7. & ferè per omnes leges illius tituli, & in lege. 8. titulo. 15. partita. 7. 23 Priſion quid ſignificat.

Priſiones autem in plurali numero non locum carceris, ſed ipſa vincula, quibus detinetur perſona carcerati, ſignificatur, vt ſunt cippi & cathenæ: & ita probatur in dicta lege. 6. titulo. 29. part. 7. ibi, *que no puedan limar las priſiones en q̃ caiere*: & cũ antecedens litera loqueretur de cippis aut cathenis, has appellat

lat *prisiones* : & idem probatur in l.13.eo.titu. ibi, *Deuen los meter en mas fuertes prisiones* : & idem probatur in lege. fina. eodem titulo. in.l.8.titu.15.part.7. Sed contrariũ posset fundari ex.l.2.tit.fi.par.7. ibi. *Y aun dixeron los Sabios, que no es suelto ni quito de prisiones,&c.* Vbi dicit lex, *que esta en prisiones quien esta en carcelado*: cogita.

Cũ ergo dicta pragmatica vltra carcerationem requirat quòd persona blasphemantis sit *en prisiones*, intelligitur quod debet esse ligatus istis vinculis naturalibus, taliter quod euadere non posit fugiendo, non autem sufficerent vincula ciuilia, de quibus loquitur Angel. in dicta leg. qui carcerem, & dixi in.c.24.nam ista verba, *preso ò prisiones*, naturaliter & non per interpretationem sunt practicandã. argumento text.in.l.fin.C. de his qui ve. ætatis impetra. & notat Bald. in.c.1.de constitutio.col.7.& in.ca. 1.in princ.de his qui feu.dare poss. & notat Bart.in leg.si is qui pro emptore.vers.tertio principaliter.ff.de vsu capio.dixi sup.c.20.lib.1.

Et in dubio ligamen vinculorũ intelligitur in forma consueta vera & non ficta: nam simulata & fictitia carceratio,non est carceratio,argumento textus in.l. eleganter.§. qui reprobos.ff.de pigno.actio. cũ sua materia. Quod facit *contra los que estan con sola vna arropea presos en lugar de grillos o cadenas*: nam istud non sufficit.

24 Et casu quo capitur aliquis pro aliquo crimine, quod non sit blasphemia, & interim quòd cognoscitur de isto crimine,condemnatur in pœna triginta dierum ad cathenas: nihilominus vna eadẽq; captura operatur duos effectus, sicut & vna eademq; solutio ciuilis solet operari, vt in.l.in numerationibus. ff.de solutio. & notat Oldr.consil. 50. & allegat glos.in. c. prouida.in parte continuum,de elec. lib. 6.& quod operetur istum effectum debet à iudice exprimi,ne obstet doctrina Bar.in.l.in senatus.§. fi. ff.ad Turpilianũ,vbi dicit, quod indubio finita prima carceratione,incipit secũda. Et est omnino aduertendũ in ista materia de punitione blasphemantiũ, quòd licet regulariter carcer sit ad custodiam & non ad pœnam,vt in.l. aut damnum.§. solent. ff.de pœnis. tamen quando punitio delicti non spectat aliam pœnã à lege,vel statuto expressam,vel ex cõsuetudine,tunc carceratio datur nomine & loco pœnæ,vt est tex.in l.1.in.fin.ff. de alea.& in. l.nemo.& ibi Angelus.C.de aleato.libr.10. & notat Salice.in.l.1.C.de custo. reorum. quem refert & sequitur Angelus in tractatu maleficio. in parte quod fama publica,sub num.79. & Corsetus in singulari,in parte custodia. Pro quo ego allego tex.expressum.in.l. senatusconsulto caueтur.ff.de iniurijs:& carceratio quodãmodo est tortura, secũdũ Bal. in l.2.C.de episcopa.aud.col.2.

Vna captura duos effectus operatur.

25 *Carceratio quãdo sit pœna.*

Ex quo infertur,quòd in casu dictę pragmaticæ,contra blasphemãtes

tes tempus incarcerationis per spa-
tium triginta dierum datur nomi-
ne pœnę,& nō custodiæ causa:quò
fit, quòd licèt cum informatione
vnius testis in alijs criminibus reus
possit capi,& incarcerari,iuxta no-
tata per gl.in.l.3.C.ad.l. Iuliam ma-
iestatis,& in.l.fi.C.familiæ.herci. &
per Angelū in.l. itē apud Labeonē.
§.quo vis.ff.de iniurijs:tamen in ca
su dictæ pragmaticæ licèt cū infor-
matione vnius testis possit reus ad
carceres trahi, vt ab eo recipiatur
cōfessio cū iuramēto,secundū for-
26 mā.l.4.tit.29.par.7.si tamen reus ne
gat dixisse blasphemiam, statim de
bet sub fideiussore relaxari, donec
integra habeatur informatio ex te-
stimonio duorū testium,qua possit
condemnari: & prohibita cōdena-
tione ad cerceres ex sola vnius te-
stis depositione,prohibitum quoq;
est principiū capturæ, argumento
tex.in.l.oratio.ff.de desponsa. & nō
faciendam esse capturam ex vnius
testis assertione notat Bernardus
Diaz de Lugo meritissimus pastor
Ecclesiæ Calagurritanæ in sua pra-
ctica Canonica,in parte incarcera-
★ ri,in fi.fo.101.★ Et in cap.116. in fi.
& in noua practica, quam Salcedo
suam esse dixit, & in capit. 124.
& faciunt hæc ad eam quęstionē de
qua supra,diximus aliqua in.1.p.c.
20.nu.8.★& in simili notat Ysernia
in cōstitutionibus regni Siciliæ. c.
obscuritatem.fo.paruo.87.

27 Facta verò condemnatione cō-
tra blasphemum conuictum testi-
bus, atq; confessum, cum pœna sit
certa,nō licet appellare,vt in.l.2.C.
quorum appella.non recipian.

Si verò nō esset cōfessus,sed testi
bus probatū esset crimē,cōtra quos
obijcitur inimicitia capitalis, vel
alia obiectio quę sufficiat ad repul
sam in huiusmodi crimine blasphe-
miæ,in tali casu magis dubia reddi-
tur difficultas.Nā si post appellatio
nē cū vellet testes in secunda istātia
repulsare,reus detineretur in carce
ribus,tēpus ipsum consumeret iusti
tiā causę,vt in.l.fin..C.de sepulchro
violato:& notat Specul.in tit.de ap
pellatio.§.in quibus.versi.8.& nota 28
tur in.c.fi.de iudicijs.& in dubio re
gulariter deferendū est appellatio-
ni,vt in.l.& in minoribus.C.de ap-
pellatio.& per glo.in.l.qui restitue-
re.ff.de rei vēd.& iure regni est tex.
in.l.13.tit.23.par.3.nisi in casibus de
quibus in.l.16. & alijs eisdē tituli:
cùm ergò crimen blasphemię pro-
batum solummodo testibus nō sit
exceptatum, appellationi in huius-
modi processu deferendum vide-
tur in dubio interim cōdēnato reo
sub fideiussoribus detento.

In ista difficultate ego sic distin-
guo,nā si quidē constat de blasphe
mia prolata per spontaneā & certā
confessionem capti,& cōdemnati,
etiā si appellet,non est appellationi
deferendū: & ita nominatim tenet
Robertus in speculo aureo,ti. de ap
pellati.n.349.& notat Carrerius Re
ginus in sua practica crimi.lib.2.c.
quorum appella.in prin.nu.45.

Si verò tantūmodo cōstat ex de 29
positione testium,si quidē in prima
instan-

Repulsa testium cessat in crimine blasphemiæ.

instãtia fuerint repulsati, & opposi-tæ aduersus eos obiectiones & crimina, neq; fuerũt probata, & facta cõdẽnatione ex depositione horũ testium, reus appellat, nõ est admittenda appellatio, nisi falsitas allegetur cõtra huiusmodi testes: quia in causa appellationis non habet locũ repulsa testium, nisi quando falsitas aduersùs eos opponitur, vt adnotat Matthæus de Afflict. in decisio. Neapoli. q. 266. & Frãciscus de Aretio in c. ex parte. de testibus, & Robertus Marant. in speculo aureo, in 6. par. titulo de testium repulsa, nu. 13. & idem videtur sentire. l. 18. in ll. *de Madrid*, ibi. *Para las prouar en pri*
★ *mera ni en segunda instancia.* ★ Quæ est. l. 1. in fi. ti. 8. lib. 4. Recop. ★ cuius ratio esset, quia particularis, & germana in isto crimine blasphemiæ: & quia in eius punitione proceditur summariè, vt supra dixi, & in sũmarijs non semper locum habet testiũ repulsa, vt notat Romanus in singulari. 183. & dixi in lib. 1. c. 4. & multo minus habere debet in causa appellationis, & ideó conuictus per testes in prima instantia de blasphemia, non auditur appellãs, nisi quando eos esse falsos vellet probare: nam regulariter in crimine blasphemiæ reprobatio testium locũ nõ habet, sicut nec in crimine læsæ Maiestatis, vt notat Paris de Puteo in tracta. syndi. in parte condemnatio, col. 4. & adnotat Robertus in dicto tit. de testium repulsa. nu. 18. & idem notat non admittendã in causis summarijs in nu. 19. vbi plures authores citat, nisi in casibus de quibus dixi supra, vers. Imò. Et cũ graue sit falsitatem testium probare, ferè in nullo casu, aut saltim rarissimè possunt blasphemantes admitti ad appellandum. Si tamen iudex admiserit appellationem, grauiter punietur, & causa deuoluitur ad superiorem, vt notat Ang. in. l. constitutiones. ff. de appella. quẽ sequitur Augustinus de Arimino in apostil. ad Angelum, in tract. malefi. in parte, Præsente dicto Gayo, vers. quæro an omnis iudex.

Et adde, quòd inter alias pœnas, 30
quas patitur blasphemus, est illa ne sit testis, vt probat Thom. Grãma. in voto. 22. nu. 6. quod latiùs explicat Couarruuias in. c. quãuis pactũ. de pactis lib. 6. part. 7. nu. 12. sed tanquam infamis non repellitur, vt per Aymon. consi. 6. col. 2. 1. vol.

SVMMARIA
Capituli sexti.

1 *Lenones expellendi à ciuitate.*
2 *Mendicantes, quos vulgus appellat baldios, expellendi à ciuitate.*
3 *Meretrices, & inhonestæ mulieres expellẽdæ sunt à vicinia, & n. 4. & 5.*
4 *Leprosus expellendus à ciuitate.*
5 *Lupanaria debẽt esse extra ciuitatẽ.*
6 *Infirmus peste debet expelli à ciuitate.*
7 *Rex potest expellere forenses à regno suo.*
8 *Hæreticus expellendus à ciuitate.*

9 *Ex-*

9 *Excommunicatus repellendus á consortio vicinorum.*
10 *Clericus rebellis expellēdus á regno*
11 *Monachus audiens legens expellendus ab schola.*
12 *Seditiosi homines expellendi á ciuitate.*
15 *Malleator expellēdus á vicinia literarum.*
16 *Exercentes fœtidas artes expellendi á ciuitate.*

CAPVT. VI. In.l. vigesimam sextam. ★ *Hoc cap. 26. non inuenitur in Recopil. sed solum reperies l. 6. ti. 22. lib. 8. Recop. & l. 4. tit. 16. eod. lib.* ★ *In quo differitur de expulsione aliquorum á ciuitate.*

DIspositio huius text. fuit olim in vigilātissima obseruantia, hodie tamen post deuictos, & fugatos Sarracenos ab Hispania nostra, antiquata est, tam obseruantia huius legis, quám pragmaticarum quæ cōditę fuerunt apud ciuitatem Hispalensem & Granatēsem, vt patet in lib. pragmáticarū antiquarū fol. 6. & 7. ★ Quæ sunt. l. 2. 3. & 4. tit. 2. libro. 8. Recopil. ★

Ex sentētia tamē harum legum colligitur, expellendos esse à ciuitate eos, cuius conuersatio Reipublicæ posit esse nociua: quod nostri correctores possent ad praxim cōuertere in casibus sequentibus.

1 Lenones. Primus in lenonibus, quos vernaculo sermone, *rufianes* appellamus, nā huiusmodi homines tāquā pestiferi sunt extra ciuitatē expellēdi, vt in auth. de lenonibus. §. fácim⁹ coll. 2. & probatur in. l. 2. & fi. tit. 14. lib. 8. ordi. ★ Quæ est. l. 4. tit. 11. lib. 8. Recop. ★ & ibi probatur idē esse in muliere lena: dicitur autem leno, vt in l. 1. tit. 22. par. 7. & istæ mulieres tanquam falsa comittētes immitrātur, & flagellatę expelli debent à ciuitate secundum Plateam in. l. cum supra. C. de re milita. lib. 12. De expulsione horum rufianorum loquitur glo. in. l. 4. tit. 2. foro legum. lib. 4.

2 Mēdicantes validi. Secundus casus est in medicantibus validis, quos vulgus appellat *baldios*, vt in. l. 4. tit. 20. par. 2. de quibus loquuntur capitula regni, *Contra los pobres, y holgazanes.*

3 Meretrices. Tertius casus est in meretricibus & alijs inhonestis mulieribus, nam possunt expelli ne habitēt in comitatu, vel vicinia, vt in. l. non aliter. ff. de vsu & habita. & plura alia iura allegat Lucas de Pēna in. l. si qua. col. 3. C. de spectacu. lib. 11. & notat Paulus & DD. in. l. nullus hæreticus. C. de summa Trinitate & fide Catho. de quo per Barbatiam in. c. Rodulphus. de rescriptis.

4 An maritata. Extēdendum est hoc, etiā si mulier inhonesta esset maritatā, & velit habitare in vicinia, cōsentientē marito, nā potest expelli, vt probat Mattheus de Afflictis in cōstitutio. regni Sicil. tit. de prohibi. habita. inhonestarum lib. 3.

5 Secundò extēde, etiam si talis inhonesta mulier cohabitet in sua propria domo: nam expellenda est extra

extra viciniã,vt probat Cassa.in cõsuetu.Burg.rub.4.§.5. in gl.1.n.57.

6 *Leprosus.* Quartus casus est in leprosis, nã propter cõtagiosam infirmitatẽ m separantur à conuersatione aliorũ, & eijciũtur extra ciuitatẽ, vt in.ca.1. de cõiugio leproso. & ex hoc inoleuit practica, *que las casas de san Lazaro estan fuera de los pueblos.*

7 *Lupanaria.* Quintus casus est in lupanaribus toleratis inter Christianos: nam ita permittitur in.c.inter opera. de spõsa. nam cũ in dictis lupanaribus demorẽtur inhonestæ mulieres, ne inficiãt oculos earũ, quæ honestè viuunt, habitare debent in loco secreto, vel extra ciuitates, & ita notat nominatim Cassaneus in consue. Burg.rub.1.§.8.in gl.1.n.6.& Puteus in tractatu syndi.in parte excidunt, & Cepola in tract.de seruitu.rusti. prædio.c.de iure pascendi.col.7.

8 *Pestilentiosus.* Sextus casus est, in eo qui laborat morbo pestilẽtiæ, nam illico potest de facto expelli extra ciuitatẽ, sine vllo processu ne inficiet alios, vt notat Iass.in.l.casus.C.de testa. & Puteus in tracta.syndi.in.c.incipienti, Iudicis suprema potestas.& in tracta.de peste in. 3. parte in princip.

9 *Forensis.* Septimus casus est, quãdo rex timet, ne aliqui homines forenses & exteri inficient animos subditorũ: nã potest ipsos arcere à regno suo, vt notat glos.post Bal.quem allegat in.l.4.ti.6.foro legum lib.4. Et ideó lata est pragmatica, qua reges Catholici expulerunt Iudæos ab hoc regno: & eadem causa posset expellere homines exercentes vsuras, vt notat Andre.de Ysernia in rub.quę sint regalia, & notatur in tractatu de peste.in.2.parte, vers aggredior. nu.469.& est tex.in.c.1.de vsu.li.6.

10 *Hæreticus.* Octauus casus in hæreticis & Lutheranis, nã huiusmodi homines furore populari sunt à ciuitate expellendi, secundum Guillelmum, & ibi notat Paulus in.l.nullus. C. de summa Trini. & fide Catho.

11 *Excõmunicatus.* Nonus casus est in excõmunicato, qui propter vitium cõtagionis æquiparatur leproso, & tanquã infamis repellendus est à consortio, secundum Bal.in. c. intelleximus. de iudicijs, ex quo inoleuit practica, *que el juez Ecclesiastico los aparta, y pone en carcel.*

12 *Clericus rebellis.* Decimus casus est, in clericis rebellibus suo regi, vel qui noluerint desistere à violentijs quas inferunt vassalis regis: nã possunt á regno expelli & priuari iure originis, vt est text.in.l.quicunq;.C.de Episco. & Cleri.& ibi notat Paul. & Guillelmus Benedictus in.c.Rainũtius.de testa.in parte vxorem nomine. fol. 96.col.3.& Bartholomeus de Cassaneo in consuetu.Burgun.rub.1.§.5. in gl.siu la graci.sub nu.81.& de iure huius regni est.l.aurea in.l.18.lib. 8.ordin.rega.tit.9.par.1. ★ In Recopil. non inuenitur lex, *que diga que echen del Reyno al Prelado que no obedeciere las prouisiones sobre las fuerças,* solũ reperies de hoc. l.25. tit.3. lib.1.Rec.ibi. *Y los mandaremos echar dellos, &c.* Quæ non loquitur, *en las fuerças en particular, sino en las bulas de Roma, contra el patronazgo Real,* ★

o de

o de legos, ò contra cosas semejantes, & reperies.l.13.tit.3.lib.4. Recopil. *Que pone pena de echar del Reyno, y perder las temporalidades el Prelado, ò persona Ecclesiastica, que no viniere al llamamiento del Rey:* & quod id principes supremi possint facere tradit Nicolaus Balbus, post decisionem. 68. Pedamontaneam in quodam consi. ibidem posito. nume.34.&.35. Et superadde melius & formalius in proposito loquentem Carolum de grasalijs de regalibus regis Franciæ lib.2. in iure.16. vbi cum ingenio dicit, quòd licet reges non habeant ditionem contentiosam, & iudicialem contra personas Ecclesiasticas, tamen habent ditionem œconomicam, & polyticam, *como podria vno echar de su casa al clerigo que es su capellan,* & certe videtur mihi, quód in materia est ista ipsa veritas. * Et inde inoleuit practica, *Que a los juezes Ecclesiasticos que hazen fuerças, las quales su Magestad, y los señores de su muy alto Consejo mandan alçar, si son rebeldes, se les manda que salgan del Reyno,* & in proposito cōducit dispositio tex.in.l.fi.ff.de officio procura. Cęsa. vbi ille qui caret iurisdictione, nihilominus potest iniuriosos subditis suis prohibere, ne accedant ad certum locum: sic rex noster, licèt careat iurisdictione in Ecclesiasticos, si tamen sunt iniuriosi subditis suis, potest eos pohibere, vt exeant, & ne accedant ad hæc regna: de quo dixi supra in lib.1.c.1.nu.25.

Vndecimus casus est in monachis audientibus leges, aut physicā, nam expellendi sunt ab schola, vt in.c.1.ne clerici, vel monachi. & est glos.in.c.1.de vsuris.lib.6. in parte expellant. 13 *Monachus.*

Duodecimus casus est in hominibus seditiosis, & scandalosis: nam possunt expelli à ciuitate, secundū formam text.in.l.3.tit.18.libr.8.ordinam. regal. * Sed est.l.6.tit.22.lib.8. Recopil. &.l.4.tit.16. lib.8. * & hoc quotidie practicatur ad querelam syndici locorum. 14 *Seditiosus.*

Decimus tertius casus est, in malleatore, vel alio quolibet officiali, qui malleat, vel strepitū facit iuxta Ecclesias, vel monasteria, aut iuxta domos doctorum, vel scholas, nam sunt expellendi extra ciuitatem ad loca secretiora: non obstante appellatione: & ita per plura probat Iasso & moderniores in.l.1.ff.soluto matrimo.nu.45. * Vide Ant.Gomez in.l.finali Tauri.n.17. versi.decimus casus, &c. * & idem extenderem ad omnes casus in quibus publica quies prætenderetur: & ita colligo ex rationibus Iasso. ibidem, & ex Platea in.l.vna. C. de studij.libera.lib.11. 15 *Malleator.*

Decimus quartus casus est in exercentibus artes fœtidas: quorum odor infestat nares transeuntium: & ita notat Cepola in tractatu de seruitutibus, sub rub. de acre. & notat Angelus in. l. 2. §. idem ait, si odore. ff. ne quid in loco publi. & notatur in tract. de peste in.2.parte. c. transeo ad alia remedia. 16 *Exercentes fœtidas artes.*

media.fol.63 nu.74.& ne fraus fiat in huiusmodi expulsione: & an liceat suburbijs habitare, videatur Bal.in.c.significasti.de rescrip.

SVMMARIA Capituli septimi.

1 *Præstans auxilium post delictum cõmissum, punitur eadem lege, sed nõ eadem pœna.*

2 *Receptator qui requisitus non tradit iudici delinquentem, punitur sicut delinquens, & tenetur ad debitũ.*

3 *Delinquens potest expelli à ciuitate, etiam cum tumultu.*

4 *Receptator qñ dicatur delinquere.*

5 *Iudex qñ puniatur vt receptator.*

6 *Iudex an teneatur remittere delinquentem, & num.7.*

8 *Iudex vt remittat delinquentem debet requiri in propria persona.*

9 *In contractibus habet locum remissio*

10 *Mulier receptans maritum qualiter puniatur.*

11 *Ignorantia exsucat à pœna receptationis.*

12 *Visitans vel alimentans delinquẽtem in Ecclesia, punitur extra ordinem.*

13 *Pœna receptationis habet locum cõtra receptantes personas delinquẽtium.*

CAPVT. VII. In l. vigesimam septimam. Quæ est l.20. tit.6. lib.3, Recop. *De puniendis receptatoribus delinquentium.*

PRO vera resolutione huius materiæ præmitto, iure communi nõ esse in dubium, præstantes opem aut auxiliũ personis delinquẽtibus, vt euadãt à punitione: quia personis tãtummodo fauent & non delinquentiũ criminibus, puniuntur eadẽ lege, sed nõ eadẽ pœna: sicut ipsi principales delinquẽtes, & sic arbitrio iudicis puniuntur, ex titu.C. de his qui latro.occulta.& notat Bal.in.l.1.C.ad.l.Iulia.pecul, & in.l.1.C. de Nili agge.nõ rumpen.& Ang.in tracta.maleficio.in verb.dicto maleficio, versi.quæro qua pœna.& Hyppol.in.l.si in rixa.ff.ad.l.Cornel. de sica. nume.49. & notat Matthæus de Afflictis in constitutio.regni Siciliæ, titul.de patare.num.4.&.5. & Carrerius Reginus in sua practi.crimi.§.homicidium el.4.nu.25. 1 *Contra præstantes opẽ delinquentibus.*

Præstantes quoque fauorem personis delinquẽtium post delictum commissum.vt euadãt á iudice, dicuntur quoq; receptatores, & arbitrariè puniũtur, vt notant DD.in.l.1. ff.de receptato.& Gandinus sua practica, tit.de furibus & latroni. num. 13.& Archidia. & Dominicus in.c. 2.de hęretic.lib.6.

Receptantes autem malefactores in domibus, aut fortalitijs si requisiti non tradant eos iudicibus petentib⁹, talis receptator propter authoritatem iudicis exclusam, tenetur eadem pœna, sicut principalis delinquens, vel ad debitum, si debitor 2 *Contra receptantes.*

bitor existat, vt est text. in l. fina. tit. ★ 18. lib. 8. ordina. ★ Quæ est. l. 4. & 5. tit. 12. libr. 8. Recop. & l. 2. tit. 16. eo. lib. & l. 1. tit. 19. lib. 5. Recopil. *que hablan contra los receptadores.* ★ ibi. *Sea tenido é obligado á las penas que el mal hechor deuia padecer por su delito, y a la deuda que el deudor deuie re:* & cum ista verba sint generalia, omne genus delinquentium comprehendũt, & sic potest exendi tex. in. l. prima. C. de his qui latro. occulta. ibi, Par ipsos & reos pœna expectet, & in lege secunda eodem titu. ibi, Cõuicti pœnas subeant competentes: & sic stante requisitione iudicis cõtra receptantes, pœna iam non est arbitraria, sed certa & legalis ob grauitatē huius contumaciæ.

Caso de corte. Est casus iste curię, vt de eo cognoscatur apud curiam in prima instãtia, non obstante consuetudine aut priuilegio in contrarium.

Item vltra dictas pœnas, si receptatio durauerit vltra spatiũ trium dierum, si receptator erat traditor, vel aleuosus receptator, vt aleuosus punitur, vt in. l. 36. tit. fin. ★ lib. 8. ordin. ★ Quæ est. l. 4. tit. 18. lib. 8. Rec. ★ & in. l. 6. tit. 11. lib. 1. ordin. ★ ★ Quæ est. l. 7. tit. 25. lib. 8. Rec. ★

3 Malefactor expellitur etiam cum munitu. Et ex dispositione harũ legũ regni probatur, quód licet de iure cõmuni dominus castri, apud quē receptatur malefactor, non teneatur eũ ponere in manibus iudicis, sed debet ipsum expellere à castro suo secundũ Bal. in. c. 1. §. si iudex de pace tenend, in vsib. feu. tamen hodie secus est, & vltra pœnas supradictas si dominus castri renuerit, potest ciuitas ipsum tumultuose expellere ab ipsa ciuitate, & iste est verus sẽsus. l. 3. tit. 18. lib. 8. ord. ★ Quæ ★ est. d. l. 2. 4. & 5. tit. 12. lib. 8. & l. 2. tit. 16. lib. 8. Recop. ★

In manibus autē inimici dominus castri non tenetur malefactorē ponere, imò tenetur ab eo in castro defendere. Et isto casu procedit, quod notat Bal. in. c. 1. §. conuenticulas, de pace iuram. firman. 1. col. quem corrupte allegat Matthæus de Afflict. in decisio. 265. col. 2.

Vt ergo quis incidat in pœnas dictarũ legũ regni sola causa receptãdi reum debet esse, vt euadat iudicis manus, & sic vt delinquẽs liberetur à pœna criminis, vel debitor à debito, instante iudice aduersus reũ vt capiatur, ex quo plura notatu digna, deduci possunt ad praxim.

Primò infertur, quod licèt quis deliquerit, si tamen receptans ignorat 4 iudicē aduersus eum procedere, interim veré non est receptator, quia non facit vt iudicis manus ille euadat, prout requiritur, ex notatis per Luc. de Pẽ. in. l. 1. C. de desertori. li. 12.

Secũdò infertur, quòd ille qui receptatur debet in effectu esse delinquẽs, idq; verè debet constare in processu, de quo agitur contra receptatorē, vt notat Bart. in. l. ne quid col. 2. ff. de ince. rui. & nauf. ver. quæro tunc quãdo agitur. & dixi supra in lib. 1. c. 22. nu. 4.

Probato ergo prius quod sit delinquens, punitur receptator, etiam si rex dicto delinquẽti pœnã remiseri[r], Remissio delicti non extenditur.

ferit: quia remisſio vni perſonæ facta, ad aliam non extenditur, vt notat Yſernia in.c.imperialem.in principio, de prohibita feudi aliena.per Frederi. Quod poſſet corroborari ex pluribus citatis per Matthæ.de Afflict.in conſti.regni Sicil.rubr.de paternis.num.11.lib.1.

5 Tertiò infertur, quòd dictæ pœnæ receptatorum tunc demum locum habent, quando habens apud ſe delinquētem ſit priuata perſona: ſecus verò ſi ſit iudex detinēs eum intra carceres, & nolens remiſsionē facere, ex probabilibus cauſis: nam ſi malitioſè relaxaſſet, & non remitteret, & ſic delinquēs euaderet impunitus: tunc iudex aut receptator eſſet puniendus, ſecundùm Lucam de Pen.in.d.l.1.C. de deſerto.lib.12.

In leuibus ceſſat remiſsio delinquētis.

Iuſtæ autem cauſę nō remittendi deliquentem plures eſſe poſſunt, inter quas illa, ſcilicet, quia cauſa & delictū eſt leue: quo caſu remiſsio ceſſat, vt in auth.vt nulli iudicū. §.ſi verò.coll.9.& notat gl. in.l.1.ti. 20.li.2.for.ll.& DD.in .c.1.đ rapto.

6 Inſtare debet de delicto, vt fiat remiſsio.

Secunda cauſa eſt, quando petita remiſsione delicti non ſimul mittitur informatio commiſsi criminis, quia iudex requiſitus ſine eo quod ſibi cōſtet de delicto, remittere nō tenetur, vt per plura probat Guido Pap.in deciſ.Dalphina.q.202.& Felinus in.c.fin. de foro comp.& probat Caſſan.in conſuet.Burg. rub.11. §.1.& de iure regni eſt textus in.l.1. tit.29.p.7. Quę lex fortiùs probat, ꝙ ad ſolas literas iudicis requirētis, debet remiſsio fieri ſine informatione delicti, ſed ſolummodò, ꝙ vel ſit infamatus, vel accuſatus propoſita accuſatione, ſecundùm formam text.in.l.1. & in.l.14.tit.1.par.7.niſi hanc legem primam ſuppleas, quòd captura, & remiſsio fieri debeat, præcedente informatione: de quo per Iacobum de Bellouiſo in repet. c.Romana.§.contrahentes. de foro compet.lib.6. & per Hyppolitū de Marſilijs in ſua practica crimi.§.opportunè.num.32.

Tertia cauſa, ex qua remiſsio fieri non debet, eſt quando proceditur contra vagabundū, quia vbicunq; capitur, poteſt puniri, vt eſt gloſ.in.l.4.§.prætor ait.ff. de damn. infect.& notat Guido.Pap.in deciſ. 202.& Hyppol.in conſil.86. 7

De vagabūdo.

Quarta cauſa non remittendi, eſt conſuetudo præualens, ne fiat remiſsio: nam illa valet, vt notat Paul. in.l.hęres abſens.§.1.col.3. ff. de iudicijs.& notat Roch.de Curte in. c. fin.de conſuet.fol.paruo.17.col.1.

Sed iure noſtro regio hoc non procedit, neq; valeret huiuſmodi conſuetudo, ſed neq; priuilegium: imò omninò eſt remiſsio facienda, vt in.l.1.&.2.tit.17.lib.8.ord. ⁎ Quę eſt.l.2.&.3. tit.16.libr.8. Recopil. ⁎ Nam cùm omnes domini temporales huius regni ſubſint regi Caſtellę, apud quē eſt ſuprema poteſtas; indiſtinctè debet fieri remiſsio ex iuriſdictione vnius ad alterius iuriſdictionem, vt eſt elegās doctrina Bal.in.l.2.in verſ. ſed nunquid.C. de ſeru.fugi. & notat Angelus in auth. de teſtibus.§.quoniam.col.7.

Ex quo subinfertur, quòd siue loca sint vicina, siue non vicina, est omninò remissio faciẽda, & sic cessat doctrina Ang. in.l. non dubium. ff.de custo. & exhibitio.reorum.

Et cum supra libatis conclusionibus, & moderaminibus, debet remissio fieri, & sic sunt practicanda, quæ elegantissimè congessit in ista materia Cassaneus in consue.Burg. in rubr.12.§.1.& Hyppol.in.l.vna.C. de raptu virg.ad finem.& Puteus in tracta.syndic.in parte, remissio, & Montal.in.2.compil. fori. in parte, delinquẽs. & dignissimus Archiep. Couarruuias in suis practicis quæstionibus.cap.11.

Vt ergo iudex incurrat pœnã, & quodammodo dicatur receptator, nullam debet excusationẽ habere, imò & debet moneri, vt remittat, requisitus in propria persona, vt probant verba dictę.l.fi.tit.17. lib.8. ordinam. ★ Quæ est.l.5.tit.12.lib.8. Recop. ★ ibi, *Requerido el dueño de la fortaleza*. Nam & ad incursum pœnæ pecuniariæ monitio in propria persona requiritur, ex doctrina Paul. & DD. in auth. hoc amplius. C.de fideicommiss. & est glossa in Clementina.1.de vita & honestate clericorum.

9 *Quid in contractibus.* In cõtractibus autem adhuc potest practicari quòd fiat remissio: maximè hodie, cùm creditor habeat ius in persona debitoris, vt seruiat cũ argolla, & sic debitor quoq; remitti debet, & non receptari, vt in.l.1.tit.17.lib.8.ordin. ★ Quæ est l.2.tit.16. lib.8.Recopil. &.l.1.tit.19. lib.5.Recopil. ★ & quòd remissio locum habeat in contractibus, facit glos.in.l.1.ff. si quis in ius vocatus, & notat Abb.Felinus, & Decius in c.1.de iudicijs. de quo in alphabeto aureo, in parte, remissio.

Quartò in materia receptationis infertur, quòd solus affectus receptandi debet mouere receptãtem, vt incurrat pœnam: secus est si carnali affectu motus receptauerit: nam mitius punietur, vt in.l.2.ff.de recepta. Et pecuniaria pœna imponi solet huic receptanti, non corporalis, vt concludit Bonifacius de Vitalinis in tract.maleficio.titul. de recepta.col.1.

Et quanquam Bonifacius ibi adnotet, vxorem delinquentis receptantem maritũ debere puniri: tamen contrarium, & melius notat Angel.in tracta. maleficio, in parte, dicto Titio.num. 25. & Alexand.in apostil.ad Bart.in.d.l.2.ff. de recep. & Matthæ. de Afflict. vbi supra. & Felinus in.c.cum quidam.col.fin.de iu.iur. Et quid de alio cõsanguineo, qui eximit à manibus familiæ consanguineum captum, videatur Ysernia in tit.de pace iurament. firman. in versi.receptatoribus, & de vxore per Carrerium Reginum sua pract. crimi.§.homicidiũ. *el quarto*. nu.42. ★ De ha materia vide Anto. Gom. 3.tom.c.3.num.50. ★ 10 *An vxor quæ receptauit puniatur.*

Quintò infertur, quòd probabilis ignorantia, quòd ille non sit delinquens criminosus, excusat à pœna receptationis: nam vera & nõ præsumpta scientia requiritur quòd sit delin- 11 *An ignorans puniatur.*

delinquens, ſecundùm Bald.in.l.2. C.de adulter.& in.l.2.C.de his qui latro.occulta.& notat Ang.in auth. de eccleſiaſti. tit.§. iubemus.coll.9. & Platea, & Lucas de Penna in.l.1. C.de deſerto.lib.12.& in.l.1.C. de colonis Tracen.lib.11.& iure regni probatur in.d.l.37.tit.fi.lib.8. ordin. ✶Quę eſt.l.4.tit.18.lib.8.Recop.✶ ibi, *Seyendole prouado que lo ſabia.* In dubio autē præſumitur ignorantia, vt probat Angel. in tract. malefici. in verb.dicto Titio.verſ quid ſi rem furatam.& gloſ.in.l.2.ff.de recepta. ✶ Aliàs eſt in.l.1. in gloſ.1.ff. de receptatoribus ✶ & Roma conſ.473.

Quod autē requiratur vera ſcientia, intelligitur ad ordinariam pœnam ponendam: præſumpta verò, aut confuſa ſcientia ſufficit ad impoſitionem pœnæ extraordinariæ, vt colligitur ex exemplo de bannito in genere,vt notat Bart.in.l.1.C. de colo. Illyricis. & in.l. omnes.de agricolis & cenſi.lib.11.

Sextò infertur,quòd in receptāte vera malitia, & animus receptandi debet colligi, & nō alia coniectura, vt receptās debeat puniri:quid enim ſi aliquis intrans domū, vel hoſpitium petit bibere, vel aliquod alimentum quod præſtatur, maximè pretio interueniente; iniquum eſſet hunc puniri tanquàm receptatorē vel ferrarium,qui cum delinquentis ferro calciauit:iſti enim multum abſunt à receptatoribus, vt colligitur ex Bart.in.d.l.omnes.C.de agricol. & cenſi.lib.11.& ex Alex. in apoſtil. ad Bart.in. d.l.1.ff. de receptatorib. Auendaño.

& in.l.Seiæ.§. idem quęſijt. in conſ. 262.in fi.& ex Luca de Penna in.l.1. C.de deſerto.lib.12.

Quod longè ſecus eſſet,ſi cùm eſſet delinquēs in eccleſia, vel fortalitio aliquis viſitaſſet eum, vel alimenta miſiſſet: nam debet omninò extra ordinem puniri, vt per plura probat Carrerius in. l. obſeruare. num.130.C.quorum appella.non recipian.Et contra literas mittentes, & præſtantes alimēta, videatur idē Carrerius, vbi latiſsimè omnia cōgerit in.§.homicidium.*el quarto.* 12 *Contra viſitantes delinquentes.*

13 Septimò infertur,quòd dicta pœna receptationis locum habet contra receptantes perſonas delinquētium, vt probatur in.d.l.36. ſæpius allegata, ibi, *Qualquier que acogere en ſu caſa hombre que hizo traycion.* & ibi, *Malhechores que ouieren hecho maleficio*: quod ſecus eſſet in receptante bona forte furata: nam tunc locum habet pœna,de qua in.l.eos. & ibi Bal.& doct.C.de furtis.& per Hyppolit.in.l.ſi in rixa.ff.ad.l. Corneliam.de ſica.nu.50. & in.l.is qui cum telo.C.ad.l. Corneliā. de ſica. & facit.l.18.tit.14.part.7.

Ex his ſeptē illationibus manet prælibata materia receptatorū, quæ frequēs eſt apud iudices,quos vulgus *Peſqueſidores* appellat, qui aliquando iniuſtiſsimè procedunt ſub colore receptationis cōtra aliquos: de qua materia loquitur quoq; eleganter Platea in.l.locorū.C. de omni agro deſerto.lib.11.

SVMMARIA
Cap. octaui.

1 *Ad curam regis, & ius iudicum pertinet, vt fiant hospitia publica.*
2 *Hospitator cogitur contra voluntatem hospites recipere.*
3 *Iudex debet tassare stabularibus præmium hospitij.*
4 *Stabularij quando teneatur de furto commisso intra domum, & numero.5.*
6 *Stabularius non tenetur de delicto familiaris.*

*CAPVT.VIII. In.l.28. * Quæ est.l.21.tit.6.lib.3. Recopil.* de stabularibus, & habentibus hospitia, qualiter vti ministerio debeant, & de solertia iudicum circa hoc.*

BReues, & paruæ solent esse causę, de quibus in isto cap. sermo fiet: ideò sub breuibus perstringam, quæ in manibus iudicum veniunt quotidie: etiam de quibus in vijs, atq; plateis solēt adiri, vt decidant.

1 Et præmitto, quòd ad curam regis, & suorum iudicum pertinet vt fiant publica hospitia, vt est text. in l.1.tit.11.par.2. Nam interest reipublicæ vt forenses inueniant mãsiones, cũ huiusmodi receptacula pars sint alimentorum, de quibus per Abbatem, & docto.in.c.1. de empt. & vend. & cum priuati non teneantur forensibus hospitia præstare, exceptis casibus, de quibus in toto tit. de metatis & epidimiticis.lib.12. & in.l.1.§.munus hospitis.ff.de mun. hono. & in.l.1.§.1.ff. naut. caupo. & stabul. necesse est, vt iudices curent solertissimè, vbi forenses recipi debeant, & vltra domos pro hospitibus recipiendis circa stabulariorũ personas multa quoq; debent animaduertere.

Forenses debent hospitari.

Primũ ne homo, aut mulier infamatæ vitæ sit hospitator: nam hoc iudex potest ex officio suo prohibere, vt notat Angel.in.l.1.ff.naut. caupo.& stabul.

Quod intelligo quando aduersus hos vigeret specialis infamia aliquorum criminum: nam generalis præsumptio, quòd isti sunt viles & rapaces, licèt vigeat ad hoc quod non deferatur eis iuramentũ super compurgatione suę personæ, quando agitur de inuestigatione rei, quæ hospiti furata fuerit, vt notat Bald. in.l.1.C. loca. tamen vt excludatur ab officio hospitandi hoc non sufficit: quia sine causa non debet quis prohiberi vti arte sua, vt in.l.moris. ff.de pœnis. & facit.l.viuus libertus. ff.de operis liberto.

2 Secundò debet animaduertere, ne cogat contra voluntatē hospites recipere, nisi semel incepisset publicè habere hospitium: nam deinde cogitur hospites recipere: argum. text.in.l.verum.ff.de furtis. & notat Bart.in.d.l.1.ff.naut.caupo. nisi propter multitudinē hospitantium valeat excusari, secũdùm Bart.in.l.1.ff.

furti. aduersus nautas. vel quòd ille quod vult hospes fieri, sit riualdus, aut suspectus de furto: quia potest repelli, neque hospitator cogi potest eum recipere.

Hospes excluditur ex causa.

Imò etiam postquàm aliquis receptus est in hospitio, potest expelli ab eo, si superuenit nobilis, & insignis persona: aut ambasiator, qui recipi debet cũ sua familia, excluso primo hospite, secundùm Angel. in d. l. 1. ff. naut. caupo.

Tertiò debet aduerti, ne facta fabrica hospitij, prohibeat vt in hoc solo hospitio, & non alibi recipiantur hospites, aut non, antequam illud hospitium sit plenum hospitibus, quia istud est contra vtilitatem publicam, quod nos vulgò dicimus *estanco*: & id nominatim tenet Paris de Puteo in tract. synd. c. excedunt etiam Barones.

3 Quartò debet aduertere, ne sit in arbitrio stabularij extorquere ab hospitantibus quantũ voluerit pro præmio hospitij: imò tassatio ponenda est à iudice, vt probant verba huius capitis. * Quæ est dicta l. 21. tit. 6 lib. 3. Recop. * ibi, *E se ponga tassa en ellos*, & probatur in l. 14. tit. 21. lib. 2. ordinam. * Quæ est l. 6. tit. 11. lib. 7. Recopil. & vide l. 7. ibidem, & l. 9. tit. 6. lib. 2. Recopil. * & exigentes vltra tassam, nõ solùm pœnis statutis debent puniri, sed tenentur in foro conscientiæ restituere, vt notat Gaietan. in summa in parte, Venditio, & notat eleganter noster frater Alfonsus de Castro in lib. 1. de lege pœnali. c. 12. fol. 97.

Et vt isti hospitãtes habeãt abundanter alimenta, permittitur eis vt possint emere in grosso, & reuẽdere minutatim, vt notat Angel. in l. annonam. ff. de extraord. crimi.

Hospitantes an teneatur de furto.

Quintò debent aduertere, ꝙ tàm hospitantes, quàm eorũ vxores teneantur fideliter custodire res quas hospites aduenæ intromittũt in hospitium: quia eo ipso quòd intromittuntur, videntur eorũ curam suscipere, nisi hospes posuerit res suas in euidenti loco periculoso, vt eleganter distinguit Bald. in l. 1. & in l. certi iuris. C. locati. Et de iure huius regni probatur in l. 7. tit. 14. part. 7. & ibi gloss. Montalui. & in l. 26. tit. 8. part. 5. quod infrà declarabitur. Et quòd stabularius teneatur pro periculo rerum quæ intromittuntur, procedit etiã si protestetur in contrarium, quia cùm ex necessitate officij teneatur, protestatio officio contraria nihil iuuat, ex doctrina Imolæ in c. Cumana. de electione. & Felin. in cap. cum. M. de constit. col. 17. & facit quod Alexand. notat in apostil. ad Barto. in l. fin. §. fin. ff. naut. caupo. & stabu.

Pro quo potest induci quod refert Iass. in §. fuerat. instit. de actio. nu. 106. & Ioan. de Palacios Ruuios in cap. per vestras. de dona. inter virum & vxorẽ §. 14. quòd pater dotans filiam, videtur de suo dotare, vt in l. fin. C. de dotis promiss. cùm faciat ex necessitate paterna, licèt protestetur in contrarium.

Et licèt hoc verũ sit iure communi, quãdo ipsemet stabularius, aut

eius familiares rem furantur, quia tenetur pro familiari: si tamen furtum fecerit extraneus, & hospitator non sit in culpa, non tenetur soluere rem furatam, ob id tantùm quod intra hospitium fuerit posita, nisi custodiam eius stabularius, aut eius vxor acceperit, vt est text. in l. 7. tit. 14. part. 7.

Item etiam, quando familiaris hospitatoris furatur, non tenetur stabularius, si exonerauit se à custodia, vel tradidit clauem tecæ, & in isto casu rectè intelligētibus loquitur dispositio text. in l. 26. tit. 8. p. 5.

Si autem traderetur clauis, non capsæ, vel armarij, sed cameræ, adhuc non liberatur stabularius, quia magis videtur tradita clauis, vt res ponat hospes in abscondito, quàm vt liberetur à custodia, secundùm Angel. in l. 1. ff. naut. caupo. stabularij.

6 Inquisitio tamen posset semper fieri contra stabularium, & attenta qualitate personarum, & indicijs, posset torqueri, iuxta doctrinam docto. loquendo de eo qui reperitur mortuus in domo alicuius, in l. 1. ff. de offi. præfecti vigi. & in l. cùm merces. §. 1. ff. locati. & per Angel. in tracta. maleficio. in parte, fama publi. col. 8. & in l. 2. C. de furtis, & de delicto familiaris stabularij non tenetur stabularius: putà si ille delinquat, vt notat Anania cons. 2. & Ias. in l. 1. C. de seruis fugi. nu. 15. Comperto autem fure, qualiter probetur valor rerum, quæ fuerāt introclusæ in arca, aut valisia, seruanda est doctrina doctorum in cap. final. quod metus causa. & in l. si quando. C. vnde vi. & habet locum iuramentum in litem, de quo in l. 5. tit. 11. part. 3.

SVMMARIA
Cap. noni.

1 *Ludus in pecunia numerata de iure Digestorum indistinctè erat prohibitus.*

2 *Hodie non licèt ludere vltra duos argenteos.*

3 *Ludentes juego de naypes, qua pœna puniantur.*

4 *Adquisita in ludo an debeant restitui.*

5 *Amissa in ludo, vsq; ad quod tempus possunt repeti.*

6 *Pœna contra ludentes intra quod tempus potest imponi a iudice.*

7 *Sine informatione ludi non inchoatur processus contra ludentes.*

8 *Informatio ludi, qualis debeat esse.*

9 *Apprehensio ludentium in actu per iudicem, vel eorum ministros est vera informatio.*

10 *Sententia contra ludentem non præsumitur, nisi de ea appareat, vt apponatur secunda pœna.*

11 *Ludentes juego de dados qua pœna puniantur.*

12 *Ludentes non possunt esse testes in causa criminali.*

13 *Crimen ludi est mixti fori.*

CAPVT

CAPVT. IX. In legem. 29.

★ Quæ est l. 21. ti. 6. li. 3. Recop. Et de hac materia vide Ang. de maleficijs in tit. de ludo azardi, & alearum. & verb. meditori. de midadi. & Couarru. in regul. peccatum. 2. p. §. 4. & Auiles in cap. 29. prætorum. in princip. verb. Iuegos. ★

1 MAteria ludorum copiosissimè cõgesta est per Parid. de Puteo in tract. de ludo. & nonnulla eleganter addita per nostrum fratrem Alfonsum de Castr. in lib. 2. de l. pœnali. c. 2. Quæ tamẽ iure regio apud nos sunt frequentiora decreui perstringere in cõclusionibus sequent. inter quæ videnda sunt quæ doctè, atque religiosissimè scripsit frater Francis. de Alcocer in libro, quem cõposuit de ludo anno. 1558. Prima conclusio est, quod iure cõmuni Digestorum prohibitum erat in pecunia numerata ludũ exercere, siue magna, siue parua fuerit quantitas, vt probat text. in l. solent. ff. de vsu aleæ, & aleato. ibi, Senatusconsulto vetuit in pecunia ludere.

Posteà iure Codicis additũ est, quòd neq; in rebus liceat ludere, vt in auth. alearum vsus. C. de religi. & sump. funer. ibi, Ludendo argento, apparatu, lapidibus, & auro.

Hodie verò iure regni, prohibitio ludendi in pecunia durat, si vltra duos argenteos ludatur: nam intra duos sine vlla fraude benè licet ludere, vt decisum est in curijs habitis apud Maioritum, anno. 1528. c. 116. vbi exprimitur, quod ista quantitas debet esse, vt cõsumatur in conuiuio. ★ Quę est. l. 10. tit. 7. lib. 8. Recopil. ★ & nouior. l. 11. eod. titul. quæ tollit qualitatẽ, *de que sean para comer.* ★ & ad huiusmodi causam iure communi in qualibet summa indistinctè licebat ludere, vt in l. quod in conuiuio. ff. de vsu aleæ & alea.

In dubio autẽ non probato contrario, quælibet quãtitas ludi videtur ad solatium, vt præsumit benigniter Ioannes Faber in dicta auth. alearum vsus.

Et quia iudices auaritię cæcitatę moti, vexabant subditos, opponendo, quòd non ludebatur pecunia, duorum regalium ad solatium siue conuiuium: ideò lata est lex in comitijs apud Maioritum, anno. 1534. c. 63. vbi expositum est, quòd vsq; ad duo regalia liceat ludere: etiam si nõ sit ad solatium, vel comedendum. ★ Quæ est. d. l. 11. titul. 7. lib. 8. Recopil. ★ & ex his declaratur. l. 7. tit. 10. lib. 8. ordi. ★ Quæ est. l. 5. tit. 7. lib. 8. Recop. ★ quæ indistinctè permittebat ludi comestibilia, sine quãtitatis limitatione: nam illa procedit dummodò duorũ regalium non excedat quantitatem. 2

Secunda cõclusio est, quòd licèt iure communi nulla possit ludentibus pęna imponi, vt in authen. alearum vsus, ibi, Nulla sequatur condemnatio, sed solutũ reddatur: hodie verò iure regni pro prima vice sexcentorum morapetinorũ pœna est

est imposita tam contra ludentes, quàm contra publicos ludorum receptatores, vt in.l.1.iuncta.l.3.&.7. tit.10. lib.8.ordinam. & in dicta.l.7. ★ ✶ Redactæ sunt hæ leges ad.l.2.3. &.5.titul.7.libro.8.Recopil. & vide Auiles in cap.29. prætorum. verb. *leyes.* num.1. ✶ fit mentio *de juego de naypes*, & permittitur cum eis ludus solatij: vetatur tamen & prohibetur vsus *de los dados*, etiam causa solatij, & sic ista exceptio firmat regulam in contrarium: & vsus communis interpretatur vetitum esse ludum *de naypes*, sub pœna sexcentorum morapetinórum, & illa imponenda contra ludentes, & receptatores eorum. Et aleæ appellatione hoc venit, vt notat Syluester in parte, ludus. versic. quinto. frequentantes tamen domos ludentium, & inspectores eorum, & mutuantes ad ludendum, possunt extra ordinem puniri, vt concludit Bonifacius in tit. de ludo azardi. in fine.

4 *Lucrans in ludo sine fraude an restituatur.*

Tertia conclusio est, quòd lucrantes sine fraude taxillorum, aut cartharum aliquas pecunias in ludo, ab habente liberum arbitrium ludendi, & non auaritiæ causa, sed dum luditur solatij causa, & in parua quantitate, attenta qualitate personarum, & diuitiarum suarum, si ex consuetudine in huiusmodi personis tolerabile est, quod non fiat restitutio pecuniarum, excusantur lusores á restitutione pecuniarum, quia talis consuetudo valet, & quia pecunia videtur donata, cùm possit peti, & perdens non vult petere, & sic vti huiusmodi iure, ob quod præsumitur donatio, argumẽto eorum quæ notat Rebuffus in procemio constit. regni Franciæ. in glos.1. nu.47. Valet ergo huiusmodi consuetudo, ne lusores restituere teneantur lucrata à veris dominis: & ita notat Ioannes Andreas, & ibi Abb. in.c.pen. de vita & honest. clericorum. & Rochus de Curte in repetitione capituli fin. de consuet. in 3.notab. fol. paruo.15. & Petrus de Rauena in tract. de ludo. versic. aduerte tamen. & Rebuffus in constit. regni Franciæ in procemio. num.56. & in Syluestrina in parte, ludos.11. &.12. &.13. quæst.

Si tamen aliqui ludunt auaritiæ causa, tunc lusor restituere tenetur quod lucratur, tùm propter peccatum, vt notat Caietanus in summa, in parte, ludus. & Augustinus de Arimi. in tract. maleficio. in parte, metidore. de malidadi. in finali apostil. ✶ Et vide Gutierrez de iuramento confirmatorio. 1. part. c.53. num.2. ★

Tùm, quia vltra summam duorum regalium prohibitum est ludere, vetãtibus legibus huius regni, ob quod lucrantes tenentur ad restitutionem, quia actum à lege reprobatum fecerunt, secundùm Baldum in rubr. C. de cond. ob turpem. & id videtur innuere text. in.l. final. tit.15. par.2. & quia lex prohibitiua, actus etiam pœnalis obligat in foro conscientiæ.

Si verò lucrũ obuenit, adquirendo ex ludo cũ falsis taxillis, aut carthis, *Si cum fal- sis taxillis*

this, tunc propter fraudem (etiam si ludus solatij causa fiat) vincēs tenetur ad restitutionem lucri, secundùm Bald. in d. rubr. & notat Puteus in tract. de ludo. vers. an perditum. & Syluester vbi suprà in 13. q.

5 Quarta conclusio est, quòd licèt amissa in ludo, vsq; ad quinquaginta annos repeti possint, vt in auth. alearum vsus. C. de religio. & sump. funer. Hodie tamen parti perdenti, octo tantū dies assignantur ad repetendum parti, quibus transactis quilibet de populo agere potest, & præoccupare ius partis, vel iudex ex suo officio procedere potest, & debet, vt in l. 2. tit. 10. lib. 8. ordina. ★ ⁎ Quæ est l. 2. tit. 7. lib. 8. Recopil. ⁎ & isto casu quilibet agens pro pauperibus, faciet ista lucra eis erogari: si verò extraneus, vel iudex transactis octo diebus nō præoccupauerit ius agendi, post lapsos octo dies nihilominùs potest agere, & repetere qui in ludo amisit, vt est glos. in c. cupientes. §. quod si per viginti. in parte, expectati, de elect. libro. 6. ★ ⁎ Contrà tenet Auiles in cap. 29. prætorum. verb. *leyes*. nu. 5. sed verior videtur Auendañi sententia in hoc, quod per solum lapsum octo dierum victus amittit hanc prærogatiuam, vt neq; alius de populo, neq; iudex se possint intromittere. ⁎ & facit text. in c. si tibi absenti. de præben. lib. 6. nam si compareret, etiam tanquàm alius, iure communi auditur, neque videtur huic iuri renuntiare, iuxta ea quæ cumulat Felinus in c. 2. de constit. in 7. col.

Auendaño.

Quinimò si pater non agit, & repetit in ludo amissa, filius eius etiā viuente patre poterit agere, & repetere, iuxta notata per Bald. in l. 1. in fin. C. si quid in fraudem patro.

Pœna tamen imposita contra ludentes, nō potest transactis duobus mensibus exigi: nā præscribitur huic actioni criminali hoc tēpore, licèt regulariter contrà, vt in l. querela. C. de falsis. Et de hoc est decisio in comitijs apud Maioritum. c. 116. anno. 1528. ⁎ Quæ est d. l. 10. tit. 7. libro. 8. Recopil. ⁎ etiam si esset notorium eos lusisse, secundùm Bal. in c. fin. de offi. deleg. col. pe. nu. 12. & in l. licèt. de procurator. col. pen. & Hyppol. in l. fi. de iurisdict. omn. iudi. col. 2. & quāuis offeratur libellus intra duos menses: si tamen nō emanauerit citatio, & intimetur, præscribitur hoc tempore, vt notat Bal. in l. 1. in prin. ff. de eo per quem fac. erit in fin. Et adde ꝙ in modo probandi, quod ludus factus fuerit intra duos mēses, non sufficit, si testes deponant de tēpore per verbum, credo, vt probat Alex. in apostil. ad Bart. in l. quid tamen. §. pen. ff. de arbitr. 6 *An præscribatur lapsu duorum mēsium.*

Quinta cōclusio est, ꝙ non præcedēte informatione ludi, nō potest inchoari processus cōtra ludētes, vt in c. 71. in comitijs apud Segouiam, anno. 1542. ibi, *La persona q̄ jugare no pueda ser penada ni demandada.* 7

Informatio autē summaria, quæ præcedere debet, sufficit, ꝙ vel modica sit, vt in l. 3. §. causę. ff. de Carbonia. edicto. & in l. 3. §. ibidem. ff. ad exhiben. & in l. si is à quo. ff. vt in 8

posse.lega.quæ iura in argumētum faciunt, ideoq; pro informatione, vel sola fama debet præcedere, argumento notatorum per Bart. in l.cōgnuit.ff. de officio presi. etiā si probetur per infames, vt nō Hyppolitus in.l.fi.C. ad.l. Corneliā de sicarijs.nu.7. Itē sufficit informatio per testes de auditu, quòd aliqui luserunt, argumento eorum quæ de presumptione probanda per audit. allegat Curtius consil.69.

9 Apprehēsio autem ludentiū facta, vel per iudices aut ministros est vera informatio, vt probant verba dicti.c.71.ibi.*Si no fuere tomado*:nam apprehensus nō solū in actu, sed in præparatorijs ipsi actui dicitur manifestus criminosus secūdū Bart. & Alexā.in.l.1.ff.de furtis: & plura de apprehensione allegat Ang. in tractatu malef.in parte Andreas armatus,& Mattheus de Afflictis in decisio.176.& in constitu. regni Sicil. rub.10.lib.2.in nu.27.& Ioā.de Ripa in tractatu de peste.fol.97.col.1.

Distat tamē, nā si iudex ipse apprehendit, statim potest ludentem cōdemnare in pœnā delicti, tanquā notoriè criminosum: & isto casu potest practicari glos.in.c.Deus omnipotens.2.quæst.1.

Neq; potest appellare taliter cōdēnatus, sicut neq; conuictus, vel confessus, vt in.l.2. C. quorum appellationes non recipiantur, & in apprehenso notat Bald. in. l.1. col. 16.C.ne ex delictis defuncto.

Si verò alguazelus aut minister iudicis apprehēderint, quia sentētiā proferre non potest, neq; sine sententia pœnas percipere, solūmodo potest pecuniam deponere, vt in pragma.lata Burgis fol.174.& in.c.72. dictarū curiarum. ⁎ Non inuenitur in Recopil. sed prouidetur clariùs, vt in.l.11.tit.7.lib.8.Recopil. ⁎ & de iure cōmuni istam distantiam posset quis colligere ex notatis per Albe.in.l.defensores.C.de defens.ciuita.& in.l.furti.C. ex quibus cau. infamia irroge.

Si tamē dubiū esset, an esset prima, vel secunda condemnatio ludi, quia in secūda & tertia grauior pœna imponitur: cōstare debet iudici de prima cōdemnatione, nā nisi precedant primæ sententiæ, etiā si pluries luserit, non condemnatur pro secunda aut tertia vice, non constito de prima: nam nō dicitur secunda, cum prima nō antecedit: & ideò plures vices sine sententia nō habebuntur in consideratione, nisi in casu quo in fraudē duorum regaliū qui ludo perdi possunt, ludentes assurgerent fingentes nouum ludū: nā nihilominus si in fine ludi vnà & simul finiti appareat plus lusum quàm in summa duorum regalium, puniūtur lusores, iuxta doctri.Bart.in.l.inficiando. ff.de furtis. quod optimè distinguit Syluester in summa, in parte ludus.8.&.19.quæstio. ⁎ Quomodo.2.&.3.ludi condemnatio grauior esse debeat, vide Auiles.c.29. prætor.verb.*leyes*,nu.1.& de cautela ista, *de jugar dos reales, y leuantar se*, vide eundem Auiles.c.29.pretor. in princ.verb.*juegos*.nu.5. ⁎

10 *Qualiter probetur ab alijs viribus lusoris*

Pœna

11 Pœna autem contra ludentes ad *Dados.* equlos eburneos, quos *dados* vulgus appellat, eò quia ludentes spontè donant, quæ illi fortunæ committunt, *Y los dineros que se pierden son dados*: acrior contra huiusmodi lusores pœna imponitur, vt in pragmatica *de Burgos.* fol. antiquioris ★ impressionis.174.★ Quæ est.l.7.tit. 7.lib.8.Recop.& nouior.l.15.tit.26. lib.8.★

Sexta & vltima conclusio est, quòd in genere ludorum, qui non sunt prohibiti, non contrahitur debitum, si ludatur in creditum, vt in cap.22. in curijs habitis apud Maioritum anno.1528.★ Quæ est.l.8. tit.7.lib.8.Recop.★

12 Et contra lusores nota, quòd committunt crimen omni iure reprobatum: & præsumitur malè vti substantia sua, secundùm Baldum in authent.quod locum.C.de colla. in fine. & non possunt esse testes in causa criminali, vt probat per plura Thomas Grammaticus in decis.10. & iure regni in.l.8.ibi, *Ni tabur.* tit. 16.par.3. si probetur quòd sit lusor *Lusor nō potest esse testis.* tẽpore testimonij, probat Aymon consil.169. & quod crimen ludi sit mixti fori, & quòd offendens habentem domum paratam lusoribus, 13 si occasione ludi offendat, vel ille domum habens, si patiatur furtum, non posit agere pro huiusmodi ★ criminibus.★ Vide.l.1.in princ.ff.de aleæ lusu, & aleatoribus.★. & quòd mutuanti in ludo non detur repetitio, videatur Tho.Gram.in decis.40. vbi plura allegantur.

SVMMARIA
Cap. decimi.

1 *Bona communia reipublicæ sunt duplicis generis.*

2 *Bona communia, quæ sunt in redditibus populorum, in communem omnium vicinorũ vtilitatem erogamda sunt.*

3 *Salarium correctoribus ciuitatum qualiter soluatur.*

4 *Populi iustè tenentur soluere salarium correctoribus.*

5 *Domini vassallorum tenentur soluere salarium correctoribus suorũ locorum.*

6 *Iudices salariati non possunt sub colore vel causa assessoriarum quidquam percipere.*

7 *Domus publica, vbi carnes, vel pisces vendũtur, quibus expensis debet fieri.*

8 *Salarium medicorũ, vel magistrorum liberalium artium debet solui ex pecunia communi.*

9 *Medici qualiter sint recipiendi.*

10 *Decuriones pauperes, qui aliás non habent aliqua bona, debent ex pecunia publica alimentari.*

11 *Ciuitas aliquando potest donare.*

12 *Ludi publici debent fieri expensis populorum.*

13 *Quæ supersunt finitis ludis, sunt reipublicæ restituenda.*

14 *Expensæ factæ in capiendo malefactorem, debent solui ex bonis ipsius.*

15 *Expensas factas ad capiẽdos malefactores, quando teneantur iudices soluere. & nu.16.*

17 *Ad emendum frumentũ potest persona*

sona deputari, & ei salariū præstari.

18 *Eleemosynæ, quæ ab antiquo solent dari, possunt ex pecunia publica solui.*

19 *Infantes expositi an possint ex pecunia publica alimentari.*

20 *Expensæ factæ in causa nobilitatis, debent solui ex pecunia publica.*

21 *Pecunia publica non debet consumi in erudiendis pueris.*

22 *Exactiones, vulgò dictæ seruicios reales, non debent solui ex pecunia publica.*

23 *Salarium custodibus præstandum, non debet solui ex pecunia publica. & num. 24.*

25 *Custodia, & conseruatio fructuum debet fieri expensis eorum, quorum sunt fructus. & num. 26.*

27 *Salarium præstandum prædicatoribus non debet solui ex pecunia publica.*

28 *Expensæ processionū non debēt fieri ex pecunia publica.*

29 *Ecclesia quando possit de publico fieri.*

30 *Iudex debet exigere rationem, qualiter pecunia publica sit consumpta.*

31 *Rationes qualiter sint exigendæ.*

32 *In erogatione pecuniæ publicæ debet exprimi causa, & dies.*

33 *Erogatio personæ publicæ, quæ fit minutatim, qualiter probetur.*

34 *Ratio reddenda tam in quantitate, quàm in forma.*

35 *Camerarius publicus, vulgò dictus mayordomo de cōcejo, qui aliquid omisit scribere, puniatur.*

36 *Visis rationibus potest ferri sentētia, dicta de alcance, cōtra absentem.*

37 *Sententia de alcance, potest exequi non obstante appellatione.*

38 *Contra administratorem pecuniæ publicæ ex mandato, vulgò dictum libramiento, qualiter agatur.*

39 *Ratio reddita, & habita liberatione, non debet iterum reddi.*

40 *Liberatio rationum non valet, non visis rationibus.*

41 *Intricata ratio, quæ facilè non potest intelligi, non operatur liberationem.*

42 *Liberatio retractatur ex enormissima læsione.*

43 *Ciuitas quando possit aliquid donare.*

C A P V T. X. In legem. 30. * Quæ est. l. 22. tit. 6. lib. 3. Recopil. * de erogatione bonorum conciliorum, & eorum ratione reddenda.

Omnem rempublicam duplicis generis bona communia habere, vel ex eo probari potest: quòd quædam sunt velut in peculio, vel pecunia ipsius populi, vt in. l. sed Celsus. in princip. ff. de contrahen. emptio. & iure nostri regni probatur in. l. 15. tit. 5. part. 5.

Quædam verò sunt in vsu publico, & communi, vt platea, theatrū, via,

via, & similia, quæ nunquàm occupanti conceduntur, vel quæ cœlo, teraq; inueniuntur, & occupāti naturali iure cōceduntur: & licet propriè non sunt reipublicæ particularium, sed totius orbis, sunt tamē in vsu publico, & occupāti conceduntur, vt in.l.fin. & ibi Paulus, vbi sic distinguit.ff. de vsucap.

Bona autē reipublicæ, quæ sunt in reditu, vel pecunia cōmuni, vt serui & molendina communis, & similia sunt, velut quælibet bona priuatorum, & hæc strictissimè publica appellantur, vt in.l. inter publica. & ibi glos.ff. de verb.signif. & quia verè publica nō sunt, datur horum propria & vera venditio, & locatio: quod non est in alijs quæ sunt in publico vsu: de quibus loquitur Bald.in rub.C. de contrah.emptio. quęst.3.& Felin.in.c.ad audientiam. de præscriptio. & Bart.in.l. prohibere.§.planè.ff.quod vi aut clam. & l.4.tit.28.part.3.de quorū vsu abundè diximus suprà in lib.1.c.4. & 10.

Nunc autem de his quæ sunt in pecunia, vel redditibus populorū, oportet differere; de quibus vltra titulum de administra. rerū ad ciui. perti. loquitur tex.in.l.10.tit.28.p.3. & in.l.20. tit. fin. eadem par. & per totum titulum tertium.lib.7. ordin. reg. ⁎ Qui est tit.5.lib.7. Recop. ⁎

2 Hæc autē bona communia, quæ sunt in redditibus populorū in communem omnium vicinorum vtilitatem eroganda sunt: vt apertè decidunt verba dictæ.l.20.tit. fin. ibi, *Deuen ser metidas en pro comunal de toda la ciudad, o villa cuyas fueren:* & exempla communis boni ibi exprimuntur, & in.l.1.tit.3.lib.1.ordinam. ⁎ Quæ est.l.1.tit.5.lib.7.Recopil. ⁎

Et quia vltra dicta exempla tota praxis huius expensæ, & erogationis bonorum communium faciendæ, pendent ab exemplis: placuit hic nonnulla quæ in manibus quotidie veniunt ponere, in quibus si communia bona ciuitatum, aut villarum expendantur, notissimum erit ea rectè, & iustè consumere.

Primum exemplum erit, si bona, & redditus populi expendantur in solutione salarij, ꝙ correctoribus populorum est antiquè assignatum: nam ex redditibus cōmunibus reipublicæ id fieri debere pręcipit.l.7. tit.16.lib.2.ordi. ⁎ Quæ est.l.5.tit.5. lib.3. Recop. ⁎ — 3 *Salaria correctorū quæ inter soluenda.*

Cuius ratio, vel illa esse potest, quòd in solutione huiusmodi salarij communis vertitur vtilitas, & ab omnibus tam nobilibus, quàm popularibus solui ob id debet, vt probat Oldrad. cons.98. & Bart. in.l.1. C. de mune.& in quo loco lib.10. & Alexan.in.2.vol. cons.68. & Platea in.l.2. C.de anno. & tribu.lib.10. & per Puteum in tract.syndi.in parte, salaria.c.an syndicatores.

Valeret tamen præscriptio inter nobiles, & plebeios, vt huiusmodi salariū correctori soluendū, exigatur per collectam à popularibus, & non á nobilibus, vel exemptis; argumento notatorum in simili per Abba.in cap. dilectus.in pe.col.de officio ordinarij.& per Felinum in cap.

cum

cum ex officij.de prescriptionibus, & in inchiridione iudicũ Ecclesia. nota.174.& ego dixi in meis respõsis.cap.16.num.7.

Aliàs autẽ cessante legitima præscriptione,cũ omniũ vertatur vtilitas, inter omnes tam plebeios quã nobiles debet collecta imponi : & id sonãt verba dictæ.l.7. ⁎ Quæ est d.l.5.tit.5.lib.3.Recop. ⁎ *Que lo paguen los que suelen pagar en todas las cosas que son pro de concejo* : & quia olim redditus deputati, vt regi nostro singulis annis dentur, sunt in cõmunem omnium subditorũ vtilitatẽ, vt eis rex administret per se, & per alios iustitiæ cõplemẽtum , & hostes Christianę religionis & alios valeat expellere & superare, vt probat sanctus Tho.2.2.q.63.& vt maria & terras proprias securas à latronibus & malefactorib⁹ habeat, aliàs tenetur soluere suis subditis & emẽdare dãna & robarias factas, vt probat Bar.in.l.ne quid.ff.de incendio. rui.& naufra.& Ioan.de Ripa in.l. quominus.ff.de flumi.col.4. & elegãtissimus Thom.Grã.in decis. 47.

Et vt tuta sint omnia dantur redditus regibus, vt in.l.6.tit.28.part.3. quam bene exponit noster Licẽtiatus Otalora auditor regius , in tracta.de nobi.c.1. Ob id videbatur, ꝙ salaria ministrãda correctoribus, essent soluenda à rege, qui dictos redditus, & omnia tributa percipit à subditis, & qui contrarium faciunt, etiam per legem ad id latã , iniquitatem committere videntur, vt elegantissimè videtur probare Lucas de Pẽna in.l. annonas. C. de eroga. milita.anno.lib.12.

Et ob id nonnulli dubitant , an dicta. l. 7. tit. 17. iusta fuerit , quæ contrarium decidit, scilicet, vt salaria dentur á consilijs locorum ad quæ correctores deputantur: nam videbantur à rege Castellæ soluenda esse: nã id quoque in Inquisitoribus statutum est.l.17. tit. 17. par.3.

Sed per dictam.l.7. ⁎ Quæ est.d.l.5.tit.5.lib.3.Recopil. ⁎ Istud quoq; de perquirentibus statutum est immutatum: nam à Republ. sunt soluẽda quoq; salaria perquisitoribus data, & sic corrigitur dicta.l.17.

4 Iusta est lex vt populi soluant salaria correctorum.

Et cum dict.l.7.ordi.rega. ⁎ Quę est.d.l.5.& adde, *de salario de los Pesquisidores*.l.7.in fin.tit.1.lib.8. Recopil. ⁎ lata fuerit ad petitionem subditorum huius regni, & cõsuetudine inuiolabili recepta : hodie non est disputandũ an iustè fuerit lata, quia volenti & consentienti populo nõ fit fraus neq; dolus: & sic nõ est immutandum, quod publicè & ex voluntate populorũ Castellæ receptum est, vt ex redditibus publicis fiat ista solutio correctoribus: maximè quia cum rex Castellæ sit verè dominus huius regni , vt probaui in lib.1.c.1.ipse qui dotauit Respublicas, vt haberent bona communia (de qua dotatione fit mentio in l.4.tit.28.part.3.) potuit grauare, vt ex dictis redditibus soluantur salaria correctorum, & eis non stantibus, vel non sufficientibus, soluerentur per collectam: & huiusmodi collecta ad soluenda salaria correctorum

ctorum, sine vllo dubio iustissimè imponitur, quãdo redditus regi deputati ad alia, quæ plùs vrgent, non sufficiunt: nam tunc salarium correctorum ex collecta iustè soluitur, vt probat Lucas de Penna in. d. l. annonas. C. de erogatio. annonæ militaris. lib. 12. in col. 2.

5 Et cum dict. l. 7. tit. 17. lib. 2. ordi. ✱ Quæ est. d. l. 5. tit. 5. lib. 3. Recop. ✱ disponat tantummodò soluendum salariũ ex redditibus populi, quando rex deputat correctorẽ, vt probant illa verba, *Corregidores, que nos embiamos*: sequitur illam legem correctoriam iuris communis antiqui locũ non habere, neq; posse extendi ad terras, & dominia ducum, vel aliorum dominorum inferiorum à rege: nam ibi non à populis ex redditibus, vel per collectam debent solui salaria correctoribus, vel iudicibus maioribus ab istis dominis deputandis, quia ipsi domini sunt à regibus deputati iudices perpetui illorum locorũ, vt est glos. in auth. de quæstore. coll. 6. & in. l. 12. titul. 1. par. 2. & ipsi duces, aut alij inferiores sunt à dño rege satis competenter salariati: neq; vltra possunt alia salaria à suis subditis extorquere, imò ipsemet dñs loco regis deputatus soluere tenetur salaria suis iudicibus, vel petant ipsi domini à rege, qui eos in iudices illorum locorum deputauit: & licèt in aliquibus isti domini vasallorum asimilentur regibus, tamen in salario isto exigendo, nihil eis tribuitur ex dict. l. 7.

Quod limitarem, nisi cõcilia horum dominorum ex immemoriali cõsuetudine soleãt soluere aliquod salarium huiusmodi iudicibus dominorum. Nam cùm immemorialis consuetudo præsumatur iustè introducta, vt per Felinum in cap, cùm á nobis. de præscriptio. istud salarium præsumitur iustè debitum, & seruanda esset talis consuetudo ex his quæ Lucas notat in. d. l. annonas: & quia inter dominos, & vasallos præsumitur impressio, & violentia, durũ mihi videtur si hoc seruaret praxis.

Et isti iudices sic salariati, siue à rege, siue à populis nihil possunt percipere sub colore, vel causa assessoriarum, vt est tex. in. l. 13. tit. 16. lib. 2. ordin. ✱ Quę est. l. 9. tit. 5. lib. 3. Recopil. ✱ ex qua soleo increpare abusum in contrarium, quo domini vassallorum percipiunt redditus à suis subditis: nam extorquent eorum iudices salariati ab his aliquid assessorũ nomine, quod est reprobum ex. d. l. Si verò nõ sunt salariati, ab vtraq; parte debet salarium assessoriarum nomine percipi, vt est text. in. l. fin. tit. 21. p. 3. quod de iure communi latè probat Puteus in. d. c. an syndicatores. 6

Secundum exẽplum est in ædificatione carceris, vel domus *del Ayuntamiento*: nam in huiusmodi negotio communia bona expendi debent, vt latiùs probaui suprà lib. 1. cap. 19.

Tertium exemplum est in ædificatione vecariæ, quã vulgò *carnicerias* appellamus, vel in fabrica 7

domus

domus pro piscibus vendendis, aut præparandis, quam, *pescaderia*, appellat vulgus: nam cum sit à populis huius regni consuetudine obtentũ, vt à sola Republi. huiusmodi vẽdentes carnes, pisces, oleum, & similia deputentur, vt notat Innocentius, & DD. in c. significante. de appel. communis in hoc omnium vicinorum vertitur vtilitas, & ideò in his consumenda est expensa communis, sicut & in nauis fabrica, de qua in authen nauigia. C. de furtis. per text. in. l. fi. §. hæc autem. ff. de mune. & hono. & notatur in simili in. l. ad instructionem. C. de Sacrosan. Eccles. & horum locorum cura ad iudicem pertinet, vt in. l. 1. §. cura carcarnis. ff. de offi. præfect. vrbis.

4 *Aposentadores.* Itẽ seruis regijs, quos vulgò, *aposentadores*, appellamus, soluitur salarium deputatum à. l. 3. tit 21. lib. 2. ordi. ⋆ Quæ est. l. 2. titul. 15. lib. 3. ordin. ⋆ idq; ex dictis bonis cõmunibus: & istud est quartum exemplũ.

Procuradores de Cortes. Quintum exemplum est in salario soluendo legatis ad regẽ á populis missis, quos dicimus, *procuradores de cortes*, argumento text. in. l. legatos. §. si quis. ff. de legatio. & iure regni probatur in. l. 1. tit. 11. lib. 2. ordin. ⋆ Quæ est. l. 4. tit. 7. lib. 6. Recop. in qua non dicitur, *que se de salario destos procuradores*, solum est. l. 7. tit. 15. lib. 3. Recop. *que dize que se les den posadas conuenibles en la Corte.* ⋆

8 *Medici.* Sextum exemplum ponitur in salario deputando magistris liberalium artium, vel medicorum, vel ferrariorum conductionibus, quæ ad tempus fieri solent: nam ex pecunia comuni huiusmodi salaria danda sunt, vt in. l. ambitiosa §. fi. ff. de decretis ab ordi. facien. & ex dict. legis facultate, hoc soli decuriones facere possunt: quod intelligo si nõ solum ab ordine decurionum, sed ab omnibus vicinis & habitatoribus ciuitatis, villæ, aut loci fuerit approbatum, & admissum: nam id copulatiuè lex committit, vt in. d. l. ff. de decretis ab ordi. facien. ibi sed ordini, & possessoribus cuiuscunq; ciuitatis. Itaq; coniunctim ordini decurionum & vicinis commissum est medici locatio, & sic non sufficit maior pars vicinorum, sed ambo æquè, & pariter debent consentire, vt in. l. si quis Titio. ff. de vsufruct. accrescen. de quo per Iass. in. l. si pater. ff. de vulgari. & pupillari. & potior erit conditio prohibentiũ, vt in. l. Sabinus. ff. cõmuni diuidun. & si ipsi discordant, iudex eliget medicum. Felinus in rubr. de tregua & pace num. 7.

9 Collecta per singula capita vicinorum, vel persumates, vel quolibet alio modo, imponi non potest, inuitis vicinis sine regia licentia: eis autem volentibus ad istud bonum particulare omniũ vicinorum bene potest imponi: & illud valebit per modum facti, vt notat Bald. in c. veniẽtes. de iur. iur. & singuli debent sigillatim cõsentire: nam quod omnes tangit ab omnibus debet approbari, vt. l. per fundũ. ff. de seruitu. vrba. prædio.

Et

Et cum vniuersi vicini in eligendo medico debeant conuenire, vt supra dico, eius operã non solũ pro tẽpore vnius anni, sed vltra in plures annos potest populus locare, & valebit pactum ab vtraq; parte, vt notat gloss. in l. cum antiquitas. C. de vsufruct. Si verò vicini suffragia & vota non præstiterunt in locando, neq; per mensem valebit locatio à solis decurionibus facta, tanquã contractus factus fuerit omissa forma dictæ. l. 1. ff. de decretis ab ordi. faciend.

Omnium autẽ vicinorum vox in alijs magistris liberalium artium non videtur exigi, sed tantùm decurionum, vt in l. ambitiosa. §. fi. eo. titulo. quamuis in salario de publico patrimonio ciuitatis soluẽdo, ęquiparẽtur magistri artium liberalium & medici, vt ibi, quãuis iustior causa medicorum videatur, cũ de hominum salute agant, vt in l. 2. §. medicorum. ff. de varijs & extraordi. cognitio. & multa mala in formidinem salutis humanæ committere possint, vt in l. medicus. eodem titulo. In dubio tamen præsumitur eos bene vti officio suo medicandi: & ideò quãuis infirmus moriatur, potest ab hęredibus salarium exigere, vt notat gloss. in sum. 83. distinctio quam corroborat Tiraquelus in tractatu de retractu cõuentionali, in. §. 7. in gloss. 1. num. 101. & Henricus Ferra. in dictionari. Alueri. in parte medicus.

De salario medicorum. Facta autẽ locatione medici, si ille insufficiens, vel nõ examinatus reperiatur, poterit reprobari: nam illius maxima est culpa immiscere se officio quod ignorat, vt. l. culpa. ff. de regul. iuris, & cum non possit propter imperitiã implere ex parte sua, neque populus tenetur ei salarium soluere, quod promisit, cum ob causam quæ non impletur promissum sit, argumento text. in. l. sed & ędes. ff. locati. & medicus semel approbatus, ne vita hominum periclitetur, reprobatur iterum secũdũ glos. & ibi Bal. in. l. sed & reprobari. §. semel. ff. de excusa. tuto. & notat Capitius in decis. 178. & omnis conductio medici, etiam iurata intelligitur secundùm naturam contractus. argumento text. in. l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati.

Et an istud salariũ ꝙ datur medico de publico, vel percipitur minutatim, dicatur castrẽse, vide Mõtal. in. l. 1. tit. 3. foro legum. lib. 3.

De generibus autẽ medicorũ, & qualiter in eorũ scientia vigeat plus cõiectura quàm ratio, videatur per Lucam de Penna in rub. C. de professo. & medic. lib. 11. & cõtra extorquentes magna salaria, per Ias. in. §. sed istæ quidẽ, nu. 113. insti. de actio.

Septimum exẽplum est, quãdo aliquis ex decurionibus ciuitatis senio confectus, labitur in paupertatem, nam sunt ei alimenta decernẽda, vt viuat ex populi pecunia, vt est text. in. l. decurionibus. ff. de decurio. In praxi tamen an hoc sit receptum, nondum audiui. 10

Octauũ exemplũ est, nam licèt ciuitas donare non possit, vt est pro 11

regula probatum à Bart.in.l.ambitiosa.1.col.ff.de decr.ab ord.facien. & per Plateam in.l.pen.C. de cursu publi.lib.12.Nūtijs tamē regis bona nunciantibus, moderatum quid arbitrio iudicis potest donari, vt in.l. vna.C.publ.lætitiæ.libro. 11. quod vulgus noster *albricias* appellat.

12 Nonum exemplū est in expensis ludorum publicorū, non prohibitorum, sed quorum finis est publica ciuium lætitia, vt hastiludia, de quibus glo.in.l.de vsu.ff.de varijs.& extraordi.cog.& alij ludi, qui virtutis experiundę grā fiūt, & ob exercitiū militare, vt sunt *las justas*: nam hæc, secundùm veterem consuetudinem, possunt in populis exerceri, vt est text.in.l.4.C.de paganis. & in.l.1.§. qui est.ff.de offic.præfecti vrbis.

Ludere autem cum bestia detenta, vbi esset periculum vitæ, non licet, quanquā agitationem taurorū non increpet text.in.c.13.in curijs apud Toletum anno.1523. ⋆ Quæ est.l.4.tit.10.lib.1.Recop.Et de agitatione taurorum *ay propios motus de Pio.V. y de Gregorio.XIII.* de quibus Nauarrus in Manuali Latino cap.15.num.18. & nouissimè Gutierrez in quæstionibus Canonicis. cap.7.per totum.⋆.tamē raro sine peccato agitātur huiusmodi bestiæ, vt colligo ex notatis in summa Syluestrina, in parte, ludus, vers. secundo omisso.& in vers. octauo quæritur.& in.l.57.tit.5.par.1. licèt aliter sentiat docto.de Medina in.c.de ludo. & in huiusmodi ludis publicis ex antiqua consuetudine cōsumpta ab vniuersitatibus, dicuntur in vtilitatem communem cōsumi, nisi alia maior vrgeat necessitas, putà defensa terminorum, aut fabrica, & reparatio publicorum ædificiorum: nam tunc cessandum est ab huiusmodi ludis, vt in.l.1.C. de expēsis ludorū. lib.11. Non enim, stāte necessitate, debet respublica suum iactare, vt in l.ordinem. & ibi Platea de consul. lib.12. sed bona cōmunia in dictam publicam necessitatem sunt priùs consumenda: & perfecto ludo publicæ lætitiæ, quod reliquū est debet obseruari, & vēdi, & quod inde 13
redigitur est pretium reipubl. tanq̃ ex re sua acquisitum, vt in.l.solum. ff.de rei vendi. & ministris, vel alguazelis nihil dandum est ex tauris agitatis, q̄ ex praua olim & reproba consuetudine solebat extorqueri: & id reprobat cap. *Item que no lleuen toro, en al aruazil de los alguaziles,* fol.pragmaticarum antiquioris impressionis.165. ⋆ Quæ est.l.vnica. c.6.tit.31.lib.4.Recop. ⋆

Et ex eadem ratione, quando in principis ingressu solent vestes ex publica pecunia dari rectoribus, in honorem ipsius principis, & necessariam obuiam regi faciendam, finito ingressu debent reipub. dari, vt est glos.in.l.id vestimentum.ff.de peculio. Nam illæ vestes causa ingressus videtur paratæ, & cessante, atq; finito ingressu, reddi debent, cùm videantur accommodatæ, vt ornatiores appareant rectores in publico corā rege suo: sicut de vestibus festiuis datis vxori à marito, notant

notant DD.in.l.si vt certo.§.interdũ. ff.commod.& Ioan. Lup.in rubr.de dona.inter vir.& vxor.§.6.& in dubio huius ministerij causa vestes insolitæ sic datæ, videntur cõmodatę, argum.text.in.l.vxori.ff. de auro & argent.lega.& notat Oldr. cons.11. Imò quando alia coniectura sumi potest, vt est in præsenti casu, non præsumuntur dictæ vestes donatæ, vt in.l.si cum aurum.ff.de solutio. sed neq; donatio præsumi potest, quia cùm ciuitas facere non potest, vt in.l.præses. C. de transactio. & in.l.ambitiosa.ff.de decretis ab ord. faciend.& sic vidi practicari in hoc regno contra rectores villæ *de Madrid*, stante iudice huius negotij domino Licentiato Alderete, regio senatore supremi regalis consilij. Cui cõclusioni potest illa doctrina accommodari. Nam si viduæ dantur vestes lugubres,& illa transit ad secundas nuptias, vestes reddit hæredibus viri, vt notat Ioan.Lup.in.d. rub.§.11.nu. 3. quia cessante illa causa viduitatis, cessare quoque debet vestium donatio, vt probat Tiraq. in.c.cum cessante.fol. 4.nu.11.

14 Decimum exemplum est in expensa quæ fit, vt capiatur malefactor:nam solui debet primò ex bonis ipsius malefactoris, qui causam dedit expensæ, vt notat Bar.in.l.lege Cornel.ff.ad Syllan.& notat Ang. in.l.lege Cornelia.§.liberum.ff. de iniurijs.& licèt iure cõmuni fuerit in dubium, an reus statim soluere deberet has expensas, quia fortè negat. ★ In.l.23.tit.11.par.4.★ se esse reum & innocentem,& per negationem efficitur res dubia, ideò media via electa est, vt accusator, vel ille ad cuius instãtiam captus est reus, soluat statim expensas capturæ, vel remissionis ad iudicẽ delicti,& postea recuperet à condemnato reo: & ita notat Ioannes de Platea in.l. fin.C. de erogatione milita.anno. lib.12.Cuius opinionem lex.113.in legibus styli huius regni approbauit. ★ Non inuenitur in Recop. sed de hoc est.l.3.tit.16.lib.8.&.l 24.tit.4. lib.3.Recop.& vide Boërium decis. 303.per totum.& Couar. pract.c.11. nu.11.★ & Puteus in tract.syndicat. in parte, carcer, in.c.an carcerarius.

Quam opinionem ego libenter sequerer, nisi in casu quo reus capitur virtute sentenciæ latę contra eum in contumatia, vel eius absentia:nam tũc pręsumitur reus fauore sententiæ,& cùm reus habeatur, soluet expensas causæ,& capturę:neq; antea debet audiri ex forma pragmaticæ apud Complutum.★ Quæ est.l.3.tit.10.lib.4.Recop.★ & isto casu statim reus soluet expensas capturæ,& remissionis. Et de hoc est decisio, quæ sic debet intelligi:& ne corrigat dictam.l.styli,& iura communia in.l.2.tit.17.lib.8.ord.★ Quæ est.l.3.tit.16.lib.8.Recop.★

Item quãdo captura rei facta est, vt sub fida custodia mittatur ad iudicem superiorem, ad quem appellauerat, remitti debet expẽsis ipsius rei, vt notat Bald.& ibi apostil.in.l. generaliter.§.his de pręsentibus.C. de rebus cred.& iur.iur. quã doctrinam

Auendaño. A a 2

nam ornat, & sequitur Stephanus Aufre.in questionib.capellæ Tolosanæ.q.100.& isto quoq; casu statim soluet expensas reus.

Item quando captus, vt liberiùs remissus ambulet,& quia salus eius hoc exigebat,committitur custodibus, & sine captura remittitur hoc casu: quia de capti tantummodò agitur commodo, & vtilitate, eius expensis traditur custodibus: & statim ipse soluet, & ita probat Puteus in dict.tract.syndicat.in parte, carcer.cap. an carcerarius. sicut & quando alicui timenti insidias inimicorum permittitur homines habere armatos: nam ipse cuius vtilitas expectatur, soluet expensas, vt per plura probat Platea vbi suprà,& meliùs Petrus Gerar.in sing.78.

Si verò in casibus, quibus reus ob delictum capitur, nō habet vnde soluat,etiam in casibus quibus tenetur statim soluere,tūc accusator,ad cuius instantiam capitur,soluere tenetur:quia eius negotium agitur,vt in.l.mulier in opus salinarum.ff. de capti. & post limi. reuers. & notat Bald.in.c.1.hic finitur lex.in vsi.feu.

Quod iure regni probatur in.d. ★ l.2.tit.17.lib.8.ordin. ★ Quæ est.l.3. tit.16.lib.8.Recopil.★ ibi, *E sino tuuiere bienes, que lo embien a costa del querelloso.*

15 Si verò ad capiēdos delinquentes factæ sunt expensæ, vel ad eos remittendos, neq; habeat reus, vel accusator vnde soluat expēsas,tunc expensæ illius iudicis,in cuius territorio inuenitur delinquens, debet remitti, vt probat.d.l.2. ★ Quæ est ★ l.3.tit.16.lib.8.Recop. ★ ibi, *Que lo paguen los oficiales de la justicia del lugar do fuere fallado*: quam legē intelligerem, quòd fiat solutio de pecunia publica,nō ex propria bursa horum officialium & iudicū, & ita notat Barto.in.d.l.lege Cornelia.ff. ad Syllania.& Plat.in.d.l.fin.de eroga.milita.anno.lib.12.

Quomodò fiunt expensæ pro capiēdis delinquentibus.

16 Quod subintelligerem, nisi iudices essent perpetui,quia & ipsi percipiunt pœnas fiscales,& ob id debēt ex sua bursa exbursare(vt aiunt) & soluere, vt colligitur ex his quæ loquēdo in episcopo,notat Stephanus Aufre.in dict.capella Tolosana. quæst.100.& Ias.in.l.1.num.11.ff.de iustitia & iure.

Publica autem pecunia, soluēda in dicto casu intelligitur (genio meo)nō illa quæ est in patrimonio populorum, de quo lex ista nostra loquitur, sed de illa quæ ad fiscum pertinet, vt in.l. inter publica. ff. de verb.signifi. quia hæc eroganda est ad capiendos malefactores:cū regi hoc onus incumbat,iuxta notata in l.Diuus.ff.de bonis damn.& expensa quoq;, quæ in puniendis malefactoribus fit, soluenda est ex huiusmodi pecunia publica, vt probat Puteus in dict.tract.in parte,carcer.c.an officialis.

Caueat tamen iudex,ne hanc pecuniam ipse eroget proprio mandato,quia hodie nō potest, cùm ad solum regē expectet harum publicarum pecuniarum erogatio:& solūmodò possint iudices erogare, ex mulctis,

mulctis, & condemnationibus ad hoc deputatis; quod nos pœnas *para penas de justicia* appellamus, vt probat Ias. in.l.1.nu.11.ff. de iusti. & iur. & has pœnas & mulctas in hoc erogare, solis iudicibus hoc non licèt, sed rectores quoq; populorum debent in mandatis de consumēdo subscribere, vt in.c.38. in comitijs ★ Vallisoleti anno.1537. ★ Non inuenitur in Recop. sed vide.l.35.tit.6.& l.19.ti.7.lib.3.Recop.& in.c.21.li.13. tit.14.li.2.Recop.&.l.2.tit.26.lib.8. Recop.&.l.22.tit.6.lib.3.Recop. ★

Vndecimum exemplum est in salario præstando doctori, siue aduocato ciuitatis: nam debet deputari, & solui ex ista pecunia publica, vt notat Bar.in.l.1.C.de præbend.sala. lib.10.& idē est in similibus salarijs, quæ sine licentia regis possunt ex huiusmodi pecunia publica deputari, vt vbi notat Lucas de Penna.

Duodecimum exemplum est, si tèmpore carestiæ, vel abundantiæ respublica vult emere frumentum, oleum, vel quid simile, in succursum annonæ publicæ, vt ciuitas abūdet; potest ad emptionem frumenti, vel ad ineundam negotiationem, personam aliquam deputare, eiq; præstare salarium ex huiusmodi pecunia publica, vt notat Ioannes de Platea in.l.1.C. de frument.ciuitat. Alex.lib.11.

Decimumtertium exēplum est, nam per iura huius regni statutum est, vt in qualibet ciuitate sit sequester publicus, vt est videre in curijs, habitis apud Segouiam.c.83. anno. 1532. ★ Quę est.l.15.tit.9.lib.3.Recopil.& facit.l.22. tit.1.lib.3.Recop. &.l.28. tit.25. libro.4.&.l.13.tit.10. lib.2. ★ nā huiusmodi sequestrario ex pecunia publica deputari potest moderatū salarium á iudice, & concilio populi, argum.text. & ibi glos. in Clemen. 1.de sequest. possess. & fructu.& notat Angel.in.l.interesse. ff.de acquir.poss.

Decimumquartum exēplum est, in expensis quę fiunt in transitu regis, tam pro ornatu viarū, & alimentorum, & hospitij regij & ciuium, qui lęti, & tripudiantes exeunt in aduentu regis, obuij illi: nam sumptus ad hoc necessarij ex huiusmodi pecunia publica consumēdi sunt, argum.text.in. nullus. & ibi Platea C.de cursu publi.lib.12.

Decimumquintū exemplum est, in sumptibus quę fiūt pro amplianda ciuitate, vt sit maior numerus vicinorum: nam ex huiusmodi pecunia publica fieri debent, vt in.l.cùm ratio.§.si plures.ff. de bonis damna.

Decimumsextum exemplum est, nam si incarcerati famē alimentorum patiuntur, ex qua indigentia mors sequi posit, adiuuari possunt ne moriantur, de bonis cōmunibus, vt ꝓbat Par.de Puteo in tract. syndi. in parte, expensę.c.an potestas. facit text.in.l.2.C.de episcopal.audi.

Decimumseptimum exemplum est, si concilium consueuit ab antiquissimo tempore de bonis communibus expēdere in eleemosynas aliquorum monasteriorum, vel hospitalium, vel alterius rei in Chri-

ſtianæ pietatis ſplendorem, putà *en dar de comer à los clerigos, y cantores, y ſacriſtan, q̃ ſuelen acompañar en proceſsiones fuera de los pueblos*: nam huiuſmodi erogatio bonorũ communium iuſtiſsima eſt, ſecundùm ea quæ notat Barto. in l. priuilegia. C. de ſacroſanct. eccleſ. & Felinus in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſtitu. col. 29. & Ioan. de Platea in l. pen. C. de fide inſtru. & iure haſtæ fiſca. lib. 10. & notat Roman. ſingul. 433. & doctor de Medina in tract. de eleemoſyna. C. de quib. rebus fiat eleemoſyna.

19 *Para criar niños.* Decimumoctauũ exemplum erit in expenſa, quæ fit ad nutriendum puerum publicè expoſitum, cuius mater non inuenitur: nam & iudex poteſt compellere diuites, vt præſtent eleemoſynas pro nutriendo hoc expoſito, ne fame pereat, vt eſt gloſ. in c. ſicut ij. 47. diſtin. & notat Abb. in c. ſi quis propter neceſsitatem. de furtis. & interim quod exquiruntur eleemoſynæ ex bonis communibus, fiet mutuũ in tam laudabile opus eius, qui ſe nequit ſaluũ facere. Quod intelligo ſi ſtatim moreretur, niſi hoc fieret: nam aliter hoc ex eleemoſynis, vel compulſione diuitum fieri debet, vt infra dico, & idẽ erit ſi mater pueri fuerit ad mortem damnata: nam vt poſsit ſententia exequi, nutriendus eſt partus de publico, vt ꝓbat Cepol. in cautela 2. quod intelligo perquirẽdo publicè pecunias non ex bonis cõmunibus, ſicut in carcerato dicit Ioã. Fab. in rub. de cuſt. & exhibitione rerum.

Decimumnonum exemplum erit in ſolutione ſalarij dãdi peſquiſitoribus: nam illud ſoluendum venit ex pecunia publica, in caſu & exẽplo, de quo in l. 7. tit. 17. par. 3. *Peſquiſidores.*

Vigeſimum exemplum eſt in eo caſu, quo quis ſe nobilem, ſiue fidalgum aſſerit, vel iure ſanguinis, aut ex priuilegio: nam cum ſuæ aſſertioni ius commune obſtet, & nemo à muneribus immunis pręſumatur. vt probat Bald. in l. non ignorat. C. qui accuſa. non poſſ. & notat Ioan. Lup. in cap. per veſtras. de donatio. inter vir. & vxor. in 2. nota. verſ. venio ad pulchram. nu. 34. & Couar. in lib. 1. reſolutio. cap. 16. & Bald. in cap. 1. §. ſi quis ruſticus. de pace tenenda. & iure huius regni eſt text. in l. 2. tit. 4. lib. 4. ordin. & l. 1. eod. tit. ✶ Non inuenitur in Recop. ✶ & in pragmatica *de Cordoua*, anno. 1492. ✶ Quæ eſt l. 8. tit. 11. lib. 2. Recop. & ad propoſitum magis facit l. 13. eod. tit. & libro. ✶ hoc caſu cùm interſit aliorum vicinorum reipublicæ ne grauentur ſupportando onera contributionũ, quæ deberent inter omnes vicinos diuidi, hoc negotium cùm tangat membra omnia ipſius reipublicæ, debet ex bonis communibus fieri erogatio expenſarum, vt declaretur ſuper prætenſa immunitate illius qui ſe aſſerit fidalgũ: nam iſta immunitas vtilitati publicę aduerſatur, vt per plura probat Ancharranus conſ. 260. & ob id communibus expenſis proſequi debet. *Para cauſas de hidalguia.*

Quinimò ſi deficientibus bonis cõmunibus, imponenda eſt collecta

per

per vicinos: ipse quoq; assertus fidalgus interim contribuet contra seipsum, & ita pulchrè notat Bald. in l. ab omnibus. §. si Titio. ff. de leg. 1.

20 Sed quæro, cùm agatur quoque negotium regis, ne quis sit exẽptus vel immunis, quia regis interest plures habere deuotos, qui necessitatibus regijs subueniant, vt in. l. 6. tit. 28. par. 3. & cũ rege, & eius procuratore fiscali tractanda est causa nobilitatis, & exemptionis. vt in. l. 8. ★ tit. 2. lib. 4. ord. ★ Quæ est. l. 12. tit. 11. lib. 2. Recop. ★ & de iure communi de isto interesse fiscali, ob quod citatur fiscus, notat Ancha. consi. 389. & appellatur propria causa regis, vt in. l. 22. tit. 9. p. 2. & notatur in meo Parisiensi, tit. de adornamẽtis. nu. 19. Si ergo in tantum negotium istud tangit fiscum, quare non contribuit fiscus in expensis, vt communibus, & populi, & fisci fiat expensis, vt est glos. in. l. si irruptione. §. fi. ff. finium regũdo. & per Bar. in. l. si postulauerit. ff. de adult. & notat in. l. quoniam liberi. C. de testibus. & alibi latiùs dixi in lib. 1. supra. c. 6. num. 20.

Hoc tamẽ minimè obstante, expensis populorũ, & non fisci huiusmodi nobilitatis causæ (etiam inuito & nolente Concilio) debẽt discuti, & prosequi causam contra fidalgũ: & rationes ponit noster Licẽciatus Otalora, senator regius, in cap. 1 in pen. & vltim. col. lib. 3. sui tractus de nobilitate, vbi videas.

Non est à ratione alienũ, vt rex qui caput, atq; defensor regni est, expensis reipubli. cuius principaliter negotium geritur, obuiet, ne in grauamen subditorũ quis se immunem ab oneribus fortè iniustè, & per collusionem probet: nam inuitis, & nolentibus subditis in hoc publico negotio potest facere bona communia expendere: argumento eorum, quę notat Bar. in. l. 1. §. quod si nemo. ff. quod cuiusq; vniuersi. & in. l. 4. §. actor. ff. de re iud. nam cum respublica æquiparetur populo, rex ex suo mero officio nemine petẽte, eius negotia defendi iubet, & non permittere ne re sua malè vtatur, negligendo, vt in sui grauamẽ fiant nobiles, qui verè non sunt: & prosequi faciet causam, saltim donec liqueat: liquidato autem negotio nõ est prohibitum agnoscere bonã fidem, vt in. l. quotiens. in princ. ff. de administ. tutor.

Hæc & alia quotidiana exempla referri possunt, quibus iustè pecunia publica erogatur, secundũ mentem huius textus, dùm dicit, *De los propios solamente se gasten en cosas de prouecho comun*, & ibi, *necessarias al bien comun*: & huiusmodi commodi communis, loquitur text. in. l. 15. tit. 4. lib. 4. ordin. ★ Quę est. l. 19. tit. 14. ★ lib. 6. Recop. & vide. l. 17. eod. tit. ★ Commodum autẽ vniuersorũ neminem excludit, omnesq; respicit, etiam ecclesiam, vt annotat Paulus in. l. iubemus. 1. & ibi Paulus. C. de sacrosanct. ecclesi. & nomen vniuersos, hoc propriè significat, vt. l. talis scriptura. §. fin. ff. de legat. 1. & in. l. quotiens. C. famil. herciscun. & ita in expendenda ista pecunia, com-

modum,& vtilitas,& necessitas inspici debent, vt probatur in l. si quis hominem. in fin. ff. ad exhiben. & in l. 1. C. vt nemi. liceat. ab emp. Specu. libro. 10. nam ratione publici damni euitandi reputatur vtilitas reipublicæ, compellere subditos ad emendum frumentum, quod sit corruptibile, & sine spe conseruationis: & eodem fauore reipublicæ, permittitur commixtio corrupti cum incorrupto, vt in. l. 1. C. de condi. in publicis horreis. lib. 10.

Et ista dictio *tan solamente* quæ ponitur in textu, non excludit erogationem horum bonorum publicorum, non solum in causas commodi reipublicæ, sed in alios casus, quibus tanta vel maior ratio insit, vt est glo. in. l. ob æs. C. de præd. minor. quod per plura probat Iass. in. l. 1. C. de bono. poss. contra tabul. nu. 7. & sic in casus huius erogationis sufficit, vel esse commodum, vel necessitatem publicam: nam hęc æquiparantur, vt in. c. mutationis. 7. q. 1. & ne vtũ dictione taxatiua debet excludi, vt per plura probat Tiraquel. in tract. de retractu conuentionali. glos. 6. num. 6. & non sunt parum aduertenda illa verba, quæ dicunt in text. *Prouecho comun*, neq; dicunt, *Honra comun*: nam aliud est honor, & aliud comodum, quãquam enim æquiparẽtur, vt in. l. iusta. ff. de man. vindi. & notat Bar. & Ias. in. l. vt vim. ff. de iust. & iure. & idẽ probat text. ⋆ in. l. 16. tit. 1. lib. 7. ord. ⁎ Quæ est. l. 1. tit. 6. lib. 7. Recopil. ⁎ ibi, *En cosas necessarias è prouechosas.*

Tamen istud est post acquisitũ, & radicatum honorem: nam tunc maioris virtutis est quã pecunia: & sicut ipsa vita potest defendi etiam manu armata: sicut & aliæ præeminentiæ defendũtur, vt est iuspatronatus, & ius offerẽdi, & ius sedendi in ecclesia, & processionibus, de quibus dixi supra lib. 1. c. 4. sub. nu. 21. & pro defensione honoris liquidi, & certi, qui cõpetit reipublicæ, licitum est pecuniam publicã consumere: nam honor ille propriũ patrimonium est reipublicæ, vt in. l. item si verberatum. §. 1. & ibi Angel. ff. de rei vend. & est text. in. l. obseruare. §. antequam. ff. de offi. proconsuli. in vers. magni enim faciunt.

Si verò honor nondũ est acquisitus, sed eũ vult pecunia adquirere respublica, siquidem continet commodum bursale, putà quia fiat liber populus à soluẽdis muneribus, iustè adquiritur talis immunitas, & ob id cõsumi potest publica pecunia cõsentientibus exemptis, & libertas illa acquisita dicitur ex causa onerosa, neq; reuocatur, iuxta doctrinã Bald. quem omnes sequuntur in. l. qui se patris. C. vnde liberi. & in huiusmodi redemptionem seruitiorũ, vel vt vicus villia fiat, & liber à ciuitate, cui suberat, in hoc rectè pecunia publica consumitur, ne subditi vlterius sint obnoxij ad soluendum regi munus illud redemptũ, vel ne à vico teneãtur ire ad ciuitatem ad petendum iustitiæ complementum: quia hoc commodum pecuniarium continet, cùm non sine maximo incommo-

commodo quis à domo sua euocacatur, vt in. l. si quis ex signatoribus. ff. quemadmodum testamenta aperiantur, & in hoc cõsentiente maiori parte vicinorum dabitur licencia á rege, vt conuertatur pecunia publica in hoc: si verò honor quærendus commodũ pecuniarium non contineret, sed nudam vani nominis ho norificentiam, putà q; eius procurator prius loquatur coram rege, etiã si hoc posset nummario pretio adquiri, vel ius sedendi, vel portandi vexillũ ante alios, in huiusmodi honorificencijs, quæ virtute adquirũtur, non pretio, nõ crederem posse in huiusmodi velut simoniacã acqui sitionem, pecuniã publicam posse consumi, quia licèt sit in honorem, coram vano vulgo: nõ tamen esset erogatio, *en prouecho comun de todos*, vt vult litera huius tex. & istud corroboratur ex ratione tex. in. l. iniuriarũ. §. de honoribus. ff. de iniurijs. vbi non est par ratio, conseruare honorem adquisitum, aut de nouo acquirere, vide Lucam in. l. 3. C. de quibus mu. aut præ. lib. 10. Et aduerte, quia litera dicit, *Comun de todos*: quia non sufficeret, cõmodum redundare in commodum aliquorum ciuium: quia omnium debet esse commodum: quia qui totum dixit, nihil excludit, vt est glos. in. l. ad instructionem. C. de sacrosanct. eccles. in parte, itinerũ. vbi dicitur, quòd non cuiuslibet itineris refectio solui debet ab ecclesia, sed illius per quod publicè itur: & sic commodum debet esse generale, non particulare, etiam si plurium personarum cõmodum respiciat, vt probant inferiora verba legis, loquendo in plurali numero, ibi, *Ni de otras personas*: & idem probatur ex verbis legis. 16. tit. 1. lib. 7. ordin. ★ Quæ est l. 1. tit. 6. lib. 7. Recop. ★ ibi, *En cosas prouechosas y necessarias á la tal ciudad*: & sic erogatio horũ bonorum communium, non certarum personarum, sed totius vniuersitatis commodum debet respicere: ex quo ad praxim referuntur sequentia.

21 Primò infero, quòd licèt puerorum pauperum educatio, & hospitalitas, atq; eruditio honorem ciuitatis, aut populorum respiciat, vt in l. si quid relictum. & in. l. ciuitatibus. ff. de legat. 1. quia tamen est in commodum certarũ personarum, & non in commodum vniuersale totius ciuitatis, & demorantium in ea, non potest pecunia publica in erudiendis his pueris, sed neq; in alijs pauperibus consumi, sed neq; in nutriẽdis pueris expositis: quod ægre ferunt pij fautores *de los niños de la doctrina Christiana*, inter quos elucebat pietas amici nostri doctoris Ludouici Gomez, Ducalis medici, degentis apud ciuitatem de *Guadalajara*, cuius solertia, & mansio hospitalis, & alimenta perpetua huiusmodi pueris sunt constituta: in hoc non solùm corporum, sed animarum quoque horum puerorum se medicum solertem ostendit.

Para los niños de la doctrina christiana.

22 Secundò infero, quòd huiusmodi pecunia publica non potest consumi

Pechos, o [illegible]

ſumi in ſolutione exactionũ regalium, vulgò appellatæ, *ſeruicios reales*, nam cum illud onus reſpiciat ſolummodo certum genus hominũ, quod dicimus *pecheros*, illi ex ſuo patrimonio ſoluere debent huiuſmodi onera, & non ex bonis communibus, etiam locando prædia, ſiue terminos cõmunes, vt dixi, ſcilicet. lib. 1. c. 4. ſub num. 19.

23 *Guardas de panes, y viñas.* Tertiò infero, quòd ſalarium, quod præſtari ſolet cuſtodib9 meſſium, aut vinearum vicinorum alicuius loci, non poteſt ſolui ex iſta pecunia publica, nam commodum cuſtodiæ reſultat in vtilitatem certorum vicinorum habentium vineas, vel ſegetes, ad quos pertinet cuſtodia ſuorum bonorum, vt in. l. diuus. ff. de vſu. & habita. & in. l. quę ſitum. §. ſaltuarium. ff. de fundo inſtructo. & eſt tex. in. l. ſi à domino §. fructus. ff. de. peti. hæredi. & notat Bal. in. l. 1. C. locati. & Bar. in. l. fi. ff. de impẽſ. in reb dotal. factis & Ange. & Alexand. in. l. diuortio. §. impẽdia. ff. ſoluto matrimo. & licèt ſit generale commodum, vel vtilitas, vt in eadem ciuitate, villa, vel loco adſit abundantia vini, & frumenti, & annonæ, vt in. l. 1. §. cura carnis. ff. de officio præſi. & ob id ciues compelli poſſunt, vt vineas & olíueta plantent, & agros colant, vt notat Bart. in. l. quotiens. in fine. ff. ad municipa. & Floria. in. l. ait prætor. §. ſicut. ff. de his qui deiece. vel effude. quos ſequitur Puteus in tractatu ſyndi. in parte, iudicis ſuprema poteſtas, ſub nu. 17. & de iure regni videtur text. in. l. 4. & . 5. tit. 20. par. 2. iũcto tex. in. l. 1. tit. 11. ea. par.

Tamẽ, licèt hoc ſit in vniuerſum publicè vtile & neceſſarium, quia aliàs regnum Caſtellæ deterioraretur, niſi aretur, & cultiuetur terra, & omnis ager, vt inquit Bald. in. l. itẽ ſi fundi vſufructus. ff. de vſufructu. & eſt text. in. l. non intelligitur. §. diui fratres. ff. de iure fiſci. tamen hæc vtilitas vniuerſalis eſt ſecundaria, principalis verò vtilitas eſt priuata & particularis, quæ reſultat in commodum ciuium, quorum eſt prædium, vel vinea, quæ cultiuatur, & ad quem perueniunt fructus, quorum conſeruandorum cauſa ponitur cuſtodia meſſorum, & cuſtodientium vineas: & ideò in ſoluendis expenſis debet haberi ratio illorum, cuius principaliter procuratur cuſtodia, licèt ſecundario redundet in cõmodum Reipubli. vt notat in ſimili Baldus in. l. rogaſti in prin. ff. ſi certum petatur. & eſt glo. in. l. ait prætor. §. 1. in parte, meum. ff. de edẽdo. & eſt tex. in. l. nihil. §. fi. ff. de inofficio. teſtam. & gloſſ. in. c. 2. in parte detrimentũ, de pactis. lib. 6. 24

Quod poteſt corroborari, ex illa doctrina Ang. in. l. nauis. ff. ad. l. Rhodiam de iactu. vbi dicit, ꝙ commodũ obueniens alicui in conſequentiam, non habetur in conſideratione, vt ille, qui tale cõmodũ recipit, percipiat: & ad idem poſſet velut nominatim citari: quod not. Bart. in l. 2. ff. ad munic. & plura, quę poſſent ad hoc propoſitum referri, notat, &

cumulat Ludoui.Gomez Hispanus in regula Cancellariæ. de iure quęsito non tollendo.q.4.fol.paruo.19.

25 Et sic, cùm commodum, proueueniens ex custodia mesium, vel vindemiarũ, sit principaliter cõcernens fauorem certarũ personarum habẽtium vineas, vel messes ad illos pertinent expensæ quæ fiunt in custodibus, per supradicta: & per ea quæ de mensoribus notantur in l.1.§.1.ff.si mensor falso modo dixe. & de testibus. in.l. quoniam liberi. C.de testibus.

Et sic pro regula generali est tenendum, quòd custodia mesium, & conseruatio fructuum, debet fieri expensis eorũ, quorum sunt fructus, vt notat Bart. & ibi Alex.in.l.cùm quæreretur.§.fin.ff.de leg.3.& notat Decius in.c.2.de probatio.nu.107.

Et ob id sequitur, quòd pulsationes campanarum, quæ fiunt ob fuganda nubila tẽpore quo sunt fructus pendentes in agris, debent fieri expensis illorũ, qui fructus habent, & non de bonis communibus ciuitatum, aut locorum, per supradicta.

26 Quartò infertur quoq;, quòd si graculi, aut vermes, vel locustæ nascantur in vineis & mesibus alicuius, potest cogi, vt suis expensis capiat, & occidat locustas, vel graculos, aut vermes illos: tùm ne re sua male vtatur: tùm ne inde procedant ad aliorum vineas, & messes, & comedant illas, & omnium vicinorum sequatur clades, vel calamitas. Quo casu propter inficiationem aliorum possunt cogi etiam de facto, vt suis expensis mundent supradictam, argumento eorũ, quæ de inficiatione not.DD.in.l.nullus.C.de Sum.Trin. & Fide Cath. & Puteus in. d.tracta. syndi.in parte, iudicis suprema potestas.fol.paruo. 155. & de sterquilinio posito iuxta parietẽ alienum, not. in.l.si quãdo.§.fi.ff.si serui. ven. & in.l.seruitutes la magna.ff.de seruit. vrb.prædiorum.& quæ loquendo de inficiatione pestis, notat Ioãnes de Ripa in tracta. de peste. fol. paruo.111.& est text elegãtissimus, qui ad hunc sensum trahi potest in l. si alius. §. est & alia exceptio. ff. quod vi, aut clam. & in.l.quemadmodum.§.magistratus.ff.ad.l.Aquiliam.& de iure regni est text. in.l.3. titul.10.par.7.vbi conseruandarum aliarum ædium causa, tolluntur de facto ædes intermediæ, ne incendatur ignis in eis, & progrediatur vltrà, & consumat omnes: sic ne locustæ, aut vermiculi isti vinearum, qui vulgò dici solent, *el coquo*, deuastent & se extendant ad aliorum prædia, possunt cogi domini prædiorum, vt suis expensis mundent fundos suos, & non expensis populorum, nisi locustę nascerẽtur *en los baldios*, & deuastassent herbas: nam tũc *seria prouecho comun de todos* consumi tales langostas, *que estuviessen en aquellos baldios*: & cũ sint in fundis publicis, vel communibus, deberẽt mundari expensis publicis: & deficientibus facultatibus publicis debet imponi collecta iuxta patrimonium cuiuslibet, vt in.l.omnes.C. si sine censu, vel reliquis.

Quintò,

27 *Pro salarijs prædicatorū* Quintò, ex supradictis infertur, quòd cum officium prædicādi sequatur de iure Episcopos, & parochos, clericos, vt in.c.quod ad sedē, de statu monachorum, & alij prædicantes, pro sustentatione vitæ possint pretium accipere, si prędicent, vt notat Abb.in.c.cum ex offic. de præscriptio. & tractat eleganter Ioānes de Ripa in suis respon. sub tit. de consuetud.c.14.in fine. & doctor noster de Medina, Hispanus, in tractatu de Eleemosyna.c. de quibus bonis sit Eleemosyna largienda, si fortè Episcopo, vel cura negligentibus prædicare suis parochijs, necessum sit alios vocare, qui prædicent saltim quadragesimali tempore, prout fieri ad instantiam populorum solitum est: expensa, & pretium quod datur prædicatoribus, ab illis qui prædicare tenentur, debet peti, neq; vllo modo de bonis communibus populorum debet talis expensa fieri: quòd si fiat, repeti debet ab illis, qui consumpserunt tempore quo redditur ratio, *de los propios del concejo.*

28 *De expensis processionū* Sextò infertur, quod expensæ, quæ quotidie fiunt in processionibus annuis, publicè euntibus vicinis ad eremitoria, quæ sunt in cāpestribus locis, vel ad alia loca religiosa, vt in leg. vel religionis. ff. de procurato, vbi vina, & panes, & alia ad edendum consumuntur pro refectione corporis humani: nam pedestres ambulant tam viri, quàm fœminæ, non debent fieri de publico: nam licèt hoc sit in Domini seruitium, non tamen est in commodum publicū: sed est in commodū particulare cuiuscunq;, & expensa fieri debet ab his quorum principaliter interest, argumēto notatorum in.l. quoniam liberi.C.de testibus, & in l.sed si hæreditas.§.1.ff. ad exhibendum.

Si tamen ex consuetudine clericis & sacristis, & alijs gestantibus cruces in processionibus soleat dari aliquid ad cōmedendum per modum Eleemosynæ de bonis publicis conciliorum, hęc laudabilis cōsuetudo seruanda est, argumento tex.in.c.ad audiētiam, de simonia: & tunc iusta est talis erogatio: vel etiam si aliqua moderatè erogantur in tripudijs, & alijs, quę die Corporis Christi fiunt in honorificentiam solennitatis illius diei: nam huiusmodi expensæ, quamuis de bonis publicis fiant, iustè erogantur: argumento tex.in auth. de collat.§. iubemus ibi, solennitatibus, coll.9. & id quoq; generali Hispanorum consuetudine admissum est, quam in futurum sequendam, & adiuuandam putarem, argumento text.in.l. vt prophanos, C.de paganis, & templis eorum.

Septimò infertur quòd si Ecclesia & beneficiati non habent sufficiētes redditus, vnde viuere valeāt, & illa Ecclesia reædificatione indigeat; si vna est tantum Ecclesia parochialis, cum ius publicum consistat quoq; in sacris & sacerdotibus, vt.l.1.ff.de iustitia & iure, & commodum spirituale, quod in Ecclesia percipitur, 29

percipitur, omnes tangat, in tali necessitate posset succursum præstari ex bonis communibus vniuersitatis ad partem reædificationis ecclesiæ, ex notatis per Abbatem. & doctores in cap. 1. de ecclesijs ædificandis, & in. c. 1. de reb. eccl. nō alie.

His casibus, & similibus potest pecunia publica expendi, & ea deficiente perueniri debet ad collectam inter vicinos, à qua neq; clerici possunt excusari, qui etiam inconsulto Pontifice possunt exigi, & ab eis recuperari, quod eos tangit in hac expensa ob bonum commune, iuxta eleganter notata per Luc. de Penna in. l. 2. C. de quibus mune. lib. 10. col. 4.

Vnum tamen aduertēdum, quòd erogatio istius pecuniæ publicæ, secundùm dispositionē illius text. facienda est de mādato iudicis, & rectoris ciuitatis copulatiuè, vt probāt illa verba tex. *Librado de la justicia, y regidores:* & in hoc est ius nouū: nā de iure cōmuni soli rectores erogabant sine præsidis arbitrio, licèt ipse nonnulla facere iubebat, vt in auth. de coll §. iubemus. vers. sed neque prouintiarū. col. 9. not. Luc. in l. 3. C. de qq. muner. lib. 10. q. 8. & in l. si quod. C. de leg. eo. lib. & per Bar. in. l. 2. ff. ad municip. Hodie verò iudex in ista erogatione habet arbitriū simul cum rectoribus, vt hîc patet.

30 Facta ergo erogatione pecuniæ publicæ, ipse iudex debet exigere rationem, an benè vel malè fuerit pecunia cōsumpta, vt probāt illa verba tex. *Y las q̄ no fuerē tomadas y fenecidas, las tomē:* & in hoc est ius nouum ista lex: nam olim de iure communi ista ratio exigebatur ab episcopo loci cū quinq; primatibus, idq; fiebat singulis annis, vt in auth. de coll. vers. sed neq; ꝓuintiarū. col. 9. Hodie verò hoc cessat, & iudex ipse exigit præteritarū consumptionū, & erogationū ante ipsum rationes, vt hîc videmus, & ita practicatur, licèt aliquādo hoc adimitur iudicibus ordinarijs per sacrū Concilium regium, & cōmittitur alicui speciali iudici, qui exigat rationes, quē vulgus appellat *Iuez de cuētas de ciudad:* & ista practica fundatur ex dicta auth. de col. §. nulli verò. ad fi. Regulariter autē dicta ratio exigitur ꝑ iudices ordinarios, vt hic disponitur.

Iuez de cuētas de ciudad.

Et ista ratio publicè exigenda est in publico concilio, vt notat Platea in. l. securitates. C. de suscep. & arca. lib. 10.

Ratio vbi debet exigi.

31 Forma autem exigendæ, & rationis dandæ per ipsum camerariū, siue rationalem publicum, & administratores reipublicæ, hæc esse debet: debet enim exhiberi liber publicus, quem vulgus appellat *libro del cargo*, in quó debent esse nominatim scripta omnia quæ recipit camerarius, siue rationalis, & ex qua causa, vt in. l. apparitores. C. de exactor. tribu. lib. 10. & notat Bartolus, Platea, & Lucas de Penna in. l. 2. C. de nauicula. lib. 11. & in ista computatione priùs fit cōputatio introitus, quàm expensarum, vel erogationis, vt not. glos. in. l. Thais ācilla. §. libertatem. ff. de fideicom. liberta. Sunt enim

enim ista adeò cõnexa ad inuicẽ, vt nunquàm præiudicet confessio introitus, nisi acceptetur expensa, & è contrà, vt in.l. cum quæritur.ff. de administra.tuto. & notat Platea in Confessio introitus an præiudicet. l.1.C.de apoc. publ.lib.10. & Alex. in apostil.ad Bart.in.l.si pupillus.ff. de administ.tuto.

32 Et in erogatione debet exprimi causa & dies, vt in.l.neminem.C.de suscepto. lib.10. neq; aliter videtur perfectè reddi ratio, nisi hæc omnia clarè exprimantur, quia non aliter bono modo comprehẽdi potest, an aliquid fraudis admissum sit: nec videtur reddita ratio, quæ non potest intelligi, vt in.l. argentarius.§.edi.ff. de eden. & ideò cũ magna cautela præcipit lex ista, ꝙ videatur expensa erogationis, dum litera dicit, *No passando en cuenta saluo de lo que se mostrare libramiento de justicia, y regidores, con cartas de pago.* Et in tantùm exigitur scriptura in ista *carta de pago*, quod a forma huiusmodi probationis non potest recedi. Et ideò nõ valeret probare per testes istam solutionem, vt notat Decius in 1.par.consil.94.

Quæ apocha de recepto sufficit, quamuis sit priuata. Vt notat Iass.in l. admonendi.ff. de iureiuran. Et ita vtimur de cõsuetudine: & idem est ad probandum quòd rationalis, vel camerarius publicus recepit aliquid à debitoribus reipublicæ: nam vt ipsi sint liberati à debito, vt exigatur à camerario, sufficit apocha priuata à camerario facta, quòd recepit illam pecuniam á communi, cum sic de cõsuetudine obseruetur: quæ probanda est, vt notat Salyc. in.l.exemplo.C. de probatio.intelligendo notata in.l.2.C.de conuen. fisci debito.lib.10.& ita notat Iass.in d.l.admonendi.num.133.

In minutis verò erogationibus 33 sufficit liber camerarij, cum iuramento, & ita illa est vera probatio, de qua loquitur litera istius textus, ibi, *E lo que se gastare por menudo se informen:* nam ista informatio in minutijs sufficit per librum cum iuramento, vt in.l.fin.§. in cõputatione. C.de iure deliberandi. & notatur in l.si quis pro redemptione capt.C. de reuocan.donatio. & notat Lucas in.l.2.C.de nauicula.libro.11. Quod procedit, si talis liber continet verisimilia, secundùm Ias.in.d.l.admonendi.num.125. & facit text.in.l.25. tit.9.par.2.ibi, *Por alualaes de los que las recibieron:* & quod notat Felin.in cap.fin.de præscrip.in fine. & Lucas in.l.fin. C.de ven. rebus ciui. in fin.

Item ista ratio exigenda à correctore, debet esse minutatim, quid, & quantum, & in quibus rebus sit expensum: secus est in patrono ecclesiarum, qui licèt exigat rationes, illæ non debent esse minutatim, sed quomodò regantur possessiones, & quomodò prouentus expendantur, non quantum expendatur singulis diebus, in carnibus, pane, vel piscibus: ita notant docto.in cap.cùm & plantare.§. in ecclesijs. de priuileg. sequitur Rochus de Curte in tract. iuris patronatus. in verb.honorificum.in fin.

Et

Et quod de mandato regis debeant istæ rationes exigi, in bonis conciliorum, locorum, & ciuitatum huius regni, viso libro registri, quod suprà nominaui *libro del cargo*, est aurea lex partitæ in.l.9.tit.19.par.3. & licet de iure communi reuisio harum rationũ pertineat ad regem, vel ad dominos temporales, cuius est iurisdictio: tamen standum est in hoc consuetudini: vt eleganter concludit Guido Pap. in decis. Delphi. decis. 331. de quo eleganter loquitur Aymon Craueta in. 2. part. consiliorum. consil. 238. incipit, Diuino subsidio.

34 Et ista ratio non solùm in quantitate, expensa exigẽda est, sed etiam in modo conseruãdi pecuniam publicam: nam si camerarius reipub. expendit pecuniam, in suis proprijs commodis, & mercantias facit cum ea, exigenda est huius talis ratio, & venit camerarius puniendus pœna, de qua in.l.14.tit.14.part.7. vbi est text. expressus de ista quæstione: & vltra pœnam criminalem administrator pecuniæ publicæ poterit ad interesse (quod ius ciuile vsuras vocat) conueniri, seruata distinctione, de qua per Plateam in.l.2.C. de his qui ex officio administrato. conueniun. lib.10. & facit.l. cùm quidam. §. eos qui. ff. de vsuris. & in.l. si benè collocatæ. eodem titul. & dict.l.14. corrigit notata in pœna de iure communi in.l.1. & per totum. C. de his qui ex publ. ratio. lib.10.

35 Item dicta ratio, contra administratores reipublicæ exigitur, non solùm in supradictis, sed etiam inquirendo an in dicto libro rationũ, qui appellatur *libro del cargo*, scripserit omnes introitus, & prouentus, & pœnas pecuniarias: & alia quæ nomine reipublicæ receperit: nam si non scripserit aliqua, tenetur ad duplum eius quod omiserit. Ita notat Platea in.l. excellentia. C. de erogatio. milita. anno. lib.12. & tutor, qui surripit sibi, occultans pupillo, quæ pupilli sunt, conuenitur ad duplum, vt in.l.5. tit.14. part.7. & alij multi conueniuntur ad duplum: quos notat glossa in.l. defensioni facultas, in parte, integrum. C. de iure fisci. lib.10.

Et in administratore communi, qui omisit scribere dictos introitus, & recepta, quòd cõueniatur ad duplum, & non quadruplum, videtur æquius, quanuis in quadruplũ condemnandos asserat Puteus in tract. syndicatus, in parte, redditio rationum, vbi elegãter sub breuibus loquitur de forma reddendæ rationis publicæ: & quia non est moris mei aliena transcribere, ibi legẽtur quæ hîc possent à lectore in proposito vltra supradicta peti, & quòd dictus camerarius communis, qui omisit scribere, condemnetur in duplum, tenet Cepola in auth. sed nouo iure. num.15. C. de seruis fugitiuis. *Camerarius qui aliquid omisit, qualiter punitur.*

Item viso libro rationum, & perlectis introitibus & exitis, quæ exhibita sunt à dicto administratore pecuniæ communis, sententia diffinitiua, quæ vocatur *el alcance*, benè potest ferri contra absentem non citatum, 36 *Alcance.*

citatum,

citatum, ita notat glos. & ibi Bart. in l. 2. §. 1. ff. de administr. rerũ ad ciuit. perti. quam sequuntur multi docto. quos refert Ias. in l. ne quicquàm. ff. ff. de officio procons. & lega. nu. 45: & facit glos. in l. 2. C. de contra iudi. tutel. & quod notat Abb. in c. cùm nõ ab homine. col. pen. de iudicijs. & Platea in l. fin. C. de priuil. scholar. lib. 12. & notat Iass. in l. si quis arbitratu. ff. de verb. oblig. num. 23.

37 Et cùm lata fuerit sentẽtia, dicta *de alcance*, à iudice illa debet statim exequi, non obstante appellatione, argumento text. in authent. de sanctissimis Episcopis. §. œconomus. coll. 9. & ibi Angel. ✶ Idem resoluit Auiles in c. 30. prætorum. verb. *faga pagar.* numer. 3. & Castellus in l. 27. Tauri. ante num. 21. Sed hodie *en esto de la execucion de los alcances de cuentas*, seruanda est forma del cap. 49. *delas Cortes del año de* 1585. ad quod recurre. ✶ In cuius proposito possunt allegari, quæ notat Matthæ. de Afflictis in suis decis. quæst. 157. & noster Hispanus Iacob. *del Castillo* in tractatu de ratione reddenda, quẽ posuit in l. 27. *de Toro.* in suis glossis, vbi latè de ista materia, maximè in finali parte. & per Paulum in l. si cui libertas. ff. de condition. & demonstratio. vbi de proferenda sententia à calculatoribus loquitur: & vide Plateam in l. fin. C. de debito. ciuita. lib. 11.

38 Et contra administratorem pecuniæ communis, non solùm respublica, sed ille cui mandatũ est solui, potest agere virtute mãdati, in scriptis dati, quod vulgò dicimus *libramiento*: quod debet continere formam, de qua in l. ista: nam sine scriptis, mãdatum ad recipiendum non probatur, vt notat Bart. in l. falsus. C. de furtis. præsentato autem mandato, siquidem acceptatur solutio, nulli dubium, nisi quod debetur, vt in l. si literarum. C. de solutioni. & licèt expressè nõ acceptetur, sufficit acceptatio tacita, secundùm Salicetum ibi per. l. si filiusfamiliás. ff. ad Macedonianum: si verò non acceptetur, agendũ est ordinariè contra administratorem, vt soluat de pecunia communi, qui si negauerit eam habere, fit calculatio, vt videatur an dicat verum, argumento text. & quę ibi notat Bald. in l. residuum. C. de distractio. pignorum.

Et nota vnum, quod est speciale in ista materia fauore reipublicæ, quod licèt regulariter in alijs vltima mora noceat: tamen si camerarius reipublicæ tenetur aliquid soluere salariato, si paratus est soluere tempore constituto, nec soluit, quia creditor non petit, si transacto tempore petat, nõ per hoc constituitur respublica in mora: vt in l. fortissimi milites. & ibi notat Platea. C. de erogatio. milita. anno. lib. 12. quem dicit vnicum Ludouicus Gomez Hispanus in. §. ex maleficijs. instit. de actio. num. 48.

Item nota, quòd vassalli nõ poterunt habere excusationem, quominùs ratio istorum bonorum communium reddatur domino, aut suo iudici, etiam si dicant, nunquã eam tempo-

eã tẽporibus præteritis redditã fuisse: nam talis non vsus non iudicit cõsuetudinem, quin ratio sumi possit: & ita notat per bona iura Guido Papæ in quæst. Delphi. q. 631. nisi in casu quo dominus non habet iurisdictionem nisi in præuentione, quia si iudices ordinarij prius acceperũt rationes, & præuenerint, illi præuentioni stãdum est: nam semel res iudicata & diffinita per competentẽ iudicem, habetur pro veritate, & nisi consuetudo sit, quod soli administratores successores exigant ab antecessoribus, vt probat Aymon. in secunda parte consiliorum. 238. diuino subsidio, vide quæ dixi supra in lib. 1. cap. 9.

39 Data autem semel ratione per camerarium cõmunis, si semel visis rationibus habuerit apochã, quod vulgo dicitur *fin y quito*, non tenetur idem reddere rationes: & ita notat Bart. in additio. ad Bart. in l. semel de apochis publi. lib. 10. & alios allegat Decius. 1. par. consi. 94. Quod intelligo, nisi allegetur error calculi iuxta notata in l. calculi. ff. de administra. rerũ ad ciui. perti. & in l. vna. C. de errore calcu. quia super errore calculi intra tempora ibi statuta agi poterit vt reuideatur, & veritas præualebit errori: vt in l. 30. titu. 11. part. 5.

Et an quæ per iniustã sentẽtiam sunt applicata remanere debeant apud rempublicam, vide Bar. in l. 2. §. quod si de frumentaria. ff. de administra. rerum ad ciui. perti.

Et quod Respublica habeat hypotecã in bonis sui administratoris vide tex. & ibi Plateã in l. fi. C. de debito. ciuita. lib. 11. & per Rebuffũ in cõstitutio. Frãciæ, & in tracta. de cõstit. reddituum arti. 1. gloss. 14. nu. 29.

Et licèt supra dixerim, semel tantum rationẽ administrationis dandam ab administratore, tamen si ostẽdatur liberatio, quod vulgo dicitur, *fin y quito*, & contra illam liberationem, dicatur quod fuit data nõ viso libro rationum, qui ex consequentia actus administratorij, venit ostendendus, vt inquit Bal. in rubri. C. de exercito. actio. n. 12. versi. & ideo, cum non dicatur legitime reddita ratio, non valet liberatio, imò administrator dicitur fuisse in dolo, & dolosa redditio rationis, & eius liberatio nullo modo valẽt, & plura, quæ possem allegare citat Alexander in. 7. volumi. consil. 74. in causa, & lite, & notat vltra eum Bart. in l. tutor qui repertorium. ff. de administratio. tuto. in fine. & elegantissimè notat Matthæus de Afflictis in decisi. 360. inter marcum. & facit text. in. l. si quis ex argentarijs. §. penultim. ff. de edend. & qui nõ habet hos libros, videtur in dolo, tanquam transgressor legum, vt notat Aymon consilio. 193. num. 13. volumi. 1. *Fin y quito.*

Etiã si talis liberatio habeat plures renuntiationes, & pœnæ adiectiones de non contraueniendo, quia sunt ipso iure nullæ, & tanquam accessoriæ regulantur à principali, quod nullo modo valet: vt est gloss. in lege prima. §. finali. ff. si

quid in fraudem patroni. & est tex. in lege fina.ff.de constitut.pecu. & in.l.de bonis.§. primo.ff. ad legem Falcidiam.& in cap.2. de precarijs, & notat per plura Decius in.l. cum principalis.ff.de regulis iuris.& Socinus in.l.1.ff.soluto matrimo.num. 102.& Oldra.consi.138.

41 Idem est si ostenderetur liber, & rationes pręcessissent tam intricatæ, & quæ non facilè possent intelligi, nam intricata ratio non est ratio, nec data videtur: vt in.l.cum seruus. ff. de conditio. & demonstratio. & in.l.summa cum ratione.§. primo.ff.de peculio:& nisi causa liberationis vera appareat, non dicitur ratio reddita, sed quædam confusio. vt in. l. cum plures. §. in primis.ff.de administra. tuto. & notat Baldus in.l.2. C. de nauicula. libr. 11.& in rub.C.de fide instr.& in.l.1. C. de eden. & Bar.in.l.neminem.C. de suscepto.& arca.lib.10.vbi dicit, quod nisi nominatim constet, cur datum sit, & qua de causa, non poterit intelligi ratio, neq; valebit liberatio, tanquam data super ignoratis. vt in.l.si cum tutoribus.ff.de transactioni.in.l.si ignorãs.ff. loca.& in.l. argentarius.§.edi.autem.ff.de eden.

Et quãdo cessat causa liberationis, cessat quoq; liberatio:& infinita quæ possẽt allegari, notat Tiraquellus in.c.cum cessante de appella. in verb.liberationis.nu.174. & Soci.in cõsi.159.versi.quarto.lib.2.& nominatim loquendo de liberatione, idẽ probat per bona iura Aymon.1.volumi.consilio.142.diuino subsidio. numer.9.&.11.&.21.

Itẽ etiam potest retractari dicta liberatio, vulgò dicta, *finiquito*, si ex ea resultat enormissima læsio, ex qua de necessario resultat dolus: vt in.l.si de meis.§.recepisse.& in.l. sed & si in seruũ.§.si quis iudex.ff de arbi.& vbi est enormitas in proposito, ibi resultat dolus: vt probat Bal.cõsil.380.præmitto: maxime si per insidias & persuasionem fuerit data liberatio: vt probat Corneus cõs.236 col.fi.&.258.lib.4.consili.& probat Calcaneus cõsi.11.& cum præsumatur talis dolus ex enormissima læsione, nõ valet liberatio facta, & potest retractari etiam si ei renũtiatũ esset, ex notatis per Anto.de Butrio cõsi.24.quæstio hæc:& notãt DD. in.§.arbitrio.pro soc.& Soc.cõs.24. li.1.& Corneus cõsi.288.li.3. & quãdo dolus & persuasio dolosa cũ læsione concurrunt in liberatione facta, eo ipso est liberatio & difinitio nulla ipso iure, & semper potest peti vt ratio de nouo reddatur, argu. notatorum per Oldra.consil.37. ad primam: quod est mirabile. 42 *Retractatur liberatio.*

Et tex.ibi *a quien quieren hazer gracias*, licèt regulariter ciuitas non possit facere gratiã, quia esset ambitiosum decretũ, iuxta not. in.l. ambitiosa.ff.de decretis ab ord.faci. & in.l.præses. C. de transactio. tamen si aliquis seruiuit multum Reipublicæ in aliquo negotio, neq; habuit conueniens salarium, & Respublica bene lucrata est, propter singularẽ illius industriam & laborem, bene potest vltra paruum salarium iam 43 *Ciuitas ansciat gratiã*

potest

præstitum, aliquid vltra remunerare, iuxta seruitium meritum, & ista non erit donatio, & si eam saperet, tamen posset fieri a repu. secũdum Albericũ in dicta. l. ambitiosa. per tex. in. l. cum plures. §. fi. ff. de administra. tuto. & in. c. quicunq; suffragio. 12. q. 2. & facit text. in. l. etiam. in prin. ff. de manumi. vindi. & sic limitarem istam nostrã legẽ. Vide Pla. in. l. 2. C. de decretis ab ord. faci. li. 10

Sed an in criminalibꝰ posit ciuitas remittere iniuriã, vel violẽtiã factam Reipublicæ, vide per Bal. in. c 1. §. iniuria. de pace iuramen. firman. in vsibus feudo. col. 2. & sicut tutor de morte patris pupilli nõ potest trãsigere, quando homicidiũ est certũ, & de homicida per veras constat probationes: vt notat Gandi. in tit. de transactio. sub num. 23. & notat Bonifaci. in tit. de pace. versi. sed nũquid pupillus. in versi. sed an tutor: ita nec ciuitas poterit remisionem facere, quando de violentia, & iniuria liquidò constat.

Et qualiter Respublica debeat respondere nuntijs regis, petentibus aliqua sibi donare, per Plateam in. l. 1. C. ne quis liber. lib. 11. & expẽsa quę fit in malos vsus, qualiter corrigatur: vide Plateã in. l. ordinẽ. C. de cõsu. & nõ spargen. pecun. li. 12.

SVMMARIA Capituli vndecimi.

1 *Iudices & rectores qui sibi aliquid percipiunt de bonis communibus, qua pœna puniantur.*

2 *Officiales publici an posint aliquid percipere vltra salariũ remissiue.*

CAPVT. XI. In. l. trigesimam. * *Est. l. 22. titu. 6. libr. 3.* * *Rec. & vide quæ habes supra. c. 10. num. 16. versi. caueat tamẽ iudex &c.* *

ET materia huius legis clarissima est, neq; indiget alia interpretatione, nisi quod aduertant iudices, & rectores conciliorum, ne quid im suum commodum conuertant de bonis communibus, nam vt fures pœna septupli condemnabuntur. Cætera videantur in. l. ambitiosa. ff. de decret. ab ordina. faci. & in foro quoque conscientiæ idem consulo faciendum, qua contenti esse debent omnes isti officiales, salarjis secundum consuetudinem dari solitis, vt in authen. de defenso. ciuita. §. quia verò etiam. col. 3. & an iudex, vel officialis vltra salarium posit aliquid percipere, ego latè per quã 2 plurimas conclusiones examinaui materiam hanc satis quotidianam in primo volumine horum manda regalium capi. 2. vbi poteris videre ad plenum, quid, & quando posit aliquid recipi, & quibus debeatur salarium præstari propter officium.

SVMMARIA Capituli duodecimi.

1 *Bona ciuitatis an omnino sint locāda*
2 *In locationibus bonorum ciuitatis debet apponi solennitas consueta.*
3 *Locatio bonorum ciuitatis semel per fecta non debet rescindi & nu.9.*
4 *In locatione bonorū ciuitatis debet assignari dies certa, vt fiat licitatio*
5 *Licitatio bonorum ciuitatis qualiter debeat fieri.*
6 *Licitatio facienda à iudice vel officialibus Reipublicæ præsentibus.*
7 *Locatio bonorum debet fieri plus offerenti, tam in quantitate quám in qualitate.*
8 *Licitator simulatus nō lucratur promissum, vulgo dictum prometido.*
10 *Adiectio del quarto an admittatur in locatione bonorum ciuitatis.*
11 *Intellectus ad.l.76.in quaterno gabellarum,*
12 *Ciuitas an restituatur contra locationem solenniter factam.*
13 *Licitatio bonorū ciuitatis debet fieri cum fideiußione*
14 *Iudex reuocat locationem (bonorum ciuitatis) male factam,*
15 *Perfecta locatione competit arrendatoribus ius in re.*
16 *Respublica potest agere contra socios in locatione bonorum.*
17 *Licitatio an habeat locum in bonis mobilibus.*
18 *Solutio facta camerario reipublicæ in ducit liberationem.*

CAPVT. XII. In.l.32. ★ *Est.l.23.titul.6.lib.3.Recopil. & .l.3. & .4. titu. 5. lib. 7.Recopil.* ★ *De locatione bonorum conciliorum, & de cura ponenda à iudicibus.*

QVòd locentur bona quæ sunt in redditibus & pecunia conciliorum, præcipit lex ista, & ne omissum fiat quod posset augeri, & cresci in dictis locationibus, iniunxit lex nostra curæ correctorum in illis verbis, *è proueau sobre ello, de manera que no se pierda lo que se podria auer dellas.*

De primo, ꝙ locētur prædia & redditus cōciliorū, si oportuerit, & cōueniēs fuerit Reipublicæ, disponit tex.in.l.4.tit.3.lib.7.ord. ★ Quę est.l.4.tit.5.lib.7.Reco. ★ ibi. *quādo se ouieren de arrendar*: nō enim de necessitate requiritur ꝙ sēper fiat locatio: nā Respublica per suos administratores posset colere prædia, publica, & fruct⁹ percipere, sicut tutor facit in bonis pupilli: vt in.l.15.ti.16. pa.6.ibi *é hazer labrar las heredades*: nā intelligitur siue per se, siue per colonos: vtilius tamē & cōuenientius est ad euitandas fraudes quod locētur prædia, & alia quę sunt in redditu Reipublicę: nam segnius gubernātur per plures cōmunia bona quę solent negligi: vt in.l.2.C quādo & quibus quar.pars.li.10.ideo frequēs est horū bonorum cōmunium locatio, 1 Ciuitas... las prædi...

catio,quæ vt debite fiat,attenta mẽte legũ nostri regni & iuris cómunis multa requirũtur vltra subhastationẽ publicã:nam ista est quid exclusiuũ fraudis, & doli in quolibet administratore,vt probat Abb.2.p. cons.69.& Ioãnes de Ripa in tit.de legibus responso. 9.in tãtum quod ipsoiure pręsumitur quod non interuenit fraus:vt in.l.32.ti.26.par.2. ibi, *porq̃ no pudiesse en ellas ser fecho engaño*:& facit quod notat Bar.in.l.2.C. de prædijs curiali. & Angelus in. l. pretia rerum.ff.ad.l.Falcidiam.

Subhastatio excluait fraudes.

2 Primũ est, ꝙ in locatione seruetur solẽnitas cõsueta:nam si consuetum fieri pro forma talis locationis non fieret, nullius momenti est locatio,secundùm Bar.& D D. in.l.1. C.de pascuis publi.li.11.& notat Felinus in.c.cum M.de cõstitutio.col. 3.& Bald.in rub. C. de rescind. vendit.& est tex.in.l.1.C.si propter publi.pensita.ibi.solenniter.

Consuetum fieri seruandum in locationibus.

Secũdum requisitũ est, quod res locanda notificetur publicé per pręconium nouem dierum ad minus, quod isti dies taxati sunt à legibus nostri regni per text.in.l.10.tit.15.li. 2.ordi. ✶Est.l.3.titul.5.lib.7.Recop. sed est alterata in multis.✶& in.l.4. tit.3.lib.7.ordina.✶ Quę est.l.4.tit. 5.lib.7.Recop.✶& de iure communi excepta venditone rerum fisci & Ecclesiæ, vbi viginti dies dabantur, ad subhastationem:tamen in rebus aliarum ciuatum , & conciliorum tẽpꝰ subhastationis est arbitrariũ,vt notat Bart.in.l.licitatio in prin.ff.de publica.& vectiga.& per Plateã in.l. si tẽpora.C.de fide instru.& iure hasta fisca.lib.10.& notat Mont.in.l.40. ti.5.par.5.& iure cõmuni tractat elegantissime Petrus Rebuffus in. constitu.Frãciæ in.2. tomo,in tractatu de præconijs.Hodie veró cessat arbitriũ,q̃a ad minus pręcedere debet subhastatio nouẽ dierũ:& si fortè plures dies dati fuerint ad subhastãdũ, vel à cõsuetudine,vel ab statuto,aut fortè ex arbitrio officialiũ Reipublicæ:nihilominꝰ valebit subhastatio, quia fauor reipublicæ est illud plus tẽporis addi,& ita colligo ex Platea in.l. si tẽpora.C. de fide instrumen. & iure hastę fisca.1.col.Itaq; vltra nouem dies adhuc crederem,quod durethodie iudicis arbitriũ ad subhastandum:sicut olim durabat,vt notat Lucas de Penna in.l.1.C.de venden. rebus ciuita lib.11.& circa tempora licitationis, vide quę posui in dictionario meo hispanico in parte *Almoneda*.

Et aduerte,ꝙ licèt leges nostri regni requirãt fieri subhastationẽ voce præconis,vt in.d.l.4.tit.3.lib.7.ord. ✶Quę est.d.l.4.ti.5.li.7.Re.✶ibi *por pregonero*: tamẽ in locis quibus nõ est pręco,vt sũt vici,& alia multa loca huiꝰ regni nõ habẽtia pręcones, quorũ voce manifestetur locatio: in illis sufficeret per edicta posita in valuis Ecclesiæ,vel in alio loco publico manifestare locationẽ per ista tẽpora:nã ista solẽnitas edicti sufficit,& æquipollet voci præconis,& plus,vt est tex.in.l.loca.& ibi notat Plat.C.de locatio.pręd.fisca.li.11.& p Angelũ vbi de loco publico vbi

hoc notificetur, loquitur in auth. de alienatione emphyteosi. §. hoc etiã colla. 9. & faciunt quæ notat Rober. Marãt. in Specula. aureo. in titu. de citatione.

3 *Locatio an rescindatur.* Itẽ si est consuetum, vt cũ tubis, vel sono cãpanarũ fiat locatio, hoc nõ debet omitti, vt notat Bar. in. l. 1. C. de pascuis publi. & Bal. in rub. C. de rescidẽ. vendi. & Feli. in. c. cum M. de constitu. col. 3. & facta semel locatione, etiam si magnum lucrum obueniat, non debet rescindi locatio, quia sicut si locatores essent in damno, ipsi sufferrent, eodẽ modo si sunt in lucro, inuidere nõ debemus, vt in quit Bal. in. l. cum pro pecunia. C. de solutioni. & facit quod notat idẽ Bald. & Angel. in. l. at vbi. ff. de petitio. hered. & Deci. 1. par. cõsi. 4.

Tertiũ requisitũ est, quod assignetur dies certus, in quo adijciatur res locanda licitanti, vt probant dictæ. ll. regni supraallegatæ, ibi, *sea señalado, è assignado cierto dia*, & in. d. l. 10. tit. 15. lib. 2. ordi. ibi, *è señale dia para el remate.* ★ Nõ inuenitur in Rec. nã alterata est, vt patet in. l 3. ti. 5. lib. 7. Rec. & vide hũc doctorẽ in dictionario, verbo, *almoneda*, post principiũ. ★ ibi. *E señale dia para el remate*. Et hæ leges inter aliã formã hoc exprimũt, ꝙ assignetur certus dies, nã ex tali assignatione colligitur vera certificatio ad licitãdũ. facit. tex. in l. at. qui aliter. §. 1. ff. ꝙ vi, aut clã. & ibi probatur, qđ si assignatio diei esset obscura, non valeret: de quo per Rom. in cõs. 379. & per Hyppolitũ in rub. de probatio. foli. mihi. 44. & facit. l. ea quæ. §. fi. ff. de cõtrahẽ. emptio.

Et postquã semel assignatus fuerit iste dies *para el remate*, si aliquis fecerit licitationem, quæ vulgò dicitur *postura*, postea non licebit variare in assignatione termini: quia esset in preiudiciũ iuris adquisiti: ita notat Platea in. l. 2. C. de fũdis reipublicę. li. 11. & Bar. in. l. si tẽpora. C. de fide instru. & iure hastę fisca. li. 10. in versi. 5. quęro, vtrũ: & quãdo fit in *al moneda* loquitur tex. in. l. 32. ti 23. p. 2. *Postura.*

Quartũ requisitũ est, quòd dies in quo fiat vltima adiectio licitãti, non sit de dictis nouẽ diebus datis, & assignatis à lege regni quibus debent fieri præconia, nã tota ista dilatio nouem dierum debet deseruire præconijs & licitationibus, quę dilatio est legalis, & data sine ministerio hominis, qua durãte nihil est innouãdũ: vt in. l. siue pars. C. de dilatio. Post lapsũ verò horũ nouẽ dierum potest fieri *el remate*, in die ab homine assignato, quia ista duo vt diuersa ponuntur in dictis legibus, scilicet, tẽpus nouem dierũ, & dies signatus pro re adijciẽda, primum à lege declaratur, ꝙ sit nouẽ dierũ: alterũ ab homine signãdum, lapsis dictis nouem diebus legalibus, nisi aliter obseruetur de consuetudine.

Quintũ requisitũ est, quod licitatio fiat iudice præsente, aut saltim officialibus Reipublicę interessentibus, quãdo res subhastatur, aliter nõ valet licitatio, secũdũ Bald. in. l. fi. C. noua vecti. insti. non po. sequitur Alexand. in apostil. ad Bar. in. l. 1. C. de 6 *Licitatio fit iudice præsente.*

de fide instrumẽ.& iure hastæ fisca. li.10.& in.l.licitatio.in prin.ff.de publica.& vectiga.& loquendo de fiscali re, quę locatur, est tex.in.l.1.C. de locatione pręd.fisca.lib.10.Istud intelligerẽ.procedere, vt fiat de mãdato iudicis, & illorũ, qui pręcipiũt rẽ locari, aliter sufficeret præsentia vel mãdatũ iudicis in ipso remate, quia licitatio partis quæ dicitur *postura*, sufficit si fiat corã tabellione: etiã si iudex absit, vt colligitur in simili doctrina per Plateã in.l.si tẽpora.C.de fide instrumẽ.& iure hastæ fisca.li.10.post Bar. ibi. ★Et est bonum verbum ad.l.4.titu.11.lib.9.Recop.★& fieri debet subhastatio cũ publicatione veri pretij, & nõ debet fingi maius pretiũ, cũ minus offeratur: quia tunc seruandum est quod ponitur in gloss. Gregorij. in. l. 33. titul.27.par.2.

7 Sextum requisitum est, ꝙ transactis nouẽ dieb⁹, quibus res licitatur & cõpleto tẽpore adiectionis, res adiudicetur ei, qui in pretio & commodo Reipublicæ alios vicerit, vt probãt verba tex.d.l.10.nu.15.lib. 2. ordi.ibi, *è se remate en aquel que mayores precios diere*. ★ Non inuenitur in Recop. quia.l.3.titu.5. lib.7. Recop.aliter se habet, sed, vide.l.4.d.titu.5.lib.7.Recop.★& põdera, quia litera dicit, *precios*, non dixit *precio*, neq; enim ad solũ pretium nũmariũ attẽdendum, sed etiam ad quancũq; vtilitatem cõciliorum, de qua vtilitate, & meliore conditione ponit exẽpla tex.in. l. eum qui emit.§. melior, cũ duabus legibus sequentibus.ff.de in diem adiectio. & notat Lucas in. l.congruit. C.de locatio. prædio.ciuili li.11.&.Bar.in.d. l.si tẽpora.& põdera ; quia tex. dicit. *diere*, ꝙ debet cũ effectu intelligi, nam si falsus sit licitator, & in effectu nihil dat, sua licitatio dicitur impostura & nõ valet, imò qui talẽ licitationẽ facit, & qui ei cõsẽtit venit puniẽdus: vt in.l.3.§.si quis imposturã. ff. de crimine stellio.pro quo tex.in.l. itẽ quod.ff.de in diem adictio. ibi, Vel falsus existat. Nã talis licitatio simulata, & falsa, nihil valet, nec liberat priorẽ licitãtẽ, nec obligat ipsum qui facit imposturã, sed pœnæ reddit obnoxium: notat sic Romanus in singulari.567.Si autem verus fuerit licitator, etiam si in præconio non fuerit dictum, quod plus offerenti daretur res licitata, sed simpliciter diceretur, *venga y recebille han su postura*, nihilominus, daretur res licitata, si est maior & melior licitatio, ex dispositione hui⁹ legis regni, per quam corrigitur doctrina. Bar. quæ aliter distinguebat. in.l.si tempora.C.de fide instrumento.& iure hastę fisca.li.10.& Roma.sing.755.

8 *Licitator simulatus.* Ex hoc infertur, quod quãdo simulatus licitator ponit pretiũ, non lucratur lucrum promissum, quod nos vulgò dicimus, *el prometido*, nam cum licitatio, quæ est principale, non valeat, non valebit lucri promissio, neq; aliud tale pactum, aut cõfessio, iuxta doctrinam Bal. in.l. si absentis.col.fi.C.si certũ petatur. per tex.in.l.fi.ff.de constitu.pecu.& alias infinitas doctrinas, allegat a-

postill. ad Bal.ibi.quam vide. & facit tex.in.l.1.§. quis cum.C.de latina liberta.tollen.

De licitatore supposito. Itē infertur, quod si primus licitator supposuit alium, qui plus offerret, vt se liberet, non est admittēdus talis secundus licitator: nisi sit idoneus ad soluendum, & interea ꝙ non fuerit admissus, non habet primus ius quod admittatur, quia in effectu nō dat maius pretium quàm primus: vt ista lex regni requirit: si tamen de facto fuerit expresse vel tacitè admissus ob officialibus, qui faciūt subhastationē, liberatur prim⁹, & officiales tenentur Reipublicæ: & ita colligo ex doctrina Pauli & Alex.in apostil.ad Bar.in.l.licitatio. in prin.ff.de publica.& vectig. Vide in proposito hui⁹ conclusionis tex. in.l.qui per collusionem. de actio. emp.& ven.

Quid in foro conscientiæ. Et nota, quód ista lex regni, dicēs quòd res licitata detur plus offerēti, non procedit in foro conscientiæ: quia res non debet dari plus offerēti, sed iustum pretium offerēti. Etiā si minus sit illud plus quod offertur: & cōtēta debet esse Respublica iusto atq; communi pretio, & nō superfluum quęrere: & ita colligo ex doctrina Ang.in auth. de alienatione & emphiteosi.§.hoc etiam coll. 9.in col.3. tamen indubio licitatio designat iustum pretium, iuxta notata in.l.pretia rerum. ff.ad.l. Falci. & in.l.si seruus cōmunis.ff. de condictio.furti.& per Rebuffum in dicto tractatu de præconijs.

Item, dicta lex regni, quæ dicit *que se da al que mayores precios diere,* ⁎Quę non inuenitur in Rec, vt habes supra num.7. ⁎venit intelligēda, quando istud plus pretij offertur antequàm res locanda adiudicetur, nam postquam res bene est locata, in causis Reipublicæ, non admittitur adiectio pretij, vt remoueatur res ab eo qui locauit, & detur huic qui addicit, tex.est in.l.Lucius.§.fin. ff.ad munici.& ibi.gl. quæ alia iura allegat, & idē notat Bar.& doc. in.l. si tempora.C. de fide instrumen.& iure hastæ fisca.lib.10.& in.l.1. C. de venden. rebus ciuita. lib.11.& in.l. eos dedit prędijs. eodem libro. de quo per Alexand.volu.7.consi.9. & dixi supra, & notát Platea in.l. fundi.C.de locatio.prædij fisca.libr.11. ★ 9 *Quis plus offerat.*

10 *De adiectione del quarto.* Et sic lex, *del quaderno delas alcaualas*, & alia iura huius regni, quæ permittunt adiectionem *del quarto*, in locationibus gallebarū, habet locum & debet regulariter tantum modo practicari in locationibus bonorum regis nostri, & intra tempus trium mēsium, & nō post illud tēpus, argumēto tex. in.l.scire oportet.§. consequens. ff. de excusa. tuto.& in.l. statuliberum.§.1.ff. de excusatio.tuto.& plura quæ possēt referri, notat Thomas Grammaticus consil.78. & sic debet intelligi. tex.in.l.76.in legibus, *del quarderno de las acaualas.* ⁎ Quæ est.l.7. cum multis sequentibus titu.13.lib.9.Recop.⁎ & in solis bonis fisci practicanda est lex illa; non tamen locum habet in locationibus aliorum bonorum ciuitatum, & conciliorum, 11 *Intellectus ad l.76.del quaderno de alcaualas.*

quia

quia non habent ciuitates simile priuilegium cum fisco: vt in.l.simile priuilegium.ff.ad municipa.nam cũ ille leges sint preuilegiatiuæ tantũ fisci, non extenduntur ad alios: vt in l.in omnibus.ff.de regu. iu. & aliud est fiscus, & aliud est Respublica, vt est glos.in.l.sciendum.ff.de legatio, non ergo dicta adiectio *del quarto*, locum habebit in bonis rerum publicarum. Et adhuc extenderem in gabellis siue *alcaualas*, dominorum huius regni quas ipsi per cipiunt ex tolerantia, & priuilegijs regni Castellæ, nam cum vtuntur eis velut patrimonio proprio, & non fiscali, non transit ad dictos dominos gabellas habentes priuilegium competens regi in suis gabellis: nam istud est regulare in quolibet particulari successore, vt in.l.creditor.& ibi Paul.ff.de actio.empti.& vendi. & in.l.licitatio.§.fi.ff.de publica. & vectiga.& dixi supra.c.1.versi. nam sicut esset iurisdictio: & sic facta locatione á dominis tẽporalibus huius regni suarum gabellarum, non possunt propter nouam adiectionem *del quarto*, auferre dictas gabellas aut *alcaualas*, locatas à locatoribus, nisi in locatione adiecerint, quod locant, *con las condiciones de las leyes del quaderno*: nam tũc propter pactum partium haberet locũ adiectio *del quarto*, & non solum adiectio *del quarto*, practicanda est si locatio redditus regalis fiat pro vno anno, sed pro pluribus annis, & intra tres menses primi anni à tempore *del remate*, fieri debet adiectio: nam vna est locatio, licèt per plures annos, vt notat Bar. in.l. si seruus communis Meuij.§.fi.ff.de stipulatio.seruo.& notat Soc.1.par. consi.125.

Quid in rebus dominorum temporalium.

Et idem esset si ciuitas sua bona licitasset cum forma, & conditionibus de quibus in.ll. *del quaderno de las alcaualas*, nam posset sic licitare, & aliud quodcunq; statutum facere, vt in locatione suarum rerum admittatur adiectio *del quarto*, siue alia maior, vel minor, nam tale statutum valet, & tenet, & notat Platea in.l.1.& in.l.fundi.C.de locatio.prædio.ciui.lib.11.& in dict.l. si tempora. & probatur bene in dict. l.Lucius.§.fi.ibi, Si nullam legem ciuitas propriam habeat de adiectionibus admittendis: & notat Iasson in.§.fuerat.instituta de actio.col.33. & eleganter per Plateam in.l. 1. C. de venden.rebus ciuita.lib.11.

An in bonis ciuitatum. ...

Et casu quo non esset statutum scriptum, si tamen est in consuetudine antiqua, vt in locationibus bonorum ciuitatum, & conciliorum admittatur post perfectam locationem adiectio *del quarto*, vt in redditibus regijs, talis consuetudo dicitur propria lex ciuitatis, & seruanda erit, cum habeatur pro lege, & sit consuetudo fauorabilis Reipublicæ: & omnis locatio bonorum ciuitatis, aut concilij intelligitur, quod fiat more solito, & secundùm statuta, & consuetudines locorum, & notat Platea in.l.1.C. de pascuis publi.lib.11. & faciunt notata in. l. quod si nolit. § . qui assidua. ff. de ædilitio

ædilitio edicto, & in.l.nemo. ff. de duobus reis. Imò si iudex omittat consuetudinem in isto casu locatio præsumeretur clandestina, vt est glo.in.l.1.C.de fide instrumen.& iure hastæ fisca.lib.10.& in simili notat Abb. & ibi apostill. in. c. cum inhibitio. de clandestina desponsa. in fine:& Bar.in.l.fi.ff. de ritu nuptiarum,& Iasson in.l.clam possidere.ff.de acquirend.possessio.& casu quo attenta consuetudine deberet adiectio admitti, illud esset in forma per consuetudinem introducta secundùm Bald.in rub.C.de rerũ permutatione.

An admittatur restitutio: Cessante verò consuetudine, aut statuto de adiectione admittenda in locatione bonorum ciuitatũ, est dubium, an saltim in integrum restitutio possit peti aduersus locationem, ex eo quòd de nouo maior offertur vtilitas,& pretium Reipublicæ:& videtur dicẽdum, quòd si lucrum offertur, quod concedatur restitutio:nam minor & Respublica æquiparantur, vt in.l.Rempublicam.C. ex quibus causis maio. & vtriq; conceditur ius restitutionis, vt in.l. fi. & ibi DD.C. de iure Reipu.lib.11.& late per Matthæum in præludijs consti. regni Siciliæ. quæst.5.sed propter nouam licitationem quæ offertur, conceditur minori restitutio in integrum contra contractum locationis, aut venditionis, vt est text. in. l. & si sine.§. quæsitum.ff. de minori. & de iure huius regni est text.in. l. 5.tit.19.par.6.versi. *Otrosi dezimos.* Ergo idem videtur dicendum in Republica quæ est æqualiter priuilegiata.

Hoc tamen non obstante, contrarium credo verius, quia si contractus fuit solenniter celebratus, & in iusto pretio,& precedentibus legitimis subhastationibus, non debet concedi restitutio, etiam fisco quanto magis Reipublicæ, quæ loco priuatæ personæ habetur, nisi ex noua causa causetur læsio: & ita tenet loquendo in fisco Albe.in dict. §.quæsitum quem refert & sequitur Matthæus de Afflictis in suis decisioni.q.340. vbi dicit, ita fuisse iudicatum: de quo aliquid loquitur Rochus in.cap.fi. de consuetudine fol.48 non enim facilè concedenda est restitutio contra locationes, & contractus sobriè factos, vt in.l. verum.§.sciendum.ff.de minori. & in.l.quod si minor.§.non semper.eodem tit.& ideò Lucas de Penna in l.cõgruit.C.de locatio.prædio.ciui. lib.11. dicit, quòd licitationes non sunt leuiter admittendæ, ne dum commodum quæritur, locatores mutentur: & non inueniat Respublica qui cum ea contrahat, & sic videtur restitutio deneganda, nisi maximum & magnum commodũ offerretur, vt loquendo in minore sentit dict.l.partitæ.

Carnecerias: Et istud habetur sæpissime in practica in locatione, *del bastecimiẽto de carnecerias, y tauernas, y tiendas de los pueblos.* ★ Vide idem tenentem Greg.Lopez in.l.5.tit.19.p.6. verbo. *mas por ellas* & Gutierrez in quæstio-

quæstionibus ciuilibus ad Recop. 1.p.quæst.38.nu.1. cum seq. & nouissimè fiscalis regius doctor Pescador,in.l.si tempora.C. de fide instrum.& iure hastæ fiscalis lib.10. nu.20.cum seq.& superadde.l. 14. &15.tit.9.lib.9.Recop. Vnde iã cauebis ab Auiles,qui contra tenebat in.c.32.prætorum,nu.11. & prædicta omnia. ⁎ *por costumbre , se tienen por propios*,quia commodum,vt moderato pretio & quotidie vendantur illa alimenta,redundat in cõmodum singulorum vicinorum populi:& propter huiusmodi commodum vendicatum est á Republicis, vt ipsę tantummodò habeãt vecarias, siue *carnicerias*,vt vni detur ius vendendi carnes per annum : quod potuit consuetudine acquiri,vt notatur in dicto cap. significante.de appellatio.& ibi per Decium.

Prometido. Circa quod est notãdum , quòd administrãtes redditus Republicarum possunt allicere conductores, dando eis , vel promittendo certam quantitatem pecuniarum , vel aliarum rerum,ob id quod conducant in certa quantitate,vel in euẽtum alicuius conditionis , & vulgò apud nos dicitur *dando prometidos*: & istud non est propriè donatio,quæ prohibetur regulariter administratoribus,vt in.l.contra iuris ciuilis,& in.ll.ibi allegatis per modernos.ff. de pactis.& in.l. præses. C.de transactio.& in.l.ambitiosa. ff. de decre.ab ord. faci. sed est donatio ob causam, velut in mercędem & remunerationem laboris,& periculum,quod subit conductor., in conducendo illos redditus Reipublicę,quo casu licita est promissio, & sponsio de donando , vt est tex. in.l.1.§. ideó,ibi,Sed magis operam beneficij.ff. si mensor falsu modũ dixerit.

Et videtur tex.in.l. si remunerãdi.§ maurus.ff.mandati ibi, mercedẽ pactus ob suam fideiussionem:& cum sit honesta causa huius promissionis,valet sponsio,vt in.l.si rẽ. §.sponsionis.ff. de præscriptis verbis. & ex eadem ratione propter susceptionem periculi potest promitti,& statim dari pecunia assecuranti periculum nauium , nam valet talis promissio , vt in.l. in naui Saufeli.ff.locati,& ibi notat Paulus nume.6.quem sequitur Paris de Puteo in tractatu de ludo , in versi. an & quando sit licita sponsio,& Bal. in.l.cunctos populos. col. 6. C. de Sacrosanct.Ecclesijs,& Ioannes Lupi.in.c.per vestras de donatio.inter virum & vxo.super tex.in versi.ampliari.sub num.5.& in.§.9. & ista est communis opinio, teste Decio, in prima parte consil.115.num.2. Et ex eadem ratione valet pactum, quòd aliquid detur,eo quòd quis se obliget,vt fideiussor,vt est tex.in.l.hoc iure.§.1.ff.de donatio. & in. l. si non rem.§.fi.ff.mandati. & notat Bar. & Paulus in.l.antiquę.C.ad Velleia.& notat Ioãnes Lupi.vbi supra,nu.10.

Et ex radice eiusdem rationis, cum dare huiusmodi pecunias, vel alias res, vt aliquis fiat conductor dictorum redditũm, non sit mera donatio,

donatio, sed ob causam datio, valet, & tenet: nam quælibet causa honesta, etiam extranea, iustificat huiusmodi promisiones, vt in.l.à Titio.& ibi notat Bart. & DD.ff. de verbo.obligatio. & notat Socinus in.cap.inter delictos.de excessibus prælatorum.& notatur in.l.2.§. circa.ff.de doli exceptio.

Et cum natura dat hominibus prudentiam circa futura, vt in.l. si quis domum.§.1.ff. locati, & in.l. Seruius.ff.quod vi aut clam.& in.l. diuortio.ff.de negotijs gestis: satis prudenter dicitur factum, si parua pecunia promissa, vel data fiant in tuto,& securè locentur redditus populorum, datis fortè quinq; pecuniarum nummis pro centenario,vt notat Alexander in apostill.ad Bar. in.l.licitatio. in principio.ff. de publica.& vectigal.in parte forma,ad finem:& ex his,& alijs quæ possunt exagitari, valet promisio harum prouisionum, quæ vulgò *prometidos* dicuntur, quas dari passim admittunt leges Quaterni in bonis regis. ⁎ Quæ est.l.22. tit.13. libr.9. Recopil. ⁎ & in bonis ciuitatum, & aliorum populorum est admissum in practica & consuetudine, quæ tanquam vtilis, & experientia compertum est, cessante alia fraude seruanda est,vt notat Bar.in.l.1. C.de pascuis publicis.lib.11. & cum hoc sit consuetum, & toleratum, seruandum est tanquam rationabile,ex notatis per Bald.in.c.1.de feudi cognitione, & videtur esse conforme regiæ voluntati, argumento tex.in.c.fi.de consuetu.lib.6.& in.c. cum dilectio.de consangui. & affinitate. & videtur tacite mandatum, vt in.l.hæc verba.ff.de legatis.1. & in.l.non recte.C.de fideiusso.

Septimum requisitum est, quod arrendatio, siue locatio fiat cum fideiussione de soluendo Reipublicæ pretium locationis,vt in.l.prior §.prædium.& in.l.fi.§.imperatores. ff. de administra. rerum ad ciuita. perti. & si fideiussor non exigitur, arrendantes tenentur de periculo colonorum siue locantium: videatur Montal.in.2.cõpila.fori, in parte arrendare, & tex. in.l.32. tit. 27. par.2. 13

Octauum requisitum est, quòd locatio non fiat personis prohibitis,de quibus in.l.2.§.1. ff. de administra.rerum ad ciuita.perti.& in.l. 11.C.quibus ad conductionem lib. 11.& in.d.l.10.tit.15.lib.2.ordi. ⁎ Est l.3.tit.5.lib.7.Recop.&.l.4.&.9.tit. 10.lib.9.Recopil.&.d.l.23.tit.6.lib. 3.Recopil. ⁎ ibi. *Tanto que no sea de los dichos Alcaldes, Alguaziles, ni Regidores*,& ibi,*mayordomo, ò escriuano*:& idem prohibetur *á los jurados, è a otros qualesquier oficiales de concejo*,vt in.l.8.titu.3.lib.7. ordina. ⁎ Quæ est.l.3.tit.5. lib.7.Recop. ⁎ idem prohibetur, *en las personas poderosas*,vt in ista nostra lege, & in.l. 13.tit.3.lib.7.& in.l.61.*del quaderno*. ⁎ Quæ est.l.9.tit.10.lib.9.Recop. ⁎ & dicitur potius: & per Ioannem Fabrum in.l.per diuersas. C. mandati.& in.l.6.tit.1.lib.6.ord. ⁎ Quæ sunt.d.l.4.&.9.ti.10.lib.9. Recop. ⁎ & idem

& idem est in locatione *del bastimento de carnicerias*: nam officiales conciliorum prohibentur, vt in.c. 25. in curijs *de Toledo*, anno. 1525. ★ ★Est.d.l.5.tit.3.lib.7. Recop. ibi. *Ni de las carnicerias dellas.* ★ & de iure communi isti,& aliæ personæ prohibentur locare, de quibus in.l. vnica.C. quibus ad conductio. lib. 11. & exceptis regulariter quilibet admittitur, vt in.l.ad officium. C. communi diuidundo.& qui prohibentur, debent habere qualitatem tempore ipso quo locant, vt in.l.2. C. de excusatio.tuto.& notat Bart. in.l.impuberem.ff.de falsis.nã qualitas excludens debet esse tempore actus, vt notaui infra.c.20. ver. & ponderanda est litera.Ex quo sequitur,quod si iam erat *arrendador*,nõ prohibetur vti arrendatione, quia facilior est retentio quàm adquisitio,vt in.l.fin.ff.vnde liberi.& causa de præterito inspicitur,vt in.l.in ratione ia.1.ff.ad legem Falcidiam.§. 1.&in.l.Pomponius.2.ff.de negotijs gestis, & lex regni prohibet locare illum, qui est officialis, & sic tẽpus verbi inspicitur.

Retentio. Item licet decurio prohibeatur conducere redditus suæ ciuitatis, non tamen prohibetur retinere, vt est tex.expressus in.l.decurio. ff. de decurio. & ibi sunt concordantes in glo.& nimirum quia multa prohibentur à principio, quę post recepta permittuntur, de quibus ponit exempla gloss. in.l. longa.ff. de mortuo inferen. &in.l. si is qui. ff. de acquirend.possesione.

His octo requisitis bene impletis,locatio bonorum conciliorum nũ erit irrita:& si iudex propter negligentiam, aut partialitatem officialium viderit male aliquid locatum, faciet talem locationem reuocare,vt probant illa verba, *prouean sobre ello demanera que no se pierda lo que se podria auer dellas*: nam officiales,qui propter negligentiã, aut dissimulationem nõ adquirunt Reipublicæ,videntur donare de bonis Reipublicæ,& debent puniri in interesse,vt in.l.2.C.de fide instrumento. & iure hastę fisca. lib.10. & ista appellatur velata donatio, quæ nõ valet,vt in.l.2. C. de decretis decurio.lib.10.& facit text.& ibi Platea in.l.vsus aquæ.C.de fundis Reipub. lib.11.& contra talem negligentiam facit tex.in.l.iudices. C. de annonis.& tribu.lib.10.& contra tertios *corredores* fraudantes videtur text. in.l.33.tit.27.par.2. 14

Et sicut iniungitur per istam legem cura iudicibus,vt bene locentur redditus ciuitatis,& nihil committatur, eodem modo debet esse in cura officialibus conciliorum, inspiciendo quando mons publicus, aut vinea communis, vel aliqua domus locatur, vt conductor vtatur benè, & more consueto re locata,& non cultiuetur per inexpertos,nam si aliquod damnum datum fuerit, illud venit cura iudicis per colonos emendandum,vt in.l. 1.& ibi Platea.C.de mancipi.& colo.lib.11.& si in vltimo anno exfructuant nimis fundos,vel vineas,tenentur

nentur coloni, vt notat Paulus in.l. & hęc distinctio.§.1.ff.locati.

Et si pro reparanda re locata, necesse fuerit aliquid consumi, iudex habet cum rectoribus potestatem consumendi in reparatione rei locatæ tertiam partem emolumentorum locationis, vt in.l. restaurationi.& ibi Platea.C.de diuersis prædijs vrba.lib.11.

15 Arrendator an statim habeat ius in re. Facta tamen locatione in forma supradicta redditnũ conciliorum, dicti arrendatores statim dicuntur habere ius in rebus & redditibus locatis, & tanquam procuratores communis poterunt vti omni iure, concilijs (á quibus locant) competente, non attento an fuerit iam datum mandatum, quod nos vulgo appellamus recudimiento: & ita notat Bar.in.l.in prouintiali.§.si ego.ff. de noui operis nuntia. Imó si sunt plures locatores, & arrendatarij, videntur inuicem habere mandatum ad agendum, vt notat Iasson.in.l.si vnus.ff.de pactis, & Petrus Rauena in alphabeto aureo in parte gabella.in fine.

Si tamen isti locatores turbarentur in perceptione redditnum locatorum, vt eis detur remedia possessoria, vel iudicis officium, de quo loquitur gloss.in.l. Aquilius Regulus.ff.de dona. non sufficeret ostendere, quod sunt in possessione percipiendi hos redditus, nisi de legitima locatione constet monstrando titulum, vt notat Plat.in.l.1. C. de fugi.colo.patri.lib.11.

16 Scies. Et nota vnum quotidianum, quòd sicut socij gabellarum videntur ad inuicem habere mandatum al agendum, vt supra dixi, eodem modo, si aliquis conducit bona à communi & illa communicat socijs sine mãdato Reipublicæ, & sic facit sibi in illis redditibus, & vectigalibus socios, prout quotidie fit: nam solent appellari, *compañeros en las rentas*, Respublica potest agere ad solutionem pretij locationis cõtra tales socios, eodem modo sicut ageret contra ipsos principales arrendatarios, siue locatores: notat Angelus singulariter in.l.1.ff.de loco publi.fruen.& eodem modo tales socij sine vlla cessione poterũt agere contra debitores Reipublicæ, sicut principalis arrendator, vt supra dixi, quod est menti tenendum.

Et qualiter Respublica agat contra locatorem, si deserit rem locatam, & de nouo locatur à Republica, quòd vulgo dicitur, *tornose à echar en quiebra*, qualiter agat de interesse, videatur quod allegat Iass. in.l.diem functo. ff. de officio assessorum.num.34.

Et an Respublica habeat tacitam hypotecam contra debitores ex administratione, vel alio modo, vide tex.in.l.an Respublica, & ibi Platea, & DD.C.de iure Reip.lib.11.& an constituto speciali procuratore ad exigenda debita, liberetur generalis, vide Romanũ in singulari.320.

Et nota quòd ista nostra lex, & omnes leges dicentes quòd fiat licitatio, loquuntur iu redditibus 17 Quid in rebus mobilibus.

conci-

conciliorum, vt probant illa verba, *las rentas*: non autem loquuntur in rebus immobilibus, quæ venduntur in foro publico modo, in quibus non cadit particularis affectio: nam tales res, vt frumentum, vinum vel oleum, aut quid mobile, possunt vendi sine licitatione, & valet venditio: & de his non loquuntur leges istius regni, & ita colligo ex doctrina Bald. in lege prima, in fine. C. si propter publicas pensitationes.

18 Quid de solutione camerario reipublica.

Et facta arrendatione coloni debent soluere œconomo siue curatori Reipubli. & liberantur sicut debitores pupilli soluentes tutoribus: & quamuis talis œconomus fugeret, vel efficeretur non soluendo, nihilominus arrendatores soluentes liberātur à debito, notat Platea in. l. pro his. C. de naufragi. lib. 11.

Et quia in ista materia subhastationis audio, quod Matthæus de Afflictis facit lecturam, & ponit triginta quæstiones in. l. 1. de fide instrume. & iure hastę fisca. lib. 10. ibi possunt perquiri quæ hîc desunt: nam illa lectura nondum ad manus meas peruenit.

SVMMARIA Cap. decimitertij.

1 *Opera publica quibus expensis debēt construi.*

2 *Locatio operum debet fieri cum fideiussione.*

3 *In locatione operarum non habet locum. l. 2. C. de rescin. vendi.*

4 *Facta locatione operis publici an possit opus confici per substitutum.*

5 *Vicini compelluntur domos proprias Reipublicæ locare.*

CAPVT. XIII. In legem trigesimam tertiam.* Est. l. 24. * tit. 6. lib. 3. Recop.*

De operibus publicis bene construendis tractat prima pars huius legis, & quod curatori operis nō detur in erogationem operis pecunia, disponit vltima pars legis, quæ incipit, ibi. *Y el que fuere obrero ò veedor de la obra.* De prima parte quòd opera publica debeāt cōstrui sumptibus publicis illius loci in quo fiunt, probatur in. l. neminem. C. de Sacrosanct. Ecclesijs. & per totum. ff. de operi. publi. & debent fieri opera necessaria, vt ista nostra lex præcipit, nec sunt importabiles sumptus imponendi, vt in. l. Titius. §. fi. ff. de excusatio. tuto. & curator operum debet esse fidelis, & diligens, vt in. l. si pupilli. §. videamus. ff. de negotijs gestis. & ita notat omnia ista Bald. in. l. si in aliquam. ff. de officio proconsu. & cum idonea cautione sunt opera locanda, vt in. l. fi. §. imperatores. ff. de administra. rerum ad ciuita. perti. Ita q̃ vitium operis possit à magistro & eius fideiussoribus exigi vsq; ad annos quindecim, vt in. l. omnes quibus. C. de operi. pu. & in. l. 21. tit. 32. part. 3. & ideò assu- 1 2

muntur

muntur de bonitate operum isti fideiussores, quibus atque magistris operum consulo, vt perfecto opere faciant citare concilium, & quod videatur de mandato iudicis opus confectum, & faciant eum approbari pro bono opere completo atque perfecto, quo facto amplius non posset conueniri magister operis, neque dicti fideiussores, vt notat elegăter Albe. in. l. si pollicitus. §. si quis opus. ff. de pollicita, & est vna bona limitatio ad dictam. l. omnes. & ad dictam. l. partitæ.

Secundò limitantur dictæ leges, nisi magister operis faceret dicta opera dietim laborando pro certo stipendio, quod vulgò dicimus *jornal*, nam talis magister, qui quotidie sic laborando facit opus, non tenetur postea de vitio operis: ita notat Bar. in. l. ea lege. §. locaui. ff. locati. & idem notat Romanus in singul. 31. Ideò consultius est Reipublicę, vt opus fiat *á destajo*, quòd vulgò dicimus, nam in tali casu loquuntur dictæ leges, quòd faber atq; eius fideiussores tenentur vsque ad quindecim annos de vitio operis: idem notat Baldus in lege secunda. C. loca. & Aymon in singulari. 80.

Et inter alia est aduertendum, quando opus Reipublicæ debet fieri in certa forma *á destajo*, vt supra dico: quod si tale opus conficiendum est *á traça*, non debetur de iure salarium magistro operis, donec ad vnguem fuerit impleta forma, vt notat Bald. in. l. ędem. in. 4. col. C. locati, nisi ante promittatur numerus: nam si non soluitur non cogitur laborare, vt in. l. si hi qui. C. locati. cũ cautione tamen potest solui aliquid conductori, vt in. l. insulam. §. fina. ff. locati. & notat Bald. in lege secunda. C. eodem titul. facit. l. qui insulam. §. qui ædem. ff. locati.

Et isti officiales, qui conducunt operas suas, ad conficiendum opera *á destajo*, vel in licitatione, quæ dicitur *almoneda*, non possunt allegare (vt liberentur ab obligatione) fuisse deceptos vltra dimidiam iusti pretij, de quo est apud nos decisio regia in. c. 85. in curijs *de Valladolid*, anno. 1537. ★ Que est. l. 3. tit. 11. lib. 5. Recopil. ★ & de iure communi an in contractu cuiuslibet locationis habeat locum remedium. l. 2. C. de rescindenda venditione, videatur gloss. in. l. si olei. C. locati. & Faber in. §. 1. instituta locati. & Bal. in. l. si ea pactione. C. de vsuris. 3

Sed pone, quòd facta locatione alicuius operis publici, magister cõfecit illud opus per alium magistrum, an posit: videtur quod sic, vt notat Faber in. l. antiquitas. C. de vsufruct. vbi dicitur, quòd ex coniecturata mente contrahentium potest quis operas præstare per substitutum, maximè si est officialis alteri adstrictus laborare, vt sentit glos. in. l. inter artifices. ff. de solutio. & quando aliquis promittit operas suas, quæ per alium æquè idoneum præstari possunt: isto casu liberatur per substitutum æquè idoneum opus conficiendo: ita notat Bald. 4

Bal.in.l.si hi cõtra quos.C.loca.tamẽ hoc nõ obstãte aliter distinguerem: nam aut magister operis dixit: Promitto dare confectum tale opus, non exprimendo per me, & tunc quia non videtur eius industria electa personalissimè, sufficit dare confectum opus, non attento quis fecerit, quia solus consideratur effectus, vt in.l. cum seruus. & in.l. continuus.§. item qui insulam.ff. de verborum obligation. & in.l. nemo.ff. de duobus reis.aut opus est in quo magis operatur industria artificis, quàm opera manualis, & tunc in dubio videtur electa industria personæ, vt notat Bart.in dicta lege inter artifices, & Platea in.l.nullum.3.C.de decurio. libro decimo. & isto casu compellitur factum præstare per seipsum, & præcisè compellitur seruata distinctione, quam ponit Bald. in.l. vna.C.de senten.quæ pro eo quod interest proferuntur.nume.71. maximè quia in operibus conficiendis ob piam, vel publicam causam constituendis præcisè quis compellitur ad factum, vt in.l.fideicommissa.§.finali.ff. delegatis tertio. & notat Bald.vbi supra:si verò non esset opus publicum, aut pium, velut capella intra Ecclesiam, aut retabulum, vel imago facienda, tunc artifex potest per alium tale opus perficere: maximè si non sit opus subtile: & ita colligo ex notatis per Bald.in.l.vna.§. ne autem.C.de cadu.tollen.& maximè istud est asserendum, si conditio personæ artificis erat talis, quòd per alios, solebat opus conficere, vel erat consuetudo artificum sic conficere opera per alios: & pro hoc possunt adduci in medium plura iura, quæ notat Felinus in capit.primo de summa Trinitate & fide catholica. vbi plures doctores citat, & si plura promisit opera facere, prior promissio est implenda, vt in.l.in operis.ff.locati.Bald.in lege secunda in fin. C. eodem titulo.

Sed an illi quorum mandato cõficiuntur opera publica, possint facere depingere arma, & insignia in ipso opere in memoriam suam? & videtur dicẽdum, quòd si suis sumptibus opus conficitur, nulli dubiũ, nisi quod arma possunt ponere, vt in.l.fina.ff.de operibus publicis. & per Albericũ in rubrica eodem titulo, & notat Baldus in lege prima. C.pro socio.& Bartolus in tractatu de armis. Si verò pecunia publica, opus fit, nullo modo licet arma depingere particularia, vt in dicta lege finali: & in casibus, in quibus licet depingere, si quis deleuerit, aut corruperit, ad arbitrium iudicis punitur, vt in.l.qui libertatem, & ibi Bartolus. ff. de operibus publicis. & facit text.in.l.qui statuas. ff.de iniurijs. Quod facit contra delentes arma quæ ponuntur in capellis Ecclesiarum, vt notat Iasson, & Lodouic. Gomez in.§. pœnales. instituta de actionibus. num. 5. & in tractatu de seruitutibus vrbanorum prædiorum. capit. de picturis, seu incrustationibus. & facit tex.in l.nam

De armas

l. nam & si ramos. §. primo. ff. quod vi aut clam. & nota, quód si quis assumit arma, vel nomen nobilioris, ille potest illa delere, & prohibere, ne suo nomine vocetur, de quo vide per Guillermũ Benedictũ in capitulo Rainuntius. de testamentis. in parte & vxorem numero. 997.

Sed quid si ciuitas careat nũmis, quibus opera publica faciat, an possit vicinos compellere ad locandum domos proprias, quibus recondatur frumentum publicum? aut sit carcer? & videtur quod sic fauore publico, argumento text. in l. si quis sepulchrum. §. primo. ff. de religiosi. & sumpti. funerum. & in. l. lege Cornelia. ff. ad Syllania. nã fauore publico cogitur quis locare domos conuenientes, quibus recipiantur infirmi, vt per plura concludit Ioannes Francus in tractatu de peste, vltima parte, versiculo sed quid si extra, sub numero nono vbi cætera possunt videri: & istud practicarem vrgente necessitate publica, & sine maximo incõmodo subditi, cui res locanda aufertur.

5 *An vicini cõpellantur locare domos reipublicæ.*

Sed pone quòd corrector nõ facit opera publica, sed demolitur publica, vel priuata, an teneatur ad emẽdationem damni? & siquidem sine causa rationabili fecerit demolitionem, tenetur vt priuatus, vt in leg. si quis fumum. §. primo. ff. ad legem Aquiliam. & in. lege si alius §. est & alia. ff. quod vi aut clam. si autem vt arceatur incendium, vel ex alia iusta causa iudex fecerit illam demolitionem, cum istud faciat iudicis auctoritate, & sit casus quod licet priuatis sua auctoritate sine vlla pœna facere demolitionem, vt in lege duodecima, titulo decimo quinto partita septima: nulla emenda facienda est à iudice, siue à vicinis illis, cuius domus demolita est, neque est quidquam à Republica soluendum, sed dãnum huiusmodi ascribitur illi, qui eum patitur, & ita seruatur de cõsuetudine, & notat sic Albericus in lege quo naufragium. §. ꝗ ait prætor. ff. de incẽd. rui. & naufragio. imó posset attentari, ꝗ expẽsę, quę fiunt in diruẽdis domib⁹, vt arceatur ignis, quòd debent solui ab eo, cuius domus facit incendium, qui dat causam expẽsis argumento eorum quæ in simili: notantur in tractatu de peste, in tertia parte, sub numero quadragesimo nono fol. mihi, centesimo vigesimo septimo, versiculo vlterius quęritur: & tenet Bald. in. l. apud vetustiores. ff. de offic. præfecti vigi. & qualiter iudex cõpellat arcere ignẽ incensum, vide Albericũ, ibi, & textum in lege tertia, titul. 16. part. 2.

In text. ibi *no tenga cargo de recebir y gastar el dinero*. Videatur pro ratione text. in authentica de collatoribus. §. iubemus. coll. 9.

SVMMARIA
Cap. decimiquarti.

1 *Ius collectandi, competit regi.*

2 *Ciuitas de iure communi poterat collectas imponere*

3 *Ciuitas*

CAPVT. XIIII. IN l. 34. de imponendis collectis.

★Quæ est. 25. tit. 6. lib. 3. Recop. & l. 15 tit. seq. eo. lib. & l. 1. tit. 6. lib. 7. Recopil.★ & de iure immunitatis circa collectas.

VRGENTIBVS Bellorũ aduersus Turcas grauissimis necessitatibus, est in

 regno

regno nostro frequens vsus collectarum: de qua materia erit sermo in declaratione huius legis, quam diuido in duas partes, in quarũ prima videndum est, quando liceat concilijs locorum huius regni propria authoritate indicere collectas, & quando sit necessarius regis assensus, atque licentia: in secunda parte quæ incipit, ibi, *E los que tuuieren cargo*, tractabitur de forma peræquandi collectas, ne vlli plusquam alij grauentur.

1 *Ius collectã di est de regalibus.* Quantum ad primam partem videtur de iure communi, quòd ius imponendi collectas non potest competere vniuersitatibus: quia est de regalibus atque reseruatis principi, vt in capit.1. quæ sint regali. & notat Bald.in.l. etiam. col. 4. C.de executio.re. iud. & facit. l. 1.C.de superindicto.lib.10.& quod notat Bart.in.l.1.§.quod si nemo.ff. quod cuiusq; vniuersitatis nomi. & licèt istud esset indubitatum, ta-

2 *Iure cõmuni ciuitas pro suis necessitatibus imponebat collectas.* men villa, ciuitas, & quodlibet cõcilium pro suis necessitatibus bene poterat imponere collectam: & ita notat Bart.in dict.l.1.C.de superindicto & in.l.1.C.de mune. & in quo loco lib.10. & concludit Alexander, vbi multa allegat, in.l. si non obtulit.ff.de re.iudi.

Aldea. Imò non solum pro necessitate propriæ vniuersitatis, sed etiam pro necessitate vicorum, & aliorum, qui sunt intra suam prouintiam & territorium, hoc possunt concilia facere subueniendo eorum necessitatibus, & omnes tenentur contribuere, vt in. l. omnes.C.de operibus publicis, & facit gloss. in authentica quibus modis natu. effician. sui. §. si quis igitur. colla. 7. & idem tenet Alexander in.l.actor. ff. de re iudi. & Felinus in cap. cum dilecta. versicu. singulari, de rescriptis. & Guido Papæ in suis decisioni. Delphi. quæstione penul. & quod pro communi vtilitate possit imponere de iure communi ciuitas collectam sua authoritate, erat indubitatum secundùm Cassaneum in consuetud. Burgundiæ rubric.1.§.4.in gloss.& sursses, sub num.47. & Matthæus in cõstitutio.Neapolita.tit. de contumacia vniuersitatis in lib.1.& elegãtissimè per Thom. Grammaticum consil.69.

Et licèt istud erat de iure, tamen ad congregationem super imponenda collecta, non poterat vniuersitas accedere, nec se congregare sine licentia iudicis, aliàs illicita censebatur congregatio, & ad malum finem, & taliter se congregantes, poterant puniri, vt concludit Guido Papæ in decisio.106. vbi sunt iura allegata: & quælibet congregatio sine iudice est illicita, vt probat Puteus in tractatu syndicatus in parte, pone quod vniuersitas folio.24.maximè quando vsurpatur authoritas magistratus, vt probat Aymon.1.par.consil.4.num.2.vbi eleganter de materia congregationis. 3 *Cõgregatio sine iudice est illicita.*

Hodie tamen ista conclusio de iure communi, in parte approbatur, 4 *Ius regni.*

tur, & in parte corrigitur, per istã nostram legem: & per text. in l. 16. ★ tit. 1. lib. 7. ordinam. ✶ Quæ est l. 1. tit. 6. lib. 7. Recopil. ✶ nam vsq; ad quantitatem trium millium marapetinorum ciuitas sua authoritate pro necessitate propria potest indicere in subditos collectam: vltra dictam verò summam non potest sub pœna amissionis bonorum, & hoc est regulare quãdo ciuitas & vici subiecti faciunt vnum corpus vniuersale in contribuendo: si verò inter eos diuisa est contributio, ciuitas de per se poterit collectare vsq; ad tria millia, & vici, siue *los pueblos de la tierra*, poterunt inter se collectare alia tria millia in omnibus locis in vniuersum, non in quolibet loco: & istud probatur in ista nostra lege, ibi. *Saluo donde la tierra suele repartir por su parte*, hoc tamen in vicis debet fieri cum præsentia & licentia iudicum; & non alio modo, vt in l. 17. titul. 1. ★ lib. 7. ordinam. ✶ Quæ est l. 2. titu. 6. lib. 7. Recopil. & adde cap. 98. *de las Cortes de Madrid del año de* 1573. quæ addit aliquid. ✶ & per illam legem approbatur de iure nostri regni id quod notat Guido Papæ in dicta decisio. 106.

Et istas leges intelligerem, quòd vsque ad tria millia liceat collectas imponere, non solùm per modum contributionis, sed etiam per modum sisæ, sic vulgariter appellatæ, imponẽdo tantũ pro pondere mẽsuræ, panis, vini, aut carnis, vel olei, quod vulgariter appellatur *sisa*: nã cum in effectu par sit ratio in ista sisa, quæ viget in contributione, vsq; ad quantitatem trium millium, idẽ ius debet statui, vt in c. dilecta. §. 1. de cõfirmatione vtili, vel inutili, & sic limitarẽ l. 118. in legibus *del quaderno de las alcaualas*. ✶ Quæ est l. 16. tit. 8. lib. 9. Recop. & l. 12. titu. 11. lib. 6. Recopil. ✶ prohibens quòd non imponatur sisa, nam illud est verum vltra summam trium milliũ marapetinorũ, secus intra tria millia, quia illud, cum sit modici præiudicij, benè licebit: & de ista contributione per modum sisę facit mẽtionem glo. in consuetu. Burgũ. rubri. 1. §. 4. in glo. surses, nu. 48. ★

Sisa.

5 Reprobata cõsuetudine venit immemorialis.

Item dictam legẽ, prohibẽtem collectã vniuersitatibus vltra tria millia marapetinorum, extende locum habere, atq; procedere, etiam si allegetur, & probetur, quòd sit de hoc consuetudo immemorialis: nã per istam nostram l. 34. ✶ Quæ est d. l. 25. tit. 6. lib. 3. Rec. ✶ reprobatur consuetudo, vt probant illa verba, *aunque digan que esta en costumbre de repartir algunos marauedis*: nam cum sit consuetudo per istam legẽ reprobata, vt not. per glossa in Clemen. statutum. de electio. & per Iass. in l. de quibus. ff. de legibus. & per Iasso. & Paul. in l. si mihi & tibi. §. fi. ff de legatis. 1. etiam si sit consuetudo præterita, quę reprobatur immemorialis. ✶ Sed contra videtur tenere ipsemet Auendañus Respõ. 16. nu. 1. & sequenti. ✶ & per istam legem corrigitur hodie dictum Bar. in l. ambitiosa. ff. de decretis ab ord. ★ ★

faci. versi. Item an virtute, vbi dicit, quód valet consuetudo, vt pro sua necessitate possit ciuitas imponere collectam, & multi DD. idem concedebant posse fieri ab adunantia populi generali, pro necessitate Reipubli. quos refert Ioannes de Ripa in tracta. de peste. 2. parte. nu. 31. fol. 58.

Item corrigitur quod notat Alexand. in apostill. ad Bart. in. l. 1. C. de superindicto lib. 10. vbi allegando Bad. in. l. fin. C. si sine censu, vel reliquis, dicit, quòd licèt imponere collectam sit quid regale, tamen ius collectandi potest acquiri consuetudine: nã istud hodie cessat per nostram legem, cum talis consuetudo sit omnino reprobata.

Non tamen per hoc est negandum, quin collecta iam adquisita, & alicui debita possit ab alio præscribi: quia bene hoc licet, vt per Bart. in. l. si publicanus. §. in omnibus. ff. de publica. & vectigali. & dixi latè supra.

Item extẽde secũdo nostram legem, quòd cõcilium non possit imponere collectam vltra tria millia procedere, & locum habere, etiam si sit casus, in quo princeps aditus concederet licẽtiam ad collectandum, quia sola opinio quòd princeps solitus sit cõcedere, non est iusta causa, vt excusetur à pena, quia requiritur quòd præcedat licentia

6 *Licentia.* expressa: & ideó non sufficit licentia præsumpta, aut consensus præsumptus, vt notat Ioannes in. c. Abbatem. de electio. lib. 6. cum quo est communis opinio secundùm Corsetũ in singularibus suis, in parte licentia, & notat Decius cõsilio 38. col. 3. & maximè hoc procedit, quia litera dicit expressa, quo casu non sufficit licentia coniecturata, iuxta notata per Iass. in. l. prætor in princip. ff. de noui operis nuntia. & cum mandatum siue licẽtia de imponendis collectis pendeat à iurisdictione, & sit quid iurisdictionale, vt supra dixi, non sufficit voluntas regis tacita, sed debet esse scripta, & expressa, vt in. l. 1. C. de manda. principum. neq; sufficeret tolerantia, de qua in lege prima. §. magistrum. ff. de exercitoria.

Tertio extẽde istam legem procedere, & habere locum, etiã si collecta imponeretur à cõcilio pro donando principi in aduẽtu, vel quolibet alio casu, quo liceret donare: nam sine licentia principis talis collecta non est imponẽda, secũdum Bart. in. l. 1. C. de superindicto. & in l. placet. de excusatio. mune. lib. 10. & notat glo. Burgun. vbi supra col. 4. si enim princeps egeret tributis, vel collectis pro subeunda necessitate, ipsemet potest ea percipere sua ꝓpria authoritate regali, vt est tex. mirabilis de iure nostri regni in l. 2. tit. 1. p. 2. hoc tamen seruitium sine congregatione totius regni, & procuratorum nõ solet rex noster percipere, & congregato regno, vt vniuersitas, omnes procuratores solẽt cõsentire, vt saltim maior pars: & illud videtur sufficere, iuxta notata per Guido. Papæ quæstio. 424. & quando

An rex propria authoritate percipiat seruitia regia.

& quando rex imponit collectam pro suis necessitatibus, illud debet esse, si alij redditus regni non sufficiunt, de quo videatur Guido Papę in singulari.13.

7 Aliqui tamen casus possunt considerari, quibus licitum est sine licētia regia imponere collectas: quibus dictæ leges regiæ fallunt.

Primus casus est quãdo collecta non imponeretur virtute, aut vigore iurisdictionis, sed virtute pacti, putà si plures homines se congregent, & omnes præstent mutuũ consensum de indicēda inter se collecta ad bonum finem: nam virtute talis consensus valet pactum, & est soluēda collecta secundum Bal. in. l. etiam. C. de exceptio. rei iud. col. pe. vers. dico ergo. & notat Guido Papæ in decisio. Delphi. q. penu. & facit: nam qui non conuenitur ex lege ad collectas, potest cõueniri ex pacto, notat Bal. in authenti. sed periculum. C. si sine censu. vel reliquit. & quòd pactum valeat, notat idem Bal. in. c. venientes de iu. iu.

Bonus autem finis, ad quem se possunt ciues congregare, est vt adeant superiorē pro tuenda Republica, aut euitãda oppressione: nam pro expensa cõsumenda potest indici collecta, & valet pactum, & licita est congregatio, notat Puteus in tractat. syndica. in princip. versi. pone. fol. 24.

8 Secundus casus est, quando obuenisset casus magnæ necessitatis, putà pro reparatione pontis, cuius imminet ruina propter impetum aquarum, qui fortè rueret, si princeps adiretur pro impetranda licentia ad imponendam collectam pro exigenda pecunia necessaria ad reparationem: nam isto casu sine vllo metu pœnæ potest indici collecta, imminente dicta necessitate. argumento text. in. l. pro locis & in. l. mediterraneæ. C. de anno. & tributis. & ita in expresso notat Lucas in. l. hac prudentissima. colu. pe. C. de quibus munc. nemi. liceat se excusa. lib. 10. nam casus tantę necessitatis nulla lege, aut dispositione videtur exclusus, vt in capitu. licet, de ferijs.

Tertius casus est, quando parochiani alicuius parochiæ se congregant per modum parochię, & non per modum vniuersitatis loci, & pro ornamentis emendis dictę parochię, aut pro fabrica campanę congregant se, & indicunt collectam, & exigunt, quia istud possunt sine vllà regia licentia facere: cum fiat virtute consensus in seruitium Dei, & non vigore iurisdictionis: & ita concludit Cassaneus in cõsuetudin. Burgundię rubr. 13. §. 6. in gloss. de porte.

9 Quartus casus est quãdo nõ per modum collectę, sed per modum mutui concilium vellet compellere suos vicinos, donec mutuent certam pecunię quãtitatem: nã quodlibet concilium potest hoc facere si imminet necessitas emendi frumẽtum propter necessitatem famis, vel si oportet dare aliquid exercitui, vt discedat à prouintia, ne milites

tes deprędent vicinos: nam vt tali publicæ necessitati succuratur, potest concilium loci, etiam recognoscentis superiorem, vt sunt loca huius regni, compellere vicinos ad mutuandum, si sunt diuites, & possunt commodè mutuare, quibus postea soluetur, vel ex pecunia cõmuni, vel ex collecta imposita authoritate regis. Mutuum tamen sine vlla regia licentia potest fieri, vt notat eleganter Guillelmus in.l.neminem.C.de sacrosanctis Ecclesijs & Pla.in.l.1.C.de omni agro deserto. lib.11.& in tractatu de peste.per Ioannem Fran.in vltima parte, fol. mihi. 72.& dictis consuetudinibus Burgundię, in dicta rub.1.§.4.fol.36. in versicu. sed dicimus, & istud habetur quotidie in practica, de quo vide in quæstionibus Capellæ Tolosanæ, quæst.347.

His casibus, & alijs similibus poterit practicari, quòd ciuitas & concilia, atque vicini locorum possint collectas inducere, non præcedente regia licentia, neq; per hoc incurrunt in pœnã perdtionis, vel amissionis bonorum, cessante fraude & bona fide interueniente.

10 Dicit tamen litera nostræ legis, quòd vbi vici subiecti ciuitati, aut villæ solent per se cõtribuere, quòd seruanda sit consuetudo, & quòd quodlibet corpus de per se potest imponere collectam vsq; ad quantitatem triũ millium morapetinorum: super quo oritur dubiũ quotidianũ, an vici quos hæc litera appellat *la tierra*, possint petere quòd fiat diuisio inter eos & ciuitatẽ, aut villam cui subsunt, quantũ ad onera supportanda, & soluendas collectas. Et omissis disputationibus, dico, quòd diuisio, vel vnio terrarum non potest fieri sine authoritate superioris, aut virtute consuetudinis antiquæ, vt notat Platea per text.ibi in. l.1.C.de metropo.Bery. eodem libr. 11.& per Paulum in.l.si eadem. ff. de officio assessorum, & in.l.2.tit.1.par.2.itaq; si de cõsuetudine sunt vnita in solutione dictarum contributionũ, ciuitas aut villa cum locis sibi subditis, standum est consuetudini, neq; est facilè mutanda, licèt quantum ad inæqualitatem onerum adeò respublicæ læduntur, quòd viris & viribus destituuntur, vt in.l.fi.C.de officio præfecti. Orien.& ibi notat Albericus, & per Lucam in.l. omne. C.de cẽs. & censiti.lib.11.

Si se puede apartar en los seruicios la tierra de la ciudad.

Si tamen ciuitas, & vici subditi difficulter congregantur ad repartitiones, vel alia necessaria peræquandis oneribus, propter distantiam locorum, vel similẽ causam, quia fortè multum distant populi inter se, vel creuit nimis vicinitas, & amplitudo negotiorum, propter hoc non obstante consuetudine, potest iustissimè peti diuisio à ciuitate, vel à vicis, & quòd vnicuiq; de per se iniungantur onera: argumento tex.in.l.in nomine Domini. versi. interea vero.C.de officio præfecti præto. Africæ. & ibi ad hoc notat Albericus, & est notabilis determinatio, & frequens in practica.

Diuisio vicorum à ciuitate potest fieri ex causa.

Item

Itē si vni loco reuocatur immunitas à collectis, quia erat priuilegiatus, quod quando liceat ponit Iasso.in.l.ex hoc iure. ff. de iustitia & iure,nu.53.isto casu debet reduci ad vnionē, quam antiquitus habebat,de quo si non constat,potest de per se ei asignari à principe, vt contribuat,quia nemo potest ad societatem compelli.

In secūda parte literæ istius tex. multum iniūgitur, quod perequatio,siue repartitio collectarum fiat iustè & sine grauamine subditorū: quod quando fiat ex sequentibus apparebit, distinguendo inter onera realia & personalia.

11 *Munera personalia qualiter diuidātur.* Personalia enim sunt de quibus in.l.munerum ciuilium.ff. de mune. & hono.in quibus talis est seruādus ordo,vt qui semel laborauit seruiendo Reipublicæ,cum personali labore suæ personæ,nō debeat semper in tali labore durare,sed diuidatur labor ponendo alios in eodē officio:ita notat Platea per tex.ibi in l.placuit.C.de palaci.sacri largitio. lib.12.pro quo tex.in.l.estimationē. §.fi.ff.de muneri. & hono. vbi probatur quod positus in labore personali pro República,si nō perficit negotium intra tempus datum,nō cogitur semper durare,sed alius ponēdus est,& sic diuidatur labor, & facit tex.in.l.legato.ff.de vacatio.munc.& quod notat Platea in.l.ab honoribus.C.de mune. & honori. inter patr.& fil.non continu.lib.10.

12 *Pretium subrogatum loco muneris personalis.* Et inter alia est considerandū in istis muneribus personalibus an durent personalia semper, vel an subrogatur aliquid loco laboris personalis,putà si rex mādat,vt vnaqueq; ciuitas mittat centum soldatos ex vicinis ciuitatis,numerando sumates populi:nā isto casu mulieres,& aliæ personæ de quibus in.l.14.ti.3. li.4.ordi. ⁎ Quæ est.l.7.tit.4. lib.6. Recop. ⁎ excusantur à bello,de quibus loquitur quoq; Platea in.l.apparitores.C.de exacto.tribu.lib.10.& quamuis loco istius muneris personalis subrogetur munus reale, putà quia distribuitur collecta,& cōducantur homines ad mittēdos eos loco vicinorum in dictā guerrā ; ista collecta subrogata in loco personalis collectæ,semper habet naturam collectæ personalis,nec exigetur à dictis personis quę sunt exemptæ à personali munere in dicto casu, vt notat Bal.in.l.etiā.in fine.C.de executio.rei iudi.& isto casu si tali mulieri viduæ,quæ exempta est à iure à personali munere, vt in. l. & qui originem.§.corporalia. ff. demune. & honoribus,vel cæteris exemptis imponeretur dicta collecta, grauarentur nimis, & sunt à correctore subueniēdi per istam.l.& istam opinionē elegantissimè decidit, prout ego distinguo cum Baldus Ioannes Fran.in suo notabili tracta.de peste in.2.parte, versic. sed quæritur,sub nu.435.& finitur vera decisio in versi.discussa,sub nu.150.& notat Plat. in. 1. inductione. C. de annoni. & tribu.lib.10.

13 Et ista quæstio solet esse quotidie in practica, quando per statuta, ò

Hidalgos, y exẽptos, an cogãtur ad custodiam messium, & bestiarum.

costumbres se les suelen guardar las bestias por concejo, y los puercos, y los panes è viñas, à qua custodia licèt personæ viduarum, & fidalgorum, & clericorum sint exemptę in personalibus, tamen tenentur contribuere in expensis quę fiunt ponendo alias custodias; quia in his omnibus particulare cõmodũ principaliter vertitur, vt dixi supra.c.10. in.l.30.versi.infertur etiam, & dato quòd esset commodum commune, magis videtur onus impositum ratione rerum quã personæ: & ideò habentes res quę custodiuntur personaliter, tenentur cõtribuere, & ita colligerem ex Alberi.in rubri.ff.de mune. & honori. num.18. & quando casus obuenerit cogendi clericos ad huiusmodi collectas quibus tenẽtur, vt possit secularis sine metu excommunicationis ipsos cogere ad soluendum, sumi debet consilium ex doctrina Bal.in authẽt. sed periculum.C.si sine censu, vel reli. licèt aliter videatur decidere idem Bal.in.l.administrationem.C.de sacrosanct. ecclesijs. & in dicto tracta.de peste sub nu.456.

14

Munera realia qualiter imponãtur.

In realibus verò muneribus quæ ratione bonorum imponuntur, de quibus per tex.& ibi Bart. & DD. in.l.rescripto.§.fi.ff.de mune.& hono.& per Iasson in.l.placet. C.de sacrosanctis eccles. de iure huius regni per sententias latas in suprêmo concilio video cêrtam tassam vsq; ad quantitatem octogẽtorum millium marapetinorum, & nõ supra imponi pro medietate, *de la dicha quantidad que se dize cañama.* De iure verò communi talis collecta imponebatur iuxta vires singulorum: itaq; si multũ erat in bonis, crescẽbat multum collecta ratione patrimonij contra dominum, vt in.l.omnes.C. de operi. publi. & est communis doctrina Bar. & aliorũ DD. in.l.4.§.actor.ff.de reiudi.& in.l. ad instructionem.C.de sacrosanct. ecclesijs.& probatur in.l.2.§.vicinales ff.ne quid in loco public. & notat Abb.in.c.non min⁹ col.3. de immunita.ecclesiarum. & bona considerãtur quoad æstimationem immobilia attẽto redditu, vt in.l.si quos C.de rescinden. venditio. & in.l.2. C.de prædijs nauicul.lib.11. & notat Platea in.l.1.C.de censi. & censi. eodem lib.& cũ ista onera sint impendia fructuum, vt in.l.neq;. ff.de impen.in rebus dotali. fac. attenta qualitate fructuum debet considerari valor rerũ, vt imponatur collecta iuxta valorem fructuum & rei fructificantis, & ita debet intelligi

Valor bonorũ qualiter cõsideretur.

tex.de iure huius regni in.l.20.tit. fi. 15
par.3.ibi. *Pechar comunalmente cada vno por lo que le viniere*: habere autem quando quis dicatur, vt imponatur collecta, non solùm in possidente proprietatẽ ratione dominij intelligendum est, vt possit collectari, sed etiam si solùm habeat vsufructum: nam pro eo soluet collectas, vt in.l.quæro.ff.de vsufruct.lega.& per Alexand.in.5. vol.cõsi.4. & isto casu fructus considerãtur ratione publicæ vtilitatis non deductis expensis, vt notat Paul.in.l. fructus.

ctus.ff. soluto matrimonio, de quo vltra modernos ibi scribit eleganter Matthæus de Afflictis in decisionibus suis decis.252.& quod vsufructuarius soluat collectas probatur, vt in.l. Iulianus.§. hæres. ff. de legatis.1.de quo bene loquitur Socinus cōs.217.intellige tamen quod tenetur à tempore quo percipit fructus & nō ad preteritas collectas, licèt nonnulli voluerunt contrariū asserere, cōtra quos tenet Cassaneus in consuetudi Burgun.rubric.4.§.6. in glo.& supportet.

Iuros. Item, ille qui solū posidet annonas ciuiles in aliquo loco, quod nos possumus exemplificare, *en los que tienen juros reales, situados en rentas de algunos pueblos*: nam ibidem tenentur ratione illius redditus soluere collectas, & istud est notabile verbum ponendo in practica quod notat Lucas de Penna in.l.fin.C.de fundis limitrofis lib. vndecimo. & eadem ratione idem asserendum censeo in posidentibus *censos al* Censos. *quitar, ó perpetuos.*

16 Colon⁹ creditor sequestrarius ancollectentur. Item coloni, item pastores, item creditores ratione pignorum, & misi in possesionem ex primo decreto, itē sequestrarij & similes personæ possunt collectari ratione bonorum, quæ tenent, & eis à fructibus eorum fruuntur, ideo debēt sustinere pro his collectas:& plura iura hoc probantia, quæ possem referre, ponit elegantisime Lucas in lege hac prudentisima. C. à quibus mune.& presta. nemi. liceat se excusa.libr. vndecimo, vbi hæc,& alia in materia possunt videri, & in pecuniam habēte otiosam, per eum dem in.l.1. C. de predijs, & omnibus rebus nauicula.lib.11.& per Plateam in.l.indictiones.C. de annonis & tribu.lib.10.

Ista tamen conclusio, quòd vnus 17 quisque debeat contribuere secun- Ius regni. dum valorem bonorum, immutata est per consuetudinem fere in omnibus locis istius regni, quia solent contribuere, por cañamas, vsque ad certa tassam bonorū, ne diuites supportent ferè omnia onera: quę consuetudo, vbi non grauantur aliqui, neque mittuntur querellæ seruanda est, si veró nonnulli vicini dicunt eam grauosam in contributione seruitiorum regalium, & emendetur, dele grauamina; & fiat iuste cōtributio: data est hodie forma per capitulum.100.in curijs *de Valladolid* anno.1537. ✶ Que est l.3.tit.14.lib.6.Recop. ✶ vbi videatur forma.

Et si non esset istud capitulum, ego in forma contributionis inspicerem causam, an illa concernat contributionem respectu personarum, an respectu patrimoniórum, & attenta causa facerem formam contribuendi pro dicto seruitio, ex dicta causa oblato, & nō sufferrem quod sarcina potentiorum & ditiorum ad inferiores, & pauperes transferretur, vt in. l. 1. C.de censi. & censi. lib. 10. & singulis annis facerem matriculam possessorum bonorum, quòd vetus matricula & solutio extimorum preteritorum nō inclu-

includit nominatum, semper esse possessorem, vt notat Paul. in l. si pater. C. de actio. empti. & vendi.

18 Dubium tamen est, an habentes possessiones, & bona stabilia in alieno territorio, teneantur ad collectam, quæ deficientibus bonis cõmunibus imponitur: pro defensione terminorum: quorum pastu habentes dicta bona immobilia fortè non fruuntur, quia demorantur in alio territorio, & propter distinctionem terminorum, quilibet populus fruitur suo pastu.

Et videtur dicendum, quòd habentes dicta bona teneantur pro rata ad contributionem collectæ, ratione bonorum impositæ, vt est textus in l. omnes. C. si sine censu, vel reliquis: nam litera dicit: Omnes pro his agris quos possident, publicas pẽsitationes agnoscãt, id est, solitas solui, vt ibi exponit gloss. & sic ex illo textu notat Baldus ibi quod possessor fundi debet soluere collectas: quod debet intelligi quando percipit fructus, nam aliàs percipiẽs fructus, etiam si sit vsufructuarius soluit collectas, vt supra in leg. quæro. ff. de vsufruct. lega. notat Bart. & ibi plura refert Alexander in apostill. in l. nec stipendium. ff. de impẽ. in rebus dota. factis. & loquendo in emphyteota possessore Alexander in quinto volumine. cõsi. 4. & Decius in prima parte cõsil. 156. Itẽ onera patrimoniorum à possessoribus patrimonij soluenda sunt, vt in lege prima. §. patrimoniorum. ff. de muneri. & honori.

Possessor collectatur.

Quod intantum procedit, quòd etiam alienigena, qui aliquid possidet in alieno territorio debet onera patrimonialia sustinere, modó illa indicantur ratione possessionis vt in l. rescripto. §. finali. ff. de muneri. & honori. & in l. prima. & secunda. C. de anno. & tribu. libro decimo. & est gloss. in rubrica de mune. patr. & in dicta lege secunda, vbi dicit, hoc procedere etiam in possidente mobilia, vt putà quia fœnus exercet, vt in l. filij. §. fi. ff. de muneribus & honoribus. & notat doctissimus auditor Otalora. c. 1. sub. nu. 6. imò & pro solutione harum collectarum bona possessorum sunt tacite à iure obligata, vt in l. prima & secũda. C. in quibus cau. pignus vel hypote. taci. contra. & in l. aufertur. §. fiscus. ff. de iure fisci. & iure regio est textus. in l. vigesima quinta, titul. decimotertio. part. 5. & notat Anto. de Fano in tractatu de pigno. in. 4. membro.

Et quæ supra dicta sunt in tantum procedunt, & sunt vera, quòd in contributionibus, & collectis quæ respiciunt publicam vtilitatem, & communem, quales sunt munire vias, reficere muros, fontes, & pontes, ac defendere terminos populorum, & his similia, clerici, & Ecclesiæ tenentur conferre sicut cæteri, etiam nobiles, vt in l. 1. titulo *de los perlados y clerigos.* lib. 1. ordinam. ★ Quæ est l. 11. titu. 3. lib. 1. Recóp. & l. 4. ibidem. ★ & in l. 15. tit. 4. *de los excusados* libro. 4. ordinam. ★ Et lege. 17. titulo. 14. libro. 6. Sed 19

parum

parum facit: magis faciunt duę leges precedentes. * & notat eleganter Ripa in suis responsis, titul. de rescriptis. numer. 20. & cum principaliter hæc sint munera patrimonialia, ab his nemo excusatur, & sic non attenditur exemptio vel fauor personæ, sed res ipsæ quarum causa soluuntur retributiones, vt notat Bartol. in. l. rescripto. §. sciendum ff. de muneribus, & honoribus, & notant moderniores in. l. ad instructionem. C. de sacrosanctis Ecclesijs. Item pro ista parte facere videtur decisio Guidonis Papæ numero septimo, vbi ipse notat, quód forenses possidentes bona immobilia in alieno territorio tenentur ratione bonorum contribuere pro fortificatione castri, aut villæ, licet ibi non foueant domicilium, ex eo quód dicta fortificatio, & refectio concernit commune omnium bonum: & idem notat idem Guido Papæ, & latius in quæst. 372.

Et quando onera sunt patrimoniorum, ad quoscunque bona transeant sequitur onus collectæ, vt. l. apud Iulianum. §. hæres. ff. de legatis primo. & plura iura quæ possem referre, notat Matthæ. de Afflictis in constitutio. regni Siciliæ. libr. 3. rubrica. 5. cap. 2. & per Ioannem de Ripa. lib. 2. responso. cap. 22. & plura alia possem in corroboratione huius partis referre, quæ notat Mõtaluus in. l. 7. titu. 11. li. 2. foro legum & per Matthęum de Afflictis quæstio. 95. & per Socinum in secunda parte consil. 217. & per Cassaneum in consuetudine Burgundiæ rubrica. 9. §. 18. in glo. taliable.

Supradictis tamen minime óbstantibus in quæstione nostra aliter puto distinguendum, & primo inspiciendum est, an habentes alibi domicilia sint consueti contribuere pro defensione terminorum, nam valet consuetudo, vt alibi demorãs teneatur contribuere pro bonis alibi sitis: etiam si dubitetur an collecta imponatur pro rebus, an personis ratione rerum, & ita notat Alexander in apostill. ad Bartol. in dicta lege fina. §. secundum. & notat Bal. in dicta lege fina. C. si sine censu vel reliquis. extendendo valere de hoc priuilegium sub numero. 3. & Guido Papæ in quæst. 372. & Mõtaluus in dicta. l. 7. titul. vndecimo. lib. 2. foro legum. 20 *Consuetudo expectatur in ponenda colecta.*

Cessante verò priuilegio, aut speciali consuetudine, quæ de sui natura debet restringi, de iure distinguendum est, siquidem in causa quæ vertitur, agitur de proprietate terminorum, quia alter ex concilijs ligitantibus dicit vsq; vnã leucam vel alterum spatium terræ esse suum proprium, & non illius populi qui habet occupatum, in huiusmodi casu, cum termini proprietas pertineat principaliter ad concilium quod possidet, & illius habitatores & commorantes cum laribus, & vxoribus suis: de qua habitatione facit mentionem textus in l. si quis à liberis. §. domum. ff. de liberis agnoscendis. & in. l. final. titul. 31. partit. 3. & ad commorantes,

& ha-

& habitatores pertineant termini, vt in.l.4.tit.28.partita tertia. defensio terminorum debet fieri expensis ibidem cōmorantium, cum ad eos tantùm res pertineat, ideo eorum expēsis debet defendi, vt in. l. si irruptione. §. ad officium. ff. finium regun. & in. l. sed hæreditas. §. plane. ff. ad exhiben. & per Bart. in.l. si postulauerit. ff. de adulterijs. & per Iassonem in.l. prætor. §. etiam. ff. de edend. per Felinum in. c. quia indicante. de præscriptio. & per Bal. in.l.1.C. de relatio. Itaq; res propria debet proprijs expēsis defendi, etiā si inde resultasset commodum forensibus ibidem aliquas possessiones habentibus: nam interesse secundarium non habetur in consideratione, sed quod principaliter agitur, vt est gloss. in.c. secundo de pactis. lib.6. in parte detrimentum, & ibi ponit concordantes Georgius Natan.

21 *Quis soluat collectā pro refectione fontis.*

Et ex huiusmodi ratione quando imponitur collecta pro vijs reficiendis, aut pro fontibus, vel similibus ædificijs, quibus principaliter vtuntur habitantes in loco vbi fit talis refectio, in huiusmodi casu solummodo commorātes in loco & non forenses debēt collectari pro huiusmodi operibus: & iste est verus intellectus text. in.l.20. tit. fina. part. 3. & quod istud pertineat tantummodo ad habitantes notat Guido Papæ in decisione. 444. & sic in tali casu forenses ratione bonorum nihil debent omnino contribuere. Et ad huiusmodi opera principaliter sunt deputata bona communia, vt in.l. quinta. tit.28. part.3. & in ca. trigesimo. supra *en estos capitulos de corregidores.*

Et deficientibns dictis bonis communibus, si perueniatur ad collectam, illa debet imponi tantummodo inter eosdem commorantes, & non ratione bonorum: quia principaliter imponitur personis pro rebus, vt probatur in.d.l.20. tit. fi. pa.3.

Et collecta quæ subrogatur, debet diuidi inter easdem personas, quæ tenerentur ad onus, & non ad bona aliorum debet extendi secundum Bart. in.l.1. col.3. C. de mune. & in quo loco. & plura refert Ripa in suis responsis. c. de rescriptis. respōso.20. num.3.

Si verò non ageretur de proprietate terminorum, sed de iure pastus vel alterius seruitutis, isto quoq; casu est distinguendum: nam siquidem pastus pertinet ad vicinos, & commorantes eiusdem loci, ad eos tantùm pertinet defensio sui iuris, & inter eos imponenda est collecta, vt notatur in.l. ab omnibus. ff. de legatis primo.

Si vero ius pastus nō solum morātibus & habitatoribus loci commune est, sed habentibus bona stabilia intra territorium, vel aliorum populorum vicinis, putà *a los de todo vn suelo*: isto casu si deficiunt bona cōmunia ipsius populi, & deuenitur ad collectam, illa soluenda est ab omnibus habentibus ius pastus, quorum mera facultas pascendi diminuitur, si plures alij vtantur pastu,

pastu, ideo ab his sunt soluendæ litis expensæ qui iura communia tuẽtur, vt est textus & ibi Baldus in.l. ex parte.ff.familiæ herciscundæ.& notatur in.l.cum duobus.§.fi.& ibi glos. allegat concordantes. ff. pro socio.& hoc casu crederẽ viciniores qui frequẽtius vtuntur pastu esse in aliquot plus collectandos tanquã ad quos maius cõmodũ quàm ad longe positos perueniat. argumento text.in.l.omnes & in.l. pro locis de anno.& tribu.lib.10.

22 Quæ supradicta sunt vendicant sibi locum quando agitur de contributione, & collecta pro defensione terminorum: si verò ageretur de soluendo tributo, aut indicto, vel superin dicto, vel seruitio regio, tunc habentes bona tenentur contribuere pro rata bonorum quæ in territorio possident, vt in pragmatica *de Madrid*, quæ tantùm loquitur in rege, & ideo ad iura ciuitatis tuenda non debet extendi, quia non simile priuilegium habet ciuitas cum fisco, vt in.l. non simile.ff.ad munici.& in.l. Anthiochensium.ff. de priuileg.credi. & respectu regis Castellæ, cuius est regnum, habens bona in aliquo territorio, pro quibus tenetur subire collectas, habetur in hoc pro ciue illius territorij, vt per Feli.in.c.quoniam.de officio.ordi.col.1.

Si veró ageretur de defensione tam proprietatis termini, quàm iurisdictionis, isto casu & ciuitas, & dominus particularis eius qui non sit rex, tenetur contribuere, iuxta ea quæ dixi in isto libro meo.c.4.

Item, vt se eximant multi ab huiusmodi contributionibus, & sibi, atque posteris fidalgorum, siue nobilium nomen relinquant, solent fraudulenter cum concilijs, & aliquando cum solis peræquatoribus conuenire, vt extra genus hominũ contribuentium relinquantur: quibus cum resistat ius commune, facilè potest à iudicibus obuiari: vt ne talia fiãt in necem, & damnum Re,publicarum, summa ope, & vigilantissimo studio intendendum est: nam cum apud nos Castellanos nobilitas tempore adquiratur, multi propter ignauiam incolarum populi habentur inter nobiles, atque fidalgos, quorum origo fuit ex hominũ genere infimo, ne dicam infami, & cum non possit probari propter temporum obumbrationem, par est, ac si proponi non potuisset, vt dicit gloss.in. l. qui habebat.ff. de manumi. testamen. quam dicit mirabilem Alexãder in secundo volumine. consil. 107. & Iasson in.l. qui Romæ.§.duo fratres num. 17.ff.de verborum obligatio. & facit text in.l.si quis seruum.§.si inter duos.ff.de lega.2.& in. l.habere licere.ff.de euictio.

Et an nobiles propter magnã necessitatem regis possint collectari, videatur Cassaneus in catalogo gloriæ mundi, in quinta parte, in 20.consilio, nu.119 excellentia principis: quis autẽ dicatur nobilis apud Hispanos, videatur text. & ibi glos. in.l.6.tit.9.part.2.

Præcauẽ-

23 Præcauendum ergo eſt, ne ſimulatè aliqui extra matriculam, quæ vulgò padron appellatur, relinquã tur immunes, nemini enim eſt immunitas concedenda, & falſarij poſſunt dici qui ſimulatè non ſcribunt in dicto *padron*, ſiue matricula: contra quos inuehit textus in.l.1. & ibi Platea.C. de immuni. nemi. conceden.libro decimo. & in.l. ſiquis.C.de curſu publi. libro duodecimo.& contra notarios gloſſ.in. l. 1.C.de agricol.& cẽſi.libro vndecimo. Imò aſſerens ſe nobilem & exẽptum cum non ſit, & reſiſtens ſoluere in tributis regalibus, incurrit pœnam, de qua in.l.24. titul.4. libr. 4.ordin. ⁎ Non inuenitur in Recopil. ſed in caſu ſimili, *del que ſe llama Licenciado, no ſiendolo*, vide. l. 5. in fine tit.7. lib.1. Recop. & in materia hac vide. l.2.tit.7. par.7. ⁎ & adhuc tanquam falſarius debet puniri, qui ſe dicit nobilem, cum non ſit, & extraordinaria pœna propter ſolam nominationem punietur, vt concludit Caſſaneus in conſuetudin. Burgundiæ. rubrica. 6. §. 4. gloſſ. ſe parte, & faciunt quæ de ſe nominante doctorem, cum non ſit, notat Baldus, & doctores in.l. ſub prætextu.C.de ſacroſanctis Eccleſijs. & apoſtill. allegat Bar. in. l. eos.§. fin.ff.de falſis.& quod ſit pœna extraordinaria, propter nominationem, notat Baldus in cap.nõnulli. 1.col. de reſcriptis. & Felinus in cap.tertio loco.de probatio. & videatur Guido Papæ, quæſtione octuageſima nona. & gloſſa legis primæ. C. de priuilegijs ſchola. libro duodecimo. Imò ſiquis plebeius permittat ſe ad aliquod officium eligi, tanquam fidalgus, cum non ſit, venit propter talem ſimulationem pudiendus, vt in lege ſecunda.C.ſi ſeruus aut libertus.ad decurio.aſpi.libro decimo. de quo loquitur eleganter Rodericus Suarez in allegatio.12.

Pœna cõtra aſſerentes ſe nobiles cum non ſint.

Et licèt de iure communi qui diu ſtetit quód non ſoluit collectas, ſi ſuper hoc inquietatur, poteſt ſe nominare nobilem, ſiue fidalgum, & petere à iudice ne quid cõtra eum moueatur, collectando eum, vt in expreſſo notat Iacobus Rebuffus in.l.viris.C.de magiſ. ſcrinio. libro. 12. & quod taliter grauatis conſulatur officio iudicis, notat Baldus in l.qui ad ciuilia. C. de apellatio. & Iaſſon in.l.fina.in fine.ff. de conſtitutio.princip.& ex hoc poteſt fundari quædam pragmatica huius regni, condita *en Tordeſillas* per regẽ Henriquum anno. 1403. ⁎ Quæ eſt l.9.tit.11.lib.2.Recopil. & vide Couarr.lib.1. variarum.c.16. nu.11. ⁎ vbi datur facultas quibuſcunque iudicibus inferioribus, quòd ſi aliquis cum parte, vel cum auo ſimul fuerit per totam vitam in aliquo loco, vel prope in comarca in poſſeſsione nobilitatis, quòd idem iudex poteſt ſua authoritate reddere pignora, ſi qua fuerint capta, tanquam non eſſet fidalgus, & propter hoc iudex nõ incurrit pœnam. Sed iſtud eſt verum ſi ipſe iudex ex ſuo officio, vel cõcilium, aut quilibet alius tacuerint:

Quando diu non ſoluit collectas.

24 *Ius regni*

tacuerit: nam si fortè aliqua moueretur quæstio, vel cōtradictio, nullo modo iudices inferiores se possunt intromittere in talibus causis mobilitatis, sed nihil innouando debent remittere ad iudices *de los hijosdalgo*. & iste est verus sensus illius pragmaticæ, in illis verbis, *Pero es mi merced, que si alguna contradicion les quisieredes, ò quisieren poner alguna persona contra lo en esta mi carta contenido, q̃ no conozcades dello, sino que lo vengan a demandar ante los mis Alcaldes de hijosdalgo, porque ellos lo oyan*. Ratio est, quia multa quæ propria authoritate possunt fieri, non licet si fiat resistentia: vt quando Princeps concessit licentiā intrandi possessionem, valet si non fiat resistentia, secundùm Alexandrum, vbi alios allegat in.l.iustè possidet. ff. de acquirenda poss. Ex hac tamen ★ l.& ex.l.6.tit.2.lib.4.ord. ★ Quæ est d.l.9.tit.11.lib.2.Recop. ★ probatur quòd diuturna possessio in vna persona illius qui se dicit nobilem, aut fidalgum, non sufficit vt tueatur in possessione, sed requiritur copulatiuè continuata possessio patris, vel aui: tamē in pragmatica *de Cordoua* requiritur in possessorio continuata possessio trium personarū, vt probant illa verba, *Por la qual prouança parezca, como seyendo casado, è biuiendo sobre si y su padre, y su abuelo, todas tres personas estuuieron pacificamente en reputacion è possession de omes hijosdalgo*. Quæ pragmatica lata ★ est anno.1492.fol. mihi.153. ★ Quæ est.l.8.tit.11.lib.2.Recop. ★ Et idem

Auendaño.

probatur in principio illius pragmaticæ, ibi, *E como ellos son tenidos de prouar de tiempo immemorial, a lo menos de padre, y de abuelo, y del que contiende*, & ibi, *Se requiere que aya prouança de todas tres personas*: & sic videtur quòd illud quod notat Iacobus Rebuff. procedat, nullo stante contradictore: tunc enim iudex potest tueri istum qui est in quasi possessione nō contribuendi, dummodò non sit possessio à se solùm, sed á patre, vel auo: & in quantum exiguntur plures personæ, est ius nouum, & alludit, atq; declarat quod notat Aristotel. in.2.lib. Rethoricæ, vbi dicit, quòd nobilitas est maiorum claritas, & honorabilitas progenium. Et in.4. Politicorum dicit, q nobilitas est virtus, & diuitię antiquæ: nam nobilitas non nascitur in ictu oculi, vt notat Baldus in.§. alia in præludio feudorum: quid autem sit nobilitas, & qualiter de iure communi probetur, vide per Guido. Papæ in consilio.217. & ista antiquitas generis declaratur his legibus, vel quòd sit immemorialis, aut saltim quantum ad possessorium descendens ex consuetudine, & in possessione habita cum patre, & auo: qui enim in tali possessione descendente ab his personis reperitur, potest petere vt tueatur in possessione, neque fiat contra eum nouitas, vt in.l. scimus.§.caueant. de agricol. & censiti. libro vndecimo. & notat Platea in lege prima. C. de magist. scrinio. libro duodecimo. & nisi taliter cōtinuata possessio probetur, prout

Nobilitas quid sit.

in

in dictis legibus regijs continetur magis acquisita per diuersitatē personarum ascendentium, quám per solam personam illius qui se dicit nobilem, in dubio non præsumitur nobilitas, nec fidalguia, vt notat Bald.in.c.1.§.si quis rusticus. de pace tenenda, & eius violato.& in.l. non ignorat.C.qui accusa.non possunt,& probatur in dicta pragmatica,ibi, *Pues el derecho resiste à su possession*: & ideò non iuuaret, quòd se quis diceret nobilem, & probaret possessionem in sua persona: quia posset esse principium possessionis in posteros suos, si non turbatur sibi, tunc nihil iuuat: & licèt iure communi nō soluens collectas per quadraginta annos sit tutus, vt tradit per multa Boërius in decis. 246. tamen iure Castellæ hoc non sufficit, & licèt de iure communi possit esse nobilis ille, qui secundùm consuetudinem loci reputatur nobilis, vt notat Bartolus in.l.2.C.de dignita.libro.12. & in.l.1.C.de muneri.& in quo loco eodem libro,& Paulus in consil.126. primo volumine.in noua impressione, de quo benè loquitur glossa in.l.50.in regul. Cancellariæ: tamen in nostra Castella non facit nobilem sola reputatio, sed possessio maiorum, aui, & patris, & in persona istius, qui se asserit nobilem seruata distinctione dictarum pragmaticarum, imò sola reputatio nobilitatis vana semper habetur,& parui momenti, vt notat Lucas in.l.mulieres. versiculo nono. ex communi opinione.C.de dignita. libro duodecimo. Imò licèt sit verū quod per famam probatur nobilitas personæ, vel an descendat ex alio genere personarum,vt notat Baldus in.l.prouidendum.C.de posthum.& in.l.1.C. de testi. & sequitur Hyppolitus in.l.de minore.§. plurium. numer.88.ff.de quæstionibus.Hodie verò in persona auorum, & proauorum sufficeret fama cum alia possessione patris,& filij suimet cum quo agitur, secundùm formam pragmaticarum regni: sed quando vltra reputationem cōcurrit tam diuturna possessio,seu consuetudo nō soluendi gabellas, cùm publicè imponerentur vicinis populi,eo ipso quòd vniuersitas relinquebat istos immunes,scilicet, patrem,& auum,videtur perdere in eos,& in posteros ius collectandi, vt notat Platea in.l.1.C. de exactione & translatione milit. anno.lib. duodecimo. & Comitatensis præscribit quòd sit ciuis secundùm Bart.in consil.172.& ob id dicti nobiles sic relicti videntur præscribere contra fiscum, & vniuersitatem,vbi demorantur, & licèt ipsi nihil faciant, tamen actus reipublicæ quod scribuntur alij vicini, & isti omittuntur, habetur pro vera possessione propter patientiam reipublicæ, & præscribunt, licèt sciant se teneri ad collectas, vt per Boerium decis.246.nu.4.& propter actum soluendi collectas quas alij soluūt pro istis omissis extra matriculam:& ille actus solutionis collectarum non est gratuitus,vel spontaneus,

taneus, ideò inducit obligationem in futurum contra soluentes, vt semper soluant regi pro istis exēptis, & inducitur munus à rege nō singularibus personis, sed toti vniuersitati, & populo, vt notat Platea in.l.actores.C. de exacto. tributo. libr.10. & intra populum vnum genus hominū præscribit libertates contra alium.

25 Et publicæ functiones præscribantur

Est enim doctrina notabilis, ꝙ licèt iura principis & publicæ functionis non possint pręscribi, vt in l. comperit. C. de præscription. 30.vel.40.anno. tamē istud est verum, vt id quod pręscribitur adimatur regi, istud enim fieri non potest, tamen quod certum genus hominum præscribant, quod alij homines integrè soluant fisco dicta sua iura, & collectas, & quod ipsi sint exempti in solutione partis eis tangentis, bene potest adquiri consuetudine, & præscriptione, & ita charitatiuum subsidium, & procuratio legatorum, & alia quæ non sunt præscriptibilia possunt per aliquos præscribi taliter quòd non fiat præiudicium illis quibus ista debentur, dum tamen solutio oneret tantummodo certos homines, vt eleganter concludit Ioannes de Liniano in.c.accedēs. de præscriptio. quem sequitur defendendo à Cardinale & Abb. qui contrarium volunt asserere, Felinus ibi sub nume. 6.versiculo cęterum, & attenta ista doctrina satis commodè potest affirmari, ꝙ fidalgui possunt acquirere consuetudine, quod ipsi sint exempti à contributionibus regalibus, & ea soluant alij vicini tributarij, nisi in initio possessionis fidalgorum vitium probaretur, putá quia per violentiam, vel fauorem aliquorum potentum istud fuerit toleratum: nam talis vitiosa possessio non iuuat, vt probant dictæ leges regni, & notat Ancharranus in consilio.260. Vitiū tamen nō præsumitur nisi probetur, ideoque fidalgus tuetur in dicta possessione, non probato ex aduerso vitioso initio, aut mala fide, quæ in tā diuturna possessione paternæ & auitæ libertatis cum lapsu maioris tempori quàm viginti annorum non præsumitur, sed bona fides, iuxta singularem doctrinam Bart. in.l. fin. C. vnde vi. quem sequitur Matthæus in suis decisionibus, decisio.374. & possunt adduci in mediū quę notat Guido Papę, decisione.316.

Aduertēdum est semper, quòd fidalgus qui est in ista possessione & permittit se pignorari, & soluit collectas per decēnium, pręiudicat sibi, quia licèt quando aliquid adquiritur consuetudine, vt est ista possessio nobilitatis, tantum tempus requiratur ad perdendum quātum fuit necessarium ad adquirendum, vt per gloss. in cap. cum de beneficio, de præbend. libro sexto. tamen istud procedit nisi res reducatur per contrariam consuetudinem ad ius commune, vt est glossa in cap. finali de consuetudine. libro sexto: & notat Bellamera deci- 26

ſione.1.& Felinus in capitluo cum acceſsiſſem, de conſtitutio. columna. 20. & cum reducatur hæc res ad ius commune, ſufficiunt decem anni.

Officiales del Rey.

Item nonnulli volunt ſe eximere á contributione collectarum, ex ratione, quia ſunt officiales regij, & iſti durante vita ſua gaudebunt exemptione, non tamen tranſibit immunitas ad filios, quia ceſſat non durante officio propter quod illa concedebatur, vt eſt textus in lege decimatertia titulo.4.libr.4. ordinam. ⁎ Quæ eſt.l. 18. titulo. 14. libro.6. recopil. ⁎ vxor tamen vidua gaudebit immunitate, qua vir eiusdefunctus fruebatur propter officium, vt dicit dicta lex, & in hoc eſt caſus vbi pater maius priuilegium transfert ad vxorem quàm ad proprios filios, & gaudet vxor priuilegio mariti, etiam ſi priuilegium ſit exorbitans, de quo per Bart.in. l. quotiens. C. de priuileg. ſcholar. libro duodecimo. & per Felinum in cap. ſuper eo. de teſtibus, & per Plateam in lege in filijs. C. de decurioni. libr. 10. & per Socinum primo volumine conſiliorum, con ſil.12.num.18.

27 *Regidores.* Item alij, eo quòd ſunt *Regidores, ò jurados de los pueblos*, volunt ſe eximere à contributione collectarum, & exceptis *los jurados de Sevilla*, de quibus loquitur.l.16.titulo. 4.libr.4. ordinam.. ⁎ Quæ non inuenitur in Recopil. ſed eſt melior.l. noua.11.titul.25.lib. 4. Reco.& vide Otaloram.4.p. c.2. nu. 8. ⁎ omnes alij iurati aut rectores locorum huius regni non excuſantur à contributione collectarum ratione officiorum, vt eleganter notat. Ange.in.l. ædiles. ff. de via publica. & Lucas de Penna in lege prima. C. de immuni. nemini. conceden. libro decimo: & gloſſa in.l.ſi quis. §. honorem. ff. de muneribus & honoribus, licèt Bartol. teneat ibi contrariũ, & Guido Papæ quæſtione.398. de quo vide Plateam. poſt gloſſ. in. l. actores. C. de exacto. tribu. libro decimo. & Boeriũ deciſione. 246.

Item clerici coniugati volunt ſe excuſare à contributione collectarum, contra quos eſt textus in.l.33. titu.4.lib.4.ordina. & in.l.13. titulo *de los perlados*. libr.1.ordinam. ⁎ Eſt l.2.tit.4.lib.1.Recop. nouior iſtis, ⁎ & quod notat Guido Papæ in deciſio. Delphi. quæſt.383.

Item alij volunt ſe eximere quia ſunt fratres ordinis tertij, atq; ſorores ſancti Franciſci, contra quos eſt textus in.l. decimanona. titu.4. libr. 4. ordinam. ⁎ Eſt.l.1.titul.14. lib. 6. Recopil. ⁎ & facit gloſſ. in Clemẽtina.1. de religio. domi. & quod notat Abb. in cap. cauſamq;. in principio de iudicijs. & Felin. in. c. eccleſia ſanctę Mariæ. de cõſtitutio. col. 1. in lege fina. C. de exactoribus tributorum. lib.10. 28 *Freyles terceros.*

Item alij volunt ſe eximere à cõtributione, quia ſunt doctores, ſed in noſtro regno clare deciſum eſt, quod niſi in Salmanticenſi, aut Valliſoletenſi, aut collegiati in Bononienſi, aut Complutenſi ſtudio fuerint 29 *Doctores.*

fuerint graduati non gaudent immunitate, vt in c.126. in curijs *de Madrid* anno.1534. ✶ Est.l.8.&.9. titu. 7.li.1. Recopila. ✶ & quæstiones de iure communi quibus quæritur an licentiatus gaudeat priuilegio doctorum, debent in Castella nostra practicari de graduatis in dictis studijs, & nõ in alijs, de quo vi. Gui. Papæ in decis. Delphi. q.390 & cũ lex regni dicit, quòd bachalaurej contribuant, datur intelligi, quòd doctores & licentiati non debent contribuere: & an licentiatus gaudeat priuilegio doctoris, vide per Ioannem de Ripa in.l. centurio. numero. 18. ff. de vulgari & pupilla. & an bachalaurei aduocati gaudeant immunitate gabellæ, vide Baldum in.l. aduocati. C. de aduocatis diuerso. iudic. & Puteum in tractatu Syndica. in parte gabella num.319. & ibi dicit de iudicibus, & casus quibus de iure bachalaurei non contribuunt, de quibus loquitur.l.20. titulo quarto. lib.4. ordina. videatur ibi, ✶ Est l.2. tit.14. libr.6. Reco. & vide circa eam Greg. Lopez in.l fi. titu. 10. p.2. in gloss. magna circa finem, ✶ & in l. aduocati. & ibi Baldus. C. de aduoca. diuerso iudic. & exempti propter artem non gaudent illi qui nomine tantũ, & non re exercẽt officium, videatur Bart. in. l. semper. §. fina. ff. de iure immuni. & in.l. fina. ff. de excusation. tutorũ. & in rubrica. C. de nauicula. & ibi Alexander in apostil. vbi dicit, quòd nec gaudet seruiẽs per substitutum, vide Bart. in lege prima. C. de tyroni. lib.12. & Auendaño.

vide.l.1. titulo quinto. lib.4. ordina. ✶ Est.l.2. in.c.8. ti.20. li.5. Reco. ✶

30 Catedraticos. Itẽ, alij doctores legẽtes actu & exercitio in studio Salmãticẽsi, aut in alio approbato á iure, non est negandũ nisi quòd non tenentur contribuere per tex. expressum in l.8. ti. 31. par.2. & notat Guido Papæ quæstione.388. Neque obstat dictũ. ca. *de Madrid*. 126. quia nõ loquitur de doctoribus actu legẽtibus, vt.l. semper. §. negotiatores. ff. de iure immunitatis, sed de illis, qui sunt tantummodo doctores, & obtentu doctoratus volunt se excusare: non tamen loquitur de doctoribus legẽtibus in scholis, nam fauore lecturæ scholariũ liberãtur à cõtributione: & istud priuilegiũ inclusum in corpore iuris nõ videtur per generalia verba illius capituli *de Madrid* derogatum. Vide tamen quæ notat glo. noua Gregoriana in.l. fina. ti.10. partita.2. vbi ponit praxim.

Estudiantes. Item alij volũt se excusare à contributione quia sunt scholares, qui nullo modo valent se à tali cõtributione liberare, nisi sint clerici primę tonsuræ, non tenentur cõtribuere, vt in.l.13. tit.3. lib.1. ordina. ✶ Est nouior.l.2. tit.4. li.1. Recop. & facit.l.2. tit.14. li.6. Recop. & l.8 tit.7. lib.1. ✶ & notat Guido Papę in quæstione. 38: & facit text. in. c. Ioannes. de clericis coniuga. & text. in. c. vno. §. in cæteris, eodem tit. lib.6. & ratio huius vltra dicta iura potest esse, quia clerici primæ tonsuræ, vel in minoribus ordinibus constituti non ligantur statutis aut cõstitutionibus laico-

laicorũ, de quo plura quæ possem referre notat Rochus in.c.fi.de cõsuetud.fo.mihi.66. Videatur in proposito Antonius Corsetus in singulari in parte gabella, vide Plateam in.l.2.C. qui ætate lib.10.

Ordenados ad titulum patrimonij. Item, alij nituntur se excusare à cõtributionibus bonorũ, donando ea filijs suis, vel alijs in titulum patrimonij, vel similem causam: nam talis donatio omniũ bonorũ est suspecta, tã cõtra successores, quã cõtra fiscum, si transferuntur in personam exemptam. vt in. l. omnes. §. Luci⁹.ff. de his quę in frau.credito. iunctis notatis per gloss.in.l.qui testamentum.ff.de probatio. & idem est si non omnia bona, sed quasi omnia donauit, vt notat Baldus in.l. 1.quæstio.3.C.si quid in fraud. patro.& in.l.si vnquam.C.de reuocãdis donatio. & notat Alexander in primo volumine consi. quinquagesimoquinto, & quando donatio tẽdit in præiudicium tertij, vt est in præsenti causa, & casu, etiam si donetur sub colore consanguinitatis non valet donatio, & præsumitur frudulenta in præiudicium tertij, notat Paulus in consilio.65.incipit, super isto puncto. & notatur per Bar.in.l.post contractum.ff.de donatio. & ideò vt euitentur inter patres & filios istæ donationes fraudulentæ, vt euitentur collectæ, lata est lex.212.*del estylo*, quę dicit, quòd sub colore tituli patrimonij, vel simili non detur filio nisi quantum posset ex hæreditate percipere, ꝙ est apud nos valor legitimæ, & tertij, & quinti, & vltra non liberabuntur bona donata à contributione, imò recipientes donationem, vel venditionem in fraudem fisci, & collectarum, debent talia bona perdere, & confiscantur, vt in.l.1.C. vt nemo ad suum patroci.susci.lib. vndecim.& Bart. in.l.cum contractibus.C. de iure fisci. lib.10. & in.l. fi.§.memoriale. C. de bonorũ possessioni.subla. eodẽ libro. & istud est quotidianum in practica, quod commendat alia iura allegando Corsetus in singulari. in parte gabella. & practica procedendi contra donantem in fraudem, ponitur in lege sexta.titulo nono.libro quinto ordina.

31 *Señores de vassallos.* Item alij volũt se excusare à cõtributione, cum hominibus tributarijs, eo quia habent vassallos, licèt ipsi nõ sint de genere nobiliũ, & siquidem contributio est in reparationem, vel fabricam põtium aut murorum, vel similium operum, domini vassallorum non possunt se á contributione excusare cum vassallis, imò contribuent sicut & ecclesia & clerici, & alij nobiles & fidalgui contribuunt, & ita notat Lucas in.l. hac prudentissima. C. à quibus muneribus nemi.liceat se excusare.li.11.in quæstione. 19. Si verò contributio est pro seruitio regio, vel in similem causam domini vassallorum, etiam si non sint de genere nobilium, non tenẽtur contribuere, quia vassallos habere est dignitas, vt notat Bald. in cap.1.§.marchio. colum.4. qui feudum

dum dare possunt. Pro quo solet pō derati textus in cap. Abbate sancti syluani, in fine, de verborum significatione: & ista dignitas est tantæ potentiæ, quòd liberat dominum vassallorum à contributione, vt concludit Guido Papæ, licèt supra dicta non alleget in decisio Delphina. q. 385. sed illa loquitur in feudalibus. ★ ✶Et in sing. 486. & Tiraq. de nobilitate. c. 7. n. 2. ✶ & durū esset hoc in practica, licèt idem notat Albericus in. l. 1. §. fi. ff. de aqua quotidia. & æstiua. & Boerius decisione. 246. de quo videatur Bertrādus in consilio. 141. in prima parte.

32 *Hospitales.* Item alij volūt bona excusare, eo ꝙ sunt alicuius hospitalis, & dicūt quod non debēt describi nec ꝑ his contribuere: & bene dicunt si vere sunt hospitalium, nā eorū bona pari gaudēt priuilegio cū bonis ecclesiæ, vt notat Baldus in. l. omnes. §. præterea nullus. C. de episcopis & clericis. quem sequitur Alexāder in secundo volumine consi. 9. & ideo bona hospitaliū libera sunt à cōmunibus, vt elegāter cōcludit Felinus in cap. de quarta. de præscriptioni. num. decimo. & idē dicerē in bonis fraternitatum seculariū, si illa bona. & eorum fructus cōsumūtur in hospitalibus, & pijs negotijs, nulla admixta profanitate, nam si in conuiuijs, vel in agitandis tauris consumerentur talia bona, & fructus eorum, crederem, quòd cū tale collegium *Cofradias.* cōfraternitatis sit seculare, & profanum, vt notat Baldus in authentica hoc ius porrectum, colum. secunda. Auendaño. C. de sacrosanctis ecclesijs. & Paulus in. l. collegium. C. de hæredibus instituēdis: quod eius bona nō sunt libera à muneribus, sicut & cætera bona laicorum, nisi forte maior pars esset hominū fidalgorū in illa tali fraternitate; nam isto casu propter maiorem numerum exemptorum totum collegiū reputatur nobile, & propter cōmunionem laicorum non sunt exempti quantū ad illa bona collegiatē cōmunia liberaretur à muneribus propter exēptos socios, & cōfratres: & in isto casu practicarem, & non alio gloss. in. l. 1. C. de mune. non conti. inter patrem & filiū. libro decimo. ✶ Alias ★ in gloss. verbo fratribus in. l. fi. eo titu. ✶ quæ dicit quòd socius gaudet immunitate in bonis propter cōmunionē socij exempti, de quo loquitur Hyppolit[9] in singulari. 180. & refert & sequitur Cassaneus in cōsuetudin. Burgundiæ rubricā. 1. §. 4. in glo, prout. numero. 39. aliàs extra istū casum durū esset in nostra Hispania practicare exēptionem ratione societatis aut communionis, licèt in modo & forma diuidendi collectas debeat attendi, an patrimonium sit in communi, aut diuisum, aliter enim patri viuo, aliter viduæ, aliter filijs simul habentibus mortuo patre imponitur collecta, vt Platea in. l. si hi qui. C. de filijs famil. & quemadmodum pater pro his tenea. li. 10. *De armas*

Item alij volunt excusare bona, ne imponatur collecta, quia dicunt ea data in seruitium Dei, cum one- *Capellanias*

re dicendi aliquas missas, quod vulgò dicimus *bienes de capellanias*, & ista censentur bona profana, si nō sint auctoritate episcopi instituta, & omnia seruiant pijs causis, vt notat Guido Papę in decisione Delphina. quæst. 187. ideò talia bona eximi non debent ab onere collectarum, vide text. in l. 1. §. fi. ff. ad l. Falcdiam: sed istud limita in notabili casu quem notat Ancharranus in consilio. 129.

Item alij volunt eximere dicta bona, dicendo, quòd illa sunt fabricæ ecclesiarum, & quòd non tenentur ad munera tanquam sint ecclesiastica, & bene dicunt, nisi in casibus quos notat Felinus in capit. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitutio. numero. 77. & nisi in casibus quibus clerici tenētur, de quibus Abb. in cap. non minus. versi. fi. de immunitat. ecclesiarum & Boerius in decisi. 246.

33 *Cēsualistas de iglesias.* Item alij dicunt quòd habent bona in censum, vel emphyteosim ecclesiæ, vel monasteriorum, quorum est directum dominium bonorum, & ideo dicūt, quòd pro huiusmodi bonis nō tenētur soluere collectas, & allegant Bart. in l. priuatæ. C. de excusatio. munerum. libr. 10. vbi dicit, quòd emphyteota ecclesiæ pro bonis non tenetur subire onera collectarum, licèt de consuetudine seruetur contrarium Perusij: & idem in emphyteota priuilegiati tenet Bal. in l. 1. col. 1. C. de iure ēphyteo. Tamen contrarium notat Angelus in consil. 206. incipit pro decisione. & Felinus in c. ecclesia sanctæ Mariæ. nu. 99. de constitutio. vbi dicit, quòd in emphyteota ecclesia ratione valoris quē habet iure proprio in bonis emphyteoticis tenetur ad collectas, & munera, & ista opinio viget in practica & est tenenda. Vide Rochum de Curte. in. c. fi. de cō suetudi. fol. 50. & Iasso. in l. 1. C. de indicta viduita. tollen. in. fi. & Yserniam in titu. quæ sint regalia in parte & plaustorum.

Item alij volūt se eximere à collectis, eo quia sunt pauperes: pro quibus est gloss. in. l. omnes. la. 1. C. de annonis & tribu. lib. 10. quam sequitur Iasso, in l. 4. §. actor. ff. de re-iudica. & illa paupertas tam in personalibus, quā in patrimonialibus excusat, si sit paupertas intolerabilis, putà quia oporteret dictum laborare, & victum quærere: ita intelligit Baldus in l. etiam ad finem. C. de executio. rei iudica. & Platea in l. fin. C. de his qui nume. libero. libr. 10. & Baldus in authenti. defuncto. col. fina. C. ad Tertullia. & notat Gerardus singulari. 3. & apostol. ad Abba in. c. licet. de cēsibus: pro quibus est tex. in l. 2. versi. *Otro si el q̄ fuesse tan pobre*, ibi *que no pudiesse guarescer sino por obra de sus manos.* titulo. 17. part. 7. isti enim pauperes excusantur á dictis muneribus, vt in l. cura. §. inopes. ff. de mnueri. & honori. pro quo est gloss. in. l. paupertas. de excusatio. tutorum, a qua habuit ortum dict. lex. 2. ti. decimo septimo, part. sexta. de quo per Barba. in cap. significantibus. de officio delega. *Pobres.*

delega: & per Lucam in dict.l.fi. C. de mune.& in quo loco.

Meretrices. Item alij propter vilitatem personarum excusantur à collectis, vt sunt meretrices, quæ opera vilissima suarum personarum dietim laborant, vt victum quærãt, vt notat Angel. in authen. de lenonibus colla.2. & notat Petrus Rabena in alphabeto aureo in parte gabella.

Item alij volũt se eximere ex eo

34 Habẽtes duodecim liberos. quia habẽt duodecim liberos, & allegãt pro se tex.in.l. si quis decurio. C.de decurio.lib.10.& quod ibi notat Bart.& Platea: & licèt aliqui dicant quòd excusat numerus sexdecim liberorũ, & non minor, tamen contra vtramq; opinionem dicit tenendum de cõsuetudine Guido Papę in quęstionibus Delph.q.401.& glo.in consuetudinibus Burgũ. fol. 37 col.3. maxime dũ à rege per sententiam non conceditur exemptio & immunitas. De qua immunitate cõcedenda non iudicabunt alij iudices nisi fiscales, & citato fisco, cũ de eius agatur præiudicio, pro quo facit.l.2.tit.4.li.4.ordi. ✱ Alias. l.8. tit.2.lib.4.vet.ordi.& est.l.12.tit.11. lib. 2. Recop.& vide Otaloram de nobilitate.1.part.tert.partis principalis.c.9. num. 2. ✱ &.l. siquis decurio. loquitur in decurionibus perpetuis vt per Boe.in decisi.256.

Itẽ alij volunt se eximere eo quia sunt forenses, contra quos respectu bonorum quę habent in territorio, est pragmatica *de Madrid* ann.1415. libr. pragmaticarum fol. mihi. 65. ✱ Est.l.5.tit.9.lib.7.Recop. & vide Auendaño.

istum authorem resp.16.per totum &.l.20.titu.32. p.3.vbi Gregorius verbo *por lo que ouiere* ✱ & pro ea est quæstio decisa, de qua tractat Bar.in rub.de muneribus, & in quo loco lib.10.& in.l. rescripto.& ibi Alexan.§.fi.ff. de muneri. & honori.& per Bal.in.l. etiã.C. de executio.rei iudi.& per Bart.in.l.cum neque. C. de incolis.lib.10.& per Alexan.vbi plura allegat in.2. volumine consil. 98. & per Guido.Papæ in suis decisionibus Delph.decis.7. & per Montal.in.2.cõpila.fori, in parte domicilijũ, & in.l.7.ti.2.lib.2.fori.

Item alij volunt se excusare à muneribus virtute priuilegiorum, eo quia sunt *paniaguados*, quos licet virtute priuilegiorum excusare, vt in dictis priuilegijs continetur, dũ modo non sint de maioribus tributarijs, siue *pecheros*, sed de mediocribus, vt in.l.3.tit.4.lib.4.ordi.& seruata forma.l.11.titul.eod. ✱ Vide.l.22. &.23.tit.14.lib.6.Recop. quæ leges sunt nouiores, & corrigũt hic allegatas ✱ & iustũ est vt electio sit de mediocribus, argum.text.in.l.qui lãcẽ. ff.de auro & argento lega.& in.l.legato generaliter.ff.de legat 1.vbi mediocritas cõplectitur, & in. l. siquis argentum.§.1.C.de donatio. & tales excusati à muneribus nunquã intelliguntur ab officijs excusati, vt notat Platea in rubric. C. de vacatio mune.publ.lib.10.& quia datur certus numerus ad excusationem, seruãda est forma priuilegiorũ, nã vltra numerũ nominati nõ gaudẽt exẽptione, vt notat Albericus in.l.eos.C.de 3 Paniaguados.

officio magistri mili. videatur Bart. in.l.ei qui.ff.de iure immuni.& ibi dicit, an vicinis de nouo veniẽtibus possit concedi immunitas ne soluāt collectas,& in.l.vacuatis.C. de excusatio.nemini conceden.lib.10.

In his omnibus casibus & similibus aduertendum est à iudice ne sequatur aliquod grauamen in cõtributione collectarum: & quādo exhibentur priuilegia aliquorum locorum super nõ soluẽdis collectis, ea debẽt strictè interpretari: nā huiusmodi priuilegia sunt restringenda, ne vnus pro alio grauetur, & ita notat Platea in.l.actores. C. de exacto.tributo. tributo.lib.10.& subsistente maxima necessitate, priuilegia non valent, quod notat Paulus in.l.diuus. ff. de peti. hæredita, & ibi Curtius in apostill.

36 *Ad repartitionẽ collectarum qui sunt vocādi* Itẽ est notādum, quando fit repartitio collectarum per singulares personas populi soluẽdas, quód ad æstimanda eorum bona non sunt singulæ personæ vocandæ, sed præsente syndico vniuersitatis, vel alia persona publica, de mandato iudicis fit æstimatio,& repartitio in singulas personas, & illud dicitur *padron*: ita notat Platea in.l.indictiones.C.de annonis & tribu.lib.10.& illud debet exhiberi à collectore, quando exigitur pecunia à vicinis ne exigatur vltra modum,& videāt an sint grauati.& ita notat Platea in l.omnes.1.C. eodẽ ti.& in.l.apparitores, de exactori.tribu.eo.lib. nam si sunt grauati, possunt iudicis officium tales grauati implorare, vt tollatur grauamen, vt in dicta.l. indictiones:& in.l.qui grauatos. C.de censi.& cẽsi.lib.11.vbi post annũ elapsum ātẽpore collectæ impositæ, qui dicit se grauatũ, non auditur: intra annũ verò, etiam post quinq; dies datos ad appellandũ, bene auditur, vt ibi,& notat Bar.in.l.forma.§. fi.ff.de cẽsi & Iass.in.l.prætor ait.§. fi.ff.de noui operis nũcia. Annus autẽ currit à die publicationis matriculę repartitionis, vt notat Alber.in rubrica.ff.de muneribus & honoribus. col.fi. Reuisio autẽ huius grauaminis quandocunq; debet fieri, illud fit per eosdẽ peræquatores, sine nouo processu, vt notat Bar.in.l.per hanc.C.de tẽpori apellatio.& peræquatores, qui semel tassauerunt, non debent propria authoritate mutare tassationem, sed de mādato iudicis, quia aliter inciderent in crimen, vt in simili notat Platea in.l.1.C.de meta.& epedi.lib.12.

SVMMARIA Cap. decimiquinti.

1 *Acta iudicialia debent fieri coram tabellionibus de numero ciuitatis.& num.2.*

3 *Tabellio subrogatur loco alterius, vrgente necessitate.*

4 *Tabellio potest recusari vt suspect⁹.*

5 *Tabellione recusato debet alius de numero associari.*

6 *Tabellione associato, quis teneatur soluere salarium.*

7 *Tabellio de concejo an conficiat acta iudicialia.*

C A-

CAPUT. XV. In.l.trigesimamquintam. ★ *Quæ est.l.26. tit.6. lib.3. Recop.* ★ *de tabellionibus ciuitatũ, coram quibus debent acta iudicialia fieri.*

IN prima parte huius legis disponitur, quod acta iudicialia debent fieri coram tabellionibus numeri cuiuslibet loci, & non corã alijs, vt probant illa verba *los fagatodos ante los escriuanos del numero dela ciudad, o villa donde vuierẽ de conoscer*, & ibi, *è no tomẽ otro ningun escriuano*, & iusta fuit dispositio huius text. nam dato certo numero personarum, quarũ industria actus debet fieri, esset in derogationem suæ præminentiæ, quod alius extra
1 numerum admitteretur, ad illum actum exercendum. Et non solum contra præeminentiam, sed etiam contra commodũ pecuniarium ratione sportularum, ita notat Feli.in.c. cum omnes, de consti tutio. sub numero.18.ver.tertio fallit, idem notat Boerius in decisio. 258.numero.12. & quando vsus alicuius rei certus deputatur, illi tantum, & non alij vti debent: vt in. l. quicunque & ibi Bald.C. de operi, publicis. & in. l. 2. titulo. 1. libro.7. ordinam. ★ Lib 2.titul.1. libr.7. Recop. ★ & publica versatur vtilitas, quòd acta fiãt per tabelliones de numero, & nõ per alios, vt faciliùs inueniantur ab his ad quos pertinent nec habeant necesse forinsecos tabelliones adire pro scriptis, argumento text.in.l. prætor ait.§.fi.ff.de edẽdo ibi, hoc enim primo deliquit qui aliò instrumentum transtulit, imò si ex aliqua causa de contentis in hac lege acta facta fuerint corã extraneo tabellione, cessante illa causa totũ processum dabit iudex tabellioni ex numero cui voluerit gratificare: vt probãt verba istius.l. ibi se remita, & notãt Platea. & Bal. in.l.1.§.cõsules.ff.de officio cõsu. in secunda lectura per tex.in.l. quæsitũ. ff. de tutelis. & regula est quòd vnus notarius non potest se intromittere de officio alterius notarij, sed vnusquisque contentus esse debet vti notariatu in loco sibi permisso, & non vsurpet alium: vt in.l. quicunq;.C. de excu. & exacto. libr.12. & notat Bal.in.l. repetita.C. de episcop. & clericis. & multas alias leges, & iura quæ possem referre in corroboratione istius cõclusionis, ponit Lucas de Pẽna in.d.l. quicũq;.

Ex quo potest dici, ꝙ etiam si iudex vellet ex consensu partium assumere notarium, apud quem fiant acta iudicialia, exclusis notariis de numero, ꝙ nõ posset hoc facere: & ita tenet Boerius in decisio.258.sub nu.21.ꝙ per istam nostram legẽ extra locum bãchi iudicialis possunt tabelliones extranumerarij facere fidem, & non ad banchum iudicis, quia specialis in illo loco prouisio tabellionum excludit alios: vt in.l. doli clausula.ff.de verbo.oblig. per ꝙ patet, ꝙ nõ valeret prorogatio, vt in 2

An alius tabellio sumatur de consensu partium.

vt in tali loco quantum ad acta iudicialia, vt possint fidẽ facere, & ita concludit Bal. in d. l. repetito, & idẽ notat in. l. 1. C. de sportu. vbi dicit, quod si ali⁹ scribit acta quàm ille qui debet scribere, acta nõ faciunt fidem: argumento text. in. l. in fraudem. §. quotiens. ff. de iure fisci de quo per Bald. & docto. in. l. testamenta omnia. C. de testamentis. per quæ videtur, quòd ista acta, quę fierent coram istis tabellionibus qui nõ sunt de numero, si sunt iudicialia, etiam de cõsensu partium, nullam fidem faciunt, saltim in præiudicium tertij, nam quoad ipsos consentientes, si confessi fuerint illud instrumentum, præcisè valebit confessio, & vim instrumenti habet secundum Bald. in. l. fi. C. de edict. diui Adria. tollen. sub num. 40. & facit text. in. l. fi. C. de fideicõmissis. vbi dicitur, quòd vbi est confessio non est necessaria scriptura.

5 *An causa necessitatis* Imò fortius est tenẽdum, quod etiã ex causa necessitatis propter absentiam vel infirmitatem tabellionis, coram quo acta iudicialia sunt cœpta, si alius tabellio debet deputari vt perficiat acta, prout licet, vt concludũt omnes docto. in. d. l. 1. C. de sportulis, per tex. in. l. 1. ff. de officio consu. tamen iste tabellio subrogãdus in processu loco absentis vel impediti, debet esse eiusdẽ numeri cuius erat impeditus, & extra numerum non potest subrogari etiam si esset tabellio regis, de quo est text. in. l. 43. in legibus *de Madrid, sobre la orden iudicial ponderando* text. ibi. *Pongan otro sufficiente de los escriuanos del audiencia, escogiendolo el mismo escriuano impedido.* ✠ Quæ est. l. 29. tit. 25. li. 4. Recop. & sunt multæ leges prohibẽtes quod tabellio substitutũ habeat vt ex. l. 6. tit. 2. li. 7. recop. & faciunt. l. 18. & 19. titu. 3. eodem li. 7. & sunt de hoc duæ pragmaticę nouiores. prima *de 17. de Enero de* 1590. & secunda pragmaticæ est *de 14. de Iunio de* 1590. quos vide ✠ & faciunt notata per Mattheum in decis. 6.

Ex quo infertur, quòd gloss. in auth. de hæredibus & Falcid. §. si vero absint, in verb. inuentarium, quæ dicit, quòd scriptura inuentarij per vnũ cœpta, potest ex causa necessaria per alium perfici, quod intelligatur, quòd ille alius debet esse tabellio de numero, cum inuentarium debeat robur assumere à iudice, corã quo authoratur, & perficitur, vt in lege tutores, & ibi glossa. C. de administ. tuto.

Secundò infertur, quòd si notarius coram quo pendet processus, impeditur per recusationẽ partis, & sic solus non potest acta conficere sine adiuncto tabellione, quia notarius bene potest recusari vt suspectus, vt est glo. in auth. de triente & semisse. §. illud, colla. 3. idẽ Boerius in dicta decis. 256. & notat Bal. in. l. apertissimi. C. de iudicijs. sequitur. Lãfrancus in. c. quoniã contra falsam. de probatio. in parte recusationes. & in parte interlocutoriæ. nu. 28. & Bal. in. c. sanè de officio dele. & de iure nostri regni est text. in arãzelio *de los escriuanos*, in. capit. incipienti 4 *Notarius recusatur.*

pienti

★ pienti. *Por sentar la recusacion.* ★Quę est.l.vnica titu. 27. li.4. Recop.in versi. *Por assentar la recusació &c.* ★ vbi dicitur quòd tabellio potest vt suspectus recusari: & valet recusatio, & est tanti effectus quod si post recusationem acta nõ appareant subscripta ab vtroq; tabellione, nullam fidem faciũt, vt notat Bal.in.l.si quis ex argẽtarijs. §.i. ff. de edendo. & sequitur Decius in consi.35.

5 Nã isto casu, quando talis recusatio proponitur cõtra notarium, adiũctus tabellio isti recusato associãdus debet esse de numero, & nõ extra numerũ, per dictã legẽ, quia illi qui non sunt de numero nullã possunt fidem facere in iudicialibus: & ideo nõ possunt adiungi, sed adiunctus socius debet esse de numero, & alter sine altero nõ scribet, licèt processus & acta causæ debeãt esse apud primũ notarium recusatum, cũ sit antiquior in illa causa, argumento tex.in.l.fi.ff.de fide instrumẽto.& in.l.si quæ sunt.ff.familiæ hercisc.& quæ notat Felinus.in.ca.1.de maiori.& obed.& in.cap. quoniam contra falsam, de probatio.colu.5.

Tertio infertur, ꝙ si ex mandato, vel prouisione regali debet fieri aliqua probatio corã duobus tabellionibus á partibus nominandis, quòd isti nominãdi debẽt esse de numero, cũ illæ attestationes sint de actibus iudicialibus, & recipiuntur virtute mãdati iudicialis, nisi in locis vbi vnus tantùm tabellio est *de concejo*: nam solet adiungi alius tabellio regis, vt corã ambobus fiat probatio.

Quartò infertur, ꝙ si à tabellione qui sit frater agentis, vel accusatoris aut cõsanguineus, aufertur processus in totũ secundũ formã text. in.c. 84. incurijs *de Segouia*. anno. 1532. ★Quę est.l.7.ti.25.li.4 Recop. ★tali casu debet processus dari tabellioni, qui sit de numero, & nõ extra numerum: & hoc est clarissimũ.

Et in proposito istarũ illationũ 6
quæritur, si tabellio de numero associatur, quis eis subministrabit salarium pro labore illius causæ: & nõ nulli dicunt, quòd soluet ille qui recusabit, tanquam dederit causam istis expensis: argumento text. in.l. sed etsi hæreditas. §. proinde.ff. ad exhiben. Ex quo tex. probatur, ꝙ ille soluet expensas, qui petit actum fieri: de quo plura tradit Ias.in.l.prętor ait.§.etiam.ff.de edendo.& ego dixi supra, maximè qui videtur versari circa vtilitatẽ huius recusantis tantũ, cũ tabellio associatus sit tiriaca aduersus venenum primi tabellionis recusati vt suspecti. Et cum sit huius vtilitas, ipsi tãtum videtur incumbere solutio expensarum, licèt secundariò resultet alteri parti vtilitas: vt in.l.quoniã liberi. C. de testibus. Quæ secũdaria vtilitas nõ habetur in consideratione: vt per glos.in.c.2. de pactis in.6.& glos.in l.denuo quoq;.ff.de re iudi. aliàs si vtriusque esset principalis vtilitas, vtraq; pars solueret expensas, vt in l.sed & loci.§.sed si mensor.ff.si mẽsor falsum modũ dixerit: & sic ista consideratione nonnulli videntur assere-

asserere, quòd iste qui recusat soluet expensas: alij dicunt, quòd recusans non dedit causam recusationi, sed ipsemet tabellio recusatus, qui cùm sit parti suspectus, dat causam recusationi, & ille recusans authoritate iuris petit associari alium tabellionem. Et cùm iustè id petat, actus á lege permissus, nō debet sibi esse onerosus, aut grauosus, & sic videtur, quòd expensa sit potiùs scribenda ipsi tabellioni recusato, quàm parti recusanti. Tertij dicūt, & fortè meliùs, quòd iste tabellio associatus, nullum debet habere salarium: turpe enim esset ei salarium accipere pro negotio, cui tenetur assistere, cùm sit de numero tabellionum, qui de necessario venit associandus, vt suprà dixi: & qui salariū recipit pro negotio ad quod tenetur, malè facit, vt in.l.3. ff. de conditio. ob turp. causam. Et etiam si sponte daretur salarium, non potest recipere, vt notatur in.l. inuitus. ff. de regulis iuris. Cessante ergo salario expēsæ quæ sunt dandæ à parte, tam pro registro, quàm pro transumpto, quod debet esse signatum signo vtriusque notarij, vt probat Guido Papæ decis.122. erunt communes inter ambos tabelliones, & à die associationis diuidentur: quia deinde est prothocolū commune. Et cùm incidāt in communionem, emolumēta debent diuidi inter socios rei communis, vt in.l. quibus casibus. ff. pro socio. & sic labor scribendi debet inter ipsos diuidi, & alter sine altero non scribet, argumento textus in.l. vnica. ff. de officio consul. Et facta probatione, si vnus ex his tabellionib⁹ moritur, non potest alter solus signatū dare transumptum, imò loco demortui deputatur alter iudicis authoritate, qui cum viuo signet, secundùm formam traditam per textum, & doctores in capitul. cùm P tabellio. de fide instrumentorum. Et quòd vterq; tabellio debeat subscribere, & inter eos fiat diuisio sportularū, est text. in.l. si quis ex argentarijs. §. cogetur. ff. de edendo. & in.l. quædam. §. nummularios. ff. eodem tit. & quod dico in sportulis diuidendis inter istos duos tabelliones, idē dicerem in duobus iudicibus, si alter recusatur: nam socius, cùm sit ordinarius in illa causa, habebit expensas cum socio communes, & pœnæ iudicibus applicatæ diuidentur inter eos, & fiet æqualiter diuisio. Et ita semper practicari feci in ista materia, licèt nonnulli iudices imperitissimi faciunt dare integras sportulas vltra hoc salarium vtrique tabellioni, adiuncto quòd certè nulla lege (iudicio meo) cauetur. Sed id facit argutia, atq; cupiditas tabellionū, qui vt plurimum in exigendis salarijs metas rationis excedunt, vt in cap. statutum. §. notarios, de rescriptis. lib. 6. & quod vnus ex duobus tabellionibus supradictis non possit ingrossare scripturam, tenet Guido Papæ quæstione.122. suprà allegata. & glos. in in consuetud. Burgund. rubr.1. §.6. in glos.1. num.48.

Sed

Quando iudex procedit ex officio.

Sed pone, quòd cõmisso aliquo crimine, iudex inquirit ex officio coram vno tabellione *del numero*. Et facit capturam, aut sequestrũ, & procedente iudice ex mero officio coram illo tabellione, superuenit accusator, & vult coram alio tabellione querelare, & causam prosequi; an possit cùm fortius sit ius accusatoris, quàm iudicis procedẽtis ex officio? & videtur quòd licèt respectu rei accusati, & ipsius accusatoris maius sit istud ius: tamen respectu tabellionis, cui ius est quæsitum ex ex sua diligẽtia, atq; industria, nõ est tantæ potentię quòd possit priuari ꝓcessu, in quo cœpit pręscribere, ex beneficio text. in. l. 1. C. de sportulis. vbi notat Bald. & docto. Neq; fit iniuria accusatori, cùm possit eum tabellionem, qui incepit, recusare, & dato socio processus, procedit sine vlla suspicione: cùm enim tertius venit ad causam, & auditur, nõ mutatur tabellio, imò auditur in eo statu quo est processus, vt in. c. fin. vt lite pendente. lib. 6. & non permittat iudex, vt super vno crimine, vel negotio plures diuisim fiãt processus, sed vnus tantùm ventiletur, vt in. l. prætor edixit. §. si mihi. ff. de iniurijs. & in. l. cum duobus. §. si plures. ff. pro socio. & in. l. quidã æstimauerunt. ff. si certum petatur.

7 Sed an tabellio publicus *de concejo* possit acta iudicialia conficere? & dico quòd non, sed illa tantùm, de qubus in aranzelio *de los derechos de escriuanos de concejo.* ⁎ Qui est titulus. 26. lib. 4. Recop. ⁎ imò si alia faceret acta, illa nullam haberent fidem: quia tabellio ad certos actus deputatus, vt est iste, in alijs non facit fidem, secundùm Bald. in. l. Imperator. ff. de statu hominum. & notat Alexander in. 4. volu. consil. 11. nu. 8.

SVMMARIA Cap. decimisexti.

1 Tabellio tenetur ad custodiam prothocoli, cuius debet copiã facere.

2 In sententia requiritur subscriptio iudicis, & tabellionis.

3 Iudex tenetur imponere pœnam à lege statutam.

4 Pœna legis æqualiter implenda inter nobiles, & ignobiles.

5 Pœna consuetudinaria, vel statutaria à iudice implenda.

6 In pœnis legalibus cessat iudicis arbitrium.

7 Qui non habet in bonis, quando luat in corpore.

8 Ex contumacia non imponitur pœna amissionis causæ.

9 Iudex non potest recedere ab ordine in impositione pœnæ.

10 Coram principe omnis pœna est arbitraria.

11 A pœnis legalibus quando liceat iudici recedere.

12 Lata culpa in impositione pœnæ corporalis non æquiparatur dolo.

13 Ex præsumptionibus non imponitur pœna corporalis.

14 Paruitas rei est iusta causa minorandi pœnam.

15 Ex consuetudine potest pœna mutari in mitiorem.

16 Plu-

16 *Pluralitas filiorum est iusta causa minorandi pœnam.*
17 *Vbi pœna minoratur, potest imponi mitior pœna corporis afflictiua.*
18 *Infamia æquiparatur pœnæ corporali.*
19 *Vbi pœna est minoranda ex aliqua causa, illa debet esse minor in eodem genere & qualitate.*
20 *In criminalibus an habeat locum compromissum.*
21 *Intellectus ad.l.22.tit.1.part.7.*
22 *Extensio ad.l.22.tit.1.part.7.*
23 *In causis minimis non requiritur quod scribantur acta in processu, sed sola sententia.*

*CAPVT. XVI. In legem 36. * Est.l.27.tit.6.lib.3. Recopil.* de forma condendi acta processus, & ne fiat dispensatio à iudicibus circa pœnarum impositionem.*

QVATVOR disponit lex ista, primum instruit iudices, & tabelliones circa opus processus consistentis in papiro: & ordinē actorum in eo describēdorum. Secundò, instruit iudices, ꝙ subscribāt sententijs simul cum tabellionibus, & faciant diligenter custodire processus. Tertiò præcipit iudicibus, vt à forma legum regni non discedāt, neque dispensent contra formam. Quartò, præcipit acta iudicialia confici in scriptis, & audire etiam in summarijs legitimas probationes.

1 De primo statutum erat olim in authentic. de tabellionibus.§.finali. coll.4. & de conseruandis prothocolis.in l.8.tit.19.par.3. Et in tantum curæ debet esse tabellioni custodia prothocoli, quòd ex sola negligentia custodiæ potest extra ordinem puniri, vt notat Felinus in.c.cum.p. tabellio. de fide instrumen. tenetur enim tabellio ad custodiā prothocoli, cuius debet copiam facere, cùm opus fuerit, vt probant verba istius textus, ibi, *Para en todo tiempo dar cuenta dellos*: in tantum quòd tabellio malitiosè occultans prothocolum, & negans se fuisse rogatum, punitur de falso, vt notat Ioan. An. in additio. ad Speculum. tit. de fide instrumentorum. §. instrumentum. in principio. quem sequitur alios allegando Felinus in. c. accipimus. de fide instrumento. sub num.16. & multa alia, quæ de torquendo notario, quando dubitatur de fide sui instrumenti, quæ possem referre, notat Bald. in rubrica. C. de fide instru. num.28. & Lanfran. in. c. quoniam contra falsam. de probatio. in parte, instrumentorū ꝓductiones, nu.28.

2 *De subscriptione sententiarum.* Et inter alia disponit lex ista, ꝙ sententia debet habere subscriptionem iudicis, & tabellionis, vt probant illa verba, *Las sententias que dieren, assi ciuiles, como criminales, seā firmadas del, ò de sus oficiales que las dieren, è del escriuano ante quien passaren.* Et iste est vnus casus, in quo requiri-

requiritur de necessitate subscriptio, siue firma. Secundus casus est in omnibus mandatis, & prouisionibus regalibus, de quibus in.l.24. titul.3.lib.2.ordina. * Quæ est.l.10. tit. 4. lib.2. Recopil. * nam in illis omnibus requiritur regia subscriptio, siue firma per Plateam in.l. penul. C. de diuersis officijs libro.12. Tertius casus est in venia criminũ, quam rex alicui indulget, quia illa vltra regiam subscriptionem, debet esse subscripta subscriptione vnius prælati, & vnius nobilis, & trium doctorum, vt in.l. secunda, & tertia tit.11.lib.1.ordina. Quartus casus est in omnibus contractibus, nam qui se obligat, debet subscribere, aut testis pro eo, vt in pragmatica *de Alcala, sobre las ordenanças de los escriuanos.* * Quæ est.l.13. tit.25.lib.4. Recopil. * ibi. *E si las partes las otorgaren, las firmen de sus nombres*: & istud procedit quando scriptura est publica coram tabellione: nam si est priuata scriptura, quam vulgò appellamus *conocimiento*, non requirit subscriptionem, vt notat Bart. in.l. cum tabernam.§ 1.ff.de pignorib.& Iassò. in.l. admonendi. ff. de iureiurand. numero.88.& facit textus in.l 118. tit. 18.part.3. Quintus casus est in receptis sportulis ratione instrumentorum confectorum, nam tabellio debet subscribere, quod & quantum pro sportulis receperit, vt in pragmatica *de Alcala*, anno. 1498. fol 62. * Quæ est.l.6. tit.25. lib.4. Recopil. * Sextus casus est in pro-

Casus in quibus de necessitate requiritur subscriptio.

thocolis, atq; registris tabellionũ, nam debent subscribi, vt in.c.31. in curijs *de Toledo.* 1525. * Quæ est.l. 12.titu.25.lib.4.Recop. * Septimus casus est, in testamento in scriptis, nam debet subscribi tam à partibus, quàm à testibus secundùm formam textus in. l.3. *de Toro.* * Quæ est.l.2.tit.4.lib.5.Recopil. * In testamẽto verò nuncupatiuo, quod vulgò appellamus *abierto*, nõ requiritur subscriptio partis, vel testis pro eo, nam sola voluntas testibus probata sufficit, secundũ formam text. in. l.1. titulo *de los testamentos* libr. quinto. ordina. * Quæ est.l.1. tit. 4.lib.5.Recopil. * nam dicta pragmatica *de Alcala*, requirens subscriptionem partis, vel testis, loquitur in contractibus, & non in testamentis, & si tabellio errat in casu pragmaticæ, punitur in partis interesse: in testamentis verò si errat, non ponendo integram solennitatem, punitur vt falsarius, vt in.l. iubemus.§.1.C.de testamentis. & sic leges requirentes subscriptionem, locũ habent in testamentis in scriptis, non in nuncupatiuis. Octauus casus, in quo requiritur subscriptio, est in casu tex.in.l.11.tit.19.lib. 2.ordina. scilicet in libellis: nam debẽt subscribi ab aduocatis. * Quæ est.l.1.ti.16.li.2.Rec.& vide Ant.Gome.in.l.2.Tauri.n.6.vbi dicit, ꝙ hoc procedit in omnib⁹ tribunalibus. * Nonus casus est in casu textus in. l. scripturas.C.qui potiores in pignore habeãt.& in.l.114.tit.decimo octauo.par.3.& in.l.31.tit.13.par.quinta.

Decimus casus est, in casu tex.in.l. contractus.C. de fide instrumento. Vndecimus est in casu textus in. l. 2.C. de conueni.fisci.debito.lib.10. Duodecimus casus est vt operetur confessionem de super contentorum, requiritur subscriptio, vt in.l. fideiussores.§.1.ff.de pignoribus. & per Fabrum in. §. 1.instituta de litera.oblig. Alios casus possem perquirere, & hic addere, sed istud potius esset laboriosum quàm subtile, curiosus lector poterit perquirere, & addere, maxime casum. l. 30. supra eodem. &. 42.infra eodem:& quando præiudicet subscriptio, vide per Felinum in capit. quoniam contra falsam.de probatio.num.44.

3 *Pœna legũ imponenda.* In tertia parte præcipit lex ista iudicibus, ne à forma legis recedant in pœnis vel similibus faciendis, vetatq; iudicibus dispensationem nisi in casibus à iure permissis. Et ratio huius est, quia iudex non debet esse lege clementior, vt in authentica de iudicibus. §. oportet collatio.9. & iniuriam legi facit iudex qui pœnam ab ea statutam nõ imponi, imò ipse punitur vt infamis, vt in.l. seruos. C. de vi. publi.& in l.fi .C.ne sanctũ baptis.& in capitulo vt clericorũ, de vita & honestate clericorum. & eadem pœna venit puniendus, quam dissimulauit imponere, vt in dicta. l. fina. & istud procedit si dolose iudex dissimulauit imponere, vt ex ista.le.colligitur, & notat Andreas de Ysernia, vbi elegante. in titulo quæ sint regalia in verbo, & bona comittẽtiũ. & ibi dicit eleganter, quòd quando pœnas iudex remittit dolosè, ipse pati debet eandem pœnam, quam reus esset passurus, & ideò si manus abscinditur ei qui deberet mortem pati, debet iudex eadẽ pœna mortis puniri. Et istud dictum tanquam verissimum & notabile sequitur Puteus in tractatu syndica.in in parte pœna, in.c.iuxta prædicta quæro, & ibi dicit, quòd ita fuit practicatum tempore Regis Caroli: & idem tenet glossa in consuetudin. Burgundiæ, rub.1.§.5. in gloss. arbitrariæ, num.24. & quãdo liceat minoribus iudicibus à pœnis legum recedere, vide Dominicum à Soto in.libro de iustitia & iure lib.5.cap. 4.&.ibi elegãter loquitur, prout est de more huis viri.

Et præmaxime istud est tenendum & practicandum quando iudex procederet ad petitionem partis accusantis: nam tunc nullo modo potest mutare pęnam legalem, & licèt pœna minorari aliquando possit ex causis de quibus in.l. quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his qui notantur infamia : tamen istud est quando procederetur ex officio iudicis, non instante legitimo accusatore, vt notat Hostiensis in c.in archiepiscopatu.de rapto.& sequitur Hyppolitus in sua practica crimin. in parte constante numero. 34. & idem tenet Ioannes Faber, referendo Hostiensem in summa in. §.1.instituta de publicis iudicijs.col.2.& istud probatur in.l.3.titul.22.part.3. quæ dicit, posse remitti pœnam

propter

propter paupertatem: nam loquitur de pœna quæ applicatur fisco, non parti: vt probāt illa verba: *Que pechasse ala corte del Rey*. De mulcta autem, quæ posset propter paupertatem remitti, satis clarum est, vt notat Barto. in l. illicitas. §. fin. ff. de officio præsi. Multum enim interest inter pœnam delicti, & contumaciæ, vt notat gloss. in c. cupiētes. §. verum, in parte suspensos, de electio. libro sexto. & in c. statutum. §. insuper. de rescriptis eodem libro. & per Iasso in l. properandum. §. sin autem. C. de iudicijs. & quò iure ista remissio propter pauperatē fit, vide Robertum in Speculo aureo. titulo de sententia. numero trigesimoprimo.

Itaq; stante accusatore, iudex omnino sequi tenetur pęnam à lege im positam. Idem tenet Lucas in l. prima. C. de desertori. libro duodecima, columna vndecima, & maximè aduertit, quòd etiam quando procedit ex inquisitione, & officio in delictis grauissimis, & enormibus, quòd potest iudex, si vult, à pęna ordinaria nō recedere. & ita notat Abb. in cap. cum super de confessis. numero decimo. licèt non sit negandum, quòd etiam in istis potest minorem pęnam imponere, vt ibi notat Abb.

4 Item, pœna à lege taxa in tantum est à iudice sequenda, q etiam propter nobilitatem personarum nō licet dictam pœnā mutare, sed eàdem pœna pariter nobiles & ignobiles puniuntur, vt notat Bald. in. l. nemo clericus. C. de sacrosanct. Ecclesijs. quod est maximè practicandum, quādo proceditur ad petitionē accusatoris, vt supra dixi: & ita intelligit Bologninus in consilio suo. 37. & per glo. in. c. in singul. 89. dist. & per Matthæum de Afflictis in decisione vlti.

Item, non solùm in pœnis legalibus hoc tenendum est, vt supra dixi, sed etiam in consuetudinarijs, vel statuarijs: nam ab istis sicut à legibus non licet recedere in ordinarijs, neq; in extraordinarijs criminibus, vt notat eleganter Bal. in c. 1. de constitutio. 5

Pœna cōsuetudinaria ponenda.

Itē, si iudex transgreditur in pœnis imponendis formā legis, eo ipso præsumitur in dolo: vide tex. in l. iubemus. in fi. C. de testamētis. Et tanquàm dolosus debet puniri, vt notat Bald. in primo volumine consi. 233. & sequitur Hyppolitus in sua practica crimina. §. succesiuè. nu. 9. & punitur, vt per glos. & ibi D D. in. l. 1. C. de desertori. & occultaro. lib. 12. Si tamē iudex expresè dicit, quòd alterat pœnam iuris, præsumitur iusta causa motus secūdum Specula. in tit. de accusato. §. 1. versiculo quid si iudex. & sequitur Felinus in capit. qualiter & quando, de accusat. num. 45.

Item dicit Bald. in. l. fi. C. de probatio. quòd siue sit excedendo, siue sit diminuendo, iudices debent esse contenti pœnis legalibus, prout scriptæ sunt, & ita eas imponere, & sequitur Hyppolitus vbi supra in fine, & facit glos. in. c. fina. de iure patrona.

trona.& multa, quæ possem allegare. scribit nouissimè Tiraquelus in tractatu de pœnis, vbi hæc latius scripsit.

6 Itē, eo quia à pœnis legalibus nō est recedendum, concluditur per Hyppolitum, & D D. vbi supra, quod vbi à lege pœna est imposita, ibi non habet locum, & cessat iudicis arbitrium, & idem tenet Bal. in. l. obseruare. §. proficisci. ff. de officio præsi. versiculo. 25. & Iasso. in. l. morem. ff. de iurisdictione omniū iudicum. & Felinus in capit. inter cæteras. col. 5. de rescriptis.

7 Itē, vbicunq; pœna est certa, & à lege taxata, si quis est pauper, non habens vnde soluat, etiam cameræ regis, debet in corpore luere, & sic loco pœnę legalis, & ordinariæ subrogatur corporalis pœna: si veró pœna esset extraordinaria, vel aliqua mulcta imponenda, qui non habet in bonis non luet in corpore, sed propter pauperatē potest pœna remitti: & ista est elegans doctrina Bar. in. l. illicitas. §. si. ff. de officio præsi. & secundū istam distinctionem est intelligendus tex. in. l. 3. tit. 22. part. 3. & sic intelligitur tex. in. l. quicūq;. C. de seruis fugiti. & videatur apostill. ad Abba. vbi sequitur Bar. in. c. Odoardus de solutio.

De immunitate criminis

Item, intantum est pœna à lege statuta, sequenda, quòd si non stante causa, vt propter immanitatem criminis, vel similem, de quibus per DD. in. c. 1. de constitutio. si iudex addit pœnā pœnis iam impositis à lege, est quid detestabile, & multū reprobādum, vt notat Hyppolitus in consil. 21. sub nu. 48. & facit text. in. l. at si quis. §. diuus. ff. de religio. & sump. fune. & quod notat Bal. in l. 1. C. de sacrosanct. Eccle.

Iudex nō sit nimis gratiosus.

Item, in tantum supra dicta sunt vera, quòd non solum in pœnis legalibus certis non est recedendum à tramite legis, sed in arbitrarijs quoq; non debet esse iudex nimis gratiosus vt notat Bald. in. l. si fugitiui. num. 7. C. de seruis fugiti. quia per minimam pœnam non purgatur magnum crimen, vt in lege prima. C. de sportul.

Pœna amissionis causæ non ponenda.

Item, non solum in criminibus à pœnis legalibus nō recedet iudex, sed in punienda quoq; contumacia modum quoque seruauit, nec se in tantum extendet, quòd in amissione totius causæ puniat contumacem: ita notat Bal. in. l. & in multis. C. de appellatio. & quod notat Ancharranus in. c. constitutus. de fideiusso. & Ange. & Imol. in. l. cum stipulatus sum mihi. ff. de verborum obligatio. 8

Itē, à pœnis legalibus adeò non est recedendū, quòd si fortè iudex recedit, & minorem (sine causa) pœnam imponit, sententia est ipso iure nulla, & idem iudex, qui eam tulit, posset reuocare, vt dixi supra in. c. 5. in materia blaphemiæ, versiculo, Octauo extēde, vbi poteris videre casum singularem, in quo iudex potest minorare pœnam.

Ordo in ponendis pœnis seruandus.

Item, non solum ab impositione pœnarum non est recedēdum, sed neq; ab ordine imponendi, ne illudatur, 9

datur, putà ſi alicui debet manus abſcindi, & poſtea ipſe debet ſuſpendi vt moriatur, nam nõ debet prius mori, & poſtea manus abſcindi, ſed prius eſt manus abſcindenda, & poſtea mors infligẽda: ita notat glo. & ibi Bart. in.l. omnes iudices. C. de dilatoribus, lib. 10. & ſequitur Corſetus in ſingulari ſuo, in parte, pęna & ideo qui debet concremari intelligi debet, quòd crēmetur viuus & non mortuus, vt in.l. vniuerſæ. C. vbi cauſæ fiſcales. & in.l. qui ędes. ff. de incẽdio, ruina & nauf. ibi vinctꝰ, verberatꝰ, igni necari iubetur

De pœna insolita.

Item, inſolitas pęnas iudex non imponit, vt notat Angelus in. l. incredibile. C. de pęnis. & de iure huius regni expreſsè vetantur imponi pęnæ, de quibus in.l. 6. titulo. 31. par. 7. Vide Puteum in tracta. ſyndica. in parte pęna. c. an iudex, & per Iaſ. in. l. ſi quis mihi bona. §. 1. ff. de acquiren. hæredita num. 50.

De ordine.

Item, iudex nõ ſolum debet eſſe conformis legibus, quæ appellantur inexorabiles, vt in.l. fin. C. de tabula. lib. 10. ſed etiam ab ordine imponendi pęnas à lege ſtatutas, nullo modo licet iudici recedere: & ideo executio pęnarum in cauſis criminalibus debet palam fieri, & nõ in oculto, putà nocturno tempore, vel intra carceres, quia cum punitio fiat in totius populi exẽplum, ſi quod notum & publicum eſſe debet, fieret ſecretum, præſumeretur contra iudicem, & veniret in ſyndicatu arbitrariè puniendus, ita notat Guillelmus Benedictus in re-

petitione capituli Rainũtius, de teſtamen. in parte Mortuo itaq; teſtatore. la. 1. ſub num. 107. pro quo tex. in.l. fi. tit. 31. part. 7. & in tortura imponenda ordinarius quoq; proceſſus ſeruabitur: neq; ex ſummaria informatione imponetur, niſi ab iſtis dominis maioribus iudicibus de curia, cum agitur contra inſignes malefactores, vt notat Matthæus in deciſ. 391. & Thomaſius in voto. 3.

10 Coram principe omnis pœna eſt extraordinaria.

Nonulla alia iura poſſem hic citare contra iudices recedentes à pęnis legalibus, quæ per doctores ponuntur in.l. quid ergo. §. pęna grauior. ff. de his qui notãtur infamia. & in.l. & ſi ſeuerior. C. eodem titulo. & per Lucam de Penna in.l. 1. C. de deſerto. & occulta. lib. 12. vbi videantur: & hic eſt notãdum, quòd coram principe non eſt dare pęnam ordinariam: imò omnis pęna eſt arbitraria. vide Bald. in.l. 1. col. 6. C. de ſumma Trinitate & fide catholica. nume. 7. & vbicunq; in pęnæ impoſitione additur perpetuò, in tantum eſt ſequenda pęna, quod admitur diſpenſatio: notat gloſſ. in. c. cupientes. §. verum. de electio. lib. 6. in parte, perpetuò.

11 Quãdo recedatur à pœnis legalib.

Et licet ſupra dicta vera ſint, tamen à iure aliquando data eſt facultas iudicibus recedendi à pęnis, in legibus expreſsis: & ſi vult, his caſibus poteſt moderare dictas pęnas: ſi verò non vult, id quoque poterit, neque ob id in ſyndicatu conuenietur: vt in.l. non quicquid. & ibi Paulus. ff. de iud. notat Salicetus, & Fulgoſius in. l. & ſi ſeuerior. C. de his

qui notantur infa. & sequitur Felinus in capit. qualiter, & quando. 2. de accusatio. sub num. 43. vbi dicit, quòd si iudex non vult moderare pœnam, non potest appellari ab eo: aliquando autem præcisa ponitur necessitas minorandi pœnas, vt est in minore decimo & septimo anno: de quo dixi supra. c. 5. in tractatu de blasphemia, versiculo tertio fallit in minore: & ex illo casu patet, quòd si in delicto commisso deficit ille dolus, qui communiter in illis delictis solet interuenire, est iusta causa minorandi pœnam, vt notat Bal. in. l. & si seuerior. C. de his qui notantur infamia, in versiculo ex prædictis, & Alexander in 2. volumi. consi. 144. de quo, & qualiter minor puniatur, videndus est Decius in. l. ferè in omnibus. ff. de regulis iuris. & Hyppoli. in. l. si quis te. C. de sicarijs. Item si punitur crimen culpa commissum, & non dolo, de necessitate minoratur pœna: vt est textus in. l. 1. titul. 31. parti. 7. nam homicidium culpa commissum morte non ponitur: vt in l. si putator. & in. l. item Mella, in princip. ff. ad. l. Aquiliam. & per Baldũ. in. l. 1. C. vnde vi. & plura iura & DD. quæ possem referre, allegat Hyppoli. in. l. 1. §. diuus Adrianus. ff. ad legem Corneli. de sicar.

Minoritas.

12 & in. l. 1. C. eodem tit. & istud est verum, etiam si culpa esset lata, nam cum requiratur dolus ad imponendam pœnam corporalem, in huiusmodi pœnæ corporalis impositione culpa lata non æquiparatur dolo: est vt glos. & ibi communis opinio doctorum in. l. in actionibus. ff. de in litem iuran. & tradit Cepola consil. 36. & Bald. in. l. quicunq;. C. de serui. fugi. & Bar. in. l. quod Nerua. ff. depositi. & notatu in. l. lege Cornelia. ff. ad. l. Corneli. de sicar. extendentes iura huius regni, quód delicta culpa commissa, & non dolo, puniuntur arbitrariè & non corporaliter, lata est. l. 4. & . 5. tit. 8. part. 7. quæ dicit, quòd homicidium cõmissum ab eo qui non vult se iuramento purgare, quòd non dolo fecerit, punitur arbitrariè, duabus ex causis, vel quia creditur occidẽtem esse in culpa, vel quia præsumitur dolus, & sic condemnatio in nullo horum duorum casuum potest esse corporalis: nam in culpa patet per supradicta: si verò cessat culpa, & præsumatur dolus, ex præsumptionibus non potest quis puniri criminaliter: vt notat Innocentius in. c. Quia verisimile. de præsumptio. & Bald. in. l. fin. C. de probatio. & per infinita iura id comprobat Hyppolit. in sua practica crimina. §. quoniam. num. 31. & in. l. 1. C. ad. l. Cornel. de sicar. nume. 57. Et ex hoc 13
oritur alia causa minorandi pœnã, à lege statutam, scilicet quando deficit probatio vera, & condemnatur aliquis ex præsumptionibus, vt notat gloss. in. c. inter solicitudines, de purgatio. canoni. & sequitur Iasso. in. l. si quis mihi bona. §. sed quid si mandaui. ff. de acquirenda hæreditatu. & notat Felinus in. c. qualiter, & quando. de accusatio. nume. 39. Si

39. ſi verò omnino ceſſat culpa in occidente, quia cum eſſet amicus occiſi geſsit actum in loco ſolito, & in forma ſolita: & hoc non obſtante, ſecuta eſt mors & damnum tertio, tali caſu in nihilum tenetur qui fecit actum, ex quo hoc fuit ſecutum, & ita diſponitur in dicta.l.4.titulo.8.part.7.& in.l.15.titulo.13. lib.8. ordinament. ✶ Quæ eſt.l.13. titul.23.lib.8 Recop. ✶ & in.l.6.tit. 15.par.7.& cum ceſſante dolo, aut culpa, illà quæ contingunt, videantur caſu potius accidiſſe & caſualiter, non nocent agenti: vt in.l.1. C. ad legem Corneli. de ſicar. Et ideo occidens in ludo ſolito pugnantem ſecum, liber eſt à pœna, ne dum mortis, ſed à quacunq; alia vt per plura iura concludit eleganter Socinus in primo volumine cõſiliorum, conſilio.16.& Cepola in cautela.2.niſi ludus eſſet impellendo alium, vt ſolet contingere, *en los que burlan con armas, ò luchan*, quia qui alium occidit in tali ludo punitur arbitrariè: vt in.l.6.titul.15. par.7.in alio verò genere ludi, cum ſit liber à pœna criminali, etiam eſt liber à damno pecuniario: & ideo vxor, aut filij hominis occiſi non poſſunt petere dãna hominis mortui, quæ ſequuntur, eo quia quis caret eius operibus, vt in.l.fi.ff. de his qui deiece.& effude. dequo plura quæ poſſem referre, allegat Mathæus in conſtitutio.regni Siciliç in c.incipiẽti, qui de alto.lib.3.& iſtud procedit, & eſt omnino verũ, ſi etiã in dicto ludo nihil ſit culpæ admixtum: nam ſiquid eſſet, licet parum & leue, od id veniret extraordinariè puniendus, & in damnis condẽnandus, vt eſt exemplum in eo qui temporę carniſpriuij cum ſpingarda percuſsit alium papiro effecto, nam licèt id ſoleat fieri illo tempore, nõ tamẽ immittendo contra perſonas: & aliquãdo viſum eſt ex hoc mortẽ contigiſſe, & ideo fuit in culpa qui tale quid cõmiſit: & ita exẽplificat Puteus in tracta.ſyndica.in parte pœna.c.tu qui vadis in.fin. & ibi.& in.c.anteriori, loquitur elegãter de iſta materia. Patet ergo ex ſupradictis, quòd delictum culpa commiſſum nõ punitur ordinaria pœna legis, ſed mitiùs alia pœna, & idẽ eſt quando non ex veris probationibus, ſed per præſumptiones cõſtat decrimine: idq; de neceſsitate fieri debet, & notabiliſsimum exemplũ de occidente aliquem culpa, & nõ dolo ponit Thomaſius Grammaticus in voto.23.vbi vide & alia conſilia quæ allegat Decius in.l.fere.ff. de regulis iuris.

Item alia cauſa minorandi pœnã, à lege ſtatutam, eſt paruitas rei, in qua delictum eſt commiſſum, licet qualitas aggrauãs pœnam omnino conueniat: putà ſtatutum eſt de iure hui⁹ regni per tex.in.l.74. *del eſtylo* quòd ille qui fecerit furtum interuenientibus qualitatibus, de quibus in.d.l. quod etiam pro primo furto, debeat morte affligi: ponamus ꝙ aliquis fecerit furtũ alicuius veſtis, vel alterius rei paruæ valoris, interueniente tamen qualitate effractio- 14 *Paruitas rei*

nis, vel aliqua de qua in.d.l. an isto casu debeat mori qui tale crimen commisit, & est dicendum quod non, imò propter pauperatem rei furatę recedẽdum est à pœna mortis, & alia mitior est imponenda, & ista est causa recedendi à pœna in lege statuta, & ita notat Romanus, & alij plures D D. quos refert & sequitur Hyppoli. in singulari. 182. & in.l.1.§.diuus.ff.ad.l.Corne.de sicar. nu.5.& tenet Matthæ.de Afflict.in cõstit.regni Sicil.fo.83.col.3.& Andreas de Ysernia ti. de maleficijs clãdesti. fol. 33. & ista est vna singularis limitatio ad.l.styli.& ad.l.18.tit. 14.par.7. ibi dum dicit, *deue morir*, nam illa procedit si furtum rei non sit paruæ quantitatis: nam paruitas incendij est iusta causa minorandi pœnam mortis cõtra incendiarios: vt notat Bal.in.l.data opera.C. qui accusar.& facit quod notat Augustinus in apostill. ad Ang.in tracta. maleficiorum, in parte, & vestẽ cœlestem, sub numer. 13. licet propter modicitatem rei nõ recedatur à iure communi: vt in.l.quanuis. ff.vt in posse.lega. illud est verum in ciuilibus, secus est in criminalibus, ex ista doctrina.

Nobilitas. Item, de eo qui nobilis est, & diu seruiuit Reipublicæ, quod sit causa minorandæ pœnæ, videatur Thoma. Grammati. in decisio. 23. vbi mirabiliter.

Item, incestus crimen commissum sub figura matrimonij punitur mitius: vt in.l.si adulterium.§.incestum. &.§. fratres. ff. de adulterijs. Item, falsificans literas iudicis iniustas mitius punitur, cap. olim ex literis.& ibi Abb.de rescriptis. Item in delictis carnis mitius agetur, vt notat Bal.in cap.at si clerici. nume. 11.de iudicijs.

Item, in causa minorandi pœnã posset esse damnum maius pœna, quod posset sequi, si ad vnguen pœna imponeretur, vt puta, si aliquis condemnatus est amputatione manus: & est adeo puer, aut senex, ꝙ si amputaretur manus propter debilitationem virtutis in complexione suæ personæ sequeretur statim mors, facta dicta amputatione manus, nam constito de hoc, potest iudex ex dicta causa, vel alia infirmitate debilitante, vel differre executionem pœnæ, vel in aliam cõmutare: & ita notat & tenet Salicetus in.l.quicũq;.C. de seruis fugiti. quẽ sequitur Petrus de Rauena in alphabeto aureo, in parte, iudex: dicit tamen, quòd si iudex non vult hoc facere, quòd non cogitur, tamẽ loquendo in prægnante, cuius partus debilitaretur, aliter notat Bar.in.l. imperator.ff.de statu homi. imò ꝙ debet expectare, & idem notat Cepola in cautela. 2. *Magritudo pœnæ.*

Item iusta causa minorandi pœnam est, quando lex punit affectum, ac si delictum esset consumamtũ, vt est de iure regni in.l.2.tit.13.lib. 8. ordina. ⁎ Quæ est.l.2.titu.23.lib.8. Recop.& vide.l.2.titu.31.par.7. vbi Greg.verbo. *O estando armado* & Antoni. Gomez. 3. tom.capi.3.num.5. versi. si vero tantum & num.30. ver. *Affectus.* ⁎

hodie

hodie tamen,&c. ⁎ In caſu illius legis poteſt iudex, ex poteſtate ſibi à lege commiſſa, minorem pœnam, & non mortis imponere, ſed ſi non vult, non tenetur ſecundum Salicetum,& Bald.in.l.is qui cum telo. C.ad legem.Cornel. de ſica.quem ſequitur Feli.in tract. de conatu in fi.& Matthæus de Afflictis,in deciſ. 276.& Tho.Gramm. in voto.8 . & per Matthæum in conſtit. regni Siciliæ rub.11.lib.1.nu.3.

Item, aliam cauſam minorandi pœnam vide per Alexandrum in.2. volu.conſiliorum.conſi.140.

Ætas. Item,in cauſa minorandi pœnas poteſt eſſe ætas,magiſterium,coniunctio,nobilitas, & multitudo, & conſanguinitas,aut neceſsitas, vel ebrietas, & alia multa,quæ eleganter cōpilauit Pute.in tract. ſyndi. in parte pœna cap. incipienti, Quot ſunt quæ faciunt.

15 *Conſuetudo* Item,conſuetudo poteſt mutare pœnam legis in mitiorem,vt notat Bal.in.l.data opera.col.4.C. qui accuſare non poſſunt, & ita practicatur in lenis,ſiue alcahuetas,quæ de conſuetudine flagellantur cum mitra,cum deberent mori:vt in.l.fi.tit. 22.par.7.& idem quod Bal. notat Feli.allegando Abba.in cap. qualiter,& quando,de accuſa.nu.38.

16 *Pluralitas filiorum.* Item,ſi condemnatus habet plures filios infantes, qui mortuo patre,ipſi fame necarentur : quia non habent vnde poſsint ali niſi ex paternis operibus, ob id eſt iuſta cauſa commutandi pœnam corporis debilitatiuam,vt pater poſsit laborare,& filios alere,& ne ſequatur ex iſta pœna punitio alicuius tertij,ita notat Pute.in tract.ſyndica.in parte pœna.c. quid ſi per ſtatutum ad finem.

Iracundia. Item,iracundia orta aliter quàm ex facto offenſi,eſt iuſta cauſa alleuiandi pœnam, vt notat Romanus in.l.cum mulier.ff.ſoluto matrimonio.& Felinus in cap.dilecti filij. de exceptio.& plura refert Thom.Grāma.voto.23.

Honeſtas perſonæ. Item, iuſta cauſa minorandi pœnam eſt,ſiquis diu ſtetit intra carceres:vt eſt tex.in.l.omnes.C.de pœnis.

Iem ſi perſona eſt honeſta, & non aſſueta delinquere: vt in.l.poſt idoneum. C.quibus modis infam. irrogetur. & notat Thomaſius Grāmaticus in dict.voto.23.col.fi.

Magna peritia artis. Item,iuſta cauſa minorandi pœnas eſt peritia maxima alicuius artificis,vel magna dignitas perſonę, putà quia rector alicuius ciuitatis, qui diu ſeruiuit reipublicę eſt condemnatus ad mortem, nam conſulitur princeps,iuxta notata per Cepolam in.2.cautela,vbi latè de materia, & interim his caſibus differtur executio, & excuſatur iudex, maximè ſi non caſtigauerit potentes: vt notat gloſ.in conſuetu.Burgun.rubri. 1.§.5. in gloſſ. arbitrariè num.32.

Dignitas perſonæ. Item,propter dignitatem perſonæ leuius mortis genus poteſt infligi,& ſic nobiles decollantur, viles ſuſpenduntur,notat Bald. in.l. data opera in princi.C.qui accuſare non poſſunt:

possunt: vide tex. in l. 8. tit. 31. part. 7. & glos. in c. quisquis. 2. q. 8.

Administratio. Item, alia causa differendi pœnā de iure admissa, licet de consuetudine non seruata, est, si condemnatus teneatur minoribus de tutela, aut mercatoribus de mercātia, vel alia administratione reddere rationem: nam interim dum reddit, detinetur condemnatus intra carceres: vt in l. 1. & ibi Ang. C. de bon. pro scripto. & in l. interdum. ff. de publica. & vectig. & Cepola in dicta cautela. & Iass. in l. seruus vni. ff. de leg. 1.

Excessus se defendendo. Item, iusta causa minorandi pœnam, est, siquis modum excedat se defendendo, vt notat Ioann. in c. significauit, de pœnit & remissio, & alias plures authoritates allegat Hyppolitus in l. is qui aggressorē. C. ad l. Corneliam de sicar. n. 151. & in singulari. 100. & hic hoc est aduertendum adimum, quod notat Abba. in. c. significasti. de homicidio. quem sequitur Matthæus in lib. constitu. regni Siciliæ rub. 11. num. 18. & quando exceditur modus, ex proposito moderatur pœna, Alexand. in 2. volumine consil. 140. & Hyppoli. in sua practica. §. quoniam nu. 93.

Amicitia. Item, amicitia iudicis est causa minorandi pœnam, vt est gloss. in c. nisi, de officio legati, sed illam reprobat Barbatius per multa iura, practica tamen (pròh dolor) est cū glossa.

Consūmatio actus. Item, causa minorandi pœnam est actus non consummatus, cum agitur de pœna corporali, vt probatur in l. 1. §. fi. ff. de extraordi. crimi. & est notabilis doctrina Bal. in l. data opera. nu. 77. C. qui accusare non possunt, de quo videatur glo. in constitu. regni Siciliæ rub. 11. lib. 1. col. 2.

Item iusta causa mitigandi pœnam, est, bonus finis in exercente actum: vt putà, aliquis vt faceret quendam dormire, vel iocose famizare, dedit poculum, ex quo mors secuta est, qui si malitiose dedisset teneretur pœna mortis, vt in. l. siquis aliquid. §. abortionis. ff. de pœnis, si tamen iocose, vel ad bonum finem probetur dedisse, mitius punietur, vt in. l. 3. §. sed & senatus. ff. ad. l. Cornel. de sicar. & notat Hyppolitus in. l. lege Cornelia. eodem tit. & in practica criminali. §. vlterius, & ibi ponit alios duos casus quotidianos, in quibus mitigatur pœna mortis, quia præcessit culpa, & non dolus, & practicatur *en los oficiales que hazen andamios, por verse fiestas, que si se caen y matan algunos*, punitur extra ordinem officialis, & non pœna mortis, & sic quando crimen cōmittitur præter opinionem committentis, nihilominus punitur, maximè quādo actus est culposus, vt in dictis exemplis, de quo loquitur Decius in prima parte consilio. 9. & in. l. ferè. ff. de regulis iuris. *Bonus finis.*

Item iusta causa minorandi pœnam est, si quis occidat adulterum, quem nō potest verè probare adulterum, sed præsumptè, vt in exemplo de quo per Puteum, in tractatu *Minor probatio.*

syndicatu

ſyndicatu in parte officialis offenſa.capit.primo.

Ebrietas. Item iuſta cauſa minorandi pœnam à lege ſtatutam, eſt ebrietas, aut ſomnũ, vel furor, vt in Clemẽtina vnica de homicidio.& in.c.aliquis.15.q.1.Quod eſt verum,niſi furioſus cõmiſerit aliquod maximũ delictum atrociſsimum, nam non obſtante furore punitur pœna ordinaria.Et ita practicatum fuit,quã do furioſus percuſsit apud Barchinonam Catholicum regem noſtrũ Ferdinãdum, nam furioſus percuſſor fuit occiſus, & ita refert,& per bona iura comprobat Hyppolitus in.l.1.ſub nu.47.ff.ad.l. Corneliam de ſica.& de ebrietate videatur tex. in.l.5.tit.8.par.7. & delinquere per ebrietatem, lata culpa eſt,ſecundũ Bal.in.l. data opera col. 2. C. qui accuſare non poſſunt.

Sola cõfeſsio Item ſola confeſsio,qua reus dicit,Occidi,ſed ad meam defenſionem,quã non probat, eſt iuſta cauſa minorandi pœnam, nam ſi aliter non conſtat de homicidio,vel alio delicto, non poteſt imponi pœna mortis ſecundùm Abb. & Felinum in.c.auditis de præſcriptio.& Hyppoli.ſua practica criminali. §. poſt quam nu.24.& iſto caſu poſſet practicari doctrina Angeli & Paul. in l.1.§.fi.ff.ſi pars hæredita.peta.& ibi eſt notabi.apoſtill.ad Paulum.

Nouiter vicinus. Item, ſi exterius deliquit contra leges regni,in quo de proximo intrauit, de æquitate pœna remittitur, ſecundum DD.in.l.cunctos populos. C. de ſumma Trini. & fide Catholi. & notat Yſernia in rubri. quæ ſint regalia col.3. Item quando iudex Eccleſiaſticus prouocat, & cognouit de crimine,& punit, ſi ſecularis de eodem cognoſcit, minoranda eſt pœna: ita Boërius in deciſio.289. Item ſi captus amore virginis delinquat, punitur mitius. Vide Aymon.de tempori. antiqui. fol.18.col.4.num.46. Item crimine non liquidè probato,minuitur pœna ſecundùm Puteum in tracta.ſyndica.in parte compoſitio.nu. 5.Supradictæ, & aliæ potiſsimę in iure noſtro cauſæ reperiuntur, ex quibus pœna legis ordinaria non imponitur, & ita practicatur tex. in.l. hodie.ff.de pœnis, & in his omnibus caſibus, licet iudici aliam pęnam imponere,quàm eam, quæ in lege exprimitur: & licèt Hyppoli. de Marſi.in.l.1. C. ad.l. Corneliam 17 *In quo genere pœna fit cõmutatio.*
de ſicar.nu.61. & in practica criminali.§.quoniam nu.96. dicat, quòd quando ex aliqua cauſa ætatis,vel ſimili pęna corporalis commutatur,quòd debet commutari in relegationem, vel pecuniariam,& non corporalem, argumento tex. in.l. ſi adulterium cum inceſtu.§.Imperatores.ff. de adulte. Tamen iſta ſua determinatio non eſt vera: imò tenendum eſt, quod poteſt imponi alia minor pęna, etiam corporalis eiuſdem oneris:& ita tenet Bal.in.l. penul.C.de nautico fęno.& in.l.3. C. de probatio.& notat Felinus in cap.qualiter,& quando.el.2.de accuſatio.num. 35. & notatur in tractatu gabellarum par.7.q.5.& Salice.

lice. in.l. vltima.C. de raptu. virgi. & Gandinus in titu. de homicidiarijs,& Angelus in.§.interdum institu.de furtis, & in omnibus his locis dicitur, quod si minoratur pęna afflictiua, alia minor in eodem genere, etiam afflictiua corporis potest imponi, & sic qui debet mori, potest truncari manu, vel percuti flagello, aut mittitur perpetuò ad galeras,& ita practicatur: & idem notat Paul.in.2.volumi.consi.36. in noua impresione.

Respõsiones ad Hyppolitum. Neq; obstant fundamenta Hyppoli.nam tex.in.§.Imperatores,non dicit,quod pęna mortis, ei qui iusto dolore motus occidit vxorem adulterám, mutetur in pecuniariã, sed adhibita distinctione personarum,an sit occisor humilis,vel non, dicit,quòd sufficit si relegetur, & relegatio perpetua est pęna infamię: vt notat Bar.in.l.eius.§.fi.in.fi.ff. de testamen. & cum imponatur pęna infamatoria,vt in.l.ad tempus.ff.de decurionibus, talis censetur punitus pęna corporali, nam infamia
18 pęnæ corporali æquiparatur, cum inducat verecundiam,vt in.l. pecuniæ.ff.de alimen.& ciba.lega. & sic in effectu in casu dicti.§. Imperatores, pęna corporis afflictiua imponitur,& non inducit litera pręcisam necessitatem illam imponendi, sed dicit litera,quòd sufficit si illam imponat,non tamen negatur,quin aliã sufficientem valeat quoque imponere, licèt sit corporalis, & quod in litera non tollitur stare censetur:imò cum lex illo casu subroget pęnam,non licet aliam imponere, secus si lex non subrogasset.

Item, non obstat text. in.l. qui ædes & in.l.si fortuito.ff.de incend. rui. & naufra. quia in casu illarum legum,vbi cessante dolo,debet propter culpam extraordinaria pęna poni,non potest esse corporalis, vt supra dixi,versicul.& licet, & ideò leuior pęna imponitur quàm corporalis:vt probant verba dictæ legis, qui ædes,ibi leuius castigatur, & de iure huius regni interpretatum est, quod istud leuius intelligatur in relegatione quinq; annorum,vt in.l.5.titu.8.& in.l.6.titu.15. par.7.& cum dicta lex qui ædes loquatur in delictis, culpa & negligentia commisis,non potest adduci in argumentum,ad probandum, quòd in alijs delictis dolo commissis, quibus á iudice minoratur pęna, debeat fieri commutatio in relegationem, vel pecuniariam pęnam, quia istud nullo modo probat dicta.l.Imò Bald.in.l. data opera.C.qui accusare non possunt, in 2.col.dicit, quod dictæ leges, qui ædes,&.l.qui fortuito, non loquũtur de necessitate in pęna corporali mortis, vel mutilationis membri,sed in alio genere pęnæ corporalis bene loqui possunt.Et attento isto intellectu Bald.qui dicit,eas loqui posse de pęna corporali, clarũ est,quod probant contrarium eius, ad quod eas allegauit Hyppolitus, cum commutatio pęnæ mortis, potest fieri in corporalem, vel magnam pecuniariam, ex dicto intellectu

Ad.l.qui ædes.

lectu Baldi qui eſt directè contra dictum Hyppolitum.

Item, non obſtat tex. in. l. ſi quis in graui. §. 1. verſiculo ſi maritus vxorē. ff. ad Syllania. & in. l. Grachus. C. ad. l. Iuliam de adulterijs. & in. l. 1. §. fina. ff. ad legem Cornelia. de ſicarijs, vbi ſi maritus occidit adulteros non occidendos, punitur, vel exilio, vel relegatione ſecundùm diſtinctionem illarum legum, & ſic pœna mortis commutatur in relegationem, vel exilium, quòd eſt minor pœna, & non imponitur corporalis: quia reſpondeo, vt dixi ad §. Imperatores, quem ſupra allegaui, vel quòd illa iura loquuntur in caſu ſuo, quando pœna mortis minoratur, ex eo quòd prouocatus quis à iuſto dolore, fecit homicidium, non enim talis dolor poteſt facile temperari, vt in. l. neq; in ea. ff. de adulterijs in fine, ideò in eo caſu relegatio, vel exiliū imponitur, & nō alia pœna corporalis, & cum authoritate legis in eo caſu ſit pœna commutata, non licet aliam imponere: vbi verò lex non ſubrogaret expreſsè pœnam loco maioris pœnæ, non eſt negandū, quin poſſit minorari, in eodem genere: & ſic imponi corporalis pœna, ex doctrinis ſupra allegatis: & quòd imponatur relegatio, quādo iuſto dolore quis deliquit, & non alia pœna, etiam de iure iſtius regni, eſt exēplum in. l. decimaquarta. titulo. 17. part. ſeptima.

Quinimo ſiquis conſiderat benè mentē legum regni huius, illæ non negāt, poſſe pœnam minorari, quā do minoranda eſt in eodem genere, ſed ſolùm dicunt, nō debere imponi tantam pœnam in quantitate, ſecus in qualitate: nam illa non excluditur, vt probatur ex. l. 4. tit. 19. part. 6. ibi. *No les deuen dar tan gran pena como a los mayores*, & ſic quantitas pœnæ vetatur, qualitas verò non excluditur, niſi à lege reperiatur excluſa, vt eſt in legibus, quas pro ſe allegat Hyppolitus: nā ſi bene aduertat quis, id quod notat Abbas in. c. 2. de delictis puerorum, non debet alia pœna imponi ei, cui ex cauſa ætatis, vel ſimili minoratur: ſed eadem pœna à lege ſtatuta punitur, minorata tamē, prout iudicis arbitrio viſum fuerit: & ſic eadem debet eſſe qualitas pęnę, ſi poteſt minorari. Et non eadem quātitas, quod eſſet ſatis diuerſum ſecundùm doctrinam Hypoli. Videatur Oldra. in conſi. fi.

Item, non obſtat alia ratio, quam ponit Hyppolitus in. l. 1. C. ad legē Cornel. de ſicarijs, vbi dicit, quód quando minorari debet pœna mortis, non poteſt infligi pœna abſciſionis mēbri: nam iſtæ pœnæ æquiparantur, vt in authentica de collatio. §. prohibemus, collatio. 9. & citat Alexandrū idem tenentem, in ſeptimo volumine, conſi. 55. quia licèt ſit verum, quòd pęna mortis, & abſciſionis membri, æquiparentur, iſtud non eſt in quātitate, neq; in qualitate pari: nam clarum eſt, quod maius eſt mors totius hominis quàm membri abſciſio, cum mortuo

Pœna mortis & abſciſionis ęquiparantur.

mortuo homine separetur animus à corpore, in altero veró quando membrum abscinditur, non separatur, sed vnus homo manet, nisi sit membrum principale sublatum, vt est cor, caput, iecur, stomachus, vel similia membra, quibus, vel altero ex his abscisis, homo moritur: & dato casu, quòd manus sit abscissa, & dicatur illa mortua, illa talis mors est illius membri tantummodo, & sic est mors partis, & non mors totius, quæ sunt inter se multum diuersa: & æquiparatio de qua in dicto. §. prohibemus, est quantum ad abnegationem iurisdictionis, vt illam in casu mortis, vel mēbri abscisionis, non possint exercere locumtenentes: nam horum cognitio data est tantùm iudicibus principalibus, & abnegata vicem gerentibus, & non abnegantur æqualia, sed vt maius & minus, & sic inter se mors & mēbri abscisio nō æquiparantur: sed in cognitione pariter denegatur vicem gerentibus: & sic iste §. prohibemus, nihil iuuat Hyppolit.

19 Neq; obstat consilium Alexand. quia ideò in casu de quo loquitur, non debebat membrum abscindi, quia crimen non erat dignum ea pœna: & sic not. dicit in proposito Hyppoli. id quod allegat Alexander.

Per supradicta patet, quòd fundamenta quibus motus fuit Hyppoli. non probant suam conclusionem, & non obstante suo dicto, quandocunq; minoranda est pęna ex aliqua causa, illa debet esse minor, in eodem genere, & qualitate pęnæ, licet in quantitate non debeat esse tanta: maior autem pęna, quæ in. l. exprimitur, vel par, nunquam est imponenda, si decedit à pęna legali, & peruenitur ad iudicis arbitrium, vt est gloss. vnica in iure, in capi. Inquisitionis, in parte, alioquin. de accusation. quam sequitur Felinus in capi. ex literis. nume. 21. de constitutio. & Alexander in dict. volumine. 7. consil. 55. & sic intrepide tenerem contra opinionem Hyppoli. licèt cum eo teneat per sua fundamenta Thoma. Gramm. in voto. 23. nume. 20. nihil tamen allegat, quod adstringat in proposito: & gloss. idem tenet in consuetudin. Burgun. rub. 1. §. 5. in gloss. arbitrarie. nu. 22.

Sed aduertendū tamē est, quòd quotiescunque iudex ex causa noluerit minorare pęnam à lege statutam, debet causam inserere, & si opus fuerit probare, atq; verificare vt notat Bald. in. c. 1. de constitutio. & plura iura & doctores quæ pro hoc possem allegare, notat gloss. in consuetu. Burgund. rubri. 1. in gloss. arbitrarie. num. 33. *Causa exprimenda.*

Sed ponamus, quòd iudex sine vlla causa minorauit pęnam à lege impositam, & timet, quòd de hoc conuenietur in syndicatu, quod erit remedium pro iudice? & respondeo, quòd fisci nomine, cui pęna applicatur pecuniaria, vel nomine Reipublicæ, cuius interest, petatur in integrum restitutio aduersus senten- *Quando iudex minorat sine causa.*

ſententiam: & iudex tenetur reſtitutionem impartire, & de nouo cauſam iudicare, ita notat eleganter Ange.in.l.quid ergo.§.quamuis: ff. de his qui notantur infa. in col.2. Vel ageretur de nullitate, vt ſupra dixi in verſi.Item á pęnis legalibus.

Item, cùm nó eſt accuſata, promptior debet eſſe iudex ad mitigandam pęnam, vt notat Angelus in l.ſi adulterium cum inceſtu.§.inceſtum.ff.de adulterijs.

Quando deſiſtit accuſator.

Sed quia ſuprà dixi in principio huius materiæ, quod iudice procedente ex officio, poteſt minorare pœnam: quæro an idem ſit, ſtante legitimo accuſatore, qui deſtitit à cauſa, an ex eodem proceſſu poſſit iudex procedens ex officio pœnam á lege ordinariam imponere? & nonnulli aſſerebant, quòd non poterat infligi pœna ordinaria per tex.in.l.22.tit.1.part.7.ponderando illa verba, *vala para quanto no recebir porende pena en el cuerpo el acuſado*: & ſic aſſerebant ex iſtis verbis: quod facta tranſactione ſuper crimine, in accuſatorem & accuſatum, quòd non debeat reus condemnari corporaliter. Sed hoc non obſtante tenendum eſt contrariũ. Et vt corruat fundamentum eorũ, qui contrarium aſſerebant, præmitto, quód commiſſo aliquo crimine, partes non poſſunt inter ſe conuenire per viam arbitrationis, vel ex cauſa tranſactionis taliter quod negotium diffiniatur, & fiſco præiudicetur, & iudex non procedat ex ſuó officio, vt eſt textus clarus de iure huius regni in.l.24.titu.4.part.3.vbi dicitur, quòd negotiũ criminale non poteſt committi in arbitros, *para difinillo*, vt probant verba illius legis, in princip.

Et idem eſt in trãſactione, nam arbitramentum eſt quædam tranſactio, vt in authentica, vt differẽtes iudices.colla.7.licèt impropriè, vt notat Bar.in.l.quod ſi Epheſi.§. fin. ff.de eo quod cert.lo. & ſic dicta.l. partitæ loquitur in tranſactione: & diſponit, quòd vt finiatur crimen per tranſactionem, vel compromiſſum, nullo modo poteſt fieri: & hoc eſt, quod dicitur, quòd de crimine non valet compromiſſum: vt in.l. non diſtinguemus. ff. de arbitris.& notatur in.l.conſenſu. C. de epiſcopali audi. & remiſsio partis non tollit ius Reipublicæ aut fiſci, vt in.l.1.§.neq; adeò.ff.de iniurijs. & in.l.iuriſgentium.§.ſi paciſcar.ff. de pactis.& licèt hoc ſit verum, quòd per compromiſſum, aut tranſactionem non extinguatur pœna criminis, tamen in caſibus quibus de crimine licitum eſt tranſigere, facta tranſactione, pars accuſans excluditur, & iudex ex ſuo officio cauſam proſequi poteſt, & crimen punire, & iſtud dicit.d.l.22.tit.1.par.7. 20

Sed quia trãſigendo cum accuſatore, dato aliquo pretio, prout fuit in dicta.l. partitæ ponderando illa verba quæ dicunt, *pechando algo, porque no anden mas adelante en el pleyto*, reus qui præſtita pecunia tranſigit, videtur crimẽ de quo accuſatur confiteri: vt eſt tex. in.l. quoniam.

quoniam. ff. de his qui notan. infam. & de iure istius regni est text. in.l.5.titu.6.par.7.ibi, *(a semeja que otorga aquello de que lo auie acusado, pues que assi pleytea sobre ella*: & istud *pleytea* significat, idest pactum facit, & notatur in.l.furti.§. quid ergo. ff. de his qui notantur infam. Cum ergo aliter transigens videatur confiteri crimen, fuit dubium, an vltra infamiæ pœnam, quam incurrit sic transigendo, debeat propter dictam fictam confessionem, corporali pœna puniri: si crimen est tale, quod meretur pœnam corporis: & dicta.l.partitæ.22. determinat, quòd non stante vera probatione criminis, propter istam fictam confessionem, quæ resultat ex transactione, non possit reus criminaliter in corpore puniri. Et istud est quód in prima parte decidit litera dicendo: *Vala para quanto no recebir pena en el cuerpo el acusado*: & est ratio huius legis, nam cum deficiat vera probatio, & adsit præsumpta tantummodo, quæ est dicta ficta cõfessio, ex fictis & præsumptis probationibus non potest imponi pœna corporalis: vt notat
21 Innocẽtius in.c. quia verisimile. de præsumptio. & plures auctores allego supra in versiculo Et licét supradicta: & istud est, quod aperte decidit dicta lex regni, dum dicit *para quanto no recebir porende pena en el cuerpo*: nam etiam si ex forma legis potest procedi contra criminosum in absentia, & cõdemnari ad mortem, prout est de iure huius regni, in pragmatica *de Alcala*, contra absentes lata. ⁎ Quæ est.l. 3.titu.10.lib.4.Recopil. ⁎ sola ficta confessio, quæ oritur ex fuga, vel absentia, non est sufficiens causa, vt condemnetur etiam absens in pœnis corporalibus, nisi de delicto essent aliæ probationes: ita probatur in.l. raptores in verb. conuicti, & ibi post legitimas probationes, iure cognitas. C. de episco & cleri. & notat Speculator & ibi Ioãnes Andreas in tit.de accusatio. 4.parte. §. fin. versiculo, sed pone. A. fuit accusatus, & notat Oldradus in consil. 65. & plures alios doctores refert & sequitur Hyppolitus in.l. vnica. C. de raptu.virgi.nu.129. & in sua practica criminali. §. postquam nume. 48. & ibi dicit, quòd ratio huius cõclusionis est, quia ex fictis aut præsumptis probationibus non potest imponi vera pœna corporalis delicti: & ista ratione expressum est in dicta pragmatica regni contra absentes, quòd ad hoc vt reus absens possit condemnari, vt confessus in delicto, debet esse vera probatio criminis: aut vltra fugam debet esse alia probatio, quæ sufficeret ad torturã. Pro quo ponderanda sunt illa verba: *E si por el dicho processo paresciere que ay prouança bastante, para le condemnar, o que demas de la fuga, ay tal prouança, o informacion que baste, para poner à tormento al que ansi fuere acusado, o llamado*. Itaque ex his probatur, quòd etiam contra contumaces, & absentes sola ficta probatio non est sufficiens ad cõdemnationem

nationem corporalem, quanto magis non deberet ſufficere contra præſentes reos, & ideo dicta tranſactio, quę eſt ficta confeſsio, in caſu dictæ legis.22.titul.1.part.7.non
22 eſt ſufficiens, vt poſsit ob eam tantummodo reus condemnari corporaliter: ex quo infert dicta.l.22. quòd in caſibus quibus non venerit imponenda dicta pœna corporalis, ſed pecuniaria, aut relegationis, in tali caſu ex ſola tranſactione, ex qua oritur dicta confeſsio ficta, poſſet à iudice ex officio præcedente, imponi pœna ordinaria: quia cum ſit habitus pro confeſſo in crimine, vt probant illa verba legis *por razon de tal auenencia como eſta, dezimos que ſe da por fazedor del yerro, por razon de la auenencia*, ſequitur quòd poteſt imponi pœna, dummodo non ſit coporalis. Pro quo ponderanda ſunt verba legis in verſiculo, *Pero ſi la accuſacion fueſſe hecha ſobre yerro alguno, que fueſſe de tal natura, è que no mereſcieſſe muerte, ni perdimiento de miembro, mas de pecho, o deſtierramiento, puede le condemnar el juzgador de la pena que mandan las leyes*: itaque ex iſta parte legis vbi ponderatur genus pœnæ, an illa eſſet pecuniaria, vel relegationis, & non corporalis, apertiſsimè colligitur, quòd in prima parte legis ideo non fuit impoſita propter tranſactionem pœna corporalis, quia iſta requirit veras probationes: pecuniaria verò aut relegationis, non veras, ſed fictas, aut præſumptas tantùm requirit probationes: & ideo ſufficit, vt imponatur, ficta probatio, quæ ex tranſactione oritur, & iſtud eſt quod diuerſificat inter primum caſum & ſecundum, illa dictio, *pero*, quę ponitur in dict.l.22.

Et quia tam in primo caſu illius legis, quàm in ſecundo propter fictam confeſsionem, quæ oritur ex tranſactione, reus habetur pro confeſſo: & ob id poteſt condemnari, nihilominus tamen reus qui tranſegit, ne condemnetur à iudice ex officio pręcedente, poteſt probare ſuam innocētiam, probando quòd non ſit reus, neque ab illo eſt crimen illud commiſſum, nam contra fictam confeſsionem poteſt error probari: & admittitur contra talem confeſsionem probatio in contrarium, vt eleganter cōcludit per multa iura Aretius in conſilio.147. & Baldus in.l.prima. C. ne ex delictis defunctorum, loquendo in hęrede, qui probat contrarium contra confeſsionem defuncti, & Auguſti. in tractatu malefici. in parte, etiam veſtem cœleſtem, numero decimo octauo, & Iaſſo. in lege ſi isqui. C. qui teſtamen. facere poſſunt. & Hyppolitus in.l. prima. §. finali. ff. de quæſtio. & in practica criminali. §. poſtquam. numero quadrageſimo ſeptimo: & iſtud eſt, quod dicta lex vigeſima ſecunda diſponit in verſiculo, *Pero ſi eſte que fizo la auenencia, pechando a ſu contendor, lo fizo ſabiendo que era ſin culpa, & por tollerſe del enxe-*

co de seguir el pleyto, tuuo por bien de pecharle algo, si esto pudiere prouar, no deue recebir pena ninguna: & sic ex ista. l. probatur, quòd contra confessionem à lege indictam, admittitur probatio in contrarium, quod tenet & disputat Imola in lege finali.§.illud.ff.de appellatio. & Anton.in capit.final.columna fina. de confes. Constito igitur de innocentia rei, transactio., aut ficta confessio nō nocet, neque in crimine neque in infamia.

23 *Extensio ad l.22.titu.1 partita.7.* Item, ex mēte dictæ.l.22.titul.1. par.7. infertur, quòd si vltra confessionem, quæ resultat ex transactione, essent aliæ probationes, etiam semiplenæ, quòd non purgata innocentia per probationem in contrarium, iudex qui procedit ex officio posset reum transigentem cōdemnare corporaliter. Et habita integra probatione, maximè in delictis grauibus, potest imponere pœnam à lege ordinariam, nec alleuiabitur, neque commutabitur, licèt desistat accusator, & ita colligo ex doctrina Abba.in dicto capi.cum super, de confessis columna tertia, numero decimo, & per supra dicta remanet elucidatus intellectus dictæ.l. partitæ, in cuius intellectu multi vsq; ad hæc tempora oberrauerunt, nostra tamen interpretatio est tenenda, vt viget in practica.

In quarta parte hui⁹ nostræ legis disponitur, quòd acta iudicialia scribantur: & concordat text. in.c. quoniam contra.de probatio.cuius materia benè lateq; cōmentata est ibi per scribentes, maximè per Felinum & per Lanfrancum, qui repetit literam illius tex.

Hodie tamen limitata est lex nostra per text.in.c.60.incurijs *de Madrid*, anno.1534. ✶Quæ est.l.19.tit. 9.lib.3.Recop.✶ nam in causis quatuorcentorum morapetinorum & infra, non requiritur quòd scribantur acta, sed tātummodo debet scribi sententia, vt obstet iudicatum, si ageretur iterum, vt ibi dicit litera, & quia licèt causæ sint breues, nihilominus requiritur aliqualis fides actitatorū secundùm Bald.in. dict. cap.quoniam contra de probatio. col.antepe.& notat Felinus in.c.ecclesia sanctæ Mariæ, de constitutio. col.12.in fine.

Et antequam ista lex regia super istis casibus, & causis breuibus lata esset, semper consulebam quòd in causis quæ vertuntur coram iudicibus ruralibus nō requirebatur forma processus ex notatis per Alexādrum in secundo volumine, consi. 61.cætera videantur in authentica. nisi breuiores.C. de sententijs & interlocu. omn.iudi. qui text. locum habet, etiā in criminibus, vt notat Bar.in.l.leuia.ff.de accusationibus. & videatur in proposito tex. in authentica de mandatis princip.§. sit tibi.collat.3.

SVMMARIA Cap. decimiseptimi.

1 *Causæ criminales quæ dicantur.*
2 *In criminali, etiam vrgente causa necessitatis,*

ceſsitatis, non fit commiſsio receptionis teſtium.

3 *In criminalibus quando poſsit fieri commiſsio receptionis teſtium.*

4 *Princeps in criminalibus poteſt committere receptionem teſtium.*

CAPVT. XVII. IN. L. ★ trigeſimam ſeptimam.★ Quæ eſt l. 28. tit. 6. lib. 3. Recopil.★ Qualiter commiſsio teſtium fiat in criminalibus & ciuilibus cauſis.

PRohibet lex iſta cõmiſſionẽ teſtiũ fieri in cauſis criminalibus, aut ciuilibus grauibus: concordat tex. in. l. 27. titu. 16. par. 3. vbi declaratur, quód cauſæ criminales iſto caſu ſunt, in quibus mors imponi poteſt, aut mutilatio mẽbri, vel relegatio perſonæ. Tamẽ illa lex loquitur quando mittebãtur literæ iuſtitiæ ad iudicem, vbi teſtes erãt, vt ipſe examinaret: iſta verò noſtra lex loquitur quãdo cõmiſsio receptionis fiebat tabellioni cauſæ, & in eodẽ loco demorãti, & vtrũq; vna & eadẽ ratione prohibetur: nam iudici de cauſa cognoſcenti teſtes ſunt perſonaliter præſentandi, ſi cauſa eſt criminalis, vt in auth. apud eloquentiſsimũ. C. de fide inſtrumẽ. quod cõmiſſũ erat ſiue tabellioni, vel iudici alterius territorij cauſa committeretur. Et ideò prohibentur dictæ cõmiſsiones, & ſi paſsim á lege permitterentur tales fieri commiſsiones, ſequũtur ex hoc infinita incõmoda, quorum nonulla ponit noſter Bernardus Diaz, Epiſcopus Calagurritanº, in ſua practica canonica, in parte, Habita informatione. fo. 97.

1 *Cauſæ criminales quæ dicantur.*

Et in dicta. l. regia. 27. probatur vnum, quod eſt correctorium aliquarum opinionum de iure communi, quòd licét ſit verum, quòd in caſu neceſsitatis poteſt fieri commiſsio teſtium, etiam in criminalibus de iure communi, vt quãdo teſtes ſunt in alieno territorio, vt notant Cynus, & Iacobus de Arenis, & Baldus in dicta authentica apud eloquentiſsimum, nam ex neceſsitate fit licitum, quod de iure aliàs erat illicitum: vt in. l. 1. §. 1. ff. de officio eius cui mand. eſt iuriſdict. vbi cauſæ meri imperij commituntur propter abſentiam: de quo bene loquitur ibi Alexand. & ſic ne delicta maneant impunita, videbatur dictis doctoribus poſſe fieri commiſsionem teſtium iudici alterius territorij: maximè ſi hoc iudicis arbitrio videtur cui committitur, ſecundum Alberi. poſt Odofre. in dicta authentica apud eloquentiſsimum. de quo per Capicium indeciſi. 90. tamen per dictam. l. particulari, etiam in iſto caſu neceſsitatis nõ eſt committendum iudici alterius territorij, vt examinet teſtes, ſed illi venire debent perſonaliter ad iudicem cauſæ, pro quo verba text. ibi, *el por ſi meſmo reciba los teſtigos, y no otro*, & eſt exceptio ad caſum ſuperiorem legis, & iſtud tenebat 2

de iure communi Dynus in.l.2.§. si publico.ff.de adulte. vbi per tex. in authentica de collatoribus.§. iubemus.coll.9. vbi tenet, quòd iudices per seipsos debẽt facere inquisitionem de malefactoribus committẽtibus crimen, ex quo mors vel mẽbri abscisio sequi posset. Et quòd dicta testium debeant recipi ab habẽte iurisdictionẽ in causa, notat Bal. per tex.ibi in.l.2.C.de iure fisci.lib.10.licèt contrariũ dicat esse in practica propter dictam necessitatem, & ita asserit in dicta authẽtica apud eloquentissimum, tamen multum astringit contrarium dict.l.partitæ. vt nullo modo debeat alter iudex examinare testes in causa criminali, nisi ille qui de causa cognoscit, & denegat potestatem alteri iudici illa lex regia, & sic videtur quòd testes aliter recepti non faciant fidem, quia factum contra legem non valet: vt in.l.non dubium. C. de legib. & in proprijs terminis ita notat Andreas Ysernia in constitutio. regni Siciliæ lib.1.rubri.51.& probat.l.17. in legibus *de Madrid* in fine.* Non inuenitur in Rec.sed est.l.28.tit.6.li.3.&.l.15.tit.7.lib.2.Recop. &.l.7.tit.1.lib.8.& vide Greg. Lopez in.l.26.tit.16.part.3.verbo. *escriuano*, vbi deplorat miseriam horum temporum, & Couarru.lib.2.varia. capit.13.nume.10.*

Consuetudo vt fiat commissio testiũ non valet.

Neq; videtur excusare consuetudo contraria, quæ viget in practica secundùm Bald.vbi supra quia non valet consuetudo, vt in causa criminali possit fieri commissio testium, vt sentit glossa.2.in capitu.testes.4.quæstio.9.quam refert, & sequitur Abba.in capit. constitutus. de fideiussoribus. & Felinus in capit.cum causam.de testibus.nume.21.& attendens, quám periculosum sit, in causa criminali committere examinationem testium, etiam si illi degant in aliena prouintia dicit Lanfrancus in capit. quoniam contra. in parte testium depositiones sub num.19. quòd licèt propter necessitatem possit fieri cõmissio testium quãdo illi degunt in aliena prouintia, tamen quòd melius foret, si iudex causæ mittat literas iudici vbi testes degunt, quòd mittat tales testes ad ipsum, vt ipsemet examinet, & videat quo calore vel colore deponant, vt in lege tertia.§.primo.ff.de testibus.& in.l. de minore.§. tormenta.ff. de quæstionibus. Et istud videtur de necessitate approbare dicta lex partitæ: tamen Felinus in dicto capitul. cum causam, num.24. sequitur opiniones doctorum tenentium, quòd possit exigi officium iudicis degentis in aliena prouintia, vbi est testis qui ipsum examinet, & mittat eius dictum ad iudicem qui de causa cognoscit, & idem notat in capi. quoniam contra.sub num.49.& eleganter Baldus. in capitu.si qui.de testibus. & facit quod notat Bart. post gloss.in.l.scire oportet.§.oportet.ff de excusatio.tuto.

Sed hoc non obstante multum astringit in contrarium dicta lex partitæ, prohibẽs commissionem testium

teſtium in criminali cauſa, in eodem caſu, quo doctores loquuntur. Et neſcio quomodo Hiſpani noſtri iudices non obſeruant dictam legem partitæ, ſed ſequuntur practicam, quam referũt doctores de iure communi, & ſic reſcribũt iudicibus vbi ſunt teſtes, vt eos examinent in qualibet cauſa: & niſi iſta practica vrgeret, clarum eſt, quòd iudices taliter committentes examinationem teſtium in criminalibus venirent puniendi: vt factũ fuit in iudice Peruſino, de quo loquitur Ange. in auth. de teſtibus. §. & quoniam. coll. 7.

Et omiſſa practica iudicum, eſt ſeruata diſpoſitio dictæ legis partitæ: quòd nõ poſsit fieri commiſsio teſtium in criminali, nedum iudici alterius prouinciæ, ſed neque tabellioni proprio, vt noſtra lex diſponit, ſed iſtud fallit in caſibus ſequentibus.

3 *Cõmiſsio teſtium quãdo fieri poſsit in criminalibus.* Primò fallit, ſi cauſa criminalis non eſſet talis, in qua veniret pœna mortis, aut abſciſſionis mẽbri imponenda, vel relegationis, ſed eſſet iſtis minor pœna: nam in tali caſu, bene poteſt fieri cõmiſsio teſtium, ſine vlla pœna. Et ita colligitur ex dicta lege partitæ, vt notat Paulus in lege iudices. C. de fide inſtrumentorum.

Quãdo cauſa ciuiliter intentatur. Secundò fallit, ſi cauſa criminalis ciuiliter intentaretur: nam tunc cum eſſet pœna corporalis, & relegationis, indiſtinctè poteſt fieri commiſsio, vt colligitur ex dictis locis.

Quãdo ciuilis eſt ardua. Tertò fallit in cauſa ciuili, etiam ardua, ſi teſtes ſũt in alio territorio: nam in arbitrio iudicis cognoſcentis de cauſa eſt, an velit ſcribere iudici, vbi ſunt teſtes, quòd eos examinet, & ſigillatos mittat, quia hoc licitè poteſt iudex facere ſecũdùm Paulũ in dict. l. iudices. neq; in cauſa ciuili, hoc vetat dicta lex partitę, quæ in criminalibus cauſis tantùm loquitur, nõn in ciuilibus, imó in iſtis indiſtinctè permittit, quòd fiat commiſsio teſtium, ſcribendo ad iudicem, vbi degunt teſtes: & iſta lex noſtra, quæ prohibet commiſſionem in ciuilibus fieri in cauſa ardua, loquitur cũ ipſo tabellione cauſæ arduæ, quę vertitur corã eo, quia cum ceſſet neceſsitas, quæ cõſtringit mittere ad iudicem alterius prouinciæ, per conſequens debet ceſſare facultas committendi ipſi tabellioni, imò iudex ipſe per ſe examinabit teſtes, ſub pœna hic contenta, non tamen loquitur noſtra lex quando teſtes examinandi ſunt in alieno territorio, ad quod neceſſe eſt mittere: & ſic quod nõ mutatur, ſtare cenſetur: vt in. l. ſi cum dotem. ff. ſolu. matrim. & in. l. ſi vero. §. de viro. ff. eodẽ titu. ſolu. matrimo.

Quartò limito, quòd commiſsio teſtium non habet locum in cauſa criminali, eſt verum, quando teſtes ſunt examinandi ſuper ipſo crimine, ſecus eſt ſi deberent examinari in aliquo articulo incidenti extra criminis probationem, puta ſuper verificatione inſtrumenti, in cauſa præſentati, aut ſuper ætate proban-

da, quod incidit in cognitione causæ criminalis, quia in tali articulo fit examinatio testium per cõmissionem, argumento eorum quæ notat Bald. in. l. si ex causa. §. nunc videndum. ff. de minori. vbi dicit, quòd licet minori non concedatur restitutio aduersus delictum, tamen si læditur in aliquo articulo causæ incidenti, datur restitutio: nam multum inter ista interest, & sic licèt in causa criminali principaliter probationem criminis tangenti, non fiat commissio testium; potest tamen fieri super articulis & probationibus incidentibus, nam idem est quandò incidenter & non principaliter ageretur de crimine, vt notatur per Ancharra. in. c. 2. §. testes. de testibus. libr. 6. & Felinus in cap. cum causam. de testibus num. 23. & facit, nam aliter iudicatur de periurio super principali, aliter super accessorio, vt per Hyppolit. in. l. 1. §. præterea. num. 31. ff. ad. l. Corne. de sicarijs. & in. l. eos. ff. de falsis. & vltra hoc pro mea ista opinione potest põderari tex. in. c. vt officium. §. præterea. de hæretic. lib. 6. ibi, Ipsum contingentibus, nam secus si nõ cõtingat crimen.

Quintò fallit, si personæ testium infirmitate, aut senectute grauantur taliter quòd non possunt ad iudicem venire: quia propter talẽ necessitatem fit cõmissio vt examinẽtur testes etiam in criminalibus: dũ modo prius iudex interloquatur per suam declarationem, eos esse impeditos, senes, aut valetudinarios, prout dicit agẽdũ Bal. in cap. si qui testiũ. de testibus. Et idẽ est, si testis esset persona multũ honorata, vel egregia, nã cõmissio sui testimonij facienda est, etiã in criminalib⁹, vt notat Ancharra. Domi. & doctores in. c. 2. de iudic. lib. 6. & Felinus in dict. c. cum causam. num. 22.

Sextò fallit, nisi cõmissio in criminalibus fieret de consensu partium, quia valet & tenet: ita concludunt docto. in authentic. Apud eloquentissimum. & Felinus vbi supra.

Septimò fallit, quando esset tanta dignitas iudicis, vt non deceret ipsum accedere ad testes, etiam intra territorium, nam valet cõmissio, vt notat Ancharra. & docto. in c. 2. de iudicijs. lib. 6.

Octauò fallit, si multitudo, & varietas negotiorum grauat iudicem: nam propter talem multitudinem potest committi receptio testium, vt in. l. 1. §. huius rei. ff. de officio eius cui mandata est iuris. & notat Lanfrancus in dicto cap. quoniam contra, in parte testium depositiones. sub nume. 16. & in dubio præsumitur quòd iudex propter talem varietatem negotiorum fecerit commissionem: & sic excusatur á pœna, de qua in ista nostra lege, vt notat Felinus in dict. ca. cum causam, sub nume. 30. & sic lex nostra, quæ dicit puniendum iudicem, debet intelligi, si commissiones testium in his causis prohibitis sine causa contra eum probata, fecerit, aliás causa in dubio præsumitur, vt notat Capitius in decisio. 90.

Nonò

Nonò fallit, si committatur, vt instrumentum in causa criminali ponatur in publicam formã, nam hoc potest committi: cessat enim ratio quæ est in testibus, in quibus inspicitur, quo colore deponant, & ita tenet Anton. per text. ibi. in. c. contingit, de fide instrumento. & refert & sequitur Belenzinas in apostill. ad Abb. vbi tractat de materia in cap. 1. de testibus cogendis, & sic põderandum in nostra lege, in quãtum dicit *testigos*, quia secus est in instrumentis exemplandis in publicam formam.

4 *Princeps in criminalib⁹ committit receptionẽ testium.*

Decimò fallit in principe tam ecclesiastico quàm seculari, nam ipse committit receptionem testium in qualibet causa, siue ciuili, siue criminali, & ista est communis opinio doctorum in dicta authentica, apud eloquentissimum: & per Felinum in dicto. c. cum causam: iste tamen cui committitur, non potest subdelegare, quia eius videtur electa industria in isto casu secundum doctores vbi supra, & in clemẽtina 1. de officio delegati. & istud quod dico in principe, intelligendum est in sua propria persona regia, nam iudices maiores eius, vt sunt *los Alcaldes de la casa, y corte de su Magestad, y chancilleria*, per se debẽt examinare testes in criminalibus, vt in. l. decimaseptima, in legibus *de Madrid, sobre la orden Iudicial*, vbi dicitur, quòd saltim vnus ex eis debet examinationem facere, & testes aliter recepti nullam fidem faciunt.

* ✱ Non inuenitur in Recop. sed est Auendaño. l. 28. titu. lib. 3. Recop. & l. 15. titu. 7. lib. 2. Recop. ✱

Vndecimo fallit in causã matrimoniali, in qua si aliquando contigerit, iudicẽ secularem cognoscere, vt potest in casu de quo per Felinum qui allegat Abb. in. c. ex literis de sponsa. in capit. 2. de sponsali. nu. 28. in tali casu potest in causa matrimoniali fieri commissio testium, vt per plura iura, loquẽdo in ecclesiastico, concludit Lapus in allegatione. 46.

His vndecim fallentijs præstringitur ista materia, & in eisdem fallit ista lex nostra, vt eius pœna non possit imponi contra iudicem, authoritate iuris facientem cõmissiones in dictis casibus supra notatis.

Et vbicunq; negotium criminale arduum, siue ciuile pendeat coram iudice, consilium est vt in examinatione vltra suam personam, adhibeat iudex secum alios viros probatæ fidei, qui assistant examinationi testium, & ita notat Bald. in. l. nullum, colum. 2. C. de testib. & facit textus in. c. vt officium. §. verum. de hæreti. lib. 6. & per Bart. in rubri. de controuersia inuestituræ. col. 2.

Cætera ad istam materiam conducẽtia videantur per doctores in c. cum Bertholdus de re iudi. & per Matthæum in constitutio. regni Siciliæ, rubri. 51. & per Hyppolitum in. l. 1. versiculo. 7. ff. de. quæstio. & per Thomasium Grammaticum, in voto tertio, & per Iassonem in repetitione. l. admonendi. nume. 212. de iureiurãdo. ff.

SVMMARIA Cap. decimioctaui.

1 *Tabelliones qui aliquid percipiunt vltra tassá, qua pœna puniantur.*

CAPVT. XVIII. IN ★ *legem trigesimam octauã.★ Quæ est. l. 29. titul. 6. lib. 3. Recopil. & l. 15. tit. 25. lib. 4. Recopilation.*

1 MAteria huius legis instruit tabelliones, ab qualiter debeãt mittere processus & instrumenta signata, qui si huius legis formã omiserint, puniẽdi sunt arbitrariè, quãdo non est facta exactio pecuniæ: si verò aliquid percipitur, pœna quadrupli imponenda est: & quia est clara materia, nõ indiget interpretatione, sed an eadem forma seruanda sit quãdo interponitur prima vel secũda supplicatio, vt processus debeat transmitti clausus, & signatus, crederem quòd non, quia originalis processus solet videri, cum secunda supplicatio interponitur coram eisdẽ iudicibus, prosecutio fit corã iudicibus quibus committitur à rege, aliàs quæ dicta sunt in appellatione, deberent dici in supplicatione, cuius materia quia quotidiana est, placuit hic nonnulla differere in capite proprio de secunda supplicatione, vt infra patet.

SVMMARIA Cap. deciminoni.

1 *Tabelliones non debent exigere sportulas ab vniuersitatibus.*

2 *In his quæ concernunt vtilitatem consilij, tabellio non exigit sportulas à consilio.*

CAPVT. XIX. IN. L. trigesimam nonam de sportulis tabellionum.★ Quæ est. l. 30. tit. 6. lib. 3. Recop.★

LEX Nostra prohibet tabellionibus; sportulas exigere ab vniuersitatib⁹, siue pro instrumẽtis extraiudicialibus, 1
siue pro actibus iudicialibus, vt probant illa verba *de las escripturas, y processos que ante ellos passaren*: & per istam legem corrigitur quod erat de iure cõmuni: nam statutum erat, quod Respublica solueret expensas, sicut vnus priuatus soluere solet: nam cũ vniuersitas loco vnius personæ habetur, nimirũ si vt vna persona soluat sportulas, vt in. l. mortuo ff. de fideiussori. & ita notat in expresso Plat. in. l. fi. C. de re milita. lib. 12. in. §. vt autem, vbi reprobat opinionem illorum, qui dicunt, duplices soluendas expensas á Republica, quia de iure communi cessante consuetudine, simplices, vt in singularibus personis est statutum, sunt soluendæ: & istud debet sic practicari, præterquam in causis consiliorum,

Respublica simplices ab soluat expensas.

liorum, vbi sunt tabelliones, nam attento fauore consilij illius loci, vbi exercent tabelliones istud officium, tenentur gratis exercere acta & instrumenta conciliorum, per istam nostram legem. In causis ergo vertentibus coram eisdem tabellionibus, quæ sint aliorum consiliorum, seruabitur dictum Ioannis de Platea, vt simplices tantùm exigantur expensæ, nisi in sola præsentatione instrumentorum iudicialium, nam ibidem exigentur duplices, per textu. in aranzelio *de los escriuanos del Reyno.* ⁎ Quæ est. l. vnica titu. 27. lib. 4. Recop. in versic. *de presentacion de qualquier escriptura, &c.* ⁎ in alijs verò casibus simplices exigentur sportulæ, vt in authentica, de sanctißimis episcopis. §. sportularum. collatione. 9. nisi sit vniuersitas militum, vt in dicta lege fina. §. vt autem. & contra notarios plus nomine salarij exigentes, maximè à pauperibus, à quibus nihil exigitur, vt in authentica, de mandatis principum. §. sit tibi. collatione 3. & per Gerardum in singulari. 73. insurgit ponendo pœnas Lucas de penna in. l. mediterraneæ. C. de annonis & tribu. lib. 10.

Quid si sit locatio. Et crederem, quòd ista lex nostra, prohibens exigi pecunias à cõsilijs, pro suis instrumentis, aut processibus, quòd habeat locum: & debet practicari, etiam si tabellio habeat tabellionatum per viam locationis ab aliquo domino temporali, cuius est iurisdictio populi, ad quem spectat ponere tabelliones: nam solent locare, & accipere pecunias, vt permittant tabellionibus exercere officia illa: quod an sit licitum, satis latiùs alibi examinaui. Siue ergo ista arrendatio, siue locatio de iure fiat, siue de facto, dico quòd talis tabellio nõ potest quidquàm exigere in causis consiliorũ, vbi est tabellio pro scripturis, aut processibus: nam dominus vasallorum, qui locauit officium, si per se exerceret, tenetur seruare leges nostri regni, & sic istam. l. vt in. l. 5. titu. 4. lib. 1. ordina. ⁎ Quæ est. l. 5. titul. 1. lib. 2. Recop. ⁎ Si ergo dominus nõ posset exigere, multó minus ille, cui ipse dat exercitiũ officij, neq; enim potest plus iuris transferre, quàm ipsum dominum vasallorum, constat habere: vt in. l. traditio. ff. de adquiren. rerũ dominio. & nemo potest dare ius quod nõ habet: & successor eiusdẽ iuris est cuius antecessor: vt in. l. hæredem. ff. de regu. iur. Imò dominus, qui simpliciter facit locationem officij, videtur dare taliter, quòd iura regni seruentur à locatore: & sic ille qui locat, non potest virtute arrendamenti, se eximere ab obseruantia legis nostræ: nã illicita non videtur permitti, aut committi. Imò contractus videtur celebratus, vt leges, & cõsuetudines iustè seruentur, vt per Bar. in. l. nemo. ff. de duobus reis, & per Iasson. in. l. certi condictio. §. si nũmos. ff. si certum petatur, & sic dominus vassallorum in dicto cõtractu arrendamenti, non videtur committere, quòd exigatur à concilijs, in casu huius legis,

legis, ſportula, etiam ſi ex cauſa oneroſa, & non lucratiuo titulo, exerceat tabellio ſuum officium: & iſta eſt veritas, & ſic feci ſemper practicare, dum eram iudex dominorum domus de Mendoça.

Dicit tamen litera huius noſtræ legis: quòd ſportula cartharũ ſiue proceſſus, non eſt exigenda, *de la parte del concejo*, in quo videtur litera ſignificare, quòd non tota ſportula pertineat ad conſilium, ſed quod alius quoq; tenetur contri-
2 buere: circa quod diſtingue, quòd ſi instrumeutum integrè pertineat ad concilium, putà, quia eſt aliqua ſcriptura ad probationem iurium concilij, ſuper emptione, aut venditione ſibi facta, aut ſuper probandis terminis, vel ſimilibus negotijs, in tali caſu ſolum concilium ſoluere deberet expenſas cartharum, tam prothocoli, quam tranſſumpti, nam ſecundùm naturam eſt, vt ſentiat onus expenſarum, qui ſentit commodum inſtrumenti ſuper credito confecti: tam pro regiſtro, quam pro tranſſumpto, quia de ſolo cõmodo, & ſecuritate creditoris tractatur: & ita notat Alberi. in. l. diſſolute. C. de condictio. ex lege. allegat text. in. l. eos. §. interdicta. C. de vſuris, & eum ſequitur Cepola in tractat. de ſimulatio. contractus, verſiculo, ſexta præſumptio eſt. nu. 41. Et iſto caſu, quando expenſa concerneret tota concilium totum, nihil debet expenſarum nominet abellio percipere, ex diſpoſitione huius legis: ſi verò proceſſus, aut inſtrumentum quod cõficitur, concernit commodum commune, tam cõcilij, quàm alterius priuati, quia cautio eſt cõmunis, ita expenſa debet eſſe communis, vt notatur in. l. quoniam liberi. de teſtibus. & gloſ. in. l. ſi irruptione. §. fi. ff. finium regund. in tali caſu priuatus ſoluet expenſas pro ſua parte, & conciliũ erit liberum & francũ pro ſua parte ex diſpoſitione iſtius literæ, quia cum ſit priuilegium legale attributum tantum concilio, ad alium nõ extẽditur: vt in, l. quia perſonale. ff. ſoluto matrimonio. Nec iſto caſu iuuat communio, iuxta ea quæ notat Iaſſ. in. l. ſi emancipati. C. de collatio. & in propoſito huius legis quando debitor teneatur ſoluere expenſas inſtrumenti, vide in quæſtionibus Capellæ Tholoſanæ. q. 47. & nota, quòd inſtrumentum celebratum in publico concilio valet ſine teſtibus ſecundum Hyppolitũ in ſingulari. 56.

CAPVT. XX. IN. L. 40. & 41. ★ *Quæ eſt. l. 31.* ★ *tit. 6. lib. 3. Recop.* ★

De materia harum duarum legum tractatum habuimus ſupra in primo volumine horum mandatorum regaliũ: Ideò videnda ſunt ibi ſcripta, neq; eſt opus longiori interpretatione, ſolummodo enim notandum eſt, quòd vt poſsibile fuerit, vitanda

eſt

est datio iudicum commissariorum, de quibus istæ leges loquuntur, contra quos clamat Lucas de Penna in.l. si vacantia. C. de bonis vacan.lib.10.

CAPVT. XXI. IN.L. 42.* *Quæ est.l.33.tit.6.lib.3. Recopil.** *De portatione signorum, quæ vulgò,* vara de justicia, *appellantur.*

1 De signis et insignijs.

PRO Vera enucleatione huius nostræ legis præmitto: quod insignia aliquando sunt significatiua ordinis, siue dignitatis personæ, aliquando sunt significatiua officij dignitatis personalis, vt sunt insignia proconsulis, vt in.l.1. ff. de officio proconsu. & pallium Archiepiscopi, vt in.c.1.de autho. & vsu pallij. portatio anulorum, & celebrare in pōtificalibus signum est episcopale, & ideó potest eo vti episcopus extra suā prouintiam, vt in clementina Archiepiscopo de priuileg.& ibi gloss.cōmuniter approbata. Item nouitius solet gestare habitum diuersum à professo, vt in.c.pe.de regular. Item præpositus sacri cubiculi habet insignia, vt in.l.1.C. de præposi. sacri. cubicu.lib.12. Item seruus à libero, vt in.l.1.§.qui pileum.C. de lati. liberta.tollenda. Item meretrices aliquando distinguuntur habitu á veris matronis, vt in.l.Itē apud Labeonem.§.siquis virgines.ff.de iniurijs. Item fabricenses, vt in.l.stemmata. C.de fabricensi.lib.12. Item clerici distinguuntur habitu à laicis, vt in cap.si iudex laicus, de sententia ex communicatio.lib.6. & in.cap.duo sunt.12.q.1.de quo per Bal.in prooemio Greg.col.5. Item Iudæi distinguuntur per habitum à Christianis, vt in.l.8.&.37.tit.3.lib.8. ordina. *Non reperitur in Recopil. *Porque los Iudios, y Moros, se mandaron echar destos Reynos, por la ley.*2.cum seq.tit.2.lib.8. Recopil.& sic istę leges quæ loquebantur, prǽsupposito, quòd erant in regno, sunt sublatę à compilatoribus.* & in.c.In nō nullis, de Iudæis, & in.l.1.C.de episcopali audien. Item per signum, vel sigillum cognoscitur voluntas alicuius, vt in. l. ad testium. ff. de testam.& in capit. Post cessionem, de probatio. de quo melius quàm alibi per gloss.in consuetudi. Burgundiæ in conclusione libri, glossa final. Item per marcum cognoscitur cuius sit vala mercantiæ, vt notat Bal.in.l.1. & fi.C. pro socio. & in authētica.dos data.C.de donationi.ante nuptias. Item per signaturā positam ligno adquiritur possessio: vt in.l.quod si neq;. ff. de periculo, & commodo rei venditæ. Item per arma cognoscitur genus, & vnde quis descendat, qui talia gestat, secundùm Baldum vbi supra, cum distinctione, de qua per Bartolum in tractatu de insignijs, & armis. Item per marcum cognoscitur cuius sit animal, notat Lucas, & Platea in.l. stemmata.

stemmata.& notat Bald.in sua practica, sub rubrica de extra.quæstionibus.c.17.& notat Puteus in tracta.syndica. in parte præceptum, versi.probatio, vbi elegãter loquitur. Et idem est in auibus, putà falcone, vel similibus, vt notat gloss. in consuetudine Burgundiæ rubrica. 13.gloss.1.num.9. Item per campanile positum in Ecclesia, probatur quod in ædificatione interuenit authoritas episcopi, notat Ancharra. in.c.nemo.de consecratio. distinct. 1.& Ioannes de Selua in tractatu de benefici. Item signum taliæ, quod vulgo appellamus taja, arguit probationes, vt notat Dynus in.l. non solum.§.sciendum.ff. de noui operis nuncia.& sequitur Puteus in dicto tractatu. in parte iudex. c. iudex qui admisit:& signo quis loquitur, vt in.l.1.ff. ad leg. Iuliam maiesta.ibi, Signumve dederit. Itẽ signo fit iniuria, vt in. l.1.C. nemi. licere aliæ rei signum. Item signo crucis ante delatæ significatur dignitas Patriarchalis. Item signo monstratur quoq; dignitas regalis, vt in.l.2.t t. 1.lib.3.ordina. ★ Sed in Recopil.est l.8.tit.1.lib.4.Recopil.quæ hoc benè probat, est.l.1.post medium. tit. 10.lib.5.Recop. ★ & in.l.1.C.de vesti.oloue. lib.12. Item, signo significatur auctor operis, vt in.l.fi. ff. de operib⁹ publi. Itẽ signo statuæ significatur honor alterius, vel dedecus, vt in.l.statuas.ff.de acquirendo rerum dominio. Item signum limitis est signum restrictiuum, vt in. l. in agris.ff. de acquiren. rerum domi.

Auibus.

Taja.

Item signo traditur possessio, vt in cap.2.de consuetudi. Item clausura ianuarum ecclesiæ, & celebratio, voce submissa, signa sunt interdicti ecclesiastici, vt in.c.alma mater. de sententia excom.lib.6. Item dissigillatio scripturæ, signum est reuocatæ voluntatis, in scriptura contẽtæ, vt in.l.tribunus. ff. de milita. testamen. Item fuga cum gladio euaginato, signum est delicti commissi, vt per Gandi.in tractatu de iudicijs, & præsumptio. Item locutio & simultanea comestio signum est reconciliationis & remissæ iniuriæ: vt notatur in.§. fin. instituta de iniurijs. Item denegatio communis loquelæ & salutationis, signum est inimicitiæ, si antea solebat salutare, vt est glossa in.c. Adrianus. 63. distinct.& sequitur Felinus in procœmio Gregoriano.num.19. Item baculum curuatũ quod gestant episcopi, signum est coarctatæ iurisdictionis: notat Felinus allegando sanctum Thomam in rubrica de constitutio.in secunda col. Item signatura gratiarum Apostolicarum significat concessionem gratiæ, licèt sit informis, notat Felinus in dicta rubrica de cõstitutio.colum.fina. Item signum notarij significat absolutam perfectionem scripturarum ab eodem confectarum, & ne vertantur in dubium non licet notario formam signi sui mutare, vt notat Bald.in procœmio.C.& sequitur Felinus in procœmio Gregoria.num. 38. Item clauium traditio signum est traditæ possessionis, vt in.l.clauibus

bus. ff. de contrahend. emptione. Item traditio instrumenti signum est traditæ possessionis, vt in.l.1.C. de donationi. & in.l. 17. in legibus ★ *de Toro*. ★ Quæ est.l.1. titu.6.lib.5. Recopil. Vide Molinã lib.4. de primogenijs.c.2.ex principio. ★ Item datio arrarum signum est initæ venditionis, vt in.l.contractus.C.de fide instrumentorum, & in.l. quod sæpe. ff. de contrahend. emptione. & in.§.itẽ si pretium. inst.de empt. & venditio. Item subscriptio scripturæ signum est consensus, vt in.l. si fideiussor.§.1.ff. de pignoribus.dixi supra in principio.c.16.in.l.36.Item degustatio, signum est traditionis in re vendita, vt in.l.quod sæpe.§.1. ff. de contrahenda emptione. Itẽ alienatio rei legatæ signum est reuocatæ voluntatis, vt in.l.fideicommissa.§.si rem.ff.de legatis tertio. Item installatio signum est adeptæ possessionis in prælatura, vt notat Baldus in.l.2.C.de seruitu.& aqua. Itẽ traditio rei donatæ inter virum & vxorem, signum est ad irreuocabilitatem donationis, vt in.l. Papinianus.ff. de donatio. inter virum & vxorem. Item acclamationes alicuius ploratis, vel dicentis, Succurrite, succurrite, signum est illatę violentiæ aut oppressionis, vt in.c.non satis, & ibi gloss.34.quæstione.2. & notat Gerardus in singulari. 8. & Baldus in.c.cum in terra, de electio. & notat Hyppolitus in.l.furem. ff. ad legem Corneliam de sicarijs. & Bald.in.l.1.C.de collus.detengen. & facit.l.121.in legibus *del estylo*. Item ploratio pueri signum est occisionis, si reperiatur postea occisus, vide Puteum intractatu syndicatu.in verb.tortura.c.mandauit rex.num.29.Item mutua cohabitatio inter virum & mulierem signum est matrimonij, cum distinctione, de qua per doctores in cap.illud de præsumptio. Item longa cohabitatio filij seorsum à patre signum est emancipationis, vt in.l.1.C.de patria potestate.Item cohabitatio, & promiscuus vsus rerum inter fratres, signum est societatis, iuxta latè notata per Bald.& Iasso.& doctores.l.1.C. qui testamen.face.possunt.Item appositio lignorum in flumine publico, vbi erat clusa aut molendinum, quod destructum fuit, signum est continuatæ possessionis, vt notat Angelus in.l.fina.ff.de vsucapio. de quo loquitur eleganter Iasso. in.l. quominus.ff. de fluminibus.nume. 97.Item subarratio signum est consensus matrimonialis in cap. tuæ. de despõsatio.impube.gloss.in cap. tenor.de re iudica.Item locutio secreta ad aurem, secuto statim delicto, signum est præsumpti mandati, cum distinctione de qua per doctores in.l.si quis mihi bona.§.iussum.ff. de acquirenda hæreditate.Item basia, & factura mamillarum præludia, & signa sunt veneris, vt in.l.1. ff. de extraordi.crimin.Item habere arma ad latus, signum est rixę, vel mali animi, glossa in.c.licet.de pactis. Abba.in cap. continebatur.de clerico percusso.Item varietas signum est mendacij, vt in.l.qui falso, vel varie.ff.

rie.ff. de testibus. Item linteamina sanguinolenta signa sunt virginitatis.glossa in ca.hæc imago.33.quæstio.quinta.Item falsitatis signa ponuntur in capit.licet.de crimine falsi, & signa timoris. in.c. super eo. de renunciatio.& in cap.cum locū de spōsalib.& in cap. secundo de restitutio.spolia. Item signa infirmitatis & vitij ponuntur in animalibus, per textum in.l. ædiles, & in pluribus alijs.ff.de ædili. edict. Item traditio anuli signum est licentiæ ad adipiscendam possessionem, de quo plura iura in apostil. ad Dynum in cap.primo de regulis iuris libro sexto, in parte Addetur text⁹, & faciēs signum ad furtum, fur est, vt in.l.saecularij.§.finali.ff.ad legem Iulia.pecu.De signis videatur textu.in.l.24. &.25.tit.26.par. secunda. Item vestis lugubris signum est tristitiæ, vt in.l.decreto.C. ex quibus causis in fami. Item signum fugæ est causa capturæ, sicut fuga ipsa de quo per Hyppolitum insingula.43. Item interpositio manus supra manus, signum est obedientiæ, secundum Innocentium in.c.olim inter.de restitutio.spolia. Item signum est canicies senectutis, notat Angelus in authentica de quæstori. & Felinus in cap.Quoniam frequenter, in principio, vt lite non contesta.col.5.

Multa alia exempla de signis, siue ab animatis, siue ab inanimatis rebus descendentibus, possem rereferre, & solū retuli, quæ inter scribendum se memoriæ offerunt: ex quorum relatione patet quantum operetur signum, maximè quando cōcernit dignitatem personæ, quo licitum est vti, etiam intra alienum episcopatum, aut territorium, vt notat Abba.in cap.1.vt lite penden. in cap.antiqua.de preuilegijs. & de huiusmodi signis non loquitur nostra lex, prohibens ne correctores permittant infra sua territoria, gestare virgas iustitiæ: itaque licet marchio aut dux in territorio regis, appellet se marchionem, vel ducē, & gerat insignia denotantia dignitatem ducatus, aut marchionatus, non debet hoc prohiberi á iudice: sed si ille, vel quilibet alius vellet virgam iustitiæ deferre intra regiū territorium, prohibendus est, nam deferre virgam iustitiæ, concernit administrationem iustitiæ, & est signum habentis ibi iurisdictionem & vnus modus, quo probatur iurisdictionis exercitiū, est per vexillū iustitiæ ibi delatū, vt notat Puteus in tractatu syndicatus, in parte iurisdictio, & qui publicè talem virgam iustitię gestaret, pręsumeretur iudex: nam hoc præsupponit officium iudicis, cum administratio sit effectus causæ præcedentis: & ista sunt ad inuicem connexa, & inseparabilia, vt notat Bald.in.l.2. C. de seruitu. & aqua numer. 48. & licèt gestatio istius virgę iustitiæ sit actus discontinuus, cum exerceatur solo hominis facto, argumento textus in.l.foramen.C.de seruitu. vrba.prędio.& notatur in.l.seruitutes *la grā de*.ff.de seruituti. Tamen posset induci præscriptio contra dominum regem,

regem, si permitteretur gestari in illo loco, ideò prohibēdus est à correctore, etiam de facto, frangendo virgam extraneam: nam sic potest propulsari violentia. vt in. l. quemadmodum. §. 1. ff. ad. l. Aquil. & in. l. si vitem. §. qui ad ianuam. ff. quod vi aut clam. & multa, quæ velut in proprio casu possem allegare, ponit Oldradus in consilio. 82. dixi alibi in prima parte, horum mandatorum regalium.

3 Item, si virgam iustitiæ extraneā licitum est frangere, multo magis licebit, si extraneus iudex vellet furcā erigere: nam & illa manu armata potest demoliri, nam per istam furcam significari intenditur efficacius, quòd territorium, vbi furca erigitur, pertinet ad alium; nam furca permanens iurisdictionē demonstrat, vt notat Ioannes Faber in. §. retinendę. num. 23. instituta de interdictis. delatio autem virgæ potest esse temporalis & momētanea: & si hæc debet resisti per nostram legem, multo magis furcarum erectio, vt in authentica multo magis. C. de sacrosanctis Ecclesijs.

Furca potest demoliri.

4 Et in tantum virgæ delatio est significatiua iurisdictionis, quod si quis resistit portanti illam virgam, vim committit: nam in dubio prę-sumitur iudex, vel alguazelus, dūmodo signum siue vara, aut virga, habeat formam consuetam, vt in. l. 2. in fine. ff. de seruis fugitiuis. & quā plura iura quæ possem allegare, ponit Puteus in tractatu syndicatus in parte mitius, & per Plateam in l. prohibitum. C. de iure fisci libro decimo.

Virgę delatio signū est iurisdictionis.

Pœna autem in syndicatu contra iudicem, qui dissimulauit alienam virgam deferri intra suum territorium, est arbitraria, quia dissimulat quod iure vetitum est, notat Lucas in. l. nullus. C. de censi. libr. 10. & istud delictum grauius reputatur in correctore, quàm in alio, notat Lucas in. l. prima. C. vt nemo ad suum patroci. lib. 11. & ex dissimulatione huiusmodi sequitur violatio pacis, nam ille qui defert virgā, conturbat omne corpus, cum suo non contentus officio vsurpat aliū, vt notat Lucas in. l. quicunque. C. de exactori. & executo. lib. 12. & in cap. prælatum. 90. distinct.

CAPVT. XXII. IN. L: quadragesimamtertiam. ★ *Quæ est. l. 32. titul. 6. libr. 3. Recopilationis.* ★

LEX Ista in sua decisione habuit originem ab his quæ de iure communi notat Ioannes de Platea in. l. fi. §. vt aut, omnifariā. C. de re milita. li. 12. & de materia sportularū executionū aliqua dixi supra in primo volumine horū mandatorum regalium, ad. l. 10. cap. 17. ibi videantur. Solūmodo adde, quòd si Alguazelus incipit facere executionem contra debitores, & eam non prosequitur, vel habet mandatum ad capiendum aliquem,

aliquem,&non capit,quòd propter talem negligentiam poteſt talis Alguazelus puniri, iuxta notata per Plateam in.l. nullus fabricenſium. C.de fabricẽ. libro duodecimo, & notat Puteus intra tractatu ſyndicatus.

SVMMARIA Cap. vigeſimitertij.

CAPVT. XXIII. IN. lege quadrageſimam quartam. * *Quæ eſt.l.34.titul. 6.lib.3.Recop.* *

Vtiliſsima eſt diſpoſitio huius legis, vt ea quæ in congregatione conciliorũ proponuntur ſine vlla ſuſpicione concordentur, & ordinentur, & ideo illi quos negotium tangit, ſtatim exigere debent extra conditionem & locum, vbi initur conciliũ. Dicitur autem tãgere vel cũ ipſoſmet rectores aut officiales in concilio aſsiſtentes negotium tangit, aut cũ alios tangit illis coniunctos, vt ex conſanguinitate, aut amicitia, vel alia iuxta cauſa recuſandi, vt in ſimili probat.l.quominus.ff. de fluminibus:& quod admiſsis iſtis ſuſpectis, fuerit ordinatum, nullum eſt ipſo iure. Et iſtud & quod in effectu decidit lex iſta, ex qua colligitur, quòd regula, de qua in.l.qui iuriſdictioni. ff. de iuriſdictione omnium iudicum, quæ prohibet, aliquem in ſua cauſa iudicare, & ſi cõtra facit, quod iudicat eſt nullũ, vt in.l.10.tit.4.part.3.ibi, *non puede ni deue oyr pleyto ſobre coſa ſuya.* Et cum abnegatur poteſtas iudicandi, iudicium eſt nullum, vt in.l. non dubium.C. de legibus.& notat Speculator in titul. de officio aſſeſſorũ in fi.& ſic contra iudicem in cauſa propria non eſt neceſſaria recuſatio,

1 Quando dicatur negotium tangere.

Ad l.qui iuriſdictioni.

tio, vt concludit apostilla vbi plura
2 allegat in practica exceptionũ Vberti. de Bonacurso, titu. quibusmodis examen iudicis declinetur, in parte, aduocatus: ita sicut iudicare prohibetur in propria causa, eodẽ modo votare prohibetur, etiam cum alijs in propria causa, & si aliter factum fuerit, quod ordinatum fuerit in tali consilio, est nullum ipso iure, sine vlla propositione recusationis, per istam legem, ibi, *è los auctos que se hizieren contra esto no valan*: itaque dicta lex qui iurisdictioni. quæ loquitur in iudicio, potest extendi ad vota consiliorum per istam legem, cuius in hoc plures possunt assignari rationes, inter quas illæ potissimæ sunt, quia si permitteretur huic votarẽ, etiam cum alijs in propria causa, posset suo voto suspecto alios trahere in suam sententiam, vt notat glos. in cap. secundo, de arbitris libro sexto. & sic vna via permitteretur quod alia prohibitũ est cõtra textum in. l. scire. §. primo. ff. de tutoribus, & curatoribus da. ab. Itẽ sicut iudex non debet esse su
3 spectus eodem modo neque consultor esse debet, vt in. c. statutum. §. assessorem, de rescriptis libro sexto. satis autem esset consultor suspectus in isto casu si votaret in sua causa, imò etiam si non præstet votum, neque loquatur verbum, sola præsentia reddit totum actum nullum, vt patet ex ista. l. ideò prohibetur assistere dum negotium tractatur, imò statim potest de facto expelli extra concilium, quia

In causa propria non est necessaria recusatio.

Consultor non debet esse suspectus.

qui non possunt ibi assistere vt est iste talis, de facto & cum violenta resistentia tam à iudice, quàm ab 4
alijs consiliarijs sunt expellendi, vt est textus satis notabilis in lege secunda titu. I. libro septimo ordina. ⁎ Quæ est. l. 2. ti. I. lib. 7. Recopil. ⁎ ibi, *Que resistan a los que contrario quisieren hazer y que lo non consientan*, & cum iste rector, vel consiliarius de consilio in sua, vel amicorum, aut consanguineorum causa priuetur a lege nostra, suo voto, & sua personali assistẽtia, redigitur ad instar priuati: & cum sit priuatus expellendus à cõcilio, & sic cõuenit ad literam dispositio dictæ legis secundæ. ti. I. lib. 7. ordina. ⁎ Quæ est. d. l. 2. tit. I. lib. 7. Recop. ⁎ & crederẽ vnicã sufficere monitionẽ, vt exeat, quo nolente sit expellendus, vt est glossa in clemẽtia prima de hæret. in parte requisierint.

Ex facto quis expellitur.

Et in tantum crederem locum habere supradicta, & huius legis dispositionem, quòd etiam consentiente iudice, & alijs consiliarijs, non potest iste rector, aut consiliarius in sua causa votare, aut assistere votantibus: quia publica vtilitas vertitur in negotijs, quæ intra concilium tractantur: & negotium non tangit solas personas aliorum consiliariorum consentientium, & sic non renuntiant consentiendo iuri suo, sed iuri reipublicę, quod nõ licet: vt in. l. ambitiosa. ff. de decreti. ab ordin. faciend. & in. l. præses. C. de transactioni. & in. l. nemo. ff. de pactis. & ideò non solum illi de

concilio, sed quilibet alius posset opponere & allegare, quòd actus gestus intra concilium, illo quem tangebat negotium præsente, est vt nullus, vt in simili casu notat Angelus in authentico, vt iudices sine quoquo suffragio. §. itaq; Deo. columna. 2. & ideò seruãda est dispositio huius legis, quæ in dubio inducit formã ad validitatem actus, & ab ea non est recedendum, etiã de consensu aliorum: & casu quo possit talis consensus valere, quod nõ admitterem, vnius contradictio sufficeret ad annihilationem illius consensus, vt est doctrina collecta in. ca. scriptum. de electio. & notat Iasso. in. l. iurisgentium. §. hodie. ff. de pactis. & Abba. in. c. constitutus de appellatio. & Alex. in aposti. ad Bartolũ in. l. ꝙ maior. ff. ad munici.

5 Item ex alia potissima ratione non debent esse præsentes intra cõcilium illi quos tangit negotium votandum per concilium, quia illi qui repræsentant populum, & in concilio præstant sua vota, sunt testes in illo casu, de quo præstant votum, vt notat Felinus. in. c. causam quę. de officio delegat. sed pars contra quam, vel pro qua deponit testis, non potest esse præsens, quia testes debent in secreto deponere, vt in. l. nullum. C. de testibus. & in. ca. venerabili. eodem titul. vbi glossa in parte sigillatim, dicit idem seruãdum in votis canonicorum, quod in teste, vt secreto talia vota præstentur, quod nõ esset, si pars quam negotium tangit, præsens esset: nam non adesset in actũ votando plena libertas, si pars principalis ibi adesset, ideo expellendus est à concilio, sicut repellitur doctor suspectus scholari, qui vult doctorari, vt in dicto c. causam quæ. & notat ibi Felinus in principio: sicut enim pręsentia consanguineorum in aliquo actu præstat libertatem vt est glossa. in. l. Polla. C. de his quibus. vt indig. & tenet Bal. in. l. fina. C. si quis alium testa. prohibue. ita asisstẽtia alicuius, vt in isto casu, operatur vt non videatur plena libertas in votando ab alijs conciliarijs habita: & ideo excluditur iste, quem negotium tangit.

6 Sed aduerte quia tunc demum excludendus est, quãdo negotium tangit istum qui est de cõcilio principaliter & indiuiduè, vt probant illa verba textus, *que particularmente toque*: secus verò esset si tangeret secundario & non principaliter: quia illud interesse secundarium non habetur in consideratione vt iste excludatur á concilio, argumẽto notatorum per glossam in cap. secũdo, in parte detrimentum de pactis. libro sexto. vbi dicitur, quòd principale fundamentum est in consideratione, & nõ quod euenit in consequentiam, aut secundariò: ad idem est textus, & ibi doctrina Angeli in. l. nauis. ff. ad legem Rhodiã. de iactu. & plura iura, & doctrinæ, quę possem referre, ponuntur per Ludouicum Gomez Hispanum in sua solenni glossa ad regulas Cãcellarię, super regula de iure quæ-

quæsito non tollendo in quæstione.4.fo.19. & facit.l.si nihil.§.fin.ff. de inoffic.testam.

Et ponderanda est litera quæ dicit, *que toque*, per verbum pręsentis temporis: itaq; tēpore illo quo negotium tractatur in concilio, debet tangere istum, contra quem obijcitur, neque sufficit quod ante illud tempus tetigerit, vel quod suspicetur in futurum tangere, sed particulatim requiritur quòd tempore obiectionis tangat, vt in.l.2.§.aduersus.ff.ne quid in loco publico.quem text. ponderat Bart.in.l.quominus.ff.de flumini.quæstione.5. & facit, illa regula quam tra-
7 dit & comprobat Iasso.in.l.1.C.de testament. in principio vbi dicit, quòd qualitas admittens, vel excludens aliquem, debet esse, & interuenire tempore actus: itaque quando cogitur vt excludatur ista persona, quæ est intra cōcilium, non solùm sigillatim, & particulatim est probandum qualiter negotium tangat eum, quod & in specie est allegandum, & probandum, vt notat Bar.& ibi Iass.per plura sub nu.6. in dicta.l.prima.C.de testamen.sed ꝙ illud tangat tempore quo actus geritur per istam legem, & hoc liquidato, resultauit iusta causa excludendi à concilio, & non aliter, & quòd tempus actus consideretur, quod notat Angelus in lege si in rem.ff.de rei vendicatione.

Quid si negotium tangit tertium. Item non solùm quando negotium tangit ipsammet personā, quę est intra concilium, excludendus est, sed quando tangit tertium consanguineum, vel amicum: nam eodem modo excludendus est: & consanguineum, de quo litera dicit, *tal deudo*, intelligerem non solùm cōsanguinitate, sed etiam affinitate coniunctum: nam cum sint alij consiliarij in concilio, quorū voto causa decidatur, repellendus est tanquam suspectus iste qui est consanguinitate aut affinitate coniunctus illi, cuius tractatur negotium, vt est glossa notabilis communiter approbata in cap. accedens primo.vt lite non contestata, & adhuc extenderem ad coniunctum cognatione spirituali illi cuius negotium tractatur: nam ista cognatio fortior est quàm carnalis, vt notat Baldus in.l.siquis alumnam. C. de nuptijs. & ideò vnus non potest esse testis pro alio secūdum Baldum in.l.prima.C.de accusationi.& in.l.parentes.C.de testibus, sequitur Puteus in tractatu syndicatus in parte suspicio, & facit textus in cap. diligenter.3.quæstione.5.& in cap.absens. 3. quæstione.9. & ex ista ratione, quia magnus amicus æquiparatur consanguineo, argumento textus in.l.in testamento. ff. de fideicom missarijs libertatibus, & glossa, & ibi Bald.in.l.si iure.C.de testamen. manumiss. & in.l.1.§.ait prætor. ff. de postulan. sicut in causa consanguinei, aut coniuncti repellitur ista lege, vt nō assistat intra concilium, eodem modo repellitur consiliarius in causa amici magna amicitia cōiuncti: & ita sunt intelligenda il-

la verba textus, *ò tal amistad*, & ne exemplis arctaretur regula istius textus, processit vltra lex ista, dicendo quod quælibet causa, ex qua quis posset iustè recusari, ex eadem excludendus est à voto intra concilium, vt probant illa verba text. ibi *O razon por cuya causa deua ser recusado*. Causæ autem recusationis quamplurimæ reperiuntur in iure, quarum nõnullas ponit Puteus in tractatu syndicatus in parte suspicio, & Lanfrancus in c. quoniam cõtra, in parte recusationes, de probatio. & per Philippum Francum in c. postremo. de appellatio. & ex illis quæcũq; fuerint sufficientes vt recusetur iudex, ex eisdem recusari poterit iste, ne votet, aut stet intra concilium cum alijs votãtibus, per istam nostram legem.

8 Super quod est aduertẽdũ, quòd licet regulariter suspicio probetur per iuramentum proponentis suspicionem, tamen in casu huius textus recusatio non probatur solo iuramento, imò requiritur probatio causæ recusationis, quia est regula, quòd quando à lege requiritur ꝙ allegentur causæ recusationis, non solum allegatio, sed & probatio vltra iuramentum requiritur, vt notat Bald. limitando illum text. in l. apertissimi. C. de iudi. in versiculo, Quinto quæro, quẽ sequitur ibi Salicc. & Iasso. & expellere aliquem à concilio, est verecundia, & quando tale præiudicium infertur, verè probanda est causa recusationis, vt notat Paulus in l. si suspecta. ff. de inofficio. testamento. & facit lex si creditores. ff. de priuilegijs credito. & in casu istius textus requiritur allegatio causæ, ergo probatio quoque debet interuenire de dicta causa, an sit sufficiẽs vel non: & idẽ est in recusatione proposita contra vnum ex iudicibus audiẽtiæ regię, vt probatur in l. tertia. titu. 5. libro tertio ordina. ⁎ Quæ est. l. 1. tit. 10. lib. 2. Recop. ⁎ & in istis casibus fallit regula textus in l. 1. eiusdem tituli, quæ dicit, recusationem posse solo iuramento probari: nam illud est in casu illius legis: secus est si vnus ex cõciliarijs etiam concilij cuiuslibet populi recusetur: nam recusatio probanda est per istam legem Et quia materia recusationis est quotidiana in practica, cum tam iudices, quàm notarij sæpissime recusentur, libuit hic glossam addere ad dictam l. 1. ti. 5. li. 3. ord. ⁎ Quę est. l. 1. ti. 16. li. 4. Recop. & adde in materia recusationis Greg. Lopez in l. 22. titul. 4. p. 3. verbo *por si mismo*, & Couarru. practica. quæst. c. 26. per totum. ⁎

Et primo dicit illa lex, *Si alguna de las partes alegare, que ha por sospechoso al alcalde*: probatur ibi quòd ordinarius iudex, quem lex ibi appellat *alcalde*, potest recusari vt suspectus: & istum quem dixit *alcalde*, appellat iudicem eadem lex, ibi *Tome el juez consigo por compañero*, & ibi *è el juzgador, y el hombre bueno*: itaque ex his verbis probatur quòd omnis cui potest conuenire nomen iudicis, potest 9

test recusari secundùm formam huius legis: ex quo sequitur quòd nõ solùm iudex ordinarius, sed delegatus potest recusari secundùm formam illius legis, quam seruare tenentur, siue sit delegatus ad vniuersitatem causarum qui ordinario cõparatur, vt per gloss. in. c.cum causam.de appellatio, siue sit ad vnam

Delegatus

10 causam tantùm: nam vterq; iudex delegatus potest recusari, vt in cap. suspicionis de officio delegati. & nota hic, quòd si dato iudici socio, facta recusatione non esset sufficienter præuisum, iudex in totum tollitur per recusationẽ, ne de causa cognoscat, nec datus socius: de quo vide Bart.in.l.ex quacunq; in fi.ff.si quis in ius vocatus non ierit. Item arbiter iuris potest recusari, licèt non posit arbitrator, vt notat Guillermus, & doctores in.l.si quis ex consensu.C.de episcopa.audientia. Ista tamen lex nostra non loquitur de isto arbitro, licèt eius forma sit in eo, sicut in ordinario seruanda, nam arbitraria redacta sunt ad instar iudiciorum: in delegato verò iudice quòd forma huius legis sit seruanda, exponitur in.l.3.eiusdem tit.5.★ Quæ est.d.l.1.tit.16. li. 4.Recop★ in finalibus verbis, ibi, *que se guarden en los juezes delegados.* Item ex hoc sequitur quòd cũ ista lex loquatur in iudicibus, siue ordinarijs, siue delegatis, quòd non habebit locum in assessore: nam licèt assessor recusetur: vt in.c.statutum §. assessorem.de rescrip.lib.6.tamẽ ille in totum à consultatione causæ repellitur, vt in.l.2.tit.21..par.3.non tamen datur sibi socius, prout in ista.l.disponitur.

Item infertur, quòd dicta lex prima loquitur in eo qui potest esse iudex causæ: nam huic dabitur socius, secus si iure adimitur tali iudici integræ causæ cognitio: nã expressa & probata causa recusationis nullo modo poterit de causa cognoscere, vt est text.in.l.1. C.si quacunq; prædi. potesta. & in.l. siquis prolocatione, C.de appella. & notatur in casu textus in.l.qui iurisdictioni.ff.de iurisdictio.omnium iudicũ. vel quando iudex fuit in illa causa aduocatus: nam ratione præcedentis aduocationis nec poterit de causa cognoscere, vt in.l.eos in prin.C. de appellationibus.& notat Bal. in l.apertissimi.C.de iudicijs. neque si fecerit erit liber à crimine, vt in.l. 10.titu.4 part.3.per illam legem cũ denegatur tali iudici iurisdictio, si protulerit sentẽtiam, illa erit nulla, neque est opus recusatione: de quo eleganter loquitur Apostillator in practica Vberti.titu. quibus modis examẽ iudicis ordina.declinetur, in parte Aduocatus.

Quãdo quis non potest esse iudex.

Item ex dicta lege prima infertur, quòd non loquitur in executore mero: nam cum ille non sit iudex, minime potest recusari, vt in c.nouit de appellatio.& ibi gloss. & docto.& notat Bart.in.l.si quis.§.1. ff.de pœnis.

Executor merus an recusetur.

Ex ista illatione executoris sub infertur alia, ꝙ iudex in notorijs negocijs, putà in executione quæ man 11

An recusetur iudex in notorijs.

mandatur fieri alicuius sententiæ, vel contractus gaurentigij, vel recognitæ cedulæ, vel in delictis notorijs non potest recusari, quia ibi iudex est executor tantùm, iuxta iuris sententiam, neq; requiritur ordo iuris, vt in.ca.euidentia de accusatio.& in c.quoniam, de filijs presbyterorum. & in.c. Deus omnipotens.2.q.1.& cum pœna est certa, iudex est executor, ideo non recusatur, de quo per Romanum in consilio. 535. & notat gloss. in dicta pratica. Vberti. titul.de recusatione in gloss. non recusatur, & quod notat Apostilla.ad Domini.in c.1.de pœnis lib.6.& in cap.1.de officio delegati.libr.6.

Quando cō stat euidenter.

Ex hoc infertur primò, quòd si de iustitia vnius partis constat per rei euidentiam, quòd altera pars non poterit iudicem recusare, ne iudicet virtute talis euidentiæ, quia hic nulla timetur subornatio iudicis, cum dicta rei euidentia inducat notorium, vel plura iura quæ possem referre in probationem huius conclusionis vltra text.in.l.si irruptionem.§. final.ff.finium regundo. ponit Hyppolitus in repetitione rubricæ.C.de probatio.versicu.modo restat videre super probatione, quæ fit per rei euidentiam.

Secundò infertur, quòd si pœna est certa à lege statuta, vel poni cō sueta, si iudex vult eam imponere, aut saltim condemnare delinquentem in illa, quia commisit crimen notorium nulla exceptione velandum, in tali casu non habet locū recusatio, tunc quia esset notoriè calumniosa, & per consequens non admittenda, vt appellatio, vt notat Bal.in.l.1.in vers. modo quæro. C. ne ex delictis defunctorum: tūc etiā quia in delictis huiusmodi notorijs ordo iuris est non seruare ordinem, secundùm Baldū.in cap. ad nostram.3. de iure iurand. & plura alia quæ possem allegare, ponit Hyppolitus in dicto loco in probatione per notorium.

Super factis præteritis non fit recusatio.

Tertiò infertur, quòd in actis factis à iudice non habet locum recusatio, sed in fiendis de nouo, in quibus iudex posset nocere: itaque recusatio respicit futura acta, in quibus vertitur causæ cognitio, non tamen respicit præterita, quæ constāt tantum in reali executione, & hoc est quod dicimus, quòd executor non recusatur, vt in dicto.c.nouit. & est simile in noui operis nunciatione, vbi nunciatio respicit opera fienda non iam facta, vt in.l.1.§. primo. ff. de nouis operis nunciatio. ex quo sæpe dixi in practica, ꝙ si iudex bona fide sumpsit sibi assessorem, qui postquam viderit processum, misit iudici sententiam in causa recitandam à iudice, quo cognito pars aliqua ex litigantibus recusat iudicem, vel assessorem, ne pronuntietur illa sententia, quod non obstante huiusmodi recusatione, quod non retrotrahitur, nec respicit præterita, poterit illa sententia iam scripta, & per consultorem iudici missa, licite proferri, & declarari à iudice: in qua declaratione fa ciēda

cienda non assumit sibi socium secũdum formam dictæ.l.1.quia qui declarat nihil agit, vt in.l.hæredes palam.§.sed si notam.ff. de testam. & in declaratione non requiritur causæ cognitio, vt in.c.venerabilē. §.denuntiatoris exercuit officium, de electio.licèt facti citatio requiratur: vt per Felinum in cap.Rodolphus.de rescriptis, & istam rationem, ob quam executor non recusatur, ponit Abb. in dicto. c.nouit. de appellatio. & in iudice qui pronuntiat sententiam de consilio assessoris non recusati est alia, quia iste qui iudicaturus est, iam non poterit occultè nocere, quod timetur in iudice suspecto, sed tantùm se refert ad voluntatem ab alio scriptis explicatā, vt in.l.asse toto.ff.de hæredibus instituend.& ideó ipse non recusatur, quia non habet voluntatem propriam, neque assessor qui protulit sentētiam in scriptis, ibiq; votum suum explanauit tempore habili, quo non erat recusatus. Et ideò initio expectato poterit illa sententia explicari, neq; est alius assessor consulendus, cum in isto negotio iudex ipse non dictet sententiam proprio arbitrio, sed alterius voluntatem in illo casu exequatur, vt in dicto.c.nouit.de appellatio.& minister potius explicādæ illius voluntatis quám iudex sit censendus. ⁎Et facit.l.6.tit.10.lib.2.Rec.ibi. *Y mandamos q̄ firmada la sentēcia, &c.* ⁎

Notoria iniuria. Quartò ex supradictis infertur, quòd si iudex notoriam iniuriam sibi, vel officiali suo factā vlciscitur, in casu quo pœna est á iure certa, atq; ipse potest de causa cognoscere iuxta notata in.l. qui iurisdictio.ff. de iurisdictio.omnium iudicum.& in.c.1.de pœnis lib.6. & per Puteū in tractatu syndicatus in parte iniuria officialis.c.an si officialis in fi.in tali casu iudex etiam in causa propria nō poterit recusari, cum potius sit executor quàm iudex: & ita notat Innocen.in.c.ex parte.2.de verborū significatio. & Abb. & DD. in dict.c.nouit.

In arbitrarijs. Quintò infertur, quòd vbicunque iudex suo arbitrio nocere non potest, ibi non potest recusari: ex quo inferūt aliqui, quòd iudex post conclusum in causa non recusatur, quia acta faciunt notorium, & nihil vltra debet audire, & cessant allegationes iuris, & facti, ideò nec recusatio venit alleganda, & istam conclusionem notat Abb. in capit. auditis.de procurato.& in cap.2.de ordi.cog. colum.6. Sed in hoc contraria opinio verior est, imò quod admittitur recusatio post conclusum in causa, quia adhuc iudex nocere potest: & ita tenet Abba. in.c.1.de mutuis petitioni.num.10.& in cap.pastoralis in versiculo item requiritur.de exceptio.& Domini. in cap. iudex de officio delega.lib.6. & Felinus in dicto.c.pastoralis, versiculo excipiūtur: & istam opinionem videtur comprobare text. in l.22. in legibus *de Madrid* de ordine iudiciorum. ⁎ Qu eſt.l.4.tit.10. lib.2.Recop. ⁎& istud viget in practica, de quo vide Angelum in rubrica

brica instituta de exceptio. col. 29.

Aduertēdū tamē est, quòd in casi b⁹ cōtra quib⁹ iudicē admititur recusatio, vt illa valeat, plura requirūtur.

Primum est, quòd recusatio proponatur in scriptis, vt notat Abba. in. c. quoniam contra falsam, de probatio. & ibi Lanfrancus in parte, recusatiōes, pro quib⁹ tex. in. l. 2. ti. 21. par. 3. ibi, *dad nos lo por escrito.*

13 *An requiratur causæ expressio in recusatione*

Secūdum est, quòd suspicio proposita, etiam sine causæ expressione probetur iuramento, nam de iure ciuili non requiritur in recusatione, iudicis causæ expressio, vt in l. apertissimi. C. de iudicijs. & in dicta. l. 1. ibi, *Alegare, que ha por sospechoso al alcalde, è jurare,* nam sola allegario suspicionis sine causæ expressione requiritur, & ista erat cōmunis opinio secundum doctores in. l. quia poterat. ff. ad Trebellianum. & quod suspicio solo iuramento probetur, notat Speculator in titulo. de recusatio. §. qualiter, versiculo quid si presumptio. & notat. Bart. in consilio. 104. & idem est in suspicione notarij, vt notat Alexand. in consilio. 14. volumine. 5. & ita notat Hippolytus in rubrica. C. de probatio. in probatione quæ fit per iuramentum, in versiculo item est alius casus. pro quo text. in. l. 22. titu. 4. part. 3. & per ista corrigitur, quod notat Paulus in. l. ante litem in fin. verbis. ff. de procuratoribus. vbi tenet, quòd in recusatione causa est alleganda, licèt iuramento possit, probari quia vt vides, causæ expressio non requiritur per supra dicta, & cum tractetur de leui præiudicio, nimirum si probatio suspicionis possit per iuramētum fieri, vt in. l. Thesaurus. ff. ad exhiben. & in terminis notat Felinus in capitu. quæ in ecclesiarum. de constitutio. col. 16. & istud iuramentū, cū sit de forma probationis, crederem præstandum, etiam si nō petatur à parte, vel iudice, & sic intelligo. l. 22. titulo. 4. part. 3.

Tertium quod requiritur est, ꝙ recusatio dirigatur contra certam personam iudicis, vel assessoris: nam generalis recusatio iudicum, vel literarum alicuius loci non valet, & tanquam vaga & incerta non debet admitti, notat Paulus in l. sed & si. §. cum vir. ff. de conditioni. & demonstrationi. & ibi notat Bald. quod est notabile, quia quotidie erraruR in practica: in hoc videatur Puteus in parte suspicio, nume: 7. & Petrus Rebufius in tractatu de recusatio. art. 9. gloss. 5. nu. 46. ✶ Et est in tertio tomo ad regias constitutiones & superadde Decium in. c. 1. de iudicijs. num. 17. vbi ꝙ in dubio generalis recusatio est in fraudē & adde Cabalinum in millequio. 2. part. concl. 468. Et denique adijcias, *que en el capitulo. 18. de las cortes de Madrid del año de 1583 se pidio, que no se admitiessen recusaciones generales, y se respondio, que esto estaua bien proueydo por derecho.*

Ex hoc infertur, quòd si in casu dictæ. l. 1. quādo in causis criminalibus debent elegi duo rectores associandi iudici, velit quis omnes illos,

los, qui sunt de collegio siue concilio recusare vt suspectos, quòd talis recusatio omnium de concilio non valet, & ea non obstante, poterunt elegi duo, qui videantur non suspecti, & iudicent in causa illa: & ita tenet Puteus allegando Raynerium: & Baldum in dicto tractatu syndicatus, in parte suspicio. nume. 7.

14 Pactũ a iudice recusatio an valeat

Proposita ergo recusatione personæ, aut per procuratorem mãdatum habentem ad iurãdum, iudex nõ debet vlterius in causa procedere, nisi facta associatione, secundum formam dictæ. l. primæ. Quod si fecerit, nulliter procedit, iuxta notata in. l. quia poterat. ff. ad Trebellianum. & iuste potest interponi à tali iudice recusatio, procedente appellatione, etiam si non sit à sententia diffinitiua ista appellatio interposita, vt notat elegans lex de iure nostri regni in. l. quarta titulo decimosexto. libr. tertio. ordina. ✶ Quæ est. l. 4. tit. 18. libr. 4. Recopilat. ✶ vt ergo cesset grauamen seruatur in associando, vt procedatur in causa forma huius legis: nam in causa ciuili assumetur bonus vir ad arbitrium iudicis, vt probant illa verba, *tome consigo el juez vn hombre bueno por compañero*, & in dubio quilibet homo præsumitur bonus nisi contrarium probetur, vt in capitulo fina. de præsumptio. sed in casu dictæ. l. primæ non solúm bonus homo absque suspicione assumendus est, sed vt sit socius, vt probant illa verba text. *por compañero*, quod dupliciter potest intelligi, vel quod sit eiusdem conditionis, vt est ipse iudex: nam si iudex fuerit literatus, iste quoque debet esse literatus, argumento societatis ineundæ, quia in dubio vtriusque socij æquę partes esse debent, vt in. l. si non fuerint. ff. pro socio, quæ æqualitas tà in capitali, quàm in lucro & damno est intelligenda, secundum gloss. ibi. & Baldum in. l. prima. quarta quæs. C. eodẽ titulo. Quòd si nõ assumatur literatus, supplenda est imperitia literarorum istius socij per assessorem literatum, sicut imbecillitas minoris suppletur per curatorẽ, & imperitia iudicis per assessorem: vt in. l. hoc edicto. ff. quod quisque iuris, & ita adiuncta persona assessoris æqualiter poterit causa per istos socios determinari.

Vel aliter potest hoc intelligi, ꝙ sit socius siue *compañero*, scilicet, quòd mediante iuris dispositione communicetur inter istas iurisdictio ordinaria, & sic vterque simul habet ordinariam iurisdictionem, vt notant docto. in authen. si vero. C. de iudicijs. & facit ꝙ notat Bar. in l. duo iudices. ff. de re iudica. & Paulus in. l. cum furiosus. ff. de iudicijs. & facta associatione iã illud negocium dicitur ad vtrumq; iudicẽ pertinere, vt notat Abb. in. c. non potest de reiudica. & Felinus in. ca. ex parte. de cõstitutio. in. fi. cum ex verbis dictæ legis primę colligatur, ꝙ vterq; simul debet de causa cognoscere, & pronũtiare, vt probãt illa verba, *para que libren el pleyto*

ambos a dos de consuno, & quia iurisdictio, quæ primo cōpetebat soli iudici, attribuitur de nouo ab illa lege duobus, scilicet iudici recusato, & socio, ideo vterq; iurat administrare iustitiam, vt probant illa verba, *è el juzgador, y el hombre bueno que ansi fuere tomado, juren*, & si discordant in iudicando, nihil videtur inter eos iudicatum, vt in.l. duo ex tribus.ff.de re iudic.& in.l.Pædius.§.fin.ff.de arbitris.notat Baldus. in in authētic.hodie, in fine princip j. C.de appellatio.& Felinus in.c. cū omnes.nu.18.de cōstitutio. & ideo in tali discordia adeūdus est iudex superior, nec socius poterit subdelegare causam, nec alij loco sui cōmittere: argumento glo.in.l.1. C.ne liceat potentio. & quod notat Paul. in.l.dies.§.1.ff.si quis cautio. & non solū quando in causa ciuili discordant iudex & socius hoc seruandū est, sed etiā in causa criminali quando duo deputantur, *que esten con el alcalde a oyr y librar el pleyto*, nam licèt sint duo socij, & iudex persona vna, tamen votum duorum non præualet voto iudicis, imò duo reputantur in voto pro vno, & iudex pro alio, nec duo habent maiorem potestatem quàm vnus, de quo plura quæ in corroborationem huius cōclusionis possem allegare, ponit Iass.in.l.si pater.ff.de vulgari & pupillari: Si igitur discordant in dicto casu adeūdus est superior, neq; præualet votum duorum, nisi à lege exprimeretur: vt in.l.6.tit.16.lib.3.ordina.★ Quæ est.l.7.ti.18.li.4.Reco.★ vel nisi cum voto iudicis recusati concordasset vnus ex duobus associatis: nam isto casu non potest negari, nisi quòd ista sit maior pars, & per consequens sequenda.

Item aduertendū, ꝙ forma recusationis, de qua in.l.ista, seruatur, quando persona iudicis recusatur, quia tūc datur socius adiunctus, secus verò si non propter suspicionē personæ, sed propter locū iudicij non totū recusaretur tribunal iudicis, quia tunc probanda est causa recusandi locum suspectum, vt in c.ex parte.de appellatio.& ibi notat Abba.nisi locus esset notoriè suspectus: quia tunc sufficit proponere suspicionem, licèt illa non probetur. vt in clementi. pastoralis.§. Pisana, de re iudica. & in tali casu mutandus est locus iudicij ad securū tribunal, & primus locus omnino relinquendus: ad quem adeundum citatio non arctat, secundum Oldrad.vbi plura in consi.43. Et ex hoc sequitur notabilis differentia inter recusationem ratione loci, et ratione personæ iudicis: nam quantumcunq; quis citetur ad iudicem notoriè suspectum, tamen tenetur comparere, et proponere atq; allegare suspicionem, secundum doctores communiter in.ca.2.de dilatio. licèt glossa sentiat contrarium in.c. quotiens.2.quæstio.6. licèt enim iudex sit notoriè suspectus, tamen potest facere iustitiam, et ideò filius si non recusetur, potest esse iudex in causa patris, secundùm Innocen. in c.ex parte de appellatio. et notant docto.

docto.in c.postremò eod.titu. * L. in priuatis. de iuditijs. l. qui iuris dictioni. ff. de iurisdiction. omni. iud.est.l.9.titul.4.part.3. vbi bené Greg.in gloss. 1. *& litigando coram notoriè suspecto videtur quis renuntiare suspicioni, vt in.cap.insinuante.de officio deleg. quod non est comparendo in loco non tuto, secundum communiter docto. in. d.c.ex.parte.

15 *Cuius expensis sumitur socius.* Itē ꝙ ista lex dicit, assumendum socium in causis ciuilibus, intelligi debet expensis proponentis recusationem, cum recusatio proposita sit causa expensarum, illæ subministrādæ erūt ab eo qui est proxima causa expensarum, vt in.l.4.§.in iudicio.& in.l.si irruptione.§.fi.ff.cō muni diuidūd. & dixi latius supra. c.15.neq; enim associandus debet à suis rebus auocari, cum esset sibi dānosum, non dato solario, iuxta veram operam in expeditione causæ expendendam: & idiudex recusatus faciat soluere ex bonis recusantis: nam vt seruetur forma dictæ legis primæ post recusationem propositam semper habet iurisdictionem, neq; recusatio suspendit præparatoria, vt tutè & sine vlla suspitione procedat iudicium, ideoq; vt satisfiat labori adiuncti socij capit pignora à recusante eum cogere poterit, vt deponat, vt notat Baldus in l.penultim.C. de sententijs ex periculo recitand.columna.2.nec putet tutum esse, dicere cum recusatur, quód deponatur certus numm⁹, aliter ꝙ non admittit recusationem, nam non est in iudicis potestate se facere non suspectum, quem oportet statim socium accipere, cū istud sit de legis forma, non autem recusationem spernere, nō dato salario, quod nōdum debetur, & quod ipsemet iudex potest accipere ex bonis recusantis, & soluere socio, ideoque consulo semper assumendum socium, & non dictū suspectissimum reddere responsum, ex quo liber in mente iudicis potius patet quàm recusationis exclusio: & nisi deponatur salarium pro adiuncto, ipse sumat pignora, & procedat.

Item si iudex recusatus, noluit de causa cognoscere, eamque alius iudex sua terminauerit sententia: & 16 *An in causa appellationis.* postea in appellationis instantia datus sit iudex, idem qui prima instantia fuerat recusatus, talis iudex appellationis nō poterit de causa cognoscere nisi seruet in sumendo socio formam dictę legis primæ: nam effectus recusationis propositæ in prima instātia, durat in secunda, & ita notat Bal.in authen. habita.collatio.6.C.ne filius pro patre, & sequitur Alexā.in apostilla ad Bart. in.l.1.§.si quis in appellatione.ff.de appellationi, in parte quæro, & ista est vltima extensio ad dictam legē primam.

SVMMARIA
Cap. vigesimiquarti.

1 *Pœnæ fiscales dicuntur de patrimonio regis.*

2 *Rece-*

2 *Receptor pœnarum pecuniariarum nõ potest illas mutuare.*

3 *Pœnæ pecuniariæ apud quem debent remanere.*

4 *Medietas pœnarum debet fisco applicari.*

CAPVT. XXIIII. IN. ★ l. quadragesimam quintã.★ Est l.35.tit.6.lib.3.Recop. & l.19. tit.7.eodem lib.& l.2.tit.26. lib.8.Reco.★de erogatione & custodia pœnarum pecuniariarũ.

1 POEnarum pecuniariarũ peruigilẽ custodiã ponit lex ista, eatũque erogationẽ, atque custodiã supradictãã manibus iudicum procul esse præcepit, pœnã quam ponit in illos qui contrariũ faciũt, & in alios vsus quibus dictæ pœnę fuerint contenta, illas erogant & consumũt, & iustissima fuit huius legis dispositio, cũ enim istæ pœnæ fiscales sint de patrimonio regis, vt in tit. quæ sint regalia: & notatur in.l. mulctarũ.C. de modo mulctant. & tãquã fructus iurisdictionis regiæ pertineãt ad regẽ, vt in.l.fi.& ibi Bart.& doctores, custodia, atque dispositio, & erogatio dictarum pœnarũ voluntate regia fieri debet, nec iudex habet mãdatum ad erogandũ, sed ad condẽnãdum, quod excedere nequit, vt in.l.diligenter.ff.mandati, & sic forma custodiendi has pœnas est de sola regis voluntate, qui liberũ in re sua habet arbitrium vt in.l. in re mandata.C.mãda.& licet quãdo ex causa res aliqua custoditur, aut sequestratur, donec domino reddita sit, iudex potest apud metipsum eã deponere, vt est gloss.notabi.in.l. apud senatusconsultũ.§.fi.ff.qui satisdare cogantur: tamẽ in pœnis fiscalibus, quę sunt reddendæ nostro regi, talis depositio apud iudicem fieri nõ potest, neq; apud suos officiales per istam nostrã legẽ, quod expressum est in illis verbis, *Que vos ni vuestros oficiales no las podays gastar, ni tomar en ninguna manera*: nã ex hoc etiam sequestrũ vetatur, & quælibet alia receptio quouis quæsito: colore cum enim in suos vsus occultat officialis istas poenas, furi poenæ se obstringit. argumento textus in. §. item lex Iulia peculatus insti. de publicis iudicijs, & in.l.14.titulo.14.part.7.& apertius probatur in ista lege, ibi, *que las paguen con las setenas*: sed istud procedit quando ex forma colligitur, quòd iudex vult illas habere nomine proprio in suam vtilitatem, vt probant illa verba ibi, *E si el corregidor cobrare las dichas penas por via directa, o indirecta*, nam *cobrare*, intelligitur nomine proprio, vt in. l. & magis.ff. de solutio. & data forma apud quem sit pecunia publica, si illa non seruetur, fraus præsumitur, vt notat gl. in.l.1.C. de fide instrumen. & iure hastæ fisca. libr.10. & sic

Pœnæ fiscales sunt de patrimonio regis.

Pœnæ fiscales an deponatur a pud iudicem.

sic præsumenda est contra iudicem legis formam non seruantem, nisi manifesta coniectura sumi posit, quòd ex causa legitima has ipsemet acceperit pecunias, vt in.l.item veniunt.§.amantem.versi.eos. ff. de petitio. hæredita. in negociũ regio seruitio necessarium, & quod dilationẽ non capiat, nam vrgente necessitate, si in illud negocium istam pecuniam expendat, necessitas faciet sine crimine id quod alias est prohibitum, vt in.l.tutor qui repertorium.ff.de administratio. tuto. & ab effectu colligitur, quòd iudicis animus non est intercipiendi pecunias, sed erogare, & ideò ista mitior coniectura sumitur, vt in.l. meritò, ff.pro socio, & quod aliàs rex esset concessurus, vrgente casu necessitatis, non est omnino reprobatum, quod á iudice regio dispensetur, vt in.l.si hominem.ff. mãdati. & facit glos.in.c.tempora pœnitudinis.26. quæstio.7.& faciunt quæ notat Rochus in.c.fi.de consuetudi.fol. paruo.27.& facit tex.in.l. de pupillo.§. si quis riuos.versi.preterea.ff.de noui operis nuntia. quod intrepide tenendum censeo, si ista pecunia consumenda sit modica, ex notatis per Plateam in.l.finali.C. de his qui ex publico.colla.& in.l.præcipit.C.de cano.largitionum. lib.10. Cessante igitur ista necessitate, nullo modo potest corrector istas pecunias pœnarum fiscalium accipere, etiam data negligentia in tabellione, cui cõmissum est ab ista lege, vt pecunias recuperet & obseruet: quia illa verba posita in ista lege, quę dicũt, *por via directa, o indirecta*, hoc prohibent, operantur, quòd etiam data negligentia iudex non accipiat pecunias, vt notat eleganter Albericus in.l. nec quicquam.in princip. ff.de officio proconsul.

Quando vrget necessitas.

Et in quãtum ista litera dicit, via directa, probatur h c, quòd etiam palam & publicè non potest iudex accipere istas pecunias sub titulo mutui, vel alio modo, quia ipsi iudici prohibitum est accipere, vt hic & in.l.1.&.2.& per totum.C. de his quę ex publica collatio. illata sunt, non vsurpand. lib.10.& ipse officialis receptor prohibetur quoque istam pecuniam mutuare, vt in.l.1. C.de his qui ex publi.ratio.lib.eo. 2
10.& sic nullo modo etiam publicè non licebit iudici hanc pecuniam accipere, sub pœna hac lege expressa, nec tabellio potest dare, vt probant illa verba, *no acuda, ni consienta acudir con ellas a otra persona alguna.*

Pecunia publica nõ mutuo danda.

Item in tantum seruãda est forma huius legis, vt ista pecunia condemnationum esse debeat apud tabellionem concilij, quòd iudex nõ potest deputare alium receptorem apud quem sit illa pecunia: tum ne 3
præeminentia istius tabellionis publici minuatur: tum etiam ne forma legis subuertatur, & ita ferè in proprio casu notat Platea in.l. præcipit.num.7.C. de canon. largitio. libro.10. Cum igitur sint periculo huius tabellionis pecuniæ harũ mulctarum, siue cõdemnationum fiscalium

fiscalium exactio, ipse se potest opponere, ne alij fiat solutio nisi ipsi, cum habeat mandatum ab ista lege, qui postquàm acceperit pecunias, debet illas seruare, & habere in promptu, nec potest in mercantias conuertere, vt in.l. in mediũ, & ibi Platea. C.de suscepto. & arca. lib.10.imò si de facto conuertit, & lucrum aliquod ex eisdem perceperit, tenetur in foro conscientię restituere, vt notat Platea in.l.1.C. de auri publi.persecuto.lib.10.

Item nõ solum istas pecunias fisci iudex accipere non debet, vt in ista lege & in authentico de collato.§.iubemus, versiculo sed neque, collatione.9.sed nec illas quæ in aliquem vsum sunt deputatæ, non potest in alium conuertere, quia esset mutare sententiam, quod soli principi permittitur. Tum etiam quia esset contra text.hoc prohibentem in.l.fina.C.de his qui ex publi.collatio.lib.10.& notat Bart.in.l. legatum.ff. de administratione rerum ad ciuitat. pertinen. & istud est quod sonant verba istius legis, ibi, *Eque ese gaste en aquello para que fue aplicada, y no en otra cosa*: itaq; semel facta declaratione à iudice, in quod opus, siue publicum, siue priuatum debeat erogari pecunia condemnationis arbitrariæ, nõ licet variare: & in condemnatione vnum
4 semper est necessarium, quòd medietas pœnæ ipso iure censetur cameræ regiæ applicata, siue hoc iudex exprimat, siue nõ, quia siné potestate ac ministerio iudicis hoc datur à lege Toleti, de qua facit mentionem ista nostra, & illa est.48.tit.fi.lib.8.ordina.✶Quę est.l.2.tit.26.lib.8.Recopil.✶Itaq; hodie iudices in dimidia tantùm parte pœnarum habent arbitrium, alia verò medietas danda est tabellioni concilij, tã quam publico receptori, ab ista nostra lege deputato, indeque solutio fieri nõ debet virtute regij mandati, donec computo recepto, secundum formam huius legis fuerit renũciatum regi: & ita videtur intelligenda lex.49.tit.finali.lib.8.ordin.✶Quę est.l.1.tit.26.lib.8.Recop.✶ ibi, *Pero tenemos por bien que lo que estos juezes y alcaldes juzgaren, que nos lo embien a mostrar, è no se faga execucion dello hasta que aya nuestro mandado*: hoc tamen nõ viget in practica, quia quotidie virtute mãdatorum regalium fit solutio harum cõdemnationum pecuniarum, seruata forma text. in c.82.in curijs *de Segouia* anno.1532. quæ mandata non dantur nisi pœnis iam exactis, vt in. c.49. in eisdẽ curijs. ✶ Hæ leges non inueniũtur in Recopil. quia omnia ista sunt alterata per nouam legem, *del año de* 1552.quæ est.l.13. tit.14.lib.2.Recop.sed redolet *á estas leyes la*.l.66. tit.4.lib.3.Recop.✶ & sic post agnitam condemnationem à fisco, vt notat Bar.in.l.1.§.an bona.ff.de iure fisci.& per Alexand. in apostill. ad Bart. in.l.1.C. de bonis vacantibus lib.10.

Quod autem dixi, medietatem pœnarum esse arbitrariam, intellige, *Medietas pœnarũ applicanda cameræ.*

ge, nisi aliter sit à lege expressum, à cuius forma non est recedendum, & in septupli cõdemnatione, quòd sit illa cameræ regiæ omnino appli canda, expressum est in pragmatica regum Catholicorum, super condemnationibus regni Granatæ, lata anno. 1499. folio pragmaticarũ. 89. ★ Quæ est. l. 12. tit. 26. li. 8. Recop. & l. 11. tit. 6. lib. 3. Recop. & sic in similibus legibus est asserendum, vt probatur in. l. 49. infra isto titulo. ★ Quæ est. l. 11. tit. 6. lib. 3. Recop. ★ & ex illa lege probatur, quòd licèt aliàs iudex, qui sibi vsurpat aliquam partem pœnarum regalium debeat in septuplo condemnari, vt in ista nostra lege, ibi, *que lo pague con las setenas*: tamen si quod iudex acceperit, fuerit ex condemnatione septuplarum, quæ pro furto solent imponi, non punietur iudex intercipiens in septuplo, sed in quadruplo, vt probant verba dictæ legis. 49. ibi, *se lo hagan restituyr con el quatro tanto*, & cum illa sit specialis pœnæ impositio in illo casu, præualet generali, de qua in ista lege. Et addendum est hodie in materia, quod pœnæ applicatæ in opera publica non debent à iudice solo erogari sine mandato rectorum concilij, vt habetur in pragmatica, siue capitulo nono curiarũ *de Valladolid*, anno. 1537. in. c. 38 ★ Quę est. l. 18. titu. 5. libr. 3. Recop. ★

CAPVT. XXV. IN. L. 46. ★ Est. l. 40. tit. 6. lib. 3. Recopila. ★

ISTA lex non legitur, quia clarissima est eius dispositio, seruãdaq; à iudicibus ad vnguem, maximè cum passim in stampis possint habere ista capita regia, vt illa perlegant.

SVMMARIA Cap. vigesimisexti.

1 *Fornicatio vtroque iure tam diuino quàm ciuili prohibetur.*
2 *Concubinatus punibilis vtroque foro.*
3 *Fornicatio simplex extra concubinã non est punibilis in foro seculari.*
4 *Fornicatio simplex quando dicatur concubinatus.*
5 *Fornicatio simplex qualiter puniatur*
6 *Concubinatus qualiter puniatur.*
7 *Concubina clerici potest per iudicẽ secularem puniri.*
8 *Mulier maritata qualiter puniatur ex concubinatu.*
9 *Monitio debet esse in personam non ad domum.*
10 *Pœna cõcubinatus nõ habet locũ contra cõcubinã clerici primæ tõsuræ*
11 *Quid in concubina commendatarij ordinis sancti Iacobi.*
12 *Pœna concubinatus an habeat locũ sponso per verba de præsenti.*
13 *Appellatione concubinæ venit concubina clerici retenta extra domũ.*
14 *Concubinatus qualiter probetur.*
15 *Publici concubinarij qui dicantur.*
16 *Cõcubinatꝰ nõ porrigitur ad præsẽtia.*
17 *Concubinarius non potest esse testis.*
18 *Concubinarius non potest repelli ab officijs.*

CA-

CAPVT. XXVI. IN. L. 47.* *Quæ est.l.36.titu.6.li.3. Recop.* *de punitione fornicationis, & concubinatus.*

LIcet de punitione publicorum criminũ possent hic non nulla referri, tamẽ de blasphemia, atque de ludo supra dixi nonnulla ad praxim conducentia, cæterisque criminibus relictis ad fornicationis atque concubinatus crimen referam, quæ in huius nostrę legis intellectũ potiora sunt, eaque diuidam per conclusiones, vt facilius memoriæ valeant commendari in ordinem sequentem.

1 *Fornicatio prohibita.* Prima conclusio est, quòd fornicatio non solum iure diuino prohibita est, & contrarium asserentes sunt hæretici, vt in clementina ad nostrum.§.7.de hereticis.sed etiam iure ciuili prohibetur, nam & leges nouæ talem fornicationem prohibent, vt in authẽtico de lenonibus, versiculo mulieres collatio.3.& in c.1.de filijs natis ex matrimo. ad ar moganicam contract. vbi dicitur, ꝙ fornicatio est peccatum, & idem probatur in authẽtico, Scenicæ mulieres, colla. 5. & in authentico quibus modis naturales efficiantur legitimi.§. illud collatione.6.& pro his ego allego text.in.l.fi.C communia de manumi. in fine.

Ex hoc sequitur, quòd licèt olim de iure ciuili concubinatus esset admissus, vt per totum. ff. &. C. de concubina.tamen hodie damnatus est concubinatus, vt notat glossa. & ibi Bar.in.l. penultim.ff.de concubina. & in. l.in liberæ. ff.de ritu nuptia. & est textus in capi.primo. 32.quæstione.1.in capit. concubinæ.32.quæstione.2.& concludit Felinus in.c.cum sit generale, de foro competent.numero.decimotertiõ. vbi dicit istam esse communem sententiam, etiam attenta dispositione iuris ciuilis noui:& idem alios citando comprobat doctissimus Couarruuias in lectura quarti, in prima parte.cap.4.fol.5.

Infertur ex hoc, quòd cum ex sententia vtriusque iuris sit prohibitus concubinatus, quòd crimino si poterunt tam per ecclesiasticos, quàm per seculares iudices puniri de crimine cõcubinatus, & sic erit mixti fori, vt notat Hostiensis in.c. lator qui filij sint legiti. & Antonius in. c.cum sit generale, de foro competent.licèt non id vsquequaque placeat Abb. tamen Hostiensis & Antonius sequuntur elegantẽ glossam in pragmaticis sanctionibus titulo de concubinarijs, in part.pertinet, & Boerius in decisionibus suis, decisione septuagesima secunda, in prima parte, vbi vide. 2 *Punitio concubinatus prohibetur, & punitur vtroque foro tam ecclesiastico quàm seculari.*

Item fornicatio simplex adhuc erit punibilis per vtrosque iudices, hoc modo:nam si non cadit in nomen stupri, aut adulterij, vel incestus, sed solutus cum soluta fuerit fornicatus, siquidem furtim aut secreto commissum fuerit, nullo modo in foro seculari, aut ecclesia stico 3 *Punitio simplex.*

ſtico punitur, licèt ſit peccatũ quoad Deum, & cum lege aliqua non damnetur talis coitus, dicitur impunibilis, vt notat Barto. in l. fina. col. 2. ff. de his quibus vt indig. occulta enim iudicio Dei ſunt relinquenda, vt cap. ſi omnia. 6. quæſtione. 1. & facit textus in capit. tuæ. de clericis peregri. & in lege trigeſima tertia. tit. 6. par. 1.

Si verò ſolutus habeat publicè fornicationem cum aliqua ſoluta meretricali modo ſemel, aut bis publicè ad eam accedendo, idem eſt dicendum quòd iſta fornicatio meretricalis non ſit punibilis lege exteriori, ſecundùm Barto. vbi ſupra.

4 *Quando ſoluta fornicatur.* Si enim fornicatio, etiã inter ſolutos ſit adeò conſueta, & infamata, quòd illa ſoluta ad quam ſolutus accedit dicatur concubina illius ſoluti, & ita nota habetur in vicinia vel populo, iſto caſu propter conſuetudinem, & diffamationem fornicatio tranſit in concubinatum, & iſti tales tãquam publicè peccantes licèt ſoluti, poſſunt extra ordinem mitius puniri, maximè pręcedente monitione ne ſint publice concubinarij: nam propter inobedientiam expreſsi præcepti non erit abſonum eos puniri extra ordinem, cum ſuo malo exemplo prouocent alios ad pecandum: & iſta ratio colligitur ex textu in capit. præcipue, vndecima quæſtione tertia. vbi pellex Lotharij fuit excõmunicata, & ipſe Lothariu s monetur, ne eam habeat ſub eadem pœna, & cũ non conſtet Lotharium eo tempore habere vxorem, eſt ibi textus, quòd ſoluti propter concubinatum poſſunt extra ordinem puniri, licèt pœna ibi impoſita ſit medicinalis, & cum habere cõcubinam publicè ſit res mali exempli, & perniciosi, non eſt toleranda, vt in. l. exẽplo. C. de probatio. & in. l. ſi quis aliquid. §. abortionis. ff. de pœnis. & cum lex iubeat honeſtè viuere, vt in. l. iuſtitia. §. iuris præcepta. ff. de iuſtitia & iure. & pudicitia ſeruanda eſt, vt in. l. ſi diceptetur. vbi pupillus educa. debeat & Reipublicæ intereſt homines honeſtè viuere, vt in authentico de nuptijs. §. quia nos. collatione. 4. ideo contra hoc offendens rempublicam non debet eſſe impunitus.

Item ſi peccans non vult deſiſtere à peccato ad denunciationem iudicicis eccleſiaſtici, poteſt excommunicari, & officio atque beneficio priuari, & habetur vt gentilis publicè peccans, & ita notat Abba. & doctores communiter in. c. nouit. de iudicijs. numero quadrageſimoſexto. Si ergo iſti publici concubinarij durant in ſuo crimine, non eſt dubium ab eccleſiaſtico iudice eos poſſe puniri: quòd ſi eccleſiaſticus non præuenit, quis dubitat, niſi quòd idẽ poſsit iudex ſecularis temporales pœnas imponendo, & ſuam prouinciam malis hominibus purgando, & ne delicta fiant inquirendo, vt notat Bal. in authentica. ad hæc. in fi. C. de vſuris. & in. l. 2. C. ſi mancipa. ita fuerit 5

alienatum,ne prostitu.& ne aliquis peccet,iudex potest prohibere, vt notat Abba. in. c. tuas dudum. per textum ibi de vsuris.imò si ecclesiasticus iudex incepisset cognoscere de huiusmodi crimine,& alio quouis quod esset mixti fori,in quo esset locus præuentioni data negligentiã, vel dolo iudicis ecclesiastici in non procedendo,potest secularis procedere,nec tali casu censetur ecclesiasticum iudicem præuenisse,vt per bona iura concludit Stephanus Aufreri. in clementina. 1. de officio ordina. in quarta regula fallent.num.48.

Iudici ergo seculari non est neganda monitio vt quis honestè viuat,vt in.§.iuris præcepta instituta de iur. natural.gentium. & ciuil. & ideo dicit Alberic.in.l.iustitia.§.iuris. quòd iudex potest sub pœna subditis præcipere ne habeant concubinas, & saltim ad euitãdam ob locutionem & detractionem hominum est satis rationabile hoc fieri,vt in cap.monasteria.2.18.quæstione secunda. & contra in honestè publicè viuentes post monitionem sanctum iustumque reputabitur procedere: nam qualitas continuati criminis aggrauat peccantem, vt in capit.primo de cleri.percusso.in quo plura allegat Rochus in cap.fina.de consuetudi.& vt euitetur scandalum Reipublicæ inter Christianos iudex prohibebit hos concubinatus publicos, etiam inter solutos:quia licèt iura huius regni de huiusmodi concubinatu non loquantur, iura tamen communia canonica & ciuilia hoc damnant, ideo factum reprobatum pœna arbitraria venit puniendum, vt in lege prima. ff. de iure deliberandi. & in capitul.de causis.de officio delegati, & plura, quæ possem referre, notat Decius in consilio. 170.in principio, & satis reprobatum est,nã cum homines debeant honestè viuere, ad hoc possunt iudicis officio compelli, vt notat Paulus in. l. ex ea parte. §. mulier. ff.de verborum obligation. & sequitur Ioannes Lupius in repetitione capi. per vestras. §. vigesimoprimo. numero decimo, de donationi. inter virum & vxorem. & ideo non accederem opinioni nostri Didaci de Couarruuias in lectura quarti, secunda parte cap. octauo. numero decimoseptimo, in fine, fol. 105. vbi notat coitum inter solutum lege matrimonij, & castitatis cum soluta eiusdem conditionis non esse damnatum foro seculari: nam si publicus fuerit coitus, & concubinarius, dãnabilis est per supradicta,in secreto vero coitu placet mihi illius sententia,& sic potest intelligi. l. secunda, titulo decimo quarto,par.4. quæ alludit ad iura ciuilia antiqua in sua decisione,permittente concubinatũ inter solutos: sed meã opinionem approbat procemium eiusdem tituli,& concordat cum iure canonico hoc vetante.

Secũda conclusio est,quòd licèt in solutis concubinarijs pœna possit 6 Pœna concubinatus.

sic increpat Ioannem Lupum noster Couarruuias in lectura quarti, 2.part.c.8.§.2.sub num.5.fol.92.sua tamen opinio Ioannis Lupi, quòd clerici debēt esse beneficiati, vt cōcubina possit puniri pœnis ordinarijs, vera est, comprobataq; ex verbis dictę pragmaticę, & faciunt notata per D D. maximè Hostien. in c.1.ne clerici vel monachi, vbi dicitur, q sicut clerici in sacris nō se immiscent secularibus, est idem in beneficiatis.

11 *Cōcubina cōmendatoris.* Et an idem sit practicandū, si aliquis sit cōmēdator sancti Iacobi de spata, & habeat cōmendam intitulatam athoritate magistri maioris ordinis, & sit clericus primę tonsure, an dicatur ex hoc beneficiū habere, vt possit appellari clericus in minoribus beneficiatus, ad hoc q eius cōcubina tamquā sit clerici beneficiati possit puniri dictis pœnis.

★ ✶ Et vtilia sunt hęc ad.l.7.titul.8. lib.5.nouæ Rec.✶ & videtur dicēdū, q vt habeat locū dicta pragmatica, beneficiatus debet esse verus intitulat⁹, & nō cōmēdator: nā cōmēdator nō est prelatus intitulatus, sed procurator, vt est gl.in.c.nemo deinceps. verb.comendare, de electi. cōmendatarius verò est velut perpetuus depositarius, vt in.l.cōmendare.ff.de verborum significatio.& in.l.Lucius.ff.depositi.& sic sola detētatio est penes depositarium, vt est.gl.in.c.si constiterit extra de accusationi.& non verus titulus beneficij: nam titulus est apud alios qui dicuntur rectores beneficiorum, & cōmendatarij vtuntur tantummodo fructibus & emolumentis temporalibus, & administratio spiritualium est apud rectorem intitulatū, qui prefigitur authoritate ecclesiastica, cōmēdatari⁹ verò authoritate magistri, & sic verè non potest dici beneficiatus, saltim ecclesiasticus: de quo crederem loqui iura, & leges prohibentes aliquas non debere esse concubinas clericorum, habentium beneficia: nam licet commendatores habeant reditus ecclesiasticos, tamen non habent titulum, aut beneficiū ecclesiasticum, & sic non possunt appellari beneficiati, & per consequens habebūtur in ista materia pro clericis secularibus primę tonsurę, etiam si habeāt cōmendam, & ideo isti preceptores militum sancti Iacobi de spata non cadunt sub reseruatione Papali, vt notat gloss. in regula cancellarię.8.&.33.& in.9.regula, & q commendatores sancti Iacobi magis accedant laicis quám clericis, & religiosis, videatur Montaluus in.l.fin. tit.1.lib.2.foro legum.

Et pari ratione dicerē, q ille qui est clericus primę tōsurę, & habet pensiones aliquorū beneficiorū ecclesiasticorū, quòd nō dicitur beneficiatus, vt cōcubina eius puniatur tāquā cōcubina clerici beneficiati: quia titulus beneficij est apud aliū, licet ipse fruatur pensione ratione fructuum, propter quod etiam supportat onera cum intitulato: & plura iura quę possem allegare, notat Decius in consilio.156.& idem est, *De clerico percussore.*

in clerico primæ tonsuræ, habente tertias, & alia iura ecclesiastica, quia non ex hoc dicetur beneficiatus, licèt habeat emolumenta beneficiorum, siue reddituum ecclesiasticorum.

De commẽdatoribus sancti Ioannis. Quod dixi de commẽdatoribus non extenderem ad illos, qui sunt commendæ sancti Ioannis Rhodij, quia isti ex constitutione sui ordinis sunt professi, & religiosi voto adstricti: & possunt dici fratres, licèt causa militiæ contra Turcas, & Sarracenos arma bellica non deposuerunt, vt notat Cassaneus in consuetudini. Burgundiæ, rubrica. 3. §. 5. sub numero. 18. idem sentit *en los de Alcantara* Oldra consil. 93. colu. 3. in princip. & ideo horum concubinas ego punirem pœnis, quibus puniuntur aliæ concubinæ fratrum professorum, & religiosorum, de quibus iura istius regni loquuntur: non tamen est negandum, commendatores quoque sancti Iacobi non esse veros religiosos, vt concludit Couarruuias in lectura quarti, in 2. part. c. 3. fo. 24. vide Vellugam in Speculo principum. c. 1. rubrica. 7. num. 7.

12 Casado. Itẽm in ista materia appellatione *de casado* venit ille qui duxit vxorem per verba de præsenti, licét nõ sit velatus in facie Ecclesiæ, vt in l. 47. *de Toro*. ★ Quæ est. l. 8. titul. 1. lib. 5. Reco. ★ & licet iste qui præstitit consensum per verba de præsenti, vulgari sermone hispanorũ spõsus appelletur, & mulier dicatur spõsa: tamen verum est matrimonium de præsenti, vt in specie denotat Io. Lupi. decanus Segouiensis, in tractatu de matrimonio & legitima, in princip. versi. ex quibus infertur: quanuis ergo quis non sit velatus, nec seorsum habitet in domo propria cum vxore, apellandus est *casado*, iuxta notata per docto. in rubrica de spõsalib. & plura alia quæ possem citare, notat noster vigilantissimus Couarruuias in lectura quarti. c. 1. Si ergo aliqua fuerit concubina illius qui sponsatus est per verba de præsenti, cũ ea cũ qua potest esse matrimoniũ, punietur pœnis, de quibus in legibus huius regni, quia verum est eam esse concubinam hominis habentis vxorem: quod aliter esset dicendum si esset sponsus de futuro: nam talis nõ potest appellari *casado*, licet dicatur *desposado* etiam latino sermone per supradicta. Et vt latius fulciatur ista cõclusio vltra Felinum in. c. tertio loco, de præsumptio. vide quæ scripsi latissimè in. 1. volumi. horum mandatorũ regaliũ, in responsis ibi positis responso. 10. per totum.

Septima cõclusio est, quod in ista materia appellatione concubinę, quã leges nostræ *manceba* appellant, venit illa, quã clericus aut vxorat⁹, vel frater religiosus tenet in sua domo, siue extra domũ luxurioso affectu, ita tamen quòd cũ ea carnaliter cõmiscetur, & de consuetudine constat, & diffamata est in sua, vel cõcubinarij vicinia, & istam ego dicerem publicam cõcubinã: nam hoc appellat publicum. l. 20. tit. 4. pa. 1. si de 13 Manceba. De probatione concubinatus.

de publicitate cõstat per legitimos testes deponentes de dicta diffamatione, aut de rei euidentia, & de frequenti, & mutua conseruatione, & frequẽtia suspectæ amicitiæ: & plura iura ex quibus hoc probatur, ponit Ioan. Lupus in c. per vestras de donatio. inter virũ & vxo. §. 21. sub nu. 12. & licèt ibi videatur requirere in dicta sua determinatione, quòd vltra conuersationem clerici & concubinæ, illa recipiat à clerico alimenta, vel alia necessaria, vt dicatur publica concubina, hoc non crederem esse necessarium: nam cõcubinatus ex luxurioso affectu, & commixtione causatur, vt in §. fi. instit. de nuptijs. ibi, Ad quã pater cõsuetudinem habuerat, & in. § . nec non, instit. de hæred. quę ab intesta. deferuntur. Quandocunq; igitur cõstiterit de isto luxurioso affectu, & commixtione, probatus est concubinatus, & si istud publicũ fuerit, est punibile pœnis legalibus huius regni, aliter impunitus esset concubinatus publicus, si ipse concubinarius non præstat alimenta, & sic daretur via vt passim quis haberet concubinas: nam probata datione alimentorum, & vt plurimum istæ concubinæ non recipiunt ista alimenta, sed ea præstant suis concubinarijs: si autem neuter daret alteri, nihilominus probatus est concubinatus: fatendum tamen est apertius istud præsumendum si mulier recipit alimenta à cõcubinario: nam à communiter accidentibus amasij præstant alimenta, & alia dona suis concubinis, & probatio à communiter accidentibus maximè in criminibus quæ occultè perficiuntur, valet quoad adiuuandam criminis præsumptionem, vt est glos. in l. neq; natales. C. de probatio. & per Hyppolitum in singulari. 1. & facit. l. si pactum in fi. ff. probatio. & melius de probatione criminis occulti per Thomasium voto. 3. & sic probata fama concubinatus, & liquidato quòd clericus frequenter intrar in domum mulieris, & ibi inuicem ambo alimenta recipiunt, indubitatè probatum erit crimen, vt ipsa posit puniri tanquã publica concubina: & istud voluit nobis significare Ioann. Lupus, non tamen negat, quin etiam probetur concubinatus, quamuis de perceptione alimentorum non constet. Potior tamẽ ac certior modus ex quo resultat probatio concubinatus, est quando clericus habet concubinã in sua domo, & ex ea genuit filium, & ista dicitur publica concubina, vt est tex. in l. 43. tit. 6. part. 1.

14 *De probatione præsumpta.*

Item si habeat eam extra domũ, per vehementem opinionem vulgi, stantibus alijs coniecturis, inducitur certitudo, vt notat Paulus in lege si posthumus. §. finali. ff. de liber. & posthum. & Baldus in lege neque natales. C. de probationi. & quando testes deponentes de cõcubinatu, dicunt in suo testimonio: Omnes de vicinia dicũt istud, sufficit cum alijs adminiculis ad talem probationem, vt notat Abb. in c. cum dilectus de purgatio. canoni.

& debent testes concludere in suo dicto, quòd iste concubinatus innotescit pluribus de vicinia, vel populo: nam ex hoc resultat quòd sit crimen manifestum, vt notat Bart. in l. hæredes palam, in princip. ff. de testame. notat Baldus. in l. 1. C. de collusione detegenda. & quamuis aliquid colligatur coniecturis, nihilominus manifestum est, vt notatur in. l. licèt. ff. deleg. 1. & notat Abbas in. capit. 1. de clericis non residenti. Et licèt testes in suo testimonio deponerent dicendo vnus quòd vidit clericum alimenta præstantem concubinæ, alius quod vidit eos dormientes in eodem lecto, & alij testes deponant de infamia viciniæ, & quòd viderunt eum sæpe intrantem in illius domum, ex hoc probatum est crimen concubinatus, nec singularitas actuum, de quibus testes deponunt, nocet probationi huiusmodi, cum omnes tendant ad vnum & eundem finem, scilicet ad probandum istum esse concubinarium: & loquendo de manifesto vsurario, ita cócludit Bald. in l. 1. sub nu. 14. de testament. & ibi sequuntur moderniores, & ex natiuitate filij probatur patris incontinentia, vt in c. proposuisti. 82. distinct. sicut in simili dicimus, quòd ad probandum matrimonium non requiruntur verba, vt est communis opinio in cap. tuæ. de sponsalibus: si tamen verba exprimuntur, illa est efficacior probatio & certior, secundùm Imolam, & DD. ibi & eodem modo in cócubinatu potior probatio erit alimentorum exhibitio.

Sed in vera, siue præsumpta pro- 15
batione concubinatus semper debet esse probatio concludens, istos esse publicè concubinarios: publici autem sunt, qui aut per confessionem in iudicio legitimè factam, aut per euidentiam probationis, quæ nulla possit tergiuersatione celari, constat illos esse notoriè concubinarios: & istud notorium quando sit dignum dicta publicitate, relinquitur iudicis arbitrio, cum à iure non sit expressum, argumento corũ quæ de notorio notat Ioan. Fab. in procœmio Institutionum, in versi. protestatur, & Speculator in tit. de notorio crimine. §. iam de notorio. Neq; putãdum est, istud crimen manifestum concubinatus requiri esse limitatum respectu apprehensionis concubinariorum in ipsomet actu fornicationis, aut in his quę tali crimini proxima sunt: quia tunc requiretur apprehensio clerici, & concubinæ in ipsomet crimine, sicut dicitur de latrone in l. fur manifestus. ff. de furtis: sed requiritur quòd cõcubina stet publicè parata ad concubitum cum tali clerico: nam ex hoc habetur pro eius publica concubina, si illud quód sit parata obuenit ex præterita & anteriori consuetudine intrandi clericum cum illa, vel illam ad domum clerici accedendi, vel ad alias partes, & loca adhoc conuenientia, & istud sonant verba legum nostri regni dicentia,

por

por cada vez que fuere hallada estar con clerigo por su mãceba,& alibi, *Cõtra la muger que publicamente estuuiere por manceba de clerigo*: sufficit enim quòd sit ad illud cõcubitũ velut meretrix in prostribulo, vel vsurarius ad banchum, vt in.l.palam in princi.ff.de ritu nuptiarum, & in.c. quanquã.de vsuris lib.6. itaq; actus concubinatus sufficit, quòd sit cõtinuatus respectu aptitudinis, & ita concludit gloss.in pragmaticis sanctionibus tit.de concubinarijs, in parte, euidentiam.

Et caueant clerici, habentes has concubinas, ne sint de mulieribus publicè meretricantibus interuentu pecuniæ, vt sunt stantes in lupanario, vel illæ, quas vulgò dicimus *rameras*: nam tunc si has tales habent in concubinas, vt lenones, siue *rufianes*, crimen istud excedit concubinatum, vt in.l.4.tit.14.libr. 8.ordina. ⁎Quæ est.l.4.tit.11.lib.8. Recop. *Y la pena destos se aumentò por la ley*.5.&.10.eodem tit.& lib.⁎ Si verò non habent vt lenones, nihilominus quamuis illa concubina furtim, vel publicè alios admittat, si tamen clericum habet, vt amasium, cuius domum illa intrat, vel ille illius concubinæ, & dormiunt simul, priuatimq; conuersantur, taliter quod publicè dicitur, illã esse publicam concubinam talis clerici, vel vxorati, nihilominus, vt concubina erit punienda: nec video causam dubitationis, quam scripsit in hoc Ioan.Lupi in.d.c.per vestras §.21.in finalibus verbis.

Rameras.

Et aduertant testes deponentes de huiusmodi concubinatu, quòd concludant quis alium teneat, nam si concubina tenet clericum, aut vxoratum in domo sua, eiq; præstat necessaria, & facit expensas, debent testes deponere, ne conuincantur de periurio, quòd ipsa tenet eum, & ita notat in Speculatore Ioan. Andreas in tit.de cohabitatio. clerico. & mulie.& sequitur Hyppolitus, in repetitione rubricæ, de probationibus.fol.paruo.42.

Item semper concludant in suo testimonio de reputatione populi, aut viciniæ, concludentes qualiter illi habentur pro concubinarijs, nã publice dicitur aliquis excommunicatus, qui pro excommunicato reputatur in populo, seu vicinia: vt est glos.in.c.exceptionem.de exceptionib.& facit text.in.c.felicis. de pœnis lib.6.& quod notat Ioan.Lupus in.d.c.per vestras.§.21.num.16. & cum agatur de probando, velut manifesto, & non de notorio, ideò talis exigitur probatio, vt in.l.ciues & incolę.& ibi gl.C.de appellatio.

Octaua conclusio est, quòd ita iudex potest procedere contra concubinam, si tempore incepti processus, aliqui sint in ipso crimine cõcubinatus, nec sufficit, quòd anno præterito fuerint in concubinatu, aut mensibus præteritis, nisi eo tempore quo iudex procedit, reperiantur in ipso crimine: pro quo sunt põderanda verba legum istius nostri regni, de quibus supra dixi, in quantum expresis verbis dicunt, *Por cada*

16 *Quo tẽpore debent cõcubinarij aprehendi.*

cada vez que se la fallaren, & ibi, *No sea osado de tener ni tenga*, & ibi, *è qualquier que la tuuiere*, & ibi, *Fuere fallada alguna muger ser mãceba*: itaq; leges istę per verba de præsenti, requirũt ꝙ initio & temporẽ quo iudex procedit, sit concubina clerici, aut coniugati ista mulier, nec sufficit, quòd ante illud tempus fuerit, aliud enim est per verbum pręsentis temporis dicere, *No tenga, vel tuuiere, vel fuere fallada*, & aliud est dicere, *Huuiere tenido, vel sido*, & sic de pręterito: ꝙ enim in pręsenti requiritur, non verificatur in pręterito: vt cõcludit Bar. in. l. 4. §. pretor. vers. sed quid si maiore. ff. de dãno infecto. & quando lex punit continuationẽ & apprehẽsionẽ de pręsenti, vt est in punitione cõcubinatus per dictas leges, nisi illa qualitas inueniatur tẽpore initiati processus, nõ sufficit de pręterito fuisse: nã leges nostri regni, & animũ cõtinuatũ & factũ requirunt, & illud esse de præsenti, aliter nõ datur locus iudicibus ad procedendum: & ita in simili notat Bar. in. l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iur. iur. & vbicũque requiritur apprehensio tẽpore processus, aut per manũ iudicis, vel ministri, non sufficit probatio criminis de pręterito: & plura iura atq; doctrinas, quas possem referre, ponit Iasso. in. l. 1. ff. de acquirend. possess. nu. 87. & Ang. atq; Augustin. in tractatu maleficiorũ, in parte, dictus Andreas armatus, num. 7.

Mala cõsuetudo præsumitur continuata.

Et quia mala cõsuetudo hominis præsumitur continuata, cum semel malus semper pręsumatur malus, vt in cap. semel. de regul. iur. & in. l. si cui. §. ijsdem. ff. de accusatio. probato quód semel fuerint isti concubinati publicè, pręsumitur, quòd hodie sint in eodem genere mali, atq; peccato, quia non est facilis mutatio malę vitę in bonam: & ideò semel concubina, pręsumeretur cõcubina, nisi clarissimè vitę emendatio probetur: vt quia illa iam habet maritum in legitimo matrimonio coniunctum, vel quia intrauit monasterium, vel in continua societate honestissimarum matronarũ demoratur: nam ex tali cohabitatione pręsumitur prior malus status mutatus: nam propter desistentiam ab iniquo viuendi genere, & reuersionem ad bonum, fingetur quis noua persona, vt eleganter scribit Roma. in consi. 236. Et in dubio si ista mulier probasset, quòd per tres annos proximè pręteritos, bene atq; honestè fuit conuersata, exclusa amicitia, & familiari conuersatione clerici, aut vxorati, non pręsumeretur continuatus concubinatus, vt est text. & ibi notat Ange. in auth. de monachis. §. huic autem. colla. 1. nam pręsumptio, quę oritur ex isto honesto genere viuendi, excludit præteritæ malæ vitæ præsumptionem, vt in. c. ferrũ. 50. distinct. & per Feli. in. c. cum deputati. de iudicijs. & facit, quod eleganter notat Ioã. Faber in. §. scortis, instit. de inoffi. testamẽ. ista enim pręsumptio, quę oritur, ex præsenti bona vita, excludit anteriorem præsumptionem, quia nõ sunt

paris

paris potentiæ, si enim essent pares, tantum valeret vna ad offendendum, quantum alia ad excludendum, secundum Bal. in l. Sabinus. ff. communi diuidun. & mitior præsumptio in paritate præualeret, & staremus præsumptioni, de præsenti posse esse.

17 *Concubinarius an sit testis.*

Nona conclusio est, quòd concubinarij, non solum pœnis legalibus expressis supradictis legibus huius regni puniendi sunt, sed vltra illas, facta probatione, resultãt alia genera pœnarum, atq; grauaminum contra concubinarios: inter quas est & illa, quia non possunt esse testes, tum quia perseuerantes in peccato publico non sunt legitimi testes, vt in cap. testimonium. de testibus: quod exemplificat in practica Lanfran. in ca. quoniam contra. in parte testium depositiones. nu. 123. de probatio. & facit glo. in l. 3. §. lex Iulia. ff. de testibus. & Felinus notat in d. c. testimonium. vers. tertiò nota. & per Federi. de Senis in consi. 120. tum quia iura nostri regni hoc expressè disponunt, *en los amancebados*, vt est tex. in l. 8. tit. 16. par. 3.

Item si vxor stipulata fuerit à viro pœnam aliquam, si concubinã habuerit, & ille habeat, committitur pœna, & valet stipulatio: vt est tex. aureus, & ibi DD. in l. ex ea parte. §. mulier. ff. de verborum obligationi. notat Ioan. Lupi. in dict. c. per vestras. §. 21. sub num. 6. & Bal. in c. 1. vt lite non contesta.

Vxor concubinarij fugit sine pœna à domo mariti.

Item si maritus habet concubinam in hoc punitur, vt vxor non solùm debitum coniugale possit iustè denegare, sed potest fugere à domo viri, nec est ei restituenda, donec dimittat concubinam: & ita notat Ioan. Lupus vbi supra, nu. 8. & idem eosdem authores allegando notat glo. in pragmaticis sanctionibus, in parte, reprehensibilis, & notat Baldus in cap. 1. vt lite non contestea. 1. col.

Item publicus concubinarius repellitur ab officijs, seruata distinctione, quã ponit glo. in dictis pragmaticis sanctionibus, in parte, inhabiles: nec præstat votum in electionibus, vt notat Innocen. in margarita, in parte fornicator: & idem Innoc. in cap. sicut de cohabitatio. clerico. & mulie. & concubina non potest esse testis pro amasio, sicut nec vxor: vide Bonif. đ Vitalinis in tract. malefi. in tit. de testibus. num. 11. 18

Concubinarius repellitur ab officijs.

Item filius ex concubina clerici, in sacris ordinibus constituti, in hoc punitur, vt nec patri nec matri succedat, vt in l. 9. Tauri. ✶ Quæ est l. 7. tit. 8. lib. 5. Recop. ✶ & illa non solùm in concubinario coitu, sed etiam in quouis alio, etiam vnico loquitur: vt filius talis clerici, odio patris, neq; matri neq; patri nullo modo succedat, licèt natus ex clerico in minoribus, etiã beneficiato, possit succedere, vt concludit contra Rode. Suarez noster Coua. in lectura quarti, in 2. part. cap. 8. §. 5. sub num. 17. de qua materia ante eum bene loquitur, & idem concludit gl. in pragmaticis sanctionib⁹, in parte Arcere, vbi plura iura allegãtur. ✶

Item

Item ſicut talis filius non ſuccedit patri, eodem modo neq; parentes eiſdem, vt concludunt DD. communiter in dictis locis & Azo. in ſumma. C. de legiti. hæredi.

Item ſi maritus, relicta vxore, cohabitat concubinæ: vel etiam non vult redire ad vxorem, non ſolum iudex eccleſiaſticus poteſt adiri ſuper reintegratione, & reſtitutione, quaſi poſſeſsionis matrimonij, ſed etiam iudex ſecularis, qui poteſt ſponſum & maritum compellere, vt cohabitet vxori, & eſt adhoc competens iudex, vt concludit Abbas in. c. ex literis de ſponſalib. ſequitur Felinus in. c. præterea. codẽ tit. ſub num. 28. & Stephanus Aufreri. in clement. 1. de officio ordin. in fallentia, ad quartum regulam ſub num. 25.

Si concubina ſit hæres.

Item ſi concubina fuerit inſtituta hæres, præteritis, vel ex hæredatis fratribus, poterunt fratres querelare teſtamentum, vt concludit Ioan. Lupus in. c. per veſtras. de donationi. inter virum & vxorem. §. 9. in concluſione ſub nu. 11. & aliqua in materia concubinarum, vide per Hyppolitum in. l. patre. ff. de quæſt.

SVMMARIA Cap. vigeſimiſeptimi.

1 *Crimen periurij eſt mixti fori.*
2 *Quid ſit periurium.*
3 *Periurium committitur in omittẽdo.*
4 *Periurium præſumptum non eſt punibile.*
5 *Periurium an ſit crimen publicum.*
6 *Frangens fidem an puniatur de periurio.*
7 *Pleyto omenaje qualiter recipiatur.*
8 *Periurus qua pœna puniatur.*
9 *Quando liceat venire contra proprium iuramentum.*
10 *In periurio requiritur dolus.*
11 *Quando ceſſat pœna periurij.*
12 *Vniuerſitas obligatur iuramento.*
13 *Lex prima de los perjuros habet locum in quaſi contractibus.*
14 *Iudex periurus incurrit infamiam.*
15 *Iudex an compellat relaxare iuramentum.*
16 *Periurium quis teneatur probare.*
17 *Periurus circa poſitiones qualiter puniatur.*
18 *Teſtis periurus qualiter puniatur.*
19 *Corrumpens teſtem vt falſum deponat, punitur pœna falſi.*
20 *Pœna falſi an habeat locum, vbi alia pœna imponitur ab ſtatuto.*
21 *Falſus teſtis in criminalibus qua pœna puniatur.*
22 *Declaratio ad. l. fi. de Toro.*
23 *Declaratio ad. l. 3. titu. de los falſarios lib. 4. fori.*
24 *L. fi. de Toro an habeat locum in corrumpentes teſtes.*
Periurium omni lege prohibetur.
25 *Corruptio teſtiũ qualiter probetur.*
26 *Teſtis ſibi contrarius an reducatur ad concordiam.*
27 *Teſti periuro qualiter ſuccurratur.*
28 *Ruſticitas an excuſet à periurio.*
29 *Periurus improprie dicitur hæreticus.*
30 *Teſtis periurus non gaudet nobilitate perſonæ ad vitandã torturam.*

C A-

CAPVT. XXVII. IN l.48. de punitione falsorum testium, & qualiter periurium cōmittatur. ★ *Quæ est.l. 57.titu.5. lib.2.Recop & l.4.& .7.tit.17. lib.8.* Mas no estan pues estas leyes en el tit.6.*lib*.3. *Recopil.* donde estan los Capitulos de los Corregidores, *loquūtur tñ istæ leges ad propositum, & materiam huius capit. in lege tamen 36.titul.6.lib.3. Recopil. est vnum verbum contra testes falsos.*★

VT in exactissima cura, atq; diligentia sit iudicib⁹ punitio falsorum testium, commendat lex ista, & nimirum cum periurium sit lege diuina prohibitum, vt in cap. non peierabis.22.q.4.& in.c.quicunq;.7.q.1.& in.c.1.de crimine falsi, & ideò in iure crimen periurij reputatur atrocissimum, vt notat Bald. in.l.1.C.de sepulchro viola. Imò reputatur grauius crimen quàm homicidium, vt in.c.ille.22.q.5.& ideò periurium appellatur grande scelus, vt in.c.fin.2.q.1. & dicitur detestanda bellua, & de rebus humanis eximenda, vt in ca.homines.22.q.2.& ideò amissione vitæ punitur periurus, sicut alij grauissimi criminosi, vt in capit. rex debet.23.q.5. cum enim Deus videatur auctor illius actus in quo iuratur, vt notat Bald.in.l.si quis maior.C.de transactio.qui mētitur peierando, illudit Christum, & ideò grande crimen committit, dignum Dei, & principis secularis indignatione, vt in.d.l.si quis maior, & ob id crimen periurij ab vtroq; iudice, tam ecclesiastico, quàm seculari punitur, vt notat Ioan.Andre. in.c.licet.de iure iurand.lib.6.quem sequitur Alexand.in apostil.ad Bar. in.l.omni nouatione. C.de sacrosanct.ecclesijs, & notat Guido Papæ in consil.29. & licet dicat tantū crimen ecclesiasticum Romanus in consi.512. quem refert Couarruuias in lectura quarti in prima part. cap.7.in fine.nu.20.fol.49. tamen mixti fori esse crimen apertius authoritate dictorum doctorum comprobatur, quibus assentio, & idem notatur in quæstionib. Delphina. quæst.78.

Nisi intelligas, quòd periurium pertineat ad forum ecclesiæ, respectu pœnitentiæ, vt in.c.omnis.& in cap.noua de pœniten.& remissio. vel quando ageretur de remissione vinculi iuramenti, nam iudex laicus non potest remittere iuramentum, nisi principaliter concerneret vtilitatem suam, vt in. c.1.de iu.iuran.& in.c.2. de sponsalib. Si tamen facto iuramento ageretur de transgressione, tam secularis, quàm ecclesiasticus est iudex: vt de ecclesiastico patet in cap.nouit de iudic.& de seculari patet in.c.lex debet.24.q.5.& vt iuramentum seruetur, accumulatur forum foro, vt in.c. cum. C. laicus de foro competent.lib.6.& ad obseruantiam

r Periurium mixti fori.

seruantiam potest laicus per Ecclesiasticum iudicem cõpelli, vt in.c. licet.de iure iur.lib.6.& notat Abba. & DD.in.c.cum sit generale.de foro competenti.

2 Est autem periurium affirmatio mendacij, interposito iuramẽto, vt notat Bal.in.l.fi.C.de rebus creditis & iureiurand.& notat Raynerius in summa, de iuramento, & periurio.§.5.& Sanctus Thomas in.2.2.q. 98.& ideò periurus dicitur nequiter decipere credentes, vt in cap.1. 22.q.1.& in.c.homines.22.quæstione.2.& quando aliquis propter periurium aduersarij, aut falsum testimonium testium, de quibus lex nostra loquitur, damnificatur, dicitur pati casum fortuitum: est enim tale falsum testimonium casus fortuitus, vt notat Bal.in.l. qui fortuitis colum.2.C.de pignorati.actio.sicut & de iusta sententia notatur in.l. fi. ff.de administratio.tutorum.

Periurium quid sit.

3 Et non solum ex affirmatione resultat periurium, vt dixi, sed ex dolosa taciturnitate resultat quoq; periurium, si testis interrogatus dixisset se ignorare quæ apertè sciuit: quia præsens fuit, & fidit, nam hic testis nõ affirmat mẽdaciũ, sed tacet quæ verè sunt affirmanda: propter naturam officij. Et propter huiusmodi dolosam taciturnitatem dicitur cõmissum periurium, vt notat Ange. in authen.de testibus in prin.coll.7. & est tex.in.l.presbyteri.C.de episcopis & cleric.& in.l.1.tit.7. part.7. per Felinum in.c.1.de testib.cogendis, nisi aliqua iusta subsit ratio, qua se posset excusare testis qui nihil se scire affirmauit, vt quia de nocte casus contingit, vel in multitudine hominum: quo casu pręsens esse potuit & ignorasse quæ facta sunt, vt in.l. si cum exceptione.§.in hac. ff. q metus causa, vbi est glos. De quo loquitur eleganter Cepola in cautela.231. & Thomasius Grammaticus in voto.21.& Bal.in.c.1.§.1.quid sit inuestitura, & an sola præsentia probata sufficiat vt probetur periurium, notat Iasso.in rubrica.C.de in ius vocand.

Et non solùm testis qui tacet veritatem, dicitur periurium committere, vt dixi, sed tabellio qui iurauit rectè suum exercere officium, si celat prothocolum, & dicit se non fuisse rogatum, cum fuerit, est periurus: & adhuc in crimen falsi incidit, vt notat Bal.in.l.eum qui.C.ad. l.Cornel.de fals.nisi fortè instrumẽtum esset antiquo tempore initum: nam propter temporis diuturnitatem, præsumitur ignorantia, maximè in tabellione bonæ famæ, vt notat Ioannes in additionib.ad Specul. tit.de instrumẽto.editio.§.1.in princip.& sequitur Rabena in alphabeto aureo, in parte notorius, & Romanus in singular.371.

Quod autem dixi ex affirmatione falsa, vel dolosa taciturnitate nasci periurium, intelligo de vero periurio, nõ tamẽ negandum est, quin præsumptum periurium nascatur quoq; ex non verisimili depositione testis: qui enim verisimilia non deponit, pręsumitur falsum asserere, vt

Affirmatio falsa.

vt notat Baldu.in.l.1.C.de seruis fugitiuis.& sequitur Matthæus de Afflict.in decis.345.& isto quoq; casu præsumitur periurium, licèt ob id quod sit præsumptum non est punibile sicut periurium verum, vt ibi notat Bal. & est doctrina omnium post Innocent.in.c.quia verisimile. de præsumptio.

Nō tamen debet iudex secularis faciliter præsumere periuriū, & super eo declarare: nam tunc istud licet, cum clare constat de periurio: si veró dubium est, non potest secularis declarare periuriū, vt notat Alexan.per bona iura in.l.fina.ff.de crimine stellionatus, in apostil.ad Bar.

Item olim de iure cōmuni, cum crimen periurij esset priuatum, nemo poterat accusare, nisi ille cuius intererat, vt in.l.fi.ff.de crimine stellionatus.& notatur in.l.1.ff.de iure iuran.nisi crimen coram iudice cōmitteretur, vt in.l.nullum.C.de testibus.& sic non facilis dabatur aditus infamandi homines de periurio: hodie verò iure nostro regio saltim contra testes falso deponentes, quilibet de populo potest accusare, & in distinctè admittitur tanquām in crimine publico, vt in.l.1.iūcta.l.5.ti.7.par.7.in alijs verò periurijs vltra testes fortè iura cōmunia remanent incorrecta, vt in.l.pręcipimus in fine.C. de appellatio.nisi vt infra subijciam, & sic intelligenda est.l.16 tit.11.par.3.

5 Aliquando tamen ratione qualitatis admixtę, periuriū est crimē publicum, & cuilibet datur accusandi facultas, vt si quis falsum testimoniū deposuit, & iterum in eodē casu videretur esse cōtestis, mutato nomine, & vestibus adiuit iudicem, & iterum falsum deposuit, nam isto casu propter admixtam falsitatem, in mutatione nominis, quæ hoc casu cōmittitur, vt in.l.falsi nominis.& ibi glo.& Bart.quilibet poterit istud crimen falsi accusare, vt in.l. 2.&.6. tit.7.par.7.

Itē vbicūq; iudici cōstat de periurio testes siue admixtum crimen publicum falsi, siue non habeat admixtum, sed sit simplex periurium, poterit talem testem ex suo officio punire, vt in.l.fi.tit.16.par.3.& in.l.28.tit.1.par.7.dum tamē de nouo inchoetur processus contra talem testem: nam sine nouo processu, punitio nō fiet, vt probant verba dictæ.l.fi.ibi. *De su oficio les puedan demandar* itaque petitio prius contra testem est dirigenda, atq; eius audiēda defensio, antequā condemnetur de falso: & ita tenet Abb.in.c.2.de ordin.cognatio.col.12.idq; per plura iura corroborat Hieronymus Cuchalon.in tract.maleficio.Angel.in parte, nec non adquerelam, in fine.

Et licet in reprobatione testiū, si crimē probetur, non possit à iudice cōtra testē imponi pœna corporalis aut pecuniaria, vt in.l.fi.ti.1. p.7.tamen ista lex nō procedit, si per iurio testis probato, repellatur à testimonio, nā vltra reprobationē poterit quoq; testis puniri ex iudicis officio, pęna cōdigna, vt in.d.l.fi.ti.16.p.3.ibi, *darles pena segū ētēdierē q̄ merecē.*

Clericus periurus.

Quod intellige, nisi testis sit clericus, quia hunc non poterit secularis iudex, etiam ex suo officio punire, quanuis in suo iudicio falsum deposuit: & ista est communis opinio ex sententia plurimorũ doctorũ, quos refert noster Bernardus Diaz de Lugo, episcopus Calagurritanus. in sua practica canonica in parte falsi testimonij rei.

Et periurium nõ solùm interposito iuramento tactura sacrorum, aut per religiosę rei affirmationem interuenientẽ cõmittitur, iuxta notata per Innocent. & DD. in ca. etsi Christus. de iu. iur. & per Cardinalẽ in clemẽt. 1. §. porrò. de hæreticis. sed quãdo fides interponitur inter christianos, si illa frangitur, frangens fi-

6 Quid si fides enter ponatur.

dem, vt periurus punitur, vt notat Ioã. & Hostiens. in. c. querelam. ne prælati vices suas, & alios refert istã opinionem sequendo Felinus in. c. querelã de iureiuran. & dictus dominus Bernardus Diaz in dicta practica, in parte ac periurij, nã interpositio bonæ fidei iuramento æquiparatur, vt in. c. ad audientiã quod metus causa. & sicut iuramẽtum repræsentat maiorem, ita interpositio fidei, vt notatur in quæstionibus Capellæ Tolosanæ. q. 382. & ita intelligerem authen. sacramenta puberũ. C. si aduersus veditionẽ. & ista ratione fractor fidei in promissione interpositæ punitur, vt periurus de iure cõmuni, licèt extraordinem & non pœna ordinaria, si sacra nõ tanguntur, & in isto casu, quãdo interponitur in cõtractu siue promissio ne bona fides, putarẽ intelligẽdam l. 26. tit. 11. par. 3. quæ dicit *Que si alguno hiziere pleyto omenaje para cumplir alguna cosa, que si lo falleciere, es* 7

Pleyto omenaje.

porende perjuro: nam *pleyto omenaje* secundùm consuetudinem Hispanorum solet interponi positis palmis intra palmas nobilis recipientis promissionẽ, quæ interpositio est signũ humilitatis, & obedientiæ ex parte promittẽtis, vt notat Innoc. c. olim inter, de restitutio. spoliato. & istis palmis interpositis & pmissio homagij habet in se quoddã genus humiliationis, & seruitutis, vt notat gl. in l. si vsusfructus legatus. ff. de vsufructu. & ideo per procuratorem nõ interponitur, vt notat Bal. in. l. 1. ff. de acquirẽd. rerũ domini in fin. & hæc procedunt dicendo per hæc verba, *Doy mi fe, y palabra, haziendo como hago pleyto omenaje, como cauallero, y hombre hijo dalgo, segun fuero de España de cumplir, ò hazer guardar tal cosa:* & casu quo hæc verba ponerentur, clara atq; rationabilis est decisio illius legis, cum facta mentione interpositionis fidei, si frãgitur promissio, incurrit periuriũ: sed quia illa lex de fidei interpositione nihil dicit, imò nec in. l. 2. tit. 5. par. 7. vbi interponitur *forma del pleyto omenaje* & in. l. 5. titul. 15. parti. 7. & per Bald. in. c. 1. quo tẽpore miles. & in. c. 1. §. fina. per quos fiat inuestitura, & per Thoma. Grãmati in voto. 10. col. 3. & per tex. in. l. 4. ti. 25. pa. 4. & ideo quod sit periurus per solam interpositionem verborum *del pleyto omenaje,* videtur satis nouũ, attenta mẽte iuris

ris canonici atq; ciuilis, quia sola tactura palmarũ, etiã interposita fide no est sufficiens, vt quis cõdẽnetur pœna ordinaria periurij, licèt sufficiat ad extraordinariã pœnã, vt per bona iura cõcludit Matthæ. de Afflictis in cõstitutio. regni Siciliæ rubri. 55. sub nu. 11. quãto ergo minus sola promissio hominis ad hominẽ etiã tactis palmis in *forma de pleyto omenaje*, non debet sufficere ad pœnam periurij, de quo in d. l. 26. & ideo vel illa intelligenda est, quãdo interponitur bona fides vel ꝙ frangens *pleyto omonaje* sit periurus, id est promissionis solẽnis fractor, nõ tamen reatum periurij incurrit. Vel *pleyto omenaje* dicatur publica fides, vt notat Antonius Nebrissensis suo dictionario verb. *omenaje*, quam frangens sit periurus, & tenet Oldradus consil. 93. * Tu adde, *en materia de pleyto omenaje* sequentia: primo. l. 4. titu. 26. part. 4. & l. 25. tit. 16. par. 3. & Couarru. in c. quanuis pactum. 1. parte. §. 1. num. 1. in versicu. qualiter autem homagium, &c. & Greg. Lopez in l. 26. titu. 11. parti. 3. verbo *o le ficiere pleyto* & d. Padillã in l. siquis maior. nu. 36. C. de transactio. Pinelum in l. 2. de rescind. vendit. 3. part. c. 1. num. 13. & Peralta in l. vnum ex familia in principio. nu. 23. ff. de legatis. 2. vbi tenet ꝙ qui cõtra homagium aliquid facit, peierat & vide nouissimè Gutierez in auth. sacramenta puberum. C. si aduersus vendit. numero. 148. & bene Mẽdoça de pactis libro. 1. capite. 6. q. 6. nu. 12. *

Pœna periurij.

8 Vt aliqueat ergo pœna se periurantis attenta mente legum huius regni in concordantia iuris communis, sic est distinguendum: nam aut quis est periurus, vt persona principalis, & nõ accessoria, & siquidem iuramentum non respicit alterius damnum, aut interesse, vt est in eo qui iurauit nõ comedere carnes quas postea comedit, & isto casu periurus nullam pœnam in foro iudiciali incurrit, vt notat glo. in. l. 2. C. de rebus creditis & iur. iuran. & ista est communior opinio contra Alexand. dico contra Angelum ex relatione Iasso. in. l. si duo. §. final. ff. de iureiurand. & ista erit prima conclusio.

Quod extenderem, non solùm quando sibi ipsi iurat, vt in exemplo supra posito, sed etiam quando alteri iurat ex eius voluntate, vt est in iuramento à parte parti delato, vel à iudice parti, vt in d. l. 2. C. de rebus creditis, & iu. iuran. & de iure regni est tex. in. l. 26. tit. 11. par. 3. in princip.

Quãdo iurat non ludere.

Et istud subintellige, quãdo iuramentũ litis decisiuũ defertur à parte parti: quod esset secus si cũ parte etiã in solum præiudiciũ iurantis esset iuramẽtũ interpositũ: putà si ad instãtiã amici, cuius nullũ vertitur præiudiciũ, aliquis iurat nõ ludere, nã licet ludẽdo solius lusoris vertatur prę iudiciũ, & nõ amici, ad cuius instãtiã iuratur: nihilominus frãgẽs tale iuramẽtum, periurus est: quia accessit promissioni validæ, vt notant Bart. Paul. Ias. & DD. in. l. ex ea parte. §.

mulier. ff. de verborum obligatio.

Quando est periurus in contractu.

Secũda cõclusio in ista materia sit, ꝙ ille qui iurat alteri in illius cõmodũ aut interesse, si nõ adimplet iuramentũ, incurrit periurium, vt in l. si quis maior. C. de trãsactio. etiã si nõ dolo, sed culpa interueniente, iuramentũ nõ impleuerit, secundũ Ias. ibi, & in l. qui iurasse. ff. de iur. iuran. & vltra pœnas infamiæ, & amissionis actionis, & aliarum, de quibus in d. l. siquis maior, quã bene declarat Ancharra. in consi. 148. periurus in contractu amittit omnia bona, vt est tex. in l. 1. tit. 6. lib. 8. ordinam. ✶ Quæ est. l. 1. titu. 17. lib. 8. Recop. quæ declarat quòd hoc procedat in cõtractibus in quibus potest poni iuramentum. ✶ & durius punitur iurans, & periurans in contractu, quàm extra contractum, ex causis de quibus per Bald. in ca. testimonium. num. 6. de testib. & ideo omnium bonorũ amissione ponitur in dict. l. 1. *de los perjuros*. ✶ Quæ est. d. l. 1. titu. 17. lib. 8. Recop. ✶ quæ loquitur in iuramẽto de futuro: in iuramẽto de præterito cessat infamia, vt in glo. & ibi communis opinio, in l. Lucius. ff. de his qui notantur infam. & glossa in l. quæ sub conditione, in principio. ff. de conditio. institu.

Quãdo non ... est contra ...

Quã legẽ intellige quãdo cõuentio, seu cõtractus in quo imponitur iuramẽtũ, est validus, nec cõtra bonos mores, aut in alterius detrimentũ: & sic lex illa loquitur de huiusmodi cõtractu obligante animam iurantis, vt probant verba legis ibi, *en peligro de sus animas*: si ergo contractus non valeret, ex sex causis quas notat Bal. in l. si ad excludendum. C. de rebus creditis. & in. iur. vel ex similibus. in illis casibus contraueniens cõtractui, non est periurus, nec habet in eo locũ pœna de qua in d. l. 1. Itaq; licèt quis propria actoritate contraueniat huiusmodi cõtractibus, in casibus quibus licet propria authoritate cõtrauenire, de quibus per Innocent. & D D. in c. venerabilem. de electio. nõ habebit locũ pœna dictę. l. 1. tãquam iurans contrauenire contractibus iuramento vallatis: nõ est tamen isto casu negandũ, quin iste qui iurauit illicité, debeat puniri, saltem extra ordinem, vt est aurea lex. 11. in fine tit. 11. par. 3. & in c. tua nos de iu. iur. & quando quis contrauenit contractui iurato propter impedimẽtum iuris, à quo affectus est ipse contractus, habẽt locũ supradicta, vt in. l. non dubiũ. C. de legib. idẽ est siquis contrauenerit, aut non impleuerit cõtractum iuratũ, propter impedimentũ naturæ, siue propter impedimentũ personæ, à quo præstitũ est iuramẽtum, vel cui iuratũ est: & exẽpla quæ possem referre, ponũtur iure regio in l. 27. tit. 11. par. 3. & de iure cõmuni illa exempla & alia in praxim vtilissima ponuntur per Mattheũ de Afflict. in constitutio. regni Siciliæ rub. 55. sub nu. 18. Itaq; in istis exẽplis pœna dictæ legis primæ *de los perjuros*, locum non habet: & idẽ adnotat Ias. in §. item si quis postulãte. de actioni. nu. 68. & per Alexã.

in

in apostill.ad Bar.in.l.cõtinuus.§.illud.ff.de verborum obligationibus.

10 Item lex prima *de los perjuros* loquitur quando dolo, vel culpa, siue faciendo, siue cõmittendo contrauenit quis cõtractui iurato, vt probant illa verba, *quebrantare, ò no guardare*: itaq; contrauentio dolosa, aut culpabilis propter latam culpã exigitur, vt pœna locũ habeat: de dolo patet, vt in.d.l.siquis maior.& notat Bal. in.l. obseruare.§. proficisci. ff.de officio procõsul.& per Alexã. in.l.fi.ff.qui satisdare cogant. & idẽ in.l.qui iurasse.ff.de iu.iuran. de culpa tenet Bal & Albaro in.c.licet, si de feudo fuerit controuersia inter dominũ, & agna.in vsibus feudor. hoc tamen quãtum ad pœnam, & reatum periurij, maximè in causa dictæ. l. 1. *de los perjuros.* vbi pœna est amissio omnium bonorum, cõfirmat Iasso.in.d.l.qui iurasse, cuius opinio mihi in casu isto videtur quissima: & sic dicta verba, *quebrantare, ò no guarde*, intelligerẽ frangendo iuramẽtum dirictè vel indirectè, ex dolosa tamen intentione.

Dolus vel culpa requiritur in contrauenienti iuramento.

Quando iusta causam teruenit.

Si ergo iusta causa motus non implet cõtractum iuramẽto vallatum, non habet locum pœna dictæ legis primæ: quia quęlibet causa colorata excusat *á dolo*, vt per multa iura notat Alexand.in secundo volumine consil.119.& in quinto volumine cons.75.nec periurus dici potest qui ex tali causa deserit iuramentũ, vt est glossa in lege fina.ff. qui satisdare cogantur.& in.l. si libertus iurauerit.ff.de operis libertorũ, & per Auendaño. Bald.in cap.ex literis, de constitutio.& per Iasso in. d.l. siquis maior in.3.&.4.col. Et eadẽ ratione debitor qui nõ soluit vsuras, licet in effectu sit periurus, vt in.c.debitores.de iur. iur.tamẽ ex iusta causa, re ipsa quæ resultat nõ soluẽdo vsuras, euitat infamiã, notat Felinus in.c. testimonium de testib.sub num.20.

Item lex prima *de los perjuros*, locum habet, quando cum effectu ille qui iurauit cõtrauenit cõtractui: itaq; non sufficit cœpisse cõtrauentionẽ, sed requiritur consummatio, vel per actum contrarium, vel per lapsum termini, vel alio quouis modo, ex quo constet cum effectu, iurãtem impleuisse iuramẽtum: quia dict.lex.1. imponit pœnam amissionis bonorũ, per verbũ præteriti tẽporis, & ipso iure, vt probãt illa verba *por el mismo hecho ayan perdido y pierdan todo sus bienes*: & quando lex sic loquitur per verbum præteritum, aut præsentis tẽporis, ipso iure pœna infligitur: vt est gl.in.l.in criminali.C.de iurisdicti.omn. iudi. & notat Bart.in.l.exat.ff. quod metus causa.& Ang.in authen.de hæredibus & falcidia.§.si quis.coll.1.& quãdo ipso iure pœna imponitur, requiritur cõsummatio actus, vt in.c.perpetuo.& ibi Domini.de electio.lib. 6.& plura alia notat Felin.in tractatu de conatu, versic.fallit quarto: & vltra consummationẽ requiritur declaratio, secundùm Felinum in cap. Rodulphus.de rescrip.& per Iassonem in.l.3.§.quod autẽ.ff.quod quisque iuris. 11

Effectus requiritur in cõtrauenientẽ

Itẽ dicta lex prima procedit & locũ habet, quãdo contrauẽtio aduersus cõtractum iuratũ facta fuit, vt in totum absorberetur effectus cõtractus: & id sonant illa verba, *que quebrantaren, ò no guardaren*: secus si differretur effectus dicti contractus iurati, vt est quando impetratur dilatio ad soluendum intra longius tempus ex rescripto principis, de quo in.l. quotiens. & in.l. vniuersa. C. de preci. imperatori offerend. nam contrauentio ista, tum quia non est contra contractum, tum quia fit authoritate regia, facit vt qui ea vtatur, non dicatur contra iuramentum venire, & sic cesset pœna dictæ.l. primæ *de los perjuros*: de quo possunt plura iura videri per Decium in.2. parte consi.352.

Quãdo non soluit coact⁹ Itẽ ex eadem causa dicẽdum est, pœnam dictæ legis primæ cessare, si coactus quis à rege nõ soluat prout promisit: quod practicatur quotidiè apud Hispalensem ciuitatem, cum aurum ab Indis trãsmissum, promisit quis, aut iurauit soluere alicui, apud Hispanos degenti. nam si tale aurum sequestretur à rege, ille qui nõ soluit minimè incurrit periuriũ, & idẽ esset si à iudice cõpelleretur, vt in.d.l.27.tit.11.part.3. dummodo coactus proponat coram iudice, qualiter ipse iurauit soluere, & petat sibi dari facultatem soluẽdi, nam si hoc nõ obstante superior cogit, tũc verè dicitur cõpulsus, & nõ aliter, & Quãdo dicatur coactus. ita probatur in.l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minori & in.l.2. in princ. & ibi notat Paul. ff. de iudicijs. & idẽ Paulus in.l.1. C. si aduersus solutio. & in.l. certum. §. sed an in ipsos. ff. de confessis. & notat Paulus in.l. parentes. C. de testibus, & Decius in consi.25. & sic intelligo notata in quæstionibus Capellę Tholosanę. q.42.

In dubio autẽ rex, aut iudex inferior nõ videtur per suũ præceptum velle cassare, aut differre obligationes iuramento vallatas, nisi de iuramento specificam faciat mentionẽ: vt est gloss. notabilis. c. cum non deceat. de electio. lib.6. quam cõmendat, plures autores referendo, Matthæus de Afflictis, in decis.5. & probatur per gloss. in auth. sacramenta puberum. C. si aduersus venditio.

Ex quo infero vnũ, iudicio meo, menti tenendum, ad euitandas malitias debitorum degẽtium intra archiepiscopatum Toletanum. Nam Seguro para arrendar rẽtas del arçobispado de Toledo. attributum est priuilegium archiepiscopo Toletano, vt volentes locare reditus Ecclesię, iura, siue reditus arhiepiscopatus, possint tutè accedere, & ambulare intra certum tempus, quo durante, non possint capi ob debita, & istud solet vulgò appellari *mandamientos de rentas*, quibus tuti sæpè eluduntur creditores, & vtinam id non fieret malitiosè à debitoribus: & vtcunq; sit, dico, q̃ si debitor iurauit soluere debitũ, nõ potest se excusare quin capiatur, vt soluat virtute dicti priuilegij regij, in tutamen arrendatorum cõcessi; nam illud nõ extenditur ad debita iurata, sed ad alia quæ nõ sũt iuramẽto vallata, per dictã glo. & loquendo in literis de saluo cõducto, ita in expresso

presso notat Guillelmus Benedictus in.c.Raynuntius de testamē.in parte testamentum.nu.fol.19.189.

Quādo labitur tempus ad soluendū Item dicta lex prima non procedit in eo, qui ad certum tempus promisit soluere, & lapso termino, antequā accusetur soluit: nā nō est periurus, vt notat gl.in.c.apud misericordiā.32.q.1.itē si per fidelem nūtium misit pecuniā, & non fuit soluta, excusatur, vt distinguit Felinus in.c.testimonium, nu 23.de testibus.

Itē dicta lex prima *de los perjuros* loquitur, quādo ille qui cōtrauenit, est ipsemet qui iurauit: secus si eius hæres contrauenerit: nam licèt effectus iuramenti, & cōtractus trāseāt ad hæredes, tamē quia ipsi hæredes nō iurauerunt, non incurrunt periuriū, vt notat Innoc. cuius opinio est communis, in.c.veritatis de iur.iur. & ita in specie notat Matthæus in dicto tit.de periurijs lib.3.in constitutionibus regni Siciliæ.

12 *Quādo iurat vniuersitas.* Et idem putarem dicendū in iuramēto præstito ab vniuersitate, iurat enim vniuersitas, vt notat Bald.in.l. generaliter in princ.C.de rebus creditis, & iu.iur.nam si ciues ficto modo obligātur per iuramentū ab administratoribus, & soli ipsi administrantes ligantur iureiurando, & alij ciues ficto modo cōtraxisse videntur: cur nō idē dicemus in istis? quod in hæredibus dicit Innocē.in.d.c.veritatis quē cōmendat Bal.in.l.1.C.de rebus creditis. & iur. iurā. & Paul. in.l.si.ff.ne quis eum qui in ius vocatus est vi eximat.& Feli.in.c.quæ in ecclesiarū colū.23.de constitutio.& in.c.cū sit generale.nu.9.de foro cōpetent.& quod vniuersitas iuret, vide Ias.in auth.sacramēta puberum. num.64.C.si aduersus venditio. sed hoc nō obstāte, quod ista lex prima quæ loquitur in persona, habeat locum in vniuersitate, tenet Ias.in.l.si quis maior.nu.7. C. de trāsactioni.

Item lex prima *de los perjuros* propriè loquitur, quādo iuramentū interponitur super contractu, & esset secus si interponeretur super testamentis, aut alia dispositione sui natura reuocabili: nā reuocans non incurrit pœnam huius legis primæ, loquentis in contractibus, & rationibus, & iure relato per Ias.in auth.sacramenta puberū.C.si aduersus vēditio.nu.68.& Ysernia in.c.1.§.sacramēta.sub nu.46.in vsibus feudorū. *Quādo iuramento reuocatur testamentum.*

Item dicta lex prima, quæ loquitur in contractibus, locum habet in quasi contractibus, nam est doctrina generalis, quod vbicunque tractatur de obseruantia iuramenti, debet extendi & est fauorabilis, & nō pœnalis: vt est gl.in.c.Sciant cuncti. de electio. & ista est cōmunis opinio, vt notat Ias.in authenti. sacramenta puberū.C.si aduersus venditio. nu. 72.&idem notat in.l. siquis maior. C.de transactio.in princi. & regula quæ habet, quòd lex pœnalis, quæ loquitur de contractibus, non extenditur ad quasi contractus, vt est glo.in.c.decet de immunita. ecclesia.lib.6.& notat Abb.in.c.qua fronte.de appellatio & Ias.in.l.more.ff. de acquirend.hæredi.procedit, vbi non interponitur iuramētum, nam 13 *Quandoque si cōtrahitur*

eo interposito, lex non est pœnalis, sed fauorabilis: ideo ad quasi contractum extenditur: & contractos, Hispano sermone significat tam nominatos, quã innominatos, de quibus in.l.5.tit.6.par.5.

Quãdo iuratur super exercicio officij. Hoc autem quod dixi, pœnã extendi, ad quoscunq; cõtractus, intelligo verũ, si non cadũt in nomẽ officij, nam ibi specialis pœna est interposita à iure, cui standũ est: & ideo si tutor qui in creatione sui officij, iurauit vtilia facere, & inutilia prætermittere, vt in auth. vthi qui perhibẽt obligatas se habere res minorũ §.fi.coll.6. cõtra iuramẽtum aliquid fecerit, licèt quãtũ ad damnũ minoris, obligetur ex quasi cõtractu, vt in.§.tutores quoq; Instit. de obligatio quæ ex quasi cõtractu nascũ. tamen si vt suspectus, talis tutor remouetur ab officio, nõ punitur propter periuriũ in amissione omniũ bonorũ, vt in.d.l.1. sed est infamis & cõdẽnatur in damno minoris, vt in l.fi.ti.18.par.6.iuncta.l.9.tit.16.ead. part. vbi dicitur, qualiter debeat tutor iurare.

14 *Quãdo iurat iudex* Et idem dicendum puto in iudice qui in introitu officij iurauit administrare iustitiã: nã valet argumẽtũ de tutore ad iudicẽ, vt notat Paul. in l. iusiurandũ.§.defensor.ff.de iur.iurãd. Nam si malitiosè iudex fecerit cõtra iustitiam, incurrit infamiam, & venit officio priuandus: vt tradit Bal.in.l.si ad excludẽdã.C.de rebus creditis, & iureiurãdo. & est text. in l.23.tit.22.pa.3. facit.l.quod ait.§.miles.ff.de his qui notantur infamia. Si verò pretium accepit vt iudicaret, punitur iudex pœna.l.fi.tit.22.par.3. & idẽ dicerẽ in alijs officialibus publicis, vt sunt saltuarij, quos vulgò *guardas de montes, ò terminos* appellamus: de quibus loquitur.l.32. in fi. tit.2.part.3. nam si probatur falsum retulisse, prout potest probari ex doctrina Abb.in.c. cõtinebatur de sponsali. impube. propter perurium sunt infames, & possunt officio priuari, & pecuniariter puniri, prout infra subijciã, non tamẽ in amissione omnium bonorum sunt condẽnandi: & idem dicerẽ in tabellionibus qui in sui officij creatione iurãt fideliter exercere officium: nam si rogati nolũt exercere, incurrũt periuriũ, vt notat Hostiens. in summa. tit. de fide instrumento.§.ex quibus vers.& hi qui.& sequitur Cardin. in clem.1.vers. dũdum. de iureiurãd. & Deci. in.l. inuitus.ff.de regul.iur.& Feli.in.c. quoniã contra falsam. de probationi.col.3. nam isto casu talis tabellio posset extraordinẽ puniri, & forté officio priuari, non tamen amittit medietatem bonorum, saluo casu in quo falsitatis crimẽ cõmiserit, nam ibi aliter est dicendum. *Custos montium.* *Tabelliones*

Vbicunq; ergo nõ cadit quasi cõtractus in nomen officij, pœna dictæ legis primæ *de los perjuros* locũ habere potest, si per modum promissionis iuretur de futuro, & non aliter, ex quo semel dixi, quòd ille qui in iudicio iurauit, quòd rem patrimonij, vel auolengi quam volebat retrahere, sibi, & non alteri retrahebat: quòd si postea conuinceretur *Quando super retractu*

retur de periurio, quod licèt illud iuramentũ non interposuerat in contractu, sed in quasi contractu (in iudicio enim quasi contrahimus) quod in tali crimine nõ solum in amissione actionis, sed in alijs pœnis extra ordinem punietur, in omnium bonorum perditione non posset talis periurus condemnari, ex dispositione dictæ legis primæ, *de los perjuros*. Hoc tamen nõ extẽderẽ ad occultantẽ bona, vel æstimationem eorũ in fraudẽ contributionum regaliũ, vt in.l.128.*del estylo*, quia in duplo tãtùm contributionis punietur: neq; erit infamis, cum iuret de facto proprio de præterito vel præsenti, & nõ de futuro, vt est gloss.in.l.Lucius.ff. de his qui notantur infamia. & ibi communis opinio doctorum.

Quãdo se periurat vitãdo contributionem.

Item dicta lex.1. *de los perjuros* loquitur in casu, quo quis contraueniret ipsimet contractui *juramento vallato*: secus est, si cõtraueniret effectibus ex cõtractu iurato resultãtibus in fauorẽ tertij: nam propter cõtrauentionem, cum tertio non incurritur periuriũ: vt si inita vẽditione aut permutatione cũ iuramẽto, noluerit quis soluere gabellã, quæ *alcauala* debetur gabellario, ex dispositione legis primę *en el quaderno de las alcaualas*. ★ Quæ est.l.1.tit. 17.&.l.1. tit.18.lib.9.Rec.nã per hoc vẽdens, aut pmutãs nõ dicitur frãgere contractũ iuratũ, quia solutio *del alcauala*, nõ est cõtract⁹, sed effectus resultãs ex cõtractu: & effectus & causa diuersa sunt, vt in.c.cum cessante.de appellationibus.notat Bal.in.l.cunctos populos in.8.col.C.de summa Trinitate, & fide catholica.

Quãdo contrauenitur effectibus iuramenti.

Ex hoc quoq; potest inferri, quod pœna dictæ legis primæ *de los perjuros*, locũ non habet, si quis contraueniat non contractui iurato, frangendo eius effectum in totũ, sed in aliqua eius qualitate: nam cõtraueniens tali qualitati, quæ non imminuit contractũ, nõ punietur amissione bonorum, ex doctrina Bart. & Pauli in.l.cũ qui.ff.dẽ iur.iurand. in quæstione illa, qua dubitatur quæ sunt quæ faciant crescere pœnã per inficiationem, negando factum.

Quãdo contrauenitu qualitati.

Item dicta lex.1.tit.*de los perjuros* procedit, & locum habet, quando contractus, super quo interponitur iuramẽtũ, est certus: nam si esset incertus: & à nullo acceptaretur tanquã nudus, contractus esset nullus, & per consequẽs, si facto postea cõtractu contraueniret iurans, non esset periurus, ad quod potest induci doctrina Bal.in.c.veniens de iur. iuran.quẽ sequitur Ias.in.l.duobus. §.fi.ff.de iur.iurand. vbi tradẽdo intellectũ glo. in.c.licet de iur.iuran. lib.6. dicit, quod faciens iuramentũ generale de nõ alienando, dicitur nudam promissionẽ, & animæ acceptam fecisse, & idem sentit Ioã.Fab. in auth.sacramenta puberũ. C. si aduersus vẽditio.vbi dicit, quòd dispositio illius auth.locũ nõ habet, quãdo minor iurauit non cõtrauenire cõtractui, quia vt iuramentũ reprę-sentet eum maiorẽ, iuramentũ debet esse especiale, & idem notat Ysernia in.c.1.§.item sacramenta puberum.

Quãdo contractus non est acceptatus.

in vsibus feudorum. numer.42.

Quando contractus est respectiuus. Item dicta lex non procedit in cõtractibus respectiuis, in quibus si altera pars frangit iuramentum, aut fidem, non est alter periurus, si contraueniat, vide Bald. in. c. peruenit el 2. extra. de iure iurand.

Sed qualiter supradicta lex prima *de los perjuros*, poterit practicari, cũ in contractibus nequeant interponi iuramenta per laicos, obstãte dispositione tex. in. l. 6. tit. 1. lib. 3. ordina. & in pragmatica *de Madrid*, cõdita anno. 1502. ★Quę est. l. 11. cũ seq. tit. 1. lib. 4. Rec. ★ Quas Rex Castellę in tutamẽ proprię iurisdictionis, ne laici iurãdo efficerẽtur fori ecclesiastici, potuit iustè stabilire vetãdo subditis, ne alienã iurisdictionẽ directè, vel indirectè prorogẽt ex doctrina Bar. & moder. in. l. 1. §. & post operis. ff. de noui ope. nũtia. & Pau. in. l. 1. C. vbi de crimin. agi oporte. in proprio casu loquẽdo, ita notat Guillel. Benedi. in repetitione. c. Raynũtius de testamẽ. in parte duas. sub nume. 247. & facit quod notat Pute. in tracta. syndic. in. c. de excessi. Barenũ. Cũ ergo dictę leges concernãt propriã defensam regię iurisdictionis, & nõ æmulationẽ, ecclesiasticæ iurisdictionis, nemini dubiũ esse debet, eas iustissimè cõditas ex generali ratione tex. in. l. 1. §. denique. ff. de aqua pluuia arcenda. & in l. altius. C. de seruituti. & aqua. & in l. cum eo. ff. de seruitutib. vrbanorũ prædiorum. & per hoc cessant notata per Abba. in disputa. quæ incipit, stante statuto.

Cum ergo ex dispositione dictarum legum iuramentum non interueniat in cõtractibus, quomodo in praxim veniet dispositio dictæ legis primæ, *de los perjuros*. ★Quæ est. d. l. 1. tit. 17. lib. 8. Recopil. ★ In quo dicerẽ multipliciter dãdo responsum. *An in cõtractibus interueniat iuramentum.*

Quòd licèt leges regiæ vetent interponi iuramenta in contractibus, si tamen fuerint, quãuis de facto interposita, iudex ecclesiasticus potest adiri, vt compellat seculares iudices ad obseruantiam contractuũ, in quibus tale interuenit iuramentum, & sic exequentur tales contractus: ita notat Alexan. in quarto volumine consi. 39. & Bal. in. l. 1. in fin. C. de rebus creditis. & dicta compulsione interueniente aduersus iudices seculares poterit practicari pęna dictæ. l. 1. *de los perjuros*. ★ Quæ est. d. l. 1. tit. 17. lib. 8. Recop. ★

Item aliter & secundo modo poterit practicari dicta pœna in casib⁹ in quibus licitum est laicis interponere iuramenta in causis spiritualibus, & in compromissis, & in alijs ad suam validitatem hoc exigentibus, de quibus in pragmatica regia condita in Talauera, fol. mihi. 172. ★Quæ est. l. 12. tit. 1. lib. 4. Rec. ★ & per doctorẽ de Segura in repetitione. l. 1. ff. de acquiren. possessio. Vbicũq; ergo à lege regia permittitur iuramẽtũ interponi, ibi contra veniẽs punietur pœna, de qua in dict. l. 1. Si verò de facto iuramẽtũ interponatur, contractus non debet exequi: vide Rodericũ Suarez in. l. post rẽ. ff. de re iudica. limita. decima.

Et

15 *Causa relaxandi iuramentum.* Et vbicunq; de facto extra casus permissos in dicta pragmatica *de Talauera* fuerit iuramentum interpositum, potest iudex secularis adiri, vt compellat illum cui iuratum est, vt iuramentum relaxet: quia cōtra legem prohibentem fuit interpositum: & ita notat Federicus de Senis in consil. 262. & Abb. in 2. volumi. consil. 107. & Alexan. in quarto volumi. consilio. 39. & Abb. in c. peruenit el, 2. de iur. iuran.

Quando mulier cōtraxit sine licentia viri & iurauit. Et per hoc dicerem, q licèt mulier, quæ contraxit sine licentia mariti, & iurauit, possit ligari iuramento, quod non admitterem: quia iuraméti interpositio illo casu est nulla, vt notat Arias in. l. 52. *de Toro*, sub nu. 84. & Matthęus de Afflictis in decis. 260. & Lucas in rubr. de decretis ab ordine faciēd. lib. 10. & plures allegando, idem comprobat noster Couarruuias in lectura quarti. c. 7. §. 1. in 2. parte. nu. 3. fol. 72. tamē licèt iuramentum ligaret, posśit secularis iudex adiri, vt cōpellat ad relaxādum eum cui iuratum est: de quo vide Socinum in consil. 239.

16 Sed cui incumbit probatio periurij in casu dictę legis primę, *de los perjuros*? ✶ Quę est. d. l. 1. tit. 17. lib. 8. Recopil. ✶ & in hoc dubio respondeo ex doctrina Bal. in. l. actor. in fine. C. de probatio. nam si aliquis iurauit soluere in paschate, & ego creditor accuso debitorē de periurio, certè non oportet me probare nisi solam promiśsionem, ex qua resultat lapsus temporis, quia cum sis mihi obligatus, in obligatione pręsumitur perseuerantia, & ideò nisi debitor probet soluisse, conuictus est de periurio: si verò nō creditor, sed alius tertius accusat periurium, cū solum periurium sit fundamentum suę intentionis, denuntians debet hoc probare, etiam si cōsistat in negatiua, quia agens, neq; respublica non habent aliud fundamentum, nisi negatiuam, ex qua resultat periurium, & ita notat Innocent. in. c. super his. de accusationi. & Cynus in. l. 2. C. de iure emphyteotico, quē sequitur Matthęus de Afflictis, in constitutio. regni Sicilię rubric. 55. lib. 3. num. 17.

Et quia Bal. sentit in dict. l. actor, etiam tertium posse accusare de periurio, in contractu commisso, dicas illud esse verum, si negocium super quo iuramentum interponitur esset tale, quod resultaret punitio publici criminis, vel quid simile, vt si respublica ex fractione iuramenti lęderetur, tunc enim propter admixtionem reipublicę, ad contractum inter priuatos, non solum cōtrahenti, sed cuilibet tertio daretur ius accusandi, ex notatis per Cassaneum in cōsuetudinibus Burgūdię rubri. 10. §. fi. sub nu. 17. si verò solū in contractu verteretur commodum pecuniarium particulare, ei tātū competitius accusandi, cuius interest, & ita notat Ysernia in tit. de pace iuramento firmand. §. item sacramenta puberum, sub nume. 42. in vsibus feudorum, & sequitur Cassaneus in dicto loco num. 19. *Ius accusandi an competat tertio.*

Tertia conclusio in ista materia periurij, *Pœna periurij in iudice.*

periurij, est quod periurus in iudicio, non punitur tam graui pœna, sicut periurus extra iudicium in contractibus, vt supra dixi, nam periurus in iudicio, aut istud crimẽ committit in causa, circa primum caput iuramenti de calumnia, in quo iuratur, ne aliquid in causa petat maliciose, & deinde, si dum petit, constat de malitia, non debet audiri, vt in c. constitutus. de in integrum restitut. & in c. suscitata & ibi per Innocentium eod. ti. & in c. post electionem de concessio. præbend. & in l. si seruus. C. de his qui ad ecclesias cõfugi. & per Felinũ in c. de cætero. de re iudicata.

De periuro contra iuramentum calumniæ.

Si verò periurat in tertio capite illius iuramẽti, quo promittitur nõ corrumpere iudicem, aut aduocatum, tali casu habent locum pœnæ, de quibus in l. seruo inuito. §. cum prætor. ff. ad Trebellia. & in l. 1. C. de pœna iudicis qui male iudicauit, & per Bar. in l. 1. §. fi. ff. de calumniatoribus: si verò fallẽdo partem perjurauit, habet locum etiam de dolo actio, vt in l. si legatarium. ff. de dolo.

Si verò periurus fuerit in quarto capite illius iuramenti de calumnia in quo iuratur, non vsurum se falsis instrumẽtis, si postea vtatur, habent locum pœnæ de quibus in l. 2. C. si ex falsis instrumentis & in l. 2. C. de fide instrumentorum. & per Matthæũ de Afflict. in decisionibus suis quæst. 24. & extra istos casus periurus in iuramẽto calũniæ non punitur, vt in l. 136. in legibus *del estilo*.

Si autem non in iuramẽto calũniæ, sed in responsione positionum pars principalis deierauit, omissis opinionibus antiquorum, hodie iure nostro regio, siquidem est actor amittit causam, si verò reus fuerit, habetur pro confesso, vt in l. 13. in legibus *de Madrid*, circa ordinem iudiciarium litis. ✱ Quæ est. l. 2. in fine. tit. 7. lib. 4. Recopil. & iunge. l. 2. tit. 17. lib. 8. Recop. & super adde d. Perez in l. 1. tit. 4. lib. 3. veteris ordin. columna. 917. ex princip. & per seq. columnã. ✱ & istud additur per illam legem, *allende de las otras penas:* aliæ autem pœnæ sunt, de quibus lex illa facit mentionem, scilicet, quòd punitur arbitrariè de iure communi, vt concludit Bald. in repetitione. l. secundę. ff. de iureiurando. & in l. si duo. §. fi. ff. eod. tit. quem refert Rodericus Suarez in lectura l. secundæ tit. *de las juras*. lib. 2. foro legum, in versiculo ad vnum aduerte. Et istud procedit, non solùm si in toto negãdo reperitur periurus, sed etiam in parte, putà si negauit debere centum, & probatur debitor in quinque, notat Bartol. in l. si quis cum totum. ff. de exceptio. rei iudicatæ. & apostilla in quæstionibus Capellæ Tolosanæ quæstione. 208. & Alexan. in quarto volumine consiliorum consi. 114. col. 3. 17

De periuro in positionibus.

Item iure quoq; regio talis periurans in cruce, & euangelijs punietur in sexcentis marapetinis, vt in l. 10. titu. *de las penas* libr. 8. ordinamen. ✱ Quę est. d. l. 2. titu. 17. libr. 8. Rec. ✱ & secundũ istam doctrinam intelligo

intelligo puniẽdum eum, qui iurat tempore quo petitur executio debiti, secundùm formam text. in. l. 8. tit. ★ final. libr. 5. ordinamẽ. ★ Quæ est. l. 9. tit. 21. lib. 4. Recop. ★ Quę supra dicta sunt intelligo. quãdo ipsa pars principalis deierauit, secus si eius procurator ex notatis per Antoni. Capitium in decisio. 67.

De periuro in causa criminali. Quæ dicta sunt intelligo, quãdo deierauit respõdendo positionibus in causis ciuilibus, si verò interrogatus de crimine commisso deierauit in criminali causa, & conuincitur de mendacio, & quòd commisit crimen, quod negauerat tali casu, propter huiusmodi periurium, metu aut periculo pœnæ commissum, quoad forum iudiciale, talis periurus non punitur ex doctrina Alexã. in apost. ad Bart. in. l. 1. ff. de bonis eorum qui mortem sibi consciuerunt. & hoc refert Rodericus Suarez in dicto loco, & hoc video vigere in practica, & idem videtur sentire Bald. in. l. 2. C. de iuramento calumniæ. vbi dicit, licitum esse reo in causa criminali se defendere etiã per calumniam, licèt aliter sentiat Salicetus in. l. 2. §. quod obseruari. C. de iurament. calumni. & quia dicti doctores, asserentes istum periurum in criminali non debere puniri, non distinguunt, an corporalis vel pecuniaria pœna veniat imponenda, nec nos distinguere debemus, vt in. l. 2. ff. de officio præsidis.

De periuro nõ redeũdo ad carcerẽ. Si verò non in dicẽda veritate se periurauit in causa criminali, sed cũ promisisset quòd rediret ad carceres, de quibus tenebatur, & iurauit, nõ tamẽ postea rediit, an in tali casu incurrat periurium, & an debeat puniri, notat glos. in clementina pastoralis. de reiudica. quę gloss. qualiter sit intelligẽda, notat Felinus in. c. 1. de constitutioni. sub nu. 44. & Alexand. in apostilla. ad Barto. in. l. lege Cornelia. ff. ad Sillanianũ. & per Iasso. in. l. si duo. §. fina. ff. de iureiuran. & per Couuarruuiam libro primo resolutionum. c. 1.

Testis periurus qualiter punitur. Quarta cõclusio est, quòd periurãs in causa, nõ vt principalis persona, sed vt accessoria, & sic vt testis, 18 variè punitur ex subiecta causa, in qua falsum deposuit: nã pro regula est, quòd falsus testis in causa ciuili punitur pœna falsi, vt in. l. 1. §. 1. & ibi Bar. & Hyppoli. ff. ad legẽ Cornel. de falsis. & ita pœna falsi iure regio est deportatio, vel in insulã, vel ad galeras, vt in. l. 1. in vers. *e aun la face*, iuncta. l. 6. ti. 7. par. 7. Ex quo resultat quoq; pœna infamiæ, vt notat gloss. in. c. querelam de iureiurando. & in. l. 5. titul. 6. partita. 7. & vltra pœnam criminis potest quoque talis testis ciuiliter condemnari in interesse partis, quam suo testimonio læsit, vt in. c. 1. de fals. & in. c. sicut, de testib. & in. l. qui nomine. ff. de falsis Bal in. l. presbyteri. C. de episcopis & cleric. & in. l. 26. titu. 11. par. 3. & in. l. 13. titu. 8. lib. 2. foro leg. & de istis pœnis loquitur textus in l. fina. in fine in legibus *de Toro*. ★ Quæ est. l. 4. tit. 17. lib. 8. Recopil. quã dicit, esse in practica Gre. Lop. in. l. 26. tit. 11. part. 3. verb. *o lisiado*, & est

est videndus Peguera qui hoc ipsum afirmat in decisionibus Cathaloniẹ, decis.19. per totã, maxime.n.5.

Et extende, quòd non solum iudex, qui de causa cognoscit, potest dictum falsum testem punire pœnis supradictis, si coram eo falsum deposuit, sed etiam si de commissione sua coram alio falsè deposuit, etiam extra territorium iudicis de causa cognoscentis: nam cum effectus iuramenti porrigatur ad tribunal, & territorium iudicis qui de causa cognoscit, poterit ipse iudex causæ contra talem testem procedere, notat Bald. in l. neganda. colũ. 6. C. qui accusa. non possunt. quem refert Hyppolitus in repetitione. l. si na. ff. de iurisdictione omnium iudicum. nũ. 145. pro quo iure regio est text. in l. *Otrosi mandamos que el juez, o receptor*, in pragmaticis *de Alcala, sobre la orden judicial.* Quæ est. l. 8. tit. 6. libr. 4. Recopilat. ibi. *Y si lo contrario hiziere, &c.* Et idem notat Ferrariens. in sua practica, in forma depositionis testium in parte falsitate: & quòd dicta pœna in causa ciuili puniatur falsus testis, locum habet si testis sit liber, si autem esset seruus, talis seruus falsus testis morte puniendus est, vt in l. 6. tit. 7. par. 7. ibi. *Si fuere sieruo deue morir por ello.*

Quid si pecunia accepit vt deponat verum.

Quod autem dixi, testem puniẽdum pœna falsi, si cum effectu probatur deposuisse, & mendacium dixisse, si verò & deposuit, & pecuniã acceperit, vt deponeret quod in effectu deposuit, & cum veritate, & absq; vllo mendacio, isto casu testimonium est nullum, & propter corruptelam, punitur arbitrariè, vt in l. 115. in legibus *del estilo.* Quẹ non inuenitur in Recopilat. sed semper attende ad. d. l. 8. tit. 6. lib. 4. Recopil. ibi. *Y mandamos a las partes, &c.* quæ lex vtrũq; casum decidit, sed si publicè data est pecunia, & non secretè, testimonium valet ex dicto Bal. in. c. fin. de appella. cuius cõtrarium, videtur asserere Lanfrancus in cap. quoniam contra, de probatio. in parte testium depositiones numer. 139. & istud verius, quia lex styli non distinguit, & in quantum ista lex dicit, puniendum testem arbitrariè, & non pœna falsi, approbat quod notat Decius in. c. 1. de testibus, contra communem opinionem, dicentem, debere puniri pœna falsi, vt notat Barto. & Hyppolitus num. 7. in. l. 1. ff. de falsis. & Iasso. in. l. diuus. numer. 27. ff. de re iudica. & nota, quòd corrumpens testem vt falsum deponat, punitur pœna falsi, notat Felinus in cap. fina. de testib. cogend. & notat in proposito quòd ex testimonio inualido, contrahitur reatus periurij, vt in. c. tua nos. & ibi Bald. de iureiurando, & Iasso. in. §. si quis postulante. instituta de actionibus. 19

Quando testis deierauit in accessorijs.

Item supradicta intellige, quãdo testis falso deposuit circa merita causæ principalis, in quo negocio ipse est testis, si verò deponit falso, circa accidentalia, & qualificantia testis personam, vt quia cum esset consanguineus, & posset testificare,

re, illo caſu id negauit, vel cum eſſet pauper, dixit ſe diuitem: iſto caſu, non periurus pœna falſi ordinaria, ſed alia extraordinaria, & arbitraria minori puniēdus eſt, qui mendax eſt, vt notat Iacobus Butricarius in.l.Lucius.ff.de his qui notantur infamia, cui adiungit concordantes Hyppolitus in ſingulari. 76. cui ego addo ſingularem doctrinam Innocentij, in. c. fraternitatis, de hæreticis, quem ſequitur Bellamera in deciſione. 47. & Iaſſo. in.l. 1.§.hoc autem.ff.de noui operis nūtiatione, & Gerardus in ſingulari. 80. & Alexander in quinto volumine conſilio.88.col.4.& quod notat Oldradus in conſilio.37.& gloſſ. in l.28.tit.16 partit.tertia, & quòd notat Didacus à Caſtillo in.l.final. *de Toro* in gloſſa. 1. verſiculo, ſed pone, & Felinus in dicto.c. fraternitatis, & Decius in prima parte conſilio.100.ſub nu.4.& limita per Bald. in.c.1.de controuerſia inueſtituræ in vſibus feudorum in verſiculo, ſi autem iurauit, & in.l.pe.C.de tranſact. & ibi apoſtilla.

10 *Quando eſt pœna impoſita ab ſtatuto.*

Item quod dixi habere locū pœnam falſi, intelligo, niſi contra periurantes in illa cauſa fuerit aliqua pœna particularis impoſita, ex diſpoſitione alicuius ſtatuti à rege cōfirmati ponentis pœnam contra teſtes ſe periurantes, & in illo caſu, vt ſunt ſtatuta ſuper probandis damnis montium, meſsium, aut vinearum: nam tunc ceſſant pœnæ legales, & illæ ſtatutariæ debent tantùm imponi: notat in ſimili Hoſtienſ. in capit. relatum. ne clerici, vel monachi. & ſequitur Iaſſo. in. §. item ſi quis poſtulante. numer.78. inſtituta de actionibus, nā diſpoſitio huius legis generalis, nō extēditur ad caſ⁹, in quibus eſt lex & pœna particularis, vt per multa notat Iaſſo. in.l. ſciēdum.ff. quia ſatiſdare cogant. & in l.1.§.ſed & ſi mihi. ff. de verborum obligationibus. & per Felinum in c.1. de reſcriptis colu.4.& per Baldum in lege prima. C. de ſuis & legitimis hæredib.

21 *Ad.l.ſin. in legibus de Toro. Quæ eſt.d.l.4.ti. 17. libr.8. Recopil.*

Si verò teſtis, non in cauſis ciuilibus, aut ciuiliter intentatis (de quibus ſupra dixi) ſed in cauſa criminali capitali falſum depoſuit, tali caſu falſus teſtis puniendus eſt, ad ſimilitudinem ſupplicij, vt eſt caſus in l.1.§.1.ff.ad.l.Corneliam de ſicarijs. & Baldus & Salicetus in.l.2. C. de rebus creditis & iureiurando. & in c.1. de pace tenenda, & eius viola. per Bald. in vſibus feudorum, notat Iaſſo. in dicto.§. item ſi quis, nume. 64.& Capella Toloſana in deciſio. 17.& Guido Papæ in deciſio.44. vbi eleganter loquitur, & in cōſilio.189. & idem notat Caſſaneus in conſuetudinibus Burgundiæ rubri.10.§. fina. ſub nu.39. vbi dicit, quòd ex lege Francorum nouiſsimè ſtatutum eſt, quòd teſtis falſus, ſiue ſit cauſa criminalis, ſiue ciuilis puniatur eadem pœna qua puniretur ille contra quem depoſuit, ſi verum eſſet eius teſtimonium: tamen iure noſtro regio in cauſa tantùm criminali, vbi expectatur pœna corporalis, punitur falſus teſtis ſimilitudine pœnæ *Ex lege Frācorum.*

næ qua puniretur ille contra quem deposuit, si verũ esset eius testimonium, & hoc disponit dicta.l. final. *de Toro.* ★ Quæ est.d.l.4.tit.17. libr. 8.Recop. ★ per quam approbatur opinio iuris communis, & quod notat glossa in.c.rex debet. 23. quæst. 4.& facit lex saccularij. ff. de extra ordinarijs criminibus.ibi, quia ipsa res morté comminatur, & per Felinum in.c.sicut de testib. in vltimo notabili.

Et nimis necessarium fuit statuere quod dicta lex finalis disponit; nam ante illam multi ex nostris tenebant, quòd tunc demum falsus testis debeat similitudine supplicij puniri, quando reus contra quem deponebat, moriebatur, aut patiebatur membri abscisionem: quod si hoc non interueniebat, non poterat infligi similitudo supplicij, de quo est textus in.l.26.ti.11.par.3.ibi, *Si por su testimonio mentiroso fue alguno muerto, o lisiado, que reciba el mismo otra tal pena*: itaque in casu quo iam erat illata pœna, loquitur illa lex partit. Item dicta lex loquitur de læsione, & minime declaratur de quo genere lęsionis, ideò lata fuit dicta lex finalis *de Toro*, in qua dicitur, quòd etiam si mors nõ fuerit secuta, si tamen ex falso testimonio posset sequi, eadem est testi infligenda, & istud sonãt illa verba legis *de Toro.* ★ Quæ est.d.l.4. titu. 17.lib.4.Recop. ★ ibi. *Merecia pena de muerte, o otra pena corporal*, & ibi, *Como se le deuiera dar à aquel, ò aquellos, contra quien depuso, siendo su dicho verdadero, caso que en aquellos contra quien depuso, no se execute la tal pena*: itaque sufficit potentia, & attentatus deductus ad actum proximum, licèt non fuerit secutus effectus pœnæ: nam crimen testis ex sua parte cõsummatũ fuit, & in his atrocioribus hoc sufficit, etiam quoad pœnam ordinariam, iuxta notata in.l. si quis non dicam rapere.C.de episcopis & clericis.& per Felinum in tractatu de conatu. & iure regni est elegans text.in.l.7. titul.8.par.7. & in.l.12. in modo eodem tit.& per Thomasium Grammaticum in voto.3. & quod iste talis conatus tam perfectus & formatus, in genus criminis puniatur in teste, approbatur ꝙ notat glos.in.c.1.de crimine falsi.& Bal.in.l.1.C.de sepulcho violato.

22 Ex hoc potest inferri, quòd dicta lex finalis *de Toro.* ★ Quæ est.d.l.4. tit.17.lib.8.Rec. ★ non solum procedit, & habet locum quando agitur contra reum pręsentem, sed etiã quando agitur contra reum absentem, cum possit in absentia cõdemnari corporaliter, & dari pro inimico ex dispositione legum huius regni, & per cõsequens possit sequi pœna corporalis: ideò testis falsus in tali processu similitudine pœnæ venit puniendus, quia lex finalis *de Toro* non considerat ad punitionem testis effectum sententiæ, sed depositionem falsi testimonij: & ista ratio viget tam in processu agitato in præsentia, quàm in absentia, & in vtroq; casu viget dolus & malitia

Effectus sententiæ non cõsideratur.

malitia testis, & ideo idem debet reputari delictum, & cum agatur de puniendis delictis, illa lex finalis *de* ★ *Toro.* ★Quæ est .d.l.4. tit.17. lib.8. Recop. ★reputatur fauorabilis, & per consequens extendenda, vt notat Paulus in.l, bona fides. ff. depositi, & per Rochum latè in repetitione.ca.fin.de consuetudi. foli. paruo-35. & licèt regula sit, quòd ex sententia lata in absentem, non fiat præiudicium tertio, & in.l. præsens. C. de pignoribus. & per Hyppolitum in singulari.4. tamē hic nocet simul cum falso testimonio.

Quid si testis nulliter deponat. Infertur secūdo, quòd si testis deposuit nulliter, taliter quod eius testimonium non potest nocere reo, siue præsenti, siue absenti, quòd in tali casu non habet locum similitudo supplicij, de qua in dicta.l.final. ★ *de Toro.* ★D.l.4.tit.17.lib.8. Recopil. ★ quia illa considerat, quod aliquis posset lædi ex testimonio huius testis, & ita notat ibi glossa Didaci del Castillo in parte *contra alguna*: puniatur tamen isto caso talis testis extraordinariè, vt ibi notat gloss. & Angelus in tractatu maleficio. in parte falsario, colum.3.n. 21. & Felinus in.c.1. de præsumptio. & Ancharranus in consil.24. & Hyppolitus in dicta.l.prima.§.1.ff.ad legem Corneliam de sicarijs. sub num. decimoquarto, & Socinus in consilio.103.

Quando falso deponit contra fiscum. Infertur tertio, quòd si ex falso testimonio non læditur, aut non potest lædi persona, sed fiscus contra quem deposuit testis in fauorem personæ, quód in tali casu non loquitur dispositio dictæ.l.final *de Toro.* D.l.4.tit.17.lib.8.Recop. ★& sic non imponetur similitudo supplicij sed alia pœna extraordinaria, vt notat Hyppolitus in. l.1. §. præterea. ff. ad legem Corneliam de sicarijs. ponderando textum ibi, & idem notant Alexan.in.7. volumne consil.55. & Thomasius Gramaticus in voto.5.

Quid si vnus testis tantū reperitur periuris. Infertur quarto, quód si vnus tantū testis falso deposuit in causa criminali, neque sit contestis, taliter quod ex duorum testimonio possit puniri reus morte aut pœna corporali, quòd tali casu vnus testis solus falsus, cuius testimonium de iure non sufficit ad condemnationem, non potest puniri similitudine supplicij: & sic vrget ratio dictæ legis finalis *de Toro*, in casu quo propter testimonium huius falsis testis posset condemnatio sequi, vt quia erat alius testis, & fortè verus: si verò falsus detegitur, nam tunc similitudo supplicij locum habet, si verò vnicus & testis, licèt posit sufficere ad torturam, vt per gloss. in l.2.C.ad.l.Iuliam maiestatis, tamen ad condemnationem minimè sufficit, & ideo alia pœna extraordinaria locum habet, & non similitudo pœnæ: nam sententia dict.l.fina. *de Toro*, spectanda est, quæ non potest verificari si vnus tantùm testis deposuit, vt probatur in simili in.l. fi. in principio. ff. qui petan. tutores. & facit textus in. c. tua, de homicidio. vbi testimonium vnius, qui nō

kk suffi-

sufficiebat ad condemnationē, non prohibet à promotione ordinum, & pro ista conclusione potest adduci quod notat Ancharranus in consilio.24.quem sequitur Felinus in capi.fraternitatis.de hæreticis in fine: & sic videtur practicanda dicta.l. *de Toro*, quando testimonium sufficeret ad condemnationem, & non ad præsumptionem, vel indicium, quo casu falsus testis extraordinem punitur, vt notat Socinus in consilio. 104. & etiam intelligerem, nisi vnus testis sæpe dixit testimoniū, mutatis vestibus, quia tanquam pluries periurus punietur: vide per Boerium in decisio.253. & licèt iste intellectus videatur aplaudere, tamen crederem, quòd licèt ex vno teste non possit reus condemnari, quia tamem dicta.l.fi. *de Toro* punit factum, vt in.l.quid ergo.§.1.ff. de his qui notantur infamia. & per testem non stetit, quominus ille ex suo dicto puniretur, videtur quod iste testis debeat puniri pœna dictæ.l.fi. *de Toro*.

Opinio propria

Quid si pœna fuit remissa.

Infertur ex eadē ratione & quinto, quòd si postquàm testis falsè deposuit contra aliquem, & fuit condemnatus, veniam impetrauit a rege, & sic pœna non fuit imposita, sed remissa, nihilominus tamen si testimonium fuisset falsum, detegitur quia posset illi pœna imponi, nisi princeps remisisset, cuius voluntas impossibilis reputatur, tamen dictus testis ordinaria & illa eadem pœna suplicij punietur qua reus fuit condemnatus, non obstante dicta remissione, & ita notabiliter tenet Angelus in lege finali.C.de accusationi. per quod elegantissime illuminatur intellectus dictæ legis finalis *de Toro*.

Quando culpa deierauit

Infertur & sexto quòd dicta lex finalis *de Toro* locum habet quando testis deposuit dolose, & sic dicit text. *falsamente*: secus verò si lata culpa falsè deposuisset, nam pro crimine culpa commisso similitudo supplicij non imponitur quando illa est corporalis: & ista est opinio communis omnium. D D. in l.in actionibus.ff.de in litem iurando. & notat Paulus in. l. 2. ff.quod quisq; iuris, col.2. Practicanda ergo erit ista lex finalis *de Toro*, quando dolosum, & malitiosum fuit testiminiū testis certi, & ideo dicit litera *algun testigo*: neq; enim in crimine vagari debet circa personā falsi testis & ita notat Bal.in.l.1.colū. 4.C.de furtis.& in.l.duobus.§.fin.ff. de iureiurando.& an culpa sine dolo sufficiat ad incurrendum periurium, notat Ias.in.l. qui iurasse.ff.de iureiurando.

Et cum.d.l.finalis *de Toro* ⁎Quæ est.d.l.4.titul.17.lib.8. Recop. ⁎ sit lex noua & specifica, disponens debere imponi contra falsos testes similem pœnam, quæ ipsi reo contra quem deponunt imponeretur, non detecto periurio, sequitur hodie quòd pœna. l.3. titul. *de los falsarios*. lib.4. foro leg. ⁎ Non inuenitur in Recopilat. imò est expresse correcta per.l.7.titu.17.libr.8. Recopilation. per quam cessant omnia quæ hic

23 Declaratio ad.l.fori.

hic dicuntur. * quę dicit, *que al falſo teſtigo le han de quitar los dientes, o quintar*, ſecundùm literã corruptã, quod illa lex caſu quòd probetur in vſu, cũ ſit lex fori, quòd debet practicari in cauſis criminalib⁹ in quibus non imponitur pœna ordinaria à dicta.l.fin. *de Toro* expreſſa, ſed extraordinaria, & illa poteſt eſſe dentiũ truncatio:& de iure cõmuni lingua falſi teſtis perforanda erat, vt dicit gloſſ.in.l.omnes.C.de delatoribus libr.10. & ego nunquã iſto caſu practicarem legem fori, niſi in caſu quo ipſemet teſtis ore proprio fatetur falſum depoſuiſſe teſtimonium, & ſic non ſufficeret eum eſſe teſtibus conuictum, niſi ſit quoque cõfeſſus, vt probãt verba eiuſdem.l.ibi. *Y el dixere deſpues que nego la verdad, è dixo falſedad,* nam & de iure cõmuni reperitur, quòd abſcinditur lingua ore proprio confeſſo crimine, vt notat glo.1.in.c.delatori.5.q.6.licet tex. nõ repugnet, quin confeſſo, & conuicto ſimul caput amputetur: & multum intereſt an quis tantum ſit conuictus teſtibus, an & confeſſus ſimul, vt in.l.2.C. quorum apellatio. non recipiãtur, & ſic teſtis, qui ore proprio cõfitetur ſe falſum depoſuiſſe, punietur per modum pœnæ extraordinariæ, vbi corporalis pœna locum habet in truncatione dentiũ: qui dentes maxima pars ſunt loquelę ſecũdum medicos, & cũ illo mẽbro, vt potiſsima parte, deliquerit teſtis, falſum deponendo teſtimonium, nimirum ſi in illo mẽbro, quo cum deliquit puniatur, vt notat Bal.in.l.3.C.de ſeruis fugitiuis. & quod notat apoſtilla.ad Abb.in.c.ego enim.de iur.iurãdo. & vltra iſtum caſum non practicarem pœnam, ex diſpoſitione dictæ leges fori.

Sed an conſulens, vel mãdans iurare falſum, debeat puniri pœna de qua in dicta.l. finali *de Toro*? & videtur quòd ſic, vt in dicta.l.3.tit. *de los falſarios* libr.4. fori, in finalibus verbis:& ibi notat gloſſ.Montalui. Sed cõtrarium crederem, quia pœna dictæ.l.finalis *de Toro*, loquitur in perſona teſtis falſum deponentis, & vltra perſonam dicti teſtis nõ debet extendi, & ita notat Salicet.in.l. vnica.C.de raptu virginum, vbi iſtã quæſtionem tangit, & melius per Matthęũ de Afflictis in conſtitutionib.regni Siciliæ, li.3.rub.55.in.q.12. & in deciſionibus ſuis.q.fi.nu.6. 24 *Contra cõſulentes in crimine periurij.*

Quid ſiquis vtitur falſis teſtibus, aut inſtrumentis á procuratore ſuo pręſentatis, qua pœna puniatur, videatur Antonius Capitius in deciſi.67.& de corrumpente teſtem, vt falſum dicat, vide Felinum in.c.fin.de teſtibus cogend.punietur ergo per iurare faciens teſtem pœna relegationis, aut deportationis in inſulam in caſu dictæ legis finalis *de Toro*, & ſic dabitur pœna ordinaria, de qua in.l.6.ti.7 par.7.vel alia extraordinaria, vltra caſum dictę legis finalis *de Toro*, & ſic poteſt practicari dicta lex fori, hoc diſponens: & iſtam pœnã imponerem inſtruenti teſti, vt falſum deponan, ſiue teſtis depoſuerit, ſiue non depoſuerit: quia ſufficit ad

perfectionem instruentis consilium præstitisse, de quo est tex. in. l. 1. ti. 7. part. 7. *otrosi dezimos que qualquier, ome, que muestra maliciosamente*, & ita tenendũ est, licet de iure cõmuni, isto casu pœna tãtũ extraordinaria esset imponenda, cũ ex consilio nemini fuerit dãnum illatum, & ita notat Feli. in tracta. de conatu. vers. fallit secũdo, & eadẽ pœna dictæ. l. 6. venit puniendus, qui dedit pecuniam testi, ne veritatem deponat in testimonio, vt probatur in. d. l. 1. in vers. *esso mismo faze*: sed vt verum dicatur. dare testi pecuniã publicè, & non secretè, bene licitum est: vt eleganter concludit Bal. in. c. fin. de appellatio. sequitur Augustinus in apostil. ad Ange. in tractatu maleficiorũ, in parte falsario n. 20. Testes tamen arbitrarie puniẽtur, vt supra dixi per. l. 115. in legibus del Estylo. ★ Quæ non reperitur in Reco. ★ & teneꝙ primũ dixi, ibi in vers. ꝙ autẽ.

Contra corrũpentes testes

Itẽ corrumpens testẽ, nõ amittit causam, sed ille qui acta causæ corrũpit, amittit causam, vt notat Bart. in. l. in fraudẽ. §. quotiens. ff. de iu. fisci. cuius opinio cõmunis est secũdũ Alex. & Ias. in. l. diuus. ff. de re iudicata. & Deci. in. c. cũ venerabilis. de exceptio. nu. 30. & Hyppolitus in rub. C. de probatio. nu. 158.

Hic nota, ꝙ tẽtans corrũpere testem, punitur sicut tentans iudicem corrũpere, vt in. l. imperatores. ff. de iu. fisci. Bal. in auth. sed nouo iure. C. de pœna iudicis, qui male iudicauit. & apostil. ad Abb. in. c. fraternitatis de testibus. & quid si minatur testes aliquis, vide Angel. in. l. 2. C. ad l. Cornel. de falsis. vide. l. 1. ad fi. ti. 6. part. septima. idem notat apostill. ad Abba. in. c. 1. de testibus, in princip. & qui subornat testes non excusatur, licèt non vtatur attestationibus, vide Boerium in decisio. 319. pro quo textus in dicta. l. 1. ad finem tit. 7. part. 7.

Qui testes subornat.

25 Et quia sæpissime ista corruptela testium fit secreto modo, & nõ sunt testes, qui de datione pecuniarum, aut alterius doni possint deponere, est notandum, quòd si testis solus productus ab eo contra quem deposuit, aut occultauit, veritatem dixerit, qualiter Titius corruperit eũ pecunia, plena est talis probatio cõtra corrumpentẽ, vt talis testis nullam fidem faciat, & istud notat singulariter Baldus in capit. 1. in secunda col. si de inuestitura lis oriatur inter dominum & vasallum, quem sequitur Feli. in. c. licet causam. col. 5. de probatio. & Hyppolitus in. l. lege Cornelia. ff. ad legem Corneliã, de sicarijs. nume. 3. & in singulari. 112. & Stephanus Aufrerius in tractatu de reprobatione testium, sub num. 79. potuit enim talis testis, deponens de facto proprio, inualidare suum testimonium in præiudicium eius, qui eum corrupit, cũ ista inualiditas aliter innotescere nõ potuit, & conscientia probatur confessione, de quo Hyppolitus in consil. 61. sed in præiudicium eius qui talẽ testem corrupit, talis probatio non valet, nisi ad inquirendum contra corrumpentem, sicut in alijs casibus,

Corruptela testium qualiter probebetur.

bus, in quibus ex confessione socij proceditur ad inquisitionem cōtra socium: & ita in expressis terminis notat Matthæus de Afflictis in constitutione regni Siciliæ, li. 1. rubric. 27. sub nume. 49. & est verbum multum ad praxim conducibile, & ad torturam sufficeret contra corrumpentem, vt concludit Boerius in decisio. 319. n. 5. Facit, nam assertio notarij quòd instrumētum sit falsum, sibi præiudicat, non parti: vide Boerium in decisio. 255. in fine, & plura concilia diuersorum doctorum, quibus hæc conclusio comprobatur: quod cōfessio testis, valet ad inquirendum contra corrumpentem cumulantur per glos. in cōsuetudinib. Burgundiæ. rubri. 1. in princip. in gl. & Droitz. num. 16. & Hippolytus in consilio. 78. num. 18. & per Thomasium Grammaticum in voto. 11. & per Iasso. in. l. 1. ff. de ferijs. & per Decium in. 1. volumine consi. 189. num. 6. & per Angelum in. l. & si certus. ff. ad Syllanianū. & vide Augustinum Beroium quæst. 58.

Quando de periurio cōstat præsumptiuè. Aduerte, nam quæ dicta sunt de punitione testis, locū habent, quando verè constat de periurio testis: si veró præsumptiuè constat de periurio, vt quia testis deponit de negatiua, in tali casu nō habent locum dictæ pœnæ ordinariæ à lege, sed testis, de tali negatiua deponens, suspectus est de periurio: & potest extraordinem puniri, vt notat Iasso. in. l. 1. §. 1. si quis ius dicenti nō obtēpe. numer. 13. facit quod notat Baldus in. l. presbyteri. in vltima col. C. de episcopis & clericis. & sequitur Hyppolitus in repetitione rubricæ. C. de probatio. num. 58.

Item omne testimonium non verisimile, est suspectum de falso, & ita notat Abba. in. c. quia verisimile de præsumptio. colu. vltima. & plures alios allegat Hippolytus in consilio. 78. sub num. 31. & ideo testimonium illorum qui verisimiliora deponunt, sequendum est, vt in. l. 40. titul. 16. part. 3. et Felinus in. c. in nostra. de testib. de quo per Baldum in l. scripturæ. C. de fide instrumentorum. et per Deciū in. 1. parte consilio. 100. colum. 5. *Quando testes deponi non verisimile.*

Item si testis non affirmat, sed vacillat, præsumitur periurus, et aliquando torquetur, vt notat Gandinus in ti. de quæstionibus num. 8. et in. l. fi. ti. 16. part. 3. aliquando punitur, vt in. l. qui falso. ff. de testib.

Et contrarians sibi ipsi, nunquàm 26
reducitur ad concordiam, sed punitur de falso, vt notat Angelus post Bar. in tracta. maleficiorum, in parte, falsario num. 27. & sic est intelligenda lex noua *de Alcala* cōdita anno. 1503. super ordine iudicij. ✶ Non inuenitur in Recop. nisi forsan sit. l. 2. in finalibus. verbis titul. 7. libr. 4. Recop. ✶ videatur Hyppolitus in singulari. 103.

Quæ supradicta sunt de testibus 27
periuris puniendis, locum habent quando clare constat de periurio, aut præsumptiue ad pœnam extraordinariam, vt supra dixi: si verò testis negat ita deposuisse, prout á tabellione scriptum est, licèt inter par- *Quando testis negat ita deposuisse.*

tes quarum in causa deposuit, standū est testimonio, si tabellio est bonæ, & integræ famæ, iuxta notata per Abba. & DD. in. ca. ad audientiam. de præscriptio. & in. l. 15. ti. 18. part. 3. Tamē propter solum dictum notarij iste testis non potest criminaliter puniri, vt notat ibi Abb. in. 2. col. allegando Specula. & plura alia allegat Thomasius Ferrarius in cautela. 26. & istud dicit bonum remedium ad liberandum testem à pœna periurij: idem notat Imola in clemēt. 1. de hæreticis, vide Romanum in consi. 372.

Quādo repetitur periurus in incidentibus.

Item nota, q͞ tunc demum falsus testis punitur de periurio, si falsus reperitur, in eo q͞ principaliter vult dicere suo testimonio, secus si in eo de quo non agitur principaliter, & ita notat Ias. in. l. si quis neq; causam. num. 6. ff. si certum petatur. & statutum loquens de puniendis testibus, habebit locum etiam in producente vnum testem: videatur Iasso. in. l. singularia. nu. 8. ff. si certum petatur.

Item cōtrarij testes an sint periuri, notat Decius in. 1. par. cons. 100. per totum.

28 *Quid si deierauit nō malitiose.*

Item si testis rusticus, casu fortuito, & non ex sagacitate, vel malignitate falsum deposuit, & sibi ipsi cōtrarius est, quia caret dolo eius testimoniū, nullatenus debet puniri, & in hoc debent multum iudices aduertere, vt notat Angel. in authent. de testibus. §. 1. collatio. 7. de quo dubitat Ias. in. l. si quis id quod. ff. de iurisdictio. omnium. iudi. sed Angelum sequitur Socinus in. l. si is qui ducenta. §. vtrum. ff. de rebus dubijs, & ibi dicit, quòd si testis dixit se scire, & probatur auditus, quòd excusatur à faso, de quo & plura ex quibus testis liberātur á periurio, videātur per Romanū in consilio. 301.

Sed ne fallat doctrina Angeli intelligēda est, quādo rusticus falsè deposuit per errorem, qui error potius præsumitur in rustico quàm in alio: rusticitas enim, licèt excuset à dolo præsumpto, non tamen à dolo vero, & sic probata falsitate in rustico, nisi ex aduerso error probetur punienda est, neq; sola rusticitas excusat, & ita intelligit dictum Angeli Belenzinas in apostill. ad Abb. in c. cum olim de rerum permutatione. & cōprobat plures doctores allegando tractatus de peste in. 2. parte. num. 208. fol. paruo. 77.

Et qualiter quis excusetur, nolēs vti testimonio falsorum testiū, vel quos habet suspectos falso deposuisse, vide per Matthæum de Afflictis in deci. 189. & quando secularis iudex possit punire falsos testes laicos, qui falso deposuerunt coram iudice ecclesiastico, antequam ipse ecclesiasticus puniat, vide per Matthæum vbi supra, quæstione. 219.

Et pro generali regula est tenendum, quòd vltra pœnas sup radictas contra periurantes statutas, quicunque fuerit inuentus falsò iurasse super sancta Dei Euangelia, & super Crucē copulatiuè nō credens fidei habetur: & vltra alias pœnas punitur in sexcentis marapetinis, in cameram regiam dandis; & isto casu

loquitur

loquitur tex.in.l.10.tit. *de las penas* lib.8.ordinamentorum. ⁎ Quæ est. l.2.tit.17.lib.8.Recop. ⁎ si tamen illa tactura crucis, & euangeliorum non interuenit, lex illa nō loquitur, neq; eius pœna, & sic est in omni casu, in quo tactura requiritur, vt notat Ysernia in.c.1.§.item sacramēta, de pace iuramento firmanda in vsibus feudorum. facit glos. in c. vt circa. de electio. lib.6. in parte corpora li. & per Abb. & Feli. in. c. tuis quæstionibus. de testib⁹. & per Bal & ibi apostil. in. l.1. C. si aduersus venditio.

29 *An periurus dicatur hæreticus.* Et quia lex illa decima. ti. *de las penas*, dicit, *no cree en la fe*, intellige, quòd talis periurus dicatur impropriè hereticus, quomodo simonia dicitur hæresis, & excōmunicatus dicitur hæreticus: nā isti omnes operantur sicut si contra fidem sentirēt, & sic periurus dicitur hæreticus, ac si contra fidem sentiret deierādo, & ista interpretatio colligitur ex tractatu Gundisalui de Villadiego contra hæreticam prauitatem, quæst.1.

Itē vltra specificas pœnas, de quibus in legibus huius regni supra citatis, periurus incurrit vndecim genera pœnarū, quas eleganter collegit Cassaneus in cōsuetudini. Burgūdiæ rubr. in fine & quia ibi seriatim possunt videri nolui transcribere, & an periuro sit interdictū matrimoniū, vide glo. in. c. mulieri de iureiurādo. & in. ca. sicut. extra de sponsalibus.

Quas pœnas incurrit periurus. Sed ad imponēdas pœnas cōtra testes falsos, atq; periuros iudex debet singulatim facere pcessum, nec putet quod sentētia lata contra producētem falsos testes præiudicat testibus, neq; è contra, vt notant Bart. Baldus & Angel. in. l. Lucius. ff. de his qui notantur infamia, & sequitur Angelus in tractatu maleficiorum, in parte falsario, numer. 26. & quādo vno libello plures testes possunt accusari, vide Bald. in apostilla ad Speculatore. tit. de accusatore in princ. in apostilla in parte. §. fi.

Et semper est aduertēdum, quòd testis periurus, quantumcunque sit emendatus de crimine, in nullo casu, etiā excepto non admittitur in testē, de quo vide Felinum in. c. testimonium de testibus nu.19. & per Stephanū Aufrerium in tractatu de reprobatione testium nu. 81. tabellio tamen bene potest creari, vt notat Iasso. in. l. ex hoc iure. ff. de iustitia, & iure. n.51. & in. l. Barbarius Philippus. nu.58. ff. de officio præsidis.

Vltimò notandum est, quòd accusatus de periurio non gaudet nobilitate, siue fidalguia, & sic poterit torqueri, ita colligo ex Luca de Pēna. in. l. mulieres. col.3. C. de dignitatibus li.12. quod corrobora ex notatis per Matthæum in suis decisionibus, in quæstione vltima, per quod limito. l.4. tit.2. lib.4. ordina. ⁎ Quæ est. l.4. tit.2. li.6. Recop. ⁎ videatur quoque Lucas de Penna in. l. penult. C. de veteranis. lib.12. 30

CAPVT. VIGESIMUM octauum in l.49.

ESTA lex non eget interpretatione, quam, & eius materiam explanaui alibi, in pri-

in primo volumine horum mandatorum, ibi dicta sat sint. in. cap. 7. & cap. 18. numero. 2.

SVMMARIA Cap. vigesimi noni.

CAPVT. XXIX. IN L. 50. *Non reperitur ad literam* in Recop. sed est. l. 36. tit. 6. libr. 3. Recop. mentionem faciens de cura habenda à iudicibus circa punitionem vsurarum, & facit hoc caput ad totum tit. 6. lib. 8. Recop.* de vsura & qualiter comittatur.*

TRIA iniungūtur iudicibus per hanc legem, solerti diligentia punienda: primū est blasphemiæ crimen, de quo est tractatum supra in capite quinto: alterum est crimen ludi, de quo veriores retuli conclusiones supra in capite nono. Tertium est vsurarum crimen, de quo elegantissimè tractatum fecit Laurentius de Rhodulphis, & casus quibus licitè interesse & aliud lucrum vltra sortem sine crimine potest percipi, cōpilauit Cassaneus in cōsuetudinibus Burgundiæ rubri. 4. §. 23. & aliqua bona retulit Ioannes Lupus in in repetitio. c. per vestras de donatio. inter virum, & vxorem à. §. 8. vsque ad finem operis, & per summistas, tanguntur infinitæ quæstiones, in quibus et vsura cōmittitur, & percipi potest, quorū verba nec sententias minimè est necessarium hic transcribere, solùm ergo referam, quæ ad intellectum legum huius regni, quæ de vsuris loquuntur, sunt potiora.

Et

1 Vsura crimē mixti fori. Et inter alia est, quod crimen vsurarum, licét sit ecclesiasticum, vt notat glo. in. c. 1. de officio ordinarij. tamen & per iura ciuilia, & secularia potest vsurarius puniri criminaliter, vt notat Corneus per plura iura in consi. 19. volu. 3. & noster Fortunius Garcia, in tractatu de vltimo fine illatione. 5. ad fin. & istud sequitur Couarruuias in lectura quarti in. 2. parte. c. 6. in prin. nu. 19. licèt cōtrarium teneat Decius in consil. 170. & ob id optime statuta est lex. 1. ti. 2. lib. 8. ordina. ★ Quæ est. l. 4. titu. 6. lib. 8. Recop. ★ qua vsurarius punitur amissione quantitatis mutuatæ, & applicatur accipienti ad vsurā, & similem quantitatem soluit in pœnam diuidendam, vt in l. fi. eod. tit. & odio fœneratorum fit inquisitio, vt in. c. ad nostram. de iureiurando. & ibi Innocentius & Bal. in. c. 1. §. iniuria col. pe. de pace iuramento firmanda in vsibus feudorum.

De quo crimine vsurarum tūc iudex laicus cognoscit, quando nulla oritur dubitatio in iure, an sit ille casus vsuræ, sed facti tantùm probatio exquiritur, aliàs iudex ecclesiasticus tantùm cognoscit, & ita colligitur ex Paulo, & alijs doctoribus in. l. Titia. ff. solut. matrimonio. per Felinum in. ca. cùm sit generale, de foro competenti. maximè in. 4. col. Vide Baldum in ca. 1. §. similiter. de controuersia inuestituræ in vsibus feudorum. & per Matthæum in constitutionibus regni Siciliæ rubri. de vsuris in princ.

Itē lex secularis bene potest præsumere à iusta causa præsumptionē ex qua resultet probatio, an aliquis cōtractus sit in fraudem vsurarum, vel quod præsumatur vsurarius, & ita notat Abb. in. ca. ecclesia sanctæ Mariæ. col. 8. de cōstitutio. & ibi Felinus, & notat Montaluus in. l. 6. ti. 2 lib. 4. foro legum.

Qua ratione propter difficultatē probandi contractus vsurarios, aut initos in fraudem vsurarum iustissimè dict. l. 1. tit. 2. li. 8. ordin. ★ Quæ d. l. 4. tit. 6. lib. 8. Recop. ★ potuit statuere, quód per tres idoneos testes, licèt singulares in testimonio, posset probari quis vsurarius: nā vsura etiam ex cōiecturis probatur, vt notat Deci. in. 1. part. cōsi. 18. vbi plura allegat, & idē notat Platea in. l. fi. C. de vsuris fiscalibus lib. 10. & notat eleganter Iasso. in. l. licet imperator in colū. 2. ff. delegatis. 1. & in. l. siquis ex argentarijs. §. prætor ait. ff. de edendo, & notat Mattheus de Afflictis, vbi disputat, an singulares testes sufficiant in probanda vsura, in constitutionibus regni Siciliæ. lib. 1. tit. de vsurarijs sub num. 19. fol. 32. et ibi concludit, condemnatum fuisse vsurarium ex depositione trium testium singularium contra vsurariū, deponentē de facto proprio, non tamen possunt isti tales quidquā commodi ex dispositione tali percipere, vt notat Bal. in. l. dictantibus. C. de testa. de quo per Felinum in. c. personas de testibus. & id quoq; dispo nit dicta lex regni nostri. 2 Vsura probatur per testes singulares.

Et quāuis iure communi non esset minimum istud dubium, an per

singulares testes pbaretur quis vsurarius, vt disputat Bal.in.l.1.C.de testamentis.& tangit in.l.1.C.de probatio.tamen hodie iure regni clarũ est, quòd quantum ad ius fisci, per tres testes singulares de facto pprio deponẽtes probatur quis vsurarius, dum tamen testes illi tres sint omni exceptione maiores, vt probant illa verba legis, ibi, *Seyendo las personas tales que entienda el que lo ouiere de juzgar que son de creer.*

Ex quo sequitur, quod si aliquis ex dictis testibus patitur exceptionem, nõ facit fidem etiam in crimine vsurarum, in quo multum operatur iudicis arbitriũ, vt notat Bald. in.l.cum allegas.C.de vsuris.colu.3. allegat Innocent. in cap.cum oportet de accusatio.

Secundó infertur, quòd quando probatio in crimine vsurarũ fit per singulares testes deponentes de facto proprio, admittitur cõtra testes repulsa & reprobatio testium, etiã in causa vsurarum: secus verò esset. si duo ex his saltim conuenirẽtur, & essent contestes in eodẽ facto, nam etiam si aliâs paterentur exceptionem, tamen nõ repellentur in causa vsurarum probanda propter difficultatem probationum, probantis excogitatis fraudibus fœneratorum, ita notat Ioan. Andr.in.c.ex literis. de iureiurand. quem sequitur Alexan.in.3.volumi.consi.46. Si verò sint testes omnino singulares, procedit.d.l.regia, vt non admittantur nisi sint idonei, & exceptione maiores, ne aliàs duo concurrant specialia: primum ꝙ testes singulares probent: alterum quòd probẽt etiam si sint inhabiles, quæ duo specialia vitanda sunt ne cõcurrant in.l.1.C. de dote cauta.non nume.

Vbicunq; igitur duo testes concurrunt contestes, in probando crimine vsurarum, licét ob aliquã exceptionem in alia causa repellantur, in ista tamen causa nõ repelluntur, ex doctrina Bald.in rubr.de officio iudicis in decretalibus, vbi dicit ꝙ per coniecturas in tali crimine fit probatio: quod est verum, nisi testes isti sint inimici, quia isti nullatenus admittuntur, vt latius dixi supra.c.3. vers.cæteri verò testes, & adhuc probatio per cõiecturas admittitur propter difficultatem, vt in simili notat Antoni.in. c. veniens de testibus.& Hippolytus in sigulari. 1.

Tertiò infertur ex eadem lege regia, quod quando per testes singulares de facto proprio deponentes, fit probatio, etiam in negotio cuius natura non patitur alias probationes haberi, propter sui difficultatem; tamen inhabiles vt sint testes non ádmittuntur: quod non est parui momenti, propter ea que notat Hyppolitus in singulari.73.

Itẽ vnus testis de facto proprio deponẽs, etiam in isto crimine vsurarum, quanuis alia indicia concurrant, non probat contra vsurarium. vt notat Iasſ.in.l.cum filius familiàs seruum.nu.17.ff.de verborum obligatio.contra Paulum in.l.quicunq; C.de seruis fugitiuis. Procedit ergo

dicta

dicta lex regia quādo tres testes habiles simul concurrunt deponentes singuli de facto proprio, nā minor numerus nō sufficit, & per tres quā tum ad ius fisci probatur crimē, vt pœna dictæ legis applicāda fisco, & denūtiatori imponatur: si verò pars vult lucrari id quod datum est sibi sub vsuris, probatio est aliter legitimè per duos ad minus testes facienda, vt in.l.vbi numerus.ff.de testib. & tunc in specie, & specifice debet probari contractus vsurarius, vt notat Felin.in.c.licet ex quadam.col. penult.de testibus, & sic omnis dolus specificandus est, vt notat Bellamera in decisio.111.

4 Et cū iure nostro regio pœna corporalis contra vsurarios non imponatur, etiam si sint indicia cōtra reū de crimine vsuræ, non potest ad torturā deueneri, vt in specie notat Angel. in disputatione sua, incipienti Astēsis miles, quem refert, & aliter de iure communi intelligit Socinus in.3.volumine consi.219. Ad credendum tamen probationi contra vsurarios facilior & promptior debet esse iudex quàm in alijs causis, vt in specie notat Alexand.in.3.volumi. consil.62. Si tamen plura essent indicia, & plures coniecturæ, etiā si non sint tres testes de facto ꝓprio, licèt singulari contra vsurarium deponētes vt in.d.l.regia disponitur, nihilominus per dicta indicia, & cōiecturas probatur quis manifestus vsurarius, vt per plura cōprobat Barba.in rubri.de fide instrumento. & sequitur alios allegādo Hyppol.in repetitione rubricæ de probationi. folio paruo.36. vbi tractat materiam earum quę sunt difficilis probationis & eleganter per Abb.in primo volumine, consi.42.

5 *Vsura sub colore societatis.* In materia ista vsurarū, quæritur de quæstione. Aliquis sub cōtractu honestæ societatis dedit pecuniam mercatori, & conuentum est, quòd super lucro stetur dicto iurato ipsiꝰ mercatoris; est dubiū, an valeat istud pactum, & an sit contractus vsurarius? & omissis quæ in vtramq; partem possunt adduci decisiue procedendo, videtur distinguendum: nam siquidem est cōtentio inter ipsos socios, quia qui dedit pecuniam vult resilire á pacto, dicendo quòd non valuit, & quòd fraudabitur á mercatore in lucro: & isto casu dicendū est quòd valuit pactum, vt stetur dicto alicuius, & stādum est postquā iurauit, vt in.l.generaliter. C.de rebus creditis. & ista est cōmunis opinio contra Bar. secundum Alexan. ibi & in.l.fin.ff. de prætorijs stipulationi. & idē notat in.2.volumine cōsi.67. & Matthæus de Afflictis in decisione. 91. & cum mercator iuret, et de facto proprio deponat, et alię coniecturæ cōcurrant, standum est suo dicto, vt in.l.quæro.ff. de ædilitio edicto. et per glo.in. l. quicunq; C.de seruis fugitiuis. et sic vbicunque tale pactum procedit, et mercator iurat, qualiter capitale fuit amissum, standum est eius dicto, et id præiudicat danti pecuniam, nisi contrarium probare voluerit, probando qualiter non verè, aut non verisimiliter

militer ille iurauit, nam regula est, quod licèt aliquid relictum sit alterius iuramento, intelligitur si bene iurauit, atque arbitratus fuerit, vt est glo. in. l. pe. ff de arbitris. & notatur in. l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. & in. l. si libertus. ff. de operis libertorum. & in. c. Quintauallis, de iur. iurando. vera enim, vel verisimilia sunt inter socios tractãda, & quę talia sunt, fidem faciũt in suis libris, aut scripturis relata, & non alia, vt notat Bal. in rubri. C. de fide instrumentor. nume. 35. nec iuramentum debet esse vinculum, vt iniqua agãtur aut credãtur, si probari possint, prout licet ex notatis per Abba. in capit. continebatur, de desponsatio. impuber.

Si verò nõ est cõtẽtio inter ipsos socios de effectu dicti pacti, & an sit standum iuramento mercatoris sed accusatur à fisco qui dedit pecuniam, & percepit lucrum: nam dicitur, quòd malignè tale lucrum percepit ad solam relationem mercatoris iurantis, se lucratum fuisse tantum quolibet anno: nam propter illam solam asseuerationem non videtur quòd talis lucrum possit accipere: confessio enim, etiam coram ecclesiastico, vel seculari iudice facta, quòd aliquid sit lucrum vltra mutuum, vel quod sit capitale, cum non sit, nõ immutant, quin talis contractus sit in fraudem vsurarum, vt notat Bal. in. l. 1. C. de collusione detegenda: nam cõfessio, aut pactum partium non mutat ea quæ concernunt prætorum imperium, vt in. l. iurisgentium. §. si paciscãr. ff. de pactis. & in. l. ius publicum, eod. tit. notatur in. l. nemo potest. ff. de legatis. 1. cum ergo istud lucrum debet probari ne fraus præsumatur, quia in casibus quibus fraus præsumitur, veritas probanda est, neq; sufficit sola partium confessio, vt in. l. qui testamentum. ff. de probationib. & facit quod notat Bal. in. l. cũ allegas. colũ. 3. C. de vsuris, in vers. sed pone statuto: & cum ista datione lucri sub colore societatis posset interuenire fraus, quia in effectu non lucratur mercator, & ne reddat pecuniam, cõfitetur lucrum vbi non est, & ita concludit Decius in. l. cuius per errorem. ff. de regul. iuris. & videtur, quòd ista confessio in præiudicium tertij, & sic iuris fiscalis non videtur sufficere, vt in. l. Seia mancipia. ff. ad Velleianum, & notatur per gloss. in l. penu. C. de fideiussorib. & facit elegans tex. in. l. si non sortem. §. si quis falso. ff. de condictio. indebiti. vbi dicitur, quòd illud quod soluitur, ne quis indebito putatiuo vexaretur, tanquàm indebitum censetur: eodem modo quod mercator soluit sub nomine lucri, ne pecunia auferatur, non est lucrum sed vsura censenda, maximè quia talia soluentes vidẽtur oculos sibi erui. vt per glo. in. l. 1. ff. de solutionib. & notat Bal. in. l. indebitas. C. de vsuris, quod potest cõfirmari: nã etiam extrà istam materiam in qua tam grauis potest vsurarum interuenire suspicio, non statur simplici iuramento alicuius, nisi in minutis, aut in his quæ verisimilia

milia sunt: itaq; iuramentum & declaratio debet habere formam veritatis, & iuramento informi non statur, vt notatur in.l.fi.§.licentia.C.de iure deliberan.& in.l.si quis pro redemptione captiuorum. C.de reuocãdis donatio.& in.l.nulli.C.de episcopis& clericis.& in.l.sumptus.C. de administratio.tutorum.& in alia materia per Bart.in.l.cum quis decedens. §.1.ff. delegat.3.& ista pars. scilicet quòd non sit standum dictę confessioni mercatoris dicentis, illud esse lucratum, ne malignetur in fraudem vsurarum, videtur tenenda ex dicto Bald. in.c.tuis de testib. vbi dicit, Quæro an valeat pactum quod de interesse stetur simplici verbo creditoris,& dicit quód si est interesse de præsenti, valet; de futuro verò nõ valet, ne detur materia malignandi, & idem videtur dicere in. c.1.§ similiter de controuersia inuestituræ, in vsibus feudorum, vbi dicit, quòd nõ valet cõfessio super interesse, præcedente mutuo, quia illa posset esse in fraudem vsurarum.

Opinio propria. Supradictis tamen minimè obstãtibus, aliter puto dicendum in dicto casu: nam aliud est dare pecuniam sub nomine lucri, & velatur contractus propter exquisitam societatem, aliud est dare pecuniam propter ipsammet societatem, interueniente cõtractus veritate, quia in primo casu sola occasio consideratur inter partes, vt recipiens pecuniam dare posset lucrum dãti: in secundo casu, veritas contractus atq; dubius eius euentus in societate spectatur, & ita colligo ex doctrina Bald.in.l. vna.C. si seruus extero se emi mandauit, in finalibus verbis in primo casu, quia occasio est illicita, cũ queritur color: in exigendis vsuris contractus, & est reprobatus, & percipiens pecuniam sub nomine lucri, vsurarius est censendus, quia color fuit quæsitus in extorquendis vsuris, & non veritas contractus verę societatis, quæ debet esse vt lucrum diuidatur, de qua societate loquitur text.in.c.per vestras, de donationib.inter virũ & vxor. quia tamen fiscus, aut accusator fundat se in fraude, probare debet fraudem, vt in.l. qui dolum.ff.de probatio. itaq; probãdum est, quòd si dans pecuniam dixerit mercatori in principio contractus: Licèt ineatur contractus societatis, tamen semper dabis decem pro centenario in singulo anno, sub nomine lucri, nã hoc probato, constat de simulatione contractus, & per cõsequens lucrum perceptum est vsura, & percipiẽs tãquã vsurarius punietur, & si fortè tam aperta probatio super lucro percipiendo nõ habetur, crederem ꝙ sufficeret probare, quòd mercator petierit pecuniam mutuatam à creditore, ille que renuerit, dicendo non possum mutuare, quia pecunia mea reddere mihi decem pro centenario singulo anno debet, si vis ad censum, hoc pacto dabitur, & cũ mercator non haberet sufficientes possessiones, quorum reditus sufficiant ad constitutionem census, dixerit hoc propalando, detur in societatem. Nam

idem

idem lucrum reddet, quia & si nihil respondeat creditor, inito statim & in continenti contractu societatis, præsumitur ex prima requisitione, vel quòd sit mutui contractus, vel quòd sit census sine constitutione bonorum quorum reditus vendātur, & non vtendo postea mercator in negotiatione dicta pecunia, sed in alias suas necessitates conuertendo, idque clarè constet, quod non negociatur lucrum, postea acceptum, præsumitur vsura, & ita colligitur ex doctrina Abb. in c. ad nostram in fine de emptio. & venditio. vbi post Hostiens. dicit, quòd ex prima requisitione colligitur, an contractus fuerit mutui, vel verè pignoraticius, & idem notat Bald. in l. si patruus. C. communia vtriusque iudicij. & in l. 2. C. ad Velleianū & in l. emptione. C. plus valere quod agitur, quā quod simul. & in. l. cum allegas in. 3. colum. C. de vsuris, & notat Ange. in. l. si quis cum aliter. ff. de verbor. obligationib. & facit tex. in. l. 4. §. si ab ignoto. ff. de manu missionibus.

Si vero neque vera probatione, neque præsumpta potest constare de supradictis, si lucrum percipitur præcedente contractu societatis: potius videtur perceptum propter contractum societatis præcedentē, quàm ex alia illicita conuentione, & ideo conuentio excusat à crimine, & in dubio delictum non præsumitur, sed societas, & illa est causa proxima lucri, & nō alia fraus, quia non præcedente à principio aliqua simulatione, ista est mitior pars, vt contractus excuset à maleficio, & veritas patens ex contractu excludit suspicionem & fraudem: quę fraus & simulatio est in specie probanda: & quod in principio interuenerit, vt in dict. §. si ab ignoto, & notat Iass. in. l. nemo potest, nu. 50. ff. de lega. 1.

Non recipiētes lucrum, etiā vniforme singulis annis sub nomine præcedētis societatis, sunt absolute dānandi tanquā vsurarij, quia etsi amissio capitalis allegaretur, à lucro abstinerent, & iacturam capitalis soluerent, ex lege contractus: & cum mercator hanc iacturam non proponit, in dubio non præsumitur amissio capitalis in toto neq; in parte, vt notat Bal. in. l. 2. C. de sentētijs quæ sine certa quantitat. proferunt. & Ioā. Lupus in c. per vestras. de donationibus inter virum & vxor. §. 11. sub nu. 12. & stāte capitali saluo ex negociatione illius, potest lucrum quod offertur percipi, & nō potest appellari lucrum vniforme, quod variatur & potest variari ex. l. cōtractus, vt in. l. si nō sortē. §. libertus, & ibi per Ias. nu. 13. ff. de cōdi. indebiti.

Neq; obstat quòd illud lucrū percipitur ante reuisam rationē societatis, computando an sit lucrum, vel amissio capitalis: nā licèt sit verū. quod durante societate, cessante pacto, in contrariū non possit quis ante reuisam rationem capitale saluū percipere, vel lucrum habere, istud procedit, & est verū inuito altero socio: & ita loquitur Ioānes Lupus in

dicto

dicto.§.nu.13.si tamen à socio sponte lucrum offertur, nihil obstat quin illud possit percipere.

Et præmaxime istud erit licitum, si socius lucrum percipiens paratus est semper, vt ratio reuideatur, & cõputetur an lucrum sit, nam nihil nomine lucri percepisse videtur, cum sit paratus reddere liquidato quod nõ sit lucrum: itaque animus & dubius euẽtus facit vt nullatenus dicta perceptio lucri vsura sit censenda, & cum id soleat esse sic in consuetudine; nam taliter consuetum est fieri cõtractus, & percipi lucra propter societatem, dicta consuetudo excusat à crimine, vt in specie notat Bar. in.l.quid sit fugitiuus.§.apud Labeonem.ff.de ędilitio edicto, & Bald.in l.vna.sub num.39.C. de his qui pœnæ nomine. & facit textus & glossa in.l.si pignore.§. fin.ff.de pignoratitia actione.

Valet pactũ vt nõ probata amissione detur statim capitale

Ex hoc infertur, quod potest à principio societatis fieri conuẽtio, vt finita societate, nisi probetur statim amissio capitalis, propter casum fortuitum, saltim intra decem dies, quę dantur in probãdis oppositionibus quod possit accipi capitale in societate positum: & possunt allegari notata per Alexand.in.2.volumi.consil.157.Neq; istud erit vsura, aut illicitum, quia si capitale saluũ præsumitur, quousq; per veras probationes constet, quod amissum redijt ad suũ dominum, nõ est aliquod lucrum, aut vsuram percipere: & postea reuisis rationibus, potest socius soluere iacturam, si qua probetur: & præmaxime istud erit sine vllo vt aiunt scrupulo, si à percipiente capitale ante reuisam rationem oblata cautio fuerit dissoluenda amissi capitalis parte, si istud liquidabitur: nam in negotijs incertis talis cautio sufficit, & valet, vt in. l.statuliber si rationem, & in.l.seruus in fine. ff. de statuliber. quæ iura sunt elegantissima in istam decisionem, & in simili quæstione notat Angelus in.l.4.§.ait prætor.ff.de reiudica. & Bal.in.l.si residuum.C.de distractione pignorum. & Alexand. in apostilla ad Bart.in.l. finali.ff.de distractio.pignorum.

Nec debet iniustũ videri, vt fiat executio contra socium pro capitali integro, antequam inde soluatur amissio capitalis, quia vt dixi, ista executio sortitur effectũ, quãdo statim nõ constat de capitalis amissione, & stante incertitudine, non est incõueniens, quòd ante omnia qui posuit pecuniam, suum capitale ad euitandas fraudes, & malitias mercatorum dicẽtium se perdidisse capitale, cum non perdunt: & ista executio, vt redeat capitale statim ad dominum, magis est ad cautionem & securitatem, ne propter malitias & subterfugia mercatorũ sit apud eos capitale, quàm vt lucrum, aut vsura indebite percipiatur: & vti huiusmodi cautionibus ob securitatem capitalis non est illicitum, vt notat Ioannes Lupus in dicto. §.11. sub num. 8.& dato quod in effectu grauaretur à quo exigitur, cum re vera aliquid sit amissum, vel fortè

totum

totum istud,non est vsura,quia dicta cautio non interponitur vt sit semper capitale saluum, quo casu esset illicitum, sed vt sit saluum ad tempus, interim quod eius probatur amissio, vt temporale grauamen,etiam si esset in effectu,est modicum & parui momēti, nec debet in consideratione esse, vt in.l.quotiens, & in.l.vniuersa.C.de precib. imperato. offerend. & sicut conuenitur,vt statim soluta societate integrum capitale redeat ad dominum, eodē modo manet apud mercatorē interimto tum lucrum,&istud esset mercatori vtile,&ob istā vtriusque incertam vtilitatem valet dicta conuentio,vt in.l.de fideicommiss. C.de transactionib.

Itē supra dictæ conclusioni non videtur obstare, in quātū dico posse recipi lucrum á mercatore, non reuiso per libros eius qualiter tale lucrū obuenerit,si dicatur quòd dicti mercatores non negociantur cū dictis pecunijs,sed vel conuenerunt eas in emptiones prædiorum,vel in alia ipsis tantum vtilia,&sic lucrum quod postea soluitur,magis videtur vt vsura sine præcedente negociatione datum, quam ob causam negociationis,& per consequens videtur illicitum: nam ad hoc facilis est responsio, si enim mercator ob segnitiem, vel negligentiam, aut noluntate atq; dolosè non conuertit pecunias in negotiationes, tenetur ad soluēdum interesse,vt in.l.socius socio.ff.pro socio &in.l.si fratres.§. si quis societatem.ff.eodem.ti.& in §.fi.institu.pro socio.& notat Bal.in rubri.C.pro socio in fi. & in.l.de illo.§.fi.eod.tit. & notat Alexand.in 2.volumi.cōsi.133. & iure regio est tex.in.l.7.tit.10.part.5.cum ergo ad interesse conueniri possit socius & illud percipi iure ciuili,atq; canonico,vt notant doct. in.c.conquestus de vsuris, nimirum si cui daretur actio,competat retētio,et exceptio in lucro percepto: nam si istud interesse debetur, etiam si finita societate socius vtatur pecunia, vt in.l.socio.§. 1.ff. pro socio, multo melius debebitur,si pendēte societate, vteretur dicta pecunia,eam in proptios vsus conuertendo,et sic iustè dictū lucrum percipitur, dūmodo socius fuerit mercator,aut negociator,cui culpa posset imputari,et in isto exēplo, loquuntur iura de materia ista disponentia.

Itē nō videtur obstare,ꝙ recipiens lucrum nō perquisiuit à mercatore socius fuerit vsus pecunia, vel non: quia siue vsus fuerit,potest habere interesse,vt dixi.si nō fuit vsus, nihilominus propter negligentiā potest interesse ꝑcipi,vt dixi,et si hæc duo nō attendantur, nihilominus socius qui vsus fuit mea pecunia pōt nullo præcedente pacto remunerare, et illa remuneratio vtroque foro iuste percipitur,vt notat Bal.in.l.1.C.pro socio.in.q.10.et per Paul.et doct.in l.rogasti.§.fi.ff.si cert.petat.et cū iuste percipiatur, fiscus,nec alius non habet ius accusandi,hoc tamen procederet intrepide, si post solutā pecuniā datā ad negociationē daretur

istud

istud interesse, nã licèt perciperetur ex doctrina Paul.in.l.si ob turpẽ in fine.ff. de condictio. ob turpem causa.

Sed an valeat pactum in dicta societate, quòd mercator in amissione capitalis teneatur casum fortuitum probare per veras ac legitimas probationes, in lucro verò percepto in negociationibus stetur suo simplici dicto cum iuramento, nam istud pactum quotidie ponitur in conuentionibus societatis.

Et in ista quæstione videtur dicẽdum, quòd licet regulariter inter socios non possit fieri conuentio, vt alter lucrum totum, alter damnum totius societatis percipiat: vt in.l. si non fuerit.§.fi.ff. pro socio. & per gloss.in.c.plerumq;. 14.q.3. & notat Bal.in.l.i.C.ꝓ socio. q. 8. quia sicut damnum, ita & lucrum inter socios debet esse cõmune. Tamẽ in modo probandi lucrum, & damnũ capitalis, bene potest esse diuersitas inter socios, & illud valebit, nã potest esse conuentio, vt si amittatur capitale, illa amissio probetur per certũ genus probationis: & nõ valet alia ꝓbatio, & idẽ in lucro. Nã licet verũ sit, ꝙ duo testes regulariter in quolibet negocio faciant probationẽ, vt in.l.vbi numerus.ff. de testibus: tamẽ bene potest fieri cõuẽtio inter partes, ne de aliquo negocio fieri possit ꝓbatio nisi per quinq; testes, & alia probatio quã cõtenta in cõuentione non valebit: ita per multa iura concludit Alexand.in.2. volumine consi.157.& alia allegat Matthæus in prœludijs constitutionum regni Siciliæ quæstio.9. ad finem.

Et non solùm in numero testiũ, sed in tempore potest fieri conuentio inter partes, vt nisi casus fortuitus contingens in amissione capitalis, probetur intra certũ tẽpus, puta per viginti dies, postquã contigerit lapso illo tẽpore amissio dicti capitalis, sit periculo solius socij mercatoris amittentis, & illo casu præsumitur eius tantũ culpa amissum capitale, secundum Alexan.vbi supra.

Cum ergo de iure socius mercator qui habuit capitale, si dicat amisisse, debet probare casum fortuitũ, vt in.l.si creditor, & ibi glo.C. de pignora ti.actio.& iure regio probatur in.l.20.tit.13. par.5.& in.l. cũ duob⁹. §.quidã sagariã.ff.pro socio & ibi Bart.& in.l. sociũ.§. socius.eodẽ ti.& Bal.in.l.si patrnus col.2. C. cõmunia vtriusq; iudicij. nã probatio faciẽda est ab eo qui dicit rem amissã, vt in.l.7.ti. 10.par.5. Si quod de iure est, vt probet socius mercator casum fortuitum, deducitur in pactum, vt debeat legitimè probare, & non per iuramentũ, talis conuentio iuri consona omnino est: & per consequens admittenda.

Probato autẽ casu à socio mercatore, eo ipso probatũ est, quòd sua culpa casus nõ interuenit, si ab altero socio nõ est probatum, quod sua, mercatoris scilicet, res amissa sit, nõ tenetur: culpæ autẽ probatio debet esse aut de leui, vel de lata, quia leuissima non sufficit, & ita probatur in.l.socius socio.ff. pro socio.& gl.

in.l.si creditor. C. de pignoratitia actio.& in.l.7.tit.10.par.5.

Ex hoc sequitur, quòd valet pactum, vt socius mercator teneatur probare amissionem capitalis, & quod id sua culpa non interuenerit, cum enim apud socium mercatorē semel fuerit capitale, præsumitur quod id saluum habet, nisi ex aduerso amissio probetur, iuxta doctrinā Pau.& docto. in.l.non ignorabit. C. ad exhibe.

Et cum valeat istud pactum, vt socius mercator debeat probare amissionem, & quòd non sua culpa interuenerit, non sufficit ad probationem quòd testes dicant, quòd viderunt eum semper perdere in mercantijs, quia præsumitur sua culpa nisi ab eo diligentia probetur, quòd fecit illud, quod diligentes homines solent, sicut in tutore qui bona fide negociabatur, cui non imputatur culpa amissionis, vt in, l.si res pupillares.ff.de administratio. tutorum, sequitur Ioan.Lupus in repetitio.c. per vestras de dona. inter virum & vxo. §.7.allegat legem si pignus.C. de pignoratia actio. & facit. l. si insolita.ff.de nego. gestis

Casus fortuitus probandus in specie.

Imò casus fortuitus in specie probādus est, vt est cōmunis opinio docto.in.l.qui fortuitis.C.de pignoratitia actione:& probat tex.in.l.si stulas.§.frumenta. ibi de niuibus.ff. de cōtrahen.emptio.imò talis qualitatis casus probādus est, qui nullo consilio præuideri potuit, vt in.l.2.§.granū.vers.si eo tēpore.ff.d administratione rerum ad ciuitatem pertinent. imò diligentia talis probanda est, quam Barto.notat.in.l.4. in prin.ff. nau. caupones, stabula. & nisi hoc probetur, condemnandus est socius qui dicit amissum capitale.

Ex supradictis resultat, qualiter lucrum inter socium & mercatorem ex honesta societate possit percipi, ne sit vsurarium: cætera pacta qualiter valeant, & sint ineunda, videantur in tractatu de societate.

8 Et inter cętera notādū semper est ꝙ in causa vsuraria sentētia nūquā transit in rem iudicatam, vt notat Alber.in rub. C.de vsuris. sequitur Ias.in.l.1.§.procurator. ff.si quis ius dicenti non obtemperaue. & an mutuare frumentum tempore quo valet decem, & recipere tempore quo valet viginti, sit vsura: vide Ancharra.in cap. si quis clericus, 14. quæstione.4.& Alexand.in.2. volumine consi.61.

9 Vsura prohibetur in vltima voluntate.

Et quia sicut per modum contractus prohibetur vsura, eodem quoque modo prohibetur per vltimā volūtatem: nō enim potest testator permittere, vel præcipere solutionem vsurarum si quātitas legata nō soluitur, vt notant doc.in.l.C.de his quæ pœnæ nomine.&.ff.eo. tit. neque confessioni suspectæ testatoris standum est in ista materia, cum vsuræ sint omnino prohibitæ, nō enim confessio testatoris semper est lex, neque est seruanda, vt patet in conclusionibus sequentibus.

10 An cōfessio in testamento probet debitum.

Prima cōclusio est, quòd cōfessio testatoris in testamento facta, in dubio nō probat debitū super quo est facta

facta, vt in.l. Lucius.§.quiſquis.ff.de legatis.2.& notat Bar.in.l.cum quis decedens.§. codicillis. ff.de leg.3.& Bal.in.l. rationes.C. de probationibus.& Abb. & communiter doc. in c.fi.de ſucceſsionibus ab inteſtato. Bal.& Salicet.in.l.generaliter.C. de non numerata pecunia.Feli. in.ca.ſi cautio.de fide inſtrumentor.nu.24. ✶Vide Ant.Gomez in.1.tomo.c.12 nu.81.✶& iſta opinio eſt cõmunis, vt notat Lãfrancus in. c.quoniã cõtra.de probatio.in parte confeſsiones,nu.47,& de ratione huius conclusionis videatur Matthæus de Afflictis in deciſione Neapolitana.168. vbi de materia iſta tractatur.

Secũda concluſio eſt,quòd cõfeſſio teſtatoris licét nõ probet debitũ ex ſola vi ipſius cõfeſsionis,tamẽ ſi ex modo cõfitendi colligitur quòd teſtator voluit cõtrahere,valebit in vim contractus & cõfeſsionis inter viuos:poteſt enim in teſtamẽto fieri cõtractus,vt in.l.hæredes palã.§. ſi.vbi gl.ff.de teſtamentis,ideo facta cõfeſsione teſtatoris, & acceptatione ſecuta,præiudicat teſtatori,vt notat Bar.in.d.§.codicil. in verſ.prędicta vero,& Bal.in.d.l.rationes ad fine.C.de probatio.& Abb.in.d.c.fi. de ſucceſsio.ab inteſta.& iure regio 11
id probatur in.l.3.tit.8.lib.3. ordina. ✶Quæ eſt.l.2.ti. 16.lib.5.Recop.✶ ibi, *en qualquier manera que parezca que vno ſe quiſo obligar á otro*,& ibi, *pareciendo que ſe quiſo obligar por contracto,ò en otra manera*,nam iſta *manera* poteſt intelligi & verificari in teſtamẽto,quo cõdito poteſt ſequi poſtea acceptatio á parte antequã teſtamentum reuocetur, vt probãt verba eiuſdẽ legis dicẽtia, *ò que fue el contracto,ò obligaciõ entre abſentes*: non enim dicit abſenti,quia duorũ cõſẽſus requiritur,& ſic lex loquitur in plurali numero, ex quo innuit quòd requiritur acceptatio, vt in.l. cõſenſu.ff.de actio. & obligatio. & notat Bal.in rub.C. de dotis promiſſione.& Felinus in.c.ſi cautio.de fide inſtrumen.nu.37.& nu.22. vbi allegat Salicet. in.l. generaliter.C.de non numerata pecunia.

Tertia cõcluſio eſt,quòd ſi tẽpore quo teſtator in teſtamento promittit ſoluere illud,iurat illud,iuramentum præiudicat confitenti taliter quòd ex eo probatur verum debitũ, & conualeſcente poſtea teſtatore poterit cõueniri virtute illius clauſulæ iuratæ,vt notat Bart.in.d.§.codicillis, & Feli.vbi plura allegat in. d. c. ſi cautio,nu.25.& in.c.olim.in. 4.colu.de reſcriptis.

Hoc intellige, ꝙ dicta confeſsio 12
iurata præiudicat ipſi teſtatori tantum, nõ tamẽ probat in præiudiciũ tertij:ex quo aſſerendũ eſt, ꝙ ſi pater pręiudicat filio in legitima,non valet cõfeſsio:quia iuramẽtũ patris nõ cõfirmat cõtractũ in præiudiciũ filiorum,vt notat Bal.in.l.1.in verſi. vtrũ iuramẽtũ.C.de inofficio.donatio.ſequitur Roderic. Suarez in.l. 1. tit.*de las ganancias*,li.3.foro.ll.folio. 14.& in ſpecie notat Specul.in titu. de cõfeſsioni.§.nunc vidẽdum,verſ. ſed nunquid patris:refert Alexand. in apoſtil.ad Bart.in.l.gerit.colu. 6.

Confeſsio iurata a præiudicat teſtatori.

ff.de acquirend.hæredita. sequitur Iaf.in.l. si arrogator. ff.de adoptioni.col.9.Quod subintellige, si patris & filij persona talis sit vt fraus præsumi debeat, vt notat Abba.in.c.pe. de re iudica.vel si pręiudicium esset in magna quantitate, puta vltra tertium & quintũ inter liberos, & vltra quintum respectu extraneorum, & ita potest colligi ex Alexand.in volumi.5.consi.143.

De vẽditione facta filio

Ex supradictis infertur, ꝙ si pater vẽdidit rẽ alicui ex filijs, cuiꝰ vẽditio posset esse alijs filijs præiudicium in legitima, quod non sufficit vt de numeratione constet quod pater confitetur sibi pretium numeratum, nisi de reali atque actuali constet numeratione:ita notat Plat. in §.si quis in fraudẽ.insti.de actionib. & Cepola in cautela. 21. sequitur Iaf.in.d.l.si arrogator co.9.

Tertio infertur, ex supradictis, ꝙ si pater confiteatur in cõtractu vel testamento, quòd res aliquæ sunt emptę ex propria pecunia filijs suis, illa confessio nihil probat nisi per veras probationes constet: notat Bal.in.l. iubemus. C. ad Trebelli.sequitur Iaf.in.l.1.C. đ officio eius cui mandata est iuridictio.nu.60. & Deci.in cõsi.184.in.i.volu.& facit text. in.l.3.ti.14.par.3.Decius.tamẽ in.1. part. cõsi.96. in fine tenet, ꝙ sufficit quod iustificetur ex verisimilibus probationibus: & facit quod notat Roderi. Suarez in.l.1.ti. *de las ganancias* li.3.foro.ll.vers.2.limita, & bene intelligenti idem probat. l.3. tit. 14.par.ibi, *o mostrasse.*

De confessione mariti

Quartò infertur, quòd si maritus constante matrimonio cũ vxore secũda, confitetur vendidisse filio primi matrimonij aliquam rem, eiusq; pretium recepisse; per istam solam confessionem non probatur numeratio in præiudicium vxoris quæ habet medietatem in re illa meliorata alienata:& ita concludit Ioan.Lup. in rub. de donatio. inter virum & vxor.§.66.col.4.

Quinto ex supradictis infertur, ꝙ cum sit omnino necessarium iuramentum vt valeant dicta in testamento in vim contractus, quòd vrgente dicta necessitate, potest tale iuramentum recipi à notario sine vllo metu.l.6.titul.1.libro.3. ordina. & est bonum exemplum in illa materia, & est addendum ad ea quæ dixi supra cap.27.in vers.sed qualiter.

Quando testator iurat quod aliquis non sit debitor.

Quę supra dicta sunt, quòd confessio iurata præiudicat confitenti, cũ moderationibus supradictis, habẽt locum, si quis confiteatur se esse debitorẽ alicuius, vel recepisse aliquid in præiudicium tertij: si verò testator diceret, quòd alius nõ erat suus debitor, & illud iurasset, & sic legasset in testamento liberationem, statim pręiudicat ista confessio iurata & competit liberatio absenti, & neque ipse testator si vixerit, neque eius hæredes poterunt contra istã cõfessionẽ iuratã venire, neq; debitum à debitore exigere:nã ex tali cõfessione iurata inducitur iuris liberatio, vt notat Ang.in.l.idẽ in duobus §.fi.ff.de pactis.& ideò valet etiã in fauorẽ absentis, licet Bar.aliter sen-

tiat

tiat in.l.non solum.§.liberationis verba.ff.de liberatione legata.& ita per plura cōcludit Feli.in. c.si cautio.de fide instrumentorum,nu. 32. & iure regni probatur in.l.fi.titu. 18.part.3. ibi, *O jurare q̄ no le deuie mas*:& si iure nostro,eo ipso quòd quis cōtrahit, volēdo se obligare absenti, obligatur,multò magis volendo liberationem dicto absenti præstare, valet liberatio: quia fauorabilior est liberatio quàm obligatio,vt in.l.Arrianus.ff.de actio. & obligat.& in. l.tale pactum.ff.de pact.& in.l.fi. C. de conuenien.fisci debito.libro. 10. & quod notat Felin.in. ca.2.de fide instrumentorum.

Et in materia liberationis iuramētum interpositum habet vim dictionis taxatiuæ, & sic paria sunt dicere:Titius debet mihi decem tātùm, vel dicere:Iuro Deū quòd Titius mihi decē debet:nā etsi non addat Tātum,videtur additum propter iuramenti interpositionem,notat Paulus in. l. rationes. C. de probationibus.

Quæ supra dicta sunt, q̄ confessio iurata in qua testator constituit se debitorem alicuius,non præiudicat creditoribus, vel filijs in legitima,procedit nisi testator exonerati one conscientię diceret,& iurasset quòd est debitor vsurarum , vel q̄ fraudauit aliquem in contractu,vel quid simile: nam talis confessio iurata pro exoneratione conscientiæ præiudicat , vt ipse confitens , vel eius hæredes posint ad restitutionem male ablatorum conueniri.

Nam si ex confessione criminis confessati hæres potest cōueniri ad pœnam criminis,vt notat Bald.in.l. vna.C ne ex delictis defunctorū. & Bar.in.l.eius qui delatorem.ff.de iure fisci. & Specula. in titul.de accusatio. in.§. 1.multò magis videtur quòd posit conueneri ad restitutionem rei ablatæ: & quòd posit conueniri notat Abb.in.c.fin.de success.io. ab intestato, & de iure canonico idem notat.Feli.in.c.si Cautio.de fide instrumentorum. nu.27.& in.c. olim.de resciptis.n.8.& Lanfrancus in.c.quoniam contra falsam.de probationi in parte, confessiones.n.50. Et licet in casu quo testator dixerit extorsisse vsuras, non valeat illa confessio,aut ex illa viuens posset conueniri, quando sine iuramento confitetur,vt notat Abb.Antoni.& cōmuniter doct. in locis supra allegatis, nisi à parte vel notario fuerit acceptata : tamē si iuramētum interuenit,semper præiudicat,& mortuo testatore,tenētur hæredes in vim cōtractus,&non vi relicti,& ita melius quā alibi concludit Feli.in.d.c.olim. de rescriptis & Robertus in speculo aureo in tit.de confessione num.16. Cuiꝰ cōclusio vel ex hoc quoq; pōt corroborari; nā cum cōfessio de restituēdis vsuris sit in fauorē animæ, prius atq; facilius debet talis confessio admitti: nam tutor,debitū vsuriū quod pupillo debetur,potest remittere , vt notat glos.in.l.præsens. C.de transactionib.&filius familias sine licētia & iussu patris pōt donare pro restitutione vsurarū,vt notat

Alexand.in.l.filiusfamilias.ff.de donatio.nimirum, si cum hoc admittatur contra regulas iuris communis ratione vsurarum restituendarum, admittatur quoq; dicta confessio de restituendis vsuris, etiam in præiudicium filiorum.

Ex hoc sequitur, qđ in casu quo testator iussit restituere vsuras, idq; iurauit, cum hoc habeat vim contractus, & non relicti, quod ille cui iussit testator fieri restitutionem, habebit actionem ad petendum testamentum á tabellione, vt possit testatorem conuenire: quod facere non posset, si iuramentum non esset interpositum: quia tunc cum illa dispositio haberet vim relicti, nõ posset viuente testatore illud testamẽtum peti: & ita intelligitur doctrina Bald.in.l.siquis ex argentarijs.§.ex hoc.ff.de edendo.sequitur Felinus in.c.olim nume.8.de rescriptis.

Supra dicta locũ habẽt quãdo testator alicui personę, vel loco iussit restitui male ablata, secus esset si generaliter dixerit se fuisse vsurarium: nam ista confessio neq; in vim cõtractus neq; in vim relicti valet, licèt fauore animę valeat, vt fiat arbitraria restitutio ex doctrina Bal. in l.1.col.2.C.de falsa ca.adiect.leg.

13 *Quando est in fauorem incapacis.* Quæ dicta sunt, limita nisi ista cõfessio iurata, quouis titulo, vel colore expresso fuerit facta in fauorẽ alicuius incapacis ex naturali affectione, putà in fauorẽ filij spurij, vel alterius incapacis, cui non potest relinqui, & relictũ facit suspectum naturalis affectio: nam talis confessio nihil probat ex doctrina Bart. in.l. cum quis decedens.§.Titia.ff. de legatis.2.& Bald.in.l.1.C.de falsa causa adiecta lega.per tex.in.l.qui testamentum.ff.de probationib. & in.l.3.titul.14.par.3.de quo per Robertum in speculo aureo tit.de confessione.nu.8.

Quando confitetur in fauorem filij. Ex quo infero, quòd si pater confiteatur se vendidisse rem aliquã filio spurio, nihil probat talis cõfessio facta in fauorem incapacis extra alimentorum relictum, vt notat gl. in d.l.qui testamentum.& Ias.in.l.si is qui.col.3.ff.de vulgari & pupillari: si tamen fieret legatum filio spurio tã quam debitum ex causa venditionis valet legatum, quia falsa causa non vitiat legatum, vt in.l. demonstratio.ff.de conditio.& demonstratio.& in specie notat Bald.in.l.1. C. de falsa causa adiecta legato. & sic respectu alimentorum verificabitur legatum, vt in.ca.cum haberet, de eo qui duxit in matrimonium, & in.l.10. *de Toro.* ⁎ Quæ est.l.8.tit.8.lib.5.Recop. ⁎ ★

14 *Quando maritus cõfitetur recepisse dotem.* Secũdo infero, ꝙ si maritus confitetur se habuisse centum ex causa dotis, vel causa mutui ab vxore sua, & ita iurauit, non ob id debetur ista dos, vel mutuũ tanquã debitum, & ideò ipse testator viuens non poterit ab vxore conueniri, quia pręsumitur fraudulenta confessio, cũ inter virum & vxorem non habeat locum donatio: eo tamẽ marito mortuo, si interuenisset traditio, valeret donatio, vt in.l.Papinianus.ff.de donati.inter virum & vxorem. saltim

vsq;

vſque ad quintam partem bonorũ iure noſtro regio: ceſſante verò traditione, dicta confeſsio, neq; in vim relicti, nec in vim contractus valet, vt notat Bar. in. l. cum quis decedẽs. §. Titia. ff. de legatis. 3. & Lanfrancus in dicto. c. quoniam contra, in parte confeſsionis. nu. 51. Quod ſubintelligerem, niſi vera cedula, vel instrumentum priuatum præſentetur ab vxore, de recepta dote, concordans cum mariti confeſsione: nam tunc dos recepta probatur omnino ex. l. ſi ego. §. dotis. ff. de iure dotium. & hoc quotidie contingit inter ruſticos.

Tertio infero, quòd ſi maritus in teſtamẽto cõfitetur ꝓmiſiſſe arras, debet probari promiſsio intra decimam bonorum, ſecundum formam legis fori, aliàs non valebit cõfeſsio in vim debiti, licèt poſsit valere in vim relicti vſque ad quintum.

Quarto infero ꝙ ſi maritus confitetur ſe promiſiſſe, cũ eſſet ſenex, vxori iuueni, vel nobili, cum ipſe eſſet plebeius, aliquam quantitatem, in compenſam ſenectutis, aut nobilitatis, quo caſu valet promiſsio, vt per glo. & doct. in. l. ſi voluntate. C. dotis promiſsione. & notat Ioãnes Lupus in rubri. de donatio inter virum & vxorem. §. 31. in text. §. 9. tamen ſi non probatur, quod illa confeſsio interuenerit tempore contracti matrimonij, per ſolam confeſsionem teſtatoris, non probatur cõtractus, licèt in vim relicti quãtum ad quintum valeat legatũ. Si verò probaretur promiſsio nõ ex quinto, ſed ex corpore hæreditatio, tãquã debitum extrahetur iſtud legatũ, vt in. l. vxori. ff. de auro & argento legato.

Intellige tamen, ꝙ licèt dicta confeſsio patris iurata in præiudicium tertij, non probet, vt ſupra dictũ eſt, & in. l. Seia mãcipia. ff. ad Velleianũ. iſtud eſt verum quoad plenã probationem, ſecus eſt quoad ſemiplenã: quia adhibito vno integro teſte, cõcordãti cũ teſtatoris cõfeſsione, erit vera probatio, vt notat Bal. in. 1. C. de furtis col. antepe. nu. 20. quem ſequitur Pau. in. l. quibus diebus. §. qui dotalẽ. ff. de conditio. & demonſtratio. & videatur Felinus in. d. c. ſi cautio. num. 30. item vltra ſemiplenam probationem dicta cõfeſsio operatur interruptionem præſcriptionis ſecundum Bald. in dicta. l. 1. C. de furtis. 15 *Confeſsio patris fauore filij ſemiplene probat.*

In omnibus tamẽ caſibus, quibus ſemiplenè, aut plenè poſſet dicta cõfeſsio præiudicare, poteſt filius hæres ratione proprij præiudicij reuocare confeſsionem patris, doctο de errore, & ita per multa iura concludit Matthæus de Afflict. in deciſ. 233. & non ſolum reuocare, ſed facta condemnatione à iudice ſuper reſtituendis vſuris virtute confeſsionis à defuncto factæ, poteſt hæres á tali condemnatione appellare, vt notat Ioannes Andreas in additionibus ad Speculum in titu. in quibus cauſis, & ex quibus cauſis appellari poſsit. in principio. 16 *Filius reuocat cõfeſsionem patris.*

Si tamẽ pater iurauit, quòd donabat virtute debiti, cui tenebatur pro-

pter seruitia, aut benemerita, & illa in tali confessione specificauerit in indiuiduo, talis cõfessio probat benemerita præcessisse, vt notat Ias. in repetitione. l. frater à fratre col. pen. ff. de cõdictione indebiti. Semper tamen qui agit virtute dictæ cõfessionis à defuncto factæ, dicitur agere ex causa lucratiua, vt notat Bal. in. l. vna, col. 10. C. de confessis.

Et non solum dicta confessio testatoris nõ præiudicat filijs in legitima, vt supra dictum atq; probatum est, sed neq; respectu alimentorum, quæ filijs debentur, & ita in specie notat eleganter Ioannes Faber in. l. si quis. C. de bonis proscriptorum.

Ex supra dictis patet, quando in materia vsuraria, siue extra eam sit standum cõfessioni testatoris: furis autem confessio, qui confitetur fecisse furtum, quãdo præiudicet hæredibus, vide per Angelũ in tractaru maleficiorum in parte vestẽ cœlestem, vers. quid si fur. nu. 18.

SVMMARIA Cap. trigesimi.

1 *Falsè fabricans priuilegium qualiter puniatur.*
2 *A præcepto recognoscendi non habet locum appellatio.*
3 *Instrumentum recognitum quando possit exequi.*
4 *Recognitio instrumẽti debet esse expressa.*
5 *Recognitio nõ probatur testibus.*
6 *In executiusnõ habet locũ recõuẽtio.*
7 *Restitutio in integrum, non impedit executionem.*
8 *Restitutio in integrum impedit executionem in causa criminali.*
9 *Nullitas an pediat executionem.*
10 *Ex contractu tacito non habet locum executio.*
11 *Declaratio ad. l. 3. tit. 12. lib. 3. ordinamenti.*
12 *Princeps etiam ex causa non potest rem alteri auferre.*
13 *Declaratio ad. l. 4. tit. 13. lib. 3. ordinamenti.*
14 *Præscrptio decenij non currit cõtra ecclesiam.*

CAPVT. XXX. IN. L. 51. ★ *Quæ est. l. 37. tit. 6. li. 3. Recop.* ★ *de examinatione bullarum, ac literarum sedis Apostolicæ, & de his qui falsis priuilegijs vtuntur & eorum punitione.*

Correctoribus iniungitur in. l. ista ne permittant quæstores, & eleemosynas petentes id facere, nisi examinatis literis apostolicis, quarũ virtute id faciũt, hoc enim statutũ esse per bullã Apostolicã asserit lex ista, & quãuis Papa id non cõcessisset, quilibet Episcopus in sua diœcesi potest statuere, quòd nullæ litere Apostolicæ mãdentur executioni, nisi prius presententur sibi, vt per eum videãtur, an in eis sit aliquod vitiũ falsitatis, vt notat. Abb. in. c. cũ ex eo de pœnitentijs & remissionib. Cauere tamẽ debet Episcopus ne in fraudẽ, aut cupiditatis causa id faceret: nã saperet inobe

inobedientiã, & rebellionẽ contra sedem Apostolicam. Hodie verò in casibus lege ista expressis, vltra examinationem episcopi, debet Nuntij Apostolici & aliorum hic contentorum approbatio interuenire, ne falsæ literæ publicẽtur: quæ literæ, si false inuentæ fuerint, vtẽtes eisdẽ bent vt falsarij puniri, vt in.c.tuarũ, & ibi glos.de priuilegijs.de quo per Lupum in allegatio.18.& in.c.ad falsariorũ.in.fi. de crimine falsi. & per Matthæũ de Afflict.in deci.21. Est tamẽ bulla Leonis decimi Papæ, prohibens fieri examen literarum donec in possessorio sortiantur effectum, & illa seruatur.

1 *False fabricans priuilegium morte punitur.*

Fabricantes verò false priuilegia principũ, morte debent affici: si verò nõ principis scripturas falsauerit sed alicuius priuatæ personæ, siquidem ille qui falsauerit cum sit priuatus, signauerit vt tabellio, morte quoq; debet affici: si verò cũ fuerit tabellio, & priuatus ab officio signauerit, habetur vt priuatus, & eadem pœna punitur: si verò verus est tabellio, & falsum cõscripserit instrumentũ, punitur pœna manus, & ista omnia resoluuũtur ex doctrina Bal. in.l.data opera. vers.dubitatur đ eo. C. qui accusare non possunt. & ex Hyppolito in.l.3.in princip. ff.ad.l. Cornel. de sicar. & iure regni probatur in.l.16.tit.19.par.3.& in.l.6.tit. 7.part.7.de quo per Felin.in.c.cum olim.de rescript.& per Thom. Grãmaticũ in votó.25.&per Hyppolit. in singulari.35.& de modo probandi vide Decium.1.volum.consi.189.

Vt ergo oculari inspectione, quæ omne genus probationis vincit, deprehẽdatur, an sint falsæ literæ Apostolicæ, exhibẽdæ sunt personis hac lege contentis, vt ipsi videant & approbent, vel cognita falsitate reprobent secũdum formam traditam in c.licet ad regimen.de crimene falsi. & iste est vnus modus recognoscendorum instrumẽtorum, & alius traditur in.l.1.ff. quemadmodum testament. aperiant. & in. l.de his. ff.de transact. & ista exhibitio fit ad euitandum delictum infuturum, ne falsæ bullæ pręedicentur, vel ad puniendum crimen præteritę falsitatis.

2 *De instrumentis priuatis recognitis.*

Aliquãdo tamen apud nos exhibita apocha aut instrumẽto priuato, fit recognitio in iudicio, vt inde oriatur creditori ius agendi via executiua contra recognoscentem, & ideo lata est lex finalis in curijs de *Madrid* anno.1534. ★Quę est.l.5.tit. 21.lib.4.Recop.★ quę dicit, *Que los conocimientos reconoscidos por las partes se executen como contractos, guarenticios*: itaque ex huiusmodi oculari instrumenti inspectione, vel recognitione in iudicio oritur ius agendi via executiua: ad quem modum recognoscendi possunt adduci verba tex.in.c.Romana.§.contrahentes in versi.clericos, de foro competenti, li.6. & melius quę notat Matthęus in decisione. 181. & per Bal.in authẽtic. contra qui propriam. in.fi.C.de non numera pecunia. & ista recognitio fit lecta prius scriptura, vt in l.hac consultissima.§. at cum humana.C. qui testament. facere possunt

& in.l.1.§.inter filium.ff.de falsis. & quod cogatur quis recognoscere, est text in.l.cum ab initio.ff.quemadmodum testamen. aperiantur.& melior text. bene inductus in.l. 1.§. igitur princeps. ff. de ventre inspiciendo.& à præcepto de recognocenda scriptura non potest appellari secundum Bal.in.4.volumi.cōsil. 335.& Robertus in speculo aureo titul.de appellatione num.350.& an recognitio facta per procuratorem non habentem mandatum,noceat, vide Ias.1.volu.consil.47.

3 Intellige tamen, q scriptura priuata, recognita secundum formam illius capituli,habet executionē paratam,quādo recognitio scripturæ fit simpliciter cognoscendo, vt in scriptura cōtinetur:nā illa dictio,re, nō sine magno mysterio addita est habet enim significare reiterationē vtteris actus,vt notae Lucas in. l.3. C.de diuersis prædijs vrbanis,lib.11. si ergo cōtenta ni carta simpliciter non recognoscuntur, nō diciturve tus actus, aut prima confessio reite rata,ergo non videtur recognitū in strumentū, & per consequens non potest habere locum via executiua licèt via ordinaria agi possit: & id potest corroborati ex notatis per Bal.in.5.volu.consi.180.

Quando impugnatur instrumentum Secundo requiritur vltra reiterationem primi actus,quòd cognitio instrumenti sit clara, & non impugnetur:nam si impugnatur,& de impugnatione legitimè constat, dictū instrumentū nō potest exequi: quia isto casu non est indubita confessio,prout dictū capitulum exigit,& per consequens nō est exequenda, vt notat Rodericus Suarez in.l.post rē.ff. de re iudicata fo.106.vbi plura allega. Item causa debet præcedere, vt in.l. huiusmodi. ff.quando dies legati cedat.

Quid si sit recognitio non lecto instrumento. Tertio requiritur, quòd dictū instrumentum sit prius lectum, nā si nō legitur,licèt recognosceretur signum, siue firma,non diceretur instrumentum recognitū, & per consequens exequi nullo modo posset, & ita per plura cōcludit Matthæus de Affl ict.in constitut.regni Sicilię libr.1.rubr.93.nu.8.& quod dicitur, quod ille qui recognoscit signū siue firmā, vulgò sic appellatā, videtur virtualiter totam scripturam recognoscere;procedit, & locum habet quando talis scriptura fuerit lecta, & ita intelligo quæ notat Angelus in.l. stipulatus.§. Grisogonus. ff. de verbor obligatio.quē sequitur Feli. in.c.tertiò de constitutionibus.n.4.

Recognitio si certa. Quarto requiritur, q recognitio sit formis & certa,vt ex ea scriptura præsentata certum quid colligatur:nam informis recognitio,neque iuramentum informe non probat, vt notat Bald. in.l.generaliter. C.de non numerata pecunia. in versi. secundo quero. Item debet esse recognitio debiti,& nō confessio, quòd præcesserit obligatio,vel instrumentum de ea:nam hoc non potest exequi secundum Angelum. in. l. fideiussor.C.de fideiussoribus,& sequitur Hyppolitus in suis singularibus singulari.135.

Quin-

Quinto requiritur expressa recognitio dicti instrumenti, nec sufficeret tacita, putà si presentaretur ipsi, vel in iudicio, & qui subscripsit sileret, nam illud silentium est signum mutum, & cum non loquatur, nihil significat, nisi saltim nutus interueniat, vt notat Bal. in. c. 1. ad finem de fide instrumentorum, quem sequitur Felinus in. c. 2. eodem titul. & isto casu silentium nihil probare videtur: si verò vltra silentium præcesserit iussus iudicis iubentis fieri recognitionem instrumenti, & citatus in personã noluisset comparere, in tali casu contumacia, siue silentium illius qui tacet, iussus à iudice vt respõdeat, illi debet esse nociua, vt videatur confiteri instrumentũ, vt in. l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interrogato. actionib. per quem text. probatur, quòd ille qui vocatur ad assentiendum alicui actui, vel contradicendum, si tacet, videtur actui cõsentire, vt notat Abb. in. c. vestra de locato. & alia cõpilat conuenientia in hoc Matthæus in constitutionib. regni Siciliæ, in præludiijs. q. 2. ex quo patet, quòd iste qui vocatus à iudice vt recognoscat instrumentum, noluit comparere, aut contumax fuit in respondendo, videtur, fateri dictum instrumentum, nam contumacia interpretãda est, prout magis præiudicet contumaci, vt notat glo. in. l. quamdiu. ff. de acquirenda hæreditat. & in. c. 2. de confessis. lib. 6. & notat Abba. in. c. non ne de præsumptionib. & Bar. in. l. 2. C. quado fiscus vel priuatus, facit in ratione suæ decisionis textus in. l. si quid possessor. §. sed etsi. ff. de petitio. hæredita. & nominatim ita vidi postea scriptum per nostrum vigilantissimum Didacum de Couarruuias in libr. 2. resolutionum. c. 11. imò quòd quis teneatur venire ad recognoscẽdum, est tex. in. l. 1. §. igitur princeps. ff. de ventre inspiciẽdo. Videatur Rebuffus in cõstitutionibus Frãciæ, in tractatu de chirogra. recogni. in prefatione num. 26.

4 *Recognitio debet esse expressa.*

Sextò requiritur, quòd recognitio fiat ab eo qui subscripsit, nec sufficeret, si aliquis dixerit, Recognosco instrumentum à me subscriptũ, mandato Titij se obligantis: nam si Titius non confitetur, quod ipse mãdauit, non preiudicat recognitio tertij se subscribentis mãdato alterius: ita colligitur ex Imola in consilio 91. quem refert Hyppolitus in rub. C. de probationib. fol. 34. Item probatur in dicto. c. fi. *de Madrid*, dum dicit *reconoscidos por las partes*: itaque ipsius partis principalis requiritur approbatio, & recognitio, vt instrumentum priuatum habeat executionem paratam, non autem sufficit tertios confiteri.

Recognitio fieri debet ab eo qui subscripsit.

Ex quo infero, quòd licet instrumentum trino teste notatũ habeat vim publici instrumenti, quãuis sit priuata scriptura, vt in. l. scripturas. C. qui potiores in pignore habeantur. & in. l. 31. tit. 13. par. 5. illud est verum, vt fidem faciat, non tamen vt possit exequi, nisi à parte recognoscatur secundum formam istius capituli *de Madrid*: & quia executio est 5

est restringenda, vt in.l.minor vigin ti quinq; annorum.ff.de minoribus.

Secundo infero, quód si duo testes inscripti in scriptura priuata, deponerent in negotio, quòd per duos testes posset ꝓbari qualiter ipsi subscripserunt, & recognoscunt sua signa siue firmas, licet talis scriptura priuata, adhibita ista recognitione, fidem faciat, vt in.l.114.tit.18.par.3. vers. *Esso mismo dezimos de la carta que nofue fecha*, & in.l.118.eo.titul. vers. *mas si la negare*: tamen cum dicta scriptura non fuit à parte recognita, non potest exequi, sed via ordinaria iuris agendum est.

Duo testes probant recognitiõ instrumentũ.

Et in ista materia est aduertẽdũ, quòd licét testes duo, qui viderunt scribi instrumẽtum priuatum, probent, est verum, si agatur de probando contractu mutui, vel commodati, vel de simili contractu temporali: si verò ageretur de probãda venditione, aut alio cõtractu perpetuo, tales testes deponẽtes pro huiusmodi scriptura priuata, licet coadiuẽt eã, vt semiplenã, vel saltim præsumptionem faciant ad probandũ, non tamen plenè probãt dicti testes, neq; in re tãt præiudicij probare plenè possunt, nisi de ipso quoque contractu vẽditionis, aut alio perpetuo deponerent testes, dicẽdo, qualiter ipsi viderunt partes conuenire in re vendita atq; eius pretio: tunc enim probatur contractus ipse venditionis, & illud sufficit, vt in authent.de instrumentor.caut.& fid.§.si tamen quisquis.coll.6.ibi. Adijciatur instrumento credulitas, aut præsentia testium, coram quibus initus est contractus, & ita notat Ias.in.l.admonẽdi.ff.de iu.iu.nu.88. in vers.& mirũ videtur, notat Bar.in authent.si contractus.C.de fide instrumentorum. & per Abb.in.c.2.eod.titu. in omnibus locis distinguunt doct.dicẽdo, quód aliud est de instrumẽto, aliud de contractu deponere: & per ista intelligitur mirabilis lex regia. 114. titu.18.part.3.vbi ista nostra conclusio probatur.

Septimò requiritur, vt dictũ capitulum *de Madrid* locum habeat, quòd recognitio fiat ab eo qui legitimam habeat personam in iudicio comparendi, nec enim aliter valet iudicium, aut præiudicat confessio, vt notatur in.l.si curatorem.C.de in integrum restitutio.& in.l. clarum. C.de auctori. præstant. Item iudicis quoq; tribunal competens esse debet, vt in.c.at si clerici.ꝺ iudicijs, & instrumentum habeat causam debiti: nam causa requiritur etiã in guarẽtigio, vt in.l.3.§.circa.ff.de doli exceptio.& in.l.118.tit.18.par.3.& nota. Alexand.in apostilla ad Barto. in.l.nuda ratio.ff.de donatio.& Hyppolitus in rubri.C.de probatio. fol. 20.& per Bar.in.l.3.§.fi.ff.si quis cautionibus, & Rebuffus in constitutionib.regni Franciæ in.1.articulo.glo. 9.nu.25. Aduertendum tamen, quòd si adultus sine curatore recognoscit istã apocham debiti, iudex potest præcipere quod exequatur; nec requiritur curatoris auctoritas, ex notabili doctrina Paul.in.l.certum. §.in pupillo.ff.de confessis.& quod

notat

notat loquẽdo in filio familias Guido Papa.in quæst.410.

His septem cõcurrentibus in recognitione instrumenti priuati factà in iudicio,statim potest tale instrumentum exequi,ac si esset contractus gaurentigius exequibilis secundùm formam text.in.l.4.&.5.tit. 8.li.3.ordin. ✱ Quæ est.l.1.&.2.tit.21. li.4.Recop. ✱ & quòd exequatur, vt talis contractus est ius nouũ,& operatur, vt non aliæ contra confessionem,siue recognitionem admittantur exceptiones,nisi quæ in illis legibus sunt expressè probandæ intra tempora ibidem statuta,nec admittitur appellatio, quæ valeat executionem suspendere:& licèt regulariter confessus qui condemnatur, possit à iudicis præcepto appellare si allegat errorem confessionnis,vel probabiliter suam confessionem exponit,& declarat,vt notat Bal.in l. 1.in fine.C.de litis cõtestatio.& Paulus in.l.si debitori. ff.de iudicijs.tamen hodie non admittitur etiam dicta appellatio,vt per eam suspendi valeat executio dicti instrumenti recogniti: imò data cautione proceditur ad realem executionem, non obstãte appellatione,&istud est qđ hodie attribuitur instrumento recognito,quod æquiparatur cõtractui guarentigio, vt in.l.1.ff.de legat.1.

6 Ex quo sequitur, quód facta recognitione dicti instrumenti,fit statim executio, etiam si recognoscens reconueniat aduersarium, nam in dicto iudicio reconuentionis summario non admittitur talis reconuentio, vt notat Bar.in authen.& consequenter.C.de sententijs & interlocutio.omni.iudicum.& Abb.in.c.1. de mutuis petitionib.& in specie ita concludit idem Abb.in. ca.ecclesia sanctæ Mariæ.de constitutioni.col. 9.constat enim omne iudicium executiuum summarium esse, vt notat Bart.in.l.litibus.C.de agricolis & cẽsitis.lib.10.& Paul.in.l.si cui legatũ. ff.de conditio.& demonstratio. per text.in.l.á diuo Pio.§.si super rebus. ff.de re iudicata,& cum facta recognitione instrumenti statim iudicis officio fit executio, clarũ est quòd in omnibus casib⁹ in quibus agitur iudicis officio,non habet locum reconuentio,vt notat glos.in. l.sed & si restituatur.ff.de iudicijs.& sic cõcludendum est,quòd semel in iudicio facta recognitione instrumenti priuati,non suspenditur executio: & ita notat Baldus in.l.final.C.quibus ad liberta.proclama. non licet.

Secundo infertur, quòd facta semel recognitione instrumẽti priuati alicuius debiti à minore in iudicio, etiam non interueniente curatoris authoritate,debet tale instrumentum executioni mandari, non obstante quòd petatur in integrum restitutio contra instrumentum, & eius recognitionẽ:quia licet sit verum, quòd in integrum restitutione petita, nihil innouãdum sit, vt in rubro & in nigro.C.& ibi Bart.& Bald.concludant,in integrum restitutionem suspẽdere executionem, per tex.in.l.defendente.ff.de auctorita.tuto.& in.l.si causa cognita.C. de 7

Recognitio minoris habet executionem paratã

de trāſactio. & iſta eſt cōmunis opinio, vt notat Alex. contra Bar. in. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudica. & apoſtilla in practica Vberti. de Bonacurſo titu. de impedimen. quæ ex cauſa nullitatis in parte in integrū: idq; iure regni comprobatur in. l. 2. ti. 25. par. 3. in verſ. *otro ſi dezimos*, & quòd talis in integrum reſtitutio ſit admittenda & ſuſpendat executionem notat Rodericus Suarez in. l. poſt rem, in verſ. ſed pro euidentia ad fi. ff. de re iudica. allegat. Bal. in. l. in cauſę. 1. ff. de minorib. tamen licet iſtud ſit verum iure communi atq; partitarum, tamen attentà hodie lege. 4. ti. 8. li. 3. ordin. ⁎ Quæ eſt. d. l. 1. & 2. ti. 21. li. 4. Reco. ⁎ quæ loquitur de forma exequendorū, inſtrumentorum guarentigiorum quæ ſeruanda eſt in iſtis priuatis inſtrumētis recognitis, illa lex dicit, quod vltra exceptiones ibi comprehenſas nō admittatur alia defenſio, nam ſi defenſio denegatur: ſequitur quod excluditur id quod iudicis officio expeditur, vt eſt in integrum reſtitutio: iudicis enim officiū appellatur defenſio, vt notat Ba. in. l. 1. §. parui refert. ff. ꝙ vi aut clam. & ideo dicit Angelus in. l. planè. ff. de petitione hæredi. ꝙ negata defenſione non poteſt iudicis officium implorari: ex quo neceſſario ſequitur quod nec reſtitutio concedi. Et quòd non cōcedatur notat Abb. in. c. ex parte. 2. de officio delega. & Salicet. in. l. ita nobis. C. de adulterijs. & Felinus in rubri de exceptio. & Iaſ. in. l. vbi pactum. C. de trāſactio. & notat Hyppoli. in. l. vnica. de raptu virgi. n. 169. an reſtitutio in integrum impediat executionem ſententiæ.

Et facit expreſſa deciſio Angel. in l. 1. C. quādo prouocare nō eſt neceſſe. & in. l. fi. C. ſi ex falſis inſtrumētis. quem refert & ſequitur Lāfrancus in c. quoniā contra de probatio. in parte exceptiones in primo. vbi dicit, ꝙ propter in integrū reſtitutionē nō impeditur executio ſententię, licet debeat cautio præſtari quòd conceſſa reſtitutione reſtituentur omnia quæ virtute ſētētiæ habētur.

Et pro corroboratione huius partis facit, nā reſtitutio competit minoribus, & ſimilibus perſonis de iure ſpeciali, vt per totum. C. de in integrum reſtitutio. & in. c. 1. de officio iudicis: Si ergo iure ſpeciali debet naſci iſtud beneficium, ſequitur quòd id quod de iure ſpeciali competit, non habetur in conſideratione, donec exiſtat atque conceſſum ſit, vt in. l. 4. §. 1. ff. de fideicōmiſſa. libertati. & notat Bart. in. l. 2. de ſenten. paſſ. & in. l. inter ſtipulantem. §. ſacram, verſi. oppono. ff. de verborum obligatio. & notat Iaſ. in. l. poſt rem. ff. de re iudica. & ſic multum diſtat, impetratam eſſe in integrum reſtitutionem, vel pendere litem circa eam, quę niſi cauſa cognita impetrari non valet, vt in. l. omnes. ff. de in integrum reſtitutio. & ſic propter ſolam petitionem reſtitutionis in integrum non debet ſuſpendi executio, nec debet haberi in conſideratione donec competat: & ita concludit Antonius de Tremo. in practica exceptio-

ceptionum.tit.de impedimentis ex causa nullitatis in parte appellatum. Cuius opinio fulciri potest ex eo quod dicit glo.in.l. fi. C.de fide instrumẽto. vbi dicitur quòd petita in integrum restitutione lis nõ dicitur viuere, licèt viuere speretur, & nunquam debitũ dicitur in effectu debitum quòd per in integrum restitutionem petitur, vt notat glo.in.l. fi.§.fi.ff.de cõdictio. indebiti.✱ Iam vides quod iste author sit in ea opinione, quod restitutio non impediat viam executiuã: & idem tenuit in repe.l. 4.&.5.tit.de las excepciones. num. 44. & idem tenet Couarru. pract. quæst.c.25.num.7. & Cabalinus in milleloquio.2.par.concl.775.Guido Pape decis.215. num.7. & benè Franciscus Marcus in decisionibus suis.2. part.decis.53.per totã. Quod ego probo, si per viam ordinariam intentata sit restitutio: secus si in ipsa via executiua & sit adeò clara, vt posit in diebus a lege statutis liquidari: & sic concordabis Padillam in. l. si causa cognita. nu. 5.&.6.C. de trãsat. & alios dicẽtes quòd restitutio impediat viam executiuã, impedit enim quando in via executiua opponitur, & liquidissimé probatur in temporibus à lege statutis.✱

Ex hoc sequitur, quòd licet petita in integrũ restitutione, quando grauamen est irreparabile, & quodammodo videtur esse incarceratio, quod si reus contra quem petita est executio sententiæ, nondum præstiterit fideiussorem, quem vulgò appellamus *de saneamiento*, de iure communi post petitionem restitutionis in integrum, non incarcerabatur, vt notat Bal.in.l.1.C. in integrum restitutione postulata nil noui fiat, quẽ laudat Rodericus Suarez in.l.1.titu. *de los gouiernos*, foro.ll.lib.3. quæsti. 4.tamen hodie non obstante dicta petitione restitutionis, in carcerabitur, donec dictũ præstet fideiussoré: & quod notat Bal. posset adhuc practicari in causa criminali capitali, quo casu petita restitutione nõ exequetur sentẽtia, cũ illa sit irreuocabilis executio: & ista defensio nõ videtur per vllã legẽ sublata, vt notat idẽ Bal.in.l.§.sui.ff.quod quisque iuris.& sequitur Hyppoli.in.l. vnica. C.de raptu virgi.nu.169. 8

Ius regni. Secundo infertur, quòd licèt de iure communi erat speciale, quòd sententia principis posset exequi, non obstante quòd fuerit petita aduersus eam in integrum restitutio, vt notat Iasso. & communiter doctores in. d. §. condemnatum. ff.de iudicijs: tamen hodie attento iure nostro regio, est generale, vt per petitionem in integrum restitutionis executio cuiuslibet sententiæ non suspendatur.

Tertio infertur, quod licèt iure cõmuni, quando executio petebatur virtute trium sententiarum, non suspẽdebatur per petitionem restitutionis in integrum, vt notat Bald.in l.vna.C. ne in vna eademq; causa liceat tertio prouoca.tamẽ hodie generale est, quòd nõ suspendatur executio, etiam si vnius sententiæ vel con-

contractus guarentigij tantùm fuerit executio petita.

Supra dicta tamē omnia ego limitarē, nisi statim, vel saltim intra decem dies datos ad probandam exceptionem oppositam, non constaret de læsione super petitione restitutionis in integrum, nam si causa restitutionis est euidens intra dicta tempora probata, ista talis bene impedit executionem, vt notat Bar. in l. defendēte. ff. de authorita. tutorū. & idem concludit eleganter Matthæus de Afflictis in decisioni. Neapolitanis decis. 356. Euidenter autē dicitur constare, si vel ex actis constat, vt in c. cū olim de priuilegijs, vel si iā est impetrata, ante executionem petitam, nam res iudicata pro veritate habetur.

Nullitas an impediat executionem.

9 Iustissimum enim videtur in casu quo sententia vel contractus reducitur ad non esse virtute restitutionis in integrum, ꝙ de tali nullitate opponi possit, aut impediatur executio: quia de huiusmodi sententijs aut contractibus nullis, non loquūtur iura quæ præcipiunt fieri executionem, vt notat Angelus Aretinu. in l. 1. §. 1. ff. à quibus appella non licet. & Guido Papæ in decisione. 38. & Petrus Ferrariensis sua practica forma. 26. & Paulus in l. 1. §. de pupillo. & in l. fi. ff. de constitu. pecunia. & Bal. in. l. si absentis. in fi. C. si certum petatur, & in l. generaliter. 1. col. C. de episcopis & clericis. & in l. 1. C. si à nō cōpeten. iudi. & quādo instrumentum quod exequitur est inefficax, aut nullum, loquitur Bal. in. l. fi. §. in computatione. C. de iure deliberandi. & in l. hac edictali C. de secundijs nuptijs, & per supra dicta clarę patet an restitutio in integrū petita suspendat executionē.

10 Item aduertendū, ꝙ dictum capitulū final. *de Madrid.* ✱ Quæ est. d. l. 5. tit. 21. lib. 4. Recop. ✱ præcipiens quod instrumentum recognitū exequatur: procedit quando fit executio contractus expressi in dicto instrumento, secus si ageretur virtute cōtractus taciti resultantis ex dicta recognitione: vt putà si quis conduxit fundum certa pensione in annū colendū, & de soluenda pensione fecit priuatum instrumentum, transacto anno mansit in fundo: ex quo videtur pro alio anno tacitè reconduxisse, vt in l. item quæritur. §. qui impleto. ff. locati. tamen si colonus non vult soluere pensionem illius secūdi anni, & fit recognitio instrumenti anterioris anni, huius tamen instrumenti virtute non potest agi via executiua pro pretio, & summa tacitæ reconductionis, quia prima pensio non est inclusa in primo instrumento executiuo, & sic non potest executiue agi: ita eleganter notat Bal. in l. etiam. C. de fideicōmissis. sequitur glo. in l. 20. ti. 8. par. 5. & sic licèt sit verum, quòd non solum contractus principalis, sed etiam tacitus habet executionem paratam, vt notat Bal. in. l. ad probationē. n. 1. C. de probationib. & in l. fi. C. de fideicommissis. & per Hyppol. in rubri. C. de probationib. fol. paruo. 19. & notat Ias. in. §. fuerat col. 26. instit. de

de actionib. tamen est verum durã te eodem cõtractu principali: tunc enim tacitus accedens tãquam accessorius sequitur naturã principalis, & si principalis cõtractus nõ valeret, per consequens nec tacitus, vt in.l.cum vnus in prin.ff.de bonis auto.iudic.possi. Si verò primus cõtractus spirauit, licèt manendo in eadem cõductione tacitus nouus consensus accedat, non sequitur naturam primi contractus tanquam accessorius ad eum, & sic via executiua non potest agi, sed ordinaria, & ita notat Rebuffus in constitutionibus Franciæ, in tractatu de literis obliga.arti.1.glo.9.

11 *Lapsus decẽnij an impediat executionẽ instrumenti recogniti.*

Item dictum capitulũ *de Madrid* procedit si non sunt iam trãsacti decem anni à die confecti instrumenti priuati, quãdo dies interponitur, potest enim confici sine die, vt in.l. cum tabernam.§.idẽ quęsijt.ff.de pignori. & notat Platea in.l.1.C.de apochis publicis li.10.& Bal.in rub. C.de fide instrumẽtorum.versi.visso: nam si lapsi sunt decẽ anni, & instrumentum non continet hypothecã, præscribitur debito per lapsum decem annorum, vt in.l.3.ti.13.lib.3. ordin. * Hæc lex non inuenitur in Recopil. Imò est correcta per.l.6. tit.15.lib.4.Recop. * Illa enim pręscriptio habet vim soluti debiti, vt in l.si pupillus in fine.ff.de administratio.tutorũ & per Fel.in.c.ad aures.de præscriptionib.& habetur pro veritate, vt notat Bal.in.2.volum.consi. 21.& habet vim pacti, vt notat Mattheus de Afflictis in decisio.139. Si ergo ex inspectione instrumẽti hoc colligitur, & opponitur, non debet fieri dicti instrumenti executio, etiã si vocetur qui scripsit corã iudice, & recognoscat subscriptionẽ: quia qui non potest conueniri, non sibi præiudicat recognoscendo, vt inquit Bal.in.c.statuimus nume.12.de officio delegati per dictam.l.3.quæ lex potuit constitui, & est bona, licèt non æqua, vt notat Bal.in rubri. de cõstitutio.in princip.de cuius legis dispositione multi dubitant, dicentes non posse debitorem actioni personali præscribere, cum sit in mala fide, qua interueniẽte præscriptio non procedit, vt in.c.possessor. de regulis iuris in.6. vbi est glossa, quòd in ista materia standum est iuri canonico, cum vertatur materia peccati, nec seruandæ sunt leges disponentes posse præscribi actioni personali: & ista est communis opinio secundùm Abbat. & DD. in c.fina.de pręscriptionib.& dicit cõmunem Balbus in tractatu præscriptionum in.2.parte tertiæ partis.q. 13.& Loazes in tractatu super matrimonio reginæ Angliæ in.2. dubio in.3.fundamento pro parte negatiua folio.23.& sic concludunt contra Bar.in.l.sequitur.§.si viam.ff. de vsucapion.

Imò attenta ratione naturali, qua mediante debitor cũ mala fide nullo modo potest præscribere, etiã si lex ciuilis, aut statutum admitteret præscriptionem, non est debitor tutus in foro conscientię, & per ecclesiasticum iudicem posset compelli ad

ad soluēdum debitum, non obstante quòd creditor in foro seculari nō posset audiri, & sic notat Felinus in c.fi. de præscriptionibus. nu.7. & in dicto tractatu prescriptionum in.2. parte tertiæ partis. q.10. & nō solū vbicunq; est mala fides non est prescriptione iudicandum, sed vbicunque est præsumptio malę fidei: quia cum præscriptio talis appelletur iniquum præsidium, vt notat Bal. in.l.1, C. de præscriptione.30. vel.40. annorum. restringēda est, vt in.c. odia, de regul. iu. lib.6. facit gl. in authen. vt Ecclesia Romana colla.2.

His tamen nō obstantibus, dicta lex regni permittens præscriptionē, videtur omnino seruanda, & rationabilis, ex causis sequentibus.

Prima est, quia lex ciuilis potest ex causa rationabili elapso aliquo tēpore præsumere contractum simulatum, vel inanem, & propter huiusmodi præsumptionem creditor agere non poterit virtute talis contractus, vt notat Bar. in.l. omnes populi. ff. de iustitia & iure, versi. ecce alia dicit statutum, & notat Abba. & Felinus. in.4. limitatione in dicto c. fina. de præscriptionib. & ideò si homines in aliqua prouincia propter eorum frequentem malitiam solent vti contractibus manibus, propter dictam malitiam vsitatam potest lex statuere, ne lapso aliquo tempore vtatur quis cōtractu: nam præsumit solutionem, & ita notat plures allegando Felinus in dicto c. fina. num.7. & ista ratione mouetur dicta.l.3. * Quæ non inuenitur in Recopil. Imò est correcta per.l.6. tit.15. lib.4. Recopil. * dum dicit, *Suele acaecer que siendo las deudas pagadas, á quien eran deuidas, que ellos, o sus herederos las demandan despues de luengo tiempo à los deudores, ò a sus herederos, porque no pueden prouar la paga por muerte de los testigos: o por ser perdida la çarta de pago, han de pagar lo que no deuen*, & sic lex ista ad dicendū quòd lapso decennio non petatur debitum, fundat se in malitia hominum, & valet argumentum á communiter accidentibus pro iustificanda lege, vel statuto, vt notat Abb. in.c. cum contingat de iu. iurando, num.21. & in ista ratione potest fundari dispositio dictæ legis, quæ licèt omnino attenta subtilitate iuris canonici in materia prescriptionum non potest iustificari de iure, tamē semper seruatur de facto; vt lapso decennio non audirentur creditores debitum petentes, & etiam notat Felinus in dict. c. fi. vers. demū. Circa predicta vide Carolum Rui. cons.26. nu.4. & nu.26. volum.3.

Secūda ratio qua potest iustificari dispositio illius legis.3. * Quæ nō inuenitur in Recop. sed est correcta per.l.6. tit.15. lib.4. Reco. * est, quia lex illa non inducit præscriptionē cū mala fide, permittēdo debitoribus, vt prescribant debita, neq; in tota lege est vllū verbū prescriptionis, licèt per errorem lex illa situetur sub tit. de prescriptionibus: imò lex illa dirigit verba sua ad debitores, & præcipit quod non audiantur creditores lapso decennio: & hoc per-

permissum est in odium negligentiæ in non petendo: sicut permittitur audientiam denegare contumacibus: & istam rationem assignat Pau. de Castro in. l. hæc autem iura. ff. de seruituti. vrbanor. prædiorum. & in. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapio. & idem tenet Alexan. in. consili. 218. volumine. 6. & Cassaneus in consuetudi. Burgundię rubric. 14. §. 8. sub nume. 10. & quod rex potuit facere quod denegaretur audientia, videantur plura per Thomasium Grammaticum consilio. 100. numer. 47.

Huic tamen rationi videtur obstare, quia licet creditor nō audiatur, debitori tamen nō dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, & sic nō præscribit: & ita per plura arguit Matthęus de Afflictis in constitutionib. regni Siciliæ. rubri. 31. in. 3. notabi. lib. 3. & sic ratione peccati non potuit lex vetare quin iustitia ministretur, & sufficit quòd adsit æquitas iuris naturalis vt iustitia ministretur. Sed ista lex regni ex causa publicæ vtilitatis potuit introducere, quòd lapso decennio in foro seculari non administretur ista iustitia, sed in ecclesiastico, & ita notat Bal. in. c. 1. §. si quis per triginta, versi. sed quæro nūquid. si de feudo fuerit controuersia in vsibus feudorū: nec debitor prescribere valeat, & sic notat Innocētius in. c. quę in ecclesiarum de constitutio & non videtur bene dixisse Michaelem Cifontaneum, qui dixit, hodie cum mala fide procedere præscriptionem in. l. 63. de Toro: nam illud dictum omnino falsum est: & eodem morbo laborat quod notat Rodericus Suarez in. l. post rem, in versi. sexto principaliter. ff. de re iudica. ✱ Sed certè dicta horum doctorum vera sunt si intelligantur de præscriptione viæ executiuæ quæ potest præscribi etiam mala fide, per lapsum, decē̄nij vt notat Anto. Gomez. in. l. 63. Tauri. num. 1. versi. & adde, &c. ✱

Tertia ratio potest assignari ex his quæ notat Montal. in. cōpilatione fori, in parte præscriptio, vbi dixit, quod dictæ lex tertia condita fuit, non obstante mala fide debitoris, propter publicam vtilitatem, vt patet ex ratione. in. l. ipsa expressa, ne debita scilicet exigerentur: bona enim fides non patitur vt bis idē exigatur, & sic publicè fuit vtile mè tā ponere creditoribus, vt sua debita exigant, & ex causa publicæ vtilitatis potuit dominium auferri, vt in. l. item si verberatum §. 1. ff. de rei vendicatio. & in. l. Lucius. ff. de euictionib. Sed huic rationi videtur posse respōderi, quòd princeps etiam ex causa publica non potest rem auferre, nisi vel in pœnam criminis, & illa dicitur solutio debiti, ad quod se obligauit delinquens delinquendo, vel soluto bono cambio, vt notatur in procemio Digesti veteris, & in. l. venditor. §. constat. ff. communia prædiorum. & in. c. quę in ecclesiarum. de constitutionibus. Cum ergo nihil compensetur creditori in debito super quo denegatur audiētia, consequens est, principē ob hoc 12

etiam fauore publico non potuisse ius quæsitum in debito tollere creditoribus.

Opinio propria.

Quarta ratio aſsignanda ad dictã legem tertiam ex nostra opinione atq; arbitrio est, quòd dicta lex nõ permittit præscriptionem cum mala fide, sed citat atq; monet omnes creditores vt intra decẽ annos sua debita petant, quibus elapsis denegat audientiam non petentibus sicut contumacibus denegatur, vt in l. sed & si per prætorem. §. sed si dũ decreto. ff. ex quibus causis maiores: & alios decem casus ponit Albericus in. l. insiurandum, & ad pecunias. §. ait prætor. ff. de iureiurando. & cum monitio legis sit citatio peremptoria, vt in. l. Titia. §. imperator. ff. delegat. 2, & per multa cõcludit Matthæus in cõstitutioni. regni Siciliç, in. 2. libro. in. c. incip. si accusatorem, nimirum si lapso decẽnio non audiatur, & amittat actionẽ vt probãt verba dictæ. l. 3. * Nõ inuenitur in Recop. sed est correcta per l. 6. titu. 15. libr. 4. Recopi. * ibi *pierda la demanda, y no sea oydo sobre ella*: potest enim lex facere, vt non petẽte aliquo amittat actionẽ, & quod naturalis obligatio quæ oritur ex actione de iure ciuili tollatur. vt notat Bald. in. l. bene à Zenone in prin. C. de quadrien præscriptio. licèt in statuto sentiat aliter in. l. omnes in. 2. col. C. de præscriptione. 30. vel. 40. annorum glo. vero, & Bart. in. l. 1. §. fi. ff. rem ratam haberi. dicit quòd obligatio naturalis manet inefficax, & idem notat Balbus intra ctatu præscriptionum in. 1. parte. q. 6. & sic mediãte dispositione dictæ legis regiæ ius agendi amittitur per lapsum decennij, & manet obligatio inefficax, non tamen præscriptum est. Ex quo sequitur, quòd la pso decennio, facta solutione non daretur cõdictio indebiti, vt in. l. naturaliter. ff. de conditio. indebiti.

Et licèt huic opinioni posit obijci, quòd iura denegantia actionem propter contumaciam, loquuntur quando aliquis est contumax præcepto hominis, & non edicto legis: durius enim agitur cũ homine quã cùm lege, quia respondetur, quód nõ agens intra tempus à lege datum, ius amittit, & efficacius ac si ab homine esset tempus aſsignatum: vt in. l. properandum. C. de judicijs. & per totum titulum. C. vt intra certũ tempus.

Item siquis obijciat, quòd cõtumacia, licet sit digna vt denegetur audientia: illud est verum ad tẽpus, non tamen perpetuò, vt notat Bal. in. l. cõsentaneum. C. quomodo & quãdo iudex. & in. l. & in multis. C. de appellationi. sed in. d. l. 3. semper denegatur ius agendi, ergo non videtur esse propter cõtumaciam: nã ista responsio vera est, neq, enim ibi sola contumacia, imò magis nimia negligentia in non agẽdo videtur, & casu quo esset cõtumacia in monitionem legis cõmissa, nimia contumacia potest esse causa, vt perpetuo denegetur audientia, vt in. l. Fulcinius. §. fi. ex quib. cau. in possessio. eatur, & sic audientia venit denegãda

ganda in caſu dictæ.l.3. ex ſupra dictis rationibus.

Neq; obſtat.l.4.quæ ſequitur in eod.tit. ★Quę iſto modo non reperitur in Recop.Imò omnia iſta ceſſant per.d.l.6.tit.15.lib.4.Recop.& per.l.1.&.2.&.l.19.titu.21.lib.4. Recop. ibi, *ſin citar ala parte,&c.* ★ & dicit, quòd lapſo decennio non fiat executio contractus, niſi prius debitor citetur, & audiatur, nam videtur innuere lex illa, ꝙ illo citato, fiat executio tranſacto decennio, quia ex dicta.l.1.nullatenus poteſt audiri, nec debet ſumi argumentũ à cõtrario ſenſu, ex dicta.l.4. ★Non inuenitur in Reco. eſt ſed correcta per.l.6.tit.21.lib.4.Recopila. ★ cum per anteriorem legem reperiatur contrarium ſtatutum, imò per dictã legem.4.ſtatuitur, quòd licet ex.l.4. titul. *de las excepciones y defenſiones* lib.ordina.3. ★Quæ erat.l.1. tit.21. lib.4.Recop. ★ certæ tantum exceptiones veniant admittendę, contra inſtrumenta publica, tamen per dictam.l.additur alia, ſcilicet exceptio præſcriptæ actionis: quo caſu ſi iudex viderit lapſa eſſe decẽnij tempora, poteſt ex ſuo officio non audire creditorẽ, tanquã ille agat ſine actione, iuxta notata per Bart.in l. eum qui ita.§.fi.ff.de veborũ obligatio.& per Iaſ.in.§. omnium.inſti. de actionib. & per eundem in.l.vbi pactũ.C.de tranſactio.& ſi hoc poſſet ex officio, multo magis poterit ad petitionem debitoris opponẽtis nam illo opponente, cõueniunt illa verba.l.3. *no ſea oydo ſobre ello*, & Auendaño.

ideo vt poſsit opponere, iubetur in.d. l.4. ★ Quæ non inuenitur in Reco. ★ quòd citetur debitor, nec fiet executio, etiam ſi contractus ſit talis, qui habeat executionem paratã: & ita iſta lex ampliat ſuperiorẽ.

Quinta ratio poteſt addi ad dictã l.3.quã notat apoſtilla in quæſtioni.Capellę Tholoſanæ.q. 74.ſed illa non placet, quia cũ debitor ſciat ſe debitorem, eſt in mala fide, & vbicũq; à lege permittitur præſcriptio, eſt interueniente bona fide, nec aliter ſunt verba generalia interpretãda vt notat Iaſſo.in.l.non dubium. C.de legib.num.36.

13 Commodum autem quod à lege regni datur contractibus publicis, & inſtrumentis recognitis vt poſſint exequi, quod de iure cõmuni non eſt, vt in.l.minor viginti quinq; annis.§.ſi fideicõmiſſũ. ff.de minorib.& notatur per Iaſſo.in.l.fi.C.de edicto diui Adrian.tollen.illud cõmodum & priuilegium talibus cõtractibus attributũ bene poteſt per alias leges regias tolli, ſi non agatur intra certum tempus, vt notat Bar. in.l.planè.ff.quod cum falſo tutore & Imola in.c.fi.de præſcriptio. & Balbus in tracta.præſcriptionum in 2.par.3.partis fol.47.& ideo ius exequendi, attributum á legibus huius regni, perditur per lapſum decem annorũ, & iſta fuit ratio. ad.l.63. in legibus *de Toro.* ★Quæ eſt.d.l.6.tit. 15.lib.4. Recopila. quæ omnia innouauit. ★Poſt datum verò à iudice ius exequendi in perſonalibus, durat vtrumque iunctum ſimul, per

per viginti annos propter calorem iudicialem:ius vero exequẽdi ante quã attribuatur à iudice, durat decẽnio in personalibus:& illud videtur dicere lex illa, & pro intellectu dicti Bart. in dicta.l. planè, videatur quod notat Rodericus Suarez in.l. post rem.ff.de re iudica.in versiculo sexto principaliter.

Sed aduerte, quod dicta.l.3. permittens dictam præscriptionẽ, non loquitur quando debetur res propria, sed quando debetur aliquid actione personali, vt probant illa verba; *alguna accion, ò demanda.* ★ ⁎ Quæ non inuenitur in Recopila. sed est correcta per.l.6. titul. 15. libr. 4.Recop. ⁎ de quo eleganter loquitur Felinus in.c. nonnulli.de rescriptis in versiculo vbi verba.

Quãdo opponitur cõpensatio. Item dicta præscriptio debiti nõ procedit in casu quo debitor posset contra creditorem opponere compẽsationem:nam tali casu creditor non dicitur negligens,& per consequens non currit præscriptio, quæ curreret ex die quo creditor soluere, quod posset compensari, quia tunc cessante compensatione currit præscriptio, vt notat Ancharra. in cons.5. & Feli. in.c.ex transmissa. in fine de præcriptionib. & glos. in consuetudinib. Burgundiæ rubric. del censes fol.353.col.1.

Item in actione qua quis agit vt retrouendatur res, cum sit realis, nõ præscribitur nisi per triginta annos, etiam si fuerit interpositũ iuramentum, de quo est videndus Balbus in dicto tracta.præscriptionum.4.pa. in quæstio.3.& ibi istam asserit esse communem opinionem doctorũ.

Item dict.l.3. ⁎ Quæ non inuenitur in Recop. ⁎ non est practicanda in obligatione personali fideiussorum, in qua præscriptio principalis fideiussori non prodest, de quo per Bal.in. l.tam mãdatori col.fi C.de non numerata pecunia, & in dicto tracta.2.part.num.13. ★

Item dicta.l.3.nõ haberet locum si debitum iam præscriptum iubeat testator soluere:nam vt legatum debetur, secus testator iuberet debita soluere, quę non debentur præscripta, vt notat Bart. in.l. legaui.ff. de liberatio.legata.per text.in.l.si is qui.§.Flauius.ff.de solutionibus.

Item dicta.l.locum non habet si pars debiti soluatur, nam in altera parte non soluta non habet locum præscriptio: vt putà, si aliquis debet singulis annis cẽtum,& singulo anno soluit quadraginta: nam in alijs quinquaginta non habet locũ præscriptio, vt in.l.i.scui vsusfructus. ff. quemadmodum vsusfructus amitta.& notat Paul.in.l. si prius noctur nę.ff.de aqua pluuia arcend. *Quãdo pars debiti soluitur, cessat præscriptio*

Item dispositio dictæ.l.3. ⁎ Quæ non inuenitur in Reco. ⁎ non habet locum si actio fuerit talis naturæ, vt attenta ea non duret decẽ annis, sed minore tempore finiatur, vt est actio redhibitoria, vel quãto minoris, vel actio ad petendum seruitia, quæ durat tantum tribus annis, vel actio retractus, *del tanto por tãto*, quæ durat nouen diebus, vel aliç actiones his similes: nam istę non 14 *Quid in actione redhibitoria.* ★

non durant decem annis, sed minore tempore prescribūtur: & sic practicanda est dicta lex in actionibus quæ durant decem annis, vel vltra: & ita colligitur ex Pau. in. l. cū post. ff. quando actio de pecu. anna. sit.

★ Item dicta. l. 3. ★ Quæ non inuenitur in Recopil. ★ nō habet locum si ante completam prescriptionem ecclesia, vel ecclesiastica persona succedat creditori: nam perfici prescriptio contra ecclesiam nō potest virtute huius legis, in cuius verbis generalibus ecclesia non comprehenditur, vt eleganter per bonas rationes comprobat Felinus in. c. ecclesia sanctæ Marię de constitutionibus colum. 43. & per Abba. in. 2. parte consi. 14.

Quid si debitū descendit ex vsuris. Item dicta. l. regia locum non habet, si id quod debetur, descenderet ex vsuris debitis, vel ex simili causa, nā licét episcopus cōstitutionē faciat, vt tale debitū exigi non posit, lapsis tribus aut decē annis, talis cōstitutio non valeret, tāquā in preiudicium animarum, & ita notat Bal. in prooemio Gregoriano in parte rex pacificus. n. 34. Ex quo crederē, non esse obseruandam constitutionem Archiepiscopatus Toletani, dicentis, vt lapsis tribus annis, non possent decimę peti.

Quando est iuramentū. Item dicta. l. 3. ★ Quæ non inuenitur in in Recop. sed est. d. l. 6. titu. 15. lib. 4. Recop. & adde Gutierrez de iuramēto cōfirmat. 3. p. c. 1. n. 18. ★ ★ non habet locū si in cōtractu, cōtra quē præscriptio decēnalis prætēditur, esset interpositū iuramentū in casibus vbi poni potest, de quibus dixi supra. c. 27. nā propter iuramētū, non currit illa præscriptio, vt notat Iass. in. l. is qui temporali. ff. de iure iurand. col. 1.

Itē dict. l. loquitur & est practicāda, in casibus quibus ex vtraq; parte nata est obligatio, & ita intelligit statuta concordātia, cum dicta. l. Bal. in sua lectura institu. de obligatio. in fine principij.

Itē procedit, etiam si nata esset obligatio, nō tamen posset agi propter pactum, nam prescriptio non currit ex notatis per Paul. in. l. naturaliter. ff. de vsucapionib.

Extra istos casus & similes putarē practicandā dictā. l. 3. per iura atque rationes supra allegatas. ★ Sed iā nullo modo eam practicabis, nisi iuxta terminos. l. 6. titul. 15. libr. 4. Recopil. ★ ★

Vbicumq; ergo cōstat, debitum esse præscriptum, recognitio instrumenti priuati non habet paratam executionē; nam licèt subscribens se, videatur recognoscere, atq; fateri cōtēta in istrumēto, vt in. l. Gaius. ff. de pignorati. actio. & in. l. fideiussor. §. 1. ff. de pignorib. & per Alex. in. 2. volu. con. 147. & in. 4. volu. cōsil. 91. tamen isto casu, videtur recognitum debitū, vt præscriptum, & negare scripturam manu conscriptam, esset crimen periurij, & vltra hoc negans scripturam punitur, vt per Bal. in authenti. contra qui propriam. C. de non numera. pecunia.

Cessante igitur præscriptione, & alijs legitimis exceptionibus, cedu-

la in iudicio per partem recognita, habet executionem paratam, & de iure communi idem notabat Cassaneus, post Matthęũ de Afflictis in consuetudinib. Burgũd. rubri. 10. §. 12. in glos. an parte. & facta recognitione, licet in dubia appellatione instrumenti conueniat instrumẽtum priuatum, vt notat Bald. in. l. 1. C. de iuramen. calumu. tamẽ hodie, si est recognitum, propter illam qualitatem recognitionis, appellatione instrumenti comprehenditur priuatum recognitum, licet non per hoc habeat hypotechas, vel alia priuilegia tributa instrumẽtis guarẽtigijs, vt in. l. repetita. ff. de fide instrumẽtorum: solùm ergo habet ius executiuum, & alia quæ ratione caloris iudicialis competere possunt: & ita intelligerem dictum capitulum finale in curijs *de Madrid*, & facit gloss. in auth. generaliter. C. de episcopis & clericis, & quod notat Matthęus de obligatione apud acta in decisi 30. & 337.

Redeundo igitur ad propriã materiam tex. nostri, dico, quòd eius dispositio locum habet, non solùm in bullis, sed etiam in alijs literis atq; regijs rescriptis quę emanant à Papa, vt notat Albericus in. l. officia. C. de officio quæstoris.

CAPVT. XXXI. IN l. 52. ★ *Quæ est. l. 38. tit. 6. lib. 3. Recopil.* ★

DE materia huius legis sunt plura iura, & leges huius regni, de quibus in tit. 9. lib. 6. ordina. regal. ★ Est titulus. 18. lib. 6. Reco. ★ & inter alias leges illius tituli, præmaximè debet in mente esse. l. 36. ★ Quæ est. l. 27. ti. 6. lib. 3. Recop. ★ nam in puniendis illis criminibus illa lex illuminat animos iudicum.

SVMMARIA Cap. trigesimisecundi.

1 *Crimẽ sortilegij qua pœna puniatur.*

2 *Diuinatores seu sortilegi qua pœna puniantur.*

CAPVT. XXXII. IN l. 53. ★ *Est l. 7. tit. 3. lib. 8. Recopilationis.* ★

PVniendos esse diuinatores, atque sortilegos pręcipit lex ista: & summa cum ratione, nam & crimen istud, non solùm à iudicibus ecclesiasticis, sed etiam à secularibus debere & posse puniri (cum sit mixti fori) notat Abba. in. c. cum sit generale. de foro cõpetent. & in. c. 1. de sortilegis, & ibi communiter sequuntur moderni, & Stephanus Aufrerius in repetitione Clemẽtinæ primę de officio ordinarij in. 4. regula fallẽtiarum, sub nu. 16. De quo crimine iudices non solùm ad petitionem denuntiatorũ, sed etiam ex officio debent procedere, inquirendo & puniendo, vt in. l. 9.

1 *Crimen sortilegij est mixti fori.*

l.9.tit.1.lib.8.ordina. & in:l.1. tit.4. eodem libr. & in pragmatica regis Ioannis.fol.2. ✱ Sunt hæ leges. 5. & 6.tit.3.lib.8.Recop. ✱ vbi contra iudicem dissimulantem imponitur pœna amissionis officij, cuius iudicis negligẽtis cumulat pœnas Ias. in.§.præterea institu.de actionibus. Inquisitores verò de his sortilegis, nisi hæresim sapiant manifeste, non se intromittunt, vt in.c.accusatus.§. sanè de hereticis lib.6. Quod procedit in foro seculari, in pœnitentiali verò foro possunt de his quoq; pœnitẽtiam imponere, vt notat Feli. in.dicto cap.cũ sit generale. col.5.

Pœna autem contra sortilegos de iure communi imponitur in tit. de maleficis & mathema. licèt de consuetudine pœna fustigationis imponi solet, vt notat Romanus in singulari. 660. hodie verò iure nostri
2 regni, imponẽdæ sunt pœnæ, cõtra diuinatores laicos, de quibꝰ in ti. 23. part.7. vbi exempla horum criminũ, elegantissimè explicantur, & has pœnas imponendas dicit, & comprobat.l.1.tit.4.lib.8.ordina. ✱ Quę est.l.5.tit.3.lib.8.Recopil. ✱ & consulentes, atq; his diuinatoribus credentes, vt hæretici sunt habendi, puniũturq; pęnis de quibus in.l. 6. tit.fi.lib.8.ordina. ✱ Quæ est.l. 5. in fi.tit.3.lib.8.Recop. ✱ clerici verò diuinatores puniuntur pœnis, quas bene conscripsit noster Bernardus Diaz in sua practica canonica, in parte sortilegi, & ibi refert authores istã materiam explanantes, & per Mõtaluum in secunda cõpilatione fori, in parte diuinatores.

Reliquæ duæ leges huius tituli claræ sunt, neq; vlla indigent interpretatione, ideoq; finem impono huic operi, in quo si quid minus benedictum conscriptumuè fuerit inuentum, id primo correctioni sanctę matris Ecclesiæ, deinde arbitrio cuiuslibet melius sentientis subijcio. Parcant igitur dignissimi lectores, siquid neglectum inuenerint, nam fretus benigna lectione iuris professorum, in tam amplo atq; vasto scriptorum pelago iactatus, fluctibus opinionum, excogitatisq; plurimorum allegationibus fractus ad sacra vatum carmen affero nostrum.

Laus Deo.

MADRITI,

Apud Petrum Madrigal,

Anno Dñi. 1593.

HVIVS OPERIS CAPItum summa, tam primæ, quàm secundæ partis.

Secunda pars.

¶ De

Capitum prætorum finis.

INDEX

INDEX GENERALIS OMNIUM rerum & materiarum maximè notabilium, quæ per hoc totum opus tractantur.

¶ 3 nent

C.

Ciuitas

Cui

D.

Decu-

vide ad mag.

AEdi-

Exami-

Fra-

F.

G.

¶¶ Habens

Iura-

L.

Limi-

Mer-

Negotium

Pauperes

¶¶¶ Populi

Præ-

Tor-

Finis Tabulę.

AVISO DE CAÇADORES, Y CAÇA.

Ordenado por el Doctor Pedro Nuñez de Auendaño: Letrado de don Yñigo Lopez de Mendoça tercero deste nombre, Duque del Infantado.

Con nueuas Adiciones.

CON PRIVILEGIO.

EN MADRID,

En casa de Pedro Madrigal,

Año de. 1593.

A DON IÑIGO LOPEZ DE Mendoça, Duque del Infantado, Marques de Santillana, Conde de Saldaña, y del Real de Mançanares, &c. El Doctor Pedro Nuñez de Auendaño, perpetua felicidad.

PROLOGO.

LAS Obras y hechos de los principes y grandes señores suelen ser tan ymitados y venerados, que muchas vezes las gentes inferiores defienden loque hazen con la autoridad que se da à semejãtes obras de los que son mayores. Por lo qual es necessario que los señores assi ordenen su vida publica, que sea exemplo para combidar con ella à los menores, porque hagan la propia muy buena, assi publica como secreta. Y tal ha de ser la vida del señor, para que pueda juzgar y condenar la mala del que es subdito, que otro no pueda condenar al señor en sus obras, cosa de lo que el señor condena en las agenas: porque en otra manera juzgando los vicios agenos, daria el señor sentencia contra si mismo. Y para euitar esto conuiene que el señor florezca en virtudes cada dia, teniẽdo tan buen estado de vida, como lo tiene su subdito el mejor dia.

Y SI por caso los hechos de los señores son justos, pesados y medidos con la razon, y el vulgo por no entenderlos cae en error, y blasphema de lo justo, y contradize lo virtuoso y santo; para sujetar los tales maldizientes y murmuradores, necessario es sacar armas spirituales, y mostrar razones escritas con que el vulgo y los ignorantes queden postrados y confusos, y dende en adelãte, si quieren, desengañados: y considerando esto conociendo la rectitud, con que vuestra señoria tiene ordenada su vida, de lo qual nace verdadera orden para bien viuir los que la quisieren imitar, en sola vna cosa conuiene satisfazer al vulgo ignorante que suele detractar y murmurar, assi contra vuestra señoria, como cõtra otros señores y caualleros deste Reyno, reprouando el exercicio que se suele tener de la caça. Vnos tratan contra este hecho diziendo que ocupados los señores en caçar fallecen algo en la gouernacion de sus vassallos, que es el oficio principal en que Dios tiene puesto a vuestra señoria, y à los otros principes y grandes señores: otros murmuran diziendo que los gastos de la caça son muchos, y querrian que los señores no fuessen prodigos en esto: otros dizen que la caça y animales que los señores tienen en sus bosques y dehisas, destruyen la

heredades y terminos y hazen otros daños. De lo qual todos afirman que son deudores los señores: y cada vno les condena como le parece: y para conuencer los errores que en esto puede auer, y porque absolutamente no se juzgue contra los hechos de vuestra señoria, ni de otros principes que vsan caçar y tienen bosques y debesas de caças y caçadores, pareciome escriuir en lengua Castellana lo q̃ en diuersas leyes y derechos, Canonicos y ciuiles, y por algunos Doctores Theologos y Canonistas he hallado escrito: con cuya autoridad podra ser prouable mi parecer a cerca de como el vso y exercicio de la caça es licito, y como es acto natural, y que absolutamente no se puede reprehender; y como vuestra señoria, y los de mas señores y Caualleros lo deuen vsar: porque entendidas las calidades con q̃ la caça se deue exercitar, y la obseruancia que dellas vuestra señoria haze, quede justificado el exercicio de caça en que vuestra señoria entiende, y otros Señores y Caualleros deste Reyno.

Y NO se juzgara por temeridad, escriuir el letrado de caça: porq̃ pudiera lo ser, si la materia de que yo escriuo tratara de donde son los buenos girifaltes, ò Neblis, ò Halcones, y como se an de ceuar, y como se ha de lãçar el Halcõ à la caça, o como ha de salir de la muda, o de otros actos semejãtes destos, porq̃ es ageno a mi habito y professiõ sabello, ni vsallo. Empero ansi como vna cosa es la guera y el ordenar de las batallas y esquadrones: y otra cosa es el saber quando y en que casos es licito vsar de la guerra, y contra q̃ personas: porque lo primero pertenece à los capitanes ordenallo: y lo segundo à los letrados y jurisperitos dicernillo. Por el semejante en esta materia de caça a vuestra señoria y otros señores y Caualleros pertenece por si y por sus caçadores saber con q̃ aues y cõ que perros y cõ que tiẽpo se a de caçar: y a los letrados toca saber quando sin offensa de Dios y del proximo se pueda esto hazer.

BIEN conozco que la razon de todo ello la prudencia de vuestra señoria lo alcãça: empero las autoridades cõ que se pueda prouar, es cosa en que no se suelẽ exercitar vuestra señoria, ni los otros señores y Caualleros de nuestros tiẽpos: y es negocio proprio de los q̃ viuimos en la professiõ de las letras legales: y como en este habito sea yo vno de los que a vuestra señoria siruo, zelãdo su seruicio en algunas pocas horas que para esto procure desocuparme, ordene por sus capitulos esta breue resolucion de como se ha de vsar de la caça. Y segun dize Seneca en la Epistola a Lucillo: Por esto me huelgo de saber, porque sea yo parte para referir a otro aquello mismo que yo se. Y o digo que por esto doy gracias à Dios de auer trabajado en esta professiõn legal en q̃ me exercito: porque pudiesse affectar y dessear y seruir a vuestra señoria con esta breue escritura en la materia presente. Y lo mismo entiendo hazer cõ el fauor de vuestra señoria en lo mas que se ofreciere en esta su grã casa y estados: los quales con larga y alegre vida y permanente salud y entera felicidad Nuestro señor ensalze y prospere hasta la fin.

El Doctor Nuñez.

COMPENDIO Y RESOLVCION, EN QVE SE escriue, como se puede licitamente vsar de la caça.

PARA conocer perfetamente como se deue vsar de la caça, y los casos en que sin pecado se pueda caçar: conuiene saberse ante todas cosas que quiere dezir caça, y quantas maneras ay de caçadores.

Quanto a lo primero, digo que este nombre Caçador, es Arabigo: quiere dezir en lengua Castellana, Sujetador. E ansi los Arabigos suelen llamar a los señores que tienen sujecion sobre hombres Cacies, que quiere dezir Sujetadores, y de aqui se deriuo este nombre, caça, que quiere dezir, sujeta..

1 Y segun el effeto del officio de los caçadores muy conuenientemente se dizen, Sujetadores, porque a modo de guerra sujetan las aues, y bestias fieras, y en lengua Latina se llaman venatores, de los quales (segun disposicion de derecho Canonico, y Ciuil) 2 ay quatro maneras de caçadores.

La primera manera [a] de caçadores se toma por los que oprimen y sujetan los hombres: y a estos la sagrada Escritura, y los derechos llaman venatores: y la caça destos se llama opressiua, y tuuo principio dende Nemroth 3 edificador en Babilonia, el qual la sagrada Escritura llama, Robustus venator. Y desta manera de caça opressiua que pertenece propiamente a los Reyes cuyo oficio es regir, y tratar batallas, y guerrear, no se tratara en esta presente escritura.

4 La segũda manera de caça se llama [b] adulatoria, la qual vsan los truhanes, o chocarreros, y los otros hombres que traen

In hac materia venationis, vide omnia recolligẽtes & multô exactius tractãtes quàm noster hic auctor, Couarr. in regula peccatũ. 2. p. §. 8. per totum, & Nauarrum in summa Latina. c. 17. nu. 120. cũ multis sequentibus, & Sotum de iustitia & iure, lib. 4. q. 6. art. 4. col. 5. ex versi. pari fermè modo est de venatione arbitrãdum, &c. & Medinã in Codice de rebus restituendis. q. 12. & ex nouioribus, vide Magistrum Ludouicum Lopez in summa quã appellat Instructorium consciẽtiar. c. 147. & 148. & Magistrum Aragon. 2. 2 q. 62. ar. 3. pag. 235. col. 1. vsq; in finem. Et melius ibidem Magister frater Michael Salom, in Cõtrouersia. 3. & 4. & Magister Corduba in quæstionario Hispano. q. 119. & . 120. & . 121.

1 Hoc potest colligi ex sententia text. in. l. 20. tit. 5. part. 2. Alij dicunt, quod caça dicitur à capiẽdo, sed in sermone Hispano hoc non placet.

2 Ibi (quatro maneras) de quo videatur glo. in. c. qui venatoribus 86. distin. & in. c. 1. de clerico venatore.

a Has species venationũ posuit Couarr. in lib. de remedio de jugadores, vulgo nuncupato. fol. 31.

3 Ibi (Nemroth) nam dicitur Genesis. c. 10. Nemroth ipse cœpit esse potens in terra, & erat robustus venator coram Domino, & idem refertur in. c. non est. 6. distin.

4 Vitium istud adulationis species est proditionis, dũ aliud verbis dicitur, aliud mẽte cõcipitur, vt dicit Bart. in. l. respiciẽdũ. §. delinquũt. ff. de pœnis: & ideo adulator prodiror dicitur secũdũ Pau. C. de statuis & imaginibus in fine, & cum sit nomen verbale ex pluribus actibus colligitur, vt notatur in rubr. de procura. per Abb. & per Bart. in. l. seruis legatis. ff. de legatis 3. & in. l. 1. & ibi glo. ff. de tributoria.

b Plurimum distat parasitus qui facetijs reddit alacres audiẽtes ab adulatore, qui nota indistinctè dignus est: parasitus tamen qui honestè vtitur officio, non peccat, secundum D. Thom. 2. 2. q. 168. articu. 3. de quo per Couarru. in. d. tract. c. 3. & per Greg. in. l. 12. art. 20. part. 1. lit. d.

por oficio con palabras de burlas y adulacion caçar los fauores, y los dineros, y haziendas de otros hombres. Y porque estos mostrandose mas ingeniosos y sabios que los otros hombres, con sus persuasiones, o desuerguenças, comprimen a que les den sus dineros, llamanse venatores: y la caça destos contiene en si vna manera de coaccion, tal que con ella a manera de animales brutos, o de hombres insensatos, son caçadas las voluntades de otros hombres racionales como ellos: y por esto les conuiene este nombre, 1 Venatores. Y como esta manera de caça por la bondad de Dios en este Reyno de Castilla este algo oluidada, no se tratara della en esta escritura.

LA tercera manera de caça llamauase Arenaria: la qual se vso en tiempo de los Gentiles, entre los quales auia hombres que publicamente en las plaças peleauan cō bestias brauas indomitas, y procurauā de las sujetar con sus fuerças corporales, y llamauanse estos, Venatores arenarij; porque tratauan de sujetar estas bestias publicamente en campo con arena para esto allegada: cuyo oficio, interuiniendo precio por lo hazer, era 2 infame. Esta manera de venaciō entre los Christianos vsase poco, por ser pecado ponerse a tal peligro de muerte: pero a semejança della algunos chocarreros vsan traer biuoras y otros animales, paraque les muerdan en sus personas, y muestranse al pueblo hinchados y tumulentos, y hazen la prueua de la triaca, y con esta manera engañan algunas gentes, y les caçan sus dineros: la qual caça es illicita extorsion, y deuenla prohibir las justicias; y desta caça no se
3 tratara en esta escritura.

LA quarta manera [a] de caça es, la q̄ se dize saltuosa, que se exercita en los cāpos y siluas, y otros bosques; tomādo cō ella bestias fieras a que llaman saluages: y del vso desta caça ha de ser la propia materia de que se ha de tratar: la qual materia no esta copilada (aunque en derecho 4 comū y leyes deste reyno se trata en diuersas partes) la qual caça para se vsar sin vicio, ha de ser como se declara en lo siguiente

COSA muy cierta es, que la caça de las aues y bestias saluages, y pesca [b] de la mar y de los rios publicos, que es cosa perteneciente à los hombres por derecho natural, y de las gentes, en tal manera q̄ por este mismo 5 derecho, quan-

1 Ibi (este nombre) vt in c. donare. 86. dist. Imo. post. gl. in Clemen. ne in agro. §. porro de statu monachorū. & in. c. nō-ne. 37. distin.

2 Ibi (era infame) vt in. l. 2. §. eos. ff. de his qui notā. infa. & in l. 4. titu. 6. part. 7. nā de iure Cano. vbi esset periculū mortis, etiā vt experiātur virtutes corporis, nō licet se exponere, etiā si sit fortis exponēs, si forte incideret in promptū mortis periculū: vbi ne dū corp⁹, sed anima posset periclitari. notat Abbas in c. 1. de clerico venato. & an agitare tauros, & videre eos liceat sine peccato. vide per Bernar. Diaz de Luco Hispanum in sua practica crimi. Cano. in parte. publicis spectaculis.

3 Ibi (deue) vt in. l. 10. tit. 16. part. 7.

a Huius generis venationis meminit l. 20. tit. 5. part. 2. vbi qualiter Reges ea vti deceat vide.

4 Ibi (aūque en derecho) vt in. l. 1. C. de venatione ferarum. lib. 11. & in c. 1. de clerico venato. & in Clemen. 1. §. porrò. de statu. monacho. & in. c. 1. §. nemo retia. de pace tenenda. & eius viola. & in. l. 20. titu. 18. part. 3. & in. l. 3. ff. de acqui. rerum domi. & in. §. illud. instit. de rer. diuis. & per Guillelmū Benedict. in repetitione. ca. Rainun de testamē. in parte & vxorē nomine Adelasiam. nu. 867.

b De iure piscādi, vltra Xuarez. alleg. 16. vide Deciū consilio 27. parte. 2.

5 De quo est tex. in. l. 3. ff. de acquiren. rerū domi. & in. §. feræ. insti. de rerū diuisione. & in. l. 16. tit. 28. part. 3. & facit Regū. 3. c. 4. & Gene. c. 27. & per Rodericū Xuar. in allegat. 16. & cū adquiratur dominiū rei venatæ, ideò venatores de venatione tanquā de re propria soluere tenētur decimā, & collectā, adhibita distinctione, de qua per Lucā de Penna. in. l. 3. C. de quibus muneribus & præstationibus nemini liceat se excusa. lib. 10. q. 13.

to el hombre caça de aues, o bestias fieras, lo haze ſuyo, y de ſu ſeñorio: y como ſeñor puede vſar dello a ſu voluntad, aſsi como de coſa que naturaleza le dio: y luego que Dios crio los hombres les pertenecio eſte derecho de ſujetar las beſtias y aues: ora las quieran caçar en ſus heredades, ora en las agenas; y por eſto el derecho de caçar es publico, y [a] muy antiguo, pues nacio con la meſma naturaleza, y es comũ aſsi a los Reyes como a los inferiores ſeñores: anſi a los ricos, como a los pobres, porque todos hazen ſuya la dicha caça que licitamente toman, como adelante ſe dira.

ESTE derecho de 1 caçar las dichas beſtias, y aues, y peces, es tan proprio de los hombres, que ningun Emperador, ni Rey, ni otro Principe inferior no lo puede quitar, ni vedar a los ſubditos, y ſi lo quita, o veda ſin cauſa [b], haze fuerça, y violencia, y peca mortalmente, y la prohibicion y vedamiento no vale: porque en las coſas naturales, y derechos de las gentes primeuos, la voluntad de los principes puede muy poco, ſino ayuda la razon: por lo qual no es licito vedar, ni prohibir eſte derecho; el qual ſe dio a los hombres primero que vuieſſe Reyes, ni Principes en el mundo.

ITEM, la coſtumbre [c] o eſtatuto abſolutamente no puede introduzir que los hombres no puedan caçar, 2 ni peſcar en terminos de alguna ciudad, o villa; porque, ſi la ley eſcrita no lo puede vedar, tampoco lo puede la coſtũbre, o eſtatuto que es menos: porque ſeria cõtra derecho natural, y en detrimento de la propia libertad.

3 EMPERO dado caſo que por derecho natural, y de las gentes, el derecho de caçar ſea tan perpetuo (como de ſuſo digo) los Emperadores, y los [d] Reyes con cauſa pueden limitar, y acortar eſte derecho a las gentes, para que en algunos caſos no ſe pueda caçar por los hombres, y la tal limitacion, y moderacion vale, y ſe ha de guardar

4 Y como quiera que los Reyes de Caſtilla no reconozcan Emperador, ni ſuperior en lo temporal, y ſean auidos por Emperadores en ſu Reyno, mirando el bien publico del, han prohibido y vedado la caça en todos ſus Reynos de Caſtilla en los caſos ſiguientes.

a Vt in l. quod in littore. ff. de adquir. rerum domi. ibi, vt ea quæ primum natura prodita ſunt.

1 Ea, quæ ſunt de iure gẽtiũ, Princeps ſine cauſa tollere nõ poteſt: de quo per Felin. vbi plura allegat, in cap. quæ in eccleſiarum. de conſtitu. ideó Princeps nõ poteſt hominibus prohibere venationem, & contra faciens, infert violẽtiam. vt notat Hoſt. & Anto. in c. non eſt. de voto. & Matthæus de afflict. in conſtitu. regni Siciliæ. lib. 3. in conſti. incipienti ſcire volumus. & Princeps ſine cauſa violãs ius poſitiuũ, peccat: de quo vide quæ allegat Roder. Xuarez in. l. quoniã in prioribus. C. de inoffi. teſt. fol. 65.

b Tenet Hoſtiẽ. in. c. non eſt. de decimis. & Thomas Grãma. deci. 67. num. 11. & Præpoſ. in. c. ius naturale. diſtinct. 1. vbi recté intelligit: ſecũdum cuius intelligẽtiam intelliges Boerium deci. 352. cuius dictum alias nõ procederet.

c Conſuetudine tamen poteſt venatio prohiberi ſecundum Medi. de reſtitu. q. 12. fol. 45. poſt Fabrum in. §. feræ. de rerum diuiſ.

2 De quo vide per Rochũ de Curte. in c. fin. de conſue. fol. mihi. 45.

3 Cõmunis opinio eſt doct. in. c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſt. & in. c. quę in eccleſiarũ. eo. titu. & ibi per Feli. in. 8. col. ver. tertia concluſio.

d Imperatores & Reges perpetuò, domini tamen inferiores ad tempus iuſta de cauſa poſſunt prohibere venationem: nec ex hoc dicendum erit iura naturalia tolli, quia ius naturale non præcipit venationem, ſed permittit: & permiſſum iure naturali poteſt prohiberi ab Imperatore iuſta de cauſa, vt bene ſe habet glo. c. qui venatoribus. 85. diſt. tradit Caie in opuſ. 17. c. 12. ver. 4. Silueſter. in ſumma. verb. venatio. & Medina, vbi ſupra.

4 Vt in cap. Adrianus. 63. diſtin. & in. l. 5. titu. 1. partita. 2.

1 EL primero caſo es, quando alguno quiere caçar oſſos; o puercos, armando cepos grandes en los montes, de tal manera que por eſtar ocultos pudieſſen caer hombres en eſtos cepos. Eſta caza por obuiar al peligro " de los hõbres es prohibida y vedada, no por la coſa que ſe caça, que las dichas beſtias licitamente ſin pecado ſe pueden caçar, empero es illicita la tal caça " por razon del inſtrumento: de manera que deſpues de caçada la caça es juſta: empero el armar los cepos, y eſtar armados, es lo vedado, y defendido.

2 EL ſegundo caſo es, quando la caça ſe haze con [a] redes, o con otros armadixos, y llamo armadixos lo q̃ el vulgo llama parança: porque la interpretacion deſtos vocablos groſſeros pende de la interpretacion del vulgo que los inuento. E anſi la caça de qualquier genero que ſea, tomandoſe con redes, o armadixos, es prohibida por la prematica fecha en Burgos, año de mil y quinientos y catorze.

EL tercero caſo es, quando con fortuna de nieue alguno caza liebre, o perdiz; porque la caça deſtos animales en los dichos tiempos eſta prohibida abſolutamente, ora ſea con armadixos, ora en otra qualquier manera de caçar: y anſi es ley deſto, en el titulo de las penas, ley. 39. libro octauo de las ordenanças Reales.

EL quarto caſo es, quando la caça ſe haze con eſcopeta, o con arcabuz, o con qualquiera manera de yerua: porque eſta caça por razon del inſtrumento eſta vedada, con pena de diez mil marauedis contra los que caçaren, o tuuieren yerua: de lo qual ſu Mageſtad hizo leyes en las [b] cortes de Valladolid, año de treynta y ſiete. c. 28. La razon fue, porque el trueno huyenta la caça muy lexos.

3 EL quinto caſo es, quando ſe ordenaſſe prohibicion de la caza de algunos animales por ſe hermar, vſando para los caçar otra manera de las que no ſon probibidas: porque ſobre lo vedado no ay porque prohibir de nueuo: pero ſi con algun cebo, o por otra manera ſe caçaſſen tantas perdizes, o liebres, que ſe hermaſſe o deſtruyeſſe la caça en la tierra: ſiendo eſto verdad por dichos de ſabios caçadores, por la miſma razon que con nieue ſe prohibe la caça de liebre o perdiz; por eſſa miſma ſe puede vedar todo genero de caça, y eſta prohibicion es por la vtilidad publica, y ha ſe de guardar y cumplir.

4 EL ſexto caſo es, quando la caça es de palomas, porque eſtas

1 Videatur text. in l. 14. titu. de las penas, lib 8. ordinamẽtorũ. * quæ eſt. l. 6. tit. 8. lib. 7. recopi. * & corrigitur text. in c. 1 §. ſi quis ruſtic⁹ de pace tenenda, & eius violato. in vſib⁹ feudo. videatur tex. in. l. 7. tit. 15. part. 7.
" L. 6. titu. 8. libr. 7. recopil.
" L. 3. titu. 8. libr. 7. & . l. 2. ibi.
2 Videatur pragmatica condita Burgis anno. 1514. & c. de Madrid. anno. 1528 num. 165. & de iure communi. text. in. c. 1. §. ſi quis ruſticus. de pace tenẽ & eius viola. & quod notat Guido Pape. q. 218. & Cepola. in tracta. de ſeruitu. c. de venatione. num. 21. & in ordinationibus ordinis S Iacobi. c. 67.
a Et vide Lucam de Penna. in. l. 2. C. de paſ. pub. lib. 10.

b Eſt. l. 4. tit. 8. lib. 7. Recopilation.
3 De quo videatur. doctrina Rebuffi. in l. vna. C. de venatione ferarum. libr. 11. & ibi ponitur exemplum contra venantes perdices cum inſtrumento ronæ, qđ vulgo appellatur buey de perdizes. * Cuius etiam meminit Caſſaneus in conſuetu. Burg. fol. 370. nu. 30. tit. de venatione. *
4 Hoc notat Dynus, in. §. pauonum. inſtitu. de rerũ diuiſione. & Guido Papæ. q. 218. per. l. 22. tit. 28. part. 3. & quod committatur furtũ quando ſunt manſuetæ. videatur Cepola in c. de columbario. in tracta. de ſeruituti. * & in. c. de venatione.

estas no se puedẽ caçar vna legua en torno do ay palomares: de lo qual inserta vna ley, ay cartas y prouisiones del Consejo Real: y los que caçan estas palomas en los palomares, por derecho hazen hurto, y como ladrones pueden ser condenados,

EL septimo caso es, quando la caça se hiziesse dentro de los bosques de su Magestad, ansi como el Pardo y Aranxuez, y otros tales, 1 como son los de Buytrago, que son de los Duques del Infantadgo, o en otras qualesquier dehesas vedadas, ansi de señores, como de concejos: porque dentro destas, ni en los confines dellas do anda la caça, no es licita caçarla, ora sea como esta prohibido por las leyes del Reyno, ora como esta permitido: porque en ningun caso ausente ni presente, la guarda de tal bosque, o dehesa, no es licito entrar a caçar la caça, porque es agena. Y los priuilegios destos bosques, o costumbres han de ser guardados: porque la dicha costumbre siendo inmemorial, o el priuilegio ha sido bastante para limitar en aquellos lugares dehesados el derecho de caçar: y lo mismo es quanto a la pesca de los rios, que si alguno tiene alguna parte vedada por costumbre, no es licito pescar en ella.

EL octauo caso es, quando estando presente el señor de la heredad, aunque no sea dehesa quiere alguno entrar a caçar en ella, contra voluntad del señor de la heredad; porque no lo puede hazer, y le puede ser defendida la entrada, aunque sea
2 con mano armada: y este es vn caso en el qual aunque el caçar no lo pueda nadie quitar principalmente, empero [a] incidentemente puede prohibir la caça, vedando la entrada de la heredad do se ha de caçar.

EL noueno caso es, quando alguno esta caçando en viña, o en heredad de otro, y sobreuiene su dueño, y le prohibe, y defiende que no cace, y le requiere que salga de su heredad, porque es obligado a salirse, y no puede caçar: y si de hecho caça, haze fuerça y injuria al dueño de la heredad, y puede por ello ser acusado criminalmente: y lo que caçare en este caso, y en el caso de antes, no lo haze suyo el caçador: y aunque por derecho comun huuo [b] sobre esto duda, empero es oy sin duda por las leyes deste Reyno [c].

1 Ista solent appellari biuaria, quia circundãtur muro, vel aqua, vel sepe, & ibi ferè sunt inclusę, notat glo. in.l. vsufructuarium. ff. de vsufructu. & quando ista debeant conseruari, videatur Guilelmus in.c. Raynũtius, in parte vxorẽ A de lasiam.nu.875. & qualiter ius prohibendi venationẽ, vel piscationem adquiratur, videatur tex.in l.si quisquã. ff.de diuersis & tempora. pręsc. & in.l.si ff.de vsucapio. & in. l.iniuriarum.§.fin. ff.de iniurijs. & per Fabrũ in.§.flumina. insti. de rerũ diui. & per apostoli.ad Dynum in proœmio de regu.iuris, & ibi dicit, quod de consuetudine generali permittuntur garenę. vide text.in Clemen.1.§. porrò. de statu monacho.

2 Ita probatur.in.l, 3.§ 1. ff.de adqui. rerũ domi. & in. l.16. tit.28.partita.3. * & vide Thom. Grãma. deci.67.nũ.9.potest enim dñs prohibere ne quis intret in sua nemora.vt in.d.l diuus. ff. de seru. rust. & contra intrantem cõpetit ei actio iniuriarũ. l. iniuriarũ. §. fina.ff.de iniur.&.§. apum. insti. de rerũ diuis.c.oẽs.dist.1. & sic poterit custodes ponere. vt.l. si ita legatus. §. si dñs.ff.de vsu.& hab.ex quo infertur, quod imposita pœna contra venãtem, non poterit soluta pœna, venari inuito domino, ex glo.in.c.nihil.verb.ætatis.de elect.& in.c cum dilecti.nec obstabit.l.venditor. §.cõstat ff. cõmunia præd.quia ibi erat consuetudo, vel saltem tacitus consensus, & sic Consultus ibi pretium & nõ pœnam appellauit.

a Vt glo.in dicta.l.Diuus.ff.de seruit.rustic.

b Vt in dicta.l.Diuus.

c L.16.tit.28.part.3.quam tamen intellige cum Medina de restitu c.12.& Couarr.in.d.c.peccatũ.& sic concordabis, vt etiam sentit Padilla in.l.per agrum.C.de seruitut.

EL

EL decimo caſo es, quando el vezino de vn pueblo va a caçar en termino de otro pueblo: porque dado caſo que no caçe con armadixos, ni contra los otros defendimientos delas leyes 1 del Reyno, empero por cauſa dela diſtinciõ de los terminos entre los pueblos, no es licito entrar à caçar en termino ageno de otro pueblo.

EL vndecimo caſo es, quando alguno quiſieſſe caçar palomas manſas, o las otras aues, y beſtias manſuetas: porque la 2 caça deſtos animales es vedada, entanto q̃ quien las caça puede ſer condenado de hurto.

EL duodecimo caſo es, quando alguno entra a caçar la beſtia o aue que eſtaua ya tomada, o enlazada por obra de otro Caçador, porq̃ como la diligencia del primero fue cauſa de prẽderſe; la caça ha de ſer deſte, y 3 no del q̃ la quiſo deſpues tomar, y eſto ſe vſa en Caſtilla. l. 17. tit. 4. lib. 3. for.

EL decimotercio caſo es, quando alguno ſe auezindo en el pueblo haziendo promeſſa que no caçaria, ni peſcaria en el termino de aquel pueblo: porque eſte tal pacto y promeſſa es obligatorio, y no puede caçar el que anſi ſe obligaſſe, aunque la obligaciõ ſe huuieſſe hecho 4 en fauor de particular perſona, el qual le dieſſe a otro alguna tierra o caſa, cõ condicion que no caçaſſe en los terminos de aquel lugar: porque el otro por ventura quiere tener la caça mas a ſu volũtad para caçar la ſolo, y como quiera que eſta obligacion y concierto vale, no ſe puede caçar en contrario de lo concertado.

EL decimoquarto caſo es, quando en cierto tiempo del año, anſi como en tiẽpo 5 de cria de la caça, o en otro ſemejante eſtuuieſſe vedada la caça por ordenança confirmada del Rey: porque ſin confirmacion las ordenanças de los pueblos de Caſtilla, no ſon obligatorias: y eſpecialmente en eſto de la caça eſta anſi proueydo que ſe confirmen las ordenanças. Otros a mas caſos ay en que no es licito caçar, de que adelante ſe hara mencion. En todos los quales eſta limitado el derecho de las gentes primero, que puſe por regla que permite a cada vno caçar libremente: lo qual ſe ha de entender, ſaluo en los caſos ſuſodichos, donde eſta prohibido: a cerca de lo qual ſe preguntan las coſas, y dudas ſiguientes.

1 Videatur text. in l. 4. ti. 28. par. 3. Et Baldus in l. ſi quis non dicam rapere. in. 3. col C. de epiſ. & clerici. vbi de diſtinctione terminorum.

2 Videatur tex. in l. 22. &. 23. ti. 28. p. 3.

3 Videatur tex. in l. 10. tit. 28. part. 3. in fine. &. §. illud. inſt. de rerum diui.

4 Videatur tex. in l. venditor. ff. communia prędi. & in l. libertus negotiatori⁹. ff. de oper. liber. & Paul in l. quoties. ff. de ſeruitutibus.

5 Videatur c. 28. en las cortes de Valladolid año de. 37. * Eſt. l. 1. & l. 8. tit. 8. libr. 7. Recop. * Et. c. Otroſi que vera. en los capitulos de corregidores. * Quæ forſan hodie eſt. l. 14. tit. 6. lib. 3. Rec. nam non reperitur alia in Rec. ni en los capitulos de los Corregidores que hable deſto, & tu vide de materia d' qua in hoc nu. 24 D. Ant. de Padilla in l. per agrum. n. 8. C. de ſeruitutib⁹ & aqua. * Et an ſtatuti requiratur confirmatio, vide Paul. in l. priuatorũ. in fi. C. de iuriſd. omnium iudi. Et an populus ſtatuat cũ impoſitione pœnæ, vide Plateam in. l. 1. C. de vſuris fiſcali. libr. 10. vide in propoſito Bald. in l. ex placito. in. 3. col. C. de rerum permu.

a Hoc nõ eſt, vt patet in l. 8. in fi. tit. 8. lib. 7. Recop. & vide l. 8. tit. 1. lib. 7. & l. 4. tit. 14. lib. 8. & l 8. ti. 8. lib. 7. Recop. & vide Auendañum. 1. p. c 19. n. 3. & Gutierrez de iuramento cõfirm. 1. p. c. 38. nu. 1. cum ſequentibus.

PRIMERA

PRIMERA DVDA.

SI Alguno quebrantando[a] qualquiera delos catorze casos susodichos caçasse, si por venir contra el derecho y leyes del Reyno que lo prohiben, peque mortalmente, pues la razon y leyes sobre que se funda la prohibicion de la dicha caça, son generales y razonables, comunes a todos, y fauorables para la cosa publica, pues se trata que la caça no se bierme.

1 A ESTA duda se responde, que si la materia sobre que las leyes humanas disponen contiene grauedad y cosa muy vtil o necessaria a la republica, en este caso regularmente la transgresion obliga a pecado mortal: y ansi es arbitrario quando obligue a pecado, atenta la materia sobre que dispone: empero si la prohibicion es sobre cosa de poco o leue prejuyzio, assi como parece esto de la caça en esta materia de caça, ora la caça este prohibida por sola ordenança de los pueblos, como se dize en el decimoquarto caso, si la tal ordenança no esta confirmada por el Rey, la transgresion de la ordenança, o estatuto delos pueblos en esta materia no obliga a pecado mortal: ni tampoco los preceptos, ni mandamientos de los señores o juezes seglares: pues la materia no esta vedada por derecho diuino o canonico.

EMPERO si la ordenança esta confirmada por el Rey, mediante aquella confirmacion ha de ser auida por mandamiẽto Real. Y las leyes y mandamientos Reales dados cõ deliberacion, regularmente segun la materia obligan a pecado mortal, con la distincion puesta por el nueuo Espejo de conciencia en el capitulo diez y ocho: pero en esta materia de Caça por ser de la calidad que digo, aunque se vaya contra ley Real no obliga a pecado mortal: y esto[b] se entẽderia mas claro quãdo la dicha ordenança, o ley Real no solamente prohibe y veda,
2 empero si demas de la prohibiciõ passa adelante imponiendo pena temporal a quien la quebranta, en este caso de la misma intencion del Rey que haze la ley se colige, que no quiere que la ley obligue a pena eterna, saluo à la pena temporal puesta en la ley: y en tal caso es mas claro que la transgressiõ, no obliga[c] a pecado mortal al que caça contra el vedamiento dela ley, saluo q̃ deue la pena q̃ especialmente fue impuesta por la ley: y la especial prouision de pena deroga à la general

a Vide Turrecrema. in c. qui venatoribus & cap. Esau. dist. 86. & Medi. de resti. ca. 12.

1 Quando trãsgressio legis secularis obliget ad peccatum mortale, videatur Silvester in summa in parte inobedientia & per Imo. in. c. cum contingat. de iureiuran. & per Feli. in. c. nam & concupiscentiam. de constitu. nu. 13. & ibi per Deciũ & per Feli. in. c. per tuas. de simonia, & in. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. nu. 39. & per eundẽ Siluestrum in suma in parte Pręcepti trãsgressio: & in dubio ex lata prohibitione legum seculariũ nõ debet induci peccatum mortale, ne laqueus multiplicatus contra animas censeatur: Ita notat Caietanus, vbi supra, & in quęstionibus multipliciter decisis ex transgressione præcepti etiam diuini, non facile debet induci peccatum mortale, vt est glo. in. ca. capellanus de feriis. & ibi notat Io. And. & Anto. & sequitur Iass. in. l. diem functo. nu. 84. ff. de officio assessorum. * Est omnino vidẽdus. D. Thomas. 1. 2. q. 108. artic. 4. & 1. 2. q. 69. art. 4.

b Vide Castro de lege pœnal. lib. 1. c. 9.

2 Istud notat Ioan. post Hosti. in. c. relatũ. ne clerici, vel monachi. & apostill. ad Bar. in. l. pretor ait. §. 1. ff de noui operis nuntiatione.

c Vt tamen in hoc non erres, vide Cast. à lege. pęn. c. 8. ver. 1.

neral que el derecho pone, y no obliga la tranſgreſsion a pecado mortal, ſaluo ſi deliberadamente quiſieſſe alguno quebrãtar la ley por ſolo menoſprecio della, y de ſu buẽ fin: porque eſte cõtempto obliga a pecado: y pues las leyes del Reyno q̃ vedan la caça imponen contra los quebratadores [a] pena de deſtierro, y dineros: dellas miſmas ſe colige que ſu trãſgreſsion, no obliga a pecado mortal, ni tal intencion tuuo el Rey q̃ las hizo. Empero por la trãſgreſsiõ parece que alomenos obligan a pecado venial.

a Vide Caſtro de leg. pœn. fo. 81 & Medi. de reſti. q. 12: in fine. ne indiſtincte autorem intelligas.

SEGVNDA DVDA.

SI dado caſo que no peca mortalmente: el que caça contra el vedamiẽto o prohibicion de las leyes deſte Reyno, ſi alomenos quãto al fuero de la conciencia, los tales caçadores ſean obligados a pagar las penas pecuniarias que las dichas leyes ponen: y ſi los confeſſores las han de mandar pagar a los penitentes que cõfieſſan auer caçado en los caſos no permiſſos.

1 A la qual duda ſe reſponde, que las dichas penas pecuniarias pues no eſtan pueſtas, ipſo iure, no obligan en el fuero de la conciencia, y los q̃ ſe confieſſan no las hã de pagar, ni los confeſſores lo deuen mandar.

2 EMPERO ſi el confeſſor hallare por declaracion del penitente que por ſentencia eſta ordenado en la pena pecuniaria que las leyes del Reyno ponen contra los que caçan contra la prohibicion de las meſmas leyes, a le mandar que la reſtituya, porque en eſte caſo, mediante la ſentencia juſta, la pena es obligatoria en el fuero de la conciencia.

1 De quo videatur glo. in c. fraternitas. 12. q 2. cum qua eſt communis opinio ſecundum Feli. in. c. 1. de conſtitu. col. 11. videatur in ſimili. tex. in. l. ſi titu. 14. & tit. 15. lib. 2. ordina. *L. fi. del tit. 14. lib. 2. ordi. eſt hodie: l. 21. tit. 23. lib. 4. Recop. ſed eſt correcta illa lex vet. ord. in hoc quia noua lex Recopilationis non obligat in conſciẽtia ante cõdẽnationẽ. Vide Couar. in 4. 2. p. c. 6 §. 8. n. 10. verſi. ſed ſi lex adderet pœnã, &c. Altera. l. fi. ti 15. lib. 2. ordi. non inuenitur in Recop.*

2 Notat Sãctus Thomas. 2. 2. quæſt. 42. arti. 3. notat Felin. in c. 1. de conſtitu. in. 2. limi. ad gl. in. c. fraternitas. Et in. c. audiuimꝰ de ſimonia.

TERCERA DVDA.

SI el que caça contra la prohibicion de las leyes en los caſos ſuſo dichos, ſi alomenos ya que no deua la pena, quanto en conciẽcia: ſi la caça que toma la haga ſuya, o ſi es obligado a la dar al fiſco, o a los pobres como perſona que ilicitamente la caço.

Para

Para determinacion desta duda, se han de distinguir tres casos.

EL primero caso es, quando la caça se toma en los montes publicos, contra alguno de los catorze casos de suso dichos: y en tal caso este caçador incurre en la pena puesta por la ley; pero la caça que toma, haze la suya: ansi, porque las leyes no dizen que pierda la caça, como por auer puesto pena especial sobre acto, que era en comercio de los hombres: porque el caçar de su naturaleza es licito, como de suso queda dicho: y el que exercita acto contra prohibicion de ley q̃ pone otra pena, no todas vezes es el acto 1 nullo: lo q̃ no seria en los que caçassen contra costumbre, o prohibiciõ de sentencia, o priuilegio, porque estos no hazẽ la caça suya.

EL otro caso es, quando la caça se toma en heredad, o viña, o huerta agena contra voluntad del dueño, el qual prohibio al caçador q̃ no entrasse a caçar en su heredad 2, o le requirio despues de entrado q̃ se saliesse: y en este caso sino se quiso salir, y caçò algo en la heredad cõtra la volũtad del señor della, esta caça es agena, y pertenece al señor de la heredad, y no la haze suya el caçador, antes se ha de restituyr al señor de la heredad, como cosa q̃ espressamente le aplica la ley.

EL tercero caso es, quando algun caçador la caçasse en bosque, ò en soto, o dehesa agena, cuyo fruto principalmente consiste en caça, ansi como son los bosques Reales, y el bosque de Buytrago, y los de Heras, y otros tales que ay en diuersas partes del reyno: cuya caza es principalmente para deleyte de los señores dellos: y en otras partes para grangeria, como son muchos sotos de conejos en el reyno de Toledo, los quales se venden, y arriendan por grangeria la caça dellos: 3 y si desta tal caça alguno caçasse, absente, o presente el señor, o la guarda del soto, es obligado a la pagar y restituyr la tal caça, porque no la haze suya: y los cõfessores la deuen mãdar restituyr, como al que hurta frutos de heredades agenas, o peces de los estanques agenos, do los señores los tienen inclusos y encerrados. Esto se ha de entender quando el bosque esta cercado: porque si no estan inclusos los bosques, o dehesas, el que caça incurra en la pena de la ley del reyno, o costumbre de la dehesa.

1 Videatur in simili Bal. in l. 1. C. de sacrosanct. eccl. & text. in l. qui fundũ. §. qui sciẽs. ff. de vsucapione pro empto. & Pau. in l. si ab eo. ff. de vsucapionibus. & quod notat apostill. ad Dynum in proœmio de regulis iuris. * & Præpos. in c. ius naturale. distinctione. 1.*

2 Videatur text. in l. 16. tit. 28. part. 3 & * vide supra. n. 19. & quæ ibi scripsi.

3 Pro ista decisione facit. tex. in l. Itẽ veniũt. §. aucupiorũ. & & in. l. vsufructuarium. ff. de vsufruct. & ibi notat Alberi. quod si venatio fundi stat in fructu, nõ licet eam capere, & per hoc intelligitur text. in l. venationẽ. ff. de vsuris. & facit text. in c. 1. §. piscationum redditus. quæ sint regalia, in vsibus feud. & quod notat Ang. in §. feræ. insti. de rerũ diuisione: videatur text. in l. 6. titu. 28. partita. 3. & glo. in l. Diuus. ff. de seruitutibus rusti. prædiorum. * Vide Cassaneũ in consue. Burg. fol. 374. Cõtrariam tamen opinionem. imô quod si fundus non sit vallatus, ita quod nõ possint animalia exire, venator in cõsciencia nõ teneatur ad restitutionem, tenet Couarr. in d. reg. peccatum. & Medina in. d. ca. 12. vbi asserit solum teneri ad restitutionem illius interesse, quod poterat lucrari dominus, si venator ibi nõ venatus fuisset: quod veri⁹ puto.

QVARTA DVDA.

SI dado caso que los que caçan, o pescan en los dichos bosques, o tablas de rios agenas, no hagan suya la caça, o pesca que alli tomã: pero si la dicha caça sale de los dichos bosques, y dehesas, y se anda por los montes publicos, y comunes: si andando en estos lugares la podra alguno caçar: y si los señores de las dehesas podran acusar estos caçadores.

Vide Couar. & Medina, vbi suprà. & Anto. a Corduba. quęst. 119. & 120. & 121. in summa.

1 Videatur tex. in. §. interdum. institu. de obligatio. quæ ex delicto nascuntur. & in l. Itẽ Mela. §. Item cũ eo. ff. ad. l. Aquiliã. & in. l. 1. §. sed & si instigatu. ff. si quadru. paupe. feciss. dicatur. & quod notat Bart. in l. quod ait lex. §. 1. ff. ad. l. Iuliã, de adulterijs. & l. 21. tit. 15. part. 7.

2 De ista præsumptiõe videatur text. in. l. si creditores. §. fi. ff. de priuilegijs creditorũ. & quod notat Bar. in. l cũ ita. §. 1. ff. de fũd. instruct. & in. l. 1. ff. de offi cio. præfec. vigilum. Bar. in l. post cõtractum. ff. de donatio.

3 Pro ista quæstione facit in argumentũ tex. in. l. 1. §. idem ait, si odore. ff. ne quid in loco publico. & ibi probatur quòd solus odor in alienum immissus mouet rẽ. & ꝓ eo datur actio, ac si corporaliter in alienũ immitteretur: de quo tractat Cepola in tracta. de seruituti. vrba. prædio. ca. de fumo. & tex. in. l. sicuti. §. Aristo. &. §. finali. ff. si seruitus ven. ideo ponentes cimina in colũbarijs, puniuntur, vt notat Cepola. in. c. de columbaria. & sonitus lasciuus monet naturaliter feras: ideò prohibitus videtur, considerato effectu & initio.

Para determinacion de lo qual se han de distinguir los casos siguientes.

EL primero caso es, quando alguno entrasse en la dehesa, o bosque dõde estan los cieruos, y los gamos, o puercos, o liebres, y alli vsasse de tal arte q̃ espantasse la caça, y la hiziesse huyr hasta que saliesse fuera del bosque, o dehesa, a los montes publicos. Y en este caso, el q̃ comprime a q̃ huyga la caça, en tal manera ha de ser punido, si se caça, y toma, como si caçasse dentro de la dehesa, o bosque; porq̃ en la dehesa empeço a caçar, y seguir la caça. Y atento el principio y malicia de este caçador, lo que ilicitamente començo, haze todo el acto reprouado: y por tanto, lo que desta manera caça no lo haze suyo, y puede ser acusado de la pena, segũ el priuilegio, o costumbre del bosque, o dehesa: aunq̃ caçasse con arte no reprouada, de las contenidas en las leyes del reyno; de que se hizo mencion de suso: pero no basta hazer huyr la caça, porq̃ ha de ser tomada con efecto, para q̃ aya lugar la pena del priuilegio, o costũbre del bosque. 2 Y presumese que la caça que se toma, es del bosque, si en tiempo despues de huyda, se tomo en lugar proximo, y poco distante a la dehesa.

EL segũdo caso, quãdo el caçador se pusiesse cerca de la dehesa, o bosque, y alli derramasse ceuo, o reclamasse con syluos, o reclamos, o vsasse de otra manera de chucheria, y cosas cõ q̃ la caça saliesse prouocada cõ esto al mõte publico, y alli la matasse, o caçasse el caçador: porq̃, no obstãte que el lugar para la caça fue licito, empero la manera es illicita, en tanto q̃ 3 ha de ser punido este caçador, como si dẽtro de la dehesa matasse los venados, o otro qualquier genero ꝺ caça: porq̃ aquel se dize caçar en la dehesa, o bosque, cuyos efectos virtualmẽte entrã en la dehesa a mouer la caça, aunq̃ el cuerpo del caçador no entre, pues la causa se ha de considerar virtualmẽte.

EL tercero caso es, quãdo la caça se sale ꝺ la dehesa por solo

su

su instincto natural sin arte de caçador q̃ la quiera llamar fuera de la dehesa: y en este caso la caça puede se caçar, no se tomãdo cõ redes, ni cõ otros armadixos vedados por las leyes del reyno: porq̃ el lugar do se toma es mõte publico, y el derecho natural da licencia para caçar, cõ tanto que la caça se comience y acabe en el mõte publico: porq̃ si a caso el caçador començasse a seguir esta caza en los montes publicos, y la hiriesse mortalmẽte [a] en el dicho monte, y la caça huyendo se metiesse en la dehesa, o bosque vedado, aunq̃ el principio fue licito; empero el no puede entrar a la tomar en el tal bosque, o dehesa, contra volũtad del señor, o guarda: y si de hecho entra, deue la pena, como si alli comêçara a caçar, porq̃ la distinciõ de los terminos que ay entre lo publico y lo dehesado, es causa q̃ lo justamẽte comẽçado no se pueda fenecer; mayormente contra la voluntad del señor de la dehesa, o su guarda.

Y por la misma razon se ha de afirmar, que si el caçador cõmiença a caçar en termino de vn pueblo do puede, y la caça huyendo se entra en termino de otro pueblo donde no puede caçar, que tampoco podra entrar en seguimiento de la caça; y si entra, incurre en la pena acostumbrada.

[a] Idem si caderet in laqueum alterius, vt in. l. 20. titu. 28. part. 3. licet de consuetudine soleat aliud seruari, attenta. l. 17. titu. 4. lib. 3. fori.

1 Pro quo facit doctrina Bald. in. l. si quis non dicã rapere. in. 4. colu. ver. ex his apparet. C. de Episcopis. & clericis. sequitur Alex in. 2. volumine. cons. 24 nu. 33. facit in simili text. in. l. 16. tit. 18. part. 3.

2 Videatur tex. in. l. Item si verberatum. §. 1. ff. de rei vendi. & in. l. Lucius. ff. de euictio. & notata in ca. quę in ecclesiarũ. de cõsti. & in procemio. ff. veteris & per Iserniam. in ti. quæ sint regalia in verbo flumina. & Puteũ. in tracta. Syndicat⁹. c. excedũt Barones. & text. in. l. 2. titu. 2. part. 2.

QVINTA DVDA.

SI ya que en los bosques y dehesas vedadas antiguas, ni fuera dellas, como es dicho, no se puede caçar, si alomenos se podra caçar en las dehesas nueuamente ordenadas por el Rey, o por otro señor inferior, o por los mismos pueblo en cuyo termino estan.

A esta duda se responde, con distincion de los casos siguientes.

EL primero es, quando el Rey por alguna cosa publica pagando buen cambio, quita al pueblo parte de su termino, porq̃ en este caso lo que el Rey haze, es justo: 3 y si haze dehesa el termino quitado, ha se de guardar so las penas que el Rey pone al tiempo que dehesare la dehesa: y siempre deuen ser moderadas, y no grandes penas.

3 Videatur Caietanus in summa, in parte Venatio. vers. fin.

EL segundo caso es, quando ouiesse costumbre de diez, o veynte años que se guardasse alguna parte de monte publico por dehesa: en este caso cessando costumbre inmemorial, no vale prohibicion ni vedamiento de dehesa, y qualquiera po-

dria caçar libremente sin pena alguna; porque como esta no sea dehesa, carece del nombre, y del efecto.

EL tercero caso es, quando algun Duque, o Marques, o otro señor quisiesse de nueuo hazer dehesa para caça, en tal caso, como quiera que los montes 1 y aprouechamientos son de los pueblos, y no delos señores dellos, no pueden dehesallos, y el vedamiento de la caça que se haze contra voluntad de sus vassallos, no vale, ni obliga a pena: antes el señor que apremiasse a guardar lo vedado, 2 pecaria mortalmente, no obstante que el Rey le ouiesse dado la tierra, con la jurisdiciõ alta y baxa, y mero, y mixto imperio: porque dado caso q̃ debaxo destas palabras se pudiesse comprehender elderecho dela caça: pero aquello fuera verdad siẽdo propio de solo el Rey, y no en perjuyzio de tercero, como seria si el monte y sus aprouechamientos que es publico de los pueblos, se dehesasse en fauor del mismo señor, o de otro particular: por lo qual sin embargo de los vedamientos delos señores en fauor de las particulares dehesas que ellos hazen, licitamente pueden sus vassallos caçar, guardando la forma de las leyes del Reyno: mayormente si de lo que en esto ouiessen mandado los señores, o sus juezes apelassen los vassallos.

4 EMPERO, si el señor de vassallos, o sus juezes mouiendose por el bien publico, conociẽdo que se hermaua la caça en su tierra, por se caçar desordenadamente auida informacion la mandassen vedar en todo el termino, o en alguna parte: atento este bien comun, lo puede hazer, mandando al pueblo que vse bien de su cosa, y las penas justamente arbitradas que sobre esto impusieren, seran obligatorias.

Y conuiene q̃ los dichos señores de vassallos quãdo mandã guardar la caça por el bien publico ante dicho, que el mismo fin q̃ tuuieron para hazerla cõseruar: esse mismo tẽgan despues q̃ aya mucha caça crecida, q̃ no procurẽ dela caçar para ellos solos, cõtra la prohibiciõ de las leyes destos reynos, las quales ligã tãbiẽ a los dichos señores: y si lo cõtrario hiziessen pareceria muy claro, q̃ su mãdato de cõseruar la caça fue ambicioso: pero no se niega q̃ no puedan caçar, mas q̃ sus vassallos quando ellos tambien caçaren con toda buena moderacion.

6 EL quarto caso es, quando el mismo pueblo de su voluntad quisiesse vedar la caça por algun tiempo en alguna parte

1 Montes sunt populi. vt in. l 4. tit. 18. part. 3. videatur Caietanus in summa, in parte venatio. in fine & quod ego scripsi in repet. l de Toledo, sobre los terminos, quã citò in lucẽ edam. * Est. l. 3. tit. 7. lib. 2. recop. sed nõ scripsit Auendañus super eam, neque habemus eius lecturã super eam: eius tamẽ facit mentionem in Cap. præt. par. 1. c. 4. & c. 12.*

2 Videatur Hostiẽ. & Anto. in. c. nõ est. de decimis. & Abb. in. c. nimis. de iureiuran. & in summa Florentina. c. 4. §. 5. tit. 3. & in Speculo con scient. cap. 19. §. 11. & per ista intelligo quæ notat Decius in 1. parte. cons. 197. & ibi dicit quod ꝑ prę coniũ ne fiat venatio, constituitur dñs vassallorũ in quasi possessione prohibẽdi venationẽ: quod intelligo si obtẽperatum est, aliàs si non obtẽperatur, possidet dñs tantũ labia sua. notat Abb. in. c. cum olim de causa poss. & proprietatis. * & idẽ esset si per lõgissimũ tẽpus acquieuisset, vt per Iaso. in l. quominus. ff. de fluminibus.

3 Videatur Montal. in. 2. cõpil fori. in parte. Rex Ioannes secundus.

4 Videatur Iacob⁹ Rebuffus in. l. vna C. de venatione ferarum, lib. 11. * & Cassaneus, vbi supra. vt posset etiã prohibere agricolas ne distrahantur ab agricultura. vt ꝑ Guillel. Ben. in. c. Raynunt. verb. & vxorẽ. nu. 900. & Beltran. consil. 255. nu 8. vol. 1. facit. l. 1. ff. de nundinis. & quæ notat Platea. in. l. domini prædiorum. C. de agri. & cens. lib. 11.*

5 Permissum tamen est super occidendis lupis ordinationes facere, & illas exequi, non petita regia

del

del termino, y en este caso si la vieda es por solo pregon, o ordenança de aquellos que entran en ayuntamiento, y representan el pueblo, no vale este tal pregon, o ordenança; porque la mera facultad de caçar, que compete a cada particular, no la puede quitar el ayuntamiento, saluo quando el tal pregon y ordenança esta confirmado por el Rey; porque mediante la confirmaciō, es como ley, y ha se de guardar. 1 E ansi por el dicho capitulo veynte y ocho de las cortes de Valladolid esta proueydo, que las ordenanças de los pueblos acerca de la caça se embien a confirmar.

EMPERO si en concejo abierto los vezinos y moradores del lugar por via de pacto, y concierto, y obligacion, quieren entre si conseruar la caça de algun termino por tiēpo cierto, esta conueniencia hecha vnos a otros por via de concierto, vale; pues su propio fauor pudieron renunciar: pero si fue perpetuo el tal concierto, para tener en comuniō aquella caça 2, no valdria la tal obligacion; y por tanto ha de hazerse temporalmente por algunos años.

SEXTA DVDA.

SI la caça de los bosques y debesas vedadas, o antiguas, que justamente se ha de sufrir y guardar, cresciesse en tanta abundancia que la yerua y pastos de los mismos bosques y debesas no bastasse a mantener la dicha caça, o caso que bastasse, si la caça de noche, o de dia saliesse de los bosques, o debesas, y se comiesse los panes, o viñas, o huertas de los vezinos de la tierra, si por esto los señores de las debesas, o bosques, pueden ser condenados a que paguen los daños, a *alomenos si en el fuero de la consciencia son obligados a pagar estos daños, aunque no se los pidan.*

Y para determinacion desta question, que es muy necessaria y contingible, han de ser considerados, y distinguidos los casos siguientes.

EL primero, quando alguno tuuiesse en su bosque, o casa de campo, pauos, o cieruos, o puercos que fuessen tan mansos, y domesticos, que tuuiessen costumbre de se yr, y boluer a la casa y bosque, y fuessen comunmente conocidos

confirmatione, vt in petitione. 7. de las cortes de Valladolid. año. 1542. * quę est. l. 5. iuncta lege 8. tit. 8. lib. 7. recopilationis. * Et istud præmium occidenti lupum dabitur, si data ad hoc opera occiderit, secus si vltra cogitatum, secundū Angel. in. l. 3. §. ex stipulatu. ff. ad Sylanianum.

1 Ibi (como ley) intelligo quando confirmatio est specialis & non generalis. notat Bald. in. l. ex placito. C. de rerū permuta. in. 3. colu. sequitur Iass. in l. more maiorū. ff. de iurisdictione omniū iudicum. & Bal. dicit notabiliter vbi supra, quia licet sit facta confirmatio à Rege, populus potest si viderit expedire, reuocarę ordinationem sine Rege. * Quod eleganter tradit Decius in. c. cum accessissent. nu. 5. & 6. de constitu. *

2 Ratio potest assignari ex tex. in. l. in hoc iudicium. ff. cōmuni diuidun. de quo per Iasso. in. l. 1. C. qui testa. face. poss sunt. & mirabiliter p Soci. in. 1. parte, consilio. 278. & per Feli. in rubri. de præscri. col. pen.

a Caieta. in opuscu. 17. c. 11. versic. 5. & Couarru. Medi. & Cordu. vbi supra.

por animales manſos de aquel boſque, o caſa donde alguno los tiene; aunque ſegun derecho eſtos animales ſean de natura brauos y ſylueſtres, empero durando en ellos la coſtumbre de yr y boluer a la caſa, o boſque donde ſe criã, ſon auidos como los otros animales que no ſon ſylueſtres, anſi como las gallinas, o los anſarones, cuya natura es domeſtica: y los tales cieruos y puercos que tienen la dicha coſtumbre, no es licito matarlos ninguno 1, porq̃ ſon agenos: y eſtos tales animales conocidos por domeſticos, ſi ſaliendo de la caſa hizieſſen algun daño en panes, o viñas, o arboles, o en otra coſa, el ſeñor de los dichos animales boluiendoſe al boſque, es obligado 2 anſi en el fuero judicial, como en el de la conciencia a pagar el daño que eſtos animales manſuetos ouieſſen hecho, anſi porque tiene dominio ſobre ellos, como por no poder ſer caçados, aunque los tomen en las heredades: y lo miſmo es en los otros animales y beſtias domeſticas que no ſe matan, ſaluo que los ſeñores pagan el daño, o entregã el animal por el. Aquello meſmo ha de ſer juzgado en los animales brauos q̃ por coſtumbre ſon manſos; 3 ſaluo ſi el ſeñor no fueſſe en culpa en guardar negligentemente el animal, porque en tal caſo obligado es en el fuero de la conciencia a pagar el daño, y no ſe libra con dar el animal que ſabia ſer nociuo.

EL ſegundo caſo es, quando los animales del boſque, o deheſa fueſſen brauos, anſi como los cieruos, y gamos, y puercos, y oſſos, y liebres, y conejos, y otros deſta qualidad que ſe llaman fieras beſtias, el ſeñor de la deheſa no eſtando cercada, en tal manera que los animales eſtẽ incluſos que no puedẽ huyr, no ſe dize, ni puede dezir ſeñor deſtos animales; pues teniendo como tienen natural libertad, pueden huyr dende la deheſa y yrſe a otra, o a los montes publicos: por lo qual el ſeñor del boſque, o deheſa no tiene verdadero dominio, ni ſe pueden los animales dezir coſa ſuya, y como agena cada vno los puede caçar, ſalidos que ſean a los montes publicos, con las moderaciones que arriba quedan dichas: y caçandolos, hazeſe ſeñor deſtos animales, 4 aunque ſean de los que conocidamente eſtauan en la deheſa. Y ſeyendo eſtos animales fieras beſtias, y no proprias de nadie haſta que eſtan tomados, aunque hagan daño en las viñas, o panes, no ay accion por donde pedir al ſeñor de la deheſa, e boſque: porque dado caſo que el ſitio y lugar donde aquellos animales eſtan, ſea ſuyo, 5 pero como los animales tengan natural libertad para ſe

yr,

1 De quo eſt tex. in in. l. 22. tit. 28. par. 3. & in. l. naturalem. ff. de acqui. rerũ domi. & in. §. pauonũ. inſti. de rerum diui.

2 Pro iſta concluſione facit text. expreſſus in. l. 1. §. in beſtijs. ff. ſi quadrupes paupe. feciſ. dicatur. & eſt glo. loquendo in fera quæ habet cõſuetudinẽ redeundi. in. §. 1. in parte cõtra naturã, in fi. inſtit. ſi quadrupes paupe. feciſ. dicatur. & iſta iura loquentia de quadrupe. habent locum in bipede, vt notatur in. l. hæc actio. ff. eo. tit.

3 De eo qui negligenter cuſtodit animal nociuum, notat Abb. in. c. fi. de iniurijs. & ibi dicit, quod tenetur præſtare dãnum, nec liberatur dando animal, maxime quando nõ æquiualet damno, dato culpa domini: habet hoc locum, tã in foro animæ, quam in iudiciali, quod eſt bene aduertendum.

4 Vt in. § feræ. & in §. illud. inſtitu. de rerum diuiſione. & in l. 20. tit. 28. part. 3.

5 De quo eſt tex. in l. 1. § in beſtijs. ff. ſi quadrupes paupe. feciſ. dicatur. & in. §. cæteris. inſtituta. eo. tit. & in. §. ſi vbi probatur, quod ratione dominij dñs tenetur de damno animalis: ſecus eſt ſi beſtia habet naturalem libertatem. facit quod notat Ioan. Fab. in. §. in his. inſti. de rerum diuiſione.

yr, no son suyos, y no lo seyendo no puede dezir el que recibio el daño: Tu animal me dañò, pagame el daño, o da me el animal, porque el señor del bosque, o dehesa, podra responder: No te hizo daño cosa que mia sea, estando en mi señorio: y por tanto soy libre. Y ansi en este caso el derecho no permite que el daño que las bestias fieras hazen lo pague el señor del bosque, o dehesa, donde se recogen, pues lo hizieron teniendo libertad natural.

Y si alguno quisiesse replicar, diziendo: Verdad es que estos animales no estan debaxo del dominio del señor de la dehesa, porque no los tiene inclusos, ni atados: empero por ser esta dehesa lugar montuoso, y guardado, recogese alli la caça, y recogida, y multiplicandose sale a fazer daño en las heredades conuezinas: y si no vuiera aquel recogimiento, diuirtierase a muchas partes, y no dañara tanto, ni tan a menudo las heredades vezinas, y ansi parece que la dehesa es ocasion del daño, y por consiguiente el que da causa del daño, es visto hazerlo: y ansi parece, que alomenos en conciencia el señor desta dehesa daua los daños susodichos.

1 A lo qual se respóde en muchas maneras; lo primero, que quando alguno vsa de su hazienda principalmẽte por su prouecho, y no por emulacion ni daño de tercero, aunque por conseruar su hazienda, venga daño a otro, no es obligado a pagarle el daño: y por esta razon el que por su prouecho edifica en su suelo, puede lo hazer, aunque con el edificio obscurezca la luz de la casa de su vezino: y el que por su prouecho haze pozo en su casa, edifica justamente, aunque el agua que se vieneà su pozo, se quite al de su vezino, y se le seque: porque solamente se ha de considerar, que este q̃ labra, o haze pozo es en su hazienda, y para su prouecho, y no para dañar a su vezino: y como quiera que este que tiene la dehesa, o el bosque montuoso donde se recoge la caça, lo haze principalmente por su prouecho, y deleyte 2, y no por dañar cõ la caça los frutos de sus vezinos, no tienen porque se quexar, pues la ordenada charidad ha de auer comienço de si mismo: y si la caça haze daño, es sin causa y voluntad del señor de la dehesa, por lo qual no es obligado al daño.

1 Vt in. l. cum eo. ff. de seruitutibus vrbanorum prædio. & notatur in. l. altius. C. de seruitu. & per Cepolam in tracta. de seruitutibus. c. de fenestra. & in. c. de solo & area, per Fab. in prin. institu. de lege Fusia Caninia. toll & est text. in. l. 19. titu. 32. part. 3.

2 Delectatio enim in actu de se licito, non est mortale peccatũ, de quo per Caietanũ in summa, in parte Delectatio.

ITEM, muy conocida cosa es, ansi por el argumento de la naturaleza que Dios dio a las bestias fieras, como por lo que dellas se vee cada dia, que no suelen estar siempre recogidas en vn cabo: por lo qual haziendose dehesa, se ha de presu-

mir que los animales, y caça q̃ alli ſe recogiere, 1 ha de ſalir a las heredades, y frutos con los vezinos, y comerlos: y pues el Rey que concede la dehéſa, o los hombres que la ſuffren, por coſtumbre pudieron conjecturar, y penſar eſto, que la caça pudiera hazer ſaliendo de la dehéſa, y ſin embargo deſto la quiſieron hazer, por conſiguiente fueron viſtos querer que ſe toleraſſe el daño: y anſi vſando el ſeñor de la dehéſa della, para aquello que el Rey, o la coſtumbre la deſtino, y quiſo que aprouechaſſe, no haze coſa culpable: y por conſiguiente el daño que las beſtias brauas della fazen, no lo deue pagar.

1 Facit text. in. l. arboribus. §. nauis. ff. de vſufructu. & in. l. vtique. §. fin. ff. de rei vendi. vbi. probatur, quod ille, qui vtitur re ad vſum deſtinatum, non eſt in culpa, licet inde ſequatur damnũ tertij, ſecundum præſumptã voluntatem concedentis, vt in. l. plenum. §. equitij. ff. de vſu. & habita.

ITEM, el que planta viñas, o ſiembra tierras cercanas a la dehéſa que ſabe ſer priuilegiada: y que la caça della puede ſalir a le comer los frutos de ſu heredad, el miſmo ſe expone al peligro que ſabe que le puede ſuceder, y al daño que recibe ſi la caça ſale y le come ſus frutos, y ſeyendo mas antiguo el ſitio, y aſsiento de la dehéſa, que no la planta o ſiembra que ſe haze, ha ſe de ſufrir con ſu carga por el que quiere plantar, o ſembrar.

2 ITEM, como quiera que tener dehéſa poblada de animales para caçarlos en ſu tiempo, o para deleyte de los ſeñores, no ſea coſa culpable; e ya que lo fuera, quando la culpa no ſe ordena para el daño, aunque ſucceda, no ſe deue el tal daño: y anſi los ſeñores de las dehéſas ſon libres del daño que ſu caça haze, porque ſon ſin culpa.

2 Facit doctrina Bar. in. l. ſi vt certo. §. interdum. ff. cõmoda. & Pau. in. l. ſi vehẽda. ff. ad. l. Rhodiã de iactu. & in. l. 1. §. ſi rem. ff. depoſiti. & in l. 1. ff. de eo per quem fac. erit.

ITEM, el que tiene viñas, y otras heredades cerca, o lexos de los boſques y dehéſas donde ay caça, puede caçar, y matar los venados, y puercos, y los otros animales que le van a comer ſus frutos, con tãto que no los mate, ni cace en los caſos prohibidos, de q̃ arriba queda hecha mencion, 3 y teniendo libertad de hazer eſta caça, y defender ſus frutos y haziẽda: y por eſta manera tã licita el daño que le ſucede, a el ſe deue imputar, y no al ſeñor de los dichos boſques, y dehéſas, dõde la caça ſale. Pues entre otras differencias que entre los animales mãſos, y brauos ay, es vna q̃ a los brauos es licito matallos, pero a los mãſos no es licito; porq̃ en eſtos ay quien tenga ſeñorio, y puede pagar el daño, o entregar el animal. Y por eſto es licito acorralallos quando no ſe ſabe quien es ſeñor.

3 Videatur text. in l. 47. titu. 7. part. 1 & in. l. 24. tit. 15. partit. 7. & in. l. Quint⁹ Mutius. ff. ad. l. Aquiliã. & Cepo. in tracta. de ſeruitu ruſti. prædio. c. 9. nu 30. in verſic. ſupereſt alia quæſt. & Gan. in tit. de furibus & latroni. col. 4. & lo ã Fab. in prin. inſti. ſi quadru. paupe. feci dicatur.

EMPERO ſi algun ſeñor de vaſſallos, de los que tienen boſques, o dehéſas de caça, vedaſſe a ſus vaſſallos que no mataſſen, ni caçaſſen ſus venados, ni puercos, ni liebres, ni

conejos;

conejos, aunque los viessen en sus heredades, y los vassallos atemorizados con el precepto del señor dexassen de matar la caça en sus heredades: en este caso porque el señor de la dehesa o bosque les haze fuerça en les quitar la libertad que el derecho y ley les da para caçar estos animales, el tal señor de vassallos es obligado a pagar quanto daño hiziesse en las viñas y heredades esta caça, pues fue causa de les denegar las defensas y quitarles su libertad: porque no menos se juzga sin ella el vassallo, quando el señor le manda ligar el cuerpo con vna soga, que quando le atemoriza, y astringe con vna pena, pues mucho se suele temer, 1 y lo vno, y lo otro induze compulsion: y pues el señor de vassallos es en gran culpa quebrantando las leyes en este caso, y haziendo violencia a los subditos, justamẽte ha de pagar el daño, pues para esto basta la culpa, con que no sea leuissima, pues esta no obliga, alomenos en el fuero de la conciencia, segun la opinion de algunos: 2 por lo qual los señores de vassallos q̃ tienen bosques deuen estar aduertidos de no vedar a los vassallos que maten la caça en sus heredades, cõ q̃ los vassallos no la maten saluo como mandan las leyes reales, y lo mismo sera quanto poner bausanas, o espantaxos dentro delas heredades con que huya la caça, q̃ no puede ser prohibido: pues concedido lo mas que es matar la caça, se permite lo menos que es vedarla y espantarla con bausanas: y los señores no pueden, ni deuen prohibirlo.

1 Videatur Bart. in. l. creditor. ff. de solutio. & tex. in. l. ait prętor. §. permittitur. ff. de minoribus. tex. in. l. 2. ff. de iudi. Bal. in. l. parentes. C. de testibus. Decius in. 1. parte consi. 25. per Mathæum de Afflictis. q. 150.

2 Notat Innocenc. in. c. sicut dignum. de homicidio, licet aliter dicat Abb. in c. fi. de iniurijs.

ITEM si la caça del bosque o dehesa fuesse tanta y multiplicasse en tanta cantidad, que no bastando el mantenimiento y pastos del bosque, saliesse fuera, y destruyesse no solamẽte las heredades, empero dañasse tambien en los pastos publicos y comunes: en este caso como quiera que redunde en perjuyzio de la vtilidad publica, puede se afirmar que el señor del bosque es obligado a la moderar [a] caçando della para su prouecho: porque los que tienen mucha cãtidad de ganados mansos, 3 en tanto que se comen la mayor parte de los pastos comunes, y no basta para el mantenimiento de los ganados de los otros vezinos del pueblo, puede seles mandar que no traygan tanto ganado y la justicia moderar buena mente, segun la region y grandeza y latitud de los montes y pastos publicos: y si en los ganados mansos es justo hazer esta moderacion por el bien comun y publico, y porque los moradores gozen con alguna ygualdad de la cosa comun; mayor razon es que se haga en los ganados y bestias brauas quando ay

a Couarru. in regu. peccatũ §. 8. nu. 11.

3 Ita colligo ex doctrina Alberi. de Rosatis in. l. imperatores in. 2. col ff. de seruitut. rustico. prędio. & per Baldum in. l. si manifeste. C. de seruitu. & aqua. vbi dicit quòd vtẽs assiduè vsu publico, taliter q̃ assumit vsum aliorum, potest cogi vti pro rata: vide Alberic. in l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diuisione & Abba. in. c. dilecti de arbitris.

excessiua

excessiua cantidad dellos en los bosques, y dehesas, por cuya sobreabundancia, no bastando el pasto de los bosques salen a comer las viñas, y pastos publicos con graue daño de los vassallos y vezinos.

1 Notat Rebuffus in.l.2. C. de pascuis publicis lib. 11.& ibi Platea. ✠ vide Cassa. vbi supra. ✠

1 Y TENIENDO se consideració a esto proueyeron los derechos que antiguamente a los grandes señores, y coualleros se les señalassen prados, y dehesas particulares donde sus ganados anduuiessen: porque eran tantos que con ellos comian los pastos publicos, y con darles para ellos solos parte conocida de los montes publicos do estuuiessen sus ganados, pudose obuiar para que solos ellos no gozassen del termino, o de la mayor parte.

2 Videatur Ioan. Fab. in rubri. institu. de lege Fusia Caninia tolli. & textu in.l. in creditore in fi. ff de euictio. & in.l. in suma. §. Item Varus. ff. de aqua pluuia arcẽda. Videatur glo. in l. virilis §. si ad diem erit. ff. de legatis pręstan. in parte de dolo.

2 EN confirmacion de esto se puede traher lo que por derecho esta ordenado que en su propria hazienda no es licito hazer lo que al señor no es prouechoso, y a su vezino seria dañoso, porque claramente consta de la malicia, y dolo de quien tal haze, si con poca caridad, y humanidad, no aprouechando asi mismo, dañan a su vezino: y segun esto, si el que tiene caça excessiua y immoderada en su soto y bosque no le es prouechoso, y con dexalla abundar cada dia mas daña a sus vezinos que se destruyen sus heredades, por este dolo presuntamẽte prouado, es justo que no tenga en tanta abundancia de lo que a el no es prouechoso, y a sus vezinos es dañoso: en lo qual deuen aduertir los señores de los bosques y dehesas.

SEPTIMA DVDA.

a Vide Couarr. vbi supra: & in terminis Corduba. in.d.qq.

EN los casos q̃ los señores de los bosques y [a] dehesas son obligados a pagar el daño que la caça de sus bosques suele hazer à los vezinos en las heredades, como y de que manera se ha de tassar el dicho daño: si ha de ser mirado el tiempo que se haze: o segun lo que la viña suele lleuar de fruto otros años y la tierra miesses: y quanto à los arboles, o plantas que orden se ha de tener para que la paga del daño sea justa.

A esta duda se satisfaze, presuponiendo primeramente que cosa sea daño.

3 Vt in.l. damnum. ff. de damno infecto. & in. c. si canonici. de officio ordi. lib. 6. & in.l.1. tit. 15. partit. 7.

3 Y DAÑO se dize toda diminucion de patrimonio, o hazienda de aquello que es de alguno cierto.

Y PARA

1 Y PARA ſe eſtimar juridicamente el daño que ſe haze en los panes quando eſtã ſembrados y los comen, ora eſtẽ en yerua, ora eſten granados, la eſtimaciõ del daño ſe ha de hazer poniendo ſe hombres ſabios que con juramento vean y eſtimen en q̃tanto ſe pudiera vender el pan ſembrado tal qual eſtaua quando ſue pacido y comido, ſi eſtaua ya granado, y para ſe coger, y no auia eſperança que frutificara mas: porque en eſte caſo lo que ſe taſſare que la mies podia valer quando ſe comio, aquello es lo que deue enmendar y ſatisfazer el ſeñor de la deheſa, ò boſque cuya caça hizo el daño. De manera q̃ ſi como la mies granada eſtaua ſe diera por ella diez ducados, tomandola el comprador a ſu rieſgo de ſegar y coger, y diez mar, aquellos diez ducados ha de pagar el ſeñor de la deheſa, y no ha de pagar lo que ſe pudiera coger del pan, porque en eſta eſtimacion de lo que ſe podia coger ay mucha incertidũbre, y es fraudulenta eſtimacion, anſi para los q̃ lo juzgan, como para las partes a quien toca.

2 EMPERO ſi el pan ſe comio y pacio eſtando en yerua, y ay eſperança que crecera, y renacera fructo, los eſtimadores han de hazer dos eſtimaciones. La vna en quanto precio ſe pudiera vender comunmente el pan ſembrado tal qual eſtaua quando ſe pacio. Y la otra eſtimaciõ ha de ſer en quãto precio ſe vendiera agora deſpues de pacido: y mirada la vna eſtimacion con la otra, ſe vera quanto ha deſcrecido el valor del pan comido por ſe auer pacido. Y lo que montare eſte deſcrecimiento aquello es lo que el ſeñor de la caça que lo pacio ha de pagar, y no otra coſa mas.

PERO quanto à las viñas y oliuares, los taſſadores no ſolamente han de apreciar el daño de preſente fecho en los fructos: empero el daño y diminucion que las vides y oliuas recibẽ, para en otros años adelãte, por auer las roydo y deſtroçado, y arbitrando lo vno y lo otro ſe ha de juzgar y moderar el daño.

3 Y SI el daño acaece en tiera donde no ſe ſuelen vender los ſembrados, ni ſe ſabria taſſar el valor, en eſte caſo viſto el daño ha ſe de eſperar el ſegar de las mieſſes, y verſe q̃ ſalio de otra tal pieça como aquella do ſe hizo el daño, o que ſolia poco mas o menos lleuar otros años, y aquello ſe ha de pagar: y ſi no ſe comio el pan del todo, ſaluo que renacio, en eſte caſo no ſe puede dar regla cierta ſaluo que ſegun buẽ arbitrio de labradores ſe ha de taſſar y moderar el daño.

1 Iſtum modum & formam taxandi ponit Ioanes Fab. & Paulus in.l.n.C.ad.l. Aquil. & Bald. in l. cum non frumentũ. C.de vſuris. & Iacob de Arenis in.l. certe ff. arborum furtim cæſa. per textũ in. l. ſpem ff. familiæ herciſ. & Florian in.l. ait lex. & in. l. inde Naratius. §. ſi infans ff. ad.l. Aquli & Ange. in. §. 1. ſi quadrupes paupe. feciſ. dica. Albe. in. 2. par. ſtatutorũ. q. 78. per Matthæum de Afflict. in conſtitu. regni Siciliæ, incipit peruenit, in. 2. nota. & ſecundum iſta iura debet intelligi. l. 14. tit 15. parti. 7. ibi: Deue ſer apreciado el daño por hõbres buenos y ſabidores.

2 Facit, nam ſi fructus in herba venditur, vt in. l. fiſtulas. §. fin. ff. de contrahen. emp. per conſequẽs cadit æſtimatio fructuũ, vt in. l. ſi ea leg. C. de vſur. & ibi Bal. & per Bar. in. l. cotẽ. §. qui maximos. 4. col. ff. de publica. & vectiga. & idem eſt ſi vuæ damnificẽtur, quia & illæ pendentes venduntur, vt in. l. qui pẽdẽtes ff. de actioni. emp. & ven.

3 Ita intelligo quæ notãtur in nouo ſpeculo conſcientiæ. c. 68. §. 3.

1 Y como sea sobre cosas acaecidas en el cãpo, ha se de estar principalmente al juyzio de los rusticos, y personas que saben del campo: y deuese mirar que los cieruos no suelen comer el pan, saluo quando esta muy tierno [a] q̃ renace: por lo qual el daño es menor.

OCTAVA DVDA.

SI presupuesto que las palomas de los palomares, a que llamamos brauas, no pueden ser caçadas por la carta y prouision Real, vna legua en torno de los palomares, [b] si los daños que hazen en los panes y viñas los han de pagar los señores de los palomares, y si en conciencia es licito tener palomares

2 A ESTA question se responde, que quando los palomares [c] se edifican en suelo proprio, y el señor del palomar haze tener cuydado de echar mantenimiento acostumbrado en sus tiempos para las palomas, 3 con esto los que tienen palomares justamente los posseen, y las palomas por la costumbre que tienen de yr y venir al palomar, son de natura mas mansas que las bestias que estan en floresta o bosque cercado, y mas que los peces que estan en los estanques y como animales tan mansos justamẽte se prohibio la caça dellos: y si por su natural inclinacion las palomas buelan y van a los panes y hazen daños, los señores de los palomares no los deuen. Ansi por la dificultad grande que ay en discernir y entẽder que palomas lo hizieron, y si ellas solas lo comieron, ò otras aues syluestres, 4 como porque los daños semejantes suelen ser tan pequeños que no se ha de auer en consideraciõ la poca lesion: y puede se conjeturar que si las palomas no estuuieran recogidas en el palomar, que se anduuieran por los mõtes y hizieran el mismo daño en los panes, y no fructificariã tan conuenientemente palominos, como es quando estan recogidas en palomares: 5 y como cosa justa no estan defendidos los palomares en este Reyno. Y auida consideracion à lo suso dicho se puede dezir que las palomas no hazen daño a nadie: pero si el señor del palomar maliciosamente dexasse de echar ceuo necessario para mantenimiento en su palomar, porque las palomas saliessẽ mas de lo acostumbrado, y hiziessen

1 Vt in l. Si chorus §. 1. ff. de legatis 3. & in. c. inter memoratos. 16. q. 3. & in. cap. quia indicante de prescriptio. & notatur in. l. semel. C. de re mili. li. 12. & illud, Tractent fabrilia fabri: & sutor vltra calceum non iudicet.

a Omnia hæc bene considerauit Cordu. in summa. d. c. 119. & 120. & 121.

b Vide Nauar. Sotum, Coua. & Cord. vbi supra.

2 Videatur Caietanus in summa. in parte Columbarium.

c Et vide Cynũ, q̃ nõ potest prohiberi per vicinum ne erigat vel ædificet colũbariũ, vt in inquirid. in ver. vicinus.

3 Notat Fab. in. §. in his. institu. de rerum diui. & in tantum hoc procedit quod de his auibus inclusis in columbario soluitur decima, quia sunt in fructu iusto, notat Abb. post Inno. & DD. in. c. nõ est. de decimis. * tenet Cassa. in consu. Bur. fo. 378. nu. 5.

4 Modica lesio nõ habetur in consideratione saltim iure fori. vt. l. scio. ff. de in integrum resti. & notatur in. c. cum dilecti, & in. c. cum causam. de emp. & vendi.

5 De quo est text. in. c. nõ omnis. 2. q. 7 & ibi notat Archi. & Alexandrinus. post Petrum de Palude, quod habere columbarium non est peccatum & secundum hæc intelligo quæ notãtur per Caie. in. d. summa in parte colũbarium, & in speculo nono. c. 70. §. 3.

ſen daño en las heredades conuezinas. En eſte caſo la intencion del ſeñor del palomar cauſaria pecado, aunque no ay reſtitucion de coſa cierta que deua pagar el ſeñor del dicho palomar, por la dificultad que ay en la aueriguacion del tal daño: pero ſi de la verdad conſtaſſe, en qualquier caſo es obligado a reſtitucion el ſeñor del polomar.

1 Pero no es licito al que tiene palomar ſonſacar las palomas de los otros palomares de ſus vezinos, poniẽdo para auezindallas en ſu palomar cominos ruſticos, y otras coſas odoriferas que las compelieſſe a dexar ſus palomares cercanos, y venirſe a eſte nueuo: y lo tal que los hazen pueden ſer dellos prohibidos por las juſticias, ſaluo do ay coſtumbre en contrario.

1 Hoc notat Cepola in.c.de venatione, & in argumen. quidam vir doctus mihi ſocius, in conſilio Ducis del Infantadgo, qui dicitur Doctor de Medina allegauit.tex.in.l.4. lib. 7.ordina.* quæ eſt.l. 2.tit.9.lib.7.recop.* & quod notatur in quæſtionibus Capellæ Toloſanæ. q 348.

NONA DVDA.

SIdemas del lugar y de la manera del inſtrumento con que eſta prohibida y defendida la caça, como de ſuſo queda dicho, ſi por razon de las perſonas ſea vedado el exercicio de la caça en tal manera, que vſandola, ſea pecado mortal.

A eſta duda ſe reſponde, haziendo diſtincion entre las perſonas eccleſiaſticas y ſeglares, en eſta manera.

LOS religioſos no pueden yr a caça, 2 ni pueden tener perros, ni aues para caçar, ni los pueden tener los criados de los ſuſodichos; ſaluo quando el monaſterio tuuieſſe ſotos y dehesas, cuyo fruto fueſſe caça: porque en tal caſo para caçalla pueden tener perros, y aues, y hurones. Y la caça con eſto ſe ha de exercitar en los dichos ſotos por perſonas ſeglares, y no religioſos, ſaluo quando vuieſſe neceſsidad vrgente: y los que hizieren contra eſto, han de ſer punidos conforme a ſu regla.

2 Text. eſt in Clement. ne in agro. §. porró à venatoribus. de ſtatu monachorum.

3 Los Obiſpos no pueden caçar con perros, ni aues, trayendolo por ſu principal exercicio: pero haziendolo pocas vezes por via de recreacion, o por exercitar el apetito, pueden lo hazer ſin pecado.

3 Text. eſt in.c.1.& 2.34. diſtin. & in.c. 1.de clerico venato. per Abba.in.c.fin.eo. titulo.

4 LOS clerigos ſacerdotes no puedẽ ſer caçadores, ni auer perros, ni aues de caça, ni pueden vſar de caça clamoroſa,

4 Ita colligitur ex Abb.in.c.1.de clerico venatore. & eſt

tex.in.l.47.tit.7.par ti.1.& in nouo Speculo conscientiæ. §. 68.

a Quod in dubio præsumitur.vt per Alciat.in tract.præs. Regu. 3. præsumpt. 1. nu.6 Lucas de Pena l. venatoribus. C.de excus.art. An tamen & quando prohibita sit clericis venatio, vide Syluest.verbo, Venatio. & add. ad Lugo. in pract.c. venatoribus.

1 Cōmunis est opinio Doct.in c. quod clericis.de foro compe.

2 Quod venatio sit velut alimentum est tex.in.l.20.tit.5.par tit.1.ibi: Por alōgar la vida y su salud.facit generalis locutio. tex.in.l.verbo vict⁹. ff.de verbo.signi. nā siue appellemus venationem genus alimenti, siue medicine, vtroque casu, verbo victus potest cōtineri.

dandose mucho a tal exercicio: pero pocas vezes por recreacion [a] puedenlo hazer: y aunque no sea totalmente por recreacion, caçando solamente, no es mucho error: con tanto que por ello no dexen de rezar, ni nazca embargo en el exercicio de los diuinos oficios.

EMPERO la caça de redes, y de lazos, por derecho comun no esta vedada a los clerigos; pero a mi parecer atentas las leyes reales que en estos reynos despues se han hecho; y la prohibicion de las ordenanças de los pueblos sobre la caça, obligados son los clerigos a las guardar por razon del biē comun, como los legos, pues la vtilidad que dello nace es comun a todos: y en tal caso los clerigos deuē guardar los estatutos seculares en lo que no esta proueydo por derecho Canonico.

Quanto a los legos, para se dezir la caça licita han de ser distinguidas tres maneras de estados de gentes.

LA primera manera es, de los Reyes, y grandes señores, y caualleros: y quanto a estos podemos dezir, que la caça puede ser auida 2 en alguna manera en lugar de alimentos, ansi para el cuerpo, como para el anima, quādo el exercicio de la caça se haze mesuradamente, porque mediante la caça, se menguan los cuydados y pensamientos, y la saña, y la yra: exercitasse el cuerpo, de que sucede comer, y dormir bien: causase alegria en el animo, sujetando los animales brauos, y considerando la diuersidad dellos, y haziendo que siruan a los hombres, acrecientase con esto el entendimiento; y mediante estas cosas ayudase a cōseruar la salud, y se alarga la vida, que es el apetito natural de los hombres: y por tanto entre otras cosas de que hallaron las leyes destos reynos que deuen vsar los Reyes 3 para su plazer y alegria, es la caça.

3 Vt in.l.10.titu.5. part.1.

4 Nam alimenta aliter sunt præstāda nobilibus, & diuitibus, & aliter præstantur plebeis, & rusticis. vt in.c.nō cogātur. 41. distin. & notatur per Cardi.in c.cū Apostolus.de cēsibus. & in ca. de multa. de præben.& per Abb. Felin.& Docto.in c. Cum omnes. de cōstitut. per Caietanū in summa, in parte Ornatus, versi.pen.

4 E ansi como en los alimentos de comer y beuer, y vestir los Reyes y grandes señores, el derecho permite que sean diferenciados de las otras gētes inferiores, y que los vsen mas delicados, y con alguna mas prodigalidad que los otros, ansi en el caçar pueden vsar mas que las otras gentes: y en caso puede ser vicio la caça de vna persona particular, que no lo sera en vn Rey ni gran señor: y justo es, que los que pueden mas, y son constituydos en dignidad, que asi como abundan

dan mas en las otras cosas, ansi puedan abundar en este alimento de caça pues es tan conueniente a los Reyes y grandes señores, 1 puede se poner por regla que estos pueden caçar sin pecado, con las moderaciones siguientes.

L A primera moderacion es, que la caça de que ouieren de vsar sea tal, que segun la cantidad de sus 2 rentas la pueden mantener sin hazer falta a lo que deuen a su casa y familia, y sin que vayan haziendo deudas por sustẽtar esta caça, porque haziendo lo contrario, y teniendo exercicio de caça por solo su apetito sin la poder sustentar, es error por vicios diuersos.

3 E L primer vicio es por prodigalidad, pues cõsume lo que no ha de consumir.

E L segundo, como por gula pues apetece lo que no le cõuiene comer: porque, como tengo dicho, la caça es alimento: y tambien puede caer en ello vicio como de gula, como en comer el pauo y capon, y francolin al que no puede gastallo, y comerlo por solo apetito desordenado: 4 en el qual caso puede auer pecado de gula.

E L tercero vicio es, que escandaliza los proximos, y da causa que murmuren de hombre que gasta la propiedad de su hazienda en caça, deuiendola consumir tan ordenadamente que sobrassen frutos. 5 Y quando el alimento que vno come escandaliza los proximos, alomenos seyẽdo de la calidad deste de caça, ha lo de dexar de comer. De manera que el Rey, o señor, o cauallero, que contra esto tiene caça, y caçadores, comete vicio; y teniendo fin a euitar esto la ley de partida deste reyno, permite la caça a los Reyes, con tanto que no metan tanta costa en la caça, que por ello les mengue lo que han de cumplir.

6 L A segũda calidad es, que dado caso q̃ el señor, o cauallero, tẽga abundantemẽte lo necessario para sustẽtar la caça, pero no ha de vsar della como por oficio, y cosa de tãta costũbre q̃ le asemeje no poder passar sin ella: porque solamente se ha de tomar por alimento y recreacion, y por solaz y cosa de juego: en lo qual vsar la caça es en alguna manera genero de virtud que esfuerça y recrea para otras virtudes.

P E R O si la caça se toma por oficio, es cosa muy viciosa, y por este nimio exercicio de caça, se ha de tomar quando el derecho llama a la caça, Arte nequissima. Y destos caçadores se entiẽde lo q̃ 7 dize la Escritura: Ningun caçador se lee ser santo: porque aquellos se dize por los viciosos caçadores,

C 2 que

1 Nam venatio secundum se nullum peccatũ est, quia est vsus naturalis domini homini præstiti super animalia. notat Caiet. in sua summa, in parte venatio.

2 Facit in simili tex. in. l. ius alimentorũ. ff. vbi pupillus educ. debeat. & in. l. 20. titu. 16. part. 6.

3 Argumen. text. in l. 1. ff. de curatore furio vel. prodigi. glos. in. §. item prodigus. insti. quibus non est permiss. face. testa.

4 Hoc vitium gulæ plerũq; veniale peccatum est, nisi quando cibus allicit vsq; ad vomitum, aut alia inconuenientia, de quo per Caietan. in summa, in parte gulæ peccatum. ibi, puta ad nimium sumptum.

5 Hoc intelligo cũ distin. de qua per sãctum Tho. 2. 2. q. 43. art. 8. & quæ alimenta ratione scandali sint vitanda. vide per Caiet. in sua summa, in parte scandalum.

6 Videatur in argumen. text. in. l. 1. §. is quoque deteriorem. ff. de seruo corrupto.

7 Ita intelligo text. in c. qui venatoribus. & in. c. Esau. 86. distin. & quæ notãtur in Specu. consciẽtię. c. 68. in fi. Videatur tex. in c. 1. 34. distin.

que en tal manera se dan al exercicio de la caça que empleã su animo en ello, y acaban seyendo caçad[illegible] obras y en pensamientos, de los quales como fenezcan en vicio, se dize, que no son santos.

1 Vide Caietan. in summa, in parte Venatio. vers. 4.

2 Nam propter Salomonem Dominus regnũ Israel de manibus filiorum eius dispersit: & propter iustitiam Dauid lucernã ex semine ei⁹ reliquit semp in Hierusalem: & legitur Matthæ. 11. c. Auferetur à vobis regnũ, & dabitur genti facienti iustitiam. Et Seneca dicit in prouerbijs Male imperando, summum imperium cõmittitur. Videatur in propositio Puteus, in tracta. Syndi. ca. de Principum & dominorũ excessibus.

3 Actus enim scribendi, & similia, per alium non expediũtur, glo. in. l. prima. §. Sed & cum quis. ff. de vi. & vi. arma & in. l. stipulatio. §. siue autẽ. ff. de noui. ope. nuntia. Bal in l. 1. C. de his qui veni ætatis impetra. l. inter artifices. ff. de solutio. c. fin. de officio delegati.

4 Notat glo. in cap. qui venatoribus. 86. distin. & Abb. post glo. in c 1. de clerico venato.

1 LA tercera moderacion es, que los señores, y caualleros no han de vsar de la caça hasta tanto que cada dia ay[illegible] proueydo, o hecho lo que les obligan sus oficios: de[illegible]era, que por emplearse en la recreacion de la caça, no [illegible] fallecer en la administracion de la justicia, a que princ[illegible]nte son obligados: porque si el señor que ha de proueer y gouernar sus vassallos, se ocupa en la caça, y no entiẽde en dar a cada vno lo suyo, y no tiene puestos letrados, o sabios juezes para ello, los quales hagan con ellos lo que el señor deue hazer, este tal señor que ocupado en la caça menosprecia el gouierno, digno es de perderlo. 2 Por la qual injusticia se lee de algunos que posseyendo reynos, por gozar del vicio, y menospreciar el vso del cetro real, dexaron su posteridad sin reynos: y contra estos se escriue, que el animo que han de tener de rectores, y justicieros, se les conuirtio en ferozidad de animales brutos: y destos se dixo, que se apartan y desuian de la buena obra, y no tienen cuydado de la Republica. Por lo qual es necessario que en los hechos 3 que son personalissimos, que otro no lo puede vsar por el señor; como es el firmar, y oyr lo que a su estado conuiene saber: que de tal manera ordene esto, q̃ no detenga sus vassallos en dilacion de tiempo, ni en otra cosa alguna por seguir el deleyte de la caça.

4 LA quarta moderaciõ es, que los señores euiten mucho de no vsar la caça en dias que ayunan por precepto de la Yglesia, assi como son las vigilias y dias de quaresma, porque en estos dias esta defendida la caça. Y aunque el señor tuuiesse priuilegio para no ayunar, no se estiende a relaxar esta prohibicion: empero no quebrantando el ayuno, por via de recreacion moderada, ya que se cace en dia de ayuno, no le condeno por pecado mortal, aunque sera peligroso al caçador con el trabajo de la caça guardar el ayuno.

5 In cap. Missas totas. de consec. distin. 1. & in. c. an putatis. 86 distinct. & notat Caiet. in sua summa. in parte, Venatio. versic. 3.

5 LA quinta moderacion es, que no anden a caça en dias de fiesta, dexãdo por esto de oyr Missa y sermon: pero oydos los oficios diuinos por causa de recreacion, licito es caçar en dias de fiesta, cõ tanto q̃ no impidan la familia y criados caçadores, que por esta causa dexen de oyr los diuinos oficios: por lo qual en tales dias incumbe a los señores que quieren

yr a

yr a caça oyr Missa por sus personas, y hazer amonestar los que con el han de yr que la oyan, o deputar tiempo para yr, quando [illegible] que hã oydo Missa, o podido la oyr: porque con[illegible]ito es vsar de la recreacion de la caça, aunq̃ sea di[illegible] mayormente para volar garça que va de passo, o [illegible]r pu[illegible]o 1 que otro dia auria huydo: porq̃ est[illegible]aze el caso mas licito, aunque sea en fiesta.

1 Videatur text. in ca. licet, de feriis, & quæ notat Specu. cõscientiæ. cap. 68. §. 5. vbi breuiter loquitur.

[illegible] moderacion es, que los señores no entren a caçar [illegible]minos, ni sotos agenos contra la voluntad de los señ[illegible] dellos, porque seria hazer violencia: y la caça que se toma de los sotos, cuyo fruto principalmente es caça, serian obligados a la restituyr, como cosa tomada contra la voluntad de su dueño, 2 y que tiene derecho de prohibir que no se cace.

2 Notat Caietan. in summa, in parte, Venatio. verb. efficitur.

3 LA septima moderacion es, que si andando con sus caçadores hazen daños en panes, o viñas, o huertas, seyendo los daños notables, y cosa que se conozca por daño, de tal manera que los señores de las heredades se quexan, o se presume que sabiendolo, no lo sufririan por ser grandes: en estos casos son obligados a la enmienda dellos.

3 Notat Caietan. in summa, in parte, Venatio. & Specu. conscientiæ. c. 68. §. 3. & Inno in foro cõsciẽtiæ in c. sicut dignũ de homicidio.

4 LA octaua moderacion es, que los señores, y caualleros en la manera del caçar no quebranten las leyes del reyno, porque tambien ligan a los señores de Castilla, como a los otros vassallos del reyno.

4 Vt in. l. 5. tit. 4. libro. 1. Ordin. * Quæ est. l. 2. tit. 1. lib. 2. recopil.

LA nona moderacion es, que los señores tengan cuydado de hazer pagar sus salarios, y acostamientos a los caçadores, sin les defraudar de sus estipendios y acostamientos; ora el caçador aya assentado por tiempo cierto, ora por toda su vida; porque se puede obligar a esto, 5 sin que por tal contrato se induzga genero de seruidumbre. Pero si el señor quiere caminar a caça mas lexos de lo que tiene de costumbre; si por esto se recrece al caçador * mas costa de la que se suele gastar en la tierra donde assento, y donde el señor suele andar a caça, justo y necessario es, que el señor ayude a la costa que por esto se recrece.

5 Notat glo. in. l. si hi contra quos. C. locati & in. l. antiquitas. C. de vsufructu. & in. l. 3. §. cõstituitur ff. eo.

* Videatur text. & ibi Bart in. l. Mæuia. §. 6. ff. de annuis legatis. & in. l. quod nisi. §. fina. ff. de operis liberto.

6 LA decima moderacion es, que los señores sean templados en el hablar de la caça, y no se glorien de los hechos della, ni gasten el tiempo en hablar, o en oyr della, porque seria cosa culpable, y contra la autoridad y reputacion de sus personas.

6 Notat Speculum conscientiæ. c. 68. §. 6. in fine.

Con estas diez calidades a mi parecer se puede vsar la caça por los señores y [illegible]lleros, y guardandolas, el caçar es acto [illegible] y puede se llamar descansadero p[illegible]a [illegible]tar otros actos de v[illegible]

EL segundo estado de gentes que suelen caçar fue[illegible]ri-ba dichos, son los que no entienden en otro oficio, sal[illegible] cō la caça que matan, ansi de la carne como de los cueros del[illegible]len procurar de mantene[illegible]sus personas : estos bien pueden caçar, con que no sea en dia de fiesta, aunque ayan oydo Missa : porque en este caso caçar para se mantener es obra seruil, y no se puede exercitar en Domingo ; pero cessando esto, y no caçando contra la prohibicion de las leyes, como arriba queda distinguido, 1 puedē estos caçadores caçar, y mantenerse de la caça sin pecado.

1 Notat glos. in cap. qui venatoribus. 86. distinct.

PERO acerca de la 2 caça destos q̃ lo suelen tener por oficio, ha de auer vna consideracion, que es cosa especial en esta caça, que si estos caçadores piden contra alguno que les espanto la caça, o rompio las redes, o hizo otra cosa porq̃ dexo de caçar, y dize, que ganara en la caça, si esto no sucediera, tantos marauedis: el qual interesse demāda, aunque en otros casos, segun derecho se pueda pedir lo que vno dexa de ganar por hecho de algun tercero : pero en caso de caça por ser cosa tan incierta no se ha de presumir que se pudiera tomar, ni caçar lo que se pide: por lo qual el derecho no prouee de accion para se poder pedir lucro cessante en caso de caça, ni los juezes lo deuen juzgar.

2 De quo est tex. in l. quemadmodū. §. idem labeo. ff. ad. l. Aquiliam. & quę notat Boerius allegándo Romanū, in principio apostillarum ad Dynum in prooemio de regulis iuris, in litera A. in verbo Adde quando.

3 EL tercero estado de gentes que suele caçar, son los labradores, y menestrales: y en quanto a estos el vso de la caça moderamente, por causa de recreacion es licito : y si contrauienen a la prohibicion de las leyes del reyno, seran castigados por las penas dellas. Y los que caçan en los casos prohibidos, y vedados, es cosa ilicita, y el oficio de los caçadores por ser oficio, ningun priuilegio tiene segun derecho, como los antiguos priuilegiaron otros oficios por la vtilidad que dellos nace a las 4 republicas, la qual no nace del oficio de la caça: y por tanto carece de priuilegio, y no le fue concedido.

3 In proposito horum videatur Guilielm' Benedictus, in c. Raynun. de testamētis, in parte Vxorē nomine. nu. 906.

4 Videatur glos. in c. qui venatoribus. 86. distinct.

DECI-

D E

S ... ustico, ... a su poder, ... ; si sera obligado a pagar el valor al s...

...minacion desta question, se han de considerar dos casos.

EL primero es, 1 quãdo el halcõ perdido lleuaua pihuelas, y cascaueles, o qualquier cosa destas señales, y en este caso el labrador fue obligado a pensar naturalmente que aquel halcon no auia nacido con aquello que trae, y que tiene dueño: y por tanto como cosa mostrenca, fue obligado en el mismo dia que lo hallo a lo poner y registrar ante la justicia, para que se pregone, y sepa cuyo es el halcon: y si el labrador no haze esto, y se muere, o se pierde, es obligado no solamente a pagar el interesse y valor del halcon, empero como ladron puede ser castigado.

1 Pro hoc text. in. l. 1. tit. 12. libr. 6. ordi. * Quæ est. l. 6. & 7. tit. 13. lib. 6. recop. * & alia iura quæ possent allegari, ponit Bart. in tracta de falcone.

2 E L otro caso es, quando el halcon parece sin pihuelas, ni sonajas, o cascaueles, y en tal caso como vino a poder del rustico en la forma de natural libertad, no es obligado a cosa alguna, aunque lo mate.

2 Vt in. l. naturalẽ. ff. de acquirẽ. rerum domi.

VNDECIMA DVDA.

SI los señores de vassallos pueden tener monteros en sus tierras, y por razon delos oficios de monteria libertarlos que no pechen en pechos reales, y concejales, o si pueden lleuar algunos marauedis a los pueblos, porque no aya estos monteros libertados.

A esta question se respõde, 3 que en este reyno de Castilla muchos grandes, y caualleros, tienen priuilegios para tener monteros escusados, los quales priuilegios se han de guardar, y cumplir con dos qualidades. La primera, con que los señores han de tener los monteros dentro de sus tierras, y morando en ellas pueden ser escusados. La segunda es, que estos monteros no han de ser de los mayores pecheros, saluo de los medianos, o menores; y hã de ser escusados en pechos,

3 Pro hoc text. in. l. 2. tit. 21. lib. 2. ordina. & in. l. 3. & l. 11. tit. de los escusados, lib. 4. ordin. Hæ leges non reperiuntur in recopilatione, & cessat per eas dispositum per l. 12. cum tribus seq. tit. 14. lib. 6. recopil. & vide. l. 1. tit. 13. eodem libro.

 y ser-

y seruicios Re[illegible] les y cō es tas [illegible]dades los priu[illegible] guarda dos à los señores, y caua[illegible] e los pecheros.

1 ITEM si el señor, o ca[illegible] para escusar algunos por monteros, e[illegible] sa, y mayorazgo, estan en costumbre de te[illegible] nos escusados, seyendo esta costūbre in[illegible] ça de priuilegio, y deue ser guardada a los s[illegible] uiesse priuilegio expresso: porq̃ si esta costumbre inm[illegible] era bastante para que fuesse el montero exempto, y adqu[illegible] exempcion contra los pecheros, lo mismo ha de obrar si algū señor esta en tal vso y costumbre: porq̃ todo es para vn fin, en qualquier caso destos dos. Y quādo algun señor, o cauallero tiene este derecho de excusar algunos monteros en sus pueblos, por el dicho priuilegio ò costūbre en tal caso licitamēte se puede cōuenir cō el pueblo q̃ le de tātos marauedis en el lugar delos que se auian de cargar a los pecheros: 2 si vsara de dar la exempcion a los monteros, y vale este concierto, y deue se guardar.

EMPERO si el señor de vassallos por su plazer sin q̃ tēga priuilegio, ni aya costūbre inmemorial quiere tomar monteros en su tierra, y manda que a estos no les repartan pechos, 3 o los libra de otras hazenderas peca, porque esto seria violencia, o tirania, y porq̃ hazer exēptos, a solo el Emperador, o Rey que no reconoce superior pertenece, y no à los señores inferiores destos.

Y AVNQVE algunos señores so color q̃ los monteros sean guardas de los montes publicos los quieren hazer exemptos: empero no lo pueden hazer, porque los montes son de los pueblos: [a] y poner guardas de los tales montes pertenece à los concejos, 4 y so esta color no se puede conceder la dicha immunidad y exempcion.

1 Videatur c[illegible] in c[illegible] s de M[illegible] a. 1518. Quæ e[illegible] 1.8. titul 15 lib.4. Rec. [illegible] in.c. super qui[illegible] uam. §.1. de verb. [illegible]gni. & in pragma. de Cordoua, fo. mihi [illegible] quæ est. l.8. tit. [illegible] 2. Rec. sed cre[illegible] dicta in hoc nu. [illegible] non procedere attēta. l.23. ti. 14. li. 6. Recopilationis. * & quæ notātur. in q̃stionibus Capellæ Tolosan. q. 348. Et quod per immemorialem adquiratur ius in personis, vide Bart. in. l. cū de in rem verso. ff. de vsuris & in. l. litibus. C. de agricolis lib. 11. lass. in. §. Præiudiciales ad finem instit. de actio. & tā tum potest consuetudo immemorialis, quantum imperator cum causa, secūdum Iserniam tit. quæ sint regalia. vers. flumina. vide in tractatu præscriptio. 2. parte: 3. partis quæst. 6.

2 Notat Bald in. l. his quib[us]. C. de fidei commiss. libert.

3 Videatur text. & ibi glos. in. l. vacuatis C. de decurioni libr. 10. & Abb. & DD. in c. peruenit. de censibus, & in q̃stionibus Capellæ Tholosa. q. 348.

a L.4. tit. 28. par. 3.

4 Qualiter ponere custodes pertineat ad concilium & non ad dominos terrarū. vide in tract. de peste. fol. 106. nu. 414. Vide meliorem gl. Cassanei in consuetud. Burgun. fo. 63 colu. 2. & Fel. in. c. de quarta. de præscriptio. nu. 27. vide. l. primam ff. quemadmodum vsu fruc. caueat.

DVODECIMA DVDA.

SI los señores de vassallos pueden compeler a los subditos que cerquen de piedra, o paredes, o de otros valladares sus heredades, porque los venados y puercos que salen de los bosques de los señores no destruygan estas heredades que se mandan cercar.

DESTA

...pero si ...dad que pu... ...ar el edificio caydo por el suel... ...el señor, y juez de la tierra, que repare... ...no lo quiere hazer, puede el señor, o ...hazer, y reparar a su costa, porque conuiene al ...blico. Por manera que el reedificar es cosa necessa... y el hazer de nueuo, cosa voluntaria: por lo qual digo, que el señor no puede mandar hazer edificio fuera del pueblo a su vassallo, aunque sea para prouecho y vtilidad del mismo vassallo. Y si quiere pregonarse por mandado del señor que se hagan las dichas cercas y edificios, el pregon puede se dar mas para inuitar que se hagan, que no para compeler, ni apremiar, ni lleuar sobre esto penas, ni agrauar con otros daños: y si el vassallo por no cercar su heredad la dexare, de tal manera que la caça haga daño a los frutos, la culpa sera del vassallo, y no del señor, como de suso queda determinado.

...edif. p... Boer. dec...

CON la determinacion de las dichas doze questiones, parece que lo mas principal en esta materia de caça queda determinado: porque lo que allende desto se podria preguntar, ò sera muy claro para determinarlo, ò por las razones de lo aqui dicho se puede facilmẽte entender: y porq̃ la materia no sufre mas larga escritura, y la prolixidad es contraria al compendio que prometi, y puse por nombre de lo que se ha tratado; pongo fin a la obra: en la qual si alguna cosa se ha dicho fuera de mi intencion, que es seruir a Dios, y a la Republica; aquello quede a correccion de la santa Yglesia, y a emienda del prudente Lector.

LAVS DEO.

AD

VTAS p[illegible]
[illegible]tionem eoru[illegible] quæ [illegible]
adsit copia librorum, & maxim[illegible]
qui satis o[illegible]ant in lecturis a[illegible]
siones suas legum allegation[illegible]
Bart. & Bal. & alios in quibus etiam plurimæ leges referu[illegible] minus necessarium putaui transcribere quæ facilè per alios videri possunt: siquis tamē dubitauerit in aliq[illegible] ex supra positis, ipse videat authores nostros, & cōprobat[illegible]enjet quæ à me scripta sunt, & nisi his perlectis non me carpat, obsecro. Vale feliciter.

ESTA Presente obra que recopilo sobre la Caça el Doctor Pedro Nuñez Auendaño, del consejo de don Yñigo Lopez de Mendoça tercero deste nombre Duque del Infantado, para documento, y auiso de todos los Caçadores, y descargo de las consciencias de los Principes y señores, con sus dudas y decisiones dellas, fue visto y examinado por el reuerendo señor Licenciado Gaspar de Quiroga Vicario General en la Metropoli de Toledo, y con su licencia impresso la primera vez en la muy noble villa y Vniuersidad de Alcala de Henares. A deziocho dias del mes de Diziembre, del año de M.D.XLIII.

Aora de nueuo impresso en Madrid, por Pedro Madrigal: en este año de. 1593.

AVENDA
DE
EXEQUENDIS
MANDATIS

colorchecker CLASSIC
mm
calibrite